

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

**WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE
2010**

Kraków 2010

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

Nadzór merytoryczny: Joanna Urbanowicz

Redakcja: Joanna Dobrzańska

Zespół autorski dziękuje:

Urzędowi Statystycznemu w Krakowie, Małopolskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu, Wojewódzkiemu Inspektoratowi Ochrony Środowiska, Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Wojewódzkiej Komendzie Policji, Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Regionalnej Izbie Obrachunkowej, Izbie Skarbowej w Krakowie, Urzędowi Miasta Krakowa, Małopolskiemu Centrum Zdrowia Publicznego, „PKP Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolskiemu Zakładowi Przewozów w Krakowie, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Oddział Regionalny w Krakowie, Międzynarodowemu Portowi Lotniczemu im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o., Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, Zarządowi Dróg Wojewódzkich Oddział w Krakowie, Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Krakowie, Regionalnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Krakowie, Małopolskiemu Zarządowi Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie, Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej w Krakowie, Kuratorium Oświaty w Krakowie

za udostępnienie zbiorów danych, informacji oraz pomoc w ich zebraniu

Adres redakcji:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72
tel. (+48) 12 299 07 00, fax. (+48) 12 299 07 26
www.malopolskie.pl

Skład:

astek media

Druk:

Drukarnia Pasaż

ISSN: 1730-9301

Zdjęcia: archiwum Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Przy publikowaniu danych z Raportu „Województwo Małopolskie 2010” prosimy o podanie źródła

Zmiana numeracji w tytule – na rok wydania – wprowadzona została celem ujednoczenia z systematyką stosowaną w wydawnictwach statystycznych

SPIS TREŚCI / SPIS TREŚCI / spis treści

Wstęp	7
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
I. Zasoby środowiska przyrodniczego	11
1. Warunki fizykogeograficzne	11
2. Obszary chronione	11
3. Surowce mineralne regionu	13
II. Zagrożenie i stan środowiska przyrodniczego	16
1. Gospodarka wodno-ściekowa	16
2. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	27
3. Gospodarka odpadami	33
ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	
I. Ludność	41
1. Stan ludności	41
2. Procesy demograficzne	42
3. Struktura wieku ludności	47
II. Ochrona zdrowia	50
1. Finansowanie opieki zdrowotnej	50
2. Stan bazy i działalność jednostek ochrony zdrowia	51
III. Pomoc społeczna	61
1. Beneficjenci pomocy społecznej	61
2. Baza pomocy społecznej	72
3. Finansowanie pomocy społecznej	75
IV. Oświata i wychowanie	82
1. Finansowanie oświaty	82
2. Baza materialna	83
4. Kształcenie ustawiczne	100
V. Nauka	107
1. Potencjał akademicki	107
2. Działalność badawczo-rozwojowa	114
3. Innowacyjność przedsiębiorstw	120

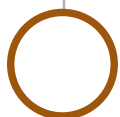

VI. Kultura	123
1. Finansowanie kultury	123
2. Życie kulturalne	128
3. Baza materialna	134
4. Szkolnictwo artystyczne	139
5. Dziedzictwo kulturowe	139
VII. Kultura fizyczna	143
1. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej	143
2. Rozwój infrastruktury sportowej	146
3. Organizacja i promocja wydarzeń sportowych	150
VIII. Bezpieczeństwo publiczne	152
1. Zagrożenie przestępczością	152
2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	153
3. Działalność straży miejskiej	157
4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe	159
GOSPODARKA	
I. Potencjał gospodarczy	163
1. Produkt Krajowy Brutto	163
2. Atrakcyjność inwestycyjna	167
II. Rynek pracy	173
1. Zatrudnienie	173
2. Bezrobocie rejestrowane	176
III. Przedsiębiorstwa	185
1. Przedsiębiorczość	185
2. Potencjał rozwojowy małopolskich przedsiębiorstw	191
3. Handel zagraniczny	193
IV Rolnictwo	196
1. Uwarunkowania rozwoju	196
2. Produkcja roślinna	197
3. Produkcja zwierzęca	198
4. Promocja małopolskiej wsi i produkcji rolniczej	199
5. Rolnictwo ekologiczne	200
6. Gospodarka łowiecka	202
V. Przemysł	204
1. Przemysł Małopolski na tle kraju	204
2. Znaczenie przetwórstwa przemysłowego dla przemysłu województwa małopolskiego	206
3. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową	208
4. Zatrudnienie w przemyśle	210
5. Wyniki ekonomiczne przemysłu	214
7. Największe przedsiębiorstwa przemysłowe Małopolski	219

VI. Budownictwo	220
1. Struktura podmiotów i produkcja przedsiębiorstw budowlanych	220
2. Zatrudnienie i finanse przedsiębiorstw budowlanych	222
3. Budynki oddane do użytku	223
VII. Budownictwo mieszkaniowe	224
1. Zasoby mieszkaniowe	224
2. Mieszkania oddane do użytkowania	225
3. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje	230
VIII. Turystyka	232
1. Oferta turystyczna	232
2. Ruch turystyczny	233
3. Baza turystyczna regionu i jej wykorzystanie	242
4. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni	251
5. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek	252
ŚRODOWISKO GOSPODARCZE	
I. Baza Podatkowa	257
II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	258
1. Budżety gmin	264
2. Budżety powiatów	282
3. Budżety miast na prawach powiatu	286
4. Budżet Województwa Małopolskiego	287
III. Fundusze celowe	292
1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	292
2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych	297
3. Wojewódzki Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym	298
IV. Programy pomocowe	301
1. Podpisane umowy ogółem	301
2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	304
3. Program Operacyjny Kapitał Ludzki	307
4. Regionalne Programy Operacyjne	310
V. Instytucje dla rozwoju	314
1. Instytucje otoczenia biznesu	314
2. Wojewódzka informacja i poradnictwo zawodowe	317
3. Konkursy promocyjne	320
VI. Współpraca międzynarodowa i promocja	322
1. Współpraca międzynarodowa	322
2. Integracja europejska	323
3. Aktywność międzyregionalna	323
4. Promocja	324

SYSTEMY TECHNICZNE

I. Transport i komunikacja	331
1. Infrastruktura drogowa	331
2. Transport kolejowy	336
3. Transport lotniczy	338
II. Infrastruktura energetyczna	341
1. Niekonwencjonalne źródła energii	341
2. Zaopatrzenie w energię elektryczną	345
3. Zaopatrzenie w gaz sieciowy	346
III. Infrastruktura sanitarna	349
1. Wodociągi	349
2. Kanalizacje	350
IV. Społeczeństwo informacyjne	352
1. Najważniejsze projekty w zakresie społeczeństwa informacyjnego realizowane przez Województwo Małopolskie	352
2. Infrastruktura i umiejętności IT w Małopolsce	356
3. Łączność telefoniczna	364
ANEKS	
Pozycja Małopolski na tle innych województw	369
Najważniejsze przedsięwzięcia zrealizowane w 2009 roku	373

Szanowni Państwo,

Mam przyjemność przekazać w Państwa ręce jubileuszowe, dziesiąte już wydanie raportu przedstawiającego sytuację społeczno-gospodarczą w naszym regionie – „Województwo Małopolskie 2010”.

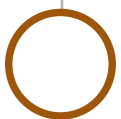
Przedłożony raport zawiera kompleksowe informacje obejmujące najważniejsze zagadnienia dotyczące środowiska przyrodniczego, problematyki społecznej, gospodarki i środowiska gospodarczego oraz systemów infrastruktury technicznej. Taki zestaw pozwala z jednej strony uchwycić całościowy obraz stanu województwa w roku 2009, jak i – poprzez wieloletni przekrój danych statystycznych – zaobserwować zachodzące w regionie trendy i zmiany.

Uzyskanie kompletnej informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa jest bardzo ważne z punktu widzenia regionalnej i lokalnej administracji oraz wszystkich małopolskich jednostek publicznych. Szczególnie istotne jest to również dla nas – władz regionu, odpowiedzialnych za prowadzenie polityki rozwoju województwa i opracowujących jego strategię rozwoju. Rok 2010 upłynął właśnie pod znakiem prac nad nowym dokumentem strategicznym dla regionu, obejmującym lata 2011-2020. Opracowanie strategii na przyszłość nie jest możliwe bez przeprowadzenia rzetelnej diagnozy stanu obecnego, jak i przewidywania trendów w latach następnych. Cykl kolejnych raportów, w tym ostatni – „Województwa Małopolskie 2010” z pewnością są podstawą takiej analizy.

Zachęcam Państwa do lektury raportu, który jest dostępny również w formie elektronicznej na stronie www.malopolskie.pl

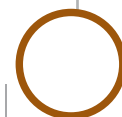
Marek Sowa

Marszałek Województwa Małopolskiego

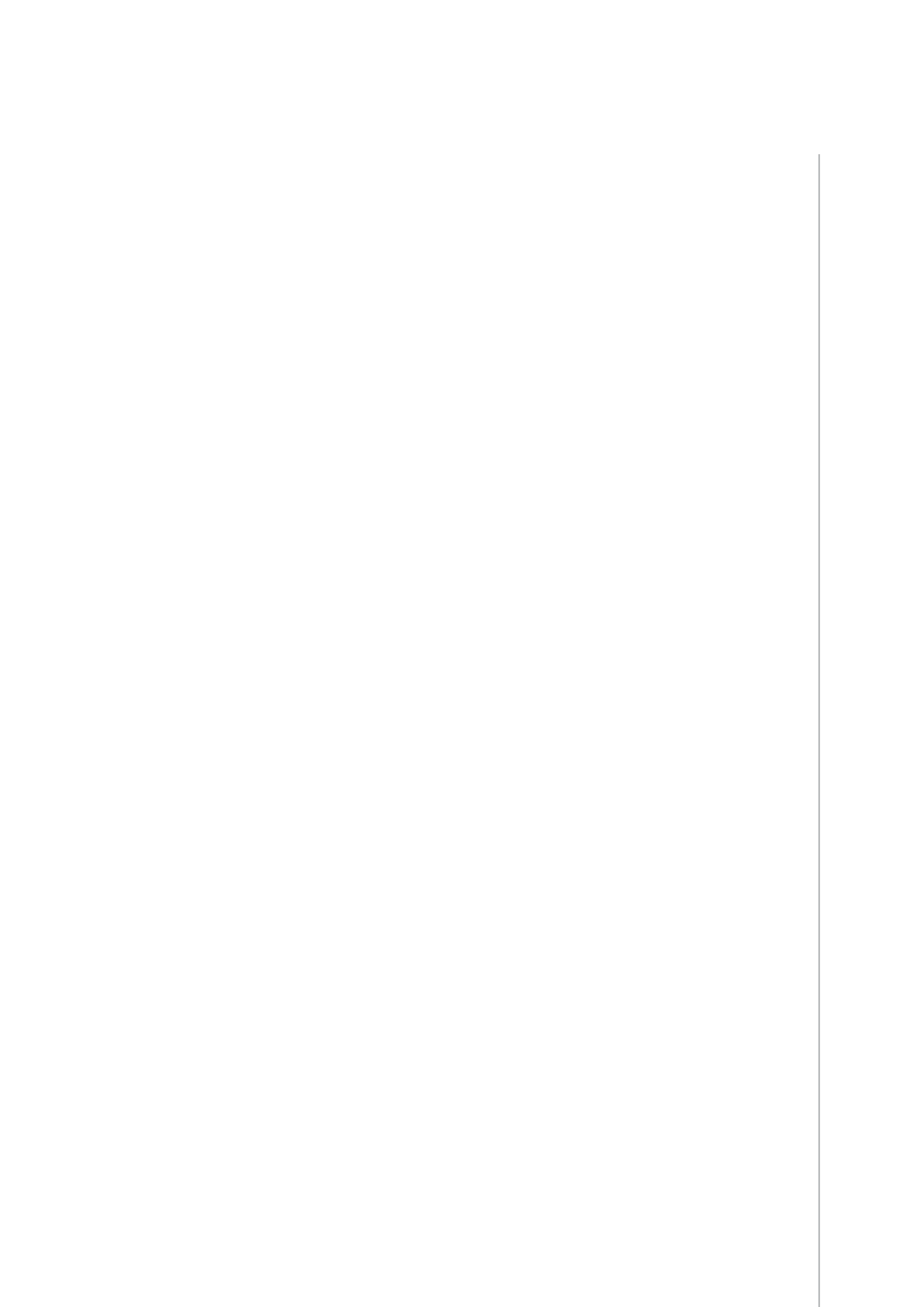

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE / ŚRODO-
WISKO PRZYRODNICZE / środowisko
przyrodnicze

I. Zasoby środowiska przyrodniczego

Opracowanie: Agnieszka Korba, Ryszard Łągiewka, Krzysztof Żero

1. Warunki fizykogeograficzne

Województwo małopolskie położone jest na południu Polski i zajmuje powierzchnię 1 514 410 ha, co stanowi 4,8% powierzchni kraju.

Obszar województwa małopolskiego należy do pięciu podprowincji (zgodnie z podziałem Polski na mezoregiony fizyczno-geograficzne, Kondracki J., 1998):

- Wyżyny Śląsko-Krakowskiej,
- Wyżyny Małopolskiej,
- Północnego Podkarpacia,
- Zewnętrznych Karpat Zachodnich,
- Centralnych Karpat Zachodnich.

Zróżnicowanie warunków klimatycznych w Małopolsce pokrywa się z zasięgiem podstawowych jednostek fizjograficznych. W regionie małopolskim wydziela się co najmniej trzy regiony klimatyczne: wyżyn środkowopolskich, kotlin podkarpackich i samych Karpat. Najcieplej jest w Kotlinie Sandomierskiej, gdzie najdłużej trwa okres wegetacyjny (powyżej 220 dni), punktem o najwyższej średniej rocznej temperaturze w kraju jest Tarnów (powyżej 8°C), natomiast Kasprowy Wierch jest punktem o najniższej średniej rocznej temperaturze w kraju (-0,8°C).

2. Obszary chronione

Województwo małopolskie cechuje niespotykane w Polsce zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- parki narodowe – pięć w całości: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski położony na terenie województwa małopolskiego i podkarpackiego;
- parki krajobrazowe – 11, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Park Krajobrazowy Beskidu Małego (częściowo w województwie śląskim), Bielańsko-Tyniecki, Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Orlich Gniazd, Pasma Brzanki (częściowo w województwie podkarpackim), Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki,
- obszary chronionego krajobrazu – 10, w tym 5 w całości: Bratucicki, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego, Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, Radłowsko-Wierzchosławicki, Południowomałopolski oraz 5 częściowo: Miechowsko-Działoszycki, Koszycki, Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdźarski, Pogórza Ciężkowickiego,
- rezerваты przyrody – 85, w tym: faunistyczne – 1, krajobrazowe – 15, leśne – 43, torfowiskowe – 1, florystyczne – 9, wodne – 1, przyrody nieożywionej – 10, stepowe – 5;
- obszary Natura 2000 – 11 Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków oraz 88 Obszarów Specjalnej Ochrony Siedlisk (w tym 33 Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk zatwierdzone przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty – stan na 20.11.2009 r.),
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 3, tj. Dolina Rzeki Soły, Lubinka, Wyspa Grodzisko,
- użytki ekologiczne – 31 (w 2008 r. – 30),
- pomniki przyrody – 2 029,
- stanowiska dokumentacyjne – 80,
- strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków – 52.

Tabela 1.
Formy ochrony przyrody w województwie małopolskim

Forma ochrony przyrody	Ilość	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych* [ha]	% powierzchni województwa	Otuliny	
				[ha]	% powierzchni województwa
RAZEM		789028,3*	52	149 744,3	9,88
parki narodowe	6**	38114,2	2,51	42 456,2	2,80
parki krajobrazowe	11**	178289,7	11,74	106 967,9	7,06
obszary chronionego krajobrazu	10**	572 517,0	37,71		
rezerваты przyrody	85	3 298,8	0,21	320,2	0,02
obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (w tym TPN, GPN, PPN i BPN)	11**	133 664,6	8,83		
obszary specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 (w tym: obszary zatwierdzone przez Komisję Europejską mające znaczenie dla Wspólnoty, obszary z Shadow List i potencjalne Siedliskowe Obszary Natura 2000)	88	149 147,17	9,85		
zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	3	104,6	0,01		
użytki ekologiczne	31	871,90	0,06		
pomniki przyrody	2 029				
stanowiska dokumentacyjne	80	54,9			
strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania	52				

Powierzchnia województwa małopolskiego – 1 514 410,00 ha

*nie uwzględniono Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 oraz Obszarów Specjalnej Ochrony Siedlisk Natura 2000,

**uwzględniono powierzchnie na terenie województwa małopolskiego,

TPN – Tatrzański Park Narodowy,

GPN – Gorczański Park Narodowy,

PPN – Pieniński Park Narodowy,

BPN – Babiogórski Park Narodowy.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie

Województwo małopolskie cechuje się wysoką różnorodnością biologiczną. Na jego terenie występuje wiele rzadkich, chronionych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt.

Uczestnictwo Polski w Unii Europejskiej zobowiązuje do utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, której celem jest ochrona różnorodności biologicznej. Zakłada się, że cel ten zostanie osiągnięty poprzez wprowadzenie w życie we wszystkich krajach członkowskich UE dwóch dyrektyw, a mianowicie „Dyrektywy Ptasiej” 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków uchwalonej 2 kwietnia 1979 r. oraz „Dyrektywy Siedliskowej” 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory z 21 maja 1992 r. Wykonanie tych dyrektyw umożliwi utworzenie Ekologicznej Sieci Obszarów Natura 2000, skupiającej obszary o istotnym znaczeniu dla każdego regionu biogeograficznego reprezentowanego na obszarze Unii.

Spośród Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 w województwie małopolskim 33 obszary zostały zatwierdzone przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty, 5 obszarów, tj. Górny Dunajec, Ostoje Nietoperzy Powiatu Gorlickiego, Środkowy Dunajec z Dopływami, Tarnawka oraz Wisłoka z Dopływami znalazły się na Shadow List, pozostałe 50 obszarów, które nie zostały rozpatrzone przez Komisję Europejską nosi miano potencjalnych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000.

3. Surowce mineralne regionu

Złoża surowców mineralnych występujących na terenie województwa dzielą się na 5 zasadniczych grup. Są to:

- surowce energetyczne,
- surowce chemiczne wraz z solankami jodowo – bromowymi,
- rudy metali nieżelaznych,
- surowce skalne,
- wody lecznicze i termalne.

Surowce energetyczne – obejmują złoża węgla kamiennego, metanu w pokładach węgla, ropy naftowej, gazu ziemnego i torfu.

Złoża węgla kamiennego występują w obrębie utworów Górnośląskiego Zagłębia Węglowego po linię Krzeszowice – Brzeźnica – Sucha Beskidzka. Spośród udokumentowanych 14 złóż, eksploatacja prowadzona jest w kopalniach Brzeszcze i Janina przy wydobyciu ok. 3,6 mln.t./rok. Metan eksploatowany jest w kopalni Brzeszcze.

Złoża ropy naftowej związane są z obszarem Karpat oraz zapadliska przedkarpackiego. Są to złoża o niewielkich zasobach, ograniczonym znaczeniu gospodarczym i minimalnym wkładzie do bilansu paliwowego kraju. W granicach województwa udokumentowanych jest obecnie 12 złóż ropy naftowej, z czego 10 pozostaje w trakcie eksploatacji przy wydobyciu nieprzekraczającym 20 tys.t. ropy naftowej rocznie.

Złoża gazu ziemnego – ich rozmieszczenie odpowiada w zasadzie występowaniu złóż ropy naftowej. Ogółem na terenie województwa występuje 37 złóż gazu ziemnego. Ich zasoby stanowią ok. 4% krajowych zasobów tego paliwa. Wydobycie gazu ziemnego prowadzone jest z 24 złóż i kształtuje się w wysokości ok. 200 mln m³ gazu ziemnego rocznie, co stanowi również ok. 4% krajowego wydobycia.

Udokumentowane złoża torfu w województwie małopolskim zlokalizowane są w rejonach Jabłonka – Czarny Dunajec, gdzie eksploatowane jest jedno złożo torfu o nazwie „Puścizna Wielka”. Drugi rejon występowania złóż torfu to okolice Tarnowa. Istnieje tutaj udokumentowane ale nie eksploatowane złożo „Pogórska Wola”. Torf eksploatowany jest dla potrzeb rolnictwa, ogrodnictwa i lecznictwa. Inne torfowiska występujące głównie na nizinie nadwiślańskiej nie były przedmiotem dokumentowania.

Surowce chemiczne obejmują sole kamienne, mineralizację siarkową oraz solanki jodowo – bromowe obecnie nie posiadają znaczenia gospodarczego.

Złoże soli kamiennej ciągną się wąskim pasem wzdłuż brzegu Karpat. Jedyne udokumentowane obecnie złoże soli kamiennej „Wojnicz” może być z przyczyn geologiczno – górniczych oraz ekonomicznych eksploatowane jedynie metodą otworową. Z powodu braku odbiorców solanki na południu Polski jego eksploatacja nie jest brana pod uwagę.

Mineralizacja siarkowa towarzyszy złożom cynku i ołowiu w zagłębiu olkuskim. Udokumentowane zasoby minerałów siarkowych stanowią kopalnię towarzyszącą dla złóż Krzykawa, Olkusz i Pomorzany. Mineralizacja siarkowa towarzysząca złożom cynku i ołowiu nie ma znaczenia gospodarczego.

Solanki jodowo – bromowe eksploatowane są na niewielką skalę w Łapczycy koło Bochni.

Rudy metali nieżelaznych obejmują złoża rud cynku i ołowiu występujące na terenie powiatów olkuskiego i chrzanowskiego. Spośród 11 udokumentowanych złóż eksploatowane są obecnie trzy: Olkusz, Pomorzany oraz Balin – Trzebionka. Ewentualne udostępnienie złóż obecnie nieeksploatowanych uzależnione jest przede wszystkim od światowej koniunktury na cynk i ołów oraz związanego z nią poziomu cen.

Surowce skalne stanowią najliczniejszą grupę kopalin o różnorodnych zastosowaniach. Ich wspólną cechą jest eksploatacja odkrywkowa.

Należą do nich złoża:

- piaskowców, wapieni, dolomitów, porfirów, melafirów, diabazów, tufów wulkanicznych wydobywane z przeznaczeniem do produkcji kruszyw łamanych wysokiej jakości
- dolomitów z przeznaczeniem dla hutnictwa, rolnictwa, budownictwa,
- wapieni i margli dla przemysłu wapienniczego i cementowego,
- kruszyw naturalnych,
- surowców ilastych ceramiki budowlanej,
- piasków podsadzkowych, formierskich i dla przemysłu ceramicznego,
- surowców skaleniowych.

Złoża piaskowców związane są z obszarem Karpat. Z ogólnej liczby 59 udokumentowanych złóż, eksploatacja prowadzona jest w 19 spośród nich.

Złoża wapieni występują jedynie na obszarze Monokliny Śląsko – Krakowskiej, tożsamej geograficznie z Wyżyną Krakowsko – Częstochowską. Spośród 22 złóż udokumentowanych wydobycie, zarówno dla potrzeb drogownictwa jak i przemysłu cementowo – wapienniczego prowadzone jest jedynie w 4 spośród nich. Część złóż położona jest w granicach jurajskich parków krajobrazowych i możliwości ich eksploatacji ograniczają przepisy prawa.

Dolomity występują w regionie chrzanowskim i oluskim. Udokumentowanych zostało 10 złóż. Eksploatacja prowadzona jest w 4 spośród nich. Dolomit wykorzystywany jest jako kamień drogowy, w hutnictwie oraz jako nawóz dla rolnictwa. Eksploatowane złoża zawierają 70% udokumentowanych zasobów dolomitu, wobec czego istniejące rezerwy jego zasobów powinny podlegać szczególnej ochronie. Potencjalne rezerwy surowcowe związane są z kopalniami cynku i ołowiu, gdzie dolomit może być przedmiotem odrębnej eksploatacji.

Porfiry, melafiry, diabazy, tufy wulkaniczne są skałami magmowymi i wulkanicznymi. Ich złoża występują jedynie w rejonie Krzeszowic. Eksploatowane są dwa spośród udokumentowanych 7 złóż: złoże porfiru „Zalas” oraz złoże diabazu „Niedźwiedzia Góra”. Złoża tufów i melafirów mają znaczenie dydaktyczne i naukowe.

Kruszywa naturalne poprzez powszechność występowania tworzą najliczniejszą grupę złóż kopalin. Genetycznie związane są z dolinami rzek. Najwartościowsze, zbudowane głównie z otoczków granitowych pochodzenia tatrzańskiego, złoża kruszyw naturalnych eksploatowane są u ujścia Białki do Dunajca. W sumie na terenie województwa udokumentowano 274 złoża kruszywa naturalnego. W fazie eksploatacji jest 96 spośród nich. Obserwuje się zainteresowanie dokumentowaniem kolejnych lub poszerzaniem już istniejących.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej obejmują złoża glin czwartorzędowych, iłów trzeciorzędowych oraz permskich. Ich lokalizacja jest dosyć przypadkowa. Spośród 74 udokumentowanych złóż, 14 jest obecnie eksploatowanych. Nastąpiła koncentracja produkcji w rękach kilku

dużych producentów wykorzystujących wysokiej jakości złoża iłów trzeciorzędowych.

Piaski podsadzkowe, formierskie i dla przemysłu ceramicznego występują w złożach zlokalizowanych głównie pomiędzy Trzebiną, Olkuszem i Kluczami. Ogółem udokumentowanych jest 14 złóż piasków o różnorodnym zastosowaniu, z czego 9 to złoża piasków podsadzkowych w rejonie Szczakowej, Sierszy i Pustyni Błędowskiej. Ponadto złoża piasków do produkcji betonów komórkowych występuje w gminie Szczucin. Ogółem wydobycie piasków prowadzone jest w pięciu złożach.

Surowce skaleniowe na terenie województwa małopolskiego występują w złożach Siedlec na północ od Krzeszowic oraz Wygielzów w gminie Babice i nie mają znaczenia gospodarczego.

Wody lecznicze i termalne stanowią istotny element bazy surowcowej regionu. Ich występowanie związane jest z Zapadliskiem Przedkarpackim, Karpatami oraz Niecką Podhalańską. Główne „zagłębia” dla wód leczniczych to rejon: Krynicy, Muszyny, Piwnicznej Tylicza i Wysowej, gdzie spotyka się największe ich wydajności. Produkcja wód leczniczych stanowi znaczący element działalności gospodarczej oraz wizytówkę województwa. Występujące na obszarze małopolski złoża tych wód stanowią 33% wszystkich złóż wód leczniczych w kraju. W podłożu Niecki Podhalańskiej stwierdzono występowanie wysokotemperaturowych wód termalnych. Znane są one również z rejonu Bukowiny Tatrzańskiej, Białki oraz Mszany Dolnej. Przyszłościowe wydaje się inwestowanie w geotermię do celów energetycznych oraz rekreacyjnych. Jako przykład działań podejmowanych w tym kierunku przytoczyć należy funkcjonujący zakład geotermalny w Bańskiej koło Nowego Targu, kompleksy rekreacyjne w Bukowinie Tatrzańskiej i na polanie Szymoszkowej w Zakopanem, projektowany park wodny w Witowie oraz najnowszą koncesję na ich wydobywanie w Białce Tatrzańskiej. Ewentualny rozwój geotermii w innych rejonach województwa wymaga kosztownych badań geologicznych dla udokumentowania zasobów wód geotermalnych i określenia możliwości ich wykorzystania.

Liczba koncesji na wydobywanie kopalin udzielona przez Marszałka Województwa Małopolskiego według stanu na 31.12.2009, realizowanych w roku 2010 wynosi 130 koncesji i utrzymuje się na poziomie z lat ubiegłych.

Wydobycie kopalin ze złóż podlegających koncesjonowaniu przez Marszałka Województwa Małopolskiego kształtowało się w roku 2009 następująco:

– kruszywo naturalne	– 12,20 mln ton,
– piaskowce	– 2,22 mln ton,
– dolomity	– 1,84 mln ton,
– wapień	– 1,63 mln ton,
– skały magmowe	– 1,12 mln ton,
– piaski podsadzkowe, formierskie, kwarcowe	– 5,20 mln ton,
– surowce ilaste ceramiki budowlanej	– 176,38 tys m ³ ,
– torfy	– 4,49 tys. m ³

Utrzymuje się wysoka produkcja kruszyw naturalnych i łamanych dla potrzeb drogownictwa oraz budownictwa. Pogłębia się natomiast regres w wydobyciu surowców ilastych ceramiki budowlanej. Górnictwo ropy naftowej należy traktować raczej w kategoriach historycznych. Wraz z eksploatacją następuje ubytek zasobów rud cynkowo-ołowiowych przy braku perspektyw dla nowych odkryć geologicznych.

II. Zagrożenie i stan środowiska przyrodniczego

Opracowanie: Kinga Antosz, Monika Budzińska, Magdalena Burek, Marta Dębowska, Piotr Łyczko, Agnieszka Sienicka

1. Gospodarka wodno-ściekowa¹

Zużycie wody

Zarówno do celów komunalnych jak i przemysłowych ujmuje się wody powierzchniowe i podziemne. Od 2000 r. obserwuje się spadek poboru wody dla celów komunalnych. W 2009 r. pobór wody ogółem zmalał o 0,7% w stosunku do roku poprzedniego wynosząc 524,2 hm³.

Tabela 2.
Pobór wody (w hm³)

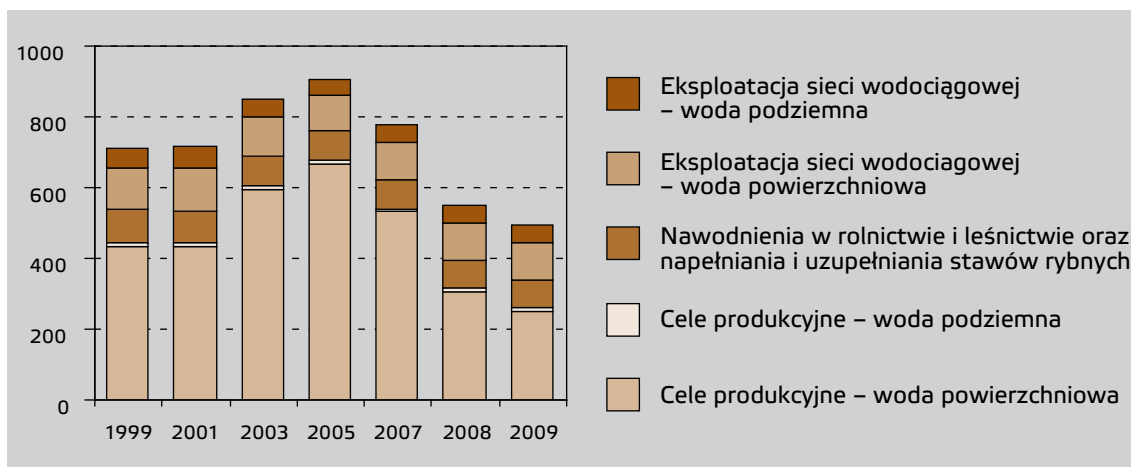
Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009
Ogółem, w tym na cele:	758,7	752,1	885,8	938,7	807,5	528,0	524,2
a) produkcyjne	492,0	480,7	642,0	706,2	571,8	348,9	288,8
powierzchniowe	431,5	433,0	593,9	664,6	530,6	307,3	250,4
podziemne	14,9	12,4	12,6	11,2	10,5	10,7	9,6
b) nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych	89,8	90,5	82,7	83,1	79,7	75,7	76,5
c) eksploatacji sieci wodociągowych	176,9	181,0	161,0	149,4	155,9	157,4	158,8
powierzchniowe	118,3	120,2	108,8	101,1	104,9	104,4	105,4
podziemne	58,6	60,8	52,2	48,3	50,9	53,0	53,4

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

¹ W bilansowaniu uwzględniono jednostki wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam i więcej wody podziemnej albo 20 dam i więcej wody powierzchniowej lub za odprowadzenie rocznie 20 dam i więcej ścieków

Wykres 1.
Pobór wody (w hm³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku 2009 spadła ilość wody ujmowanej przez przemysł z 348,9 hm³ (w 2008 r.) do 288,8 hm³ (spadek o 17,2%), przy czym dla wód powierzchniowych spadek wyniósł 18,5%, natomiast w przypadku wód podziemnych pobór wody zmalał o około 10,3%.

Gospodarka komunalna województwa w 66,4% bazuje na wodzie powierzchniowej, zatem bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej. W 2009 r. zanotowano 0,9% wzrost poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej w stosunku do roku poprzedniego.

Główne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

Z terenu województwa małopolskiego w 2009 roku odprowadzono do wód powierzchniowych 486,7 hm³ ścieków. W porównaniu z rokiem 2008 odnotowano 10,4% spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych do wód powierzchniowych.

Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest jednak gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników.

Tabela 3.
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód powierzchniowych lub ziemi (w hm³/rok)

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	739,2	720,9	845,7	898,5	834,1	764,8	543,1	486,7
Odprowadzane bezpośrednio z zakładów*	624,2	615,0	748,4	804,1	739,9	668,4	444,0	388,3
w tym wody chłodnicze	394,5	395,9	558,8	629,7	566,2	493,4	274,1	221,7
Odprowadzane siecią kanalizacyjną	115,0	106,0	97,3	94,4	94,1	96,4	99,0	98,4
Ścieki wymagające oczyszczenia	344,8	325,0	286,8	268,8	267,9	271,3	268,9	265,0
a) oczyszczane	310,5	312,6	283,9	266,6	265,8	269,0	265,9	264,2
mechanicznie	224,6	224,0	207,6	188,0	185,9	154,2	150,5	148,6
chemicznie	-	13,6	7,9	7,8	8,5	8,7	7,1	3,3
biologicznie	49,0	38,1	22,5	22,2	22,8	57,1	20,3	21,5
z podwyższonym usuwaniem biogenów	22,1	37,0	46,0	48,7	48,6	49,0	88,0	90,8
b) nieoczyszczane	34,3	12,4	2,9	2,2	2,1	2,4	3,1	0
odprowadzane bezpośrednio z zakładów	3,5	3,4	2,2	1,6	1,5	1,7	1,7	4,6
odprowadzane siecią kanalizacyjną	30,8	9,0	0,7	0,6	0,6	0,7	1,4	0

* Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi.
Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych

W 2009 roku monitoring jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim realizowany był przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie zgodnie z „Programem Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2007–2009”.

Monitorowano jakość wód 90 rzek i potoków w 125 punktach pomiarowo-kontrolnych oraz 6 zbiorników zaporowych w 7 punktach pomiarowo-kontrolnych.

Zakres badań dostosowano do rodzaju monitoringu tj.: diagnostycznego, operacyjnego i operacyjnego celowego.

Wykonano następujące oceny wód:

- ocenę wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia;
- ocenę wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych.

Ocena wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia

W 2009 roku przeprowadzono w województwie badania 27 rzek oraz 1 zbiornika (łącznie w 42 punktach pomiarowo-kontrolnych) w zakresie wód ujmowanych do zaopatrzenia w wodę do spożycia.

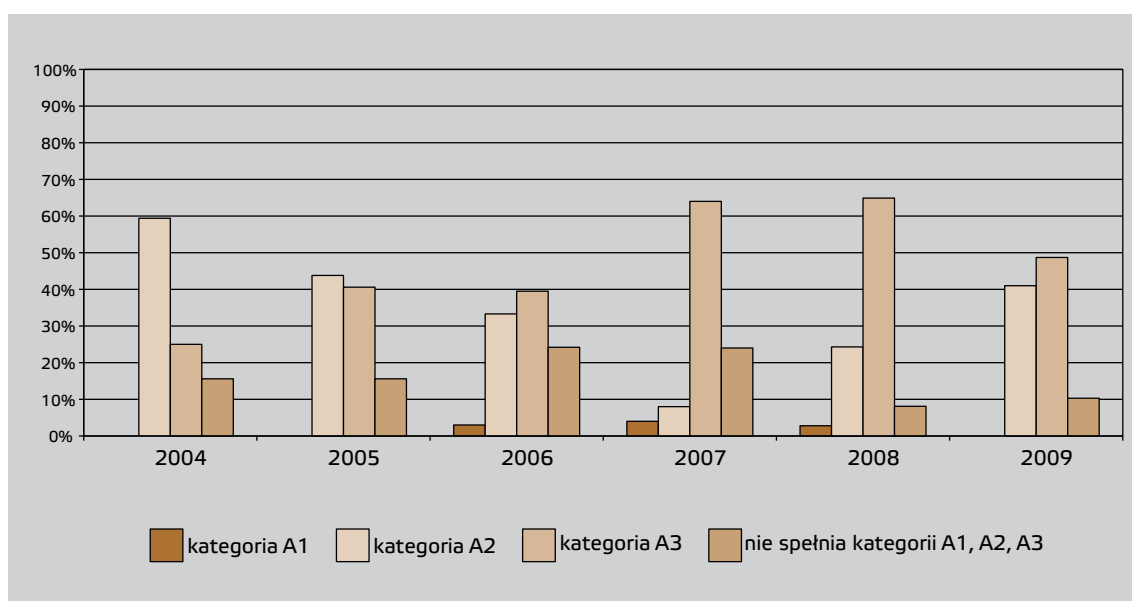
Wyniki oceny wód rzek w 39 punktach pomiarowo-kontrolnych są następujące:

- w żadnym punkcie nie stwierdzono wody o jakości kategorii A1;
- wody o jakości kategorii A2 stanowią 41,0% ogółu punktów (16 p.p.k.);
- kategorię A3 stwierdzono w 19 punktach (48,7%);
- w 4 punktach pomiarowo-kontrolnych (10,3%) wystąpiły wody nie spełniające kategorii A1, A2, A3.

Wody zbiornika Dobczyckiego na stanowisku ujęcie wieżowe (w punktach na powierzchni, 3 m poniżej powierzchni oraz w punkcie „propozycja ujęcia”) spełniają wymagania kategorii A2.

Wykres 2.

Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w punktach pomiarowo-kontrolnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Ocena wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych

W roku 2009 na rzekach i potokach województwa małopolskiego badania pod kątem bytowania ryb prowadzono na 36 rzekach i potokach oraz na 4 zbiornikach zaporowych, łącznie w 59 punktach pomiarowo-kontrolnych.

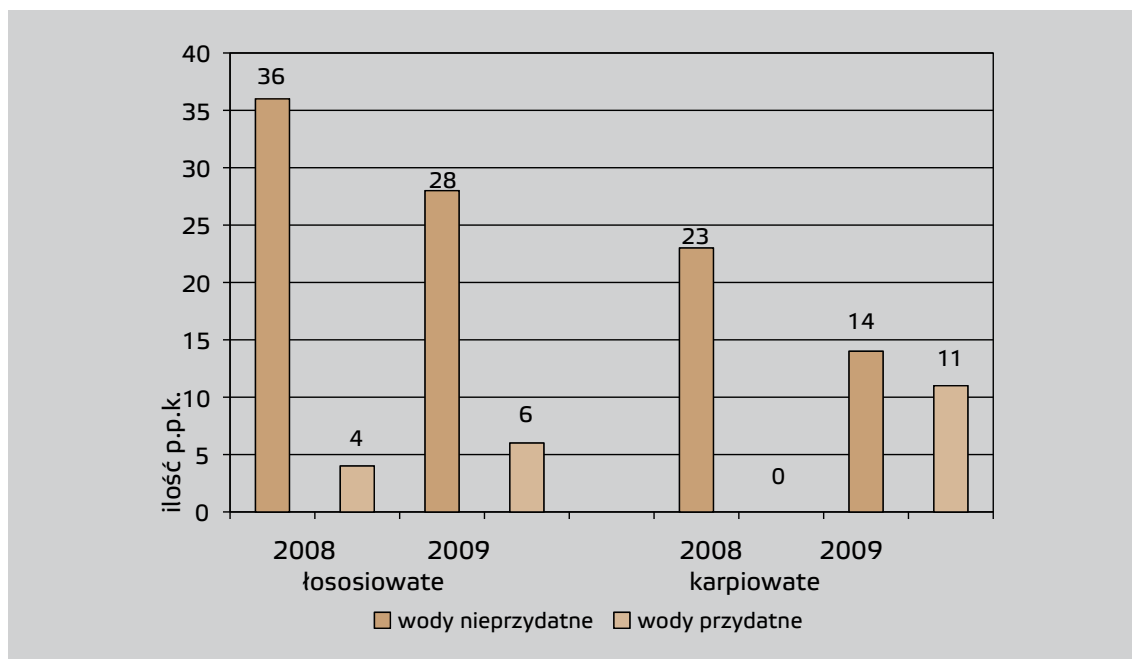
Wykonana ocena wykazała, że spośród badań prowadzonych na wodach przeznaczonych dla bytowania ryb łososiowatych, tylko wody w 6 punktach w górnej zlewni Dunajca (10,2% ogółu p.p.k.) oraz Popradu są przydatne do bytowania ryb łososiowatych.

W 11 punktach pomiarowych (18,6%) przeprowadzonych na wodach przeznaczonych dla bytowania ryb karpowatych w zlewni Dunajca oraz w zlewni Popradu stwierdzono ich przydatność do bytowania ryb karpowatych.

W 42 punktach (ok. 71,2%) wody nie spełniały wymagań dla bytowania ryb łososiowatych i karpowatych.

Wykres 3.

Ocena wód powierzchniowych przeznaczonych do bytowania w warunkach naturalnych ryb łososiowatych i karpowatych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Raport z realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych w województwie małopolskim za 2009 rok

Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) jest instrumentem koordynującym działania w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w Polsce w celu wypełnienia zobowiązań przyjętych w Traktacie Akcesyjnym oraz postanowień dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych 91/271/EWG.

Program ten określa wykaz aglomeracji o RLM² (równoważna liczba mieszkańców) większej od 2 000 wraz z jednoczesnym wykazem niezbędnych przedsięwzięć, jakie należy zrealizować w tych aglomeracjach w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych.

Raport z realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych przygotowywany jest w oparciu o analizy i oceny danych zawartych w sprawozdaniach przekazywanych corocznie przez gminy marszałkowi województwa, który przedkłada je ministrowi właściwemu do spraw środowiska. Informacje te dotyczą obecnego stanu i zamierzeń realizacji przez gminę przedsięwzięć z zakresu gospodarki ściekowej.

Zakres prowadzonego w formie weryfikacji sprawozdań monitoringu obejmuje obecnie wykaz aglomeracji, stan ich wyposażenia w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków komunalnych, informacje o postępie realizacji przedsięwzięć określonych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz dane o ilości suchej masy osadów ściekowych wytworzonych w ciągu roku w oczyszczalniach ścieków komunalnych aglomeracji wraz ze sposobami postępowania z tymi osadami. Wszystkie powyższe statystyki prezentowane

² 1 RLM – ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażony jako wskaźnik pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen w ilości 60 g tlenu na dobę.

są w odgórnie ustalonych przedziałach kwalifikujących aglomeracje do jednej z 3 kategorii ich wielkości, w podziale na województwa, regiony wodne i dorzecza. Coroczne sprawozdania z realizacji zadań w zakresie KPOŚK zamieszczane są na stronie Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej (www.kzgw.gov.pl).

Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji zadań inwestycyjnych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej za rok 2009 w województwie małopolskim:

- wybudowano 666,0 km sieci kanalizacyjnej, w tym 529,0 km sieci grawitacyjnej – łączna długość sieci kanalizacyjnej (stan na 31.12.2009 r.) wynosi 92227,0 km, w tym sieci grawitacyjnej 8296,0 km.
- 57,0 km sieci kanalizacyjnej zostało zmodernizowane;
- przyrost liczby mieszkańców rzeczywistych korzystających z usług kanalizacyjnych w wyniku wybudowania sieci kanalizacyjnej wyniósł 40432 osób – łączna liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego (stan na 31.12.2009 r.) wynosi 1843473;
- 7 oczyszczalni ścieków oddano do eksploatacji – łączna liczba oczyszczalni ścieków na koniec roku wyniosła 182;
- 17 oczyszczalni ścieków zostało zmodernizowane;
- ilość suchej masy osadów powstających na oczyszczalniach wyniosła 45546,0 Mg, z czego:
  - 6066,0 Mg zastosowano w rolnictwie,
  - 4056,0 Mg zastosowano do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne,
  - 829,0 Mg przekształcono termicznie,
  - 8326,0 Mg zostało składowane na składowiskach odpadów,
  - 1434,0 Mg zastosowano do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu.

Do końca 2009 roku na terenie województwa małopolskiego aktami prawa miejscowego utworzono:

- 6 aglomeracji o RLM nie mniejszej niż 100 000;
- 38 aglomeracji o RLM zawartej w przedziale od 15 000 do 100 000;
- 125 aglomeracji o RLM zawartej w przedziale od 2000 do 15 000, utworzonych rozporządzeniami, które spełniają określony przepisami prawnymi wymóg koncentracji zaludnienia bądź działalności gospodarczej uzasadniającej obsługę ich obszaru zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi, bądź ich wyznaczenie podyktowane zostało względami ochrony przyrody.

Tabela 4.
Stopień realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych

Aglomeracje (RLM)	Oczyszczalnie ścieków (liczba)			Kanalizacja (km)			Traktat Akcesyjny (termin realizacji)
	plano- wane	zrealizo- wane	%	plano- wane	zrealizowa- ne	%	
> 100 000	19	16	84	6400,8	3775,4	59	2010 r.
100 000 – 15 000	70	61	87	6656,4	3784	57	2010 r.
15 000 – 2 000	163	108	66	7571,3	2557	34	2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w wyznaczonych aglomeracjach przez Sejmiku Województwa Małopolskiego i Wojewodę Małopolskiego oraz KPOŚK 2009.

Ochrona przeciwpowodziowa

Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Z tego powodu poziom zagroże-

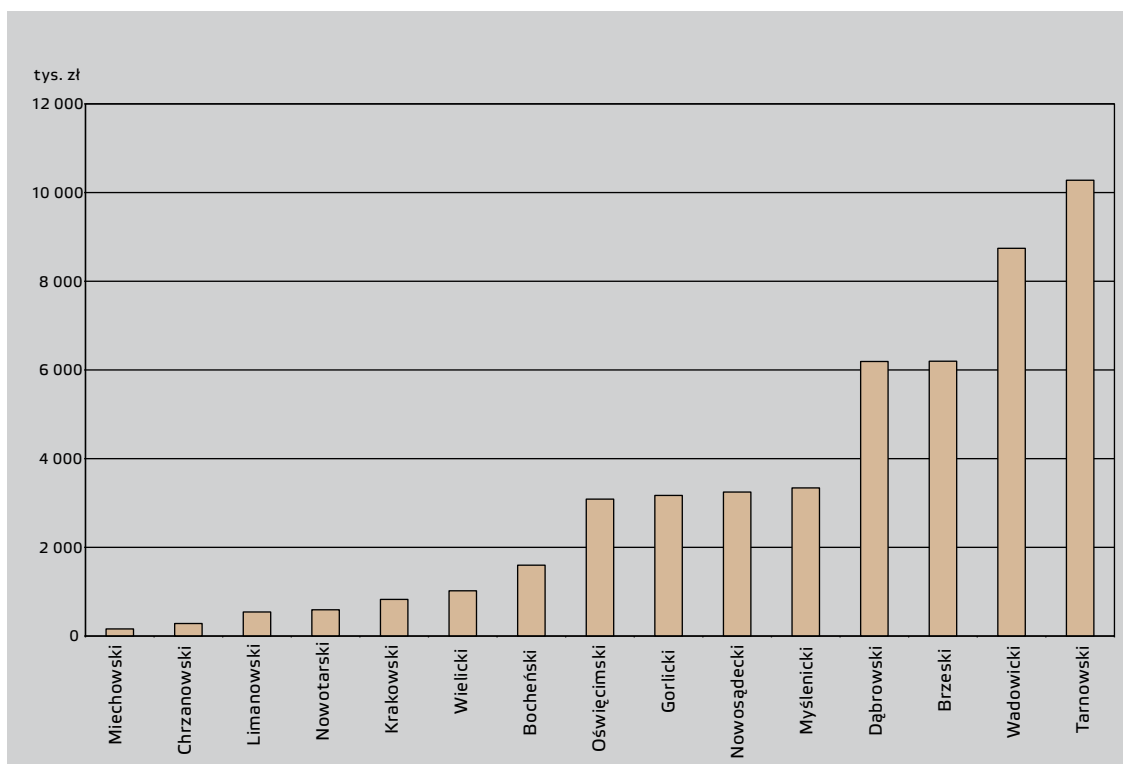

nia powodziowego w województwie jest o ok. 15% wyższy od średniego krajowego poziomu. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uswicy. Ochronie przed powodzią służy w województwie 1 016,3 km wałów przeciwpowodziowych oraz zbiorniki zaporowe na: Dunajcu (*Czorsztyn–Niedzica, Rożnów, Czchów*), Rabie (*Dobczyce*), Ropie (*Klimkówka*) i Dłubni (*Zesławice*). Łączna pojemność zbiorników wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa jedynie 7% potrzeb województwa. W dalszym ciągu trwa budowa zbiornika Świnna Poręba na rz. Skawie, którego realizację przewidywano początkowo na lata 1986 – 1996. Termin zakończenia prac przesunięto na rok 2013. Trwają także prace przygotowawcze do rozpoczęcia budowy zbiorników w ramach „Programu Małej Retencji”.

Głównymi administratorami rzek i potoków oraz budowli i urządzeń hydrotechnicznych związanych z ochroną przeciwpowodziową oraz istotnych ze względu na bezpieczny przepływ wielkich wód na terenie województwa są: Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (*MZMiUW*) w Krakowie oraz Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (*RZGW*) w Krakowie.

MZMiUW w Krakowie w 2009 roku na inwestycje związane z ochroną przeciwpowodziową w województwie małopolskim przeznaczył łącznie 49 454 692 zł.

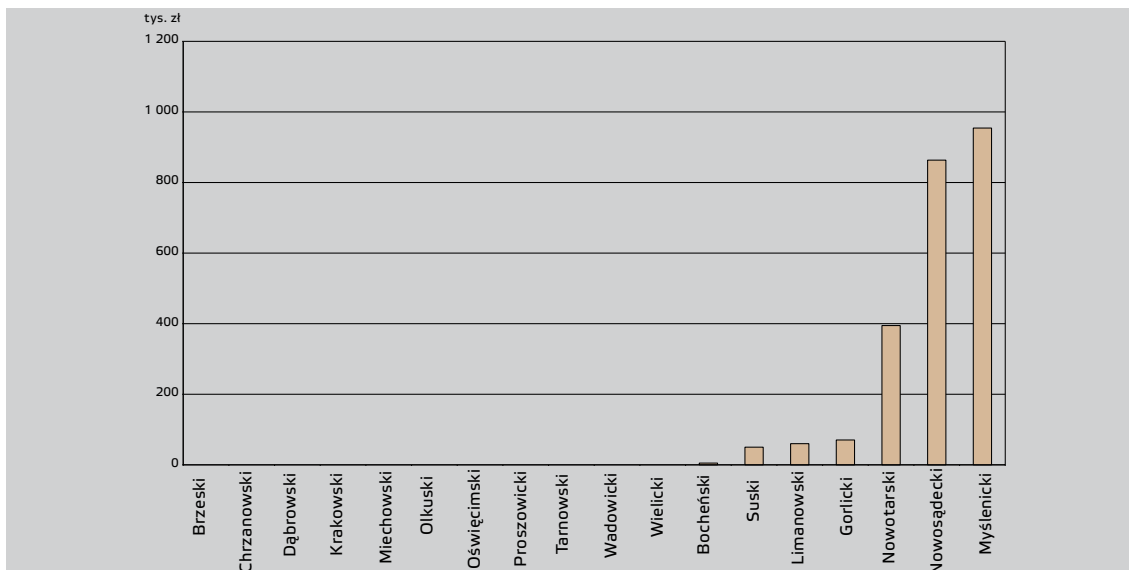
Wykres 4.
Środki przeznaczone przez MZMiUW w Krakowie na ochronę przeciwpowodziową

Źródło: MZMiUW w Krakowie

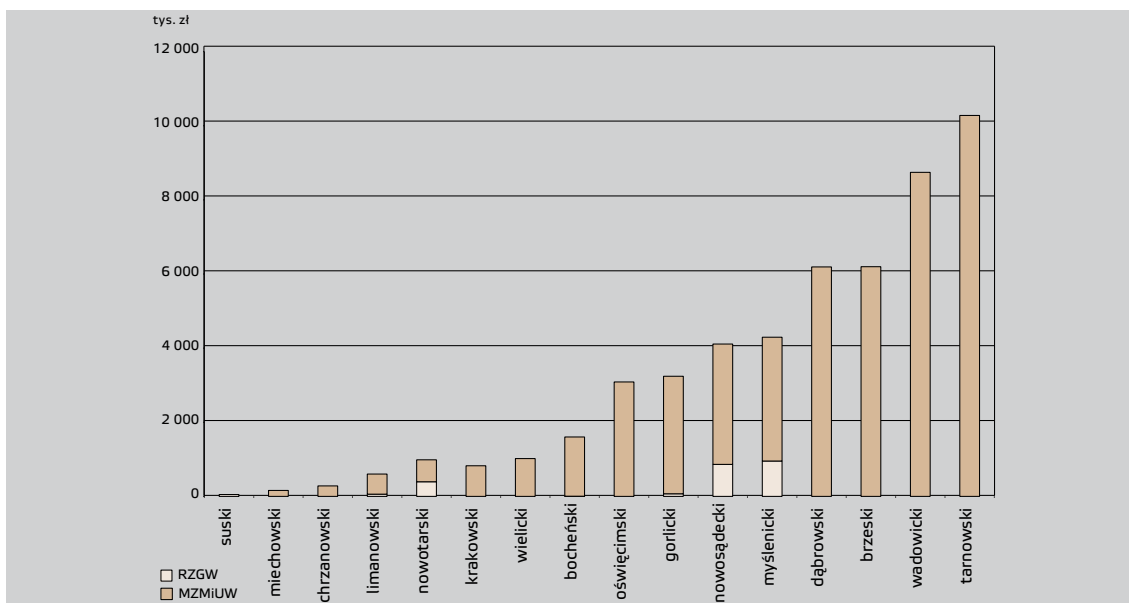

Wykres 5.
Środki przeznaczone przez RZGW w Krakowie na realizację zadań związanych z ochroną przeciwpowodziową na rzekach i potokach

Źródło: RZGW w Krakowie

Wykres 6.
Środki przeznaczone na realizację zadań związanych z ochroną przeciwpowodziową na rzekach i potokach

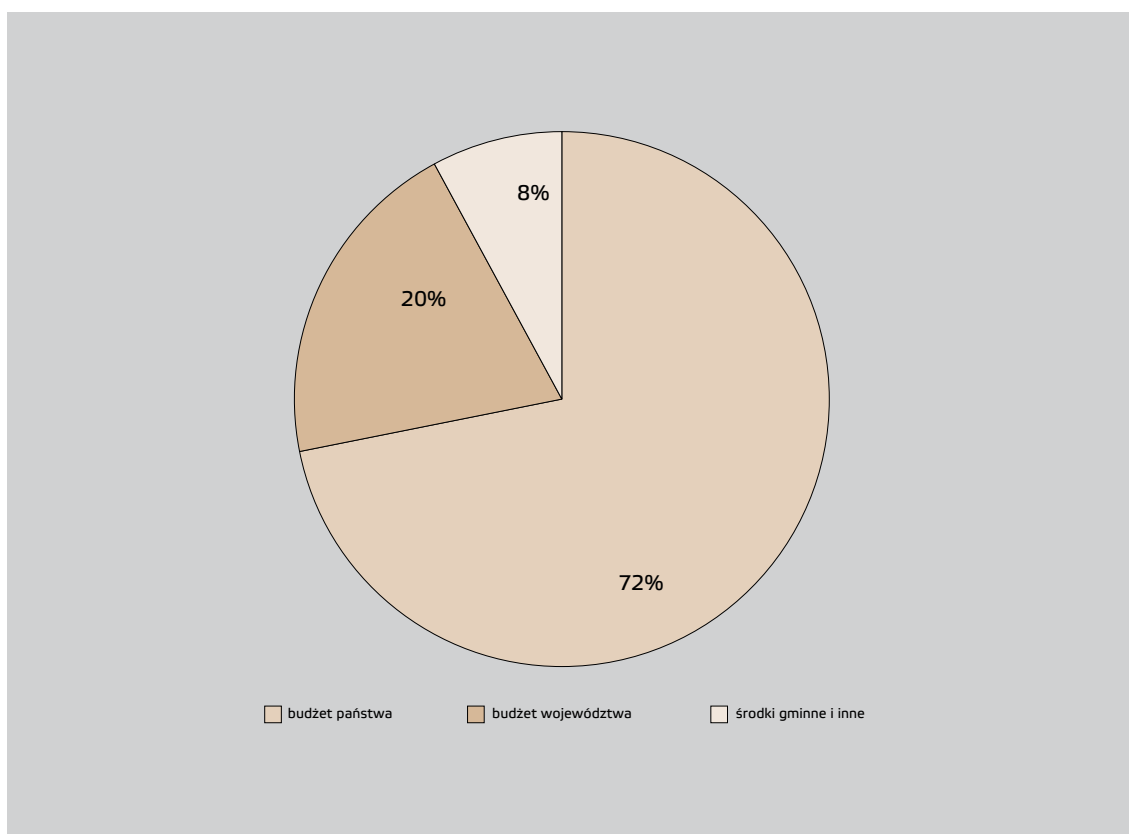

Źródło: MZMiUW w Krakowie, RZGW w Krakowie

W ramach prac z zakresu eksploatacji i konserwacji cieków i urządzeń melioracji wodnych realizowanych przez MZMiUW w Krakowie, wydatkowano kwotę 8 349 528,28 zł. Środki te zostały przeznaczone na konserwację 298,7 km rzek i potoków, ok. 810 km wałów przeciwpowodziowych, a także na remonty stacji pomp, doposażenie magazynów przeciwpowodziowych, prowadzenie ewidencji.

Zarząd Województwa Małopolskiego w latach 2002–2007 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego realizował Program „Bezpieczny Wał”. W roku 2009 wdrożono Program „Zielona Praca”, który podobnie jak „Bezpieczny Wał” przewiduje zatrudnienie osób bezrobotnych w celu konserwacji wałów przeciwpowodziowych oraz urządzeń melioracji wodnych na terenie województwa małopolskiego. Projekt jest współfinansowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

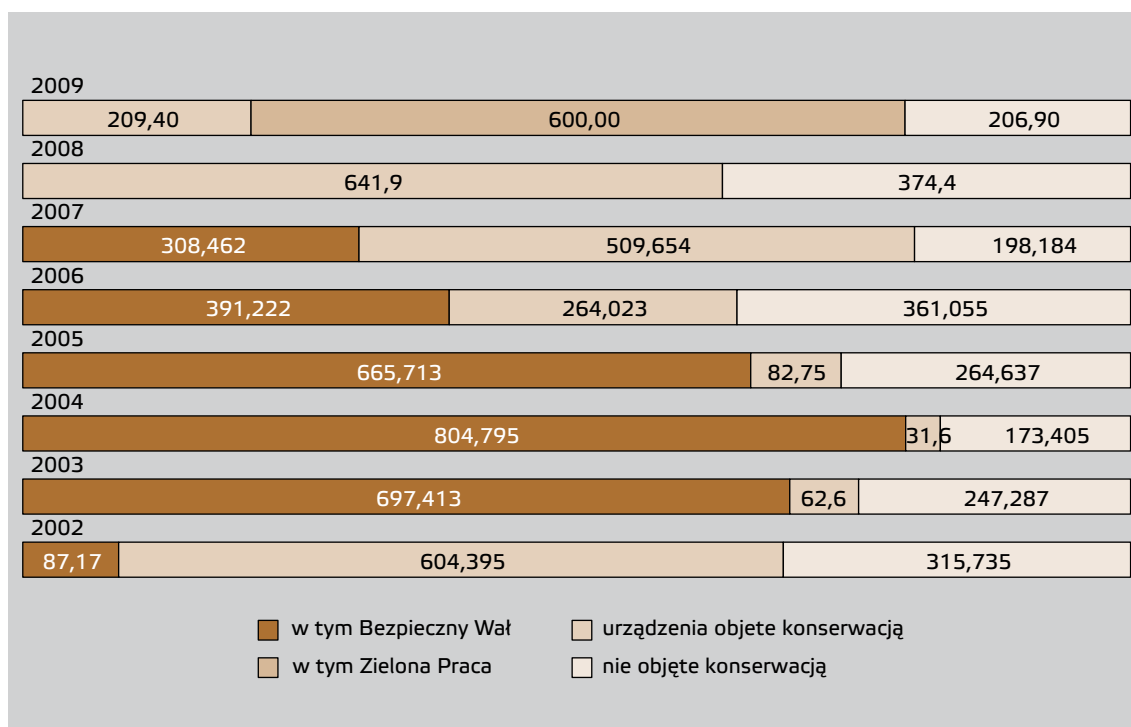
Wykres 7.
Pochodzenie środków finansowych wykorzystanych w 2009 r. na eksploatację i konserwację melioracji wodnych

Źródło: MZMiUW w Krakowie

Wykres 8.
Wały przeciwpowodziowe objęte i nie objęte konserwacją

Źródło: MZMiUW w Krakowie

Szkody powodziowe

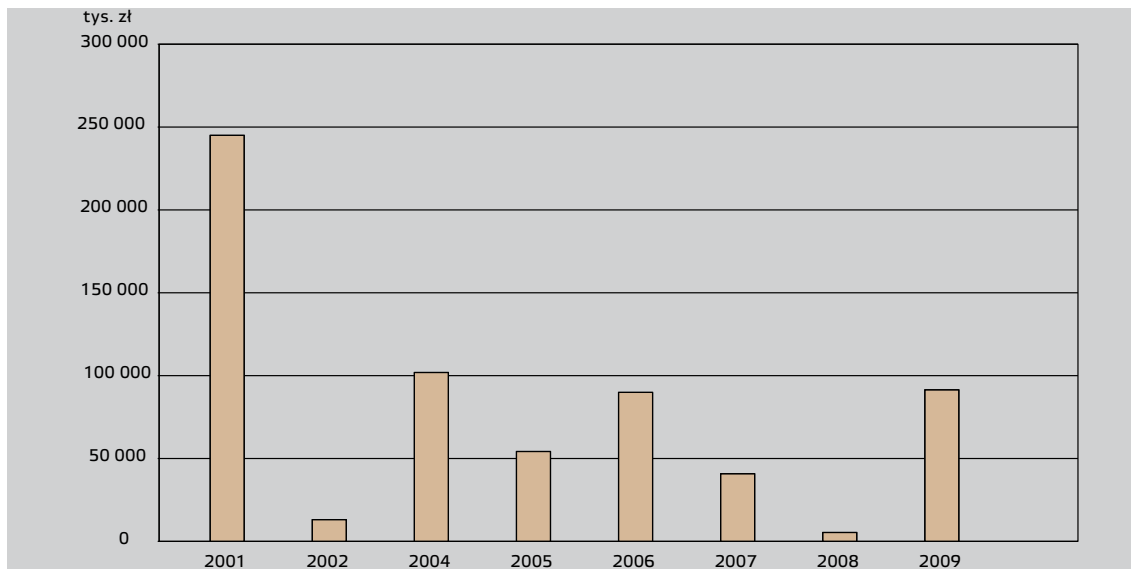
W czerwcu 2009 roku deszczem nawalnym i powodzią dotkniętych zostało 21 gmin: Bolesław, Dąbrowa Tarnowska, Gręboszów, Mędrzechów, Olesno, Radgoszcz, Szczucin, Borzęcin, Charsznica, Kozłów, Koszyce, Nowe Brzesko, Proszowice, Ochotnica Dolna, Gromnik, Lisia Góra, Radłów, Skrzyszów, Wietrzychosławice, Wietrzychowice oraz Żabno. Łączna wartość szkód powodziowych w województwie małopolskim wyniosła około 263,9 mln zł, z czego:

- 137,7 mln zł w infrastrukturze komunalnej jednostek samorządu terytorialnego,
- 91,5 mln zł na urządzeniach administrowanych przez MZMiUW w Krakowie,
- 30,6 mln zł w rolnictwie – spowodowane także innymi niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi tj. gradem i ulewnym deszczem z czego 58 % stanowiły straty wyrządzone przez powódź,
- ponad 4 mln w infrastrukturze będącej w administracji ZDW w Krakowie.

Największe szkody wystąpiły w powiecie dąbrowskim.

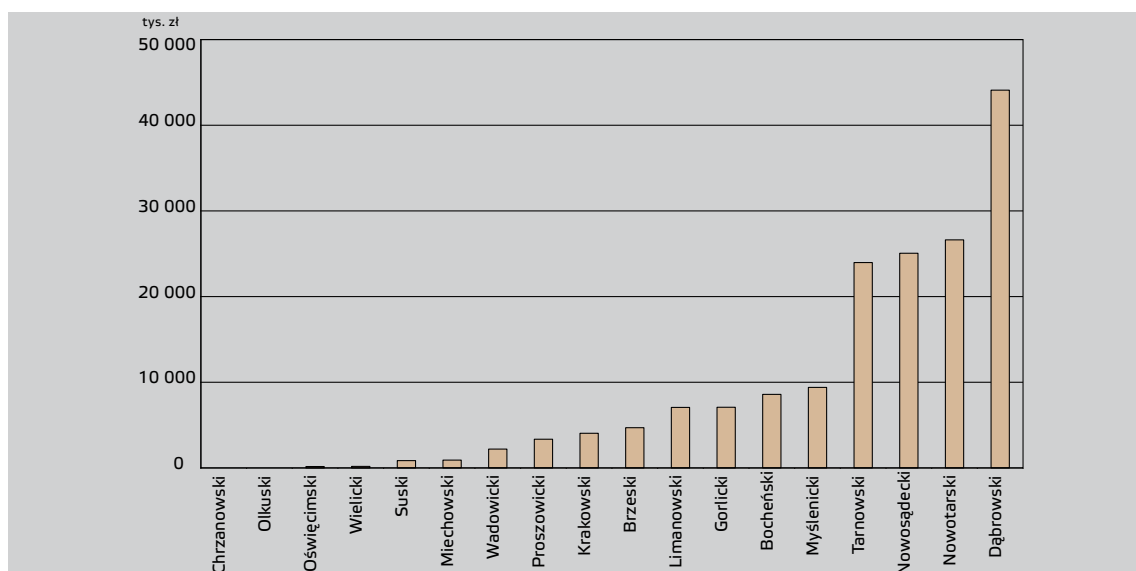

Wykres 9.
Szkody powodziowe powstałe na urządzeniach i wodach administrowanych przez MZMiUW w Krakowie

Źródło: MZMiUW w Krakowie

Wykres 10.
Szkody w infrastrukturze JST oraz rolnictwie spowodowane przez powódź i inne niekorzystne zjawiska atmosferyczne

Źródło: MUW w Krakowie

2. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja zanieczyszczeń poza dwutlenkiem węgla

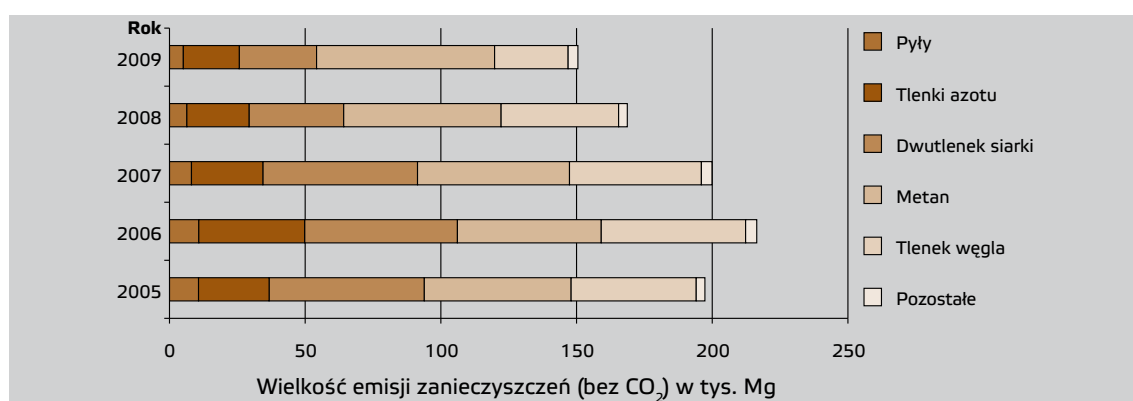
Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2009 r. wyniosła 150,5 tys. Mg (wg danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ). W stosunku do emisji z 2008 r. nastąpił spadek o 11%. W strukturze emisji w 2009 r. dominuje metan (44%), dwutlenek siarki (19%), tlenek węgla (18%), i tlenki azotu (14%).

Tabela 5.
Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza

Rodzaj zanieczyszczenia	Wielkość emisji w tys. Mg/rok				
	2005	2006	2007	2008	2009
Pyły	10,7	10,8	8,1	6,4	5,1
Tlenki azotu	26,0	39,0	26,3	22,9	20,6
Dwutlenek siarki	57,2	56,3	57,0	34,9	28,5
Metan	54,1	53,0	56,0	58,0	65,6
Tlenek węgla	46,1	53,2	48,6	43,3	27,1
Pozostałe zanieczyszczenia	3,2	4,1	3,9	3,2	3,6
Razem (bez CO ₂)	197,3	216,4	199,9	168,9	150,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Wykres 11.
Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Najwięcej zanieczyszczeń gazowych zostało wyemitowanych w powiecie oświęcimskim (44%) i mieście Krakowie (27%), a także w mieście Tarnowie (9%), powiecie chrzanowskim (7%) i krakowskim (5%).

Mapa 1.
Wielkość emisji zanieczyszczeń według podziału administracyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Firmy będące w 2009 r. największymi emitentami zanieczyszczeń do powietrza (bez dwutlenku węgla) z terenu województwa małopolskiego to Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze – Silesia” (41%) i ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (19%).

Tabela 6.
Zakłady przemysłowe o największej emisji zanieczyszczeń w 2009 r.

Nazwa zakładu	Wielkość emisji w 2009 r. w tys. Mg						Razem
	pyły	tlenki azotu	dwutlenek siarki	metan	tlenek węgla	pozostałe	
Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze – Silesia”	0,04	0	0	61,62	0	0	61,66
ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	1,69	2,72	3,93	0,62	19,89	0,25	29,10
Zakłady Azotowe w Tarnowie – Mościcach S.A.	0,25	6,20	4,47	0	0,15	1,41	12,48
Elektrociepłownia Kraków S.A.	0,46	3,72	5,30	0,01	0,06	0,20	9,75
PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	0,34	1,82	4,88	0	0,61	0,01	7,66
Elektrownia Skawina S.A.	w	2,63	4,36	0	0,23	0,04	7,40

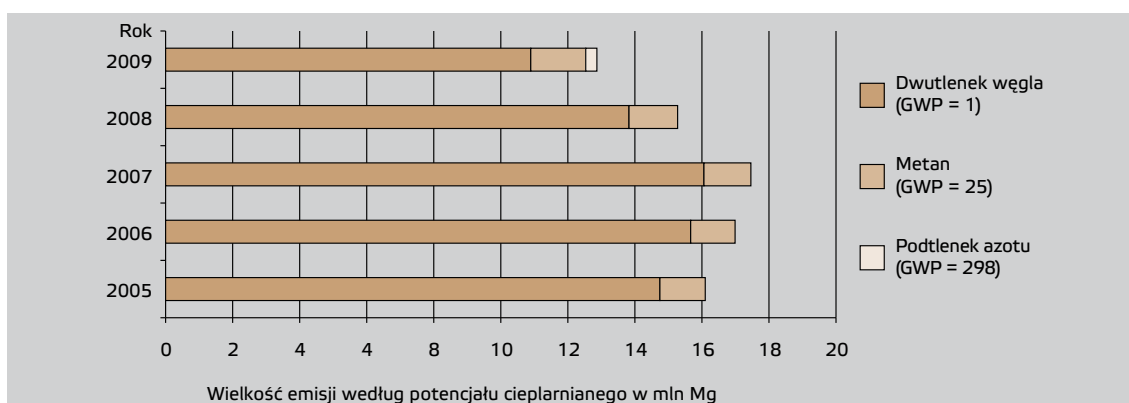
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Emisja gazów cieplarnianych

W 2009 r. podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały 10,9 mln Mg dwutlenku węgla, 65,6 tys. Mg metanu oraz 1,1 tys. Mg podtlenku azotu. Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) w horyzoncie czasowym 100 lat przyjęty przez Międzypaństwowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, dla metanu 25, natomiast dla podtlenku azotu 298. Wielkość emisji gazów cieplarnianych przy uwzględnieniu potencjału cieplarnianego zanieczyszczeń wyniosła 12,9 mln Mg. W stosunku do roku 2008 nastąpił spadek emisji o 16%.

Wykres 12.

Wielkość emisji gazów cieplarnianych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Najwięcej gazów cieplarnianych zostało wyemitowanych w mieście Krakowie (39%) oraz powiatach: oświęcimskim (16%), chrzanowskim (15%), mieście Tarnowie (12%) i krakowskim (11%).

Mapa 2.
Wielkość emisji gazów cieplarnianych według podziału administracyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

W 2009 r. największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP) w województwie małopolskim zostały wyemitowane przez ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (23%), Elektrociepłownię Kraków S.A. (14%) oraz PKE S.A. Elektrownię Siersza w Trzebini (13%).

Tabela 7.
Zakłady przemysłowe o największej emisji gazów cieplarnianych w 2009 r.

Nazwa zakładu	Emisja gazów cieplarnianych wg potencjału cieplarnianego w 2009 r. w mln Mg
ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	2,93
Elektrociepłownia Kraków S.A.	1,86
PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	1,72
Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze – Silesia”	1,54
Zakłady Azotowe w Tarnowie – Mościcach S.A.	1,42
Elektrownia Skawina S.A.	1,32

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Stan jakości powietrza

Według oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2009 dokonanej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, przekroczenia wartości dopuszczalnych pyłu PM10 i docelowych benzo(a)pirenu wystąpiły we wszystkich 11 strefach: Aglomeracji Krakowskiej, mieście Nowy Sącz, mieście Tarnowie, bocheńsko-brzeskiej, chrzanowsko-olkuskiej, dąbrowsko-tarnowskiej, gorlicko-limanowskiej, krakowsko-wielickiej, miechowsko-proszowickiej, myślenicko-suskiej i nowotarsko-tatrzańskiej. Ponadto w Aglomeracji Krakowskiej przekroczone zostały średnioroczne wartości dopuszczalne dla dwutlenku azotu.

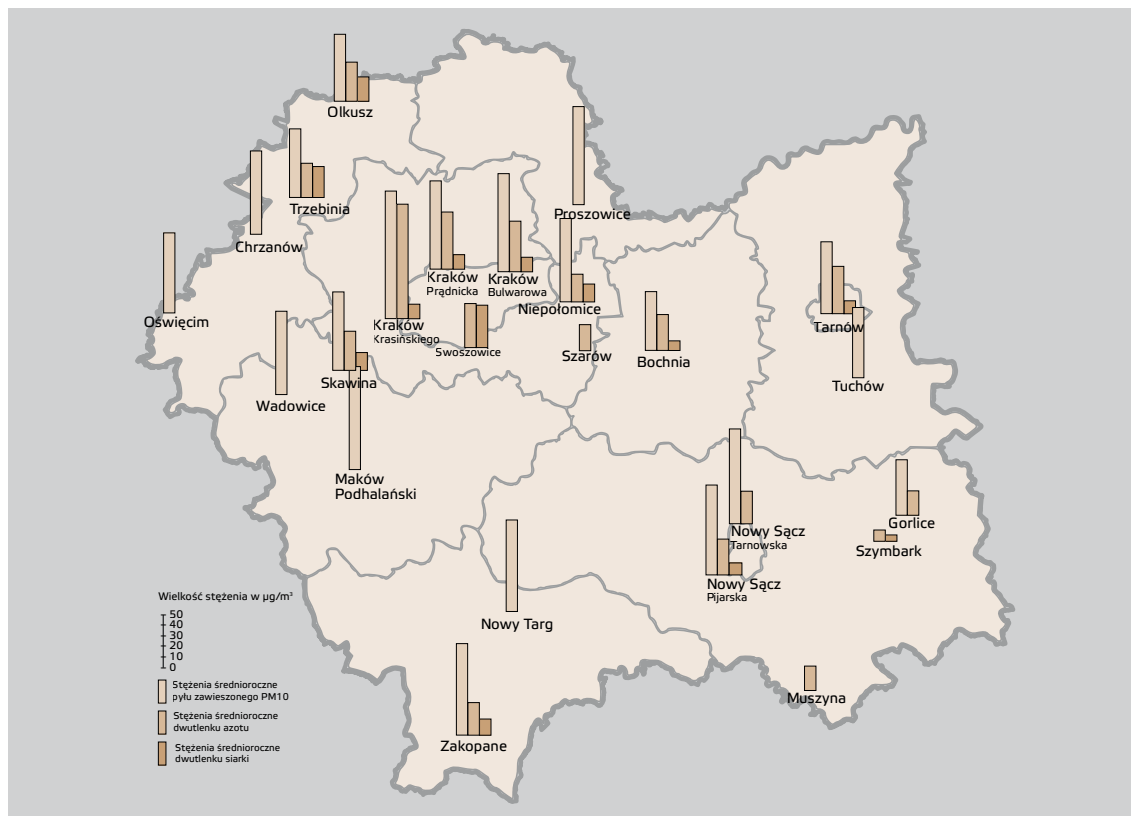
Zakres zmierzonych stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w województwie małopolskim obejmował w 2009 r. wartości od 34 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Gorlicach do 78 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasieńskiego w Krakowie (w 2008 r. od 34 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Bochni do 81 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasieńskiego w Krakowie).

Notowane stężenia średnioroczne dwutlenku siarki wyniosły od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 19 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Trzebini (w 2008 r. od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Suchej Beskidzkiej).

Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu w 2009 r. wyniosły od 7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 70 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasieńskiego w Krakowie (w 2008 r. od 6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasieńskiego w Krakowie).

Mapa 3.

Wielkość stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10, dwutlenku azotu i dwutlenku siarki

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie.

Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego

Uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego Nr XXXIX/612/09 z dnia 21 grudnia 2009 r. przyjęty został Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego obejmujący strefy, w których w 2007 r. przekroczone zostały dopuszczalne poziomy pyłu zawieszonego PM10 i docelowe poziomy benzo(a)pirenu (9 stref) oraz dopuszczalne poziomy dwutlenku azotu (Aglomeracja Krakowska i strefa chrzanowsko-olkuska) i dwutlenku siarki (strefa chrzanowsko-olkuska).

Analizy i modelowanie przeprowadzone w ramach opracowania Programu wykazały, że przekroczenia wartości dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 występują w 21 miastach województwa (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Trzebinia, Olkusz, Oświęcim, Skawina, Krzeszowice, Wieliczka, Niepołomice, Miechów, Proszowice, Myślenice, Maków Podhalański, Wadowice, Andrychów, Nowy Targ, Zakopane), w 2 miastach (Chrzanów i Trzebinia) występują przekroczenia wartości dopuszczalnych dwutlenku siarki, natomiast w 1 mieście (Kraków) dwutlenku azotu.

Działania ujęte w Programie mające na celu poprawę jakości powietrza zostały ukierunkowane na dwa główne źródła emisji powodujące powstawanie przekroczeń:

- ograniczenie emisji liniowej poprzez realizację planów strategicznych związanych z wyprzedzeniem ruchu tranzytowego z centrów miast,

- ograniczenie emisji powierzchniowej poprzez wymianę tradycyjnych kotłów węglowych na nowoczesne kotły retortowe, kotły gazowe, olejowe lub odnawialne źródła energii oraz podłączanie do miejskich sieci ciepłowniczych.

Termin realizacji Programu, do którego powinny zostać osiągnięte wartości dopuszczalne zanieczyszczeń w powietrzu został określony na rok 2020, przy czym konieczne do podjęcia działania zostały ujęte w dwóch etapach: działania krótkookresowe do roku 2011 oraz działania długookresowe do roku 2020.

3. Gospodarka odpadami

Odpady powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej

W województwie małopolskim w 2009 roku, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej powstało łącznie 6 973,8 tys. Mg odpadów, z czego:

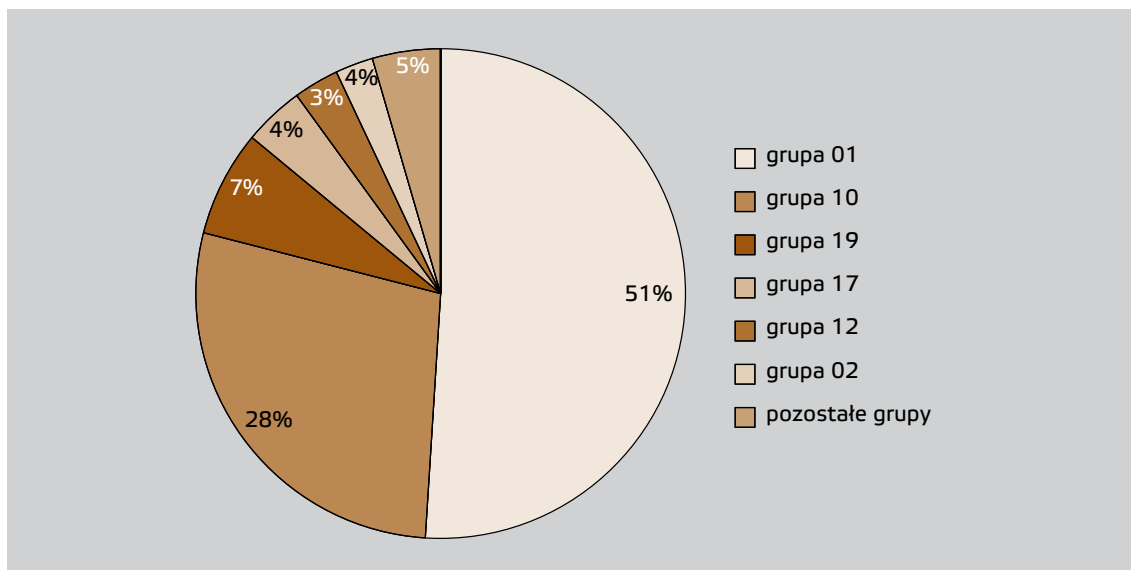
- odpady niebezpieczne stanowiły 2,2%, czyli 149,6 tys. Mg,
- inne niż niebezpieczne stanowiły 97,8 % czyli 6824,2 tys. Mg.

W ogólnej masie odpadów wytworzonych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej, największy udział mają:

- odpady z flotacyjnego wzbogacania rud metali nieżelaznych (kod 01 03 81): 26,4%,
- odpady powstające przy płukaniu i oczyszczaniu kopalin (kod 01 04 12): 22,8%,
- żużle z procesów wytapiania (kod 10 02 01) 9,2%,
- mieszanki popiołowo-żużłowe z mokrego odprowadzania odpadów paleniskowych (kod 10 01 80) 5,7%,
- popioły lotne z węgla (10 01 02) 2,8%

Wykres 13.

Struktura wytworzonych odpadów przemysłowych w podziale na grupy (%)

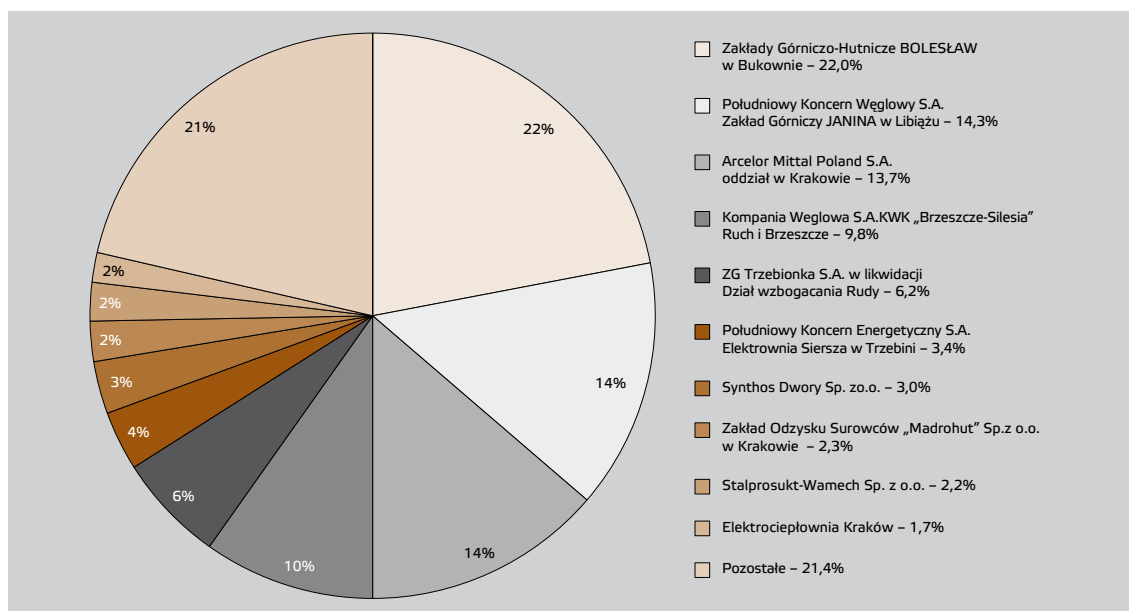
Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Tabela nr 8.
Odpady wytworzone w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej

Nr grupy	Nazwa grupy	Ilość wytwarzanych odpadów w 2009 r. [tys. Mg / rok]	Udział %
01	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobyciu i wzbogacaniu rud oraz innych surowców mineralnych	3 553,3	51,0
10	Odpady z procesów termicznych	1 948,0	28,0
19	Odpady z urządzeń do likwidacji i neutralizacji odpadów oraz oczyszczania ścieków i gospodarki wodnej	483,3	7,0
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej	277,9	4,0
12	Odpady z kształtowania oraz fizycznej i mechanicznej obróbki powierzchni metali i tworzywa sztucznych	200,8	3,0
02	Odpady z rolnictwa, sadownictwa, hodowli, rybołówstwa, leśnictwa oraz przetwórstwa żywności	193,5	2,5
Pozostałe grupy		317,0	4,5
Razem		6 973,8	100

Źródło: wojewódzka baza danych o odpadach

Wykres 14.
Jednostki, które wytworzyły największe ilości odpadów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Odpady komunalne

W roku 2009 na terenie województwa małopolskiego zostało zebranych około 686 tys. Mg odpadów komunalnych (wg US w Krakowie), w tym 607,4 Mg (88,5%) w sposób nieselektywny. Na ogólną masę zebranych zmieszanych odpadów komunalnych składają się odpady z:

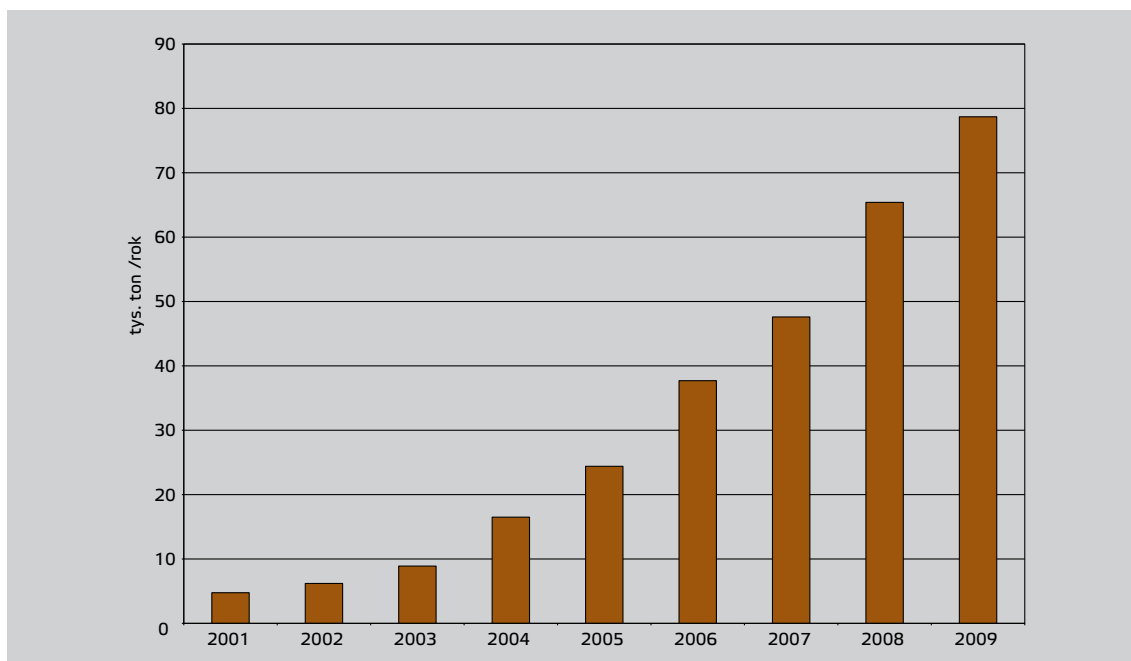
- gospodarstw domowych	432 438,5 Mg (63,0%)
- obiektów infrastruktury (biura, instytucje, handel, małe przedsiębiorstwa)	229 801,4 Mg (33,5%)
- usług komunalnych (zmiotki z ulic, odpady z koszy na śmieci, oczyszczaniacmentarzy, etc.)	23 973,7 Mg (3,5%)

Ilość odpadów zebranych selektywnie w 2009 roku wyniosła 78 748,7 Mg (wg US w Krakowie) co stanowiło 11,5 % masy wszystkich zbieranych odpadów.

W 2009 r. zebrano selektywnie następujące ilości odpadów:

- papier i tekturę	12 231,5 Mg
- szkło	27 330,2 Mg
- tworzywa sztuczne	10 016,6 Mg
- metale	855,8 Mg
- tekstylia	3 076,0 Mg
- odpady niebezpieczne	20,5 Mg
- odpady wielkogabarytowe	10 203,9 Mg
- biodegradowalne	14 045,7 Mg

Wykres 15. Wyniki selektywnej zbiórki odpadów komunalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US

Składowiska odpadów komunalnych

W województwie małopolskim odpady komunalne składowano na 36 składowiskach odpadów komunalnych.

Mapa 4.

Rozmieszczenie składowisk odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2009 roku

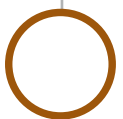
Źródło: opracowanie własne na podstawie WSO (Wojewódzki System Odpadów)

Tabela 9.

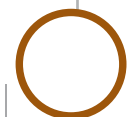
Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady

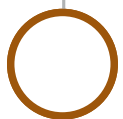
L.p.	Nazwa składowiska, lokalizacja	Miasto/Gmina	Masa zeskładowanych odpadów komunalnych w 2009r. [Mg]
1	Kraków-Barycz,	Kraków	208 100,7
2	Nowy Sącz	Nowy Sącz	29 873,7
3	Tarnów Krzyż	Tarnów	52 108,0
4	Borek	Rzeszawa	990,4
5	Lipnica Murowana	Lipnica Murowana	178,0
6	Nowy Wiśnicz	Nowy Wiśnicz	805,4
7	Maszkienice	Dębno	141,0
8	Trzebinia	Trzebinia	21 335,6
9	Chrzanów-Balin	Chrzanów	45 278,7
10	Szarwark	Dąbrowa Tarnowska	1957,0
11	Biecz	Biecz	1897,9
12	Uście Gorlickie	Uście Gorlickie	488,0
13	Polanowice	Słomniki	865,0
14	Słopnice	Limanowa	4 600,0
15	Łukowica-Świdnik	Łukowica	216,4
16	Mianocice	Książ Wielki	177,3
17	Borzęta	Myślenice	14 439,9
18	Sułkowice	Sułkowice	1 551,7
19	Podegrodzie	Podegrodzie	805,7
20	Biała Niżna	Grybów	4 607,8
21	Krynica-Głębokie	Krynica	5 261,4
22	Andrzejówka	Muszyna	1 516,3
23	Stary Sącz-Piaski	Stary Sącz	1 274,5
24	Szczawnica-Jaworki Stare	Szczawnica	494,0
25	Ujków Stary	Bolesław	105 625,2
26	Chełmek, ul. Jaworznicka	Chełmek	2 422,0
27	Kęty ul. Kęckie Góry Północne	Kęty	6 204,9
28	Oświęcim, ul. Nadwiślańska	Oświęcim	24 181,6
29	Brzeszcze-Jawiszowice	Brzeszcze	17 753,6
30	Żębocin	Proszowice	3 058,1
31	Sucha Beskidzka	Sucha Beskidzka	11 127,3
32	Zoniówki II, Zakopane	Zakopane	11 585,7
33	Andrychów, ul. Biała Droga	Andrychów	8 002,5
34	„Za rzeką Biała AB2”	Tarnów, ul. Czysta	9 444,6
35	Choczniak, ul. Kościuszki	Wadowice	7 799,3
36	Niepołomice, ul. Wodna	Niepołomice	12 130,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie WSO (Wojewódzki System Odpadowy)

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE / ZAGADNIENIA SPOŁECZNE /zagadnienia społeczne

I. Ludność

Opracowanie: Joanna Urbanowicz

1. Stan ludności

Województwo małopolskie zamieszkiwało 3298,3 tys. osób (stan na 31 grudnia 2009). Stanowiło to 8,6% ludności kraju i plasowało województwo na 4 miejscu po woj. mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. W odniesieniu do roku 2008 przybyło 11,1 tys. osób, tj. 0,34% ludności. Był to najwyższy od 9 lat przyrost rzeczywisty ludności województwa, wyższy przyrost nastąpił jedynie w województwie pomorskim.

Rozwój demograficzny województwa przebiegał zdecydowanie korzystniej niż średnio w kraju. Dynamika wzrostu ludności w latach 2000–2009 wynosiła 102,4 i była jedną z najwyższych wśród województw – wyższe tempo wzrostu występowało jedynie w województwie pomorskim (102,7). Tymczasem w kraju do 2007 roku notowano systematyczny ubytek rzeczywisty ludności (99,8), przy zwiększającym się tempie ubytku do –0,08% w 2006 roku, natomiast w latach 2008 i 2009 nastąpił niewielki wzrost o 0,05% i 0,08%. Podobnie korzystną sytuację jak województwo małopolskie miały jedynie województwa: pomorskie, mazowieckie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie i lubuskie. W pozostałych województwach nastąpił ubytek rzeczywisty ludności, jednak tempo jego spadku w ostatnich latach było wyraźnie słabsze.

W Małopolskich miastach mieszkało 1624,8 tys. osób, co stanowiło 7% ludności miejskiej Polski. Wskaźnik urbanizacji wynosił 49,3% i był znacznie niższy od średniego dla kraju – 61,0%. Jedynie cztery województwa: lubelskie, podlaskie, podkarpackie i świętokrzyskie – miały niższy wskaźnik urbanizacji niż Małopolska. Wskaźnik ten w województwie, pomimo otrzymania przez kilka miejscowości praw miejskich, ulegał w ostatnich latach stałemu, nieznacznemu obniżeniu zmniejszając się z 50,8% w 1995 roku. Dopiero w 2009 roku nastąpiło zahamowanie zmniejszania się ludności miejskiej województwa. W stosunku do roku poprzedniego przybyło 7,5 tys. osób, głównie dzięki nadaniu praw miejskich dla miejscowości Bobowa i Szczucin. Podobny proces zmniejszania wskaźnika urbanizacji dotyczył również całego kraju (od 2001 roku). Głównym powodem spadku wskaźnika były migracje ludności miejskiej na obszary wiejskie, szczególnie w otoczenie dużych miast oraz ujemny poziom przyrostu naturalnego w miastach.

Obszary wiejskie zamieszkiwało 1673,5 tys. osób tj. 11,2% ludności wiejskiej Polski. Dawało to województwu drugie miejsce w kraju po woj. mazowieckim. Ludność wiejska wzrosła systematycznie od 2000 roku, głównie dzięki wysokim migracjom z miast.

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 217 osób/km² i była znacznie wyższa od średniej dla kraju (122 osób/km²) – drugie miejsce po województwie śląskim. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne, najsilniej zaludniona jest centralna i zachodnia część województwa, najslabiej – północna i południowo-wschodnia. Małopolskę cechuje wyjątkowo wysoki i wzrastający poziom zaludnienia obszarów wiejskich – 123 osób/km² – pierwsze miejsce w kraju (średnia krajowa 51 osób/km²), co przy znacznym rozproszeniu osadnictwa stwarza wysoką presję na jakość zasobów środowiska i jest przyczyną wysokich kosztów realizacji infrastruktury technicznej.

Tabela 10.
Ludność województwa małopolskiego (w tys.)

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009	Dynamika 2000–2009
Województwo – ogółem	3222,5	3237,2	3260,2	3271,2	3287,1	3298,3	102,3
– mężczyźni	1564,9	1571,5	1581,8	1585,9	1592,8	1598,1	102,1
– kobiety	1657,5	1665,7	1678,4	1685,3	1694,3	1700,2	102,5
z tego: – miasta	1629,0	1624,9	1621,6	1618,1	1617,3	1624,8	99,7
– wsie	1593,4	1612,3	1638,6	1653,1	1669,8	1673,5	105,0

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Struktura ludności wg płci wykazywała nieznaczną przewagę kobiet – 51,5%, tj. 1700,2 tys. Mężczyźni stanowili 48,5%, tj. 1598,1 tys. osób. Współczynnik feminizacji wynosił 106 i utrzymywał się na niezmiennym poziomie od wielu lat. Podobnie jak w całym kraju uzależniony był od miejsca zamieszkania – na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadło 101 kobiet, natomiast w miastach 111, choć w ostatnim roku uległ nieznacznemu spłaszczeniu.

2. Procesy demograficzne

W roku 2009 został utrzymany wzrost przyrostu naturalnego w województwie. Był on, podobnie jak w roku poprzednim, dwukrotnie wyższy niż w roku 2007 i wynosił 7 tys. osób. Nastąpiło więc ugruntowanie korzystnej tendencji wzrostu przyrostu naturalnego, która trwa od 2004 roku.

W porównaniu do średniej krajowej ludność województwa małopolskiego odznaczała się relatywnie wysokim poziomem przyrostu naturalnego – wskaźnik 2,27 na 1000 mieszkańców jest znacznie wyższy od wskaźnika krajowego, który w latach 2002–2005 przybierał wartości ujemne a od 2006 roku był nieznacznie dodatni i w 2008 oraz w 2009 roku wynosił 0,92‰. W skali kraju wyższy poziom przyrostu naturalnego niż w województwie małopolskim notowany jest jedynie w województwie pomorskim i wielkopolskim.

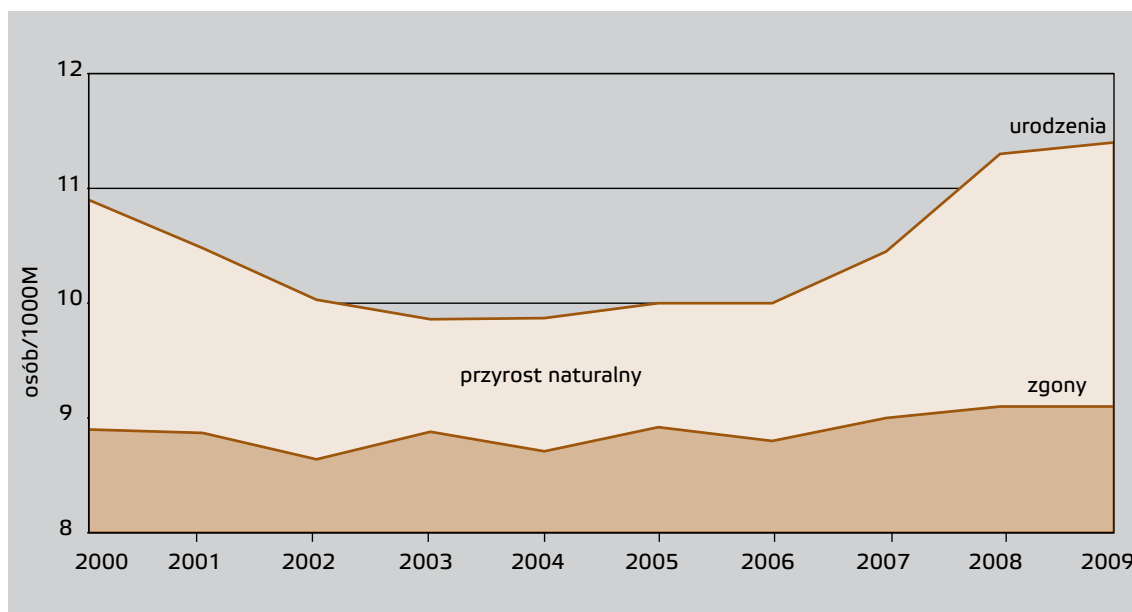
Ten wyższy poziom przyrostu był efektem znacznego poziomu urodzeń (11,4‰ – w województwie, 11,0‰ – w Polsce) oraz niższego niż w innych województwach wskaźnika zgonów (9,1‰ – w województwie, 10,1‰ – w Polsce).

Wskaźnik urodzeń był wyraźnie wyższy na obszarach wiejskich – 11,9‰ (kraj 11,4‰), gdzie po spadku trwającym nieprzerwanie do roku 2006, od roku 2007 następuje wyraźny wzrost o ok. 20 tys. urodzeń rocznie. W miastach natomiast rok 2008 był kolejnym (od 2004), w którym zanotowano wzrost poziomu urodzeń. Wskaźnik natężenia kształtował się na poziomie 10,8‰ i był nieznacznie wyższy od średniego dla miast Polski (10,6‰). Wzrost liczby urodzeń był efektem wejścia w wiek wysokiej płodności dużej liczby kobiet z wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych.

Jednak współczynnik dzietności (wyrażający liczbę urodzeń na liczbę kobiet w wieku 15–49 lat) był w 2009 roku nadal niski i wynosił 1,43, w tym zdecydowanie niższy był w miastach 1,33, niż na obszarach wiejskich 1,54. Pomimo iż wskaźniki te są wyższe od średnich dla kraju wynoszących odpowiednio: 1,39 – ogółem; 1,33 – miasta; 1,49 – wsie, są to wskaźniki dalekie od korzystnych, zapewniających prostą zastępowalność pokoleń (co najmniej 2,1).

Poziom zgonów utrzymuje się na podobnym (9,1‰ w 2009 r.), niewysokim poziomie i jest nieznacznie wyższy w miastach (9,4‰) jak na obszarach wiejskich (8,8‰).

Wykres 16. Przyrost naturalny

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pomimo dość korzystnej sytuacji demograficznej, podobnie jak w całym kraju, w województwie małopolskim do 2003 roku następował systematyczny spadek przyrostu naturalnego. W latach 1995–2003 przyrost naturalny zmniejszył się o 64%. Ten niekorzystny trend został zahamowany w roku 2004, w którym przy niewielkim wzroście urodzeń (o 0,3% więcej niż rok wcześniej) i znaczącym spadku liczby zgonów (o 1,7%), przyrost naturalny ukształtował się na poziomie 3,8 tys. osób i był wyższy od roku ubiegłego o 18,7%. Analogicznie wskaźnik na 1000 mieszkańców zmniejszył się z 2,7 do 0,98‰, po czym wzrósł do 1,16‰ w roku 2004. W roku 2005 nastąpił dalszy, bardziej dynamiczny wzrost urodzeń (o 1,5%, tj. o 0,5 tys. osób), ale towarzyszył mu również wzrost poziomu zgonów (o 2,6% tj. o 0,7 tys. osób). Spowodowało to niewielki spadek przyrostu naturalnego w stosunku do poziomu roku 2004. W latach 2006–2009 nastąpił powrót do wzrostu przyrostu naturalnego. Wyrażał się on dalszym wzrostem poziomu urodzeń do 37,3 tys. oraz utrzymywaniem się poziomu zgonów na podobnym poziomie 29,8 tys.

Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, choć w ostatnich latach ulegały one zmniejszeniu, głównie poprzez zmniejszanie się poziomu urodzeń na obszarach wiejskich a wzrostem w miastach. Powoduje to zacieranie się różnicy poziomu urodzeń pomiędzy miastami a wsią. Poziom zgonów dla obszarów wiejskich jest nieznacznie niższy niż dla miast.

W miastach przyrost naturalny był do 2003 roku minimalnie ujemny, natomiast od 2004 roku przybrał niewielkie wartości dodatnie z wyraźnym wzrostem w 2008 i 2009 roku. Wykazywał znaczne zróżnicowanie: od dość wysokiego w małych miastach południowej części województwa (Tuchów 6,8⁰/₀₀, Limanowa 7,3⁰/₀₀, Dobczyce 5,4⁰/₀₀) do wyraźnie ujemnego w zachodniej części (Trzebinia -2,3⁰/₀₀, Brzeszcze -2,9⁰/₀₀), ale także w południowo-wschodniej części (Grybów -1,0⁰/₀₀, Krynica -1,1⁰/₀₀, Muszyna -1,0⁰/₀₀) oraz Zakopane -1,7⁰/₀₀, w którym wskaźnik przyrostu jest od kilku lat ujemny. Dodatni poziom przyrostu naturalnego występował w największych miastach województwa, tj. Krakowie 0,9⁰/₀₀, Tarnowie 0,5⁰/₀₀ i Nowym Sączu 3,4⁰/₀₀.

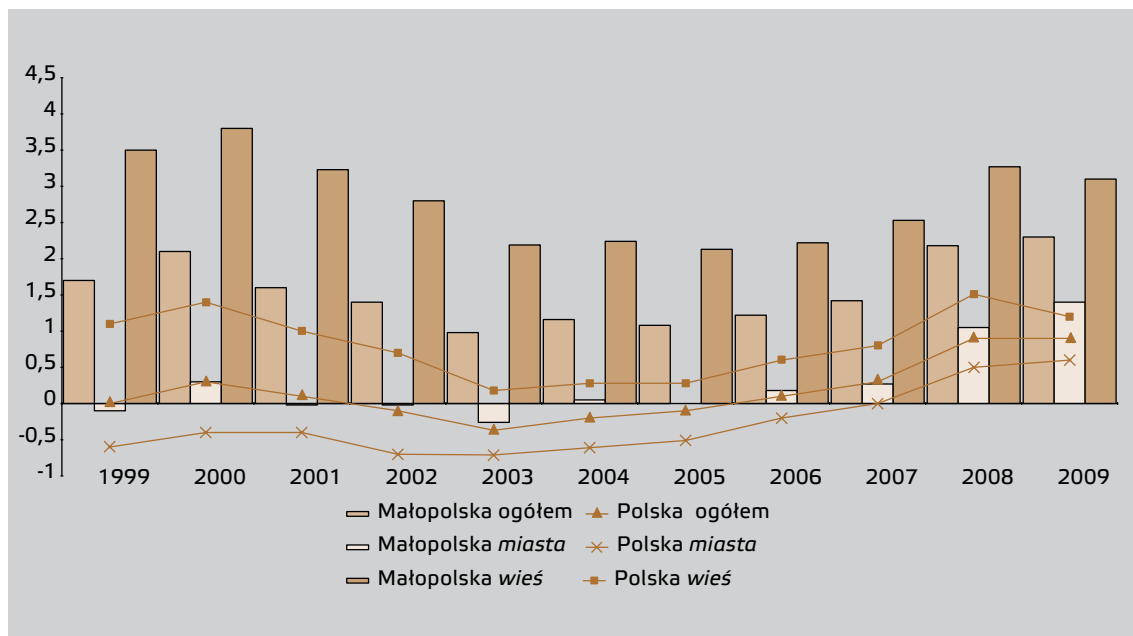
Tabela nr 11.
Wskaźniki ruchu naturalnego

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
<i>Urodzenia na 1000 mieszkańców</i>						
Województwo – ogółem	10,9	10,0	9,9	10,0	11,3	11,4
– miasta	9,2	8,6	8,8	9,3	10,4	10,8
– wsie	12,8	11,5	10,9	10,8	12,1	11,9
<i>Zgony na 1000 mieszkańców</i>						
Województwo – ogółem	8,9	8,6	8,7	8,8	9,1	9,1
– miasta	8,8	8,6	8,8	9,1	9,3	9,4
– wsie	8,4	8,7	8,6	8,6	8,8	8,8
<i>Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców</i>						
Województwo – ogółem	2,1	1,4	1,2	1,2	2,2	2,3
– miasta	0,3	-0,02	0,05	0,2	1,0	1,4
– wsie	3,8	2,8	2,2	2,2	3,3	3,1

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres nr 17.

Przyrost naturalny Małopolski na tle kraju (wskaźnik na 1000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Na terenach wiejskich w latach 2000–2005 następował znaczny spadek przyrostu naturalnego z 6 tys. osób (3,81‰) do 3,5 tys. osób (2,13‰). Dopiero od 2006 roku następuje jego wzrost do 5,2 tys. osób w roku 2009 (3,1‰). Cechował go dość wysoki, ale zmniejszający się dynamicznie do roku 2006 poziom urodzeń, o wyraźnym wzroście w latach 2007–2009 oraz niski, pozostający na podobnym poziomie od 2000 roku wskaźnik natężenia zgonów.

Najniższy poziom przyrostu naturalnego – przyjmujący wartości ujemne – występuje w gminach położonych w zachodniej, północnej i północno-wschodniej części województwa. Najgorsza sytuacja notowana jest w gminach powiatu miechowskiego ($-4,1\text{‰}$), gdzie we wszystkich gminach występuje ujemny przyrost, w tym najwyższy (gminy: Książ Wielki $-8,1\text{‰}$, Kozłów $-8,0\text{‰}$). Ujemny poziom przyrostu naturalnego występuje również w powiecie proszowskim $-0,8\text{‰}$ oraz chrzanowskim $-0,7\text{‰}$. Obszary południowe województwa wyróżniają się wysokim przyrostem na terenach wiejskich, np. gmina Łabowa ($15,7\text{‰}$), Niedźwiedź ($11,7\text{‰}$), Grybów ($11,4\text{‰}$) oraz znacznie niższym na terenie miast. Zróżnicowanie przestrzenne wielkości przyrostu naturalnego wykazuje stałą niezmienną tendencję od kilku lat: niskiego lub nawet ujemnego przyrostu na obszarach północnych i zachodnich województwa oraz wysokiego przyrostu w części południowej. Pogłębia to corocznie wyraźne zróżnicowanie struktury wieku ludności na tych obszarach, chociaż od trzech lat różnice te ulegają nieznacznemu spłaszczeniu.

Procesem wpływającym wyraźnie na poziom zaludnienia województwa są migracje ludności. Małopolska jest od wielu lat drugim ($1,37\text{‰}$) po Mazowszu ($2,47\text{‰}$) regionem o wysokim dodatnim saldzie migracji. Podobna sytuacja, ale o niższym wskaźniku występuje jedynie w woj. pomorskim, wielkopolskim i dolnośląskim.

W roku 2009 wystąpił najwyższy od 2000 roku poziom salda migracji, przybyło 4,4 tys. osób, czyli 2-krotnie więcej niż w roku 2008 – 2,2 tys. osób. Wzrost ten nastąpił na skutek wyraźnego zmniejszenia poziomu wymeldowań, szczególnie za granicę.

W porównaniu do lat poprzednich, w ostatnim roku zmniejszeniu uległy migracje zagraniczne. Na pobyt stały za granicę w latach 2000–2005 wymeldowywało się średniorocznie ok. 1 tys. osób, w roku 2006 3,2 tys. osób, w roku 2007 i 2008 2,3 tys., natomiast w 2009 roku liczba wymeldowań zmniejszyła się do 1,3 tys. osób. Utrzymała się tendencja wzrostu zameldowań emigrantów, z liczbą 2,1 tys. osób – była najwyższa w ciągu ostatniego 10-lecia, przy czym wystąpił wyraźny wzrost, prawie dwukrotny, na obszarach wiejskich. Stąd wyraźna zmiana salda migracji zagranicznych, które w pierwszych latach XXI wieku było nieznacznie ujemne a w roku 2005 nieznacznie dodatnie (+30 osób), przyjmujące wartości ujemne w latach 2006–2008 (od minus 2,3 do minus 0,6 tys. osób) w roku 2009 było najwyższe i wynosiło 765 osób.

Dla kraju saldo migracji było od wielu lat ujemne, w 2006 roku tendencja ta pogłębiła się i ubyło aż 36,1 tys. osób, tj. najwięcej od 1990 roku. W latach 2007–2009 emigracja uległa wyraźnemu zmniejszeniu i saldo migracji, aczkolwiek nadal ujemne, było zdecydowanie niższe – ubyło odpowiednio 21 tys., 14,9 tys. i 2 tys. osób.

Odmienna sytuacja występuje w migracjach wewnętrznych. W Małopolsce, podobnie jak we wszystkich ostatnich latach, napływ ludności (30,7 tys.) przewyższa odpływ (27,1 tys.). Saldo migracji wewnętrznych jest więc dodatnie i wynosi 3,6 tys. osób.

Tabela 12.
Migracje ludności (w tys.)

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
Zameldowania na pobyt stały – ogółem wojew.	29,8	30,2	33,9	35,4	30,6	32,8
– miasta	14,1	14,5	15,7	15,5	13,8	15,0
– wsie	15,7	15,7	18,2	18,7	16,8	17,8
Wymeldowania z pobytu stałego – ogółem wojew.	27,7	27,1	30,7	34,1	28,4	28,4
– miasta	14,7	15,1	17,5	17,1	16,3	16,0
– wsie	13,0	12,0	13,2	13,8	12,1	12,4
Saldo migracji – ogółem wojew.	2,1	3,1	3,2	1,3	2,2	4,4
– miasta	-0,6	-0,6	-1,8	-2,9	-2,5	-1,0
– wsie	2,7	3,7	5,0	4,2	4,7	5,4
Saldo migracji na 1000 mieszkańców – ogółem wojew.	0,6	1,0	1,0	0,4	0,7	1,3
– miasta	-0,4	-0,4	-1,1	-1,8	-1,5	-0,7
– wsie	1,7	2,3	3,0	2,6	2,8	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Rozmieszczenie przestrzenne migracji jest jednak bardzo nierównomierne. Saldo migracji – wskaźnik na 1000 mieszkańców jest ujemne w czterech powiatach: gorlickim $-1,9\%$, olkuskim $-1,7\%$, dąbrowskim $-1,0\%$ i oświęcimskim $-0,04\%$. Pozostałe powiaty wykazują dodatnie saldo migracji z najwyższymi wskaźnikami w powiatach: wielickim $+12,5\%$, krakowskim $+9,9\%$ i myślenickim $+2,5\%$.

Dodatnie, wysokie saldo migracji występuje od kilku lat na obszarach wiejskich, gdzie w roku 2009 przybyło 5,4 tys. osób, tj. $3,3\%$. Szczególne natężenie napływu ludności na obszary wiejskie miało miejsce w szerokiej strefie podmiejskiej Krakowa, gdzie najwyższy poziom salda migracji wystąpił w gminach powiatu krakowskiego: Zielonki ($+36\%$), Michałowice ($+26,4\%$), Wielka Wieś ($+20,4\%$), Mogilany ($+14,9\%$), Kocmyrzów-Luborzyca ($+14,4\%$), ale również powiatu wielickiego: Wieliczka ($+17,7\%$), Biskupice ($+12,2\%$) oraz północnej części powiatu myślenickiego: Myślenice ($+8,3\%$), Siepraw ($+4,3\%$). Obszar napływu ludności na obszary wiejskie aglomeracji krakowskiej ulega wyraźnemu poszerzeniu, głównie w kierunku południowo-wschodnim, ale również północnym. Niższy poziom salda migracji, ale również dodatni, występował na obszarach podmiejskich Tarnowa (w gminach: Tarnów $+5,3\%$, Wierzchosławice $+6,6\%$) oraz Nowego Sącza (w gminach: Chełmiec $+4,2\%$, Kamionka Wielka $+3,4\%$). Jednak w porównaniu do lat ubiegłych napływ ludności w otoczenie Nowego Sącza i Tarnowa uległ wyraźnemu zahamowaniu. Również większość gmin wiejskich będących w sąsiedztwie miast cechowała się wzrostem napływu ludności, szczególnie w zachodniej części województwa. Na pozostałych obszarach wiejskich, głównie powiatów rolniczych północnej części województwa (miechowski, dąbrowski) oraz obszarów górskich (powiat gorlicki, limanowski) obserwuje się przewagę odpływu ludności.

W ostatnim roku uległo zmniejszeniu ujemne saldo migracji dla miast – ubyło 1 tys. osób, podczas gdy w latach 2006 – 2008 ludność miast zmniejszała się o ponad 2 tys. osób rocznie. Wzrosła liczba miast wykazujących dodatnie migracje z 15 w 2008 roku do 21 w 2009. Wysoki dodatni poziom salda migracji występował w miastach otaczających Kraków, najwyższy w Niepołomicach ($+26\%$) i Wieliczce ($+12,4\%$). Z dużych miast tylko Kraków wykazywał przewagę napływu ludności ($+412$ osób, tj. $0,6\%$). W Tarnowie ubyło 355 osób ($-3,1\%$) a w Nowym Sączu -156 osób ($-1,8\%$). Odpływ ludności obejmuje także małe miasta położone w północnej i południowo-zachodniej części województwa oraz miasta przemysłowe zachodniej części województwa.

3. Struktura wieku ludności

Ludność województwa małopolskiego cechowała się nieznacznie młodszą strukturą wieku od średniej dla kraju. Charakteryzował ją wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 20,0% (kraj 19,0%), niższy w wieku produkcyjnym: 63,7% (kraj 64,5%) oraz niższy w wieku poprodukcyjnym: 16,3% (kraj 16,5%).

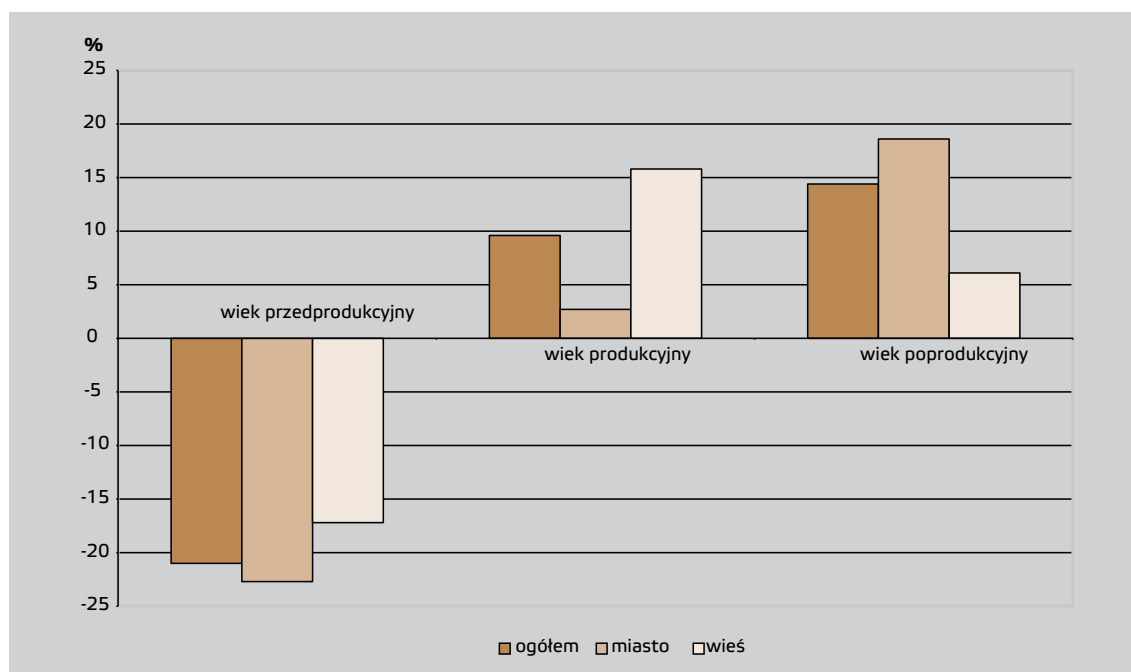
W ostatnich latach, podobnie jak w całym kraju, nastąpiły zmiany struktury w kierunku zmniejszania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 28,4% w roku 1995 do 20,0% w roku 2009), oraz systematycznego wzrostu w wieku produkcyjnym (z 57,8% w roku 1995 do 63,7% w roku 2009) i poprodukcyjnym (z 13,8% w roku 1995 do 16,3% w roku 2009). Tempo tych zmian było jednak znacznie wolniejsze niż przeciętnie w kraju. Podstawowy wpływ na liczebność dwóch pierwszych grup wiekowych miała zmniejszająca się do roku 2003 liczba urodzeń oraz wejście w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80-tych, tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego, przy czym od 2006 roku tempo przyrostu ludności w tym wieku jest coraz wolniejsze. Natomiast rosnąca liczba ludności wieku poprodukcyjnym związana jest w znacznym stopniu z wydłużeniem trwania życia. W okresie 2000–2009 wiek mężczyzn wydłużył się o 1,8 roku a wiek kobiet o 2,3 roku. Różnica między trwaniem życia kobiet i mężczyzn nadal się więc pogłębiała. Przeciętne trwanie życia mieszkańców województwa małopolskiego jest zdecydowanie dłuższe niż średnie dla Polski – mężczyźni żyją dłużej o 1,6 roku a kobiety o 1 rok.

Tabela 13.
Struktura wieku ludności

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
Ludność ogółem (w tys.)	3229,1	3237,2	3260,2	3271,2	3287,1	3298,3
z tego w wieku: - przedprodukcyjnym (0-17 lat)	821,1	772,0	731,3	696,8	670,4	659,9
- produkcyjnym (18-59 l. - kob., 18-64 l. - męż.)	1928,8	1977,4	2028,7	2061,3	2087,6	2099,4
- poprodukcyjnym (60 l. i w. - kob., 65 l. i w. - męż.)	479,2	487,8	500,2	513,0	529,1	539,0
Województwo - ludność (%) z tego w wieku:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- przedprodukcyjnym	25,9	23,8	22,4	21,3	20,4	20,0
- produkcyjnym	59,5	61,1	62,3	63,0	63,5	63,7
- poprodukcyjnym	14,6	15,1	15,3	15,7	16,1	16,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres 18.
Zmiany struktury wiekowej ludności województwa małopolskiego w latach 2000-2009

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Tabela 14.
Przeciętne dalsze trwanie życia

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
Małopolska						
mężczyźni	71,3	72,1	72,0	72,5	72,0	73,1
kobiety	78,8	79,6	80,3	80,5	80,0	81,1
Polska						
mężczyźni	69,7	70,4	70,7	70,9	71,3	71,5
kobiety	78,0	78,8	79,2	79,6	80,0	80,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany struktury wieku w zróżnicowanym stopniu dotyczyły miast i obszarów wiejskich. W latach 2000–2009 w miastach nastąpił gwałtowny spadek grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym, nieznaczny wzrost w wieku produkcyjnym oraz bardzo duży wzrost w wieku poprodukcyjnym. Obszary wiejskie charakteryzowały bardziej wyrównane zmiany struktury wiekowej.

Podobnie jak pozostałe czynniki demograficzne obraz struktury wiekowej ludności jest bardzo zróżnicowany przestrzennie. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się obszary położone na południu województwa, gdzie udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie poniżej 14%. Natomiast największy udział ludności w wieku emerytalnym występuje w Krakowie oraz na obszarze północnym województwa w rolniczych powiatach miechowskim i proszowickim. Tereny te cechuje wyjątkowo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym zamieszkującej obszary wiejskie i znacznie młodsza struktura wieku ludności miejskiej.

Zmiany struktury wieku ludności, tj. zmniejszenie udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz zwiększenie ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym oraz w wieku poprodukcyjnym obrazują postępujący proces starzenia się ludności województwa. Widoczne jest to głównie w zmianie wartości wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2000 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 68 osób w wieku nieprodukcyjnym, przy czym 43 osoby były w wieku przedprodukcyjnym i 25 w wieku poprodukcyjnym. Natomiast w 2009 roku współczynnik ten uległ zmniejszeniu do 57, dotyczyło ono jednak tylko osób w wieku nieprodukcyjnym, gdzie obciążenie wynosiło 32 osoby.

II. Ochrona zdrowia

Opracowanie: Kinga Karbarz, Anna Młynarczyk

1. Finansowanie opieki zdrowotnej

W roku 2009 na sfinansowanie kosztów świadczeń zdrowotnych Małopolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Krakowie przeznaczył 4 546 076 tys. zł. Poniższa tabela przedstawia wysokość kwot przeznaczonych przez MOW NFZ na pokrycie kosztów poszczególnych rodzajów świadczeń.

Tabela 15.
Koszty MOW NFZ poszczególnych rodzajów świadczeń (w tys. zł.)

Rodzaj świadczenia	2001	2003	2006	2008	2009
Podstawowa opieka zdrowotna	250 770	242 000	335 393	487 845	615 210
Ambulatoryjna opieka specjalist.	150 544	139 000	237 444	341 966	337 349
Leczenie stomatologiczne	67 594	67 000	100 564	168 611	182 692
Leczenie szpitalne	980 387	928 028	1 303 379	2 003 449	2 064 484
Opieka psych. i leczenie uzależnień		62 240	88 725	131 746	134 534
Pomoc doraźna i transport sanit.	59 920	52 000	76 371	1 279	1 751
Lecznictwo uzdrowiskowe	30 335	30 000	35 730	44 770	51 129
Opieka długoterminowa	24 932	27 500	61 854	102 268	112 896
Refundacja cen leków	434 987	500 000	600 632	649 334	719 671
Sprzęt ortop. i środki pomocnicze	23 873	31 000	49 534	55 305	56 200
Rehabilitacja lecznicza	25 921	25 760	95 801	139 184	146 629
Świadczenia odrębnie kontraktów.	9 840	9 505	92 008	108 994	115 521
Programy zdrowotne	2 967	3 000	13 8890	8 498	8 010
Inne świadczenia	27	500	0	0	0
Ogółem	2 062 0967	2 117 533	3 091 291	4 243 249	4 546 076

Źródło: www.nfz.gov.pl (plany finansowe NFZ)

2. Stan bazy i działalność jednostek ochrony zdrowia

Zasoby kadrowe

W roku 2009 nastąpiło zwiększenie zatrudnienia personelu medycznego w stosunku do roku 2008 ogółem o 637 osób, największy wzrost zatrudnienia odnotowano w grupie pielęgniarek 391 osób, magistrów pielęgniarstwa 197 osób, natomiast spadek zatrudnienia nastąpił w grupie techników analityki medycznej 58 osób, analityków medycznych 47 osób, dietetyków 37 osób, położnych 30 osób, techników dentystycznych 11 osób oraz techników farmaceutycznych 2 osoby. W 2009 roku zaobserwować można wzrost o 0,97% zatrudnienia personelu medycznego z wyższym wykształceniem w stosunku do 2008 roku oraz 0,98% wzrostu zatrudnienia personelu medycznego ze średnim wykształceniem, zatrudnionego podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej.

Tabela 16.

Personel medyczny z wyższym wykształceniem zatrudniony podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej

Grupa zawodowa	2000	2002	2004	2006	2008*	2009*
Lekarze	6 874	7 516	7 693	7 218	6 926	6 992
Lekarze stomatolodzy	1 194	1 342	1 259	1 259	1 145	1 182
Mgr rehabilitacji	462	523	435	392	351	377
Mgr pielęgniarstwa	335	412	524	634	861	1 058
Psycholodzy	301	322	356	370	365	417
Farmaceuci	337	284	201	164	139	145
Analitycy medyczni	264	275	294	368	362	315

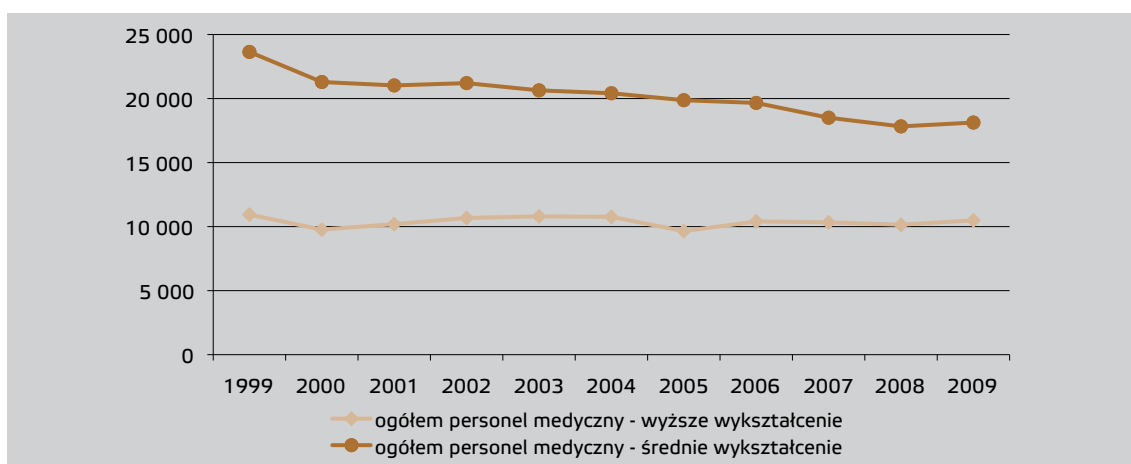
**Pracujący, dla których jednostka jest głównym miejscem pracy
Źródło: Wojewódzkie Centrum Zdrowia Publicznego*

Tabela 17.
Personel medyczny ze średnim wykształceniem zatrudniony podstawowo w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej

Grupa zawodowa	2000	2002	2004	2006	2008*	2009*
Pielęgniarki	15 469	15 670	15 271	14 710	13 172	13 563
Położne	1 960	1 938	1 824	1 764	1 664	1 634
Technicy dentyści	157	112	122	83	73	62
Technicy farmaceutycy	255	209	131	131	139	137
Technicy analityki medycznej	1 163	1 028	887	878	825	767
Technicy elektroradiologii	873	845	797	798	755	772
Technicy fizjoterapii	782	786	815	778	704	716
Technicy masażyści	185	220	209	202	201	219
Dietetycy	449	398	359	315	293	256

*pracujący, dla których jednostka jest głównym miejscem pracy
 Źródło: Wojewódzkie Centrum Zdrowia Publicznego

Wykres 19.
Zatrudnienie ogółem personelu medycznego

Źródło: opracowanie własne

Zasoby i działalność lecznictwa ambulatoryjnego

W roku 2009 na terenie województwa małopolskiego ambulatoryjną opiekę zdrowotną dla ogółu ludności w służbie medycyny pracy i w rehabilitacyjnych spółdzielniach inwalidów zapewniali publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

W specjalistycznej opiece zdrowotnej dla ogółu ludności i służbie medycyny pracy lekarze specjaliści w 2009 roku udzielili 8 069 667 porad, tj. o 156 397 porad mniej niż w 2008 roku.

Liczba porad udzielonych przez lekarzy dentyistów w 2009 roku zwiększyła się o 106 446, tj. z poziomu 2 547 203 do 2 653 649 porad.

Tabela 18.

Porady udzielone w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej w zakładach publicznych, niepublicznych i praktykach lekarskich

Rok	Liczba udzielonych porad			z tego w			
	razem	w tym:		podstawowej opiece zdrowotnej	specjalistycznej opiece zdrowotnej		
		lekarskie	stomatologiczne	lekarskie	razem	lekarskie	stomatologiczne
2002	21 952 751	19 202 185	2 750 566	11 488 008	10 464 743	7 714 177	2 750 566
2003	22 137 810	19 442 975	2 694 835	11 752 350	10 385 460	7 690 625	2 694 835
2004	22 155 930	19 659 067	2 496 863	11 730 145	10 425 785	7 928 922	2 496 863
2005	23 205 003	20 731 401	2 473 602	12 190 319	10 702 192	8 066 575	2 635 617
2006	23 221 381	20 617 667	2 603 714	12 192 762	11 028 619	8 424 905	2 603 714
2007	28 838 032	26 186 531	2 651 501	12 543 482	10 991 548	8 340 047	2 651 501
2008	*	*	2 547 203	*	10 773 267	8 226 064	2 547 203
2009	23 508 345	20 854 696	2 653 649	12 785 029	10 723 316	8 069 667	2 653 649

* brak danych

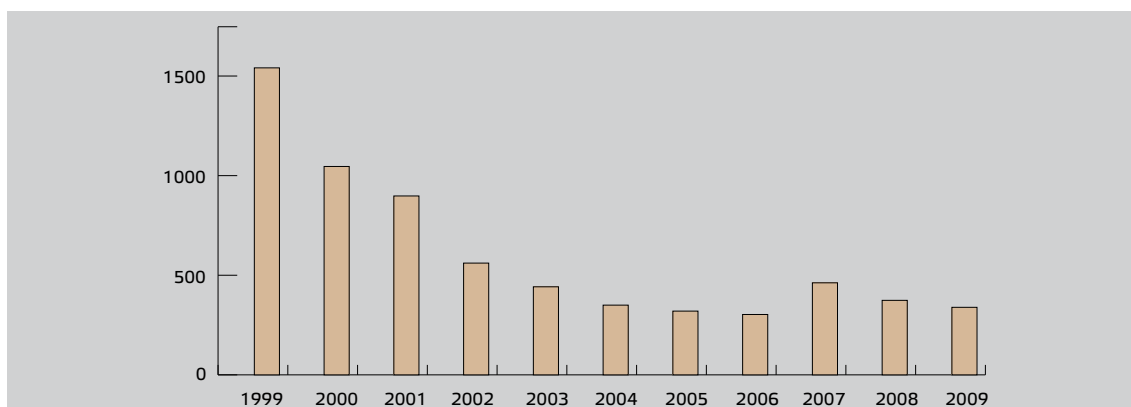
Źródło: Wojewódzkie Centrum Zdrowia Publicznego

Choroby zawodowe

Z informacji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego¹ wynika, że w roku 2009 stwierdzono ogółem 339 przypadki chorób zawodowych. Ogólna liczba chorób zawodowych w latach 1999 – 2006 systematycznie spadała w kolejnych latach, w 2007 roku liczba ta wzrosła, natomiast od 2008 roku ponownie spadała.

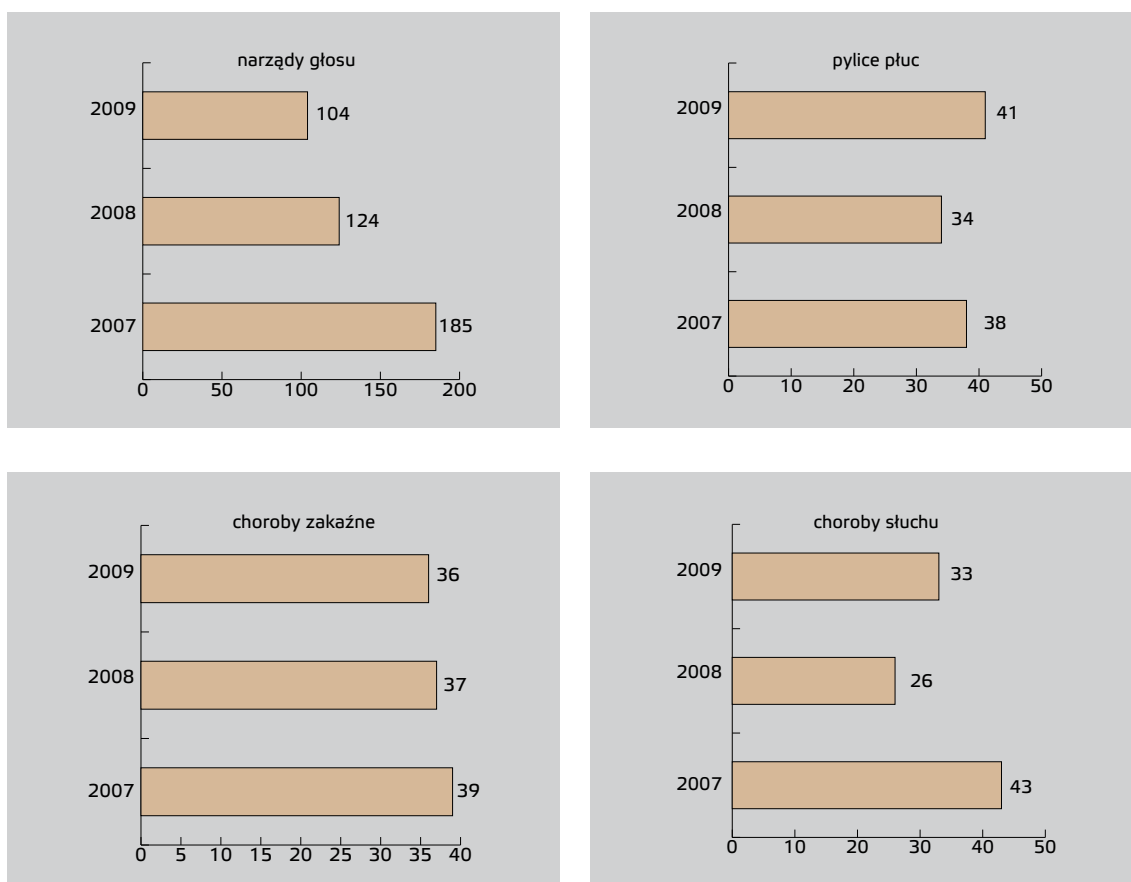
¹ WSSE w Krakowie "Stan sanitarно-higieniczny Małopolski w 2009 roku", str. 48

Wykres 20.
Liczba chorób zawodowych w województwie

Źródło: opracowanie własne

Wykres 21.
Najczęściej stwierdzone choroby zawodowe w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne

Zasoby i działalność lecznictwa stacjonarnego

Na koniec 2009 roku w województwie małopolskim w ramach stacjonarnej opieki medycznej funkcjonowało: 17 jednostek wojewódzkich (w tym 2 jednostki w likwidacji), z czego 13 szpitali o profilu ogólnym (w tym 1 w likwidacji), 2 szpitale o profilu psychiatrycznym, 2 jednostki udzielające świadczenia w zakresie opieki długoterminowej (w tym 1 w likwidacji), 20 szpitali powiatowych oraz 7 szpitali resortowych.

Tabela 19.

Zestawienie liczby łóżek w publicznych i niepublicznych jednostkach opieki stacjonarnej oraz jednostkach opieki długoterminowej

Powiat	Liczba łóżek ogółem w powiatach	Łóżka w szpitalach ogólnych				Łóżka w szpitalach psychiatrycznych				ZOL, ZPO, hospicja			
		publiczne			nzo	publiczne			nzo	publiczne			nzo
		woj.	pow.	res.		woj.	pow.	res.		woj.	pow.	res.	
Kraków	7 424	1 758	1 045	2 319	442	813			80		403		564
Tarnów	1 023	624	359								40		
Nowy Sącz	564	490			63								11
bocheński	186		186										
brzeski	326		281								45		
chrzanowski	609		524		4								81
dąbrowski	305		251								37		17
gorlicki	493		485		8								
krakowski	401	311			40								50
limanowski	372		301		71								
miechowski	327		285								26		16
myślenicki	324		273		7						44		
nowosądecki	299		168		20								111
nowotarski	932		441	193	186					60			52
olkuski	709	135	366										208
oświęcimski	768		453		30						119		166
proszowicki	259		259										
suski	592		382							150	60		
tarnowski	92				92								
tatrzański	690	160	342	188									
wadowicki	513		279			234							
wielicki	5				5								
Σ	16 950	3 478	6 680	2 700	968	1 047	0	0	80	210	774	0	1 276
Σ		12 858			968	1 047			80	984			1 276
Σ		13 826				1 127				2 260			
Σ		17 213											

Źródło: opracowanie własne

Wojewódzkie jednostki wykazały na koniec 2009 roku ogółem 4 735 łóżek, w tym łóżka opieki długoterminowej w Zakładach Opiekuńczo – Leczniczych – 140 łóżek, Zakładach Pielęgnacyjno – Opiekuńczych – 70 łóżek, natomiast liczba łóżek w szpitalach o profilu psychiatrycznym wynosiła 1 047. W jednostkach powiatowych liczba łóżek wynosiła 6 847, w tym 167 łóżek opieki długoterminowej w zakładach opiekuńczo – leczniczych stanowiących jednostki organizacyjne szpitali. Szpitale resortowe (bez 20 Wojskowego Szpitala Uzdrawiskowo – Rehabilitacyjnego w Krynicy–Zdroju, V Wojskowego Szpitala Klinicznego z Polikliniką w Krakowie) dysponowały ogółem 2 700 łózkami.

Tabela 20.
Wskaźniki działalności szpitali ogólnych

Wskaźnik	Polska*				Małopolska**					
	2001	2003	2005	2006	2001	2003	2005	2006	2008	2009***
Liczba leczonych na 10 000 ludności	1 640	1 802	1 821	1 880	1 377	1 402	1 499	1 535	1 594,5	1 781,6
Przelotowość – liczba chorych na 1 łóżko	33,7	36,7	38,7	40,6	30,8	32,5	36,3	37,9	40,7	34,7
Przeciętny okres pobytu leczonego (w dniach)	8,4	7,5	6,7	6,4	9,5	8,7	7,5	7,3	6,8	6,6
Przeciętne wykorzystanie łóżka (w dniach)	282	273	259	257	292,1	284,0	272,7	277,4	274,1	229

* dot. publicznych i niepublicznych szpitali ogólnych, ** dot. publicznych szpitali ogólnych,
Źródło: Wojewódzkie Centrum Zdrowia Publicznego, CSIOZ Biuletyn Statystyczny MZ
*** opracowanie własne

Ponadto na terenie Województwa Małopolskiego działają publiczne zakłady opieki długoterminowej dysponujące ogółem 607 łózkami oraz niepubliczne zakłady opieki długoterminowej, tj. zakłady opiekuńczo – lecznicze, zakłady pielęgnacyjno – opiekuńcze oraz hospicja, dysponujące ogółem 1 276 łózkami, w tym w zakładach opiekuńczo – leczniczych 1 036 łóżek (w tym w ZOL o profilu psychiatrycznym 66 łóżka), w zakładach pielęgnacyjno – opiekuńczych 88 łóżek, w hospicjach 86 łóżka oraz niepubliczne szpitale, które dysponowały ogółem 1 048 łózkami. Jednostki te dysponowały łącznie 17 213 łózkami.

Wskaźnik liczby leczonych na 10 000 ludności od roku 1999 systematycznie rośnie (z wyjątkiem roku 2003). W 2009 roku w szpitalach publicznych ogólnych hospitalizowanych było 550 185 pacjentów, tj. o 1% więcej w stosunku do roku ubiegłego.

Korzystną tendencją można zaobserwować natomiast w zakresie przeciętnego wykorzystania łóżka w dniach, który ulega systematycznemu skracaniu od 10,3 w 1999 r do 6,6 w roku 2009.

Na terenie województwa małopolskiego w 2009 r. działały 2 publiczne szpitale psychiatryczne, w których liczba łóżek wynosiła 1 047 co oznacza, że w stosunku do roku ubiegłego liczba zmniejszyła się o 8. Zwiększyła się natomiast liczba pacjentów leczonych (z ruchem międzyoddziałowym) z 12 436 w 2008 roku do 12 496 w roku 2009, tj. o 60 leczonych więcej.

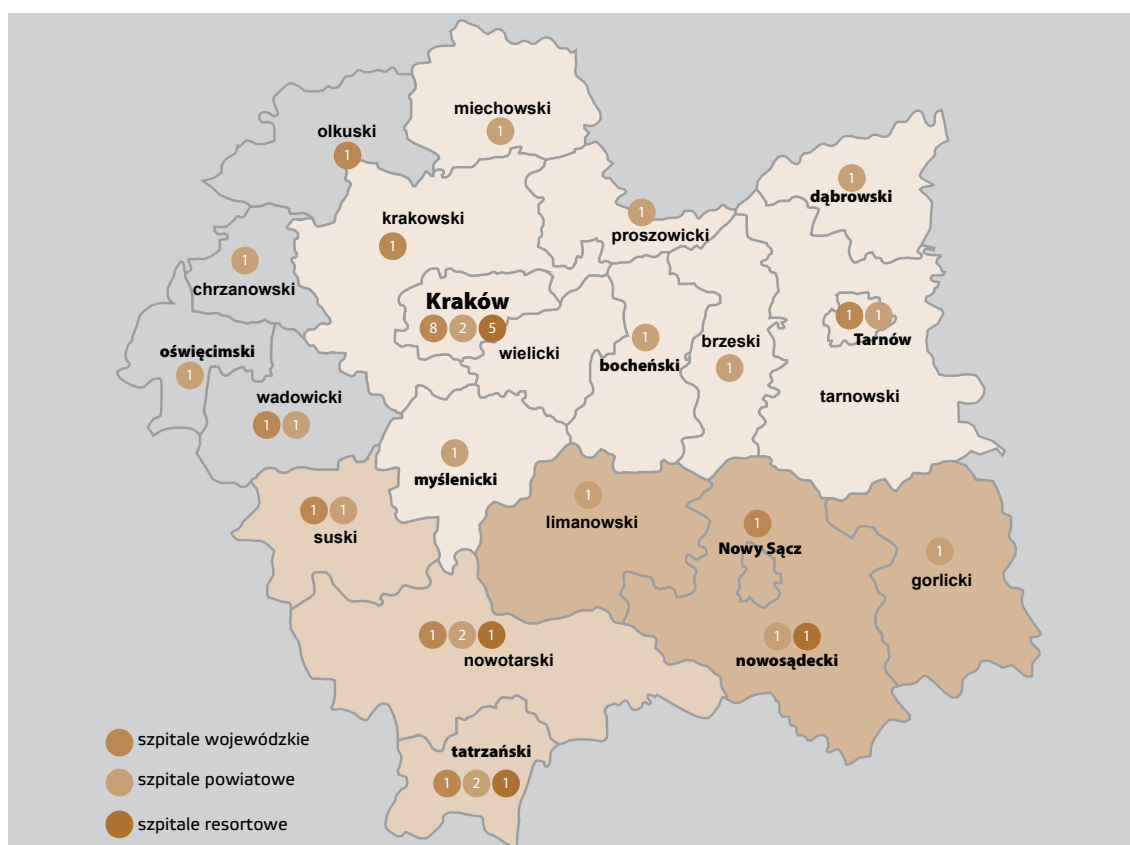

Tabela 21.
Wskaźniki działalności szpitali psychiatrycznych publicznych

Wskaźnik	2000	2002	2004	2006	2008	2009*
Liczba leczonych na 10 000 ludności	32,7	37,8	36,9	34,9	34,0	37,9
Przelotowość – liczba chorych na 1 łóżko	9,7	11,3	10,7	10,9	10,6	11,9
Przeciętny okres pobytu leczonego (w dniach)	35,0	31,7	30,3	31,7	32,7	29,1
Przeciętne wykorzystanie łóżka (w dniach)	340,6	357,6	325,0	346,3	346,5	347

Źródło: Wojewódzkie Centrum Zdrowia Publicznego
* opracowanie własne

Mapa 5.
Rozmieszczenie stacjonarnych (publicznych) jednostek ochrony zdrowia

Źródło: opracowanie własne

W 2009 roku dziennik Rzeczpospolita przeprowadził ogólnopolski *Ranking Szpitali 2009*. Ocenie poddano takie dziedziny jak: zarządzanie, jakość opieki, opiekę medyczną, jakość usług dla pacjenta, certyfikaty jakości i skargi, komfort pobytu i analizę zdarzeń niepożądanych.

Tabela 22.

Miejsce w rankingu jednostek ochrony zdrowia z terenu województwa małopolskiego z zestawienia szpitali publicznych: wielospecjalistycznych i onkologicznych

Miejsce w rankingu (na 100 szpitali)	Jednostka	Całkowita liczba uzyskanych punktów	Zarządzanie	Jakość opieki	Opieka medyczna	Jakość usług dla pacjenta	Certyfikaty jakości i skargi	Komfort pobytu	Analiza zdarzeń niepożądanych
17	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie	838,37	288,23	193,61	353,53	80,00	66,67	21,82	28,13
31	Zespół Opieki Zdrowotnej w Suchej Beskidzkiej	810,53	314,93	194,01	301,59	55,38	77,78	32,73	28,13
34	Szpital Wojewódzki Św. Łukasza SP ZOZ w Tarnowie	799,48	307,10	142,30	350,08	55,38	33,33	25,45	28,13
40	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie	791,50	312,42	131,19	347,90	55,38	22,22	25,45	28,13
59	Szpital Powiatowy w Chrzanowie	770,56	260,62	179,27	330,67	55,38	66,67	29,09	28,13
69	Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika w Tarnowie	761,60	269,83	139,78	351,99	49,23	33,33	29,09	28,13
79	Szpital Powiatowy im. dr Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem	744,95	301,52	121,47	321,95	67,69	11,11	14,55	28,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie dziennika Rzeczpospolita, *Ranking Szpitali 2009*

Tabela 23.

Miejsce w rankingu jednostek ochrony zdrowia z terenu województwa małopolskiego z zestawienia szpitali publicznych: monospecjalistycznych bez onkologicznych

Miejsce w rankingu (na 13 szpitali)	Jednostka	Całkowita liczba uzyskanych punktów	Zarządzanie	Jakość opieki	Opieka medyczna	Jakość usług dla pacjenta	Certyfikaty jakości i skargi	Komfort pobytu	Analiza zdarzeń nie pożądanych
8	Krakowskie Centrum Rehabilitacji	774,34	289,35	191,21	293,78	80,00	66,67	14,55	30,00
12	Uniwersytecki Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny w Zakopanem	720,42	293,64	118,31	308,47	55,38	11,11	21,82	30,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie dziennika Rzeczpospolita, Ranking Szpitali 2009

Tabela 24.

Zestawienie najlepszych szpitali w województwie

Miejsce w rankingu	Jednostka	Miejsce w rankingu ogólnopolskim
1	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie	17
2	Zespół Opieki Zdrowotnej w Suchej Beskidzkiej	31
3	Szpital Wojewódzki Św. Łukasza SP ZOZ w Tarnowie	34
4	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. L. Rydygiera w Krakowie	40
5	Krakowskie Centrum Rehabilitacji	8*
6	Szpital Powiatowy w Chrzanowie	59
7	Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika w Tarnowie	69
8	Szpital Powiatowy im. dr Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem	79
9	Uniwersytecki Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny w Zakopanem	12*
10	Szpital św. Anny w Miechowie	

* w rankingu szpitali monospecjalistycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie dziennika Rzeczpospolita, Ranking Szpitali 2009

Najwięcej punktów w regionie zdobył Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II, który zajął 17 miejsce w rankingu, natomiast 31 miejsce zajął Szpital w Suchej Beskidzkiej. Wizytówką krakowskiego szpitala specjalistycznego jest leczenie chorób serca, naczyń i płuc. Jednostka rocznie hospitalizuje 21 tysięcy osób. Dysponuje nowoczesnym sprzętem, ma najnowocześniejszy na południu Polski tomograf komputerowy. Szpital w Suchej Beskidzkiej przyjmuje rocznie około 17 tysięcy pacjentów w swych 18 oddziałach. Placówka inwestuje w nowy sprzęt, wzbogaciła się m.in. o USG 3D, nowy aparat EEG, aparat KTG dla ginekologii.

III. Pomoc społeczna

Opracowanie: Iwona Banasiewicz, Małgorzata Szlązak*

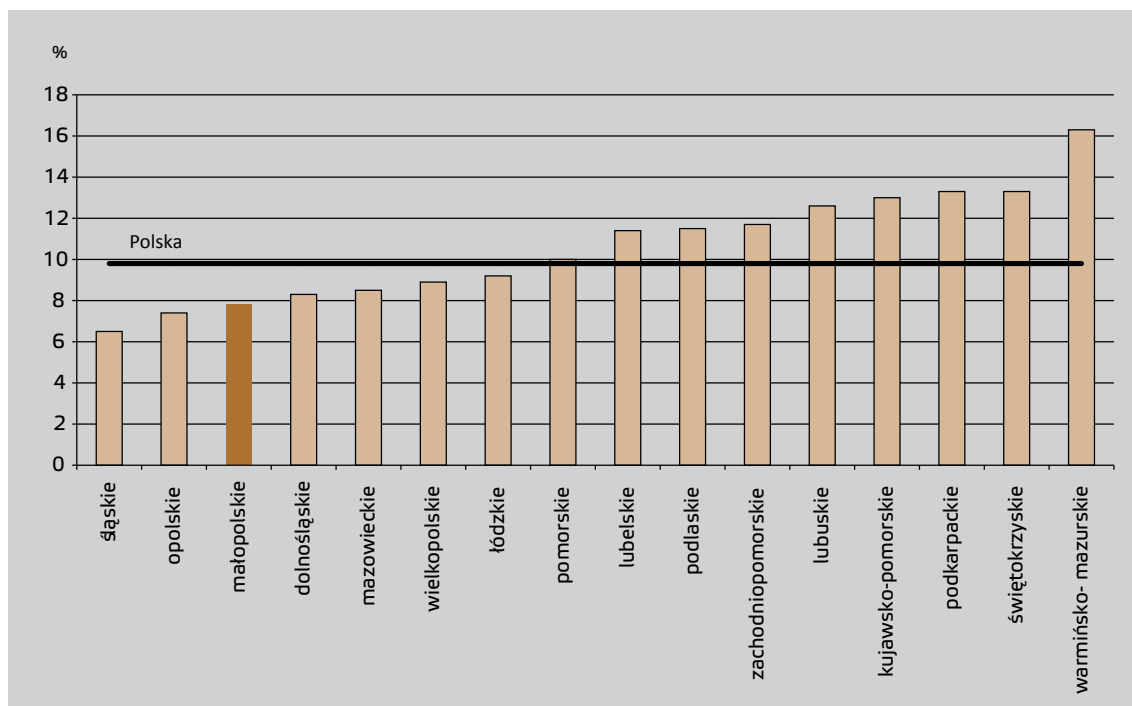
1. Beneficjenci pomocy społecznej

Pomocą społeczną obejmowane są osoby i rodziny, które nie są w stanie – wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości – przezwyciężyć trudnych sytuacji życiowych.

Pomoc społeczna organizowana w celu ochrony interesów najsłabszych grup społecznych polega przede wszystkim na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń finansowych, udzielaniu świadczeń niepieniężnych (oferowanych bez względu na osiągnięty dochód) takich jak: praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne czy interwencja kryzysowa, a także na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej.

W 2009 r. w Polsce pomocą społeczną objęto 3,7 mln osób¹, co stanowi 9,8% ludności kraju. W województwie małopolskim odsetek ten jest mniejszy o 2 punkty procentowe i wynosi 7,8% mieszkańców regionu, co daje Małopolsce trzecią pozycję w kraju (po województwach: śląskim i opolskim), znacznie korzystniejszą od przeciętnej dla Polski. W 2009 r. świadczeniami objęto 85 tys. małopolskich rodzin, a tym samym 257 tys osób w tych rodzinach.

Wykres 22.
Udział korzystających z pomocy społecznej

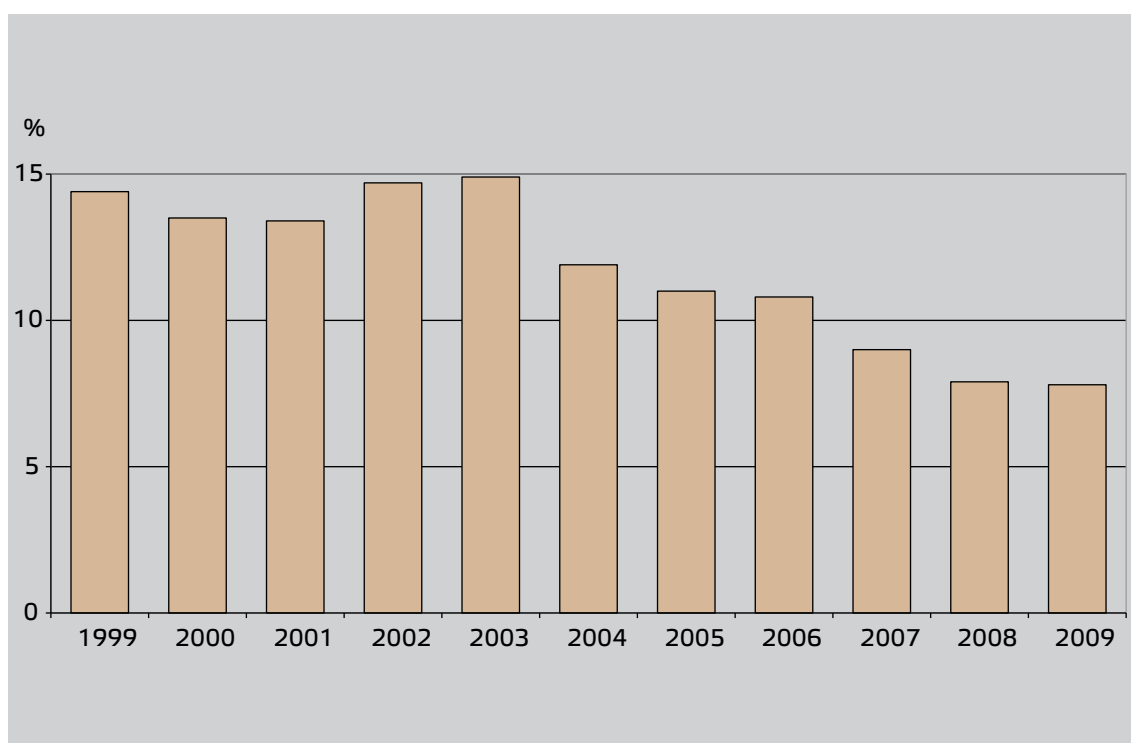
Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych sprawozdania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej – MPIPS-03 – Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (I – XII 2009) oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

¹ Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców.

* Pracownicy Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Omawiany wskaźnik dla Małopolski jest mniejszy o 0,1% punktu procentowego niż przed rokiem, kiedy wyniósł on 7,9%. Analizując wcześniejsze lata zwraca uwagę stałe jego obniżanie się z 14,9% w 2003 r. do 7,8% w roku 2009. Zaznaczyć należy, iż do roku 2004 katalog świadczeń pomocy społecznej był znacznie szerszy i obejmował formy pomocy, które aktualnie są elementami systemu ubezpieczeń społecznych i świadczeń rodzinnych. Ponadto w roku 2009 – po weryfikacji² – kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń z pomocy społecznej pozostały na poziomie z roku 2006.

Wykres 23. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. i 2009 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

Należy zauważyć, iż w 2009 r. zwiększyła się liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (po raz pierwszy od 2007 r. i drugi raz w okresie lat 2004 – 2009), a spadek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców (od której liczona jest średnia) w stosunku do roku poprzedniego był tylko nieznacznie niższy (o 2 647 osób). W porównaniu z wcześniejszymi okresami różnica ta wyniosła: pomiędzy latami 2008 i 2007 – 36 124 osoby, a pomiędzy latami 2007 i 2006 – 58 653 osoby.

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2009 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

Tabela 25.
Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną

Lata	Liczba osób, którym przyznano świadczenie	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	% mieszkańców województwa
		ogółem	w tym: na wsi		
2000	156 861	115 570	64 379	453 468	13,5%
2002	187 685	128 853	71 668	476 792	14,7%
2004	157 382	104 483	57 324	385 690	11,9%
2006	183 720	103 298	53 151	354 703	10,8%
2008	143 420	82 865	44 199	259 926	7,9%
2009	143 790	85 006	44 795	257 279	7,8%

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. i 2009 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

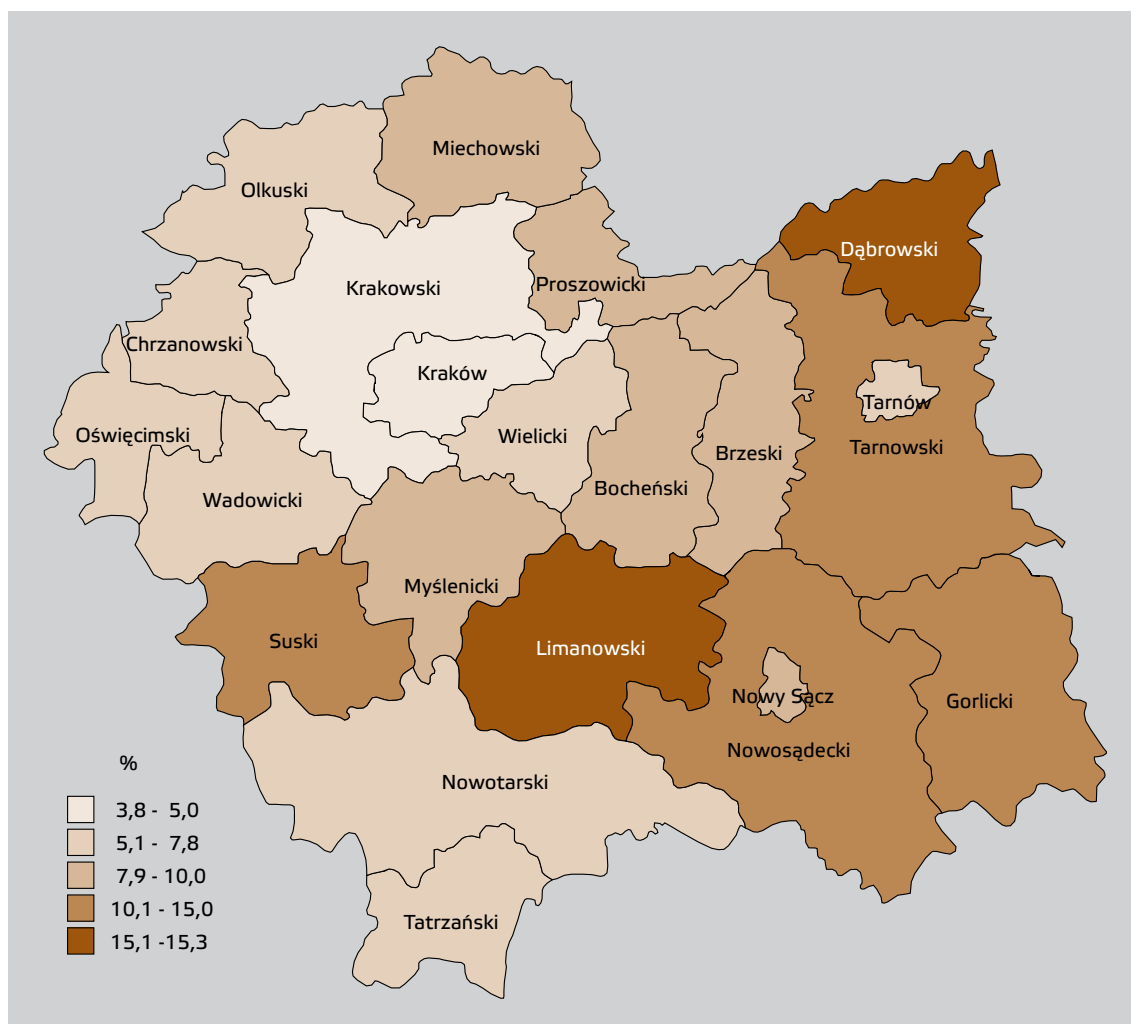
Odsetek mieszkańców Małopolski korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w stosunku do wszystkich mieszkańców (7,8%) nie odzwierciedla sytuacji w całym regionie, gdyż jest wartością uśrednioną. Sytuacja w tym obszarze w poszczególnych powiatach województwa jest zróżnicowana.

Najkorzystniejszą sytuację pod tym względem – tak, jak i w latach poprzednich – odnotowano w Krakowie (3,8%, o 0,1% mniej niż przed rokiem) oraz powiecie krakowskim ziemskim (4,8% tj. na poziomie sprzed roku). Najmniej korzystna sytuacja w tym zakresie, podobnie jak rok wcześniej, dotyczy powiatów: gorlickiego, nowosądeckiego, limanowskiego i dąbrowskiego (odpowiednio: 14,9% – spadek o 0,4%; 15,0% – na poziomie sprzed roku; 15,1% – spadek o 0,7%; 15,3% – spadek o 0,1%). Powyżej średniej dla regionu pozostaje 10 małopolskich powiatów (o 1 powiat mniej niż przed rokiem³).

Mapa problemów społecznych, sporządzona na bazie danych określających odsetek mieszkańców pobierających świadczenia z pomocy społecznej w danym powiecie nadal pokrywa się z terytorialnym zróżnicowaniem stopy bezrobocia w Małopolsce w przypadku powiatów o najmniej korzystnych wskaźnikach.

3 Pomiędzy rokiem 2008 i 2009 omawiany wskaźnik dla Nowego Sącza zwiększył się z 7,3 do 7,9%.

Mapa 6. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności powiatów

Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2009 (stan na dzień 31 XII 2009 r.) oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

Największą grupę rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły w 2009 r. (podobnie jak w latach poprzednich) rodziny z dziećmi (45,0%). Jednak udział procentowy tej grupy rodzin w populacji korzystających z pomocy społecznej z roku na rok maleje. W 2006 roku rodziny z dziećmi stanowiły 53% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej, w 2007 roku – 47,7%, a w 2008 r. – 45,3%. Między 2008 i 2009 rokiem liczba rodzin z dziećmi wśród klientów pomocy społecznej zmniejszyła się jedynie o 849, ale już pomiędzy 2007 i 2009 rokiem liczba ta jest mniejsza o prawie 7,9 tysiąca, a od 2006 r. zmniejszyła się o prawie 23,5 tysiąca rodzin.

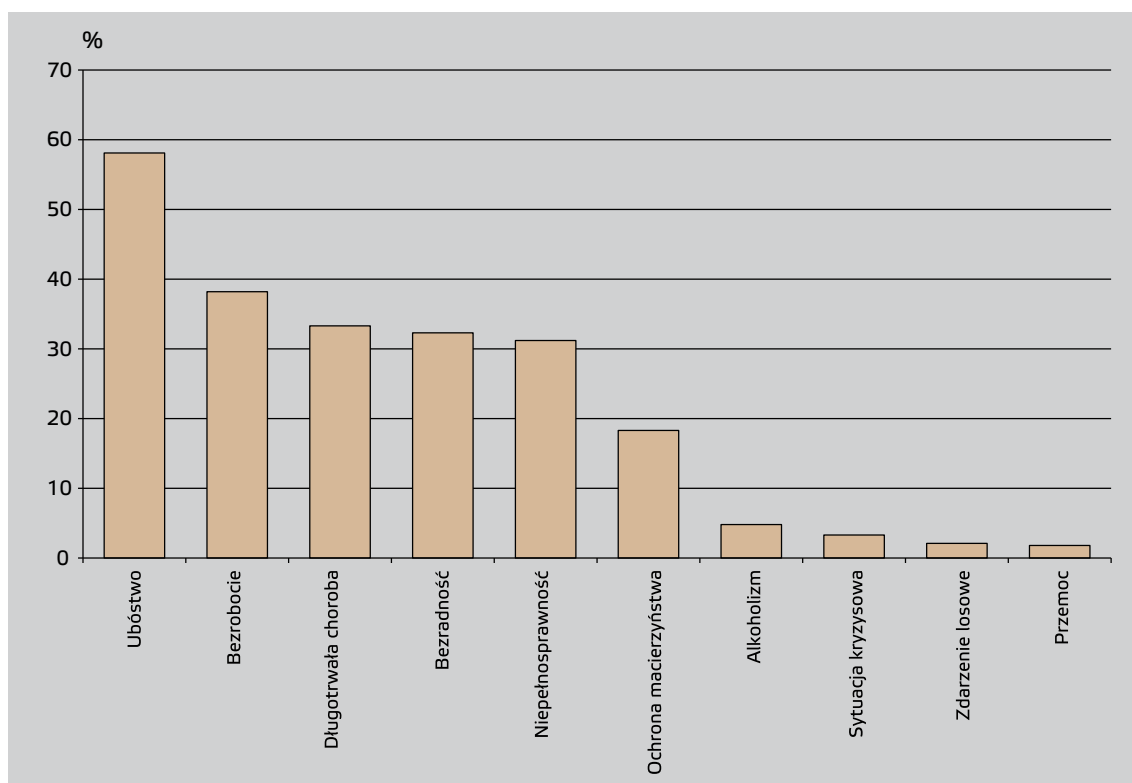

W grupie rodzin z dziećmi, które skorzystały ze świadczeń pomocy społecznej w 2009 roku 40,9% to rodziny wielodzietne⁴ (o 1,6% mniej niż w 2008 r.), a 29,3% rodziny niepełne (o 0,3% więcej niż w roku ubiegłym).

Natomiast rodziny emerytów i rencistów w roku 2009 stanowiły 24,7% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej w Małopolsce i jest to o 0,2% mniej niż w 2008 roku.

Powody udzielania pomocy społecznej określa Ustawa o pomocy społecznej⁵. Wśród kilkunastu powodów, jakie są wymienione w Ustawie w Małopolsce można wyróżnić problemy, które w ciągu ostatnich lat są dominujące. W 2009 r. najczęstszą przyczyną udzielania pomocy było ubóstwo (58,1% ogółu klientów pomocy społecznej). Do głównych powodów przyznawania świadczeń zaliczyć można także: bezrobocie (38,2%), długotrwałą chorobę (33,3%), bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (32,3%), niepełnosprawność (31,2%), czy potrzebę ochrony macierzyństwa (18,3%). Znacznie rzadziej (od 4,8% do 1,8%) powodem przyznania pomocy były sytuacje związane z alkoholizmem i przemocą w rodzinie, czy sytuacją kryzysową i zdarzeniami losowymi.

Wykres 24. Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej

Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2009 r. (stan na dzień 31 XII 2009 r.).

4 Za rodziny wielodzietne uznano rodziny posiadające troje lub więcej dzieci.

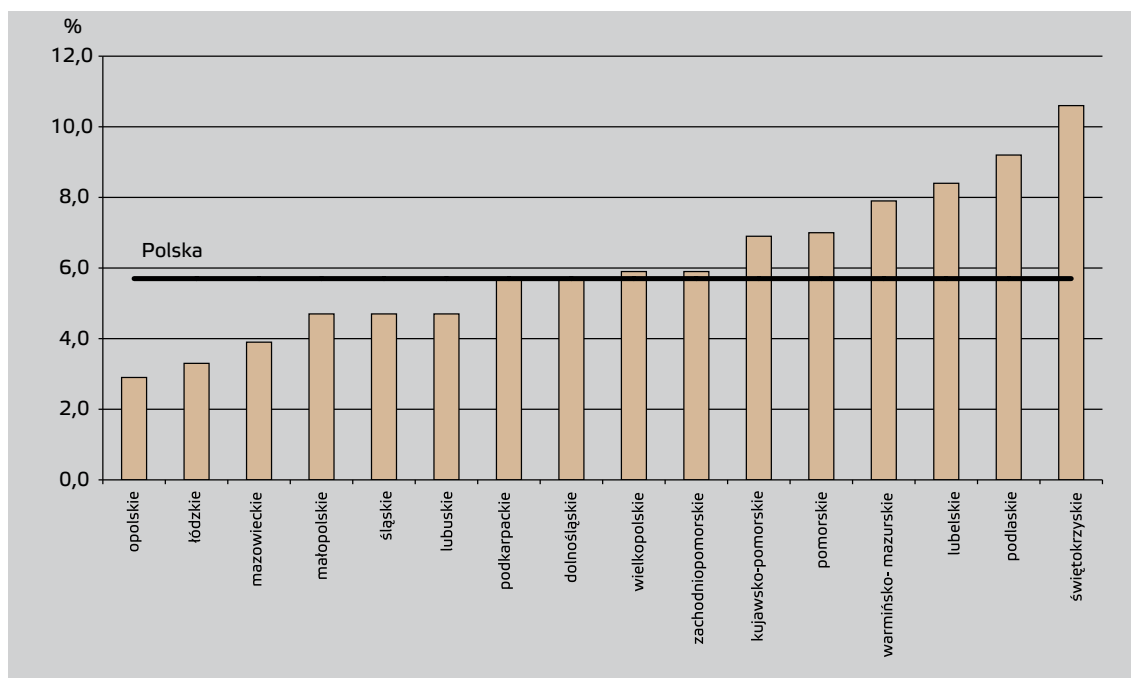
5 Artykuł 7 ust. 1 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Natomiast wśród najrzadziej pojawiających się w roku 2009 powodów przyznawania pomocy znajdują się, podobnie jak w ubiegłych latach: sieroctwo, trudności w przystosowaniu się do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, a także narkomania, bezdomność i problemy po opuszczeniu więzienia (od 0,9% do 0,1% ogółu klientów pomocy społecznej w regionie).

Biorąc pod uwagę przyczyny udzielania pomocy społecznej w ostatnich latach, można zauważyć w 2009 r. nieznaczny wzrost udzielonej pomocy z tytułu bezrobocia (o 1,1% w porównaniu z rokiem 2008), po dwóch latach spadku odsetka udzielanej pomocy z tego powodu (w 2008 r. w stosunku do roku 2007 o 5%, a do 2006 r. o 11,1%). Pomiędzy rokiem 2008 i 2009 zwiększył się również (o 1,2%) odsetek osób, którym przyznano świadczenia z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (z 31,1% do 32,3%). Niewielka tendencja wzrostowa dotyczy także przyznawania świadczeń z powodu zdarzenia losowego (o 1,4%; z 0,7% na 2,1%). Nieznacznie zmniejszył się natomiast w 2009 r. odsetek klientów pomocy społecznej, którym udzielono pomocy z powodu ubóstwa (o 2,3% w stosunku do roku 2008, a o 4,3% w porównaniu do 2007 r. i o 13,5% – do 2006 r.). Jednak, mimo tego, że z roku na rok spada odsetek klientów, dla których podstawową przesłanką udzielenia pomocy społecznej jest ubóstwo, przyczyna ta jest, jak wcześniej wykazano, wciąż najczęstszym powodem udzielania pomocy społecznej w Małopolsce, podobnie jak w całym kraju.

Liczba klientów pomocy społecznej, otrzymujących świadczenie z powodu ubóstwa (podobnie jak z innych powodów) pozwala ocenić jaka część mieszkańców danego terenu korzysta z systemu pomocy społecznej. Jednak pomocą społeczną nie zawsze obejmowane są wszystkie osoby dotknięte problemem ubóstwa. Głównymi miernikami poziomu ubóstwa w Polsce są: minimum egzystencji, minimum socjalne oraz tzw. ustawowa granica ubóstwa.

Wykres 25. Odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji

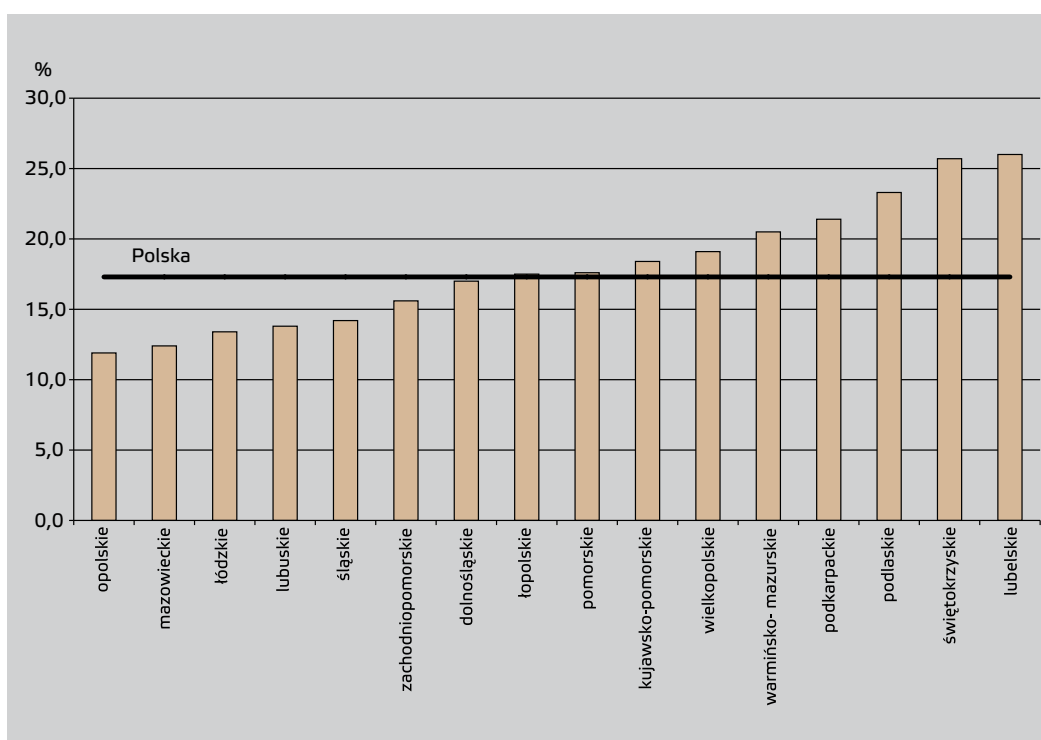

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

W absolutnym podejściu do problemu ubóstwa określa się granicę ubóstwa skrajnego (tzw. minimum egzystencji, biologiczne). Za osoby ubogie uznawane są te, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe i których brak może powodować biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W 2009 r. według szacunków GUS dokonywanego na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych, poniżej minimum egzystencji w województwie małopolskim znalazło się 4,7% ogółu mieszkańców, podczas gdy w całym kraju – 5,7%⁶ ludności. Wskaźnik dla Małopolski daje jej czwartą pozycję w Polsce pod tym względem.

W podejściu zwanym relatywnym ubóstwo postrzegane jest jako dystans między poziomem życia poszczególnych grup ludności. Za ubogie uznawane są osoby żyjące w gospodarstwach domowych, których dochód jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych w danym kraju. W Małopolsce w 2009 r. 17,5% mieszkańców dotykało tak rozumiane ubóstwo. W skali całego kraju nasz region plasuje się nieco poniżej średniej – 17,3% (8 pozycja na tle regionów).

Wykres 26.
Odsetek osób żyjących poniżej granicy ubóstwa relatywnego

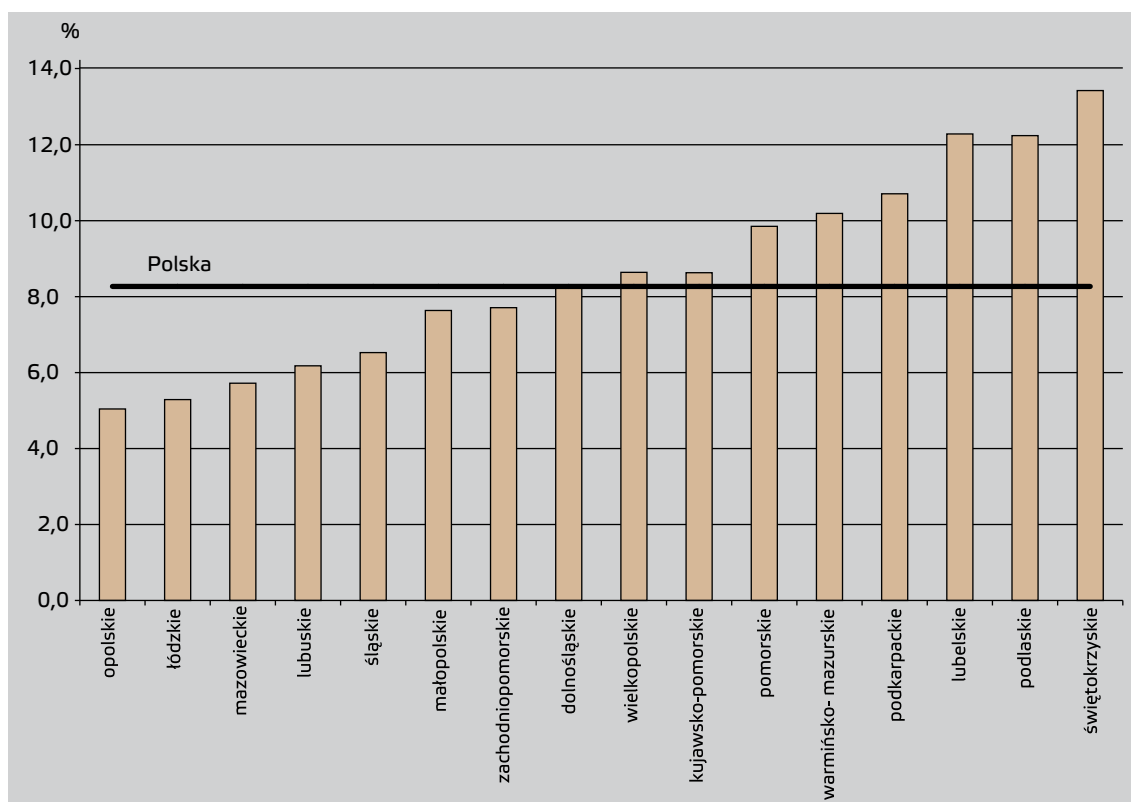
Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

Natomiast ustawową granicę ubóstwa stanowi kwota dochodu uprawniająca, zgodnie z obowiązującą Ustawą o pomocy społecznej, do ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej. W 2009 r. kryterium dochodowe uprawniające do korzystania ze świadczeń z pomocy

6 Dane Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

społecznej wynosiło dla osoby samotnie gospodarującej 477 zł, a dla osoby żyjącej w rodzinie 351 zł. W Małopolsce w 2009 r. osób mających do dyspozycji w swoich budżetach domowych kwotę niższą od tzw. kryterium dochodowego było 7,7%, podczas gdy odsetek mieszkańców całego kraju będących w takiej sytuacji, w analogicznym okresie, wyniósł 8,3%⁷. Tak obliczony wskaźnik lokuje województwo małopolskie na pozycji korzystniejszej niż przeciętna dla kraju.

Wykres 27. Odsetek osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

Jednym z ważniejszych obszarów działania pomocy społecznej jest praca socjalna świadczona przez jednostki pomocy społecznej na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym bez względu na osiągnięty dochód. Jest ona prowadzona w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej.

W roku 2009 małopolskie ośrodki pomocy społecznej objęły pracą socjalną 20 578 rodzin⁸. Było to o 1 308 mniej niż przed rokiem, a prawie 6 698 rodzin mniej niż w roku 2006. Łącznie takim wsparciem objęto 52 794 osoby w rodzinach (o 2 215 osoby mniej niż w 2008 r. i o ponad 23 tysiące osób mniej niż 2006 r.). Zmniejszające się wsparcie w postaci pracy socjalnej związane jest z ogólnie zmniejszającą się liczbą osób i rodzin obejmowanych pomocą społeczną.

⁷ Dane Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

⁸ Pomoc udzielona wyłącznie w postaci pracy socjalnej.

Praca socjalna może być prowadzona m. in. poprzez zawiązanie kontraktu socjalnego pomiędzy pracownikiem socjalnym a osobą korzystającą z pomocy społecznej. Poprzez kontrakt socjalny możliwe jest określenie sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej, a przez to umożliwienie aktywizacji społeczno – zawodowej oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. W 2009 r. w Małopolsce zawarto łącznie kontrakty socjalne z 3 868 osobami w 2 850 rodzinach.

Odrębny obszar działań systemu pomocy społecznej to prowadzenie placówek pomocowych różnego typu. W roku 2009 z oferty małopolskich placówek skorzystało łącznie 42 874 mieszkańców. Liczba osób korzystających w 2009 r. z usług placówek pomocowych w Małopolsce była niższa o ponad 1,7 tysiąca niż w 2008 r. i o 679 w porównaniu z rokiem 2006 r.

Tabela 26.
Jednostki pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponadgminnym finansowane z budżetu gmin i powiatów Małopolski ze środków na pomoc społeczną

Rodzaj jednostki	Liczba jednostek	Liczba miejsc*	Liczba korzystających**
Domy pomocy społecznej	87	7 536	8 109
Rodzinne domy pomocy	3	19	18
Ośrodki wsparcia	103	4 951	6 071
Jednostki specjalistycznego poradnictwa	11	0	3 787
Mieszkania chronione	46	165	138
Ośrodki interwencji kryzysowej	15	152	9 667
Ośrodki adopcyjno – opiekuńcze	6	0	3 560
Placówki opiekuńczo – wychowawcze	123	4 522	7 429

*wg statutu

** rzeczywista liczba osób korzystających z miejsc lub porad.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2009 r. (stan na dzień 31 XII 2009 r.).

Ze wsparcia placówek pomocowych o charakterze dziennym skorzystało w 2009 r. łącznie 11 594 dzieci i osób dorosłych, z czego ośrodki wsparcia (m.in. środowiskowe domy samopomocy dla osób psychicznie chorych, dzienne domy pomocy dla osób starszych, ośrodki dla osób bezdomnych, jadłodajnie) objęły pomocą łącznie 6 071 osób dorosłych (o 80 więcej niż w 2008 r., ale o 57 osób mniej niż w 2006 r.). Natomiast z zajęć organizowanych przez dzienne placówki opiekuńczo – wychowawcze (świetlice, ogniska i kluby) zapewniające opiekę i wychowanie, a także wspierające działania rodziców w sprawowaniu opieki, skorzystało w 2009 roku 5 523 dzieci i młodzieży (o 896 więcej niż rok wcześniej i o 1 802 więcej niż w roku 2006).

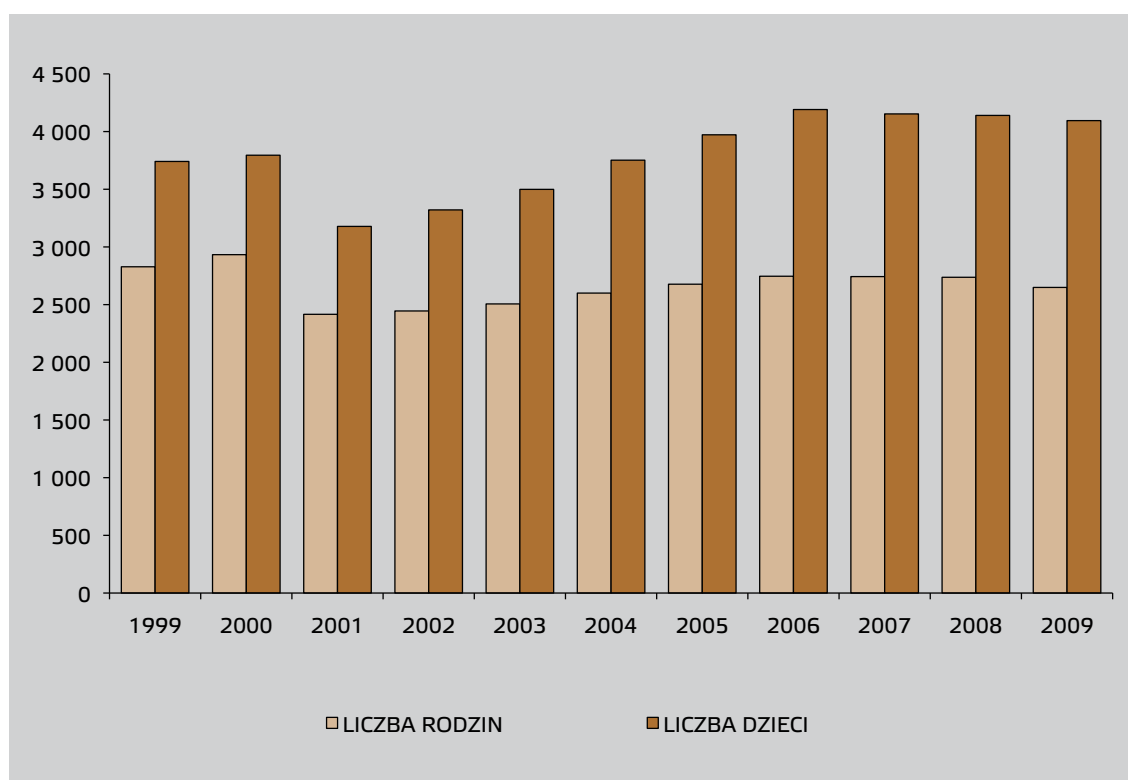
Jednostki o charakterze doradczym w 2009 roku objęły wsparciem łącznie 17 014 osób (o 2 549 mniej niż rok wcześniej i o 1 984 mniej niż w 2006), w tym:

- jednostki specjalistycznego poradnictwa objęły swym oddziaływaniem 3 787 osób (o 588 mniej niż w 2008 r. i o 344 mniej niż w 2006 r.);
- małopolskie ośrodki interwencji kryzysowej udzieliły wsparcia w 2009 r. 9 667 mieszkańcom regionu (o 233 osób mniej niż w 2008 r. i o 494 więcej niż w 2006 r.);
- z usług ośrodków adopcyjno – opiekuńczych skorzystało 3 560 osób (aż o 1 728 mniej niż w poprzednim roku i o 2 134 niż w roku 2006).

W całodobowych placówkach pomocowych (domach pomocy społecznej, stacjonarnych placówkach opiekuńczo – wychowawczych i rodzinach zastępczych) w 2009 r. przebywało łącznie 14 110 osób (dzieci i osób dorosłych), o 199 osób mniej niż w roku ubiegłym, a o 513 mniej niż w 2006 r. Jeżeli chodzi o poszczególne typy tych placówek, w domach pomocy społecznej przebywało 8 109 osób w podeszłym wieku, przewlekłe psychicznie chorych, dorosłych i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie (o 70 osób mniej niż 2008 r. i o 174 osoby mniej niż w 2006 r.). W stacjonarnych placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywało 1 906 dzieci (o 84 mniej niż przed rokiem i 243 niż w 2006 r.). Natomiast w 2 649 rodzinach zastępczych funkcjonujących w 2009 r. w Małopolsce wychowywało się 4 095 dzieci (o 45 mniej niż w 2008 r. i o 96 niż w 2006 r.).

Wykres 28.

Liczba rodzin zastępczych i dzieci w rodzinach zastępczych

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r.

W 2009 r. dzieci wychowujące się w rodzinach zastępczych w regionie stanowiły ponad 68% ogółu najmłodszych mieszkańców Małopolski pozbawionych opieki rodzicielskiej.

Analizując dane dla poszczególnych powiatów Małopolski można zauważyć, iż w 18 powiatach funkcjonują całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze. Dzieci, dla których nie znaleziono rodzicielstwa zastępczego z pozostałych czterech powiatów (na terenie których placówki takie nie działają) są umieszczane w placówkach opiekuńczo – wychowawczych w powiatach ościennych.

Należy zauważyć, iż proporcja liczby dzieci wychowujących się w rodzinach zastępczych i placówkach jest zróżnicowana. W 8 powiatach grupa dzieci wychowujących się w rodzinach zastępczych wynosi od 80% do 94% ogółu dzieci wychowujących się poza rodziną (bocheński, oświęcimski, nowosądecki, wadowicki, olkuski, nowotarski, limanowski i chrzanowski).

Mapa 7.

Liczba dzieci w rodzinach zastępczych w stosunku do wszystkich dzieci wychowywanych w Małopolsce poza rodziną (w placówkach opiekuńczo – wychowawczych i rodzinach zastępczych)

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2009 (stan na dzień 31 XII 2009 r.).

2. Baza pomocy społecznej

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest organizowana przez organy administracji rządowej i samorządowej. Zadania administracji rządowej związane z systemem pomocy społecznej na poziomie regionu realizują służby wojewody. Do ich kompetencji należy m.in. wydawanie zezwoleń na prowadzenie placówek pomocowych (w tym: domów pomocy społecznej; placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej; całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych) i prowadzenie ich rejestrów, a także finansowe wspieranie programów pomocy społecznej oraz nadzór nad realizacją zadań pomocy społecznej samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego.

W strukturze administracji samorządowej w województwie małopolskim na poziomie regionu działa Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, realizujący zadania województwa z zakresu pomocy społecznej, którego rolą jest kreowanie regionalnej polityki społecznej.

W gminach funkcjonują gminne ośrodki pomocy społecznej (182 jednostki), z kolei w powiatach – powiatowe centra pomocy rodzinie (19 jednostek)⁹.

W 2009 r. powiaty i gminy prowadziły łącznie 394 jednostki pomocowe dla mieszkańców o określonych problemach. Wśród nich:

- 146 jednostek opieki całodobowej, w tym: 87 domów pomocy społecznej, 3 rodzinne domy pomocy i 56 całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- 170 dziennych placówek pomocowych, a wśród nich: 103 ośrodki wsparcia (w tym: 66 środowiskowych domów samopomocy dla osób chorych psychicznie, 4 dzienne domy pomocy dla osób starszych, 13 ośrodków dla osób bezdomnych, 4 jadłodajnie i 16 innych placówek) oraz 67 dziennych placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- 32 instytucje doradcze, w ramach których funkcjonowało 15 ośrodków interwencji kryzysowej, 6 ośrodków adopcyjno – opiekuńczych i 11 jednostek specjalistycznego poradnictwa;
- 46 mieszkań chronionych, funkcjonujących w celu przygotowania (pod opieką specjalistów) do samodzielnego życia osób tam przebywających lub zastępowania pobytu w placówce opieki całodobowej¹⁰.

W porównaniu z rokiem 2008 liczba jednostek świadczących pomoc dla mieszkańców zwiększyła się w 2009 r. o kolejnych 14 placówek. Liczba placówek opieki całodobowej zwiększyła się o trzy jednostki: 2 rodzinne domy pomocy społecznej i 1 całodobową placówką opiekuńczo – wychowawczą. Należy dodać, iż łącznie przybyły dwie placówki ostatniego rodzaju (rodzinna i socjalizacyjna), ale w tym samym czasie inna taka placówka (rodzinna) przestała funkcjonować. Nie zmieniła się natomiast liczba domów pomocy społecznej.

Jeżeli chodzi o placówki wsparcia dziennego to przybyły w regionie także trzy tego typu jednostki, w tym: 1 placówka opiekuńczo – wychowawcza wsparcia dziennego i 2 ośrodki wsparcia. Wśród tego ostatniego typu jednostek łącznie powstało 6 nowych środowiskowych domów samopomocy, jednocześnie jeden w tym samym czasie przestał funkcjonować. Zaprzestały działalności także 2 dzienne domy pomocy i 1 noclegownia.

⁹ W powiatach grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów) zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie łącznie z zadaniami ośrodków pomocy społecznej pełnią miejskie ośrodki pomocy społecznej.

¹⁰ Mieszkanie chronione to forma pomocy społecznej dla osób, które – ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę – potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymagają całodobowej opieki. Są one przeznaczone w szczególności dla osób: z zaburzeniami psychicznymi, opuszczających rodzinę zastępczą, placówkę opiekuńczo-wychowawczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Tabela 27.
Jednostki pomocy społecznej

Rodzaj jednostki	Lata					
	2000	2002	2004	2006	2008	2009
domy pomocy społecznej	81	85	87	87	87	87
rodzinne domy pomocy	–*	0	0	0	1	3
domy dla matek	–*	–*	0	0	0	0
ośrodki wsparcia	77	69	89	114	101	103
jednostki specjalistycznego poradnictwa	5	4	6	9	10	11
mieszkania chronione	4	11	13	29	40	46
ośrodki interwencji kryzysowej	5	6	6	12	14	15
ośrodki adopcyjno – opiekuńcze	6	6	6	7	6	6
placówki opiekuńczo – wychowawcze	101	86	102	103	121	123

*dane niedostępne w sprawozdaniach MPiPS–03.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS–03 I–XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. i 2009 r.

Wśród instytucji doradczych przybył 1 ośrodek interwencji kryzysowej i 1 jednostka specjalistycznego poradnictwa (specjalistyczne poradnictwo rodzinne). Nie zmieniła się liczba ośrodków adopcyjno – opiekuńczych. Należy odnotować także, iż w tym samym czasie utworzono 6 kolejnych mieszkań chronionych.

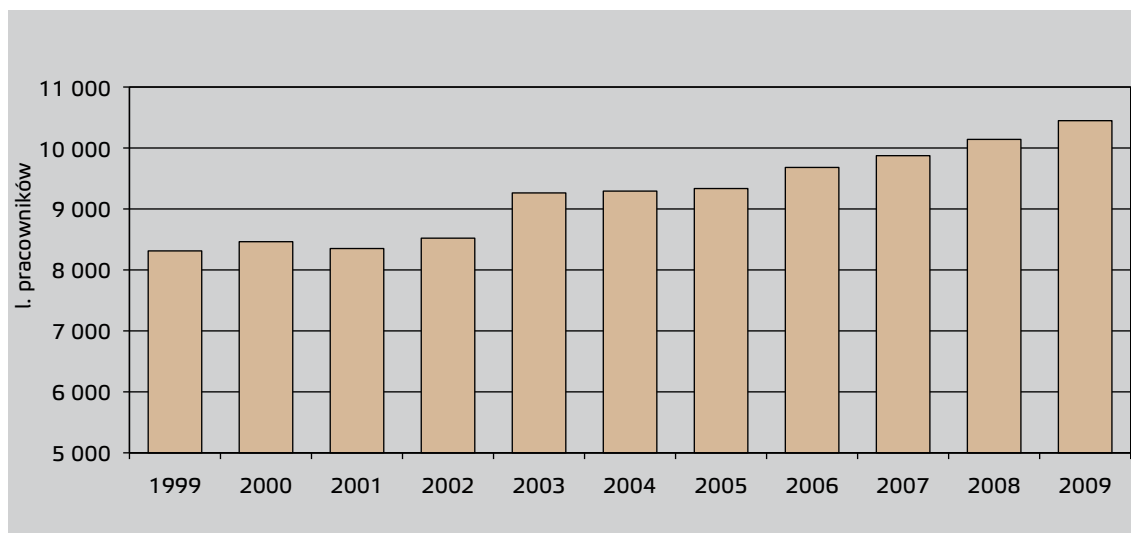
Spoglądając na infrastrukturę pomocową regionu z perspektywy ostatniego 10-letnia zwraca uwagę fakt, iż znacznie się ona wzbogaciła. W okresie od 2000 do 2009 r. przybyło aż 115 jednostek różnego przeznaczenia.

Kadra pomocy społecznej

Rozwijająca się infrastruktura socjalna i oferta pomocowa oraz troska o podnoszenie jakości usług, a także wprowadzenie nowych metod pracy z klientem pomocy społecznej determinują wzrost poziomu zatrudnienia w jednostkach pomocowych. W 2009 r. w województwie małopolskim w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych było ogółem 10 448 pracowników. W porównaniu z poprzednim rokiem nastąpił wzrost zatrudnienia o 307 pracowników. Natomiast od 2006 r. zatrudnienie zwiększyło się o 767 osób. Porównu-

jąc dane za wcześniejsze lata można zauważyć stałą tendencję wzrostową w tym zakresie. Od 1999 r. w sektorze pomocy społecznej w regionie przybyło 2 136 pracowników.

Wykres 29. Liczebność kadry pomocy społecznej

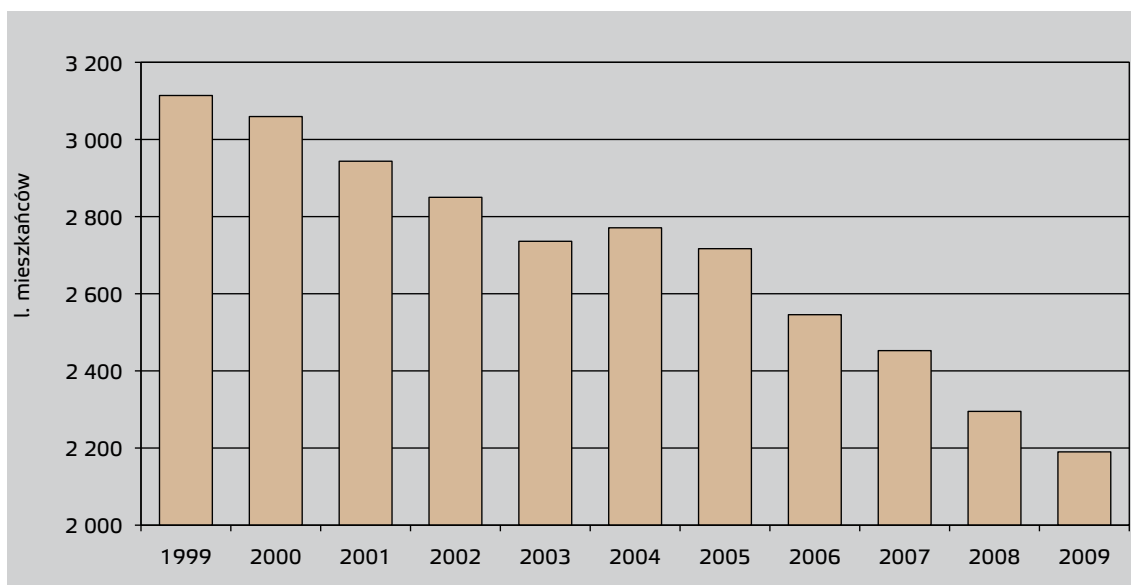

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r.

Prowadzenie pracy socjalnej i organizowanie dużej części zadań zapisanych w Ustawie o pomocy społecznej należy do obowiązków pracowników socjalnych. Z uwagi na rolę tej grupy pracowników w systemie pomocy społecznej w Ustawie określono proporcje liczby pracowników socjalnych do mieszkańców gminy. Zgodnie z Ustawą każdy ośrodek pomocy społecznej powinien zatrudniać przynajmniej trzech takich specjalistów bez względu na wielkość gminy, przy czym na 2 000 mieszkańców gminy powinien przypadać przynajmniej jeden pracownik socjalny.

W 2009 r. w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej było zatrudnionych 1 506 pracowników socjalnych. Od ubiegłego roku przybyło 74 pracowników socjalnych w tych jednostkach. Przyglądając się ostatniemu dziesięcioleciu (lata 1999 – 2009) można zauważyć stały wzrost poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych w regionie (łącznie o 471)

Wykres 30. Średnia liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r. oraz danych Urzędu Statystycznego w Krakowie – Bank Danych Regionalnych.

Co prawda na koniec grudnia 2009 r. nie wszystkie gminy spełniły wymóg ustawy dotyczący proporcji zatrudniania pracowników socjalnych w stosunku do mieszkańców gminy, jednakże można zauważyć, iż dokonana się znacząca poprawa w tym zakresie, polegająca na zmniejszeniu się dysproporcji między stanem faktycznym a ustawowym wymogiem.

3. Finansowanie pomocy społecznej

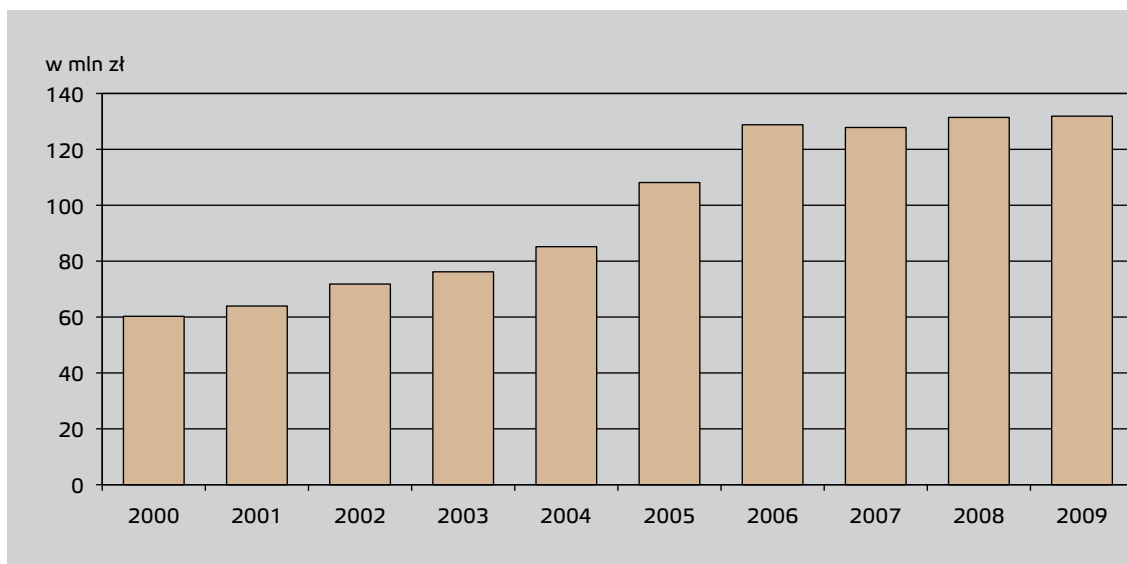
Pomoc społeczna polega także na przyznawaniu i wypłacaniu przez gminy i powiaty świadczeń finansowych. Świadczenia te Ustawodawca dzieli na dwa rodzaje: własne i zlecone przez administrację rządową.

Małopolskie gminy w 2009 roku realizując ustawowe zadania z obszaru pomocy społecznej (własne i zlecone) wydatkowały na świadczenia w łącznie 180,3 mln złotych, o 1,5 mln zł więcej niż w roku ubiegłym.

Na realizację świadczeń będących zadaniami własnymi przeznaczono 131,9 mln złotych, w tym 26,7 mln zł stanowiła dotacja celowa z budżetu państwa na pokrycie części wydatków związanych z zasiłkami okresowymi. Porównując ostatnie lata zwraca uwagę fakt, iż w roku 2008 dotacja ta była wyższa o blisko 260 tysięcy złotych.

Analizując dane za poprzednie lata zwraca uwagę systematyczny wzrost środków finansowych, wydatkowanych w gminach na świadczenia w ramach realizacji zadań własnych w zakresie pomocy społecznej. W roku 2009 suma środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań własnych gmin była większa niż w 2000 r. już o ponad 71,6 mln zł.

Wykres 31.
Środki finansowe na zadania własne małopolskich gmin z zakresu pomocy społecznej

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r.

Tabela 28.
Świadczenia udzielone w Małopolsce – zadania własne gmin

Rok	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Średnie roczne świadczenie w złotych
2000	120 672	60 265 071	77 429	303 038	198,9
2002	148 049	71 796 800	91 712	363 874	197,3
2004	142 912	85 166 991	91 273	349 139	243,9
2006	158 320	128 791 208	94 751	337 421	381,7
2008	133 248	131 421 310	74 616	243 026	540,8
2009	133 481	131 879 550	77 062	241 620	545,8

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. i 2009 r.

Analogicznie do całej puli środków finansowych przeznaczanych na świadczenia w ramach zadań własnych w gminach, zwiększa się średnia roczna wartość świadczenia (przeliczanego na jednego członka rodziny objętej wsparciem). W 2009 r. średnia roczna wartość świadczenia osiągnęła poziom 545,80 zł i była wyższa o 347 zł niż w 2000 roku.

Na zadania zlecone w 2009 r. w małopolskich gminach przeznaczono łącznie 48 4 mln zł. Jest to kwota wyższa o ponad 1 mln zł niż w 2008 r., jednak o ponad 13,6 mln zł niższa niż w 2006 r.¹¹. Średnie roczne świadczenie z zakresu zadań zleconych w przeliczeniu na 1 członka rodziny objętej pomocą w 2009 roku wyniosło 2 305 zł i jest to kwota wyższa o 133,20 złote niż w 2008 r. i o 38,90 zł niż w roku 2006. Należy zwrócić uwagę, iż na zasiłki stałe przeznaczono w 2009 r. 45 mln zł, co stanowi 93% wszystkich środków finansowych przeznaczanych na zadania zlecone gminom przez administrację rządową. Jest to kwota o ponad 788 tysięcy zł większa niż w 2008 r. i o prawie 827 tysięcy zł wyższa niż w roku 2007.

Tabela 29.
Świadczenia udzielone w Małopolsce – zadania zlecone gminom

Rok	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Średnie roczne świadczenie w złotych
2000	63 209	132 873 240	61 680	234 468	566,70
2002	62 374	159 840 027	60 591	219 973	726,60
2004	20 148	46 236 165	20 245	63 144	732,20
2006	32 122	62 040 799	14 156	27 375	2 266,30
2008	13 861	47 351 702	13 687	21 801	2 172,00
2009	13 907	48 404 564	13 728	20 998	2 305,20

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. i 2009 r.

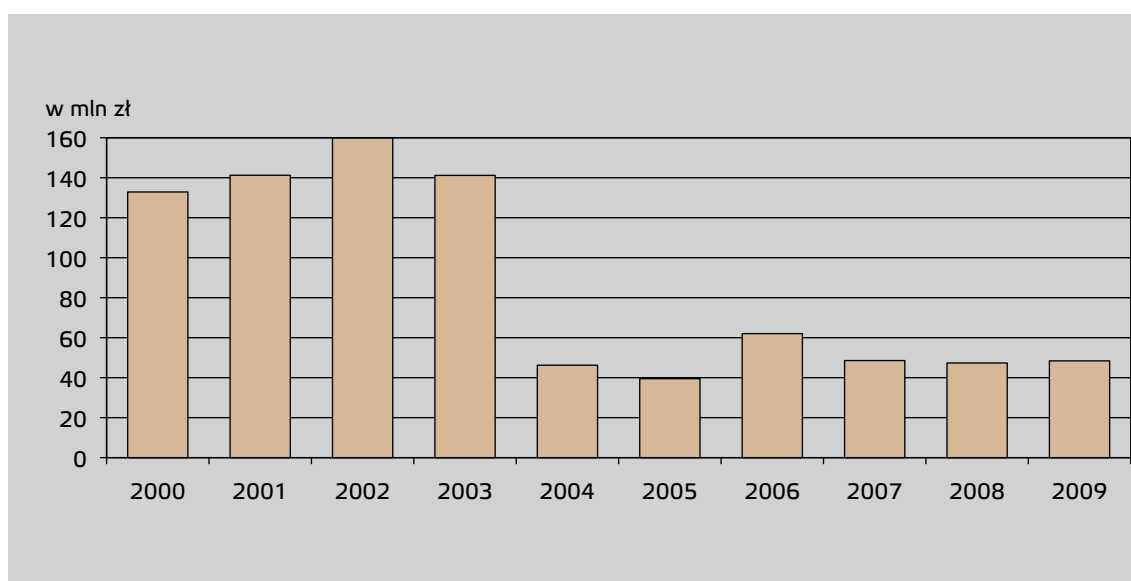
Analizując świadczenia wypłacane od 2000 r. przez samorządy gminne w ramach zadań zleconych przez administrację rządową należy zwrócić uwagę na dwie kwestie. Pierwszy ważny czynnik wpływający na wysokość puli środków wypłacanych w kolejnych latach to przeniesienie w 2004 roku niektórych rodzajów świadczeń do innych systemów zabezpieczenia społecznego. Poprzez zmiany w Ustawie o pomocy społecznej wyłącznie z zadań zleconych gminom renty socjalne dla osób niepełnosprawnych od dzieciństwa (w roku 2003 miały one ponad 53% udział w środkach wydatkowanych przez gminy na zadania zlecone). Łączna suma wydatków na wypłatę rent socjalnych wyniosła w 2003 r. 75 mln. zł. Ponadto do systemu świadczeń rodzinnych przeniesiono zasiłki macierzyńskie, rodzinne i pielęgnacyjne, na które w roku 2003 w województwie małopolskim przeznaczono blisko 22 mln. złotych. W związku z tym od roku

¹¹ Spadek wysokości środków finansowych przeznaczanych na zadania zlecone pomiędzy rokiem 2006 a 2007 wynika głównie z wypłaty zasiłków na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową w 2006 r., kiedy wypłacono blisko 20 tysięcy takich zasiłków (głównie dla małopolskich rolników, którzy utracili zbiory z powodu suszy mającej miejsce w naszym województwie).

2004 nastąpił znaczny spadek liczby rodzin (i osób) obejmowanych tego rodzaju świadczeniami, w porównaniu do lat poprzednich.

Warto również zaznaczyć, iż na wahania ogólnej kwoty świadczeń finansowych związanych z realizacją zadań zleconych w kolejnych latach ma wpływ wielkość wsparcia finansowego udzielanego jako zasiłek celowy związany z klęską żywiołową lub ekologiczną. Dla przykładu w roku 2006 wsparcie to stanowiło ponad 30% wszystkich świadczeń finansowych wypłaconych w tym roku w ramach zadań zleconych gminom. Tymczasem w następnych latach środki przeznaczane na ten cel były znacznie mniejsze (w 2007 r. – 2,8%, w 2008 r. – 0,1%, a w 2009 r. – 0,02% wydatków na zadania zlecone).

Wykres 32. Środki finansowe na zadania z zakresu pomocy społecznej zlecone gminom

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r.

Samorządy powiatowe realizują zadania własne z obszaru pomocy społecznej poprzez wypłacanie świadczeń mających na celu pomoc finansową przeznaczoną na życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających różnego typu placówki oraz realizację świadczeń dla rodzin zastępczych funkcjonujących na ich terenie. Natomiast zadaniem zlecanym powiatom przez administrację rządową jest pomoc dla uchodźców przeznaczana na: utrzymanie, naukę języka polskiego oraz poradnictwo. Środki finansowe na realizację tych ostatnich nie były jednak w 2009, podobnie jak w latach poprzednich, wydatkowane w Małopolsce.

Jeżeli chodzi o zadania własne powiatów, to w 2009 r. na świadczenia mające na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających stacjonarne placówki wydatkowano 8 519 924 zł. Jest to kwota mniejsza o ponad 702 tysiące zł niż w 2008 r. i o ponad 526 tysięcy zł mniejsza niż w 2006 r.

Środki te w 2009 r. przeznaczone były głównie na kontynuowanie nauki (5 750 097 zł). Mniej środków wydatkowano na usamodzielnienie (1 313 085 zł) oraz na zagospodarowanie w formie rzeczowej (1 307 338 zł). Najmniejszą część omawianej puli środków stanowiła pomoc finansowa mająca na celu wsparcie w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym pobyt w mieszkaniach chronionych (149 404 zł).

Tabela 30.
Świadczenia udzielone w Małopolsce – zadania własne powiatów

Rodzaj jednostki	Kwota świadczeń w zł
Rodziny zastępcze	5 739 456
Placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego	2 312 208
Zakłady poprawcze	50 883
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	394 626
Specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze	17 745
Młodzieżowe ośrodki socjoterapii	1 976
Domy dla matek z małymi dziećmi i kobiet w ciąży ¹²	1 976
Specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze	1 054
Razem	8 519 924

pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osób opuszczających niektóre typy placówek.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2009 r. (stan na dzień 31 XII 2009 r.).

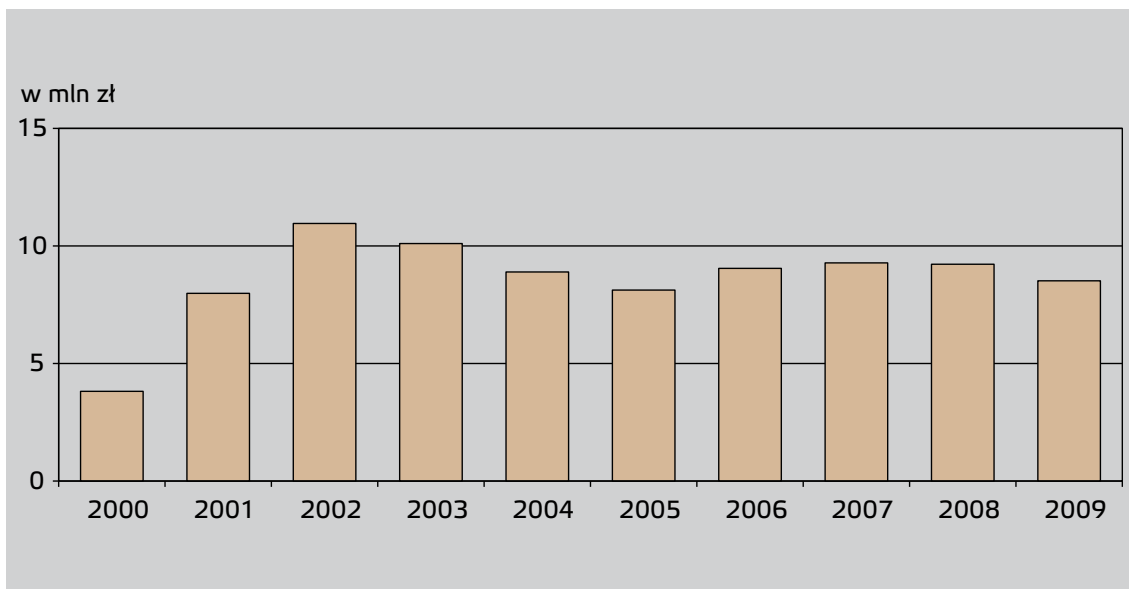
W 2009 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 2 649 rodzin zastępczych. W stosunku do lat poprzednim zauważalna jest niewielka tendencja spadkowa, gdyż liczba rodzin zastępczych w 2009 r. była mniejsza o 88 w stosunku do 2008 roku i o 97 w porównaniu do roku 2006. Taka tendencja (w konsekwencji zmniejszającej się liczby rodzin zastępczych) dotyczy również liczby dzieci przebywających w tych rodzinach. W roku 2009 w rodzinach zastępczych przebywało 4 095 dzieci. W porównaniu z 2008 r. liczba ta zmalała o 45 dzieci, natomiast w stosunku do roku 2006 liczba ta zmniejszyła się o 96.

Biorąc jednak pod uwagę dłuższy okres sprawozdawczy (lata 2001 – 2009) można zauważyć, iż generalnie liczba rodzin zastępczych w regionie wzrosła dość znacznie (o 223 rodziny). W związku z funkcjonowaniem coraz większej liczby rodzin zastępczych zwiększyła się także liczba dzieci objętych tą formą opieki (o 917). Natomiast obserwowany na przełomie lat 2000 i 2001 spadek ilości rodzin zastępczych tłumaczyć należy trwającą w tym czasie reformą systemu opieki nad dzieckiem i rodziną i związaną z nią zmianą sposobu organizowania rodzinnej opieki zastępczej. Spadek liczby rodzin zastępczych w tym okresie może mieć także związek z wejściem w fazę usamodzielnienia młodzieży urodzonej w okresie wyżu demograficznego lat 80-tych. W latach 2001–2006 systematycznie wzrastała liczba rodzin zastępczych funkcjonujących w regionie, zwiększała się też liczba dzieci umieszczonych w tych rodzinach.

¹² Mimo braku jednostek pełniących funkcję domów dla matek z małymi dziećmi i kobiet w ciąży w regionie zostało wypłacone w 2009 r. świadczenie na kontynuowanie nauki dla mieszkanki Małopolski przebywającej w tego typu placówce poza terenem naszego województwa.

Wykres 33.

Środki finansowe na życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem opuszczających niektóre typy placówek w Małopolsce

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

Źródło: Opracowanie – „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r.

Tabela 31.

Świadczenia udzielone w Małopolsce – zadania własne powiatów c.d.
Środki finansowe na świadczenia dla małopolskich rodzin zastępczych

Rok	Liczba osób którym przyznano świadczenia	Kwota świadczeń w złotych	Liczba rodzin zastępczych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych
2000	3 795	23 096 214	2 933	3 795
2002	3 358	22 823 004	2 445	3 321
2004	3 801	26 879 168	2 600	3 752
2006	4 294	30 896 142	2 746	4 191
2008	4 274	32 107 155	2 737	4 140
2009	4 206	31 728 292	2 649	4 095

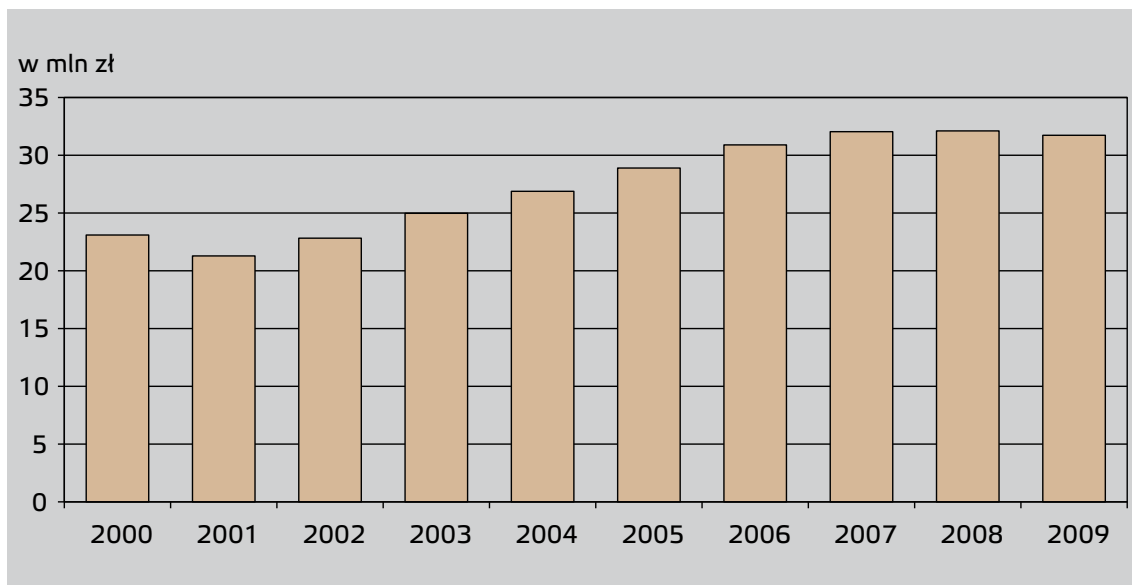
W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych

Źródło: Opracowanie: „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. i 2009 r.

Konsekwencją zmniejszającej się liczby rodzin zastępczych funkcjonujących w regionie były nieco mniejsze środki, jakie wydatkowano na świadczenia dla nich. W 2009 r. łączna kwota tych środków wyniosła 31,7 mln zł. Było to blisko 379 tysięcy zł mniej niż w 2008 r. i prawie o 312 tysięcy zł mniej niż w 2007 r.

Wykres 34.
Środki finansowe na świadczenia dla małopolskich rodzin zastępczych

W roku 1999 sprawozdanie MPiPS-03 I-XII, o które oparta jest analiza publikowane było w formie uniemożliwiającej porównanie danych.

Źródło: Opracowanie - „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej - Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 r. oraz 2009 r.

IV. Oświata i wychowanie

Opracowanie: Agnieszka Mazurek, Agnieszka Szpilska

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego zakłada, że aktywne i wykształcone społeczeństwo jest jednym z podstawowych czynników trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego Małopolski. Proces kształcenia dzieci i młodzieży, a także dorosłych zmierza do przygotowania mieszkańców województwa do zmieniającego się otoczenia oraz potrzeb rynku pracy i gospodarki. Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez podniesienie poziomu nauczania oraz zapewnienie przez system edukacji wszechstronnego rozwoju uczniów i dorosłych, upowszechnienie dostępu do informacji, wykorzystywanie najnowszych zdobyczy naukowych oraz technologii informacyjnych. Podejmowane działania mają wpływ na wyniki egzaminów zewnętrznych osiąganych przez małopolskich uczniów, które utrzymują się od kilku lat wśród najwyższych w skali kraju.

W związku ze zmianami demograficznymi w Polsce i naszym regionie, od kilku lat systematycznie zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół, natomiast pojawia się zwiększone zapotrzebowanie na kształcenie ustawiczne.

1. Finansowanie oświaty

Oświata, z wyłączeniem szkół artystycznych, finansowana jest przez jednostki samorządu terytorialnego. Głównym źródłem finansowania oświaty jest dla gmin, powiatów i województwa tzw. część oświatowa subwencji ogólnej oraz dotacje z budżetu państwa. Wielkość subwencji i dotacji jest jednak niewystarczająca w stosunku do zadań oświatowych realizowanych przez samorządy. Powstała w ten sposób różnica, pomiędzy wielkością subwencji a wydatkami, pokrywana jest przez samorządy z dochodów własnych. Powyższa sytuacja utrzymuje się nieprzerwanie od rozpoczęcia procesu reformowania oświaty, stając się powoli trwałym elementem systemu finansowania edukacji. W roku 2009 wysokość subwencji oświatowej przekazana jednostkom samorządu terytorialnego wyniosła 3 239,7 mln zł. Z kolei wydatki samorządów na oświatę ukształtowały się na poziomie 3 920,30 mln zł. Różnica pokrywana przez samorządy wyniosła 680,6 mln zł.

Tabela 32.
Dochody jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe

Część oświatowa subwencji ogólnej i dotacje	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
<i>w mln zł</i>					
1999	1 428,6	773,0	239,0	386,9	29,7
2001	1 962,9	959,5	389,2	576,1	38,1
2004	2 280,0	1 203,6	431,1	610,3	35,0
2006	2 560,1	1 320,2	489,7	696,4	53,8
2008	3 001,4	1 568,5	573,3	810,5	49,1
2009	3 239,7	1 653,1	636,2	893,6	56,8

Źródło: Ministerstwo Finansów

Analiza wydatków na oświatę w latach 1999 – 2009 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczanych przez samorządy na zadania edukacyjne. W mijającym roku przeznaczono na oświatę o 245,4 mln zł więcej, niż rok wcześniej. Na ten znaczący wzrost w dużej mierze miały wpływ wydatki gmin większe o 126,3 mln zł. Podobnie jak w latach ubiegłych więcej środków przeznaczono na sfinansowanie wynagrodzeń nauczycieli. Nie bez znaczenia była również zwiększająca się liczba inwestycji modernizujących bazę dydaktyczną. W roku 2009 jednostki samorządu terytorialnego przeznaczyły na inwestycje oświatowe 261,2 mln zł tj. o około 4 % więcej niż w roku ubiegłym.

Tabela 33.
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe finansowane z subwencji i dochodów własnych

Oświata i wychowanie	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
<i>w mln zł</i>					
1999	2 113,8	1 117,9	287,4	663,6	44,9
2001	2 384,3	1 238,5	403,4	698,7	43,7
2004	2 810,1	1 495,4	454,2	814,2	46,3
2006	3 181,4	1 665,1	529,9	914,8	71,6
2008	3 674,9	1 926,3	605,5	1 070,7	72,4
2009	3 920,3	2 052,6	655,4	1 138,1	74,2

Źródło: Ministerstwo Finansów

2. Baza materialna

Struktura własnościowa

Struktura własnościowa sieci szkół i placówek oświatowych, zmieniona zasadniczo w latach 1996–1999, od kilku lat nie ulega większym przekształceniom. Do obowiązkowych zadań gmin należy prowadzenie zarówno szkół podstawowych jak i gimnazjów. Szkoły ponadgimnazjalne oraz policealne prowadzone są w większości przez powiaty. Województwo jest organem prowadzącym dla szkół policealnych o zasięgu regionalnym oraz dla kolegiów nauczycielskich, placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych, a także młodzieżowych ośrodków wychowawczych i szkół funkcjonujących przy zakładach opieki zdrowotnej. System szkolnictwa w województwie uzupełniają szkoły prowadzone przez administrację centralną, organizacje społeczne, związki wyznaniowe oraz osoby fizyczne i prawne.

Nieprzerwanie od kilku lat bardzo dynamicznie rozwijało się szkolnictwo niepubliczne wszystkich szczebli. Dynamika wzrostu uległa jednak w ostatnich latach pewnemu wyhamowaniu. Aktywność małopolskich stowarzyszeń koncentruje się przede wszystkim na prowadzeniu szkół podstawowych i gimnazjalnych. Rok szkolny 2008/2009 wykazuje dalszy spadek liczby wszystkich szkół o 1,4% w stosunku do ub. roku, w tym szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego o 1,9% w stosunku do roku 2007/2008, co związane jest z ciągle zmniejszającą się liczbą dzieci i młodzieży objętych nauką, a także wzrostem liczby szkół prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne.

Tabela 34.
Organy prowadzące szkół

Organy prowadzące szkół	Rok szkolny	Liczba
Jednostki samorządu terytorialnego	1999/2000	3103
	2002/2003	3246
	2005/2006	3042
	2007/2008	2850
	2008/2009	2795
Jednostki administracji centralnej	1999/2000	42
	2002/2003	44
	2005/2006	42
	2007/2008	20
	2008/2009	19
Organizacje społeczne	1999/2000	87
	2002/2003	133
	2005/2006	159
	2007/2008	150
	2008/2009	156
Związki wyznaniowe	1999/2000	25
	2002/2003	37
	2005/2006	40
	2007/2008	37
	2008/2009	37
Pozostałe (osoby fizyczne i prawne)	1999/2000	190
	2002/2003	291
	2005/2006	363
	2007/2008	401
	2008/2009	402
Łącznie:	1999/2000	3447
	2002/2003	3751
	2005/2006	3646
	2007/2008	3458
	2008/2009	3409

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

W roku szkolnym 2008/2009 w województwie istniało 1490 szkół podstawowych. W porównaniu z pierwszym rokiem wdrażania nowego systemu edukacji (1999/2000) liczba szkół podstawowych zmniejszyła się o 209, tj. o 12,3%. Odnotowane zmniejszenie liczby szkół podstawowych jest kontynuacją procesu zapoczątkowanego w roku 1999 reformą systemu edukacji oraz obiektywnymi czynnikami demograficznymi. Zmniejszenie liczby dzieci w wieku szkolnym wskutek mniejszego przyrostu naturalnego, połączone z wprowadzeniem zasady finansowania oświaty zawierającej się w formule „pieniądz podąża za uczniem”, skutkuje podejmowaniem przez gminy głębokich programów restrukturyzacji szkół.

Likwidacji części szkół podstawowych towarzyszy dalszy stały wzrost liczby gimnazjów z 526 w roku szkolnym 1999/2000 do 730 w roku szkolnym 2008/2009. W porównaniu do pierwszego roku funkcjonowania tych szkół, w Małopolsce nastąpił wzrost liczby placówek o 204, tj. o 38,8%. Większość powstających szkół gimnazjalnych jest tworzona w nowych, dobrze wyposażonych obiektach dydaktycznych, powstałych w wyniku prowadzonych przez gminy inwestycji.

Liczba pomieszczeń przeznaczonych do nauki w szkolnictwie zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach ciągle nieznacznie się powiększa, co przy malejącej liczbie uczniów poprawia warunki nauki młodzieży (w roku szkolnym 2007/2008 w 22 571 pomieszczeniach uczyło się 346 972 uczniów szkół podstawowych i gimnazjum, natomiast w roku 2008/2009 w 22 669 pomieszczeniach pobierało naukę 335 972 uczniów, tj. o 11 000 uczniów mniej, niż w roku poprzednim).

Szkolnictwo ponadgimnazjalne i policealne

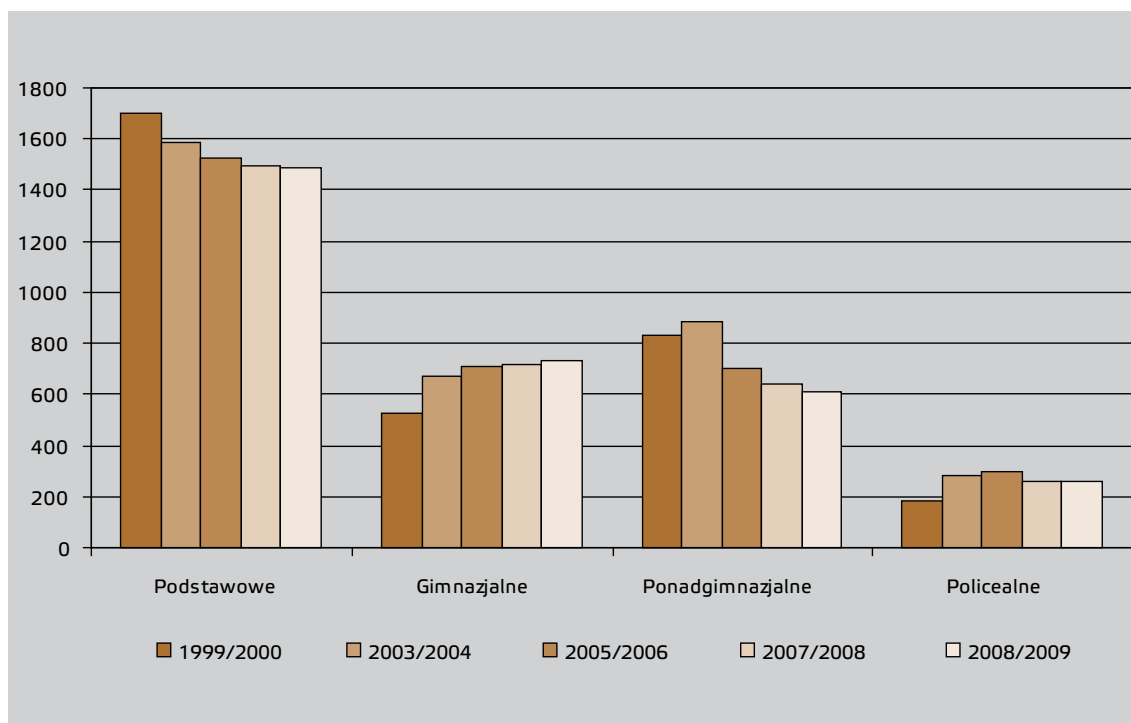
W mijającym roku obserwujemy spadek liczby szkół ponadgimnazjalnych i policealnych w Małopolsce. W roku szkolnym 2007/2008 funkcjonowało ich 1 198 (łącznie ze szkołami dla dorosłych), natomiast w roku szkolnym 2008/2009 liczba ta zmniejszyła się o 44 szkoły, tj. o 3,7% i wynosiła 1 154 szkoły. Spadek ten wynika głównie ze zmniejszenia się liczby szkół technicznych i profilowanych oraz zasadniczych szkół zawodowych. Od kilku lat spada zainteresowanie szkołami policealnymi. Spowodowane jest to niżem demograficznym oraz mniejszym zainteresowaniem absolwentów szkół średnich tego typu kształceniem. W roku szkolnym 2008/2009 odnotowano minimalny wzrost szkół policealnych w porównaniu do roku 2007/2008.

Tabela 35.
Liczba szkół według typów

Szkoły	1999/2000	2003/2004	2007/2008	2008/2009
Podstawowe	1699	1587	1498	1490
Podstawowe	1564	1475	1428	1420
Filialne	128	93	58	58
artystyczne I stopnia	4	5	5	5
Sportowe	3	4	7	7
Małe szkoły	x	10	x	x
Gimnazjalne	526	670	718	730
Ponadgimnazjalne	828	885	643	612
Ogólnokształcące	178	213	204	201
Techniczne i profilowane	454	491	279	253
Zasadnicze zawodowe	196	181	160	158
Policealne	182	282	259	263
Dla dorosłych	212	336	296	279

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Wykres 35.
Szkoły w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Kształcenie osób niepełnosprawnych

Rok szkolny 2008/2009 przyniósł w stosunku do roku szkolnego 2007/2008 spadek liczby uczniów kształcących się w szkołach specjalnych na następujących szczeblach nauki: w szkołach podstawowych (4,3%), w klasach integracyjnych szkół podstawowych (6,2%), gimnazjach (6,9%), w klasach integracyjnych gimnazjów (2,3%) i szkołach policealnych (62,2%). Spadek spowodowany jest względem demograficznym. Wzrost liczby osób niepełnosprawnych kształcących się w szkołach specjalnych, odnotowano jedynie na szczeblu ponadgimnazjalnym (6,8%).

Nie zmieniła się natomiast struktura kształcenia osób niepełnosprawnych, w której dominują klasy integracyjne, terapeutyczne lub wyrównawcze w szkołach ogólnodostępnych w stosunku do szkół specjalnych. Powyższa sytuacja odpowiada współczesnym standardom kształcenia osób niepełnosprawnych, zgodnie z którym zastępuje się kształcenie zlokalizowane w szkołach specjalnych – kształceniem integracyjnym.

Tabela 36.
Kształcenie osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Szkoły specjalne	Rok szkolny	Uczniowie
Szkoły podstawowe	1999/2000	3933
	2002/2003	2257
	2005/2006	1975
	2007/2008	1422
	2008/2009	1361
Klasy integracyjne w szkołach podstawowych	1999/2000	2271
	2002/2003	6278
	2005/2006	6254
	2007/2008	5197
	2008/2009	4875
Gimnazja	1999/2000	1021
	2002/2003	2539
	2005/2006	2222
	2007/2008	2070
	2008/2009	1928
Klasy integracyjne przy szkołach gimnazjalnych	1999/2000	287
	2002/2003	5095
	2005/2006	5069
	2007/2008	4744
	2008/2009	4636
Szkoły ponadgimnazjalne	1999/2000	3046
	2002/2003	2197
	2005/2006	2570
	2007/2008	2175
	2008/2009	2323
Szkoły policealne	1999/2000	202
	2002/2003	232
	2005/2006	224
	2007/2008	177
	2008/2009	67

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Nauczanie języków obcych

Nauczanie języków obcych jest coraz ważniejszym elementem edukacji w systemie kształcenia. W roku szkolnym 2008/2009 w szkołach dla dzieci i młodzieży realizowana była nauka następujących języków obcych: angielskiego, francuskiego, niemieckiego, rosyjskiego oraz w mniejszym stopniu innych, m.in. łaciny, hiszpańskiego i włoskiego.

Tabela 37.
Nauczanie języków obcych w szkołach

Szkoły	Lata	% ogółu uczniów w szkołach uczących się języka obcego						
		angiel- ski	fran- cuski	niemie- cki	rosyj- ski	wło- ski	hiszpań- ski	łacina
Podstawowe	2000/01	48,8	2,0	17,9	1,8	-	-	-
	2003/04	58,8	1,2	15,9	0,5	-	-	-
	2005/06	42,1	0,5	10,6	0,2	-	-	-
	2007/08	73,5	0,3	9,3	0,1	-	0,0	-
	2008/09	88,9	0,5	7,9	0,0	-	0,0	-
Gimnazja	2000/01	79,4	6,8	41,6	3,5	0,1	-	-
	2003/04	79,3	2,6	33,4	1,2	0,1	0,1	-
	2005/06	80,9	1,7	24,7	0,5	0,1	0,1	-
	2007/08	83,1	1,2	23,0	0,5	0,1	0,1	-
	2008/09	85,5	1,1	22,6	0,2	0,0	0,1	-
Szkoły ponadgimna- zjalne	2000/01	x	x	x	x	x	x	x
	2003/04	84,1	13,7	63,1	12,9	1,6	0,5	3,1
	2005/06	87,0	13,5	65,9	10,2	1,4	0,6	2,7
	2007/08	83,3	10,5	62,6	9,4	1,2	1,4	6,8
	2008/09	84,6	10,4	61,7	8,6	1,2	2,0	5,6
Policealne	2000/01	41,1	6,0	12,3	2,4	0,3	0,3	-
	2003/04	44,6	4,9	9,9	2,5	0,6	0,6	1,2
	2005/06	43,0	3,3	10,2	3,1	0,2	-	0,7
	2007/08	27,8	2,6	4,2	2,0	-	-	-
	2008/09	25,3	1,4	1,0	0,5	-	-	3,9
Szkoły	Lata	Uczący się języka obcego ogółem						
Ogółem szkoły wszystkich typów	2000/01	339140	37431	187361	47285	2091	918	4610
	2003/04	391768	26467	178163	20809	2196	1024	4406
	2005/06	351096	24480	162582	17193	2255	1097	4185
	2007/08	399746	19929	147705	13667	2231	1112	4364
	2008/09	425280	18511	139421	11540	2271	1551	3629

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Dominującym językiem obcym wśród ogólnej liczby uczniów wszystkich typów szkół jest język angielski. Szczególnie jest to widoczne w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, gdzie języka angielskiego uczyło się: w szkołach gimnazjalnych 85,5% oraz w szkołach ponadgimnazjalnych 84,6% ogółu uczniów. Taka tendencja jest widoczna od kilku lat. Drugim językiem obcym najchętniej wybieranym przez młodzież w Małopolsce jest język niemiecki. W gimnazjach uczyło się go 22,6% uczniów, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych 61,7%. Zdecydowanie rzadziej wybierane są przez młodzież klasy z językiem francuskim. Języka włoskiego i hiszpańskiego młodzież uczy się sporadycznie. Na uwagę zasługuje fakt, że większa ilość młodzieży uczy się języków romańskich dopiero na poziomie szkoły średniej. Ma to zdecydowany wpływ na poziom znajomości tych języków w późniejszym okresie oraz ilości osób kontynuujących naukę podczas studiów. Odnotowuje się systematyczny spadek liczby uczących się języka rosyjskiego na wszystkich poziomach kształcenia.

Wychowanie przedszkolne

Od 1999 do 2004 roku w niewielkim stopniu zmieniała się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Od roku 2004/2005 następuje wzrost liczby dzieci w przedszkolach.

Tabela 38.
Przedszkola i oddziały przedszkolne

Przedszkola	Rok szkolny	Przedszkola	Miejsca	Dzieci
Województwo małopolskie	1999/2000	831	59239	59668
	2002/2003	798	59083	56170
	2005/2006	794	60547	58212
	2007/2008	792	61464	61499
	2008/2009	828	64941	64906
Miasto	1999/2000	392	39216	40383
	2002/2003	393	39514	37858
	2005/2006	394	40495	39171
	2007/2008	394	40497	40768
	2008/2009	407	42031	42048
Wieś	1999/2000	439	20023	19285
	2002/2003	405	19569	18312
	2005/2006	400	20052	19041
	2007/2008	398	20967	20731
	2008/2009	421	22910	22858
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych				
Województwo małopolskie	1999/2000	1048		20994
	2002/2003	1001		19512
	2005/2006	1022		18960
	2007/2008	957		17032
	2008/2009	960		17658

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Łącznie w województwie małopolskim w roku 2008/2009 uczęszczało do przedszkoli 64 906 dzieci. Ponad 17,5 tys. dzieci – głównie sześciolatków uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Około 2/3 miejsc przedszkolnych znajduje się w mieście, a 1/3 na wsi. Taka niekorzystna tendencja utrzymuje się nieprzerwanie od 1999 roku. Liczba przedszkoli w miastach i na wsiach zrównała się w roku 2006/2007, lecz liczba miejsc w tych przedszkolach i liczba dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego ciągle jest o połowę mniejsza na wsiach niż w miastach.

3. Uczniowie

Zmiany zachodzące w sieci szkolnej warunkowane są przede wszystkim liczbą uczniów w poszczególnych typach szkół. Pomiedzy rokiem szkolnym 2002/2003 a 2008/2009 liczba uczniów szkół podstawowych spadła o ponad 53 tys. i każdego roku się zmniejsza.

W ostatnich czterech latach daje się zaobserwować nieznaczne zahamowanie spadku liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych. W roku szkolnym 2006/2007 w stosunku do roku poprzedniego spadek liczby uczniów szkół podstawowych wynosił 9,27 tys., natomiast w roku szkolnym 2007/2008 w stosunku do roku poprzedniego różnica ta wynosiła 8,55 tys. W roku 2008/2009 do szkoły podstawowej uczęszczało o 5,44 tys. uczniów mniej, niż w roku 2007/2008.

Tabela 39.
Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Uczniowie	1999/2000	2003/2004	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Podstawowe	344 491	256 596	235 236	217 400	211 958
Podstawowe	339 121	251 753	230 753	212 409	207 057
Sportowe	1754	1780	1704	2844	2875
Filialne	2733	2016	1709	1245	1107
Artystyczne I stopnia	883	910	903	902	919
Małe szkoły	x	137	167	x	x
Gimnazjalne	52 207	146 258	141 415	129 572	124 014
Ponadgimnazjalne	202 430	155 288	153 186	148 979	145 801
Ogólnokształcące	70 699	64 570	65 287	64 597	63 153
Techniczne i profilowane	81 316	70 018	65 470	61 315	58 855
zasadnicze zawodowe	50 415	18 336	22 429	23 067	23 793
Policealne	19 841	24 064	26 080	24 291	28303

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

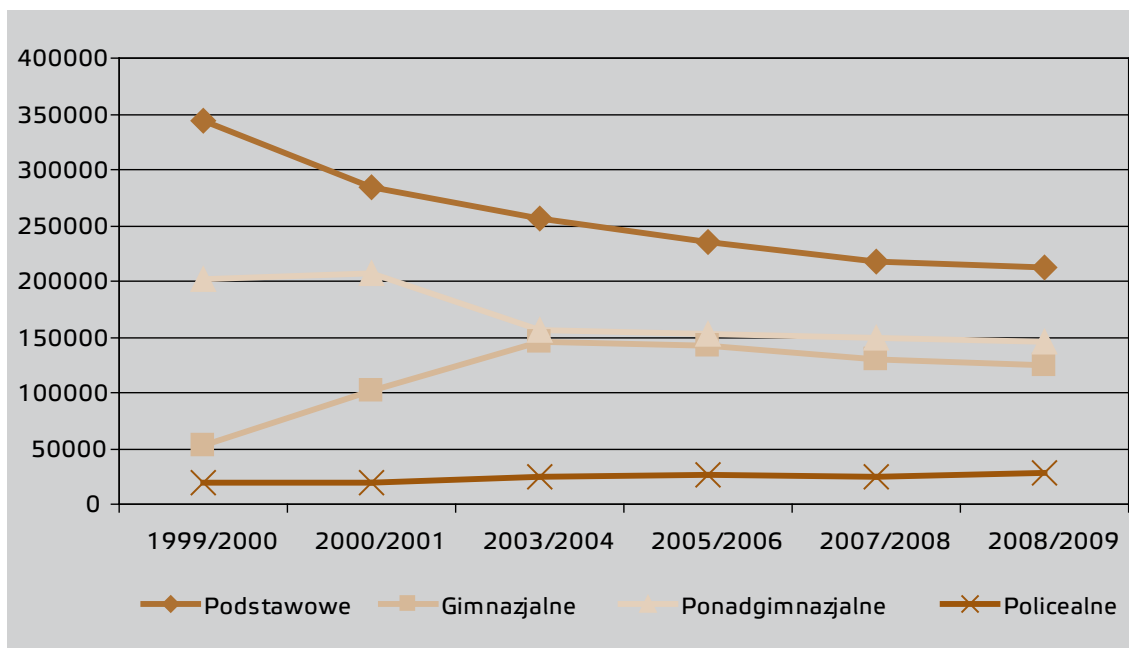
Powyższa sytuacja dotyczy również szkół gimnazjalnych, gdzie corocznie trafiają absolwenci kolejnych (zmniejszających się liczebnie) roczników ze szkół podstawowych.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat zmniejszała się również liczebność uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. W latach 2004/2005 do 2006/2007 różnica w liczbie uczniów tych szkół wynosiła corocznie około 3 tys., w latach 2006/2007 do 2007/2008 różnica ta zmalała

do niespełna 2 tys. W roku szkolnym 2008/2009 różnica liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w stosunku do roku szkolnego 2007/2008 ponownie zmalała o ponad 3 tys.

Po nagłym spadku liczby uczniów szkół policealnych w latach 2007/2008 o 2 819 uczniów, tj. 10,4 % w stosunku do lat 2006/2007, odnotowano ponowny wzrost liczby osób kształcących się na tym szczeblu edukacji o 4 012 uczniów, tj. 16,5%, w stosunku do lat 2007/2008.

Wykres 36.
Uczniowie w Małopolsce

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Stypendia dla uczniów i studentów

W 2004 roku rozpoczęto wdrażanie w Małopolsce Regionalnego Programu Stypendialnego, który był odpowiedzią na zwiększające się trudności uczniów i studentów w pokonywaniu barier materialnych.

Głównym realizatorem Programu jest Małopolska Fundacja Stypendialna „Sapere Auso” utworzona przez Województwo Małopolskie jako jeden z elementów regionalnego systemu stypendialnego. Fundacja realizuje projekty stypendialne, dzięki środkom pieniężnym przekazanych przez Województwo Małopolskie w formie funduszu założycielskiego, dotacjom z budżetu Województwa Małopolskiego pozyskanym w drodze otwartych konkursów ofert i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, a także wsparciu finansowemu od darczyńców i środkom z Europejskiego Funduszu Społecznego.

W roku 2004 Małopolska Fundacja Stypendialna przyznała łącznie 172 stypendia na łączną kwotę 610,6 tys. zł. W roku 2005 Fundacja przyznała 381 stypendiów, na łączną kwotę 981,05 tys. zł, liczba stypendystów wzrosła o ponad 100%. W roku 2006 „Sapere Auso” Małopolska Fundacja Stypendialna zrealizowała projekty stypendialne i stażowe, w ramach których wsparcie finansowe o łącznej wartości 1 885,9 tys. zł, otrzymało 432 beneficjentów. W roku 2007 Fundacja przyznała 311 stypendiów na łączną kwotę blisko 1,7 mln zł. (w tym w ramach kontynuacji realizacji projektów rozpoczętych w 2006 r. i finansowanych z Europej-

skiego Funduszu Społecznego i budżetu Państwa Fundacja udzieliła wsparcia łącznie 60 beneficjentom na łączną kwotę 880 100 tys. zł). W 2008 roku stypendia otrzymało ogółem 171 uczniów i studentów na łączną kwotę 623 500 zł.

Tabela 40.
Liczba uczniów otrzymujących pomoc materialną

L.p.	Wyszczególnienie	2007/2008	2008/2009	2009/2010
1	Stypendium za wyniki w nauce lub osiągnięcia sportowe	2 965	3 710	3 460
2	Stypendium Prezesa Rady Ministrów	407	362	310
3	Stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	1 360	576	399
4	Stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	25	15	1
5	Stypendium przyznane przez osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż JST	1 327	1 347	876
6	Dofinansowanie zakupu podręczników szkolnych	28 624	25 351	31 981
7	Stypendium szkolne – uczniowie szkół podstawowych	36 375	29 699	28 009
8	Stypendium szkolne – uczniowie gimnazjów	20 247	16 315	15 606
9	Stypendium szkolne – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych bez policealnych	16 949	14 802	16 949
10	Stypendium szkolne – słuchacze kolegiów	35	17	129
11	Zasiłek szkolny – uczniowie szkół podstawowych	488	563	608
12	Zasiłek szkolny – uczniowie gimnazjów	296	370	298
13	Zasiłek szkolny – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych bez policealnych	249	274	225
14	Zasiłek szkolny – uczniowie szkół policealnych	4	1	15
15	Zasiłek szkolny – słuchacze kolegiów	2	0	5
16	Pomoc w ramach programów rządowych	12 377	13 280	5608
	łącznie	122 121	106 898	104 479

Źródło: System Informacji Oświatowej – Kuratorium Oświaty w Krakowie

W 2009 roku na realizację programu stypendialnego Fundacja wydatkowała kwotę 949 tys. zł, przyznając łącznie stypendium 239 beneficjentom, a także dofinansowała udział 8 uczniów z małopolskich szkół w międzynarodowych olimpiadach, konkursach i zawodach, udzielając im wsparcia finansowego na łączną kwotę 9 tys. zł.

Głównymi odbiorcami pomocy stypendialnej Fundacji byli studenci i uczniowie wykazujący się szczególnie osiągnięciami edukacyjnymi, artystycznymi i sportowymi, mającymi jednak trudności materialne w realizacji swoich aspiracji edukacyjnych.

Stypendia otrzymali uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz studenci szczególnie wyróżniający się.

W 2008 roku rozpoczęto realizację projektu systemowego „Małopolski program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych”, który jest realizowany przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013.

Celem programu jest wsparcie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z terenu Województwa Małopolskiego wykazujących się szczególnie osiągnięciami edukacyjnymi, zwłaszcza w zakresie nauk matematyczno–przyrodniczych i technicznych, dla których barierą w rozwoju edukacyjnym jest trudna sytuacja materialna. Łączna kwota przeznaczona na stypendia w okresie realizacji projektu wynosi 18,9 mln zł. W 2009 roku Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości przyznało łącznie 451 stypendiów na kwotę 2,6 mln zł.

Równocześnie w 2008 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013 Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości rozpoczęło realizację projektu systemowego „Doc-tus – Małopolski fundusz stypendialny dla doktorantów”.

Celem projektu jest wspieranie prac naukowych uczestników studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostkę naukową na terenie Unii Europejskiej, kształcących się w dziedzinie nauki uznanej za szczególnie istotną dla regionu, tj. zgodną z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Małopolskiego. Na stypendia w okresie realizacji projektu przeznaczono 31,5 mln zł. W 2009 roku przyznano 71 stypendiów dla doktorantów na łączną kwotę 2,7 mln zł.

Egzaminy

Wyniki egzaminów zewnętrznych ze sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej w Małopolsce wypadły na tle innych województw bardzo dobrze. Do egzaminu przystąpiło 37 225 uczniów z terenu województwa małopolskiego. Analizując wyniki egzaminu klas VI możemy zauważyć, iż uczniowie województwa małopolskiego w 2009 roku uzyskali jeden z najlepszych wyników spośród szóstoklasistów na terenie całego kraju.

Analizując powyższy wykres przedstawiający wyniki sprawdzianu w roku 2009 w podziale na powiaty można zauważyć, iż najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie szkół podstawowych w Krakowie. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w miastach występuje największe zróżnicowanie wyników pomiędzy szkołami.

Egzamin Gimnazjalny w 2009 roku został przeprowadzony po raz ósmy. Jego celem było sprawdzenie opanowania przez gimnazjalistów wiadomości i umiejętności określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Wszyscy gimnazjaliści w kraju wykonywali te same zadania – dlatego wyniki egzaminu są w pełni porównywalne. Zostały one wykorzystane w rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych, a także w ocenianiu pracy szkół i doskonaleniu pracy nauczycieli.

Porównując wyniki egzaminu gimnazjalnego uczniów z Małopolski na tle innych województw dostrzegamy, iż w obu częściach zarówno w humanistycznej jak i matematyczno–przyrodniczej w 2009 roku uczniowie osiągnęli wysokie wyniki. W 2009 roku do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło 37 225 uczniów klas trzecich gimnazjów z terenu województwa małopolskiego. Populacja gimnazjalistów z województwa małopolskiego zmniejsza się z każdym rokiem. W stosunku do roku ubiegłego zmniejszyła się o ponad 5,5 tys. uczniów. Egzamin w całej Polsce w porównaniu do ubiegłego roku wypadł nieznacznie słabiej w części matematyczno–przyrodniczej, za to lepiej w części humanistycznej.

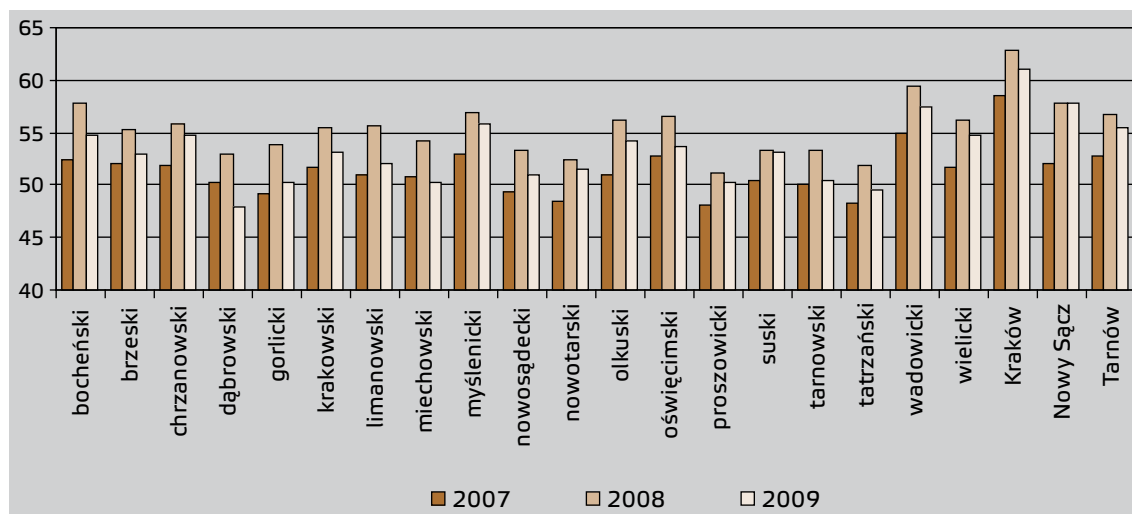

Tabela 41.
Sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej

Województwo	Wynik ogółem (w %)				
	Maksymalna liczba punktów 40				
	2005	2006	2007	2008	2009
dolnośląskie	74	64	67	63	56
kujawsko-pomorskie	72	60	65	63	55
lubelskie	74	63	67	64	56
lubuskie	72	61	64	63	55
łódzkie	74	63	67	65	57
małopolskie	76	66	69	67	58
mazowieckie	76	66	69	66	59
opolskie	75	64	67	64	56
podkarpackie	73	64	67	65	57
podlaskie	74	62	67	65	57
pomorskie	73	62	65	63	56
śląskie	73	62	65	63	55
świętokrzyskie	72	61	65	64	55
warmińsko-mazurskie	73	62	64	64	55
wielkopolskie	73	63	63	63	55
zachodniopomorskie	72	62	61	63	56
Kraj	74	63	66	64	56

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wykres 37.
Egzamin w klasach VI szkół podstawowych w podziale na powiaty (w %)

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Tabela 42.
Egzamin gimnazjalny – część humanistyczna

Województwo	Wynik ogółem (w %)				
	Maks. liczba punktów 50				
	2005	2006	2007	2008	2009
dolnośląskie	65,01	61,3	61,84	60,7	62,26
kujawsko-pomorskie	65,30	59,9	60,49	59,08	62
lubelskie	66,95	64,4	64,37	63,24	63,92
lubuskie	64,88	61,5	61,40	59,71	62,58
łódzkie	65,04	61,9	62,42	61,00	62,84
małopolskie	68,59	65,2	65,56	64,31	65,26
mazowieckie	68,92	64,8	65,69	63,41	65,62
opolskie	63,09	60,6	61,22	59,81	62,32
podkarpackie	67,04	64,2	64,04	63,15	64,86
podlaskie	65,71	62,5	62,18	61,75	62,34
pomorskie	65,62	60,0	60,42	58,65	61,44
śląskie	67,13	63,4	63,61	62,28	63,96
świętokrzyskie	65,47	61,8	62,60	60,40	62,24
warmińsko-mazurskie	62,95	60,6	59,51	58,82	60,72
wielkopolskie	66,19	62,6	61,77	60,41	62,1
zachodniopomorskie	64,77	62,6	62,04	59,42	62,34
Kraj	66,36	62,8	62,95	61,49	63,34

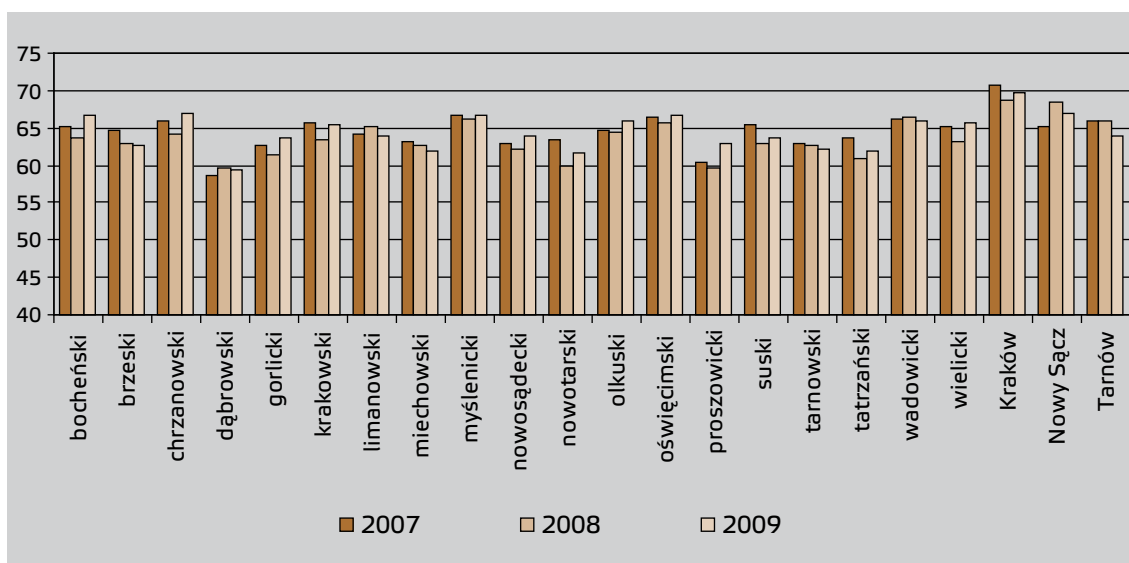
Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Tabela 43.
Egzamin gimnazjalny – część matematyczno-przyrodnicza

Województwo	Wynik ogółem (w%)				
	Maks. liczba punktów 50				
	2005	2006	2007	2008	2009
dolnośląskie	47,68	47,3	49,9	52,75	50,32
kujawsko-pomorskie	47,29	46,7	49,02	51,92	50,28
lubelskie	48,58	47,3	50,38	54,16	51,34
lubuskie	45,47	45,1	48,29	51,60	50,28
łódzkie	49,75	48,7	51,40	55,01	52,8
małopolskie	49,88	49,4	52,37	56,39	54,32
mazowieckie	51,68	50,5	53,53	57,16	55,06
opolskie	47,11	46,8	49,82	52,71	50,9
podkarpackie	48,40	47,1	50,36	54,52	52,66
podlaskie	49,47	48,6	51,3	55,15	53,08
pomorskie	48,72	48,2	50,12	53,19	51,2
śląskie	47,70	47,7	50,03	53,92	51,68
świętokrzyskie	49,13	46,7	50,33	53,22	50,26
warmińsko-mazurskie	45,61	45,3	49,09	52,07	50,32
wielkopolskie	47,53	46,8	49,51	53,29	51,3
zachodniopomorskie	46,13	46,0	48,87	51,81	50,1
Kraj	48,51	47,8	50,62	54,15	52,06

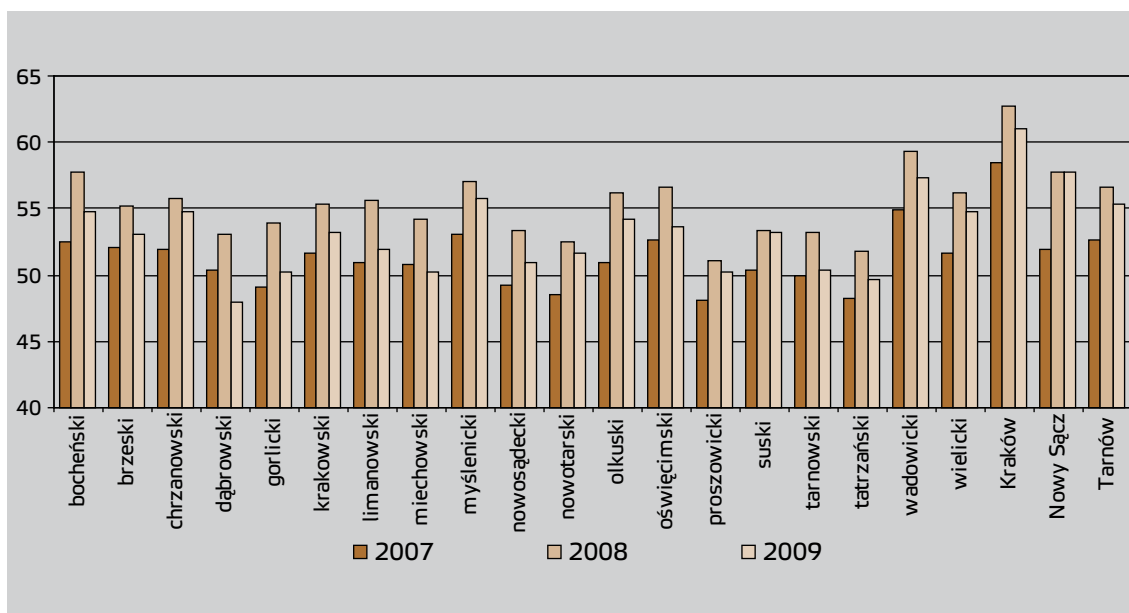
Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wykres 38.
Egzamin gimnazjalny w podziale na powiaty – część humanistyczna (w %)

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wykres 39.
Egzamin gimnazjalny w podziale na powiaty – część matematyczno-przyrodnicza (w %)

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Najlepsze wyniki z egzaminu gimnazjalnego z obu części, tj. z części humanistycznej oraz części matematyczno–przyrodniczej osiągnęli uczniowie gimnazjów w miastach (Kraków, Nowy Sącz) oraz w powiatach: myślenickim, wadowickim. Podobnie jak w sprawdzianie w miastach występuje szerokie rozwarstwienie wyników pomiędzy szkołami.

Matura

Struktura egzaminu maturalnego w 2009 r. była taka sama jak w roku poprzednim. Aby otrzymać świadectwo dojrzałości, zdający musieli uzyskać przynajmniej 30% punktów z pięciu obowiązkowych egzaminów: z dwóch ustnych – języka polskiego i języka obcego nowożytnego oraz z trzech egzaminów pisemnych – języka polskiego, języka obcego nowożytnego (tego samego, co w części ustnej) i z przedmiotu wybranego. Lista przedmiotów do wyboru w części obowiązkowej w roku 2009 powiększyła się w stosunku do ubiegłego roku o filozofię, język łaciński i kulturę antyczną oraz informatykę. Ostatnie dwa wymienione przedmioty można było zdawać w latach poprzednich tylko jako przedmioty dodatkowo wybrane (źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna).

O świadectwo dojrzałości w całym kraju ubiegało się ponad 426 tys. osób. Otrzymało je 78% zdających. Tegoroczni absolwenci stanowili 93% (396 719), a pozostali (29 452) to absolwenci z lat ubiegłych.

W Małopolsce do egzaminu dojrzałości po raz pierwszy przystąpiło 36 645 uczniów, 83% z nich otrzymało świadectwo maturalne. Był to najwyższy odsetek w Polsce.

Tabela 44.
Egzamin maturalny

Województwo	Wyniki (w%)				
	2005	2006	2007	2008	2009
dolnośląskie	84,8	74,9	85	75	79
kujawsko–pomorskie	86,0	79,5	90	79	82
lubelskie	87,7	80,1	90	81	82
lubuskie	83,5	76,7	85	75	77
łódzkie	87,1	81,4	90	79	81
małopolskie	90,2	82,3	92	82	83
mazowieckie	87,4	79,8	90	79	81
opolskie	84,0	73,5	89	77	79
podkarpackie	86,7	79,2	90	80	82
podlaskie	87,9	80,1	91	81	82
pomorskie	83,1	77,9	88	78	80
śląskie	89,2	80,7	89	80	81
świętokrzyskie	86,7	76,5	88	77	80
warmińsko–mazurskie	83,5	77,5	88	78	79
wielkopolskie	87,3	78,2	87	76	79
zachodniopomorskie	82,9	76,5	86	77	80
Kraj	86,5	79,0	89	79	78

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe dla absolwentów techników i szkół policealnych

Na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe sprawdzano wiadomości i umiejętności, które zostały zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu. Standardy wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów ustalone zostały rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, z dnia 29 marca 2005 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzenia egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (Dz. U. Nr 66, poz. 580).

Struktura standardu wymagań egzaminacyjnych dla zawodu odpowiada strukturze egzaminu, która obejmuje dwa etapy: etap pisemny i etap praktyczny.

W etapie pisemnym egzaminu zdający rozwiązywali test sprawdzający złożony z 70 zadań zamkniętych, w tym 20 (II część) sprawdzało wiadomości i umiejętności związane z działalnością gospodarczą.

W etapie praktycznym egzaminu zdający w danym zawodzie wykonywali jednakowe zadania praktyczne polegające na opracowaniu projektu realizacji prac określonych w arkuszu egzaminacyjnym albo na opracowaniu projektu realizacji i wykonaniu prac określonych w arkuszu egzaminacyjnym.

Wszyscy absolwenci szkół, którzy zdali egzamin zawodowy, otrzymali dyplomy potwierdzające kwalifikacje w danym zawodzie oraz suplementy do dyplomów „EUROPASS” w języku polskim i angielskim.

Tabela 45.
Uczniowie przystępujący do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Liczba zgłoszonych		Przystąpiło do etapu pisemnego		Przystąpiło do etapu praktycznego		Przystąpiło do obu części egzaminu	Otrzymało dyplom	
etap pisemny	etap prakt.	liczba	%	liczba	%	liczba	liczba	%
16854	18905	15532	92,2%	16659	88,1%	15083	9076	60,2%

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

W 2009 r. w Małopolsce chęć zdawania etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wyraziło 16 854 uczniów, kształcących się w 68 zawodach. Do egzaminu natomiast przystąpiło ponad 92%. Do części praktycznej przystąpiło 16 659 osób również w 68 zawodach.

Najliczniej reprezentowane były następujące zawody:

- Technik ekonomista – do etapu pisemnego przystąpiło 1 897, natomiast do etapu praktycznego 1 835 zdających.
- Technik mechanik – do etapu pisemnego przystąpiło 1 492, natomiast do etapu praktycznego 1 385 zdających.
- Technik informatyk – do etapu pisemnego przystąpiło 1 385, natomiast do etapu praktycznego 1 318 zdających.
- Technik żywienia i gospodarstwa domowego – do etapu pisemnego przystąpiło 1 122, natomiast do etapu praktycznego 1 131 zdających.
- Technik hotelarstwa – do etapu pisemnego przystąpiło 951, natomiast do etapu praktycznego 1 058 zdających.

Egzaminu potwierdzający kwalifikacje zawodowe dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Na egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych sprawdzano tylko te wiadomości i umiejętności, które zostały zapisane w standardzie wymagań egzaminacyjnych dla danego zawodu.

Standardy wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów ustalone zostały rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe z dnia 3 lutego 2003 r. i stanowią oddzielny załącznik do tego rozporządzenia (Dz.U. Nr 49, poz. 411 z dnia 24 marca 2003 r.)

Struktura egzaminu odpowiada strukturze standardów wymagań egzaminacyjnych i obejmuje dwa etapy: etap pisemny i etap praktyczny.

Etap pisemny składał się z dwóch części. Pierwsza – rozwiązywanie zadań sprawdzających wiadomości i umiejętności właściwe dla kwalifikacji w danym zawodzie. Druga – zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności związane z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą.

Najczęściej szkoły i placówki w Małopolsce posiadały upoważnienia i przeprowadzały etap praktyczny egzaminu zawodowego tylko w jednym zawodzie (49 szkół). Były jednak placówki wielozawodowe, a nawet wielobranżowe. Największa z nich w Małopolsce egzaminowała w 13 zawodach.

Tabela 46.
Liczba placówek, w których odbywał się egzamin

Liczba egzaminowanych zawodów	1	2	3	4	5	6	11	13	RA-ZEM
Liczba szkół/placówek	49	23	7	2	1	1	1	1	85

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Uczeń, który zda oba etapy egzaminu otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie oraz może otrzymać suplement do dyplomu „EUROPASS” w języku polskim i angielskim.

W Małopolsce chęć zdawania etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe wyraziło 5 426 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, kształcących się w 40 zawodach. Do egzaminu pisemnego przystąpiło 95,7%. Do części praktycznej deklaracje złożyło 4 988 osób, natomiast przystąpiło 96,4% absolwentów również w 40 zawodach.

Tabela 47.
Uczniowie przystępujący do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe

Liczba zgłoszonych		Przystąpiło do etapu pisemnego		Przystąpiło do etapu praktycznego		Przystąpiło do obu części egzaminu		Otrzymało dyplom	
etap pisemny	etap prakt.	liczba	%	liczba	%	liczba	liczba	%	
5426	4988	5191	95,7%	4810	96,4%	4767	4293	90,1%	

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

4. Kształcenie ustawiczne

W polskim prawodawstwie termin *kształcenie ustawiczne* dotyczy kształcenia w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny (art. 3 pkt 17 Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 roku). Dokumenty Unii Europejskiej operują pojęciem *lifelong learning* (ang. *uczenie się przez całe życie*), obejmując nim wszelką aktywność jednostki, zmierzającą do jej rozwoju w perspektywie osobistej, zawodowej i społecznej przez okres całego życia.

Kształcenie ustawiczne w systemie formalnym

Kształcenie ustawiczne w systemie formalnym realizowane jest przez szkoły dla dorosłych i szkoły wyższe, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego.

Szkoły dla dorosłych

Szkoły dla dorosłych dają osobom, które ukończyły 18 rok życia, możliwość uzupełnienia bądź podniesienia formalnego wykształcenia. Tendencja rozwojowa szkół policealnych i szkół dla dorosłych została zatrzymana. W roku szkolnym 2006/2007 nastąpił wyraźny spadek liczby szkół dla dorosłych (z 374 w roku 2005/2006 do 296), natomiast rok później szkół policealnych (z 305 w roku 2006/2007 do 259). W latach 2008/2009 w porównaniu z latami 2007/2008 nieznacznie wzrosła liczba szkół policealnych z 259 do 263 placówek, natomiast utrzymuje się spadek liczby szkół dla dorosłych (w latach 2008/2009 liczba szkół na tym szczeblu edukacji zmniejszyła się o 17, tj. 5,7%). Powodem likwidacji tego typu szkół są czynniki demograficzne oraz coraz mniejsze zainteresowanie tego typu placówkami.

Tabela nr 48.
Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół

Uczniowie	1999/2000	2003/2004	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Policealne	19 841	24 064	26 080	24 291	28303
Dla dorosłych	23 704	31 312	23 995	19 423	20613
Podstawowe	54	-	-	-	-
Gimnazjalne	11	321	325	247	185
Średnie:	23 639	30 991	23 670	19 176	20 428
Ogólnokształcące	6 958	12 554	13 149	13 082	15370
Techniczne i profilowane	15 884	17 878	10 077	5 817	4795
Zasadnicze zawodowe	797	559	444	277	263

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Tabela 49.
Liczba szkół dla dorosłych według typów

Szkoły	1999/2000	2003/2004	2005/2006	2007/2008	2008/2009
Policealne	182	282	298	259	263
Dla dorosłych	212	336	374	296	279
Podstawowe	3	-	-	-	-
Gimnazjalne	1	6	5	4	3
Średnie i zawodowe	208	330	369	292	276

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Egzaminy eksternistyczne

Egzaminy eksternistyczne są obecnie jedyną formą uzyskania wykształcenia bez konieczności uczęszczania do szkoły. Zaletą takiego kształcenia jest możliwość indywidualnego zaplanowania przebiegu nauki i czasu jej trwania.

Aby uzyskać świadectwo ukończenia danej szkoły w trybie eksternistycznym należy zdać egzamin przed komisją egzaminacyjną z przedmiotów występujących w planie nauczania danej szkoły. Szczegółowe zasady przystąpienia do egzaminu określa Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2007 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych.

Do egzaminów eksternistycznych mogą przystąpić wyłącznie osoby, które ukończyły 18 lat. Po zdaniu wszystkich egzaminów otrzymuje się świadectwo ukończenia szkoły oraz prawo przystąpienia do egzaminu zewnętrznego lub egzaminu dojrzałości.

W 2007 roku wprowadzona została reforma systemu egzaminów eksternistycznych, w wyniku której od sesji jesiennej 2007 roku nadzór nad egzaminami został przeniesiony z Kuratorium Oświaty do Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, która organizuje egzaminy dla osób z trzech województw: małopolskiego, lubelskiego i podkarpackiego. Z tego powodu raport z przeprowadzenia egzaminów eksternistycznych nie podaje szczegółowych danych o egzaminowanych osobach z podziałem na województwa. Z dostępnych zestawień można jednak wnioskować, iż podczas ostatnich czterech sesji egzaminacyjnych (jesień 2007 – zima 2009) jedynie jedna osoba z Małopolski przystąpiła do egzaminów z zakresu szkoły podstawowej, 4 z zakresu gimnazjum, 280 z zakresu liceum.

W sesji jesiennej 2009 roku do egzaminów eksternistycznych z zakresu szkoły podstawowej dla dorosłych w rejonie OKE w Krakowie przystąpiły 2 osoby, w tym jedna z województwa małopolskiego. Natomiast do pozostałych egzaminów eksternistycznych w Małopolsce, tj. z zakresu gimnazjum zostały dopuszczone 3 osoby, a z poziomu liceum 137.

Z uwagi na jedyną reprezentatywną grupę zdających egzamin z zakresu liceum można stwierdzić, iż egzaminy eksternistyczne charakteryzują się niskim procentem przystąpienia do egzaminu (68% zgłoszonych do egzaminu podeszło do niego) oraz zróżnicowaną zdawalnością przedmiotów. Najlepiej wypadły egzaminy z biologii, podstaw przedsiębiorczości i WOS, zdało je powyżej 96% przystępujących. Najniższą zdawalność odnotowano z technologii informacyjnej, zdało tylko 17,4% przystępujących. Bardzo mało osób zaliczyło również egzamin z matematyki (22,1% osób), fizyki i astronomii (32,9% osób) oraz języka angielskiego (36,6% osób)¹.

¹ Dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Centra Kształcenia Ustawicznego

Wzrost świadomości potrzeby podnoszenia kwalifikacji pracowników, przyczynia się do wzrastającego zainteresowania ofertą edukacyjną placówek oświatowych, tworzonych w celu kształcenia, doksztalcania i doskonalenia osób dorosłych. Centra Kształcenia Ustawicznego są placówkami edukacji dorosłych funkcjonującymi w ramach systemu oświaty.

Tabela 50.
Centra Kształcenia Ustawicznego w Małopolsce

Lp.	Pełna nazwa CKU	Prowadzenie szkół	Organ Prowadzący – rodzaj	Miejscowość
1.	Fundacja Spółdzielczy Fundusz Oświaty Wiejskiej Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr	Nie	NGO	Olkusz
2.	BIO-RELAX	Nie	Firma	Kraków
3.	ZDZ Katowice-Centrum Kształcenia Zawodowego w Kętach	Nie	JST	Kęty
4.	Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Radoczy	Tak	JST	Radocza
5.	Centrum Kształcenia OMNIBUS	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
6.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Nie	JST	Olkusz
7.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Tak	JST	Kraków
8.	Centrum Kształcenia Ustawicznego w Limanowej	Tak	JST	Limanowa
9.	Placówka Kształcenia Ustawicznego „SUKCES” w Krakowie	Nie	Osoba fizyczna	Kraków
10.	Powiatowe Centrum Kształcenia Ustawicznego w Chrzanowie	Tak	JST	Chrzanów
11.	Szkoły w Miechowie	Tak	NGO	Miechów
12.	PHU Centrum Szkolenia Zzawodowego Motor-Glob	Nie	Firma	Wadowice
13.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Nie	JST	Zakopane
14.	Centrum Szkolenia ATUT	Nie	NGO	Oświęcim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej uzyskanych z Kuratorium Oświaty w Krakowie

Oferta centrów kształcenia ustawicznego daje osobom dorosłym możliwość uzupełnienia wykształcenia na różnych poziomach – ogólnym i zawodowym, a także otwiera drogę do doskonalenia w formach pozaszkolnych. Zestawienie CKU z lat poprzednich zostało uzupełnione o niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego na podstawie Systemu Informacji Oświatowej. Na terenie województwa małopolskiego funkcjonuje obecnie 14 centrów kształcenia ustawicznego, w tym 7 prowadzonych jest przez jednostki samorządu terytorialnego.

Zakłady Doskonalenia Zawodowego

Wśród dostawców usług szkoleniowych szczególnie miejsce zajmują Zakłady Doskonalenia Zawodowego (ZDZ). Są one jedną z najstarszych instytucji oświatowych w Małopolsce. ZDZ są stowarzyszeniami, których oferta szkoleniowa obejmuje kursy kwalifikacyjne, doskonalące i przyuczające dla potrzeb własnych Małopolan, w ponad 200 zawodach i specjalnościach.

Zakłady Doskonalenia Zawodowego prowadzą również (poza ZDZ w Tarnowie) zasadnicze szkoły zawodowe, średnie szkoły zaoczne oraz licea ogólnokształcące dla dorosłych, a także szkoły policealne.

Doskonalenie nauczycieli

Stale utrzymuje się wzrostowa tendencja zainteresowania doskonaleniem zawodowym nauczycieli. Mają na to wpływ, m.in. zmiana podstaw programowych nauczania, zasady awansu zawodowego oraz wprowadzanie innowacyjnych metod i technologii w nauczaniu. Podobnie jak w roku 2008, w roku 2009 w Małopolsce działały 4 publiczne placówki doskonalenia nauczycieli, w tym 1 wojewódzka placówka doskonalenia nauczycieli Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli z 4 oddziałami: w Nowym Sączu, Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie.

W 2009 r. liczba zarejestrowanych niepublicznych placówek doskonalenia nauczycieli na terenie województwa małopolskiego nie zmieniła się w porównaniu z rokiem ubiegłym – obecnie działają 40 tego typu placówki*.

Liczba osób korzystających z doskonalenia zawodowego realizowanego w Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w roku 2009 wyniosła 20 642 (dla porównania w 2008 roku 34 646). 20 578 osób doskonało swoje kompetencje uczestnicząc w seminariach, konferencjach, wykładach, szkoleniach i warsztatach, natomiast 64 osoby – w kursach kwalifikacyjnych.

Szkoły wyższe

Na kształcenie ustawiczne składa się również kształcenie na poziomie wyższym i poma-gisterskim. W województwie małopolskim działa 14 państwowych i 17 niepaństwowych szkół wyższych oraz 2 kościelne (nie licząc seminariów duchownych), które prowadzą studia w systemie dziennym, zaocznym, wieczorowym i eksternistycznym. 9 spośród uczelni państwowych, jedna kościelna i jedna prywatna realizowały studia doktoranckie; 14 państwowych, 15 niepaństwowych i 2 kościelne proponowały studia podyplomowe. W ofercie większości z znajdowały się również kursy i szkolenia, w tym e-learningowe.

Kształcenie ustawiczne nieformalne i incydentalne

Kształcenie nieformalne realizowane jest, m. in. w formie kursów, szkoleń, konferencji, seminariów, warsztatów szkoleniowych, praktyk, staży, kursów korespondencyjnych i e-learningowych, prowadzonych zarówno przez podmioty publiczne, jak i niepubliczne.

System nieformalny, w przeciwieństwie do formalnego, jest mniej powiązany z rynkiem pracy. Poza osobami uzupełniającymi swoje kwalifikacje zawodowe, uczestniczą w nim osoby z wykształceniem wyższym, których udział w kształceniu ustawicznym – jak wskazują raporty, np. OECD i badania aktywności edukacyjnej dorosłych – jest znacznie większy, niż osób o niższych kwalifikacjach. Na edukacyjny i samorozwojowy aspekt kształcenia ustawicznego wskazuje także zdominowanie rynku usług edukacyjnych przez podmioty szkoleniowe, nie mające

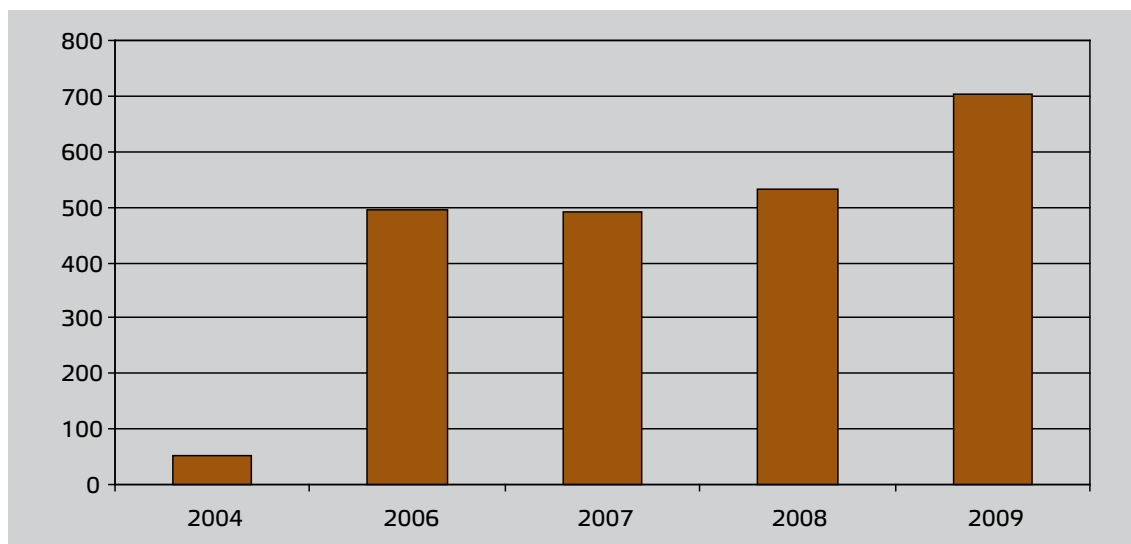
* Źródło: Kuratorium Oświaty w Krakowie.

uprawnień do nadawania kwalifikacji, działające w oparciu o przepisy prawa gospodarczego. Ich liczba, ze względu na brak odpowiednich danych (numery REGON nie są w tym przypadku wystarczająco precyzyjną informacją) nie jest możliwa do określenia.

Na koniec 2009 roku w rejestrze instytucji szkoleniowych (RIS) województwa małopolskiego aktywnych było 705 podmiotów. Największe grupy wśród zarejestrowanych w RIS stanowią jednostki prowadzone przez osoby fizyczne w ramach działalności gospodarczej (279) oraz stowarzyszenia, fundacje, spółki lub inne osoby prawne (223). Jako instytucje szkoleniowe zarejestrowały się także: szkoły średnie i policealne (9), szkoły wyższe (9), zakłady pracy (17), placówki naukowo-badawcze (2), centra kształcenia ustawicznego lub praktycznego (34) oraz ośrodki doksztalcenia i doskonalenia zawodowego (47). Niestety baza danych RIS nie dostarcza pełnej wiedzy na temat oferty małopolskich instytucji szkoleniowych. Dostępne informacje są deklaratywne i nie podlegają weryfikacji. Ekspertki WUP szacują, iż w RIS zarejestrowanych jest jedynie 70% wszystkich instytucji szkoleniowych działających w Małopolsce.

Wykres 40.

Liczba instytucji szkoleniowych wpisanych do Rejestru Instytucji Szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Źródło: Opracowanie własne

Spśród instytucji zajmujących się szkoleniem osób dorosłych najpełniej skatalogowane są instytucje publiczne: Uniwersytety Trzeciego Wieku, a także placówki doksztalcenia i doskonalenia zawodowego oraz centra kształcenia ustawicznego, które ze względu na działalność prowadzoną również w systemie szkolnym opisane zostały w poprzedniej części rozdziału.

Uniwersytety Trzeciego Wieku

Coraz szerszym zainteresowaniem cieszy się oferta edukacyjna Uniwersytetów Trzeciego Wieku, która nie jest kierowana wyłącznie do osób w wieku emerytalnym, ale obejmuje także osoby w wieku przedemerytalnym, w tym osoby bezrobotne.

Z racji braku uregulowań prawnych Uniwersytety Trzeciego Wieku przybierają różne formy organizacyjne. Próbując je usystematyzować pod względem organizacyjnym, można wyodrębnić cztery typy Uniwersytetów Trzeciego Wieku: prowadzone przez uczelnię, działające w jej strukturach, powołane i prowadzone przez organizacje pozarządowe, najczęściej stowarzyszenia, działające przy instytucjach kultury, funkcjonujące jako grupy nieformalne.

UTW często wspierane są przez samorządy lokalne, a także szkoły wyższe, które sprawują nad nimi opiekę patronacką i których rady naukowe uczestniczą w tworzeniu programów zajęć. Obecnie w rejestrze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej widnieje w województwie małopolskim 21 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, w tym 5 działało w strukturach uczelni. Liczba UTW stale wzrasta.

Tabela 51.
Uniwersytety Trzeciego Wieku

Lp.	Uniwersytet trzeciego wieku	Uwagi
1.	Andrychów Stowarzyszenie „Uniwersytet Trzeciego Wieku w Andrychowie”	Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
2.	Brzesko Uniwersytet Trzeciego Wieku	Filia Jagiellońskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku
3.	Chrzanów Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie	Działa przy ZSO dla Dorosłych
4.	Gorlice Uniwersytet Złotego Wieku w Gorlicach	Działa przy ZSZ im. K. Puławskiego w Gorlicach
5.	Klucze Kluczewski Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy Gminnym Ośrodku Kultury w Kluczach Patronat Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
6.	Kraków Jagielloński Uniwersytet Trzeciego Wieku	Jednostka Uniwersytetu Jagiellońskiego
7.	Kraków Stowarzyszenie Akademia Pełni Życia	Organizacja pozarządowa
8.	Kraków Techniczny Uniwersytet Otwarty AGH	Jednostka Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie
9.	Kraków Uniwersytet III Wieku	Jednostka Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie
10.	Oświęcim Uniwersytet Trzeciego Wieku	Działa przy Oświęcimskim Centrum Kultury Patronat Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu.
11.	Nowy Sącz Stowarzyszenie Sądecki Uniwersytet Trzeciego Wieku w Nowym Sączu	Patronat Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu oraz Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW

12.	Nowy Targ Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek w Nowym Targu	Patronat Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu
13.	Rabka Zdrój Rabczański Uniwersytet Trzeciego Wiek	Stowarzyszenie Członek Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW
14.	Tarnów Tarnowski Uniwersytet Trzeciego Wiek	Działa jako projekt Fundacji „Kromka Chleba”
15.	Tarnów Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek	Jednostka Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej
16.	Wolbrom Uniwersytet Trzeciego Wiek	Funkcjonuje przy Centrum Kultury, Promocji i Informacji w Wolbromiu
17.	Zakopane Podhalański Uniwersytet Trzeciego Wiek	Działa przy urzędzie miasta w Zakopanem
18.	Olkusz Uniwersytet Trzeciego Wiek	Działa przy Miejskim Ośrodku Kultury
19.	Trzebinia Uniwersytet Trzeciego Wiek	Działa przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Trzebini
20.	Miechów Uniwersytet Trzeciego Wiek	Inicjatywa Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Miechowie oraz Miechowskiego Stowarzyszenia Silva Rerum
21.	Sucha Beskidzka Uniwersytet Trzeciego Wiek	Działa przy Wyższej Szkole Turystyki i Ekologii w Suchoj Beskidzkiej

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Inne formy kształcenia

Kształcenie ustawiczne to obszar mający praktycznie nieograniczone możliwości rozwoju, a tym samym – wobec braku uregulowań prawnych – dziedzina niezbadana i niemożliwa do zobrazowania poprzez dane statystyczne.

Do ogółu form kształcenia ustawicznego zalicza się także kształcenie na odległość. Obok znanych dotąd kursów korespondencyjnych, popularną formą stały się szkolenia e-learningowe (realizowane jako samoistny kurs lub jako wsparcie tradycyjnego). Duże zainteresowanie wzbudziły również nowopowstałe na terenach wiejskich internetowe centra kształcenia na odległość finansowane ze środków UE.

Narzędzia teleinformatyczne mają również coraz większe znaczenie w realizowanym prywatnie rozwoju indywidualnych osób. Internet stanowi obecnie bazę najaktualniejszej wiedzy i informacji, biblioteki internetowe udostępniają dzieła literackie, a pracodawcy rekrutują tą drogą pracowników. W dobie społeczeństwa wiedzy umiejętność samodzielnego zdobywania informacji jest kluczową kompetencją, a brak dostępu do Internetu prowadzi do wykluczenia informacyjnego.

Jednocześnie nadal niezwykle istotne są wszelkie inne formy aktywności podejmowane przez jednostkę, a prowadzące do zdobycia nowej wiedzy czy umiejętności, a także pozyskiwanie w ciągu całego życia wszelkich informacji i doświadczeń w wyniku naturalnego rozwoju każdego człowieka.

V. Nauka

Opracowanie: Joanna Dobrzańska

1. Potencjał akademicki

Szkoły wyższe w Małopolsce.

W roku akademickim 2009/2010 działały w Małopolsce 33 szkoły wyższe, z czego 22 w Krakowie, 2 w Tarnowie, 3 w Nowym Sączu oraz po jednej w Nowym Targu, Chrzanowie, Bochni, Brzesku, Oświęcimiu i Suchej Beskidzkiej. Spośród wymienionej liczby wyższych uczelni 14 to szkoły publiczne, 17 to niepubliczne szkoły wyższe oraz 2 szkoły kościelne. Największą uczelnią publiczną jest Uniwersytet Jagielloński, natomiast największą niepubliczną uczelnią jest Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Tabela 52.
Szkolnictwo wyższe w Małopolsce na tle kraju

Wyszczególnienie		2002/2003	2004/2005	2006/2007	2008/2009	2009/2010
Szkoly wyższe	Polska	367	420	441	449	454
	Małopolska	28	32	34	32	33
	%	7,6	7,6	7,7	7,1	7,3
Studenci ogółem*	Polska	1 789 055	1 912 829	1 927 699	1 911 520	1 880 239
	Małopolska	167 278	190 821	203 060	211 077	212 049
	%	9,4	10,0	10,5	11,0	11,3
Absolwenci ogółem*	Polska	340 243	381 532	391 696	418 507	436 549
	Małopolska	25 015	29 483	34 302	38 593	41 683
	%	7,4	7,7	8,8	9,2	9,5
Nauczyciele akademicy	Polska	86 993	91 558	98 262	100 137	101 561
	Małopolska	10 361	11 487	12 096	12 385	12 602
	%	11,9	12,5	12,3	12,4	12,4

*według faktycznego miejsca studiowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Znaczenie i pozycję małopolskich uczelni bardzo dobrze odzwierciedlają rankingi szkół wyższych. W zestawieniu „Rzeczpospolitej” i „Perspektyw” z 2009 r małopolskie uczelnie zajmują wysokie miejsca zarówno w rankingu ogólnym, jak i dla danego typu szkoły. Na liście 91 najlepszych uczelni z całej Polski znalazły się wszystkie najważniejsze szkoły wyższe z Krakowa. Na czele listy uplasował się Uniwersytet Jagielloński, który na przemian z Uniwersytetem Warszawskim przoduje corocznie w rankingach. Wysokie, piąte miejsce w rankingu ogólnym, zajmuje krakowska Akademia Górniczo-Hutnicza, która znalazła się równocześnie na drugim miejscu, tuż za Politechniką Warszawską w rankingu najlepszych uczelni technicznych. Kolejny rok z rzędu pierwsze miejsce na liście w kategorii „Uczelnie Pedagogiczne” należy do Uni-

wersytetu Pedagogicznego w Krakowie, natomiast krakowskie Collegium Medicum UJ wciąż pozostaje w czołówce kategorii „Uczelnie Medyczne”, pomimo nieznacznego spadku na drugie miejsce.

Uniwersytet Jagielloński jako jedna z dwóch polskich szkół wyższych (razem z UW) znalazł się na liście prestiżowego, ogólnoswiatowego rankingu „Academic Ranking of World Universities”. Obie uczelnie zajęły miejsce w czwartej setce rankingu.

Uniwersytet Jagielloński znajduje się także pośród uczelni najczęściej wybieranych przez kandydatów na studia stacjonarne I stopnia i jednolitych magisterskich – w roku 2009 na 1 miejsce przypadły 4,3 osoby. Krakowskie uczelnie znajdują się w czołówce również w przypadku liczby bezwzględnej kandydatów: wśród uniwersytetów – Uniwersytet Jagielloński (2 miejsce), wśród uczelni ekonomicznych – Uniwersytet Ekonomiczny (2 miejsce), wśród uczelni pedagogicznych – Uniwersytet Pedagogiczny (1 miejsce), wśród uczelni rolniczych – Uniwersytet Rolniczy (2 miejsce) i pośród państwowych szkół wyższych – PWSZ w Tarnowie oraz PWSZ w Nowym Sączu (odpowiednio 1 i 2 miejsce). Pośród uczelni niepublicznych przoduje Krakowska Akademia im. A. Frycza Modrzewskiego, która zajmuje 2 miejsce w przypadku studiów stacjonarnych oraz 7 miejsce w przypadku studiów niestacjonarnych.

Pośród szkół wyższych o liczbie kandydatów (trzech i więcej na miejsce) na specjalności językowej prowadzonej przez jedną uczelnię znalazły się dwie szkoły – na Uniwersytecie Jagiellońskim na indianistyce – 4,2 kandydatów oraz na Uniwersytecie Pedagogicznym – na język włoski – 4,4 kandydata. W przypadku kierunków unikatowych lub kierunków, na które nabór był przeprowadzony przez jedną tylko uczelnię, na czołowych pozycjach znalazły się: Uniwersytet Jagielloński z neurobiologią, gdzie przypadły 9,2 osoby na miejsce oraz Akademia Górniczo-Hutnicza z inżynierią akustyczną – 4,7.¹

Studenci szkół wyższych

Pod względem liczebności studentów Małopolska zajmuje drugie miejsce po województwie mazowieckim. W 33 uczelniach województwa małopolskiego w roku akademickim 2009/2010 kształciło się 212 tys. studentów, co stanowi nieco ponad 11% ogólnej liczby studentów w kraju.

Tabela 53.
Liczba studentów uczelni małopolskich*

Rok akademicki	Studenci ogółem	Wzrost w %	Studenci stacjonarni	Wzrost w %	Studenci zaoczeni i wieczorowi+	Wzrost w %
2000/01	143 537	11,7	77 831	10,7	64 431	13,3
2002/03	167 278	8,1	93 186	9,6	72 624	6,4
2004/05	192 282	7,8	106 937	6,7	84 333	9,6
2006/07	203 060	1,0	115 297	2,9	87 763	-0,6
2008/09	211 077	1,9	118 545	1,1	92 532	3,0
2009/10	212 049	0,5	121 240	2,3	90 809	-1,9

*według faktycznego miejsca studiowania (łącznie z cudzoziemcami)

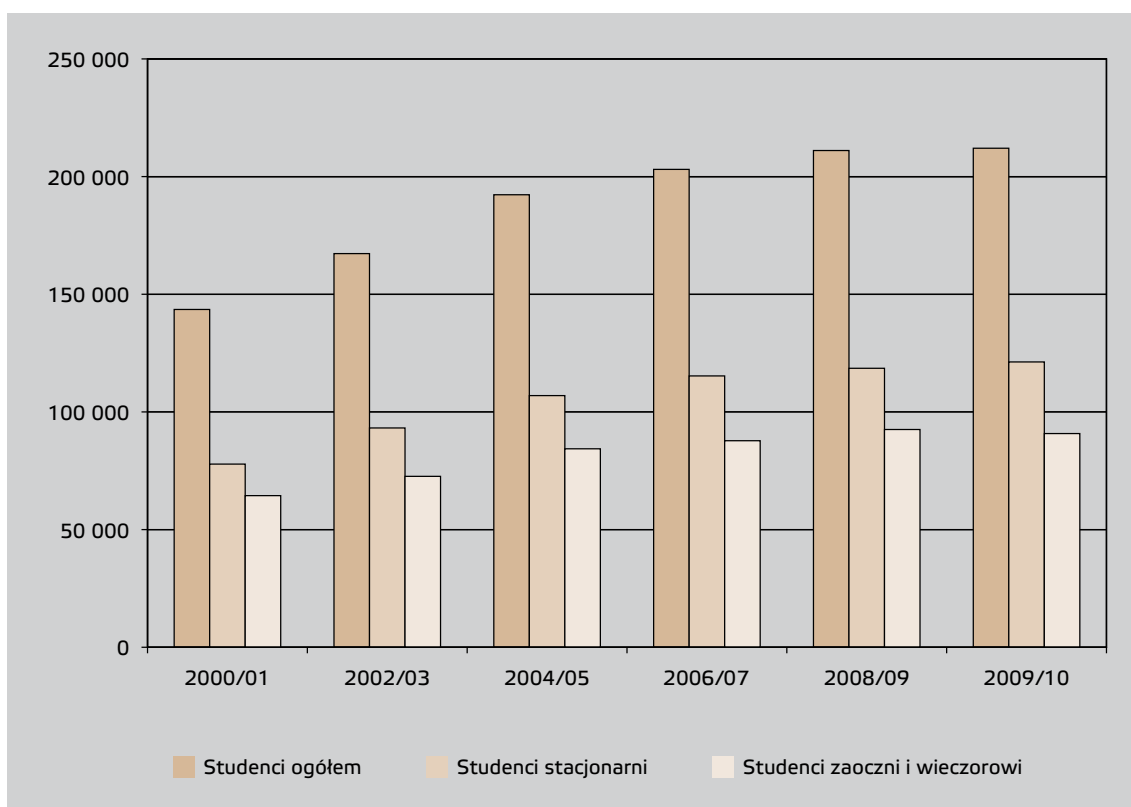
+od roku akademickiego 2006/07 studenci niestacjonarni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

1 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2009/2010 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych.

Po dynamicznym wzroście liczby studentów w latach 2000–2005 (około 7–8% rocznie), trend wzrostowy uległ nieco spowolnieniu, by w 2009 roku spaść do 0,5%. W przypadku rozróżnienia na studentów stacjonarnych oraz zaocznych i wieczorowych widoczne są podobne trendy – po gwałtownym przyroście liczby studentów zaocznych i wieczorowych pod koniec lat 90-tych, co spowodowane było przede wszystkim tworzeniem się nowych szkół wyższych, zwłaszcza niepublicznych, w ostatnich dziesięciu latach proporcje kształtują się na podobnym, stałym poziomie – około 57 % stanowią studenci stacjonarni, a około 43 % studenci zaoczeni i wieczorowi.

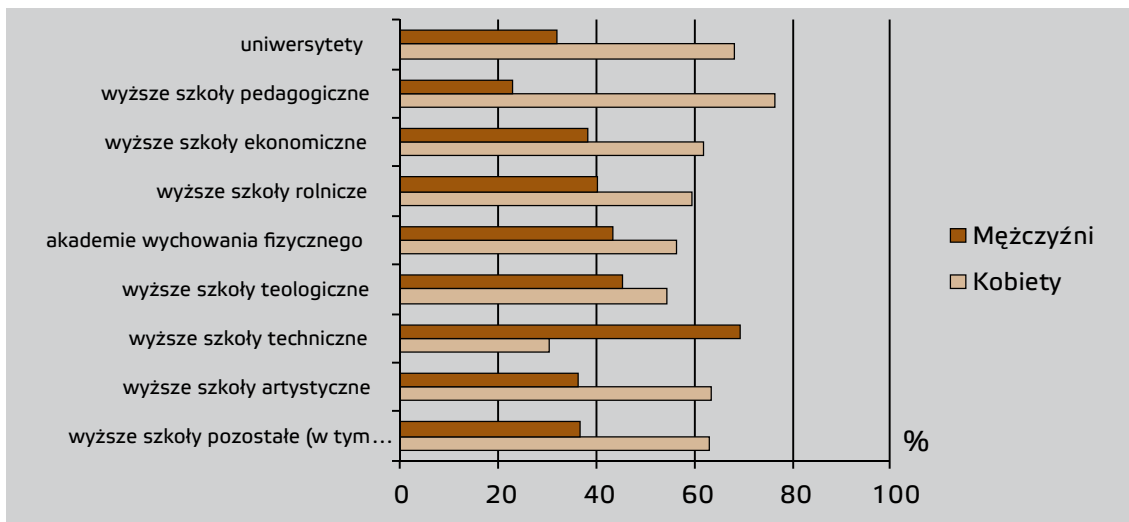
Wykres 41.
Studenci szkół wyższych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

Wśród studentów przeważały kobiety, których udział w ogólnej liczbie studiujących wynosił 56,7%, z czego najmniej studiowało na uczelniach technicznych – 29,4%, a najwięcej na uczelniach pedagogicznych – 75,3%.

Wykres 42.
 Procentowy udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie studentów w roku 2009/10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Mapa 8.
 Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców w 2009 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Z każdym rokiem rośnie również liczba obcokrajowców studiujących na małopolskich uczelniach. W roku akademickim 2009/10 liczba cudzoziemców wynosiła 1997 studentów, z czego większość, bo około 60% wybrało Uniwersytet Jagielloński. Na UJ największym zainteresowaniem cieszy się niezmiennie medycyna, a także zarządzanie, stosunki międzynarodowe, prawo i kulturoznawstwo. Znaczną część studiujących obcokrajowców przyciągają też Uniwersytet Ekonomiczny oraz Akademia Górniczo-Hutnicza. Niemal wszyscy cudzoziemcy studiują w trybie studiów stacjonarnych (91%).

W roku 2009 dyplomy ukończenia szkoły wyższej otrzymało 41683 studentów (o 8% więcej niż w roku poprzednim). Absolwenci studiów stacjonarnych stanowili 55% ogółu absolwentów. Studia zawodowe ukończyło blisko 44% ogółu absolwentów, z czego 86% otrzymało tytuł licencjata, a 14% inżyniera. Dyplom magistra uzyskało niecałe 57%, z czego jednolite studia magisterskie ukończyło blisko 37% absolwentów.

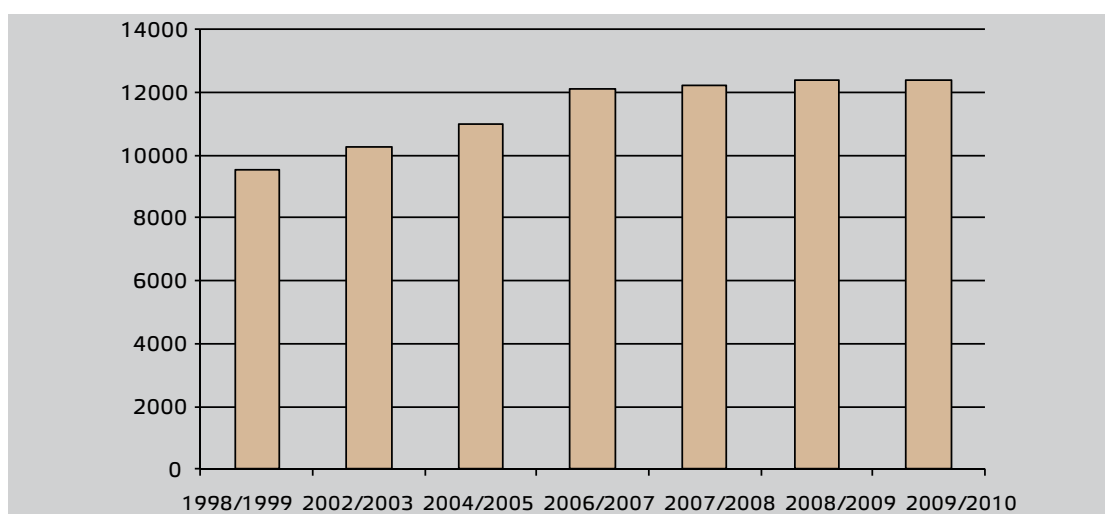
Na studiach podyplomowych uzupełniała swoją wiedzę nieco ponad 18 tys. słuchaczy, z czego na uczelniach publicznych niemal 82%. Prawie 70% słuchaczy studiów podyplomowych stanowiły kobiety.

Kadra naukowo-dydaktyczna

W szkołach wyższych województwa małopolskiego w roku akademickim 2009/2010 zatrudnionych było 12 602 nauczycieli. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 217 osób, czyli o 1,7%. Jakkolwiek wielkość ta plasuje Małopolskę na wysokiej, drugiej pozycji po województwie mazowieckim i stanowi ponad 12,4% wszystkich nauczycieli akademickich w kraju, to jednak liczebność kadry coraz częściej oceniana jest jako niewystarczająca. Od połowy lat 90-tych liczba nauczycieli akademickich wzrosła o około 30%, podczas gdy w tym samym okresie ilość studiujących zwiększyła się o ponad 200%.

Dane przedstawiające ilość kadry akademickiej nie dość, że pokazują stosunkowo niewielki jej przyrost, są zniekształcone i zawyżone poprzez powszechne zjawisko wieloetatowości. Chodzi tu o fakt zatrudniania się nauczycieli najczęściej na tzw. „pierwszym etacie” w szkole publicznej i dodatkowo w szkołach niepublicznych. W ostatnich latach podejmowane są jednak próby ograniczenia oraz kontroli tego zjawiska.

Wykres 43. Nauczyciele akademicy w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pośród 12 385 nauczycieli małopolskich uczelni zatrudnionych było 5 182 kobiet (42%). Profesorowie stanowili 21% ogółu zatrudnionych (2676 osób), docenci – 1% (137 osób), adiunkci – 5408 (43%), natomiast asystenci 14% (1847 osób).

Na małopolskich uczelniach było ponadto zatrudnionych 160 nauczycieli – cudzoziemców. Najliczniejszą grupę stanowili akademicy z Ukrainy, Słowacji oraz Niemiec, ale byli również nauczyciele z tak odległych krajów azjatyckich jak Chiny, Indie, Filipiny czy Wietnam.

W województwie małopolskim studia doktoranckie prowadzą wyłącznie uczelnie publiczne. W roku akademickim 2009/2010 w studiach doktoranckich uczestniczyły 4392 osoby.

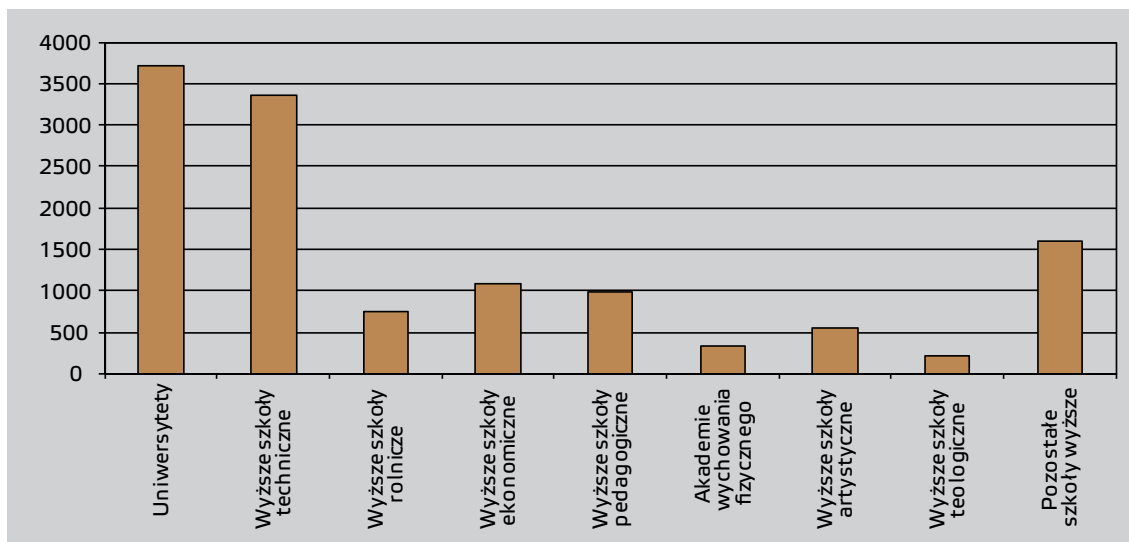
Tabela 54.
Studia doktoranckie w roku akademickim 2009/2010

Wyszczególnienie	Liczba uczestników studiów doktoranckich						Liczba otwartych przewodów doktorskich		Osoby, które obroniły pracę doktorską	
	stacjonarnych		niestacjonarnych		cudzoziemcy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych					
	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
MAŁOPOLSKIE	4329	2285	453	270	111	46	946	482	499	254
Nauki biologiczne	302	223	–	–	2	1	104	65	31	23
Nauki chemiczne	172	104	–	–	1	–	73	40	25	13
Nauki ekonomiczne	96	43	132	111	8	3	20	11	12	6
Nauki farmaceutyczne	38	28	–	–	1	1	9	5	12	8
Nauki fizyczne	345	181	–	–	15	4	54	20	43	14
Nauki humanistyczne	1389	866	–	–	35	18	243	142	128	61
Nauki kultury fizycznej	90	58	–	–	–	–	13	7	3	2
Nauki leśne	18	10	19	4	–	–	5	3	5	2
Nauki matematyczne	87	16	–	–	1	1	33	8	6	2
Nauki medyczne	151	108	–	–	–	–	35	23	86	47
Nauki muzyczne	16	7	46	27	5	3	30	16	3	1
Nauki nauki o Ziemi	180	100	–	–	2	–	34	17	15	6
Nauki prawne	234	109	134	58	13	9	62	34	19	11
Nauki rolnicze	162	112	79	44	1	–	40	26	30	25
Nauki sztuki plastyczne	40	24	35	25	3	2	37	25	10	6
Nauki techniczne	729	225	8	1	10	2	107	29	46	22
Nauki teologiczne	280	71	–	–	14	2	47	11	25	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres 44.
Nauczyciele akademicy według rodzaju szkół w roku akademickim 2009/2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Świadczenia i baza socjalna

Studenci w Małopolsce korzystali w roku akademickim 2009/2010 ze stypendiów społecznych, stypendiów za wyniki w nauce lub sporcie, stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych, stypendiów ministra za osiągnięcia w nauce, stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia sportowe, stypendiów na wyżywienie, stypendiów mieszkaniowych oraz zapomóg. Możliwe było jednoczesne otrzymywanie kilku świadczeń pomocy materialnej przez jednego studenta. Z pomocy materialnej w postaci stypendiów skorzystało 49,4 tys. osób (w tym 413 cudzoziemców) – 24,7 tys. otrzymało stypendia za wyniki w nauce lub sporcie, blisko 19 tys. stypendia o charakterze socjalnym, natomiast około 3 tys. studentów otrzymało zapomogi.

W roku akademickim 2009/2010 szkoły wyższe dysponowały 56 domami studenckimi o liczbie 21 174 miejsc. Najlepiej rozwiniętą bazę socjalną mają uczelnie publiczne, przede wszystkim Akademia Górniczo-Hutnicza (19) oraz Uniwersytet Jagielloński (11). Uczelnie niepubliczne ze względu na to, że są to szkoły stosunkowo nowe, posiadają znacznie uboższą bazę socjalną.

Duże dysproporcje istnieją również pomiędzy uczelniami krakowskimi i pozakrakowskimi. Sytuacja ta spowodowana jest jednak przede wszystkim różną odległością od uczelni.

W posiadanej przez uczelnie bazie noclegowej zakwaterowanych było 18 826 studentów, z czego studenci studiów stacjonarnych stanowili 99,3%.

Tabela 55.
Domy studenckie i stołówki

Wyszczególnienie	2002/2003	2004/2005	2006/2007	2008/2009	2009/2010
Domy studenckie	52	55	54	56	56
Miejsca	19 446	21 108	20 082	21469	21174
Studenci studiów dziennych zakwaterowani w domach studenckich	19 686	19 292	18 246	18 269	18826
Stołówki	18	18	6	10	11
Miejsca konsumenckie	2 803	2 844	1 354	2 239	2 174

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku akademickim 2009/2010 potrzeby studentów w zakresie żywienia zaspokajane były przez 11 stołówek z 2 174 miejscami.

2. Działalność badawczo-rozwojowa²

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową

Na obszarze województwa małopolskiego działalność badawczo-rozwojową w 2008 roku prowadziły 94 jednostki, które poniosły nakłady na prace B+R w wysokości 895 303,7 tys. zł, co stanowi 11,6% nakładów ogółem w Polsce i stawia województwo na 2 miejscu w kraju. Z powyższej kwoty 72,2% stanowiły nakłady bieżące, natomiast 27,8% nakłady inwestycyjne.

Na przestrzeni lat 2004 – 2008 przyrost nakładów wyniósł blisko 39%, niemniej, pomimo dynamicznego wzrostu środków przeznaczonych na badania, trudno mówić o zdecydowanej poprawie sytuacji finansowania sfery B+R. Wciąż niski wskaźnik relacji nakładów na B+R w stosunku do PKB wynoszący w 2007 roku 0,92% (dla Polski 0,57) świadczy o niskim poziomie finansowania tej sfery.

Ponad połowę nakładów (56,9 %) wciąż stanowią środki budżetowe, natomiast środki przedsiębiorstw oscylują wokół 5,5%, przy czym w 2008 roku udział ten spadł do zaledwie 4,2%.

W związku z przystąpieniem do struktur unijnych zwiększył się udział środków na działalność B+R pochodzących z zagranicy. W 2008 środki zagraniczne stanowiły 4,5%, z czego znaczącą większość, bo 80,5%, pochodzące z Unii Europejskiej.

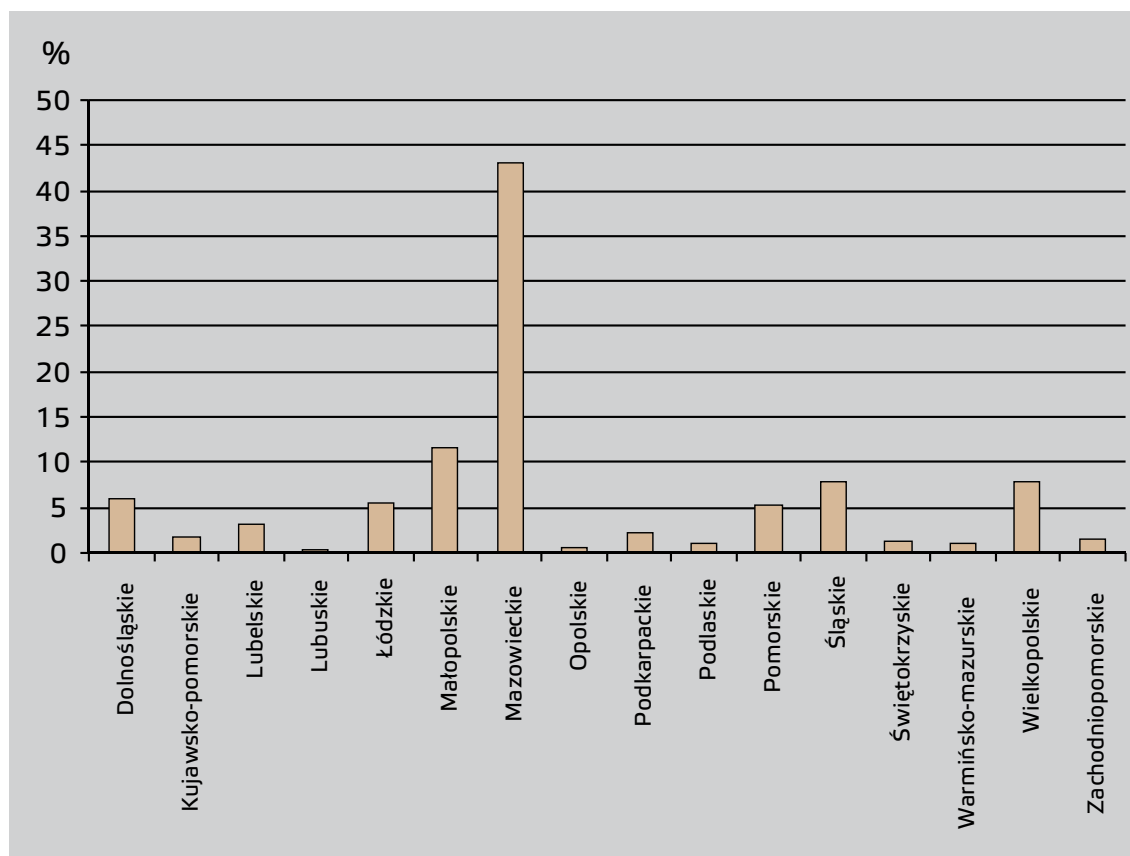
Tendencje zwykłą wykazywał również w ostatnich latach udział nakładów na inwestycje w stosunku do środków ogółem. W 2004 roku inwestycje wynosiły 24,6%, w roku 2007 26,1%, natomiast w 2008 już blisko 28%. Nieco ponad 63 % kwoty na inwestycje przeznaczone zostało w 2008 roku na maszyny i urządzenia techniczne.

² Ze względu na brak danych statystycznych za rok 2009 zamieszczone zostały dane za rok 2008.

Nakłady bieżące na działalność B+R wyniosły w Małopolsce w 2008 roku 646 226,2 tys. zł, co stanowiło 10,8 % nakładów bieżących poniesionych w skali kraju. Nakłady na badania podstawowe wyniosły 46,6% powyższej kwoty, na badania stosowane 20,8%, natomiast na prace rozwojowe 32,6%.

Wykres nr 45.

Nakłady wewnętrzne na działalność B+R jako % nakładów w Polsce

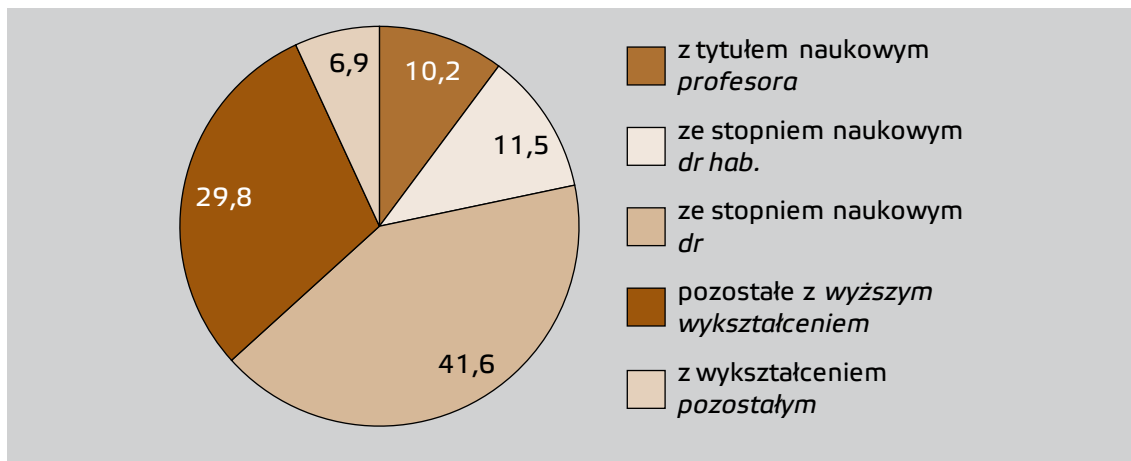
Źródło: Nauka i technika w Polsce w 2008 roku, GUS, 2010

Zatrudnieni w działalności B+R

Liczba zatrudnionych w działalności B+R wyniosła w 2008 roku 13 512 osób, co stanowiło 11,3% zatrudnionych w tej sferze w kraju (drugie miejsce po województwie mazowieckim). Liczba ta jest wynikiem utrzymującego się od 2004 roku trendu spadkowego, który nastąpił po początkowym przyroście osób w latach 2000–2004. Największą grupę stanowili pracownicy naukowo-badawczy, kolejno technicy i pracownicy równorzędni, a następnie pozostały personel. Wśród ogółem zatrudnionych w kraju w sferze B+R z tytułem naukowym profesora, w Małopolsce zatrudnionych jest 14,1 % osób, co świadczy o dużym potencjale intelektualnym województwa – w większości pozostałych regionów wielkość ta kształtuje się na poziomie kilku procent (od 1 do 9,8% za wyjątkiem Mazowsza, które zajmuje 1 miejsce – blisko 28%). Małopolscy naukowcy ze stopniem doktora habilitowanego również stanowią znaczący procent w kraju – 12,8.

Wykres 46.

Struktura zatrudnienia w działalności B+R w Małopolsce (w %)

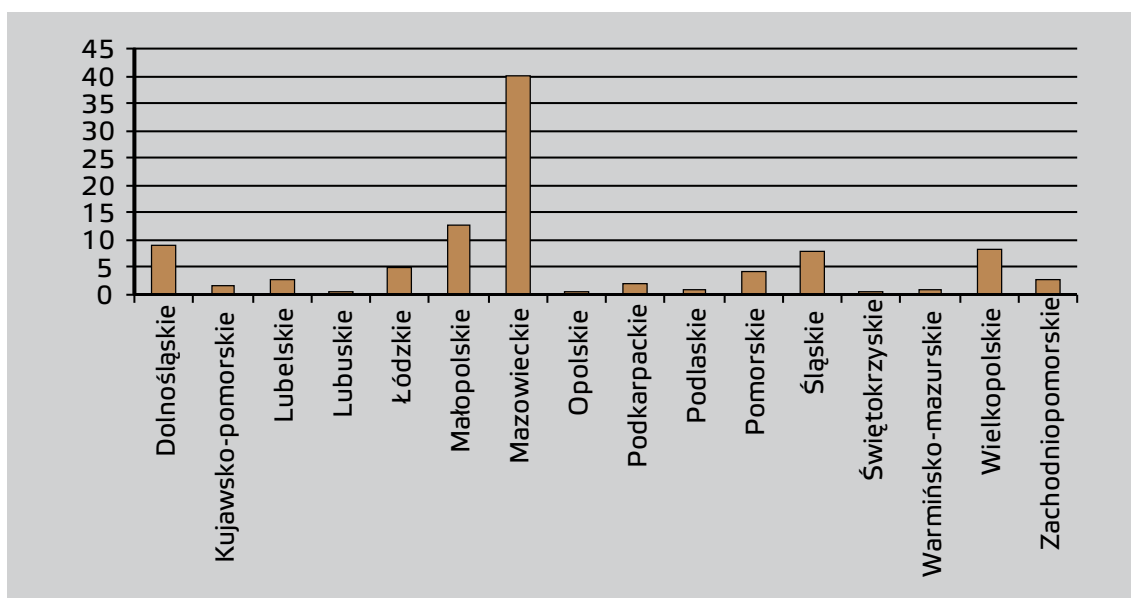
Źródło: Nauka i technika w Polsce w 2008 roku, GUS, 2010

Infrastruktura i aparatura badawczo-rozwojowa

Wartość aparatury badawczo-rozwojowej uległa w ciągu ostatnich ośmiu lat znaczącemu zwiększeniu, osiągając w 2008 roku wartość 787 920,4 tys. zł. Zdecydowanie liderem w tym zakresie jest województwo mazowieckie, którego aparatura stanowi 40,3% całej aparatury kraju, jednak drugie miejsce Małopolski (12,6%) również jest znaczące w porównaniu z innymi województwami.

Wykres 47.

Wartość brutto aparatury naukowo-badawczej w % (Polska=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Nauka i technika w Polsce w 2008 roku”, GUS, 2010

W przypadku aparatury służącej do prowadzenia prac badawczych uwzględnić należy szybkie starzenie się sprzętu mierzone stopniem jego zużycia. Na początku dekady stopień umorzenia systematycznie rósł na skutek zmniejszonych kwot przeznaczanych na zakup nowej aparatury, jednak po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej trend się odwrócił, ulegając nieznacznej poprawie. W 2008 roku znowu jednak wskaźnik ten był wyższy i wyniósł 78,3%

W Małopolsce nowoczesną aparaturą badawczą dysponują przede wszystkim największe publiczne uczelnie. Wśród szkół wyższych największym potencjałem infrastrukturalnym dysponuje Uniwersytet Jagielloński. Łączna wartość aparatury naukowo-badawczej będącej w dyspozycji pracowników UJ przekracza 200 mln zł, co stanowi 44% wartości całego sprzętu naukowo-badawczego w regionie. Zasadniczo cały potencjał infrastrukturalny skupiony jest w Krakowie – spoza stolicy bowiem, sprzętem naukowo-badawczym dysponuje jedynie Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie.³

Tabela 56.
Wartość brutto aparatury naukowo-badawczej szkół wyższych w 2008 roku

Uczelnie publiczne	Wartość w zł
Uniwersytet Jagielloński	224 998 000
Akademia Górniczo-Hutnicza	164 621 000
Uniwersytet Rolniczy	48 912 000
Politechnika Krakowska	46 904 000
Akademia Muzyczna w Krakowie	9 355 200
Uniwersytet Pedagogiczny	7 781 000
Akademia Sztuk Pięknych	5 590 200
Akademia Wychowania Fizycznego	2 377 000
Uniwersytet Ekonomiczny	1 534 000
Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna	898 000
PWSZ w Tarnowie	32 800

Źródło: Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych UJ „Ocena wpływu projektów zrealizowanych dzięki funduszom europejskim przez uczelnie wyższe z terenu województwa małopolskiego na wzrost konkurencyjności gospodarczej regionu oraz wzmocnienie potencjału sektora badawczo-naukowego w województwie, Kraków 2009.

W 2008 roku największe inwestycje na zakup aparatury naukowo-badawczej, przekraczające 20 mln zł, zrealizowały dwie uczelnie – Akademia Górniczo-Hutnicza oraz Uniwersytet Jagielloński. Łączna wartość inwestycji tych dwóch uczelni stanowi aż 92 % wszystkich inwestycji w aparaturę badawczą małopolskich szkół wyższych w 2008 roku.

Duże inwestycje w stosunku do posiadanych już zasobów infrastrukturalnych zrealizowała Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie oraz Uniwersytet Ekonomiczny. Choć

³ Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych UJ „Ocena wpływu projektów zrealizowanych dzięki funduszom europejskim przez uczelnie wyższe z terenu województwa małopolskiego na wzrost konkurencyjności gospodarczej regionu oraz wzmocnienie potencjału sektora badawczo-naukowego w województwie, Kraków 2009.

nadal uczelnie te pozostają daleko w tyle za regionalnymi liderami, interesujące będzie obserwowanie dalszych zmian w obszarze infrastruktury badawczej i ich efektów w postaci realizowanych badań. Z drugiej strony, zaskakująco małe inwestycje zrealizowała Politechnika Krakowska – zwłaszcza w porównaniu z drugą w regionie uczelnią o profilu technicznym czyli Akademią Górniczo-Hutniczą. Należy również zauważyć, że w roku 2008 nakłady inwestycyjne na zakup aparatury badawczo-naukowej poniosły dwie uczelnie niepubliczne – Uniwersytet Papieski i Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum.

Tabela 57.
Wartość nakładów inwestycyjnych szkół wyższych na zakup aparatury naukowo-badawczej w 2008 r.

Uczelnie publiczne	Wartość w zł
Akademia Górniczo-Hutnicza	26 186 600
Uniwersytet Jagielloński	22 809 500
Uniwersytet Ekonomiczny	1 209 200
Uniwersytet Rolniczy	1 175 500
Uniwersytet Pedagogiczny	684 100
Politechnika Krakowska	441 500
Akademia Sztuk Pięknych	349 600
Akademia Muzyczna	304 100
Akademia Wychowania Fizycznego	162 000
PWSZ w Tarnowie	40 800
Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna	4 500
Uczelnie niepubliczne	Wartość w zł
Uniwersytet Papieski	125 000
Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum	34 000

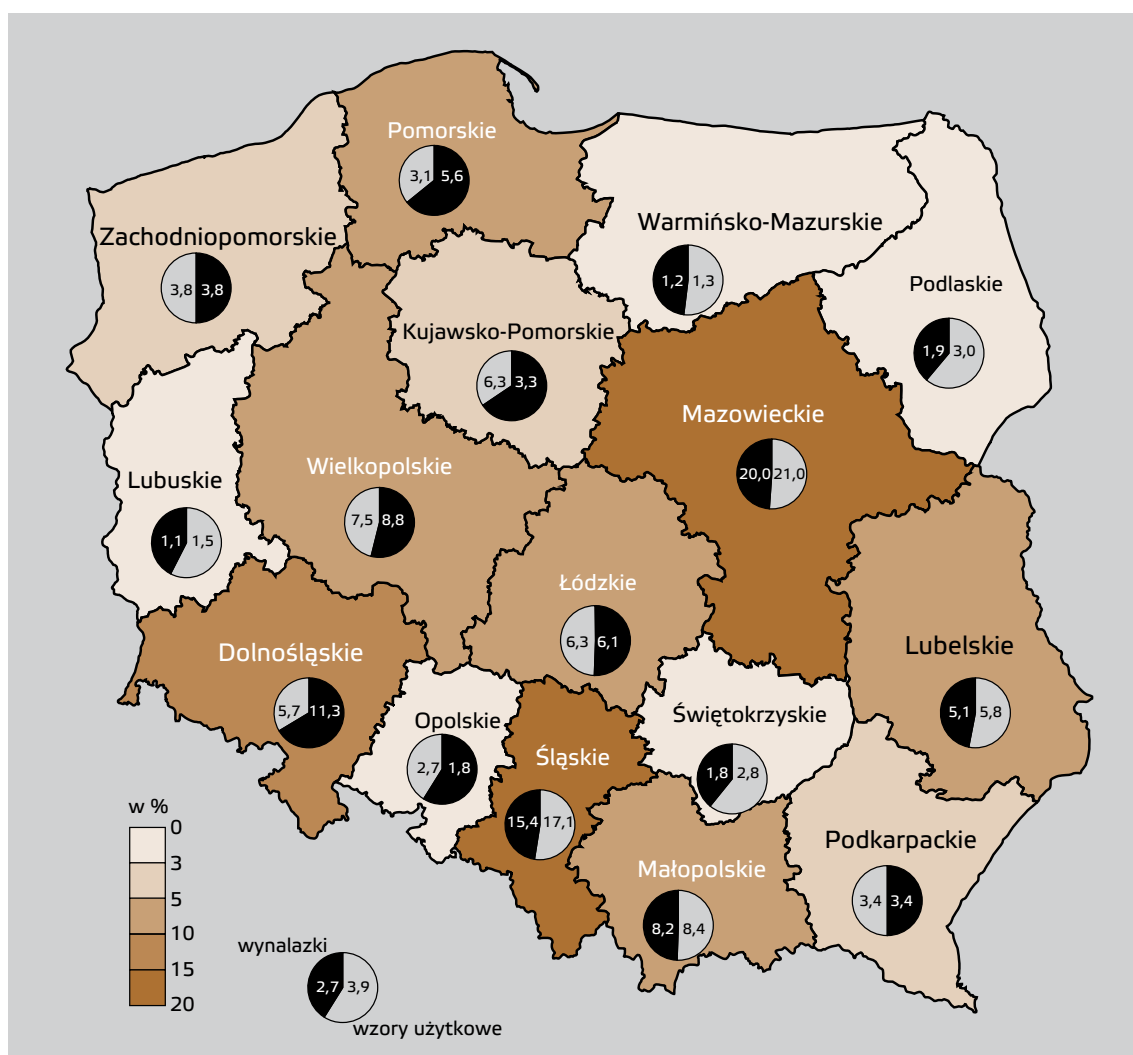
Źródło: Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych UJ „Ocena wpływu projektów zrealizowanych dzięki funduszom europejskim przez uczelnie wyższe z terenu województwa małopolskiego na wzrost konkurencyjności gospodarczej regionu oraz wzmocnienie potencjału sektora badawczo-naukowego w województwie, Kraków 2009.

Patenty

Małopolskie uczelnie i jednostki naukowo-badawcze prowadzą unikatowe i specjalistyczne badania w różnych dziedzinach nauki, a ich wyniki skutkują nowymi odkryciami, wynalazkami i technologiami.

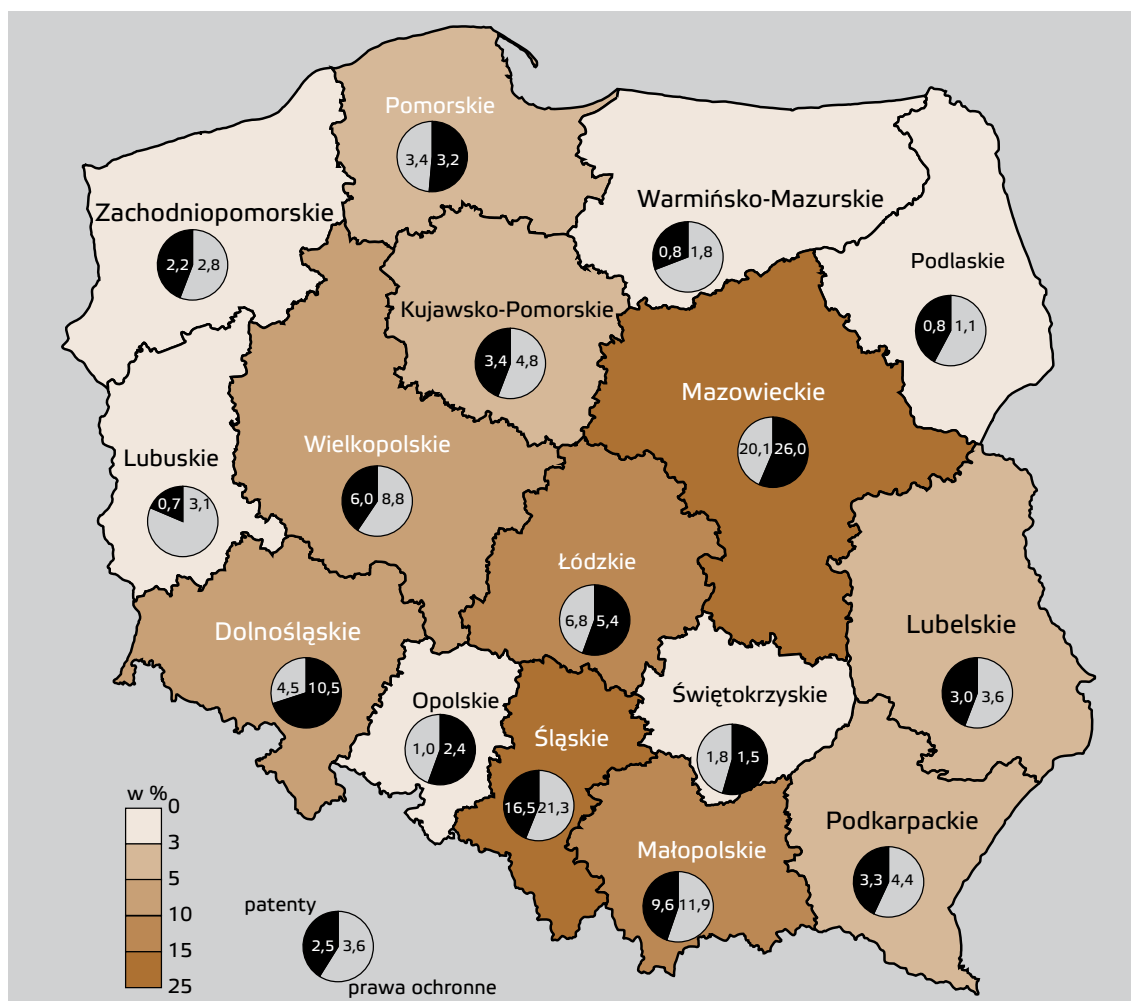
W województwie małopolskim w 2008 roku odnotowano 204 zgłoszenia wynalazków i 63 wzorów użytkowych. Stanowiły one odpowiednio: 8,1% oraz 9,4% wszystkich zgłoszeń w kraju. W Małopolsce udzielono 140 patentów i 73 praw ochronnych. Zarówno pod względem zgłoszeń na wynalazki i wzory użytkowe, jak i udzielonych patentów i praw ochronnych, województwo znajduje się w czołówce kraju. W układzie wojewódzkim czołowe miejsca zajmują województwo mazowieckie i śląskie.

Mapa 9. Zgłoszone wynalazki i wzory użytkowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Nauka i technika w Polsce w 2008 roku”, GUS, 2010

Mapa 10.
Udzielone patenty i prawa ochronne

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Nauka i technika w Polsce w 2008 roku”, GUS, 2010

3. Innowacyjność przedsiębiorstw

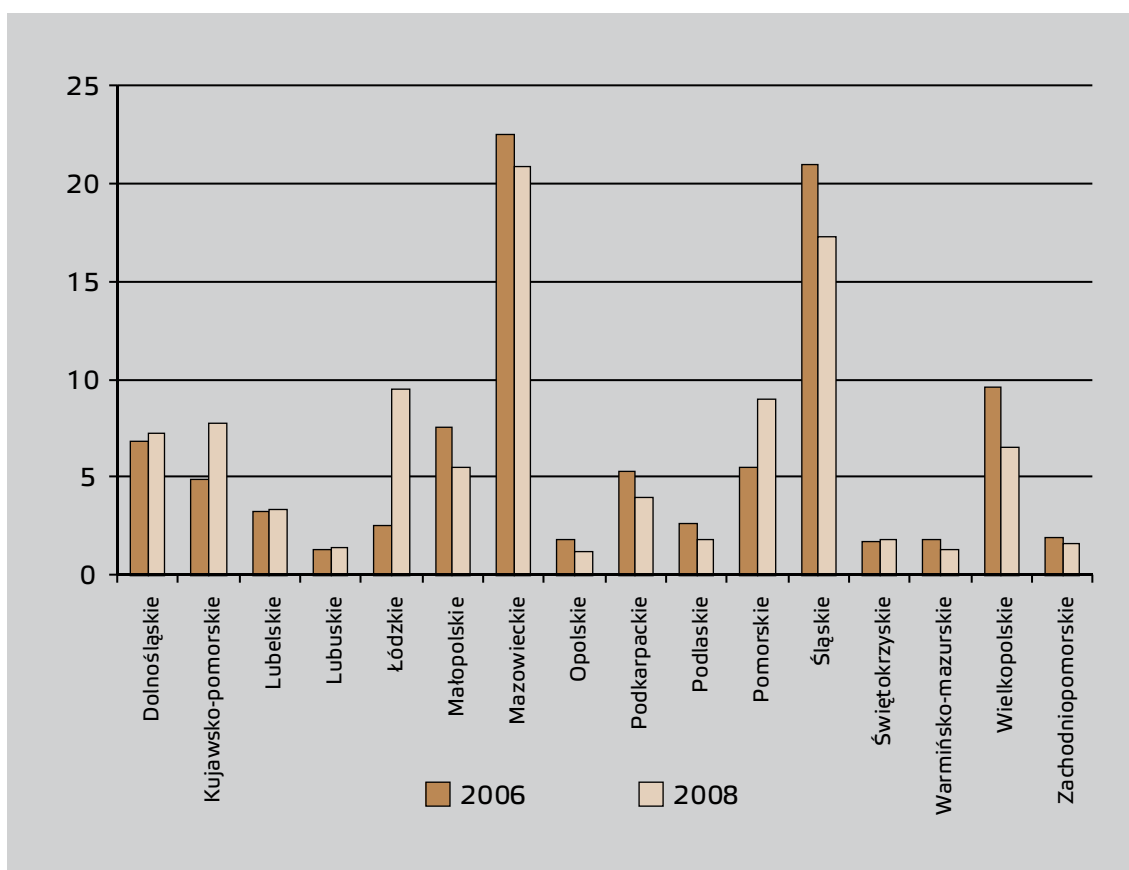
W dobie globalizacji gospodarki i coraz większej konkurencji wzrasta znaczenie nowoczesnych technologii i rozwiązań innowacyjnych, które pozwalają na rozwój gospodarczy regionu.

Województwo Małopolskie pod kątem ilości przedsiębiorstw innowacyjnych w zakresie innowacji produktowych i procesowych czyli takich, które w badanym okresie wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową, plasuje się nieznacznie powyżej średniej krajowej. W latach 2006–2008 ilość innowacyjnych przedsiębiorstw w przemyśle stanowiła w województwie 22,2%, przy średniej dla Polski 21,3% (ex equo z lubelskim 8 miejsce wśród województw). Podobnie przedstawia się sytuacja w przypadku przedsiębiorstw innowacyjnych w zakresie innowacji produktowych i procesowych w sektorze usług, które stanowiły w latach 2006–2008 jedynie 14,6% przedsiębiorstw (średnia dla Polski 15,6%, 7 miejsce w kraju).

Małopolska nie wypada korzystnie na tle kraju również w przypadku nakładów na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych. Udział przedsiębiorstw przemysłowych ponoszących nakłady na działalność innowacyjną stanowił jedynie 17,7% ogółu przedsiębiorstw, natomiast w przypadku przedsiębiorstw z sektora usług było to 12,8%. Poniesione nakłady stanowiły w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych w 2006 r. 7,5% nakładów w kraju, w 2008 r spadły już do 5,5%. W przypadku przedsiębiorstw z sektora usług nakłady stanowiły zarówno w 2006 i 2008 roku 3% nakładów poniesionych w Polsce na działalność innowacyjną. Oczywiście zdecydowaną przewagą w przypadku obydwóch rodzajów przedsiębiorstw cechuje się województwo mazowieckie, które jest niekwestionowanym liderem (22,5% nakładów w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych i aż 75,2% w przypadku przedsiębiorstw z sektora usług).

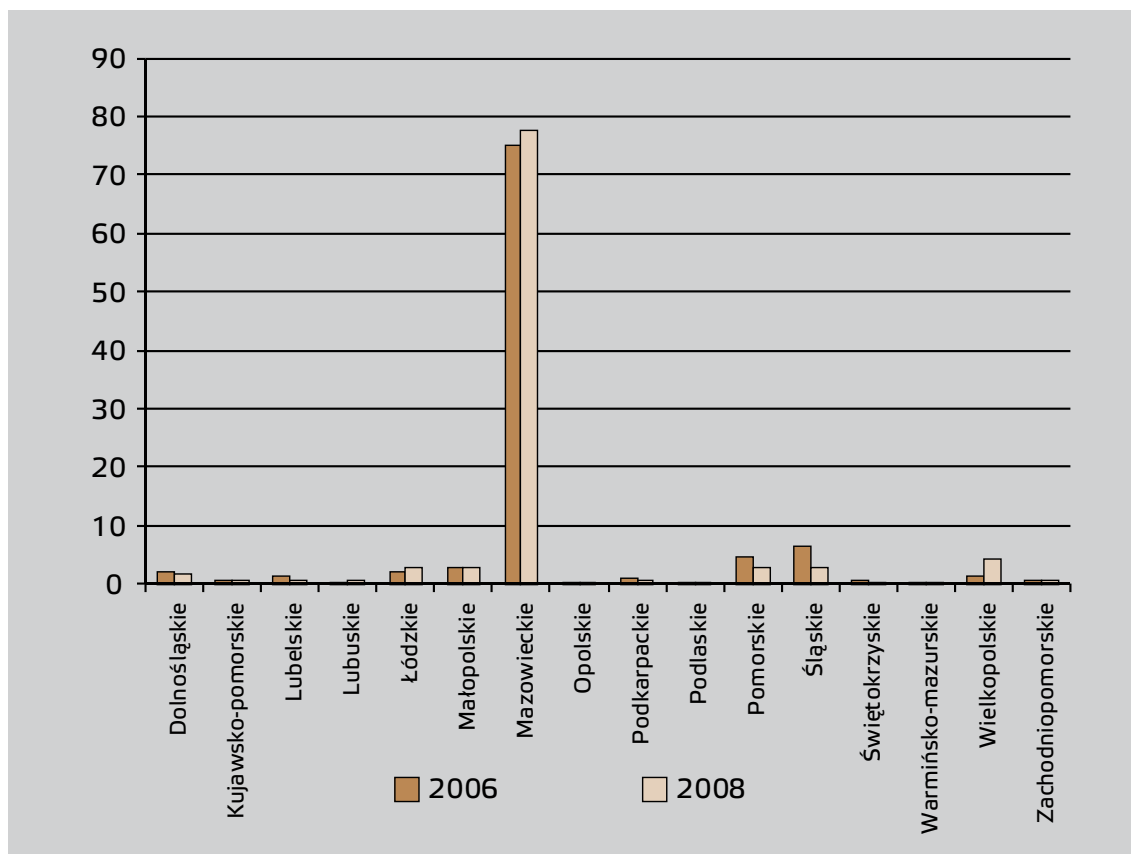
Wykres 48.
Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przedsiębiorstwach przemysłowych w % (Polska=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Nauka i technika w Polsce w 2008 roku”, GUS, 2010

Wykres 49.

Przedsiębiorstwa innowacyjne w zakresie innowacji produktowych i procesowych w sektorze usług w % (Polska=100)

Źródło: opracowanie własne n.a podstawie „Nauka i technika w Polsce w 2008 roku”, GUS, 2010

Wydaje się, że potencjał badawczy jakim dysponuje Małopolska mógłby w większym stopniu wpływać na potencjał innowacyjny regionu. Dlatego wciąż konieczne jest podejmowanie inicjatyw, mających pomóc przedsiębiorstwom w budowie struktur i praktyk organizacyjnych sprzyjających udostępnianiu i wykorzystywaniu wiedzy oraz kontaktom z innymi firmami i publicznymi instytucjami badawczymi.

VI. Kultura

Opracowanie: Mirosława Zięba

1. Finansowanie kultury

Kultura jest ważnym elementem rozwoju regionu; stanowi jeden z czynników decydujących o powstawaniu nowych miejsc pracy, rozwoju turystyki kulturowej, a także o lokalizacji inwestycji rozwojowych, sprzyja także tworzeniu ośrodków aktywności społecznej. Wpływa również na wzrost atrakcyjności poszczególnych miejscowości i regionów; przyciąga kreatywne grupy społeczne: środowiska naukowe, artystyczne, a także środowiska finansów i przedsiębiorczości. Ma ona więc duże znaczenie we współczesnej gospodarce opartej na własności intelektualnej.

Kultura i krajobraz kulturowy, wraz z dziedzictwem przyrodniczym, niezwykle sprzyjają wzrostowi poczucia przynależności do wspólnego terytorium; społeczność małopolska jest wielokulturowa, jednakże o wyraźnie określonej tożsamości regionalnej.

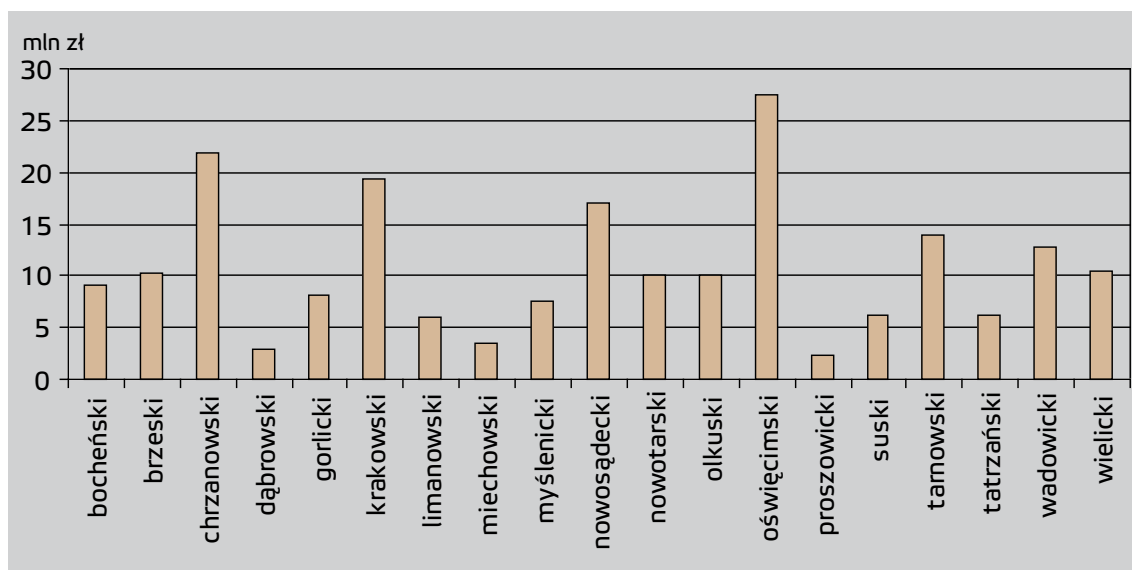
Działalność kulturalna polegająca na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury prowadzona jest w województwie małopolskim przez instytucje kultury jak również przez inne podmioty. Działalność ta obejmuje zarówno kulturę profesjonalną, jak i amatorską, a także aktywność w zakresie ochrony materialnych i niematerialnych dóbr kultury.

Uczestnictwo w kulturze przejawia się w różnorodnych formach aktywności społecznej, którą kreują różnego rodzaju stowarzyszenia, fundacje, zrzeszenia kulturalne, a także liczne grupy nieformalne. Na terenie województwa małopolskiego działalność prowadzą instytucje kultury o charakterze narodowym i regionalnym, ponadto funkcjonuje kilkaset gminnych oraz powiatowych instytucji kultury i placówek kultury z wieloma filiami, klubami, świetlicami, a także placówki przyzakładowe i spółdzielcze.

W latach 1999–2009 największymi źródłami finansowania kultury były budżety jednostek samorządu terytorialnego: budżet Województwa Małopolskiego, budżety gmin i powiatów.

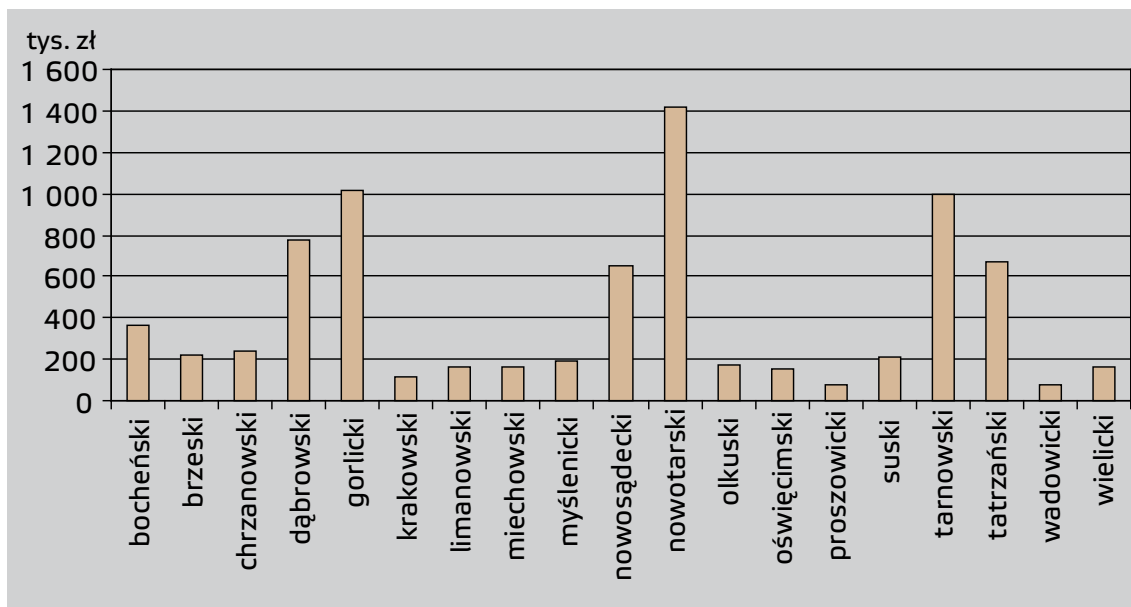
Wykres 50.

Wydatki gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

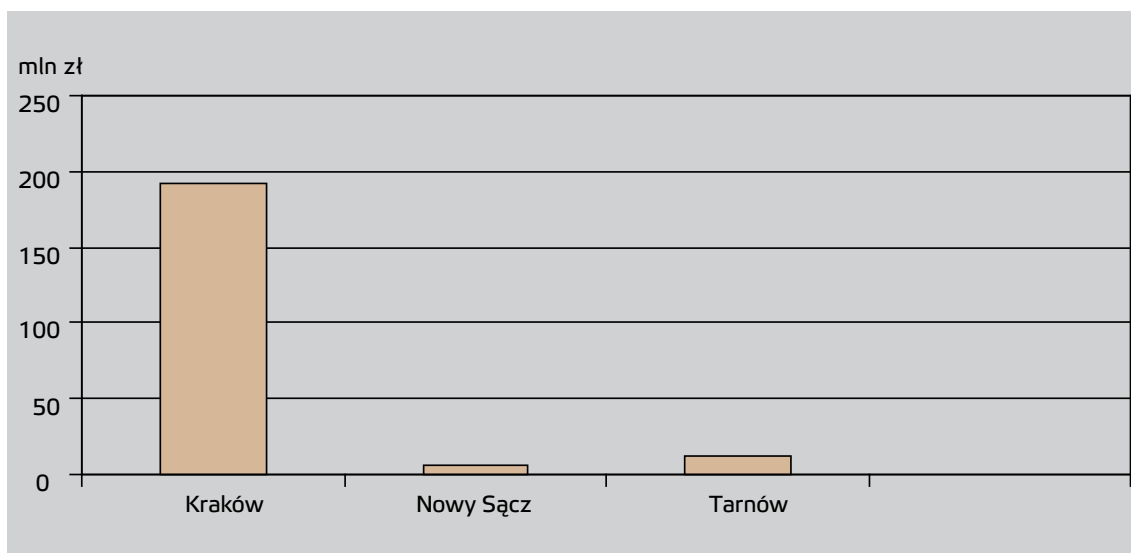
Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres 51.
Wydatki samorządów powiatowych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

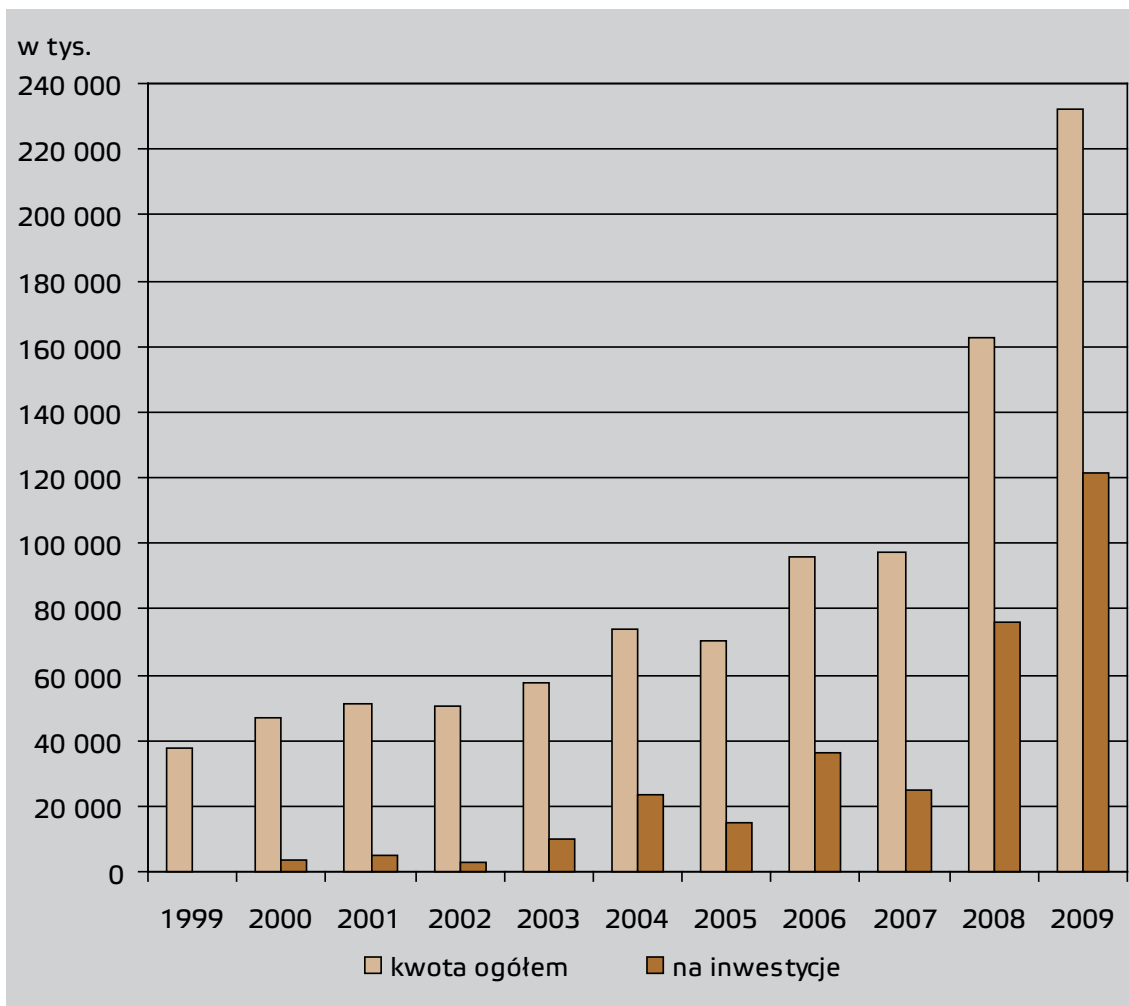
Wykres 52.
Wydatki miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie – Biuletyn Informacji Publicznej

Wykres 53.

Środki przekazane z budżetu Województwa Małopolskiego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2009 r. z całokształtu swojej działalności osiągnęły przychody w wysokości 608,7 mln zł, co stanowi wzrost o 11,4% w porównaniu do 2008 r. Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności wyniosły 600,9 mln zł, a więc ogólny wynik finansowy netto badanych jednostek miał saldo dodatnie. Wskaźnik poziomu kosztów ogółem wyniósł 98,7%.

Tabela 58.
Przychody i koszty ogółem instytucji kultury

Wyszczególnienie	Przychody ogółem w mln zł	Koszty ogółem w mln zł
bocheński	9,7	9,8
brzeski	7,0	7,1
chrzanowski	19,2	19,2
dąbrowski	2,6	2,6
gorlicki	8,7	8,5
krakowski	17,0	17,0
limanowski	6,5	6,3
miechowski	2,9	2,9
myślenicki	8,4	8,4
nowosądecki	12,7	12,7
nowotarski	12,2	12,3
olkuski	10,7	10,6
oświęcimski	46,0	44,8
proszowicki	2,3	2,3
suski	5,1	5,1
tarnowski	11,6	11,6
tatrzański	10,1	10,2
wadowicki	12,7	12,0
wielicki	14,1	13,9

Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2010 r.

W układzie powiatowym największe przychody ogółem osiągnęły instytucje działające na obszarze powiatu oświęcimskiego (7,6%), następnie powiatu chrzanowskiego (3,2%) i powiatu krakowskiego (2,8%). Najmniejsze przychody ogółem uzyskały instytucje kultury działające w powiecie proszowickim i dąbrowskim (po 0,4%).

Największe przychody ogółem osiągnęły instytucje działające na terenie miasta Kraków (57,4%) następnie miasta: Nowy Sącz (3,4%) i Tarnów (3,2%).

Małopolskie instytucje kultury w 2009 r. otrzymały dotacje na bieżącą działalność w wysokości 208,3 mln zł. W porównaniu z poprzednim rokiem kwota ta była mniejsza o 38,4%. Największą dotację otrzymały instytucje działające na obszarze miasta Krakowa (109,5 mln zł), natomiast najmniejszą instytucje działające na obszarze powiatu wielickiego (0,3 mln zł). Największa część dotacji przypadła instytucjom kultury zajmującym się działalnością artystyczną i rozrywkową (67,1% dotacji), następnie bibliotekom (16,5%) oraz instytucjom zajmującym się działalnością muzealną (16,2%).

Tabela 59.

Przychody i koszty ogółem instytucji kultury działających na obszarze miast na prawach powiatu

Wyszczególnienie	Przychody ogółem w mln zł	Koszty ogółem w mln zł
Kraków	349,4	343,3
Nowy Sącz	20,4	21,4
Tarnów	19,4	18,9

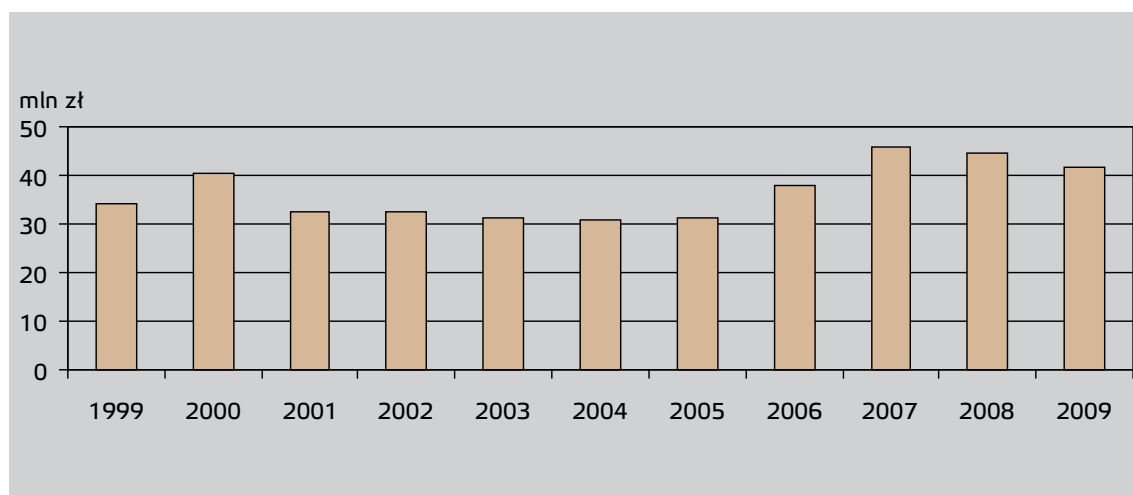
Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2010 r.

Z budżetu państwa utrzymywanych jest 10 narodowych instytucji kultury zlokalizowanych na terenie województwa małopolskiego, w tym 9 instytucji podległych Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego, tj.: Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, Państwowe Muzeum Auschwitz–Birkenau w Oświęcimiu, Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki w Krakowie, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie, Instytut Książki w Krakowie, Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie oraz jedna instytucja współprowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, tj. Europejskie Centrum Muzyki im. Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach.

Ważnym źródłem finansowania odnowy zabytków były również środki dotacji celowej Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa.

Wykres 54.

Środki Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa przekazane na odnowę Zabytków Krakowa.

Źródło: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa – Biuletyn Informacji Publicznej

2. Życie kulturalne

Województwo Małopolskie, szczytujące się wspaniałymi tradycjami i historycznym dorobkiem kulturalnym, jest jednym z najważniejszych centrów aktywności kulturalnej w Polsce, miejscem wielu wspaniałych wydarzeń kulturalnych przyciągających coraz liczniejszych turystów krajowych i zagranicznych, pragnących łączyć poznawanie walorów przyrodniczych i architektonicznych z dobrą rozrywką i doznaniem artystycznymi.

Istotną rolę w rozwoju kulturalnym regionu odgrywa stolica regionu – miasto Kraków, gdzie corocznie odbywa się ponad 100 festiwali, w tym około 50 festiwali o znaczeniu międzynarodowym, m. in. *Festiwal Kultury Żydowskiej* (od 1990 r.), *Krakowskie Zaduszki Jazzowe* (od 1954 r.), *Krakowski Festiwal Filmowy* (od 1961 r.), *Międzynarodowy Festiwal Muzyka w Starym Krakowie* (od 1975 r.), *Międzynarodowe Triennale Grafiki* (od 1966 r.), *Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych* (od 1988 r.).

Każdego roku inicjowane są nowe przedsięwzięcia, np. *Sacrum Profanum* (od 2003 r.), *Festiwal Misteria Paschalia* (od 2004 r.), *Festiwal Muzyki Polskiej* (od 2005 r.), *Festiwal Narodów Dedykacje* (od 2002 r.), *Międzynarodowy Festiwal Teatralny Boska Komedia* (od 2008 r.), *Międzynarodowy Festiwal Muzyki Filmowej* (od 2008 r.), *Off Plus Camera* (od 2008 r.). Organizowane są także masowe wydarzenia kulturalno-rekreacyjne, takie jak Wianki czy Noc Sylwestrowa na Rynku.

W 2009 r. pojawiły się nowe wydarzenia kulturalne realizowane w ramach projektu kulturalnego Krakowskiego Biura Festiwalowego pn. *6 zmysłów*. Istotnym założeniem tego projektu jest większe otwarcie na sztukę najnowszą, ale także rozwijanie turystyki festiwalowej, szczególnie ważnego obszaru dla rozwoju miasta. Nowym przedsięwzięciem realizowanym w ramach tego projektu był m.in. Festiwal Sztuk Wizualnych *ArtBoom*. W dniach od 12 do 22 czerwca 2009 r. na ulicach miasta Krakowa można było zobaczyć zarówno polską jak i zagraniczną sztukę współczesną.

W listopadzie 2009 r., pod hasłem Europa bez granic, ruszył *Międzynarodowy Festiwal Literatury im. Josepha Conrada* realizowany w ramach projektu *6 zmysłów*. W I edycji festiwalu uczestniczyli Per Olov Enquist, Etgar Keret, Agneta Pleijel, Atiq Rahimi, Pascal Quignard, Jordi Savall, Lindsay Waters, Eric Vigne i wielu znanych pisarzy, krytyków i tłumaczy z Polski. Organizatorom zależało na stworzeniu w Krakowie wielobarwnej mozaiki artystycznej, która będzie mogła zaprezentować bogactwo światowej literatury, przybliżając polskiemu czytelnikowi mało znane dotąd obszary myśli i wrażliwości.

Wiele wydarzeń kulturalnych organizowanych na obszarze małopolski uzyskuje corocznie wysoką ocenę publiczności. Na przykład w plebiscycie pn. *Wielkie Odkrywanie Małopolski* w roku 2009 w kategorii „wydarzenie” wyróżniono Festiwal Teatr Komедии *TALIA* w Tarnowie oraz Projekt *Krakowskie Noce* obejmujący: *Noc muzeów*, *Noc teatrów*, *Noc jazzu* oraz *Noc sakralną*.

Zjawiskiem wyróżniającym nasz region jest bogaty społeczny ruch kulturalny, kształtujący aktywne postawy, integrujący lokalne społeczności oraz wspólnoty artystyczne. Ma on niekwestionowany udział we współtworzeniu oraz upowszechnianiu kultury narodowej, przedstawiając bogatą ofertę programową dla społeczności lokalnych we wszystkich dziedzinach kultury i sztuki. Oferta ta obejmuje min. małopolskie konkursy, przeglądy i festiwale chórow, orkiestr dętych, zespołów teatralnych i folklorystycznych a także cenne formy opieki nad sztuką ludową i zanikającymi rzemiosłami artystycznymi. Podejmowane są coraz częściej inicjatywy udostępniania i prezentowania sztuki profesjonalnej.

Inicjatywy twórców i animatorów kultury wspierane są także przez Województwo Małopolskie. W latach 2006 – 2009 r. były to między innymi przedsięwzięcia:

- *Muzyczne*: Studencki Festiwal Piosenki w Krakowie; Międzynarodowy Konkurs Współczesnej Muzyki Kameralnej w Krakowie; Międzynarodowy Festiwal *Muzyka w Starym Krakowie*; Festiwal *Misteria Paschalia*; Międzynarodowy Festiwal Pianistyczny Królewskiego Miasta Krakowa – Preludium; Ogólnopolski Konkurs Wokalny im. Mieczysława

- Karłowicza; Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej *Shanties*; Festiwal *Sakrum Profanum*; *Rozstaje*. Festiwal Muzyki Tradycyjnej; Starosądecki Festiwal Muzyki Dawnej; Międzynarodowe Olkuskie Dni Muzyki Organowej i Kameralnej; Międzynarodowy Festiwal Muzyki „Muzyka na Szczytach” – Zakopane 2009; Konkurs Orkiestr Dętych Ziemi Krakowskiej; Krakowskie Zaduszki Jazzowe; Międzynarodowy Festiwal Jazzowy *Stary i Młodzi, czyli Jazz w Krakowie*; 2nd Tarnów International Jazz Contest; Krakowska Jesień Jazzowa; *Summer Music Festival* – Wieliczka.
- *Teatralne i baletowe*: Międzynarodowy Festiwal Teatrów Alternatywnych *Krakowskie Reminiscencje Teatralne*; Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych; Ogólnopolski Festiwal Komedii *TALIA*; Teatr Nowy – *Młoda Scena Letnia* – IV edycja 2009 – Festiwal Teatralny; Wadowickie Spotkania Teatralne; Opera Kameralna w Regionie; Jesienny Festiwal Teatralny. .
  - *Filmowe i fotograficzne*: Krakowski Festiwal Filmowy; Międzynarodowy Festiwal Kina Niezależnego *Off Camera*; Międzynarodowy Festiwal Filmowy *Etiuda & Anima*; Nowohucka Kronika Filmowa; Tarnowska Nagroda Filmowa; Spotkania z Filmem Górskim; Festiwal Fotografii *Widzi się w Starym Sączu i Nowym Sączu*; Międzynarodowy festiwal *Miejsięc Fotografii w Krakowie 2009*.
  - *Plastyczne i rzeźbiarskie*: Wystawa *Architektura Polska po 1990 roku – Małopolska*; Wspólne Spojrzenie; Ogólnopolski Plener Malarski; Tygiel Kultury – Tarnów 2007 *Strefa Żywiółów*; *Zabytkowa Przestrzeń – Ogród* – Plener rzeźbiarski w kamieniu; Przez pasję do sztuki.
  - *Literackie i czytelnicze*: *Homines Urbani*; Krakowski Salon Poezji; Konkurs Poezji Regionalnej im. Ks. Prof. Józefa Tischnera; Krynicka Jesień Literacka; *Sen o Karpatach* – trójjęzyczna antologia wierszy; Publikacja *Akademia Muzyczna w Krakowie – 120 lat*; Wieczór Poezji Romskiej; Śladami podhalańskiej mody – wydanie książki; Pamięć cudem odzyskana. Fotografie Stefanii Gurdowej.
  - *Interdyscyplinarne*: Festiwal Kultury Żydowskiej; Letnia Szkoła Wyszehradzka; Ogólnopolski Przegląd Kabaretów PAKA; X Chrześcijańskie Dni Żaka; Międzynarodowy Festiwal Genius Loci; Ogólnopolski Przegląd Młodych Talentów Romskich; Przegląd Twórczości Patriotycznej Młodzieży Województwa Małopolskiego; Programy edukacyjno-wychowawcze; Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce; Międzynarodowy Kongres *Pueri Cantores*; *Wyspiański underground*. Obchody 100 rocznicy śmierci Stanisława Wyspiańskiego; Dni Kultury Romskiej w Krakowie; Panorama Kultur Pogranicza w Symbarku; Konfrontacje Artystyczne *Sacrum w sztuce*; Festiwal *Ogrody muzyką malowane*.
  - *Folkloru i sztuki ludowej*: Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Folklorystycznych *Krakowiak*; Konkurs na Najpiękniejszą Szopkę Krakowską; Tydzień Kultury Beskidzkiej; Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem; Międzynarodowy Festiwal Koronki Klockowej w Bobowej; Festiwal Folklorystyczny *Limanowska Słaza*; Międzynarodowy Festiwal Folkloru w Łącku; Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej; Sabałowe Bajania – Ogólnopolski Konkurs Gawędziarzy, Instrumentalistów, Śpiewaków, Pytacy i Mowy Starosty Weselnego; Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych; Poronińskie Lato; Parada Kultur Pogranicza *Słowiańska Biesiada*; Przegląd Folkloru Pogórza; Starosądecki Jarmark Sztuki – folklor w twórczości artystycznej.
  - *Muzealne i wystawiennicze*: Tworzenie Kolekcji Sztuki Współczesnej w Województwie Małopolskim; Sztuka Aktualna – Prezentacja; Aranżacja części etnograficznej ekspozycji Muzeum regionalnego PTTK w Olkuszu; Muzeum dla wszystkich – ekspozycja terenowa Małopolskiego Muzeum Pożarnictwa w Alwerni; Kolegia uniwersyteckie średniowiecznej Europy – wystawa; Wystawa *Stanisława Wyspiańskiego – Teatr Ogromny*; Przygotowanie edukacyjnej wystawy interaktywnej z zakresu nauki i techniki.

Wydarzeniem kulturalnym, wysoko cenionym zarówno przez teoretyków literatury i sztuki jak i samych twórców, jest corocznie przyznawana *Nagroda im. Kazimierza Wyki* za wybitne osiągnięcia w dziedzinie eseistyki, krytyki literackiej i artystycznej. W roku 2009 dwudziestym piątym laureatem tej nagrody został Dr hab. Marek Zaleski – historyk i krytyk literatury za wieńczącą jego dotychczasowy dorobek eseistyczny książkę pt. „Echa Idylli w literaturze polskiej doby nowoczesności i późnej nowoczesności”.

Ważną rolę w tworzeniu i upowszechnianiu dóbr kultury oraz w wychowaniu przez sztukę pełnią teatry i instytucje muzyczne. W województwie małopolskim instytucje te skupione są głównie w stolicy regionu – Krakowie. Poza Krakowem działają: Teatr im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Zakopanem (instytucja Województwa Małopolskiego), Tarnowski Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie (instytucja Miasta Tarnowa) oraz Teatr Lalki „Rabcio” w Rabce (instytucja Powiatu Nowotarskiego).

Życie teatralne Krakowa wyznaczają zarówno teatry repertuarowe, niezależne jak i sceny kabaretowe.

W Krakowie działa 5 instytucji muzycznych: Filharmonia im. Karola Szymanowskiego, Capella Cracoviensis, Chór Polskiego Radia w Krakowie, Opera Krakowska w Krakowie, Sinfonietta Cracovia – Orkiestra Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa.

Począwszy od 2005 r. Zarząd Województwa Małopolskiego przeznacza corocznie dodatkowe środki na rozszerzenie oferty teatrów i instytucji muzycznych na terenie województwa małopolskiego. Dzięki temu także w 2009 r. mieszkańcy Tarnowa, Nowego Sącza, Zakopanego i kilku innych miejscowości mieli możliwość podziwiać spektakle Opery Krakowskiej, Teatru im. Juliusza Słowackiego i Krakowskiego Teatru Scena STU oraz wysłuchać koncertów zespołów artystycznych Filharmonii im. Karola Szymanowskiego i Orkiestry Akademii Beethovenowskiej. Odbýwały się one m. in. w salach Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu, w sali widowiskowej Mościckiego Centrum Kultury oraz obiektach sakralnych i placówkach kultury.

Ważną rolę w prezentowaniu historii i tradycji oraz w upowszechnianiu kultury spełniają muzea. Zbiory muzealiów w województwie małopolskim stanowią blisko 30% zasobów muzealnych Polski. Zasoby o wartości muzealnej zgromadzone są także w kościołach i klasztorach, w wyodrębnionych ekspozycjach o charakterze muzealnym w bibliotekach i archiwach oraz u osób prywatnych. W muzeach województwa małopolskiego znajduje się ponad 56 tys. obiektów wypożyczonych z innych muzeów, instytucji oraz osób prywatnych. Zbiory muzealne uzupełniane są poprzez zakupy i darowizny. Liczba muzealiów w 2009 r. wyniosła 3,7 mln., czyli o 6,7 % więcej w porównaniu z poprzednim rokiem. Wśród wszystkich muzealiów największą część stanowiły zbiory przyrodnicze (58,5%), historyczne (12,6%) i artystyczne (9,1%). Militaria oraz zbiory z zakresu techniki były marginalną częścią ogółu jednostek inwentarzowych wszystkich muzealiów (oba zbiory: 0,4%).

W muzeach małopolskich funkcjonuje ponad 300 stałych wystaw własnych. Małopolskie muzea wzbogaciły się o nowe wystawy stałe, np.: Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego otworzyło kolejną filię ze stałą wystawą Styl zakopiański– inspiracje; Muzeum – Dwory Karwacjanów i Gładyszów uruchomiło we wsi Łosie oddział wraz z wystawą stałą Zagroda Maziarska w Łosiu, a Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej udostępniło publiczności nową wystawę stałą – kościół p.w. Matki Bożej Śnieżnej przeniesiony do skansenu z Tokarni k/Jordanowa w 2008 r.

Działalność małopolskich muzeów jest w Polsce wysoko oceniana, o czym świadczą nominacje do organizowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego konkursu na Wydarzenie Muzealne Roku *Sybilla*. W XXX edycji konkursu nominację w kategorii „Wystawy historyczne, biograficzne, literackie” otrzymało Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem za jubileuszową wystawę *Tatry – czas odkrywców*, w kategorii „Wystawy przyrodnicze, techniczne i medyczne” – Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego za wystawę *Od lunety Galileusza do teleskopów kosmicznych*, w kategorii „Programy eduka-

cyjny, oświatowo-wychowawczy” – Muzeum Narodowe w Krakowie za projekt *Przystanek Sukiennice od Przystanku Woodstock do Przystanku Szpital*.

Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu rozpoczęło realizację projektu pn. *Jarmark Kultur*, którego celem jest prezentacja i upowszechnianie bogactwa kulturowego Sądecczyzny. Do najciekawszych imprez zrealizowanych w 2009 r. w ramach tego projektu należą: wystawa pn. *W kręgu sztuki religijnej na Sądecczyźnie*; wystawa pn. *Cmentarze żydowskie i synagogi dawnej Galicji*; spektakl plenerowy pn. *Ballada o Janie Wnęku*; koncert Zespołu Muzyki Dawnej *Dekameron*, koncert Zespołu Muzyki Dawnej *Radnyňa*, a także *Jarmark św. Małgorzaty*.

Muzeum Etnograficzne w Krakowie kontynuowało cieszące się dużym zainteresowaniem niestandardowe formy prezentacji etnografii, do których należą *Etno-kalendarz* (weekendy dla dorosłych i dzieci), plenerowe prezentacje etnograficzne na placu Wolnica, etnografia w wydaniu teatralnym (*Jarmark Cudów i Święto głupców czyli walka karnawału z postem* (premiera w 2009 r.), Teatr Mumerus).

W 2009 r. Muzeum Lotnictwa Polskiego organizowało szereg imprez kulturalnych z okazji 60 – tej rocznicy podpisania Traktatu Północnoatlantyckiego i 10 – tej rocznicy przystąpienia Polski do Sojuszu w ramach projektu pn. „*Między Wschodem a Zachodem...*” – wystawa statków powietrznych Sojuszu Północnoatlantyckiego – NATO 1949–2009.

Jednocześnie Muzeum kontynuowało innowacyjny na skalę kraju program edukacyjny *Muzeobus*. Muzeobus to wyposażony w sprzęt multimedialny samochód prezentacyjny przystosowany do prowadzenia interaktywnych zajęć popularyzujących historię i technikę lotniczą. Muzeobus odwiedza szkoły podstawowe i gimnazja w małych miejscowościach województwa małopolskiego.

Galerie i salony sztuki prowadzą działalność w zakresie edukacji kulturalnej i wychowania aktywnego odbiorcy sztuki współczesnej. Cel ten realizują poprzez prezentację i propagowanie współczesnej twórczości plastycznej, fotograficznej oraz inne działania wizualne i multimedialne.

W roku 2009 minęło pięć lat od inauguracji działalności Małopolskiej Fundacji Muzeum Sztuki Współczesnej, która powstała w odpowiedzi na zainicjowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego program pn. „Znaki Czasu”. Samorząd Województwa Małopolskiego postawił przed fundacją zadanie tworzenia autonomicznej kolekcji sztuki najnowszej z myślą o przyszłej kolekcji muzealnej. W latach 2005–2009 pozyskano dzieła wybitnych artystów współczesnych. Dzięki zaangażowaniu grona specjalistów pracujących społecznie w ramach Fundacji, zgromadzono powszechnie znaną i docenianą kolekcję, która powiększyła się w 2009 r. do 73 dzieł (w tym zespołów dzieł) wykonanych przez 39 artystów, pochodzących również z zagranicy. Kolekcja obejmująca 334 obiekty wystawowe prezentowana była kilkakrotnie na wystawach w kraju, a wybrane dzieła pokazywano również za granicą. W 2009 r. udostępniono rzeźbę *Ruina* Moniki Sosnowskiej na wystawie pn. *Iluzje przestrzeni* w Galerii w Nitrze na Słowacji, a także prace Marty Deskur *Home 2004* oraz Anety Grzeszykowskiej i Jana Smagi *Plan, Żytńia 79/2* podczas VII Triennale Sztuki Sacrum pn. *Dom-droga istnienia* organizowane przez Miejską Galerię Sztuki w Częstochowie.

Małopolska szczyci się dużą ilością oficyn wydawniczych, które wydają blisko 3 500 tytułów książek i ponad 700 tytułów gazet i czasopism rocznie. Krajowy dorobek wydawniczy prezentowany jest na corocznych, międzynarodowych *Targach Książki w Krakowie*.

W dniach 5 – 8 listopada 2009 r. odbyły się 13 Targi Książki w Krakowie, w których wzięło udział 479 wystawców z Polski i zagranicy oraz ponad 400 twórców. Targom towarzyszy bogaty program kulturalny. W 2009 r. obejmował on ponad 700 wydarzeń tj.: wystawy, koncerty i dyskusje branżowe, spotkania z autorami, przedstawicielami świata kultury, nauki, sztuki i mediów.

Tabela 60.
Wydane książki według typu

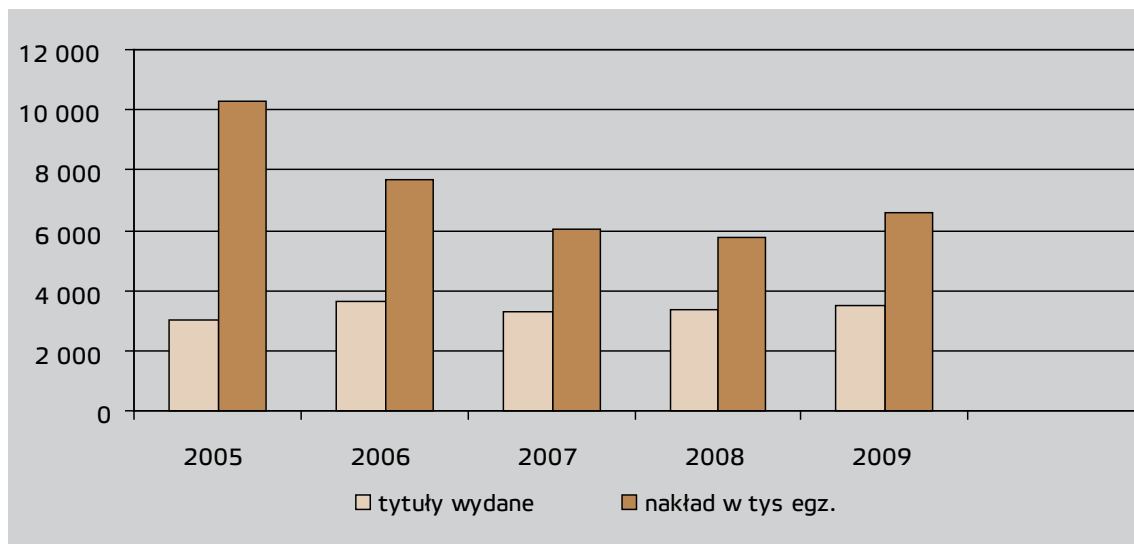
Wyszczególnienie	2005		2006		2007		2008		2009	
	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.	tytuły	nakład w tys. egz.
Ogółem	3017	10296,0	3616	7676,7	3266	6005,4	3335	5739,4	3475	6576,7
Wydawnictwa naukowe	1062	811,7	1427	918,0	1227	744,4	1329	680,9	1318	658,1
Podręczniki dla szkół wyższych	173	136,7	224	159,9	174	107,7	154	97,3	160	87,3
Wydawnictwa zawodowe	120	161,7	195	277,5	96	131,5	109	143,2	125	165,3
Podręczniki szkolne	130	430,0	147	1186,0	84	686,0	63	294,2	38	247,5
Wydawnictwa popularne	859	3902,7	962	3034,6	1007	2292,3	1030	2562,9	1131	2861,3
Literatura piękna ogółem – w tym:	673	4853,2	661	2100,7	678	2043,5	650	1960,9	703	2557,2
Literatura piękna dla dorosłych	439	3501,4	447	960,0	467	1136,9	474	1244,3	499	1424,5
Literatura piękna dla dzieci	234	1351,8	214	1140,7	211	906,6	176	716,6	204	1132,7

Źródło: Biblioteka Narodowa

Wśród kilkuset małopolskich oficyn na szczególną uwagę zasługują wydawnictwa o znaczącym dorobku i wieloletnich tradycjach. Są to: Wydawnictwo Literackie, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Oddział Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, oddziały Państwowego Wydawnictwa Naukowego i Wydawnictwa Prasowego. Większość małopolskich wydawnictw to podmioty prywatne, jednak znaczny odsetek oficyn stanowią wydawnictwa religijne i naukowe. Stan ów przekłada się także na ofertę wydawniczą, gdzie książki o tematyce religijnej stanowiły 21% małopolskiej oferty; książki literackie (teksty literackie) – 20%; z zakresu historii i biografii – 8%; szkolnictwa i edukacji – 5,5%; inżynierii i techniki – 4,7%; polityki i ekonomii – 4%; nauk medycznych – 3,6%; ponadto filozofii, socjologii, nauk przyrodniczych, geografii – po 3%. Największy odsetek stanowiły wydawnictwa o charakterze naukowym (głównie akademickich) – 38 % ogólnej liczby tytułów, następnie wydawnictwa popularne – 32,5%; literatura piękna ogółem – 20,2%.

W 2009 roku w Małopolsce wydrukowano 736 wydawnictw periodycznych, w tym dwie regionalne gazety codzienne: „Dziennik Polski” i „Gazeta Krakowska” (łączyły jednorazowy nakład – 102 tys. egz.); 11 tygodników (m.in. „Tem”, „Przełom”, Tygodnik Podhalański i in. – łączyły jednorazowy – 375 tys. egz.); nadto: 13 dwutygodników; 176 miesięczników; 72 dwumiesięczników oraz 199 kwartalników. Liczbę tę uzupełniają 263 wydawnictw o większej amplitudzie periodyczności (64 półroczników, 90 roczniki i 109 pism drukowanych nieregularnie).

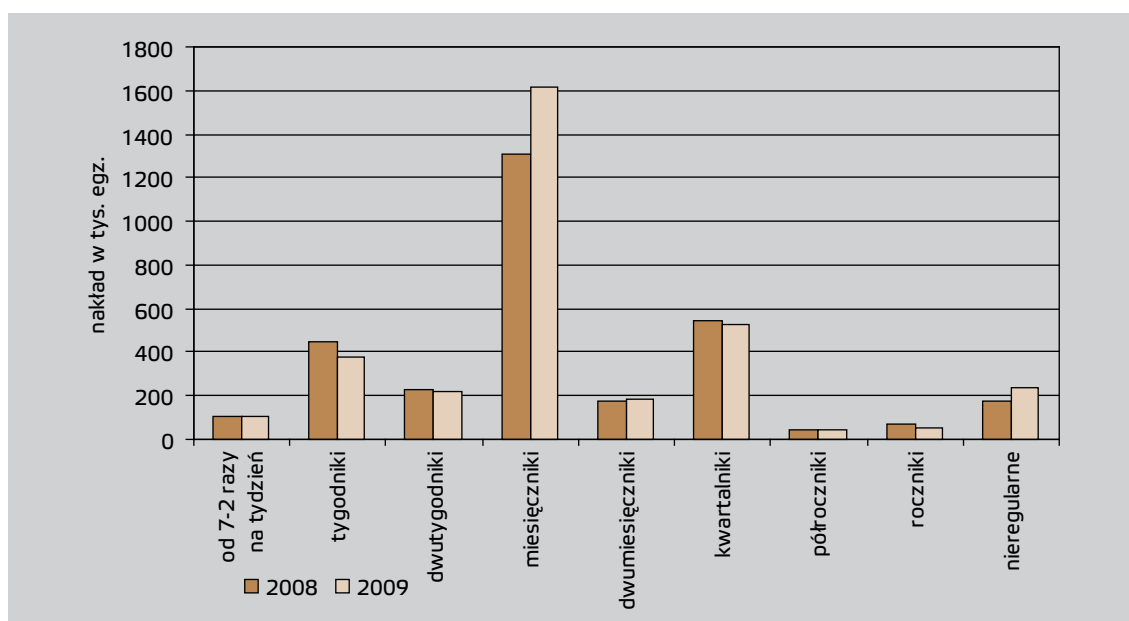
Wykres 55.
Książki w Małopolsce

Źródło: Biblioteka Narodowa

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat daje się zauważyć stabilizację liczby wydawanych tytułów (3017 w 2005; 3475 w roku 2009).

Wykres 56.
Gazety i czasopisma wydane w Małopolsce według nakładu

Źródło: Biblioteka Narodowa

W 2009 r. w ramach popularyzacji czytelnictwa odbyła się ósma edycja Małopolskich Dni Książki „Książka i Róża” zorganizowana przez Województwo Małopolskie we współpracy z Polską Izbą Książki, Izbą Księgarstwa Polskiego i Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich.

W 2009 r. w przedsięwzięciu uczestniczyło 31 księgarń z całej Małopolski przyznając klientom 10% bonifikatę na zakup książki dołączając do niej różę.

Rynek małopolskich mediów dopełniają nadawcy radiowi i telewizyjni (ok. 30 koncesjonowanych podmiotów), w tym m.in. jedna z największych stacji komercyjnych w Polsce – Radio RMF FM; kilku nadawców sieciowych (m.in. Złote Przeboje, Eska, Vox) oraz mniejsze stacje lokalne (np. Alex). Na podkreślenie zasługuje także – regionalny operator publiczny: Radio Kraków „Małopolska”, którego dzieje rozpoczęły się w 1927 r.

Nieco uboższy jest rynek usług telewizyjnych, na którym działają jedynie lokalne oddziały TVP i TVN oraz kilka sieci kablowych funkcjonujących zwłaszcza w miastach i dużych osiedlach. Dopełnieniem obrazu rynku medialnego są portale internetowe, które *de facto* pełnią funkcję mediów informacyjnych. Ten segment usług informacyjnych jest w Małopolsce szczególnie mocno rozwinięty – w Krakowie działają bowiem dwa ogólnopolskie portale o ugruntowanej pozycji – Onet.pl i Interia.pl.

Samorząd Województwa, we współpracy z Telewizją Polską S.A. oddział w Krakowie oraz PISF przeprowadził drugą już edycję konkursu *Trzy Korony – Małopolska Nagroda Filmowa*. Nagroda przyznawana jest za najlepszy scenariusz filmowy związany z Małopolską lub Krakowem poprzez tematykę lub miejsce akcji. Spośród 67 nadesłanych prac jury wyłoniło laureatów konkursu. Zwycięzczynią została Małgorzata Jurczak za scenariusz pt. *Dziwołqg*.

W 2009 r. dzięki współdziałaniu samorządu Województwa i władz Gminy Miejskiej Kraków powstał w Małopolsce *Regionalny Fundusz Filmowy*. Zadaniem tego projektu jest wspieranie rozwoju twórczości filmowej w regionie.

3. Baza materialna

Działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego prowadzą w województwie małopolskim liczne instytucje i placówki kulturalne. Pod względem ilości instytucji kultury, jak i liczby osób, które je odwiedzają województwo małopolskie plasuje się w pierwszej trójce województw w Polsce. Na koniec roku 2009 w ogólnej liczbie 1741 instytucji kultury największy odsetek stanowiły biblioteki publiczne (43,6%), domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice (27,4%), placówki informacyjno-biblioteczne (14,6%), muzea (6,4%), galerie (4,0%), kina (2,7%) oraz teatry i instytucje muzyczne (1,3%).

W roku 2009 w Małopolsce działało 22 teatrów i instytucji muzycznych, 111 muzeów i instytucji paramuzealnych, 69 galerii, 43 kin oraz 480 domów kultury, ośrodków kultury i świetlic.

Tabela 61.
Instytucje i placówki kultury

Instytucje kultury	1999	2001	2003	2005	2007	2009
Muzea wraz z oddziałami muzealnymi	91	107	103	104	106	111
Teatry zawodowe i instytucje muzyczne	21	17	21	20	19	22
Kina	57	57	53	49	47	43
Biblioteki i filie biblioteczne	789	775	773	766	763	762
Placówki informacyjno-biblioteczne			381	293	288	254
Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	489	463	479	489	492	480
Galerie sztuki	42	75	71	66	63	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Działalność sceniczna teatrów i instytucji muzycznych stanowi istotny przejaw życia kulturalnego mieszkańców województwa małopolskiego. W 2009 r. w Małopolsce działały 22 teatry i instytucje muzyczne, z tego 15 teatrów dramatycznych (w tym 3 lalkowe), 2 teatry muzyczne (były to 2 opery), 4 orkiestry i chóry, 1 filharmonia. Wystawiono 4568 przedstawienia, czyli o 7,7% więcej niż w 2008 r. Najwięcej przedstawień wystawiły teatry dramatyczne, prawie 80% wszystkich przedstawień w województwie. Koncerty zorganizowane przez orkiestry, chóry i filharmonie stanowiły 15,4% ogółu imprez, a przedstawienia wystawione przez teatry muzyczne – 5,4%. Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych w województwie małopolskim wzrosła o 14,23% w porównaniu z 2008 r. i wyniosła 1,1 mln osób. Liczba miejsc na widowni w stałych salach widowiskowych w omawianym roku wyniosła w 6073 i wzrosła w porównaniu ze stanem z 2008 r. o 17,2%.

Tabela 62.
Podstawowe dane o muzeach według rodzajów

Wyszczególnienie	Muzea i oddziały muzealne		Wystawy czasowe				Zwiedzający muzea	
			własne w kraju		obce krajowe i z zagranicy			
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w tysiącach	w odsetkach
Ogółem	111	100,0	382	100,0	196	100,0	6033,9	100,0
artystyczne	20	18,0	77	20,2	24	12,2	1874,5	31,0
archeologiczne	2	1,8	4	1,1	6	3,1	83,2	1,4
etnograficzne	8	7,2	43	11,3	22	11,2	211,5	3,5
historyczne	22	19,8	49	12,8	23	11,7	896,6	14,9
biograficzne	7	6,3	6	1,6	8	4,1	54,4	0,9
martyrologiczne	2	1,8	20	5,2	1	0,5	1308,4	21,7
przyrodnicze	5	4,5	12	3,1	2	1,0	33,1	0,5
techniki	6	5,4	20	5,2	8	4,1	209,6	3,5
regionalne	26	23,5	83	21,7	46	23,5	276,3	4,6
inne	13	11,7	68	17,8	56	28,6	1086,3	18,0

Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2010 r.

W województwie małopolskim działało 111 muzeów (w tym 33 oddziały muzealne), z czego 77,5% należało do sektora publicznego, a 22,5% do sektora prywatnego. Najliczniejszą grupę, ze względu na rodzaj muzeum, stanowiły muzea regionalne (23,4%), a następnie historyczne (19,8%) i artystyczne (18,0%). Muzea prowadziły działalność edukacyjną, organizowały odczyty i prelekcje. W 2009 r. liczba odczytów i lekcji muzealnych wzrosła o 4,3% (z 11419 w 2008 r. do 11915). Odnotowano również wzrost liczby seansów filmowych zorganizowanych dla zwiedzających – o 15% (z 4116 w 2008 r. do 4724).

Muzea prezentują swoje zbiory poprzez organizowanie wystaw stałych i czasowych. W 2009 r. liczba wystaw czasowych zorganizowanych przez muzea wyniosła 578, czyli o 16,1% więcej niż w 2008 r.

W 2009 r. odnotowano znaczny, bo o 47,6 % w stosunku do 2008 r., wzrost obiektów muzealnych przystosowana dla potrzeb korzystających z nich osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. W tym też roku 27,9% obiektów muzealnych było już przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

W 2009 r. największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się muzea artystyczne (31,0% ogółu zwiedzających) oraz martyrologiczne (21,7% ogółu zwiedzających). Najmniejszą frekwencję odnotowano w muzeach biograficznych (0,9%) oraz przyrodniczych (0,5%). Liczba zwiedzających muzea w 2009 r. wyniosła 6 mln osób i był to spadek o 1,3% w porównaniu z 2008 r. Młodzież szkolna stanowiła 27,0% wszystkich zwiedzających muzea. Największą liczbę zwiedzających muzea i oddziały muzealne odnotowano w mieście Krakowie (2,7 mln osób).

W województwie małopolskim działało 43 kin stałych, co stanowiło 9,6% kin krajowych. Kina w Małopolsce oferowały 23,7 tys. miejsc na widowni. W 2009 r. w 110 salach kinowych wyświetlono 118,5 tys. seansów, o 1,5% mniej niż w 2008 r. Ogólna liczba widzów w kinach wyniosła 3,5 mln i wzrosła o 7,3% w porównaniu z 2008 r.

Wśród 43 kin stałych działających na terenie województwa małopolskiego w 2009 r. 30 obiektów było przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Działalność wystawienniczą na terenie województwa prowadzi 69 galerii i salonów sztuki, co stanowi 19,9% instytucji tego typu w kraju. Galerie sektora prywatnego stanowiły 56,5% ogółu placówek, natomiast sektora publicznego – 43,5%. Liczba zwiedzających galerie i salony sztuki wzrosła prawie o 17,0% w porównaniu do 2008 r. i wyniosła 470,6 tys. osób. Wystawy krajowe obejrzało 338,4 tys. osób (71,9% ogółu zwiedzających), wystawy zagraniczne w Polsce 98,8 tys. osób (prawie 21% ogółu zwiedzających), zaś wystawy międzynarodowe w Polsce 33,4 tys. osób (7,1% ogółu zwiedzających). Galerie w województwie małopolskim zorganizowały łącznie 859 wystaw, tj. o około 12,0% więcej niż w roku poprzednim, z czego 826 to wystawy w kraju. Wystawy krajowe stanowiły 82,7% wszystkich wystaw zorganizowanych w Polsce, wystawy zagraniczne – 9,3%, międzynarodowe – 4,2%, a wystawy polskie za granicą – 3,8%. Działalność wydawnicza galerii w 2009 r. objęła 1321 tytułów o łącznym nakładzie 404,3 tys. egzemplarzy. Spośród zbiorów własnych galerii największy odsetek stanowiły tzw. „nowe media” (elektroniczne) – 65% oraz fotografie – 30,4%. Działalności oświatowa małopolskich galerii przejawiała się w organizowaniu: odczytów i prelekcji (średni 55 osób na odczycie), spotkań autorskich (średnio 85 osób na spotkaniu), pogadanek na wystawach (średnio 42 osoby), oraz seansów filmowych (średnio 11 osób). W uzupełnieniu do działalności popularyzatorskiej i edukacyjnej galerie gromadzą także zbiory z zakresu sztuk plastycznych, fotografii i mediów elektronicznych tworząc kolekcje o charakterze paramuzealnym.

W województwie działały także 123 świetlice, 142 ośrodki kultury, 143 domy kultury, 72 kluby. Na wsi zlokalizowanych było 64,4% ogółu wymienionych instytucji. W 2009 r. placówki te zorganizowały 29,6 tys. imprez, czyli o 7,8% więcej niż w 2007 r. Wśród imprez organizowanych przez instytucje kultury dominują występy zespołów amatorskich, prelekcje, spotkania, wykłady, imprezy turystyczne i sportowo rekreacyjne. W imprezach tych uczestniczyło w 2009 r. 4 mln osób, czyli o 5,6% mniej niż w 2007 r.

Tabela 63.
Działalność bibliotek publicznych

Powiaty	Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (Stan w dniu 31 XII. 2009 r.)	Czytelnicy	Wypożyczenia księgozbioru w woluminach	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika
		na 1000 mieszkańców		
bocheński	2762	211	3342	15,8
brzeski	3043	195	4301	22,0
chrzanowski	3359	312	4310	13,8
dąbrowski	3088	167	3416	20,4
gorlicki	3452	203	4198	20,6
krakowski	4086	117	2140	18,2
limanowski	3359	176	2750	15,6
miechowski	3341	167	2421	14,5
myślenicki	4999	139	2224	16,0
nowosądecki	3269	159	3452	21,7
nowotarski	3248	163	2570	15,8
olkuski	3927	239	3708	15,5
oświęcimski	3938	212	3320	15,6
proszowicki	3618	131	1548	11,9
suski	2669	162	2868	17,7
tarnowski	3061	164	3346	20,4
tatrzański	3628	160	3086	19,2
wadowicki	3389	156	2886	18,4
wielicki	5520	163	2734	16,8
Kraków	10633	274	4317	15,8
Nowy Sącz	10569	260	4329	16,6
Tarnów	9696	239	3762	15,7

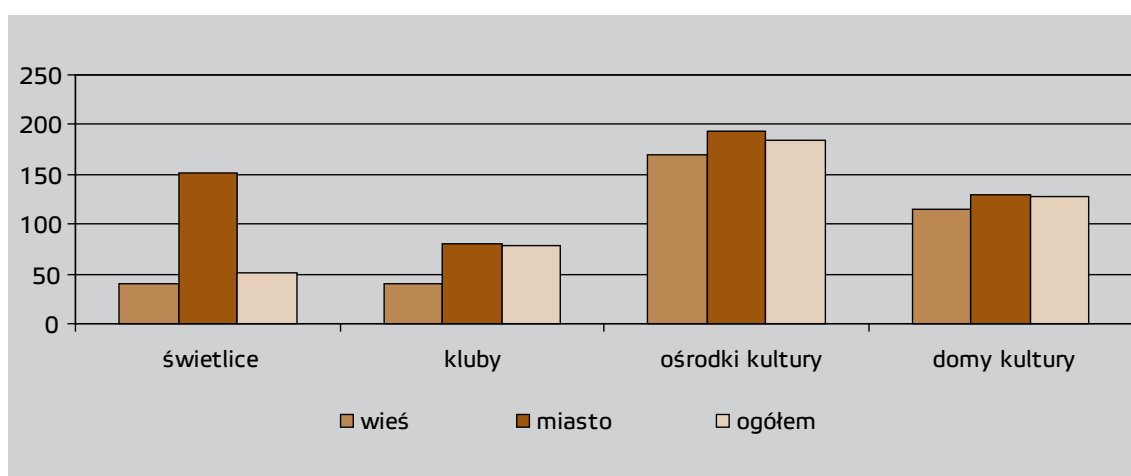
Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2010

Spośród wszystkich działających na terenie województwa małopolskiego w 2009 r. domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic tylko 22% z nich było przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich

Powszechnie dostępną i najlepiej zorganizowaną formą uczestnictwa ludności w kulturze stanowi sieć bibliotek publicznych. W 2009 r. działały 762 biblioteki publiczne i filie biblioteczne, tj. o 1 mniej niż w 2008 r. W gminach wiejskich zlokalizowanych było 73,6% z nich. Księ-

gozbiór bibliotek na koniec roku wyniósł 10,8 mln woluminów. Liczba czytelników w porównaniu z poprzednim rokiem nieznacznie zmniejszyła się (o 0,2%) i wyniosła 670,0 tys. osób. Najliczniejszą grupę czytelników stanowiły osoby poniżej 15 roku życia (24,8% ogółu czytelników) oraz osoby między 25 a 44 rokiem życia (23,1%). Najmniej czytelników było w grupie wiekowej powyżej 60 roku życia (6,3% ogółu czytelników). W odniesieniu do 2008 r. odnotowano spadek wypożyczeń księgozbioru (książek i czasopism) o 1,6% (z 11476,0 tys. do 11286,9 tys. woluminów). Przeciętny czytelnik w 2009 r. wypożyczył 17 pozycji. Najwięcej, bo 22 woluminy, wypożyczył czytelnik w powiecie brzeskim, najmniej zaś (12 woluminów) – w powiecie proszowickim.

Wykres 57. Liczba uczestników na 1 imprezę

Źródło: Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Krakowie, lipiec 2010 r.

Biblioteki w Małopolsce są z roku na rok lepiej wyposażone w sprzęt komputerowy. W 2009 r. 626 bibliotek wyposażonych było w komputery, tj. o 7,0% więcej w porównaniu z 2008 r. Wzrosła liczba komputerów użytkowanych w bibliotekach z 2361 do 2632, z czego 1414 było dostępnych dla czytelników (wzrost o 11,0%).

Z ogólnej liczby 762 bibliotek i fili bibliotecznych tylko 138 (18,1%) z nich było dostępnych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Wiodącą rolę wśród bibliotek publicznych w województwie małopolskim pełni Wojewódzka Biblioteka Publiczna. WBP posiada zbiory liczące blisko 600 tys. jednostek inwentarzowych. Są to książki, czasopisma, zbiory specjalne, w tym płyty, kasety, przeźrocza, dyskietki i dyski CD-ROM.

Od 2007 r. WBP prowadzi portal internetowy „Fidkar Małopolski” umożliwiający przeszukiwanie baz katalogowych i baz bibliograficznych bibliotek publicznych Małopolski i bibliotek naukowych Krakowa. Jest on największą multiwyszukiwarką baz zorganizowaną dla bibliotek publicznych w Polsce, dostępny bezpłatnie ze stron internetowych: WBP, Wrota Małopolski i bibliotek publicznych.

4. Szkolnictwo artystyczne

Ważną rolę w rozwoju kultury pełni szkolnictwo artystyczne, które przygotowuje zarówno przyszłych twórców i odtwórców kultury, jak i kadre pedagogiczną – nauczycieli i instruktorów szkolnych przedmiotów artystycznych i zajęć edukacji kulturalnej.

Na obszarze województwa małopolskiego prowadzą działalność 24 szkoły muzyczne I stopnia (w tym 10 prowadzonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz 14 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego), 4 zespoły szkół muzycznych, których częściami składowymi są szkoły I stopnia i II stopnia (nauka w nich kończy się uzyskaniem dyplomu zawodu muzyka) oraz 4 średnie szkoły plastyczne także kończące nauczanie dyplomem zawodowym.

Szkoły muzyczne II stopnia znajdują się: w Krakowie (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna II st., ul. Basztowej 6; Państwowa Szkoła Muzyczna II st., ul. Basztowa 6; Zespół Państwowych Szkół Muzycznych, os. Centrum E (dwie jednostki); powołana w zeszłym roku Szkoła Muzyczna II st. ul. Józefińskiej 10; oraz szkoły w Nowym Sączu, Nowym Targu i Tarnowie.

Szkołą niepubliczną posiadającą uprawnienia szkoły publicznej jest Archidiecezjalna Szkoła Muzyczna II st. w Krakowie, przy ul. Prostej 35.

Szkoły muzyczne I stopnia znajdują się w Krakowie oraz w Bochni, Gorlicach, Krzeszowicach, Limanowej, Myślenicach, Miechowie i Wadowicach.

Ofertę szkół I stopnia wzbogacają szkoły niepubliczne z uprawnieniami szkoły publicznej: w Krakowie oraz w Tymbarku.

Na terenie województwa małopolskiego działa 5 szkół plastycznych, tj. w Krakowie (2), w Tarnowie; Zakopanem oraz w Nowym Wiśniczu.

W Krakowie działa również jedna niepubliczna szkoła baletowa o uprawnieniach szkoły publicznej.

Należy również podkreślić, że wszystkie szkoły artystyczne poza swoim podstawowym celem kształcenia muzycznego wypełniają także rolę instytucji kultury. Są organizatorami koncertów, konkursów, festiwali. Ich sale koncertowe otwierają swe bramy dla społeczności miast, w których mają swoje siedziby oraz dla goszczących turystów. Są to przedsięwzięcia o wysokiej randze artystycznej. Wszystko to sprzyja formowaniu przyszłego artysty i odbiorcy kultury.

5. Dziedzictwo kulturowe

Województwo małopolskie jest jednym z najważniejszych kulturowo obszarów w Polsce. Liczne zabytkowe obiekty, miejsca świadczące o wielowiekowej historii, skarby kultury i sztuki zgromadzone w ponad stu muzeach stanowią ważny atut dla rozwoju regionu. W Małopolsce znajduje się najwięcej w kraju – aż osiem – zespołów obiektów chronionych jako światowe dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze UNESCO: historyczne centrum miasta Krakowa; kopalnia soli w Wieliczce; obszar niemieckiego, nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz–Birkenau; manierystyczny zespół architektoniczno–krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej, a także cztery kościoły drewniane południowej Małopolski: p.w. św. Michała Archanioła w Binarowej, p.w. św. Michała Archanioła w Dębnie, p.w. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej oraz p.w. św. Filipa i Jakuba w Sękowej.

Z terenu województwa małopolskiego pięć zespołów obiektów uznanych zostało przez Prezydenta RP za Pomniki Historii: historyczny zespół miasta Kraków, kopalnia soli w Wieliczce, kopalnia soli w Bochni, krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej i Raclawice – teren historycznej Bitwy Raclawickiej.

Ewidencja zabytków znajdujących się na terenie województwa małopolskiego obejmuje około 47 tys. obiektów. Do wojewódzkiego rejestru wpisanych jest 3113 zabytków nieruchomych natomiast rejestr zabytków ruchomych zawiera ok. 1194 pozycje obejmujące ok.

28 000 obiektów. Na terenie województwa zinwentaryzowano także ponad 17 tys. stanowisk archeologicznych, z których 406 najcenniejszych wpisano do rejestru zabytków.

Głównym źródłem finansowania prac konserwatorsko–remontowych zabytkowej architektury znajdującej się na terenie miasta Krakowa, jest Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, którego dysponentem jest Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa. W 2009 r. Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa dysponował kwotą 42 mln zł. Środki finansowe zostały przeznaczone na odnowę 112 obiektów (w tym 110 sfinansowanych z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa).

Ważniejszymi zrealizowanymi w 2009 r. pracami konserwatorskimi ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa były: Barbakan, Zespół klasztorny Kaniaków Regularnych Laterańskich na Kazimierzu, Zespół klasztorny Franciszkanów, Zespół klasztorny Karmelitów „Na Piasku”, Collegium Medicum UJ, Kamienica „Festina Lente” (ul. Retoryka 7), Pałac Krzysztofory, Fort 44 „Tonie”, Synagoga Remuh, Wieża Ratuszowa, Szpital Bonifratrów.

Województwo Małopolskie prowadzi szeroko zakrojone działania zmierzające do poprawy stanu zachowania materialnego dziedzictwa kulturowego regionu. W 2009 r. kontynuowano rozpoczęty w 1999 r. program wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

W 2009 r. na wsparcie prac renowacyjnych przy zabytkach samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył 10,7 mln zł, co stanowi wzrost o 55,9% w stosunku do nakładów w roku 2008. Wsparcie finansowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przyznano 184 zadaniom.

Samorząd Województwa Małopolskiego rozpoczął projekty dotyczące ochrony zabytków małej architektury. W 2009 r. po raz pierwszy ogłoszono konkurs pod nazwą „Kapliczka”. W ramach tego zadania została udzielona pomoc finansowa dla gmin i powiatów z terenu Małopolski, które prowadzą prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkowych kapliczkach położonych na ich terenie. Łączna pomoc finansowa Województwa Małopolskiego wyniosła 200 tys. zł, dzięki której udało się zrealizować zadania polegające na renowacji 17 zabytkowych kapliczek. Równocześnie Województwo rozpoczęło działania mające na celu odnowienie kapliczek przydrożnych położonych w pasie dróg wojewódzkich, poprzez ogłoszenie i rozstrzygnięcie zamówienia publicznego na renowację 18 zabytkowych obiektów. Łączny koszt odnowienia tych kapliczek wyniósł 479 tys. zł.

Po raz siódmy w roku 2009 przyznana została *Nagroda Województwa Małopolskiego im. Mariana Korneckiego* za wybitne osiągnięcia w dziedzinie ochrony zabytków architektury drewnianej Małopolski oraz ich promocji. W roku 2009 nagrodę otrzymał Józef Hronowski.

Najważniejszym przedsięwzięciem kulturalnym Województwa Małopolskiego są *Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego*, organizowane od roku 1999.

W 2009 r. odbyła się już XI edycja Dni. Szerokiej publiczności zaprezentowano 12 obiektów zasługujących szczególnie na bliższe poznanie były zarówno obiekty sakralne (kościół i klasztor w Krakowie, Imbramowicach, Wysocicach i Krzeszowicach) jak również zabytki architektury świeckiej (Kamienica przy ul. Basztowej 8 z aulą Akademii Muzycznej w Krakowie, tzw. „Floriana”, pałac Popielów wraz z pomnikiem przyrody „Źródło Jordan” na terenie parku krajobrazowego; architektura uzdrowiskowa w Krzeszowicach wraz z parkiem zdrojowym; zabytkowy spichlerz, lamus i zabudowania podworskie w Pisarach; dwór w Łęgu Tarnowskim). Udośćpniono także do zwiedzania synagogę w Dąbrowie Tarnowskiej i Muzeum Jana Wnuka w Odporyszowie.

Elementem skutecznej ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski jest powszechność stosowania wymogów ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, która nakłada na gminy obowiązek opracowania gminnych programów ochrony zabytków wraz z wprowadzeniem gminnej ewidencji zabytków. Ponad 40% gmin wykazuje istnienie planu lub programu rewaloryzacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytko-

wych. Większość programów powstała w latach 2005–2007, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

W 2009 r. rozpoczęto pracę nad przygotowaniem programu opieki nad zabytkami na lata 2010 – 2013 stanowiącego kontynuację Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski w latach 2005–2009. Nowy program tworzony jest przy szerokim udziale ekspertów zewnętrznych, zarówno w dziedzinie konserwacji zabytków i opieki nad zabytkami jak i specjalistów w zakresie planowania przestrzennego, dokumentowania dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i upowszechniania. Zgodnie z harmonogramem działań program zostanie przyjęty przez Sejmik Województwa małopolskiego w 2010 r.

Tabela 64. **Finansowanie prac konserwatorskich i innych zadań z zakresu ochrony zabytków**

- 1 – Środki finansowe przyznane na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
- 2 – Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego – Dziedzictwo Kulturowe, Priorytetu 1 – Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
- 3 – 45 500 000 zł – dotacja z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa,
- 4 – wydatki na remonty obiektów zabytkowych w 2008 roku (wykonanie 44 728 648,77 zł), wg planu 44 850 000 zł, w tym 44 300 000 zł –z dotacją z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa
- 5 – 6 880 000 zł wykorzystana kwota dotacji
- 6 – Wydatki bieżące ogółem 7 423 000 zł
- 7 – 10 397 500 zł przekazana kwota dotacji
- 8 – wydatki na remonty obiektów zabytkowych w 2009 roku (wykonanie 41 792 170,72 zł), wg planu 42 228 999,54 zł, w tym 42 000 000 zł –z dotacją z budżetu centralnego przez Kancelarię Prezydenta Państwa

Źródło finansowania	Przeznaczenie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Budżet Województwa Małopolskiego	Zabytki ruchome i nieruchomości	757 000	675 000	755 472	1 015 365	828 029	450 000	1 102 000	1 000 000	4 864 425	6 900 000 ⁵	10 757 500 ⁷
	Zabytki ruchome	664 962	1 088 912	168 577	970 000	996 863	951 495	840 480	872 966	1 300 000	1 312 000	1 262 000
Budżet Wojewody Małopolskiego (Środki będące w dyspozycji Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) ⁶	Archeologiczne dobra kultury	137 000	154 422	218 004	60 406	72 730	73 000	54 434	56 000	100 000	91 000	91 000
	Zabytki nieruchome	-	-	-	-	-	-	-	58 500	3 240 000	5 800 000	5 800 000
Środki finansowe Ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego przeznaczone dla województwa małopolskiego ¹	Dokumentacja konserwatorska ewidencyjna, ekspertyzy i opinie konserwatorskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	220 000	220 000
	Zabytki nieruchome, zabytki architektury Skarbu Państwa, obiekty własne resortu, programy resortowe: sakralne drewniane i zabytki romańskie	3 078 450	1 961 133	424 578	939 583	767 684	494 593	678 491	5 029 995 ²	129 570 000 ²		
Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa	Zabytki nieruchome	34 100 000	40 254 331	32 400 300	32 400 993	31 066 076	31 036 573	31 072 076	37 935 686	45 913 061 ³	44 850 000 ⁴	42 228 999,54 ⁸

Źródło: Urząd Marszałkowski WM, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

VII. Kultura fizyczna

Opracowanie: Krzysztof Kępa

Działania Województwa Małopolskiego w obszarze kultury fizycznej służą przede wszystkim stworzeniu dla społeczności naszego regionu jak najlepszych warunków, umożliwiających uprawianie sportu i rekreacji. Celowi temu służy coroczne wsparcie finansowe z budżetu Województwa Małopolskiego na upowszechnianie kultury fizycznej, współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży, promocję osiągnięć sportowych i rozwój podstawowej bazy sportowej.

Aktywne włączanie się władz samorządowych w popularyzację szeroko rozumianej kultury fizycznej ma ważne znaczenie dla osiągnięcia pozytywnych efektów rozwoju kultury fizycznej w Małopolsce.

1. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej

W roku 2009 Województwo Małopolskie wsparło kulturę fizyczną ogólną kwotą 26 756 705 złotych, co stanowi wzrost o blisko 24% w porównaniu z rokiem 2008. W większości były to środki skierowane na rozwój podstawowej bazy sportowej (ORLIK '2012) oraz dofinansowanie zadań z dziedziny kultury fizycznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe.

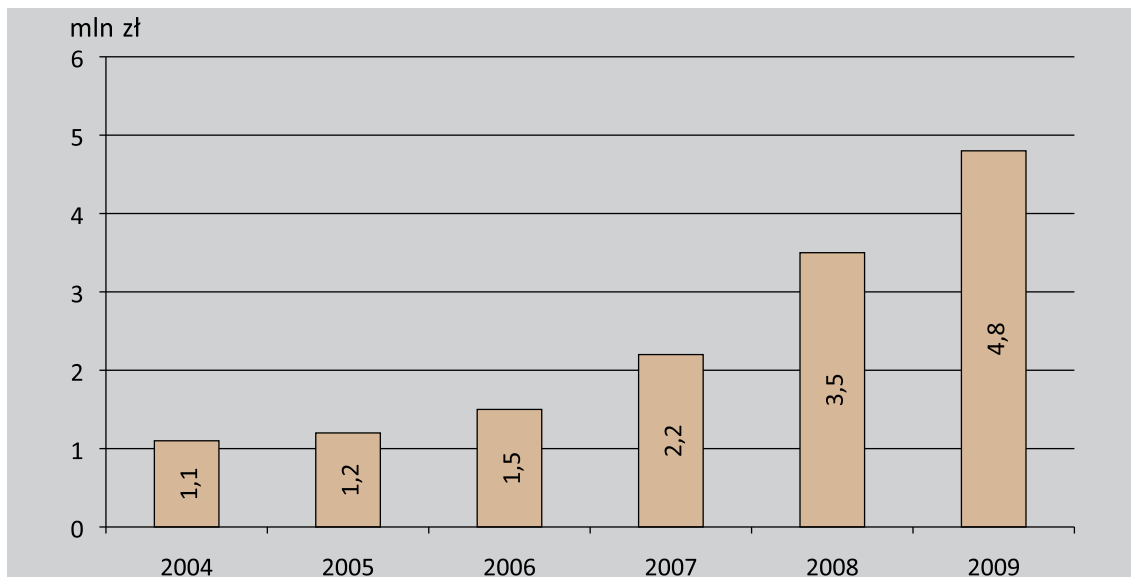
Wzorem lat ubiegłych, wsparcia udzielano w podstawowych działaniach, tj:

Otwartych konkursach ofert na realizację zadań Województwa Małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej:

- *upowszechnianie kultury fizycznej*, najszerza oferta kierowana do najliczniejszego grona odbiorców, która stawia sobie za cel uaktywnienie sportowe jak największej ilości mieszkańców oraz pomoc w organizacji imprez sportowych rangi światowej, europejskiej, ogólnopolskiej i wojewódzkiej, ważnej dla społeczności lokalnych naszego regionu. Oferta tych imprez skierowana jest przede wszystkim do dzieci i młodzieży środowisk wiejskich, aktywnej sportowo części środowiska akademickiego, sportowców niepełnosprawnych i szerokiego kręgu społeczeństwa. Corocznie kilkadziesiąt stowarzyszeń działających w obszarze kultury fizycznej przygotowuje i realizuje projekty współfinansowane przez Województwo. Ich liczba sukcesywnie wzrasta, stanowiąc o aktywności i pomysłowości lokalnych środowisk,
- *współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży*, dziedzina kultury fizycznej, w której Województwo Małopolskie dofinansowało organizację zawodów, konsultacji i obozów sportowych z udziałem kadr Województwa Małopolskiego. Wsparcie finansowe obejmowało wyselekcjonowanych sportowców w dyscyplinach ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w kategoriach wiekowych młodzika, juniora młodszego, juniora i młodzieżowca, oraz Wojewódzkich Gimnazjad, Licealiad i Igrzysk Młodzieży Szkolnej. Skutkiem tego, nasze Województwo od lat jest niekwestionowanym liderem we wszelkich klasyfikacjach w dyscyplinach zimowych, oraz rokrocznie zajmuje V miejsce w klasyfikacji województw ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży.

Wykres 58.

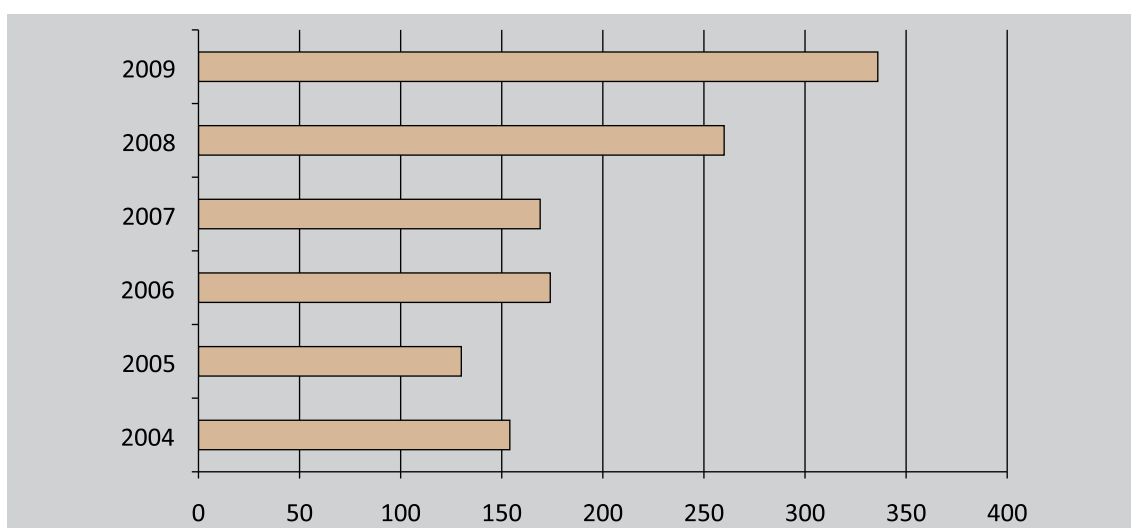
Środki w budżecie Województwa Małopolskiego przewidziane na dotacje dla NGO realizujących zadania z upowszechniania kultury fizycznej i współzawodnictwa i szkolenia sportowego dzieci i młodzieży.

Źródło: opracowanie własne

Wykres 59.

Liczba dofinansowanych przedsięwzięć z dziedziny kultury fizycznej w ramach zadań: upowszechnianie kultury fizycznej oraz współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży.

Źródło: opracowanie własne

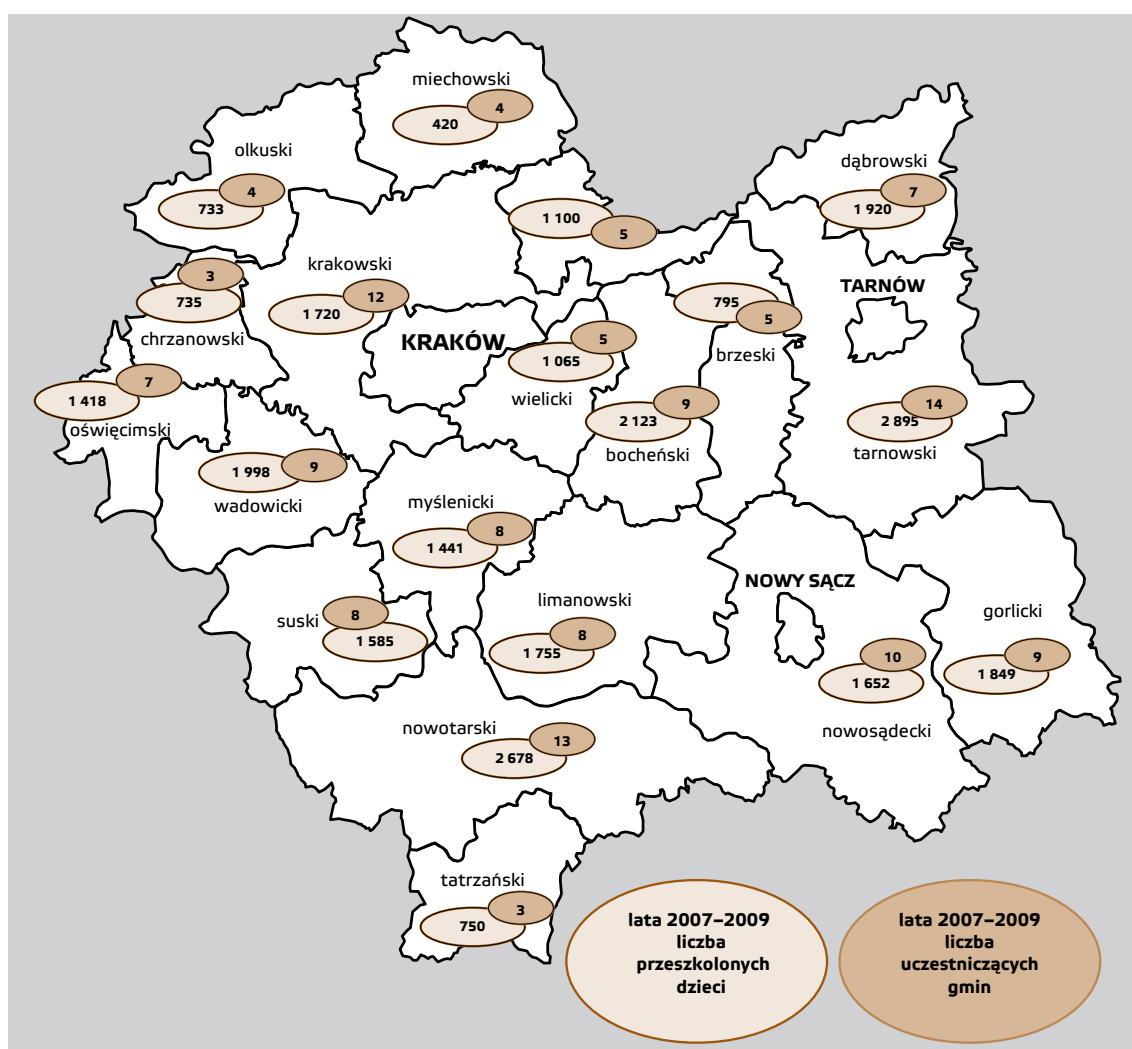
Projektach regionalnych – upowszechnianie kultury fizycznej.

Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez organizację zajęć rekreacyjno – sportowych „Już pływam”.

W roku 2009 kontynuowano kursy nauki pływania prowadzone przez instruktorów, pod nadzorem ratowników, na krytych pływalniach Województwa Małopolskiego, adresowane do uczniów szkół podstawowych w małopolskich gminach. Realizacja programu skutkowałą wzrostem bezpieczeństwa dzieci korzystających z kąpielisk, popularyzacją aktywnych form spędzania wolnego czasu i podniesieniem ogólnej sprawności fizycznej młodych Małopolan.

W roku 2009 kolejnych 12 000 dzieci ze 123 gmin – co stanowi wzrost o blisko 47% w porównaniu z rokiem 2007 – zostało przeszkolonych z zakresu nauki pływania. Wysokość dofinansowania zadania z budżetu Województwa Małopolskiego w roku 2009 wyniosło 1 500 000 złotych.

Mapa 11.
Projekt „Już pływam” w latach 2007 – 2009

2. Rozwój infrastruktury sportowej

Aktualnie, stan podstawowej bazy sportowej w Województwie Małopolskim (uwzględniając najpopularniejsze obiekty sportowe) liczy 4 206 obiektów.

Tabela 65.
Obiekty sportowe

boiska do piłki nożnej	boiska do koszykówki	boiska do piłki ręcznej	boiska do piłki siatkowej	boiska uniwersalne	korty tenisowe	hale 44 x 24 m	małe hale, sale 36 x 18 – 24 x 12 m	pływalnie kryte 25 x 12,5 m	pływalnie otwarte 25 x 12,5 m	lodowiska kryte	wyciągi narciarskie	RAZEM
958	378	314	528	773	289	56	620	42	11	8	229	4 206

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego

Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego.

Województwo Małopolskie systematycznie wspiera rozwój infrastruktury sportowej. Inwestorzy korzystają min. ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego.

Corocznie, w ramach tego programu, Sejmik Województwa Małopolskiego kieruje do dofinansowania zadania zgłoszone przez samorządy szczebla powiatowego i gminnego.

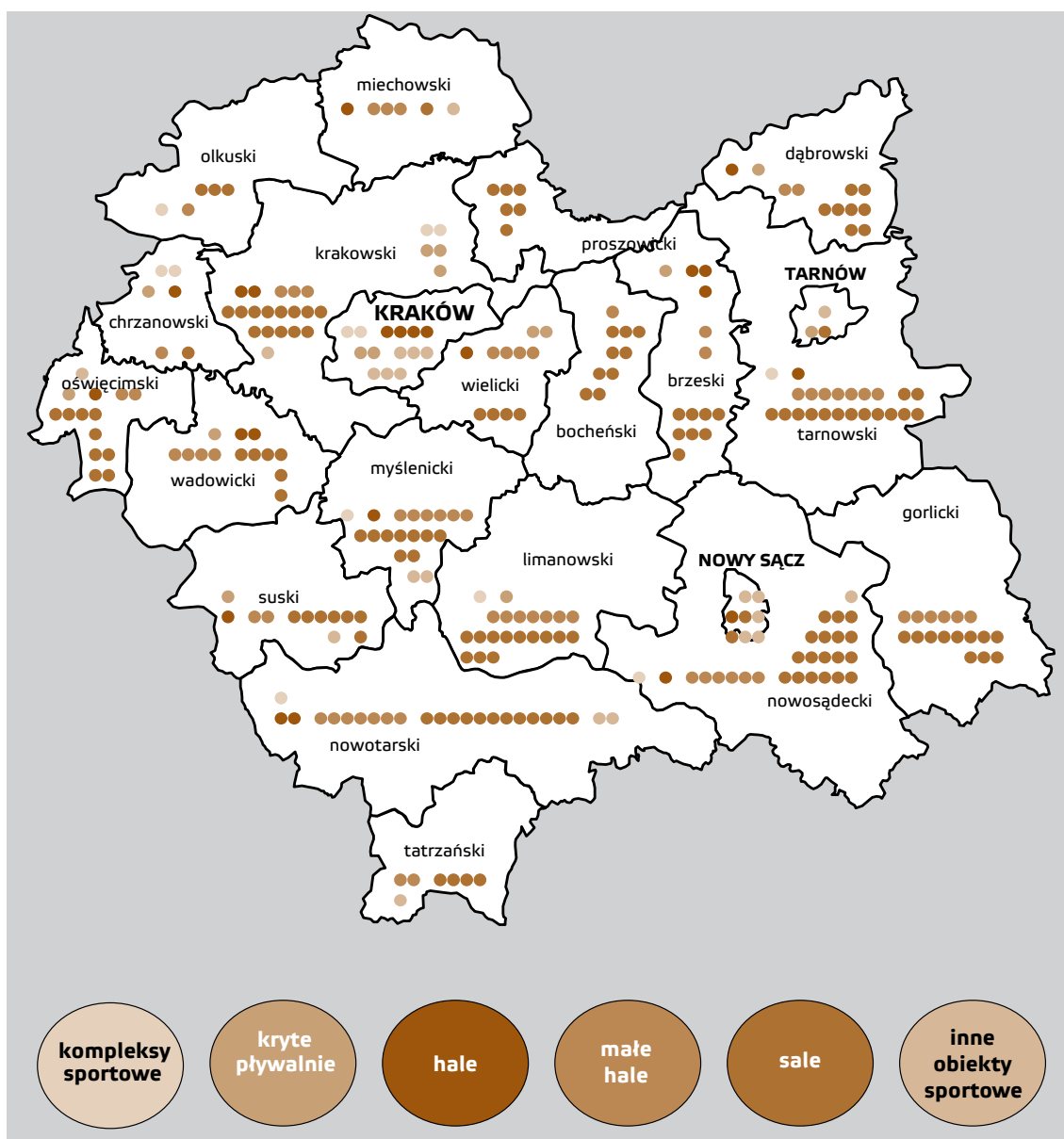
Tabela 66.
Zadania skierowane do dofinansowania w 2009 r.

Inwestor	Zadanie
Starostwo Chrzanowskie	budowa kompleksu sportowego w Chrzanowie
Gmina Myślenice	budowa Centrum Sportu i Rekreacji w Myślenicach (II etap)
Starostwo Limanowskie	budowa krytej pływalni w Limanowej
Gmina Chełmec	budowa hali w Piątkowej
Gmina Czarny Dunajec	budowa małej hali w Cichem
Gmina Tarnów	budowa małej hali w Koszycach Wielkich
Gmina Bobowa	budowa małej hali w Bobowej
Gmina Ochotnica Dolna	budowa sali w Ochotnicy Dolnej – Skrodne
Gmina Słopnice	budowa sali w Słopnicach
Gmina Nowe Brzesko	budowa sali w Nowym Brzesku
Gmina Miejska Nowy Sącz	budowa boiska wielofunkcyjnego w Nowym Sączu

Źródło: opracowanie własne

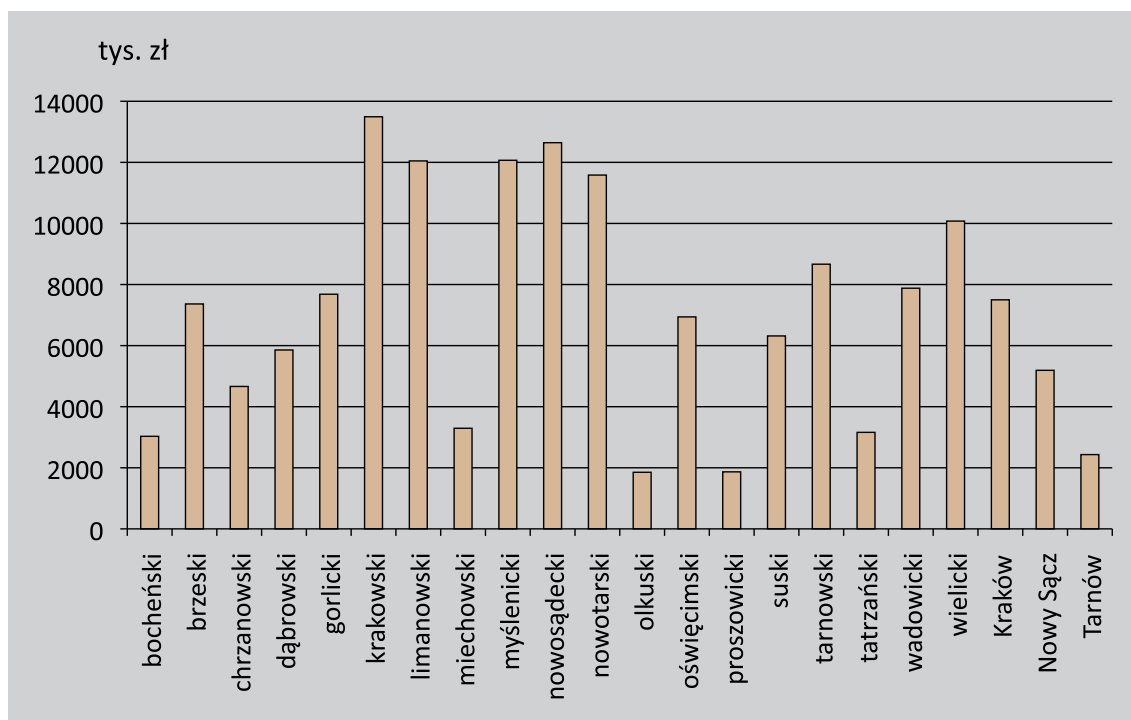
Od 1999 roku 296 budowy, modernizacje i remonty obiektów sportowych otrzymały wsparcie finansowe, co w wydatny sposób przyspieszyło oddanie tych obiektów do użytku. Łącznie, do dofinansowania skierowano budowę 12 kompleksów sportowych, 15 krytych pływalni, 23 hale, 66 małych hal, 158 sal i 22 innych obiektów sportowych.

Mapa 12.
 Inwestycje sportowe dofinansowane z funduszu rozwoju kultury fizycznej w ramach wieloletniego programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego w latach 1999 – 2009

Wykres 60.

Środki z funduszu rozwoju kultury fizycznej przekazane jst w ramach wieloletniego programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego w latach 1999 – 2009 (w tys. zł)

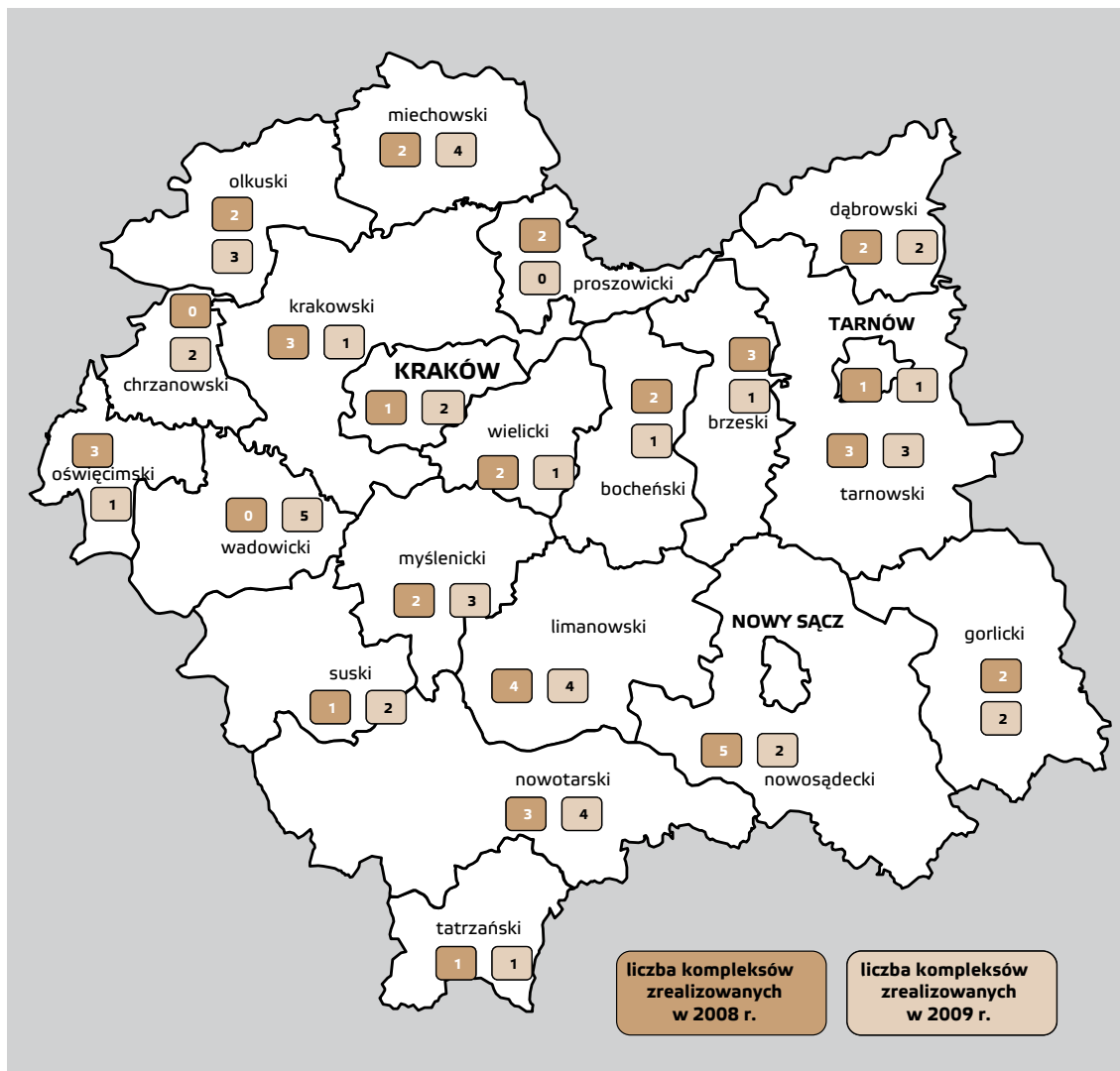
Źródło: opracowanie własne

Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych „Moje Boisko ORLIK ‘2012”

Budowa kompleksów sportowych w ramach programu „Moje boisko Orlik ‘2012” jest to inicjatywa Ministra Sportu i Turystyki wdrażana na terenie Małopolski we współpracy z Samorządem Województwa Małopolskiego.

Program polega na budowie kompleksów sportowych, składających się z dwóch boisk ze sztuczną nawierzchnią (do piłki nożnej i wielofunkcyjne) i budynku zaplecza sanitarno – szatniowego, wraz z ogrodzeniem i oświetleniem, umożliwiających uprawianie różnych dyscyplin sportowych przez wszystkie grupy wiekowe na bezpiecznych, nowoczesnych boiskach sportowych. Na montaż finansowy przedsięwzięcia składają się środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki, Województwa Małopolskiego i środki własne inwestora. Dotychczasowa realizacja programu „Moje boisko, Orlik ‘2012” umożliwiła oddanie do użytku 89 nowoczesnych, ogólnodostępnych i bezpłatnych kompleksów sportowych dla społeczności naszego regionu. W roku 2009 budżet Województwa Małopolskiego dofinansował realizację 45 kompleksów kwotą 14 985 000 złotych

Mapa 13.
Program „Moje boisko orlik '2012” w latach 2008– 2009

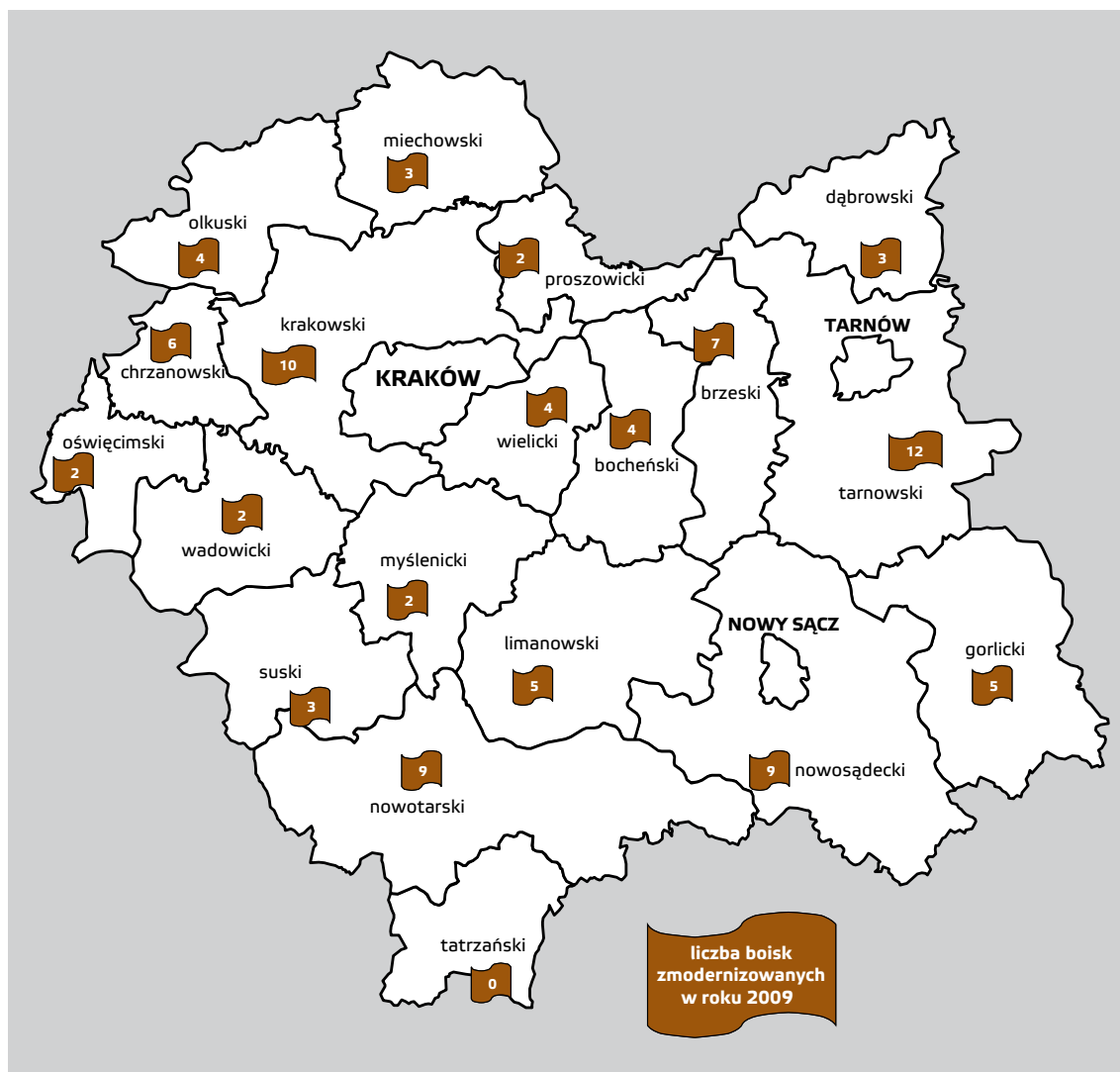

Źródło: opracowanie własne

Remonty i modernizacje boisk z nawierzchnią naturalną wraz z zapleczem ORLIK Plus

Program jest inicjatywą samorządu Województwa Małopolskiego, obejmującą dofinansowanie remontów i modernizacji obiektów sportowych zlokalizowanych w gminach wiejskich lub na terenach wiejskich w gminach miejsko – wiejskich, mającą na celu podniesienie standardu boisk sportowych i ich zaplecza, w szczególności boisk piłkarskich, wykorzystywanych przez drużyny uczestniczące w rozgrywkach Polskiego Związku Piłki Nożnej (od III ligi do klasy „B”). W roku 2009 do dofinansowania przyjęto 92 obiekty sportowe z 75 jednostek samorządu terytorialnego. Kwota dofinansowania z budżetu Województwa Małopolskiego – 4 679 000 złotych

Mapa 14.
PROGRAM ORLIK PLUS w roku 2009

Źródło: opracowanie własne

3. Organizacja i promocja wydarzeń sportowych

Promocja osiągnięć sportowych.

Zarząd Województwa Małopolskiego przyznaje nagrody Województwa Małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej „Małopolski Laur Sportu”. Nagrody przyznawane są najlepszym zawodnikom w kategoriach wiekowych junior młodszy, junior i młodzieżowców oraz sportowcom niepełnosprawnym.

Rok 2009 obfitował w szereg sukcesów sportowych młodych Małopolan na imprezach najwyższej rangi. Osiągnięcia te odzwierciedla ilość osób nagradzanych w ramach promocji kul-

tury fizycznej. Małopolskim Laurem Sportu nagrodzono 41 zawodniczek i zawodników, złotych, srebrnych i brązowych medalistów Mistrzostw Świata i Europy oraz ich trenerów.

Laureaci nagród, to w większości reprezentanci tych dyscyplin sportowych w których Województwo Małopolskie od lat wiedzie prym na arenie ogólnopolskiej, przedstawiciele m.in. kajakarstwa górskiego, dalekowschodnich sztuk walki, dyscyplin zimowych i pływania.

XV ogólnopolska olimpiada młodzieży w sportach letnich – małopolska '2009

W dniach 6 lipca do 23 sierpnia 2009 roku Województwo Małopolskie było gospodarzem corocznej, najważniejszej i największej imprezy sportu młodzieżowego XV Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży w sportach letnich – MAŁOPOLSKA '2009, oficjalnych Mistrzostw Polski Juniorów i Juniorów Młodszych.

W imprezie udział wzięło blisko 6 500 uczestników. Finały rozgrywane były 27 dyscyplinach. Zawody odbywały się na terenie całego Województwa Małopolskiego angażując w przeprowadzenie imprezy lokalne środowiska sportowe i samorządy terytorialne.

VIII. Bezpieczeństwo publiczne

Opracowanie: Katarzyna Jasińska

Bezpieczeństwo publiczne jest to ogół warunków i instytucji mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia obywateli, ustroju i suwerenności państwa oraz majątku ogólnonarodowego, przed zjawiskami godzącymi w ogólnoprzyjęte normy społeczne i prawne. Bezpieczeństwo publiczne jest także stanem w społeczeństwie, który umożliwia jego sprawne funkcjonowanie. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego jest w głównej mierze domeną organów administracji publicznej. Fundamentalną rolę w ramach tego sektora pełnią: policja, straż pożarna, straż miejska, jednostki ratownictwa i inne wyspecjalizowane agencje, inspekcje i służby. Efektywność działania poszczególnych służb w ramach realizowanych przez nie zadań zależy przede wszystkim od wzajemnej współpracy jak również kooperacji z samorządem lokalnym i regionalnym, a także bezpośrednio z mieszkańcami.

1. Zagrożenie przestępczością

W 2009 roku na terenie Województwa Małopolskiego stwierdzono 88 216 przestępstw, tj. o ponad 7 % więcej niż w 2008 roku. Znacząco wzrósł udział przestępstw o charakterze gospodarczym, tj. o ponad 18%, natomiast przestępstwa o charakterze kryminalnym i drogowym wzrosły o ok. 5%. Konsekwentnie rośnie skuteczność wykrywania ich sprawców. W 2009 roku wykrywalność sprawców przestępstw wyniosła w Małopolsce 63,9% (tj. o 2,4% więcej w stosunku do roku poprzedniego). Największą wykrywalność odnotowano w stosunku do przestępstw o charakterze drogowym (98,9%) oraz gospodarczym (92,6%).

Tabela 67.
Przestępstwa stwierdzone

Typ przestępstwa	2007	2008	2009	Wskaźnik wykrywalności sprawców (%)
Ogółem	87 006	82 445	88 216	63,9
Kryminalne	64 116	59 630	62 488	51,2
Gospodarcze	9 829	10 007	11 824	92,6
Drogowe	9 793	9 839	10 330	98,9
Inne	3 268	2 969	3 574	92,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2009”

W odniesieniu do ogólnej liczby przestępstw w województwie małopolskim, podregionem szczególnie narażonym na zagrożenie przestępczością (z uwagi na wysoką koncentrację funkcji turystycznych i usługowych) jest podregion miasta Kraków z liczbą 32 197 przestępstw odnotowanych w roku 2009. Jest to podregion w którym wskazuje się jednocześnie na naj-

mniejszą liczbę przestępstw o charakterze drogowym w porównaniu z pozostałymi podregionami.

Tabela 68.
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych

Podregion	Przestępstwa			
	Ogółem	Kryminalne	Gospodarcze	Drogowe
Województwo	88 216	62 488	11 824	10 330
Podregion krakowski	12 913	8 193	1 950	2 318
Podregion miasta Kraków	32 197	27 536	2 130	1 702
Podregion nowosądecki	15 298	10 648	1 590	2 067
Podregion oświęcimski	14 884	9 672	2 122	2 307
Podregion tarnowski	12 924	6 439	4 032	1 936

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego 2009”

W roku 2009 odnotowano wzrost przestępczości we wszystkich podregionach z wyłączeniem podregionu oświęcimskiego, w którym nastąpił spadek o 1,7%. Podregionem cieszącym się najniższym wskaźnikiem przestępczości jest nadal podregion tarnowski. Jednocześnie wskaźnik wykrywalności przestępstw w podziale na powiaty jest najwyższy właśnie w tym podregionie (powiat brzeski – 85,8% wykrytych przestępstw). Najniższym wskaźnikiem charakteryzuje się podregion miasto Kraków (44,2).

2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

Formacją odpowiedzialną za utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym bezpieczeństwa w ruchu drogowym, jest Policja.¹ Zgodnie z danymi Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, w 2009 roku na terenie województwa małopolskiego miało miejsce 35 680 zdarzeń drogowych. Wśród nich 4 414 to wypadki drogowe w których życie straciło 314 osób, a 5 597 zostało rannych. Przyjęte założenia i nakreślone na 2009 rok zadania w zakresie poprawy bezpieczeństwa na drogach skutkowały spadkiem ilości wypadków drogowych o 267, (5,7%) oraz spadkiem ofiar śmiertelnych o 30 (8,7%) i rannych o 380 (6,4%). Natomiast wzrost został odnotowany w kolizjach drogowych o 127 (0,4%).

¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. (tekst ujednolicony) ze zm.

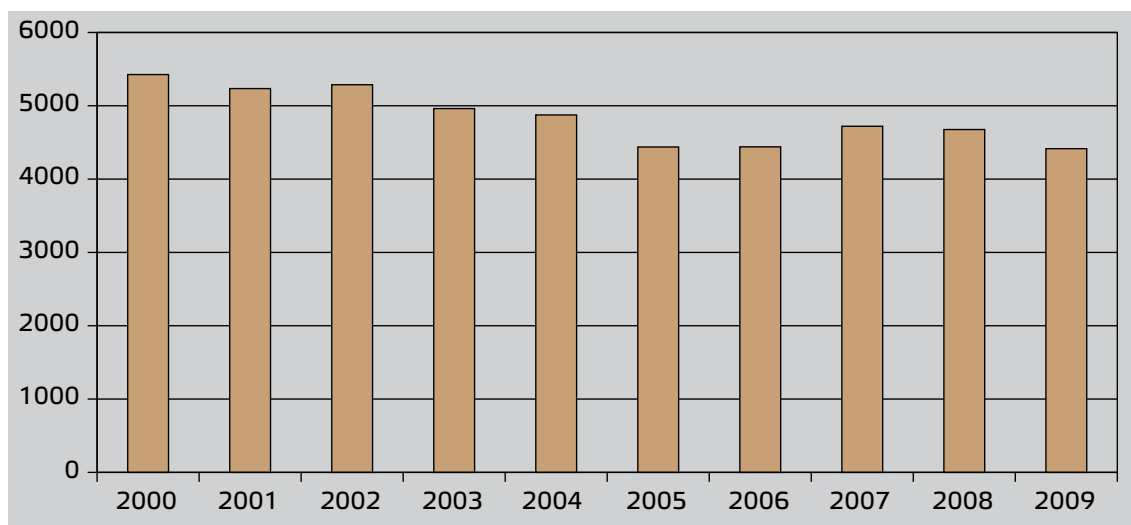
Tabela 69.
Zdarzenia na małopolskich drogach

Rodzaj zdarzenia	2008	2009	Spadek (-)/ wzrost (+)
Wypadki drogowe	4 681	4 414	- 5,7%
Ofiary śmiertelne	344	314	- 8,7%
Osoby ranne	5 977	5 597	-6,4%
Kolizje drogowe	31 138	31 265	+ 0,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Od roku 2000 na terenie województwa małopolskiego można zaobserwować tendencję spadkową w ilości wypadków drogowych o 18,7 %.

Wykres 61.
Wypadki drogowe

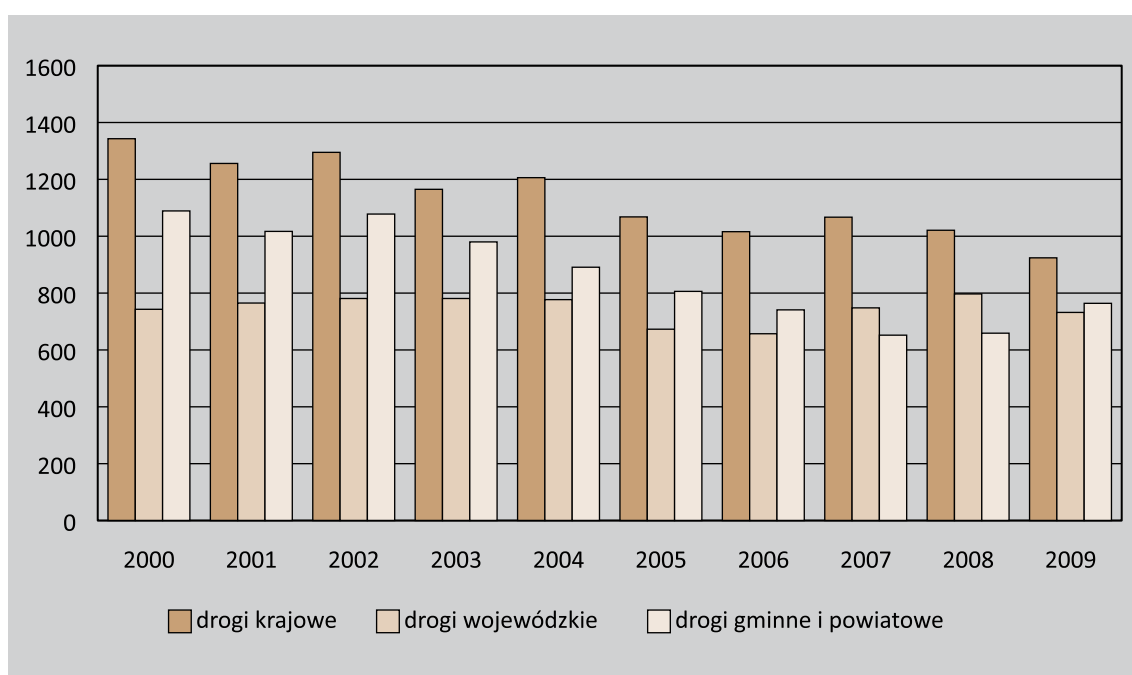
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Rozpatrując zagadnienie na przestrzeni miesięcy w 2009 roku najczęściej wypadków drogowych zaistniało w październiku – 450 (10,2 %) oraz w lipcu – 427 (9,7 %). Najwięcej osób zostało poszkodowanych (rannych) także w październiku – 570 oraz w sierpniu – 561, a ofiar śmiertelnych odnotowano najczęściej w grudniu – 45 (14,3 %) oraz w październiku 39 (12,4 %). Rozkład wypadków na przestrzeni tygodnia dowodzi, że najbardziej niebezpieczny jest piątek – 735 wypadków (16,6 %) oraz poniedziałek i wtorek – po 646 wypadków drogowych. Najwięcej osób zginęło w sobotę – 55 (17,5 %).

W ciągu doby gwałtowny wzrost wypadków obserwowany jest od godziny 7-ej do 21-ej. Niemniej jednak kulminacja przypada na przedział między godziną 16-tą a 19-tą; w tym czasie, a więc w ciągu trzech godzin zaistniało 1 026 wypadków drogowych, (23,2 % wszystkich wypadków).

Do największej ilości wypadków dochodzi na drogach krajowych. Na drugim miejscu znajdują się drogi gminne i powiatowe. W porównaniu z rokiem 2008 na tych drogach odnotowano wzrost wypadków o 105 (16%). Najmniej zdarzeń odnotowuje się na drogach wojewódzkich. Na ulicach miast odnotowano w 2009 roku 1 999 wypadków, tj. 45,2% wszystkich wypadków.

Wykres 62. Wypadki w województwie małopolskim według kategorii drogi

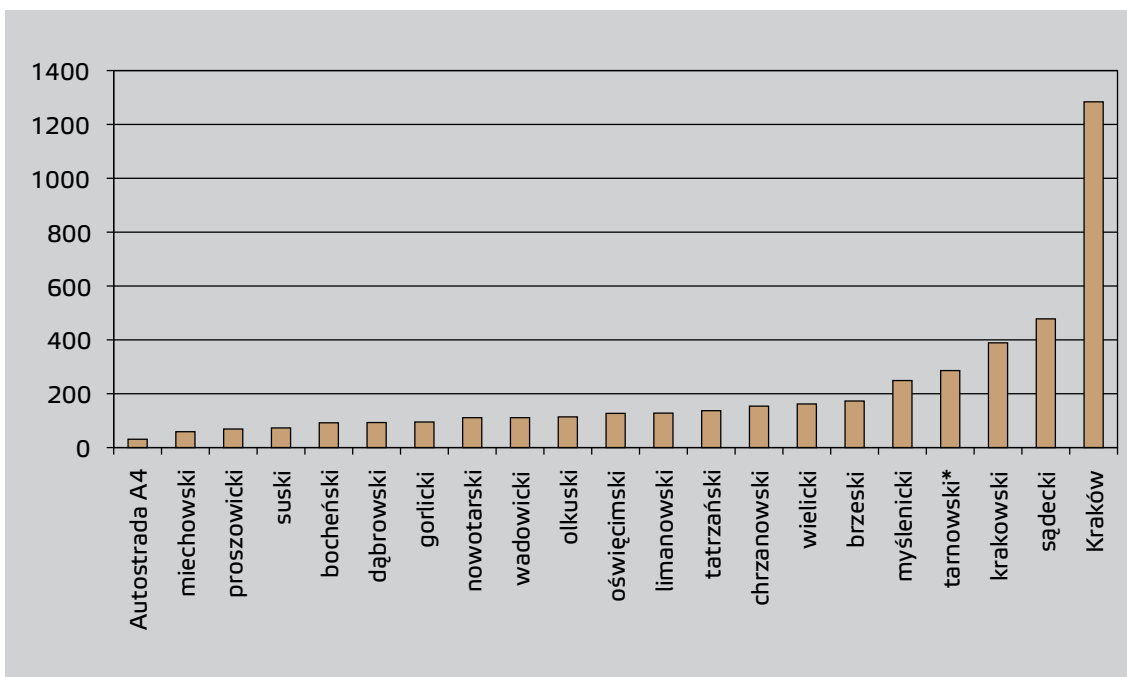
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Poddając analizie stan zagrożenia w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego, należy zwrócić uwagę, iż rejon miasta Krakowa jest najbardziej zagrożony – 29,1 % wszystkich wypadków miało miejsce właśnie na jego terenie. W porównaniu do roku 2008 stan tego udziału w ogólnej liczbie wypadków na terenie województwa małopolskiego nie uległ znacznym zmianom. Zjawisko wzrostu ilości wypadków zaobserwowano na terenie siedmiu powiatów – największy na terenie powiatu myślenickiego (12,7 %). Rozpatrując to zagadnienie pod względem spadków to największy odnotowano w powiecie bocheńskim (37,4 %). Wypadki w mieście Kraków, powiecie sądeckim, tarnowskim i krakowskim stanowią 55,2 % wszystkich wypadków.

W 2009 roku w wypadkach drogowych na małopolskich drogach uszkodzonych było 5 911 osób, wśród nich 5 597 doznało obrażeń ciała, a pozostałe 314 osób poniosło śmierć. Największy procentowy wzrost odnotowano w rejonie powiatu chrzanowskiego (60%) oraz

w powiecie myślenickim (58,8%). Największy procentowy spadek wystąpił na terenie powiatu tatrzańskiego o 81,8 % oraz w powiecie olkuskim o 73,7 %.

Wykres 63. Wypadki drogowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie

Głównymi sprawcami wypadków drogowych są przede wszystkim kierowcy. W roku 2009 spowodowali 3 375 wypadków (76,4 %), w których 179 osób zginęło, a 4 513 zostało rannych. W porównaniu do roku 2008 w tej kategorii odnotowano spadek o 165, tj. 4,7 % w ilości wypadków, spadek w liczbie osób zabitych o 4, tj. 2,2 % oraz spadek w liczbie rannych o 335, tj. 6,9 %. Głównymi przyczynami skutkującymi zdarzeniami z ofiarami analogicznie jak w latach ubiegłych było: niedostosowanie prędkości do panujących warunków, nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu, niezachowanie odległości między pojazdami. Piesi byli sprawcami 572 wypadków, co stanowi 13 %, w których 87 osób poniosło śmierć, a 497 zostało rannych. Odnotowano, zatem tendencję spadkową w liczbie takich wypadków o 126, tj. 18,1 % oraz spadek w liczbie zabitych o 17, tj. 16,3 % oraz spadek w ilości osób rannych o 123 tj. 18,8 %.

Jak co roku poważny problem stanowią nietrzeźwi kierowcy, którzy spowodowali 240 wypadków drogowych i 798 kolizji, w wypadkach zginęło 15 osób a 340 zostało rannych. Nastąpił zatem spadek wypadków drogowych o 26 (9,8%), spadek zabitych o 3 (16,7%), wzrost rannych o 1 (0,3%), wzrost kolizji o 4 (0,5%). Z analizy wynika, że 5,4 % wypadków na terenie województwa zawinionych jest przez nietrzeźwego kierowcę, natomiast kolizji drogowych 2,6 %. Przedstawione dane dowodzą, że w 2009 roku nietrzeźwi kierowcy mieli mniejszy udział w wypadkach drogowych, a co za tym idzie w ich skutkach.

3. Działalność straży miejskiej

Straż Miejska jest jednostką odpowiedzialną w szczególności za ochronę spokoju i porządku w miejscach publicznych. Do zadań straży należy między innymi²:

- czuwanie nad porządkiem i kontrolą ruchu drogowego,
- współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia,
- ochrona obiektów komunalnych i urzędzeń użyteczności publicznej,
- współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
- doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania,
- konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

Analizą niniejszego Raportu objęto działalność jednostek Straży Miejskiej miast na prawach powiatu: Krakowa, Tarnowa oraz Nowego Sącza.

W ramach wykonywania ustawowych zadań w 2009 roku funkcjonariusze **Straży Miejskiej Miasta Krakowa** ujawnili łącznie 157 773 wykroczenia. W porównaniu do roku 2008 oznacza to wzrost o 8,8 %. Mandatami karnymi ukarano 58 923 sprawców (wzrost o 30,6 %), sporządzono 8 171 notatek celem skierowania wniosków o ukaranie do Sądu Grodzkiego (wzrost o 38,1 %), udzielono 90 679 pouczeń (spadek o 3,6 %).

W 2009 r. do najczęściej ujawnianych przez strażników naruszeń prawa należały wykroczenia przeciwko:

- bezpieczeństwu w komunikacji – 91 430 przypadków,
- przepisom Ustawy o wychowaniu w trzeźwości – 18 544 przypadki,
- urządzeniom użytku publicznego – 16 846 przypadków,
- porządkowi i spokojowi publicznemu – 8 234 przypadki,
- przepisom Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku – 6 410 przypadków.

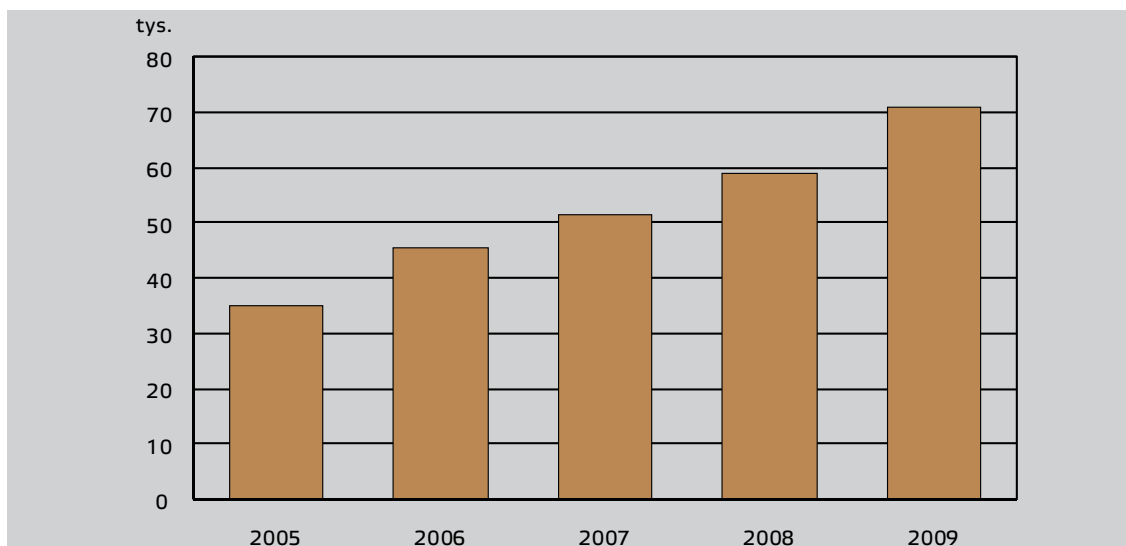
W 2009 roku do Straży Miejskiej Miasta Krakowa wpłynęło 70 979 zgłoszeń interwencyjnych. W porównaniu do 2008 roku oznacza to wzrost ilości otrzymanych zgłoszeń o 20,4 %. Tendencja wzrostowa w ilości otrzymywanych zgłoszeń interwencyjnych utrzymuje się od kilku lat. Świadczy to przede wszystkim o dużym zaufaniu społeczności lokalnej do Straży Miejskiej Miasta Krakowa w zakresie podejmowanych interwencji i ich skuteczności.

Obok podstawowych zadań z zakresu ochrony i porządku publicznego, Straż Miejska podejmuje współpracę z właściwymi służbami (Policją, w tym Komisariatem Wodnym Policji, Strażą Graniczną i Służbą Celną, Żandarmerią Wojskową, Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym S.A., Zarządem Polskiego Związku Pracodawców „Ochrona”), w celu redukcji ilości popełnianych czynów oraz zapewnienia ładu i bezpieczeństwa na terenie miasta Krakowa. Na uwagę zasługuje ponadto zaangażowanie Straży Miejskiej w różnego rodzaju programy profilaktyczne oraz kampanie skierowane zarówno do młodzieży szkolnej jak i mieszkańców miasta, służące przede wszystkim poprawie bezpieczeństwa (m.in.: *Zero tolerancji dla alkoholu, Święty spokój w tym mieście, Bezpieczne ciepło, Czysta przyjemność itp.*).

Straż Miejska Miasta Krakowa jako jedyna w Polsce stała się aktywnym partnerem w unijnym projekcie Civitas Caravel (który funkcjonuje obecnie w Genui, Burgos i Stuttgarcie).

² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych z późn. zm.

Wykres 64.
Liczba zgłaszanych interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej w Krakowie

Głównym założeniem programu jest ograniczenie i uspokojenie ruchu pojazdów w centrum miasta Krakowa. Unikatowe i pionierskie rozwiązanie w skali kraju wykorzystuje urządzenie samoczynnie rejestrujące wjazd pojazdów do strefy ograniczonego ruchu, którego obsługą zajmują się strażnicy miejscy. Urządzenie (tzw. fotorejestrator) zostało zlokalizowane przy pl. Wszystkich Świętych.

W ramach współpracy ze społecznością lokalną oraz realizowania swych zadań ustawowych w 2009 roku **Straż Miejska w Tarnowie** przyjęła i zrealizowała 7 983 interwencje, w stosunku do roku 2008 nastąpił wzrost przyjętych interwencji o 18,5 %. Najwięcej interwencji zgłoszonych dotyczyło nieprawidłowości w ruchu drogowym (39,4 %), zakłócania codziennego życia ludzi (30 %). Dużą grupę interwencji stanowiły sprawy związane ze zwierzętami, tj. 8,51%, ochroną i pomocą mieszkańcom oraz osobom bezdomnym (8,26%).

Strażnicy miejscy w 2009 roku ujawnili 10 315 wykroczeń. Najwięcej, bo aż 5 732 z nich dotyczyło bezpieczeństwa i porządku w komunikacji, 2 864 wykroczeń dotyczyło szeroko pojętej sfery porządku i bezpieczeństwa publicznego, 907 wykroczeń dotyczyło zanieczyszczenia i zaśmiecania miejsc publicznych oraz niszczenia trawników i zieleni na terach przeznaczonych do użytku publicznego. Z 10 315 wykroczeń 2 653 represjonowano w formie grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych, a 484 w formie wniosków skierowanych do sądu o ukaranie. W stosunku do 7 178 sprawców wykroczeń, tj. 70% ogółu zastosowano najłagodniejszy środek – pouczenie. Część zdarzeń została ujawniona dzięki monitoringowi miasta – strażnicy podjęli 947 interwencji dotyczących wykroczeń i innych zdarzeń ujawnionych przez operatorów kamer.

Straż Miejska podejmuje ścisłą współpracę z Policją, której celem jest m.in. prowadzenie działań porządkowych w celu zapewnienia spokoju i porządku w Tarnowie. W roku 2009 strażnicy przekazali Policji 24 sprawy o charakterze przestępstwa, ujęli i przekazali 87 osób, w tym 37 sprawców przestępstw, przekazali 371 spraw o charakterze wykroczenia oraz wystawili 1 367 wspólnych patroli. Straż Miejska ściśle współpracowała również z Państwową Strażą Pożarną, Pogotowiem Ratunkowym, Tarnowskim Zarządem Dróg Miejskich oraz Radami Osiedli. Straż Miejska w Tarnowie podejmuje szereg działań z zakresu profilaktyki, wdrażając

programy współpracy ze szkołami oraz z młodzieżą (m.in. program *Bądź Świetlikiem na drodze*, *Bezpieczny i czysty Tarnów*, *Bezpieczne Wakacje*, *Strażnicy dla Afryki* itp.).

W roku 2009 **Straż Miejska w Nowym Sączu** realizowała szereg działań związanych z ochroną czystości, porządku i bezpieczeństwa na terenie miasta. Funkcjonariusze Miejscy ujawnili 9 956 wykroczeń, głównie przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (7 497) oraz przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia (443). W wyniku podejmowanych interwencji pouczono 8 954 osoby, 996 zostało ukaranych mandatami karnymi na kwotę 90 320 zł, wobec 6 skierowano wnioski o ukaranie do Sądu. Powyższe działania realizowane były również przy współdziałaniu z Komendą Miejską Policji w Nowym Sączu. Do podstawowych form współdziałania tych służb należy zaliczyć patrole piesze i zmotoryzowane na terenie miasta, których ogółem odbyło się 141. W ramach współdziałania jednostek realizowana była wzajemna wymiana informacji związanych z bezpieczeństwem i ochroną porządku na terenie miasta. W zakresie działań profilaktycznych i prewencyjnych Straż Miejska w 2009 roku kontynuowała między innymi programy *Bezpieczne ferie* oraz *Bezpieczne wakacje*. Ponadto w szkołach odbyły się spotkania, które dotyczyły zachowań dzieci w ruchu drogowym (*Bezpieczna droga do szkoły*). W ramach działań profilaktycznych zrealizowano także program w zakresie odpowiedzialnej sprzedaży wyrobów tytoniowych „*Stop – 18*”. W ramach programu strażnicy i młodzież z jednego z Liceum Ogólnokształcącego w Nowym Sączu odwiedzili 222 punkty sprzedaży wyrobów tytoniowych na terenie miasta Nowego Sącza. Ponadto Straż Miejska współpracuje z Sądeckim Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej. Współpraca dotyczy realizowania programu: „*Koalicja przeciw przemocy w rodzinie*”.

4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe

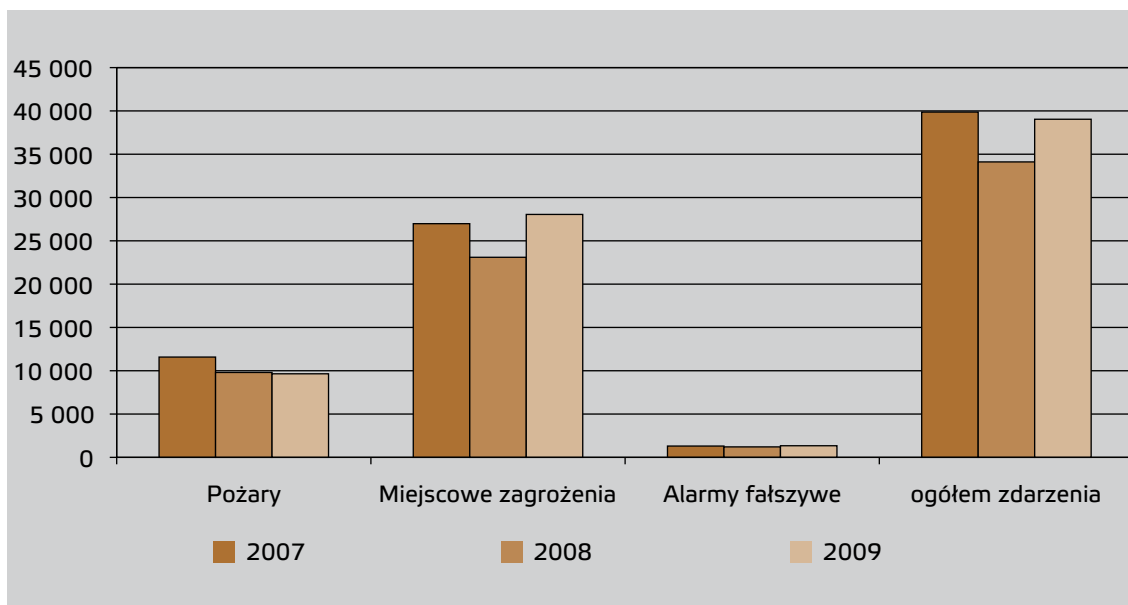
W 2009 roku na terenie województwa małopolskiego miało miejsce ogółem 39 037 zdarzeń, w tym 9 648 pożarów, 28 048 miejscowych zagrożeń i 1 341 alarmów fałszywych. Miejscowe zagrożenia stanowiły 72%, pożary 25%, a alarmy fałszywe 3% ogółu zdarzeń. W porównaniu do 2008 roku nastąpił wzrost ogólnej liczby zdarzeń o 12,6 %. Według rodzaju zdarzenia spadek odnotowano w ilości pożarów o 1,57 %, natomiast wzrost odnotowano w ilości miejscowych zagrożeń o 17,6 % oraz w ilości alarmów fałszywych o 9,8 %.

W skali województwa odnotowano wzrost ilości zdarzeń w większości powiatów. Największy wzrost zdarzeń na terenie województwa odnotowano w powiatach: dąbrowskim o 62,21%, tarnowskim o 41,84%, myślenickim o 34,50%. Pomimo, że w 2009 roku w skali województwa małopolskiego zanotowano ogólny wzrost ilości interwencji o 12,6%, to w pięciu powiatach odnotowano spadek ilości zdarzeń (oświęcimskim o 14,60%, limanowskim o 9,27%, chrzanowskim o 6,12%, bocheńskim o 3,44% i miechowskim o 1,98%). Zdecydowana większość przypadków zarówno pożary (92,37%) jak i miejscowe zagrożenia (97,11 %) to zdarzenia małe. Pożary średnie stanowiły 7,35% wszystkich pożarów, pożary duże i bardzo duże stanowiły 0,26%. Wśród miejscowych zagrożeń, zagrożenia lokalne stanowiły 11,05%, a średnie i duże to 0,27%. Nie odnotowano zagrożeń gigantycznych. W grupie alarmów fałszywych zdecydowana większość to alarmy fałszywe w dobrej wierze, które stanowiły 76,13% wszystkich alarmów fałszywych. Spadła ilość alarmów fałszywych – złośliwych z 11,24% w 2008 roku, do 8,20% w roku 2009. W 2009 roku zwiększyła się ilość alarmów fałszywych z instalacji wykrywania o 0,68%.

Spośród prowadzonych w 2009 roku działań ratowniczo – gaśniczych oraz likwidacji miejscowych zagrożeń na szczególną uwagę zasługują działania prowadzone w dniach 23 czerwca – 7 lipca 2009 roku związane z likwidacją skutków bardzo dużych opadów deszczu, które doprowadziły do zagrożenia powodziowego w powiatach dąbrowskim, brzeskim, nowosądeckim, tatrzańskim, tarnowskim, wadowickim, gorlickim, myślenickim, nowotarskim, suskim. Największe zagrożenie powstało w powiecie dąbrowskim, gdzie w dniu 28 czerwca wielkość

rozlewiska w miejscowości Radwan wynosiła ok. 4 km², a ilość wody jaka na tym terenie się znajdowała wynosiła ok. 1 600 000 m³.

Wykres 65. Ilość zdarzeń

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

Jednostkami organizacyjnymi Państwowej Straży Pożarnej w województwie małopolskim są: Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, 19 komend powiatowych w tym 3 miejskie; w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu, Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

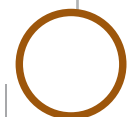
Podstawowa działalność w zakresie kontrolno-rozpoznawczym realizowana przez Państwową Straż Pożarną potwierdziła tendencję wzrostową w ilości czynności kontrolno-rozpoznawczych (wzrost o 8%) z równoczesnym spadkiem ilości stwierdzanych nieprawidłowości, co może świadczyć o wzroście świadomości społecznej w zakresie znajomości i przestrzegania przepisów przeciwpożarowych.

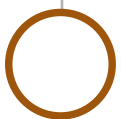
Obok podstawowych zadań z zakresu organizowania i prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych, Państwowa Straż Pożarna podejmuje również ścisłą współpracę z właściwymi służbami m.in.: Oddziałem Żandarmerii Wojskowej w Krakowie, Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej Lotnicze Pogotowie Ratunkowe, Centralną Stacją Ratownictwa Górniczego S.A. w Bytomiu.

Rok 2009 był kolejnym okresem ożywionej działalności Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie na polu współpracy międzynarodowej. W celu poprawy integracji europejskiej w zakresie funkcjonowania służb pożarniczo – ratowniczych podjęto współpracę z jednostkami straży pożarnej państw sąsiadujących: słowackim Korpusem Pożarniczo – Ratowniczym, ratownikami straży pożarnej obwodu witebskiego (Republika Białorusi) oraz ratownikami w trzech obwodach Ukrainy: lwowskim, odeskim i iwano–frankowskim.

GOSPODARKA /GOSPODARKA /go-
spodarka

I. Potencjał gospodarczy

Opracowanie: Renata Kurkiewicz

1. Produkt Krajowy Brutto¹

Wskaźnik przedstawiający wzrost produktu krajowego brutto (PKB) wykorzystywany jest jako jeden z podstawowych mierników makroekonomicznych informujących o poziomie rozwoju państwa oraz regionów, a także ich perspektywach rozwojowych.

Produkt krajowy brutto wyraża wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych w danym roku, przez czynniki wytwórcze zlokalizowane na terenie danego kraju/regionu, niezależnie od tego kto jest ich właścicielem.

Małopolska zalicza się do województw o największym udziale w generowaniu PKB – w latach 2001 – 2008, corocznie plasowała się na piątej pozycji w kraju, odpowiednio za województwami: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim oraz dolnośląskim. Dane statystyczne za rok 2008 wskazują, iż województwo małopolskie wypracowało 7,4% krajowej wartości PKB.

Tabela 70.
Produkt Krajowy Brutto

Wyszczególnienie	2001	2003	2005	2007	2008
<i>PKB mln PLN (ceny bieżące)</i>					
Polska	779 564	816 081	983 302	1 176 737	1 275 432
Małopolska	54 739	60 157	71 748	86 635	94 790
<i>Dynamika PKB (%)</i> <i>(ceny stałe – ceny bieżące z roku poprzedzającego; rok poprzedni = 100)</i>					
Polska	100,0	104,5	103,6	106,8	105,1
Małopolska	100,0	105,4	104,2	104,7	106,9

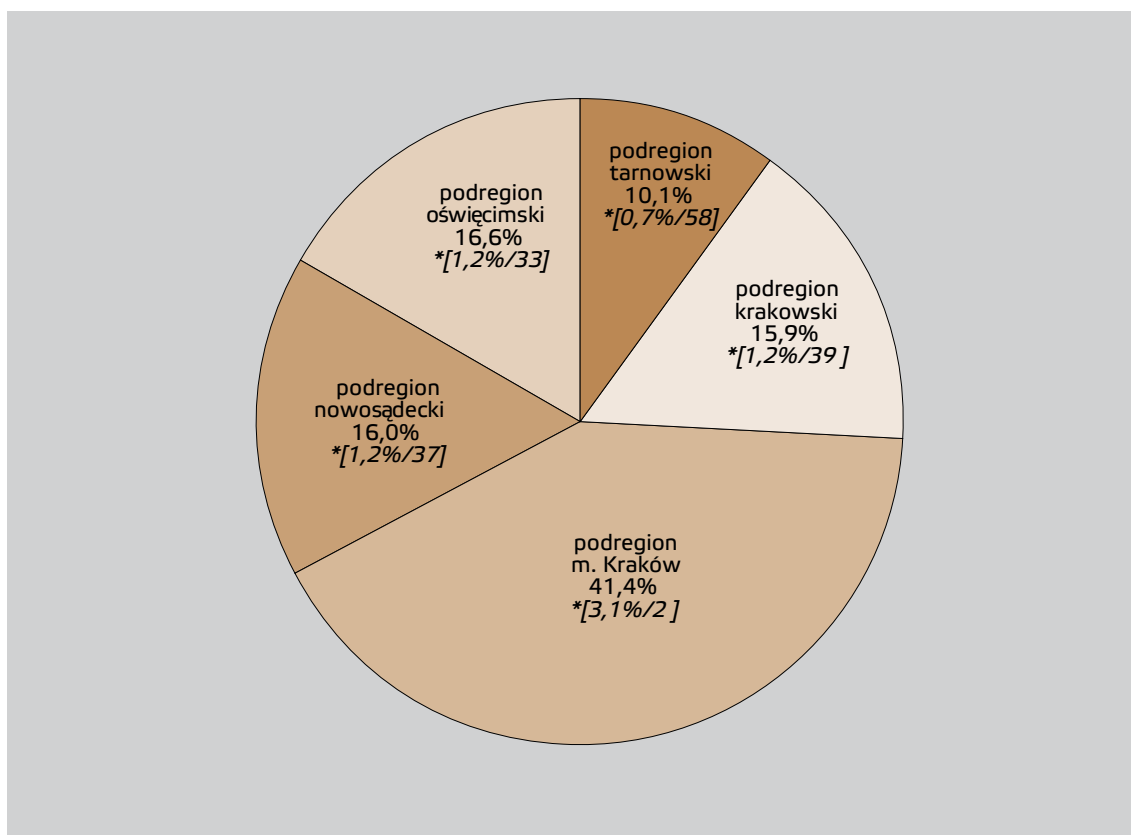
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Syntetyczny miernik wzrostu gospodarczego, służący ocenie zaawansowania zmian gospodarczych, jakim jest wskaźnik dynamiki wzrostu PKB, uplasował Małopolskę w roku 2008 z wynikiem 106,9% (wg cen stałych) na trzeciej pozycji w kraju, po województwach podkarpackim (107,3%), śląskim (107,1%) oraz łódzkim (107,1%). Małopolska znalazła się w grupie siedmiu województw, które odnotowały dynamikę wzrostu PKB wyższą od średniej dla kraju, wynoszącej w 2008 roku 105,1%.

¹ Podrozdział opracowano w oparciu o dane publikowane przez GUS, w tym m.in. opracowanie pt. Produkt Krajowy Brutto. Rachunki regionalne w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2010 r. oraz Informację sygnałną – Nr 15 Urzędu Statystycznego w Krakowie z października 2010 r.

Analiza struktury wytwarzania PKB przez poszczególne podregiony Małopolski zwraca uwagę na znaczenie miasta Krakowa dla rozwoju regionu – to tutaj koncentruje się 41,4% wartości wytworzonego w województwie PKB oraz 3,1% krajowej wartości (druga lokata w kraju, po mieście stołecznym Warszawa generującym 13,2% polskiego PKB). Miasto Kraków łącznie z podregionem krakowskim wytwarzają 57,3% PKB Małopolski oraz 4,3% PKB Polski. Potwierdza to fakt pełnienia przez Kraków roli głównego centrum rozwojowego Małopolski oraz jednego z głównych centrów rozwojowych Polski.

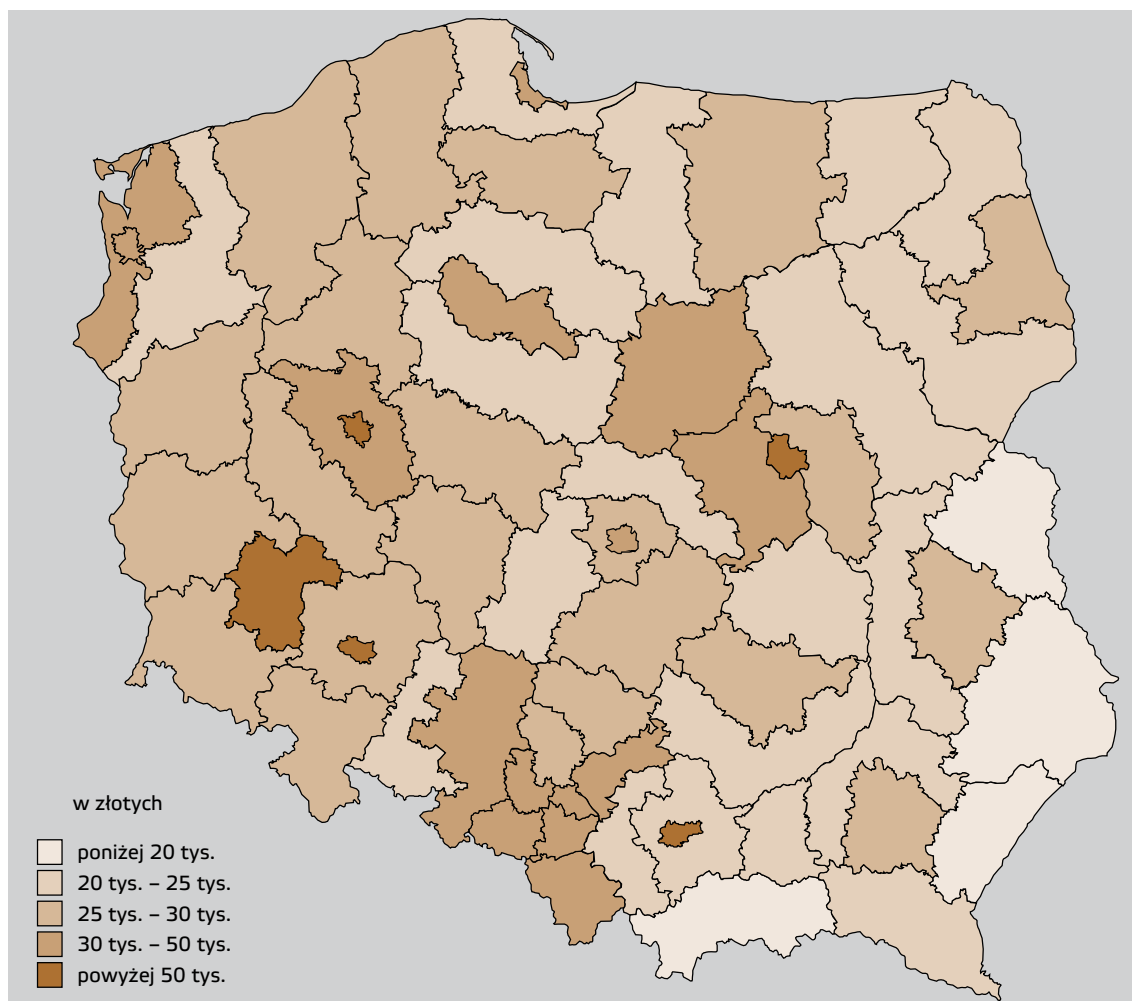
Wykres 66.
Struktura wytwarzania PKB wg podregionów w 2008 roku

* [udział % w krajowym PKB / lokata]
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (tzw. PKB *per capita*) w roku 2008 w Małopolsce ukształtowała się na poziomie 28 878 zł, co stanowiło 86,3% średniej dla kraju. Wynik taki uplasował województwo małopolskie na 9 pozycji w Polsce, co oznacza awans o jedną lokatę. Odnosząc PKB *per capita* do roku 2007, wzrósł on o 9,2% (licząc w cenach bieżących).

Mapa 15.
PKB w przeliczeniu na mieszkańca wg podregionów w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza danych dotyczących rozmiarów PKB *per capita* dla poszczególnych podregionów Małopolski zwraca uwagę na silne zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Pozycję niekwestionowanego małopolskiego lidera pełni miasto Kraków, które z wartością 51 896 zł (155,1% średniej dla kraju) uplasowało się wśród podregionów na trzecim miejscu w kraju, po Warszawie (98 854 zł) oraz Poznaniu (67 045 zł), odnotowując tym samym awans o jedną pozycję.

Pozostałe małopolskie podregiony zanotowały wartości PKB *per capita* poniżej średniej dla kraju. Najślabszy małopolski podregion – podregion nowosądecki – z PKB *per capita* na poziomie 19 882 zł sklasyfikowany został na sześćdziesiątej czwartej pozycji, awansując o dwie lokaty z zajmowanej wcześniej ostatniej w rankingu sześćdziesiątej szóstej pozycji. Podregion oświęcimski – lokata 43 z kwotą 24 938 zł (spadek o dwie pozycje), podregion krakowski – lokata 54 z kwotą 22 447 zł (awans o cztery pozycje) oraz podregion tarnowski – lokata 59 z kwotą 20 742 zł (awans o dwie pozycje).

Tabela 71.
Produkt Krajowy Brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	2001	2003	2005	2007	2008
	w PLN				
Polska	20 380	22 075	25 767	30 873	33 462
Małopolska	16 965	18 522	21 989	26 456	28 878
<i>Podregiony: krakowski</i>	12 572	14 008	15 840	19 499	22 447
<i>m. Kraków</i>	29 601	33 331	39 964	48 924	51 896
<i>nowosądecki</i>	12 279	12 733	14 834	17 438	19 882
<i>oświęcimski</i>	15 913	18 132	19 740	23 321	24 938
<i>tarnowski</i>	12 416	13 461	16 008	18 802	20 742

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wysokość PKB jest ważnym wskaźnikiem wykorzystywanym przez UE, w ramach prowadzonej polityki spójności, do oceny poziomu rozwoju regionów Unii – m.in. regiony opóźnione w rozwoju, tj. takie, w których poziom PKB na jednego mieszkańca nie przekracza 75% średniej wspólnotowej, mogą korzystać ze wsparcia finansowego Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W roku 2007 wartość PKB liczonego według parytetu siły nabywczej w przeliczeniu na mieszkańca, tylko w przypadku województwa mazowieckiego przekroczyła pułap 75% średniej UE – osiągając poziom 87,1%. Województwo małopolskie z wynikiem 46,7% znalazło się w grupie dwunastu województw, w przypadku których wskaźnik ten nie osiągnął średniego poziomu dla kraju wynoszącego 54,4%. Przeciętną dla kraju wartość PKB na mieszkańca w PPS wynoszącą 54,4% przekroczyły, oprócz mazowieckiego (87,1%), województwa: dolnośląskie (59,2%), śląskie (57,8%) i wielkopolskie (56,9%).

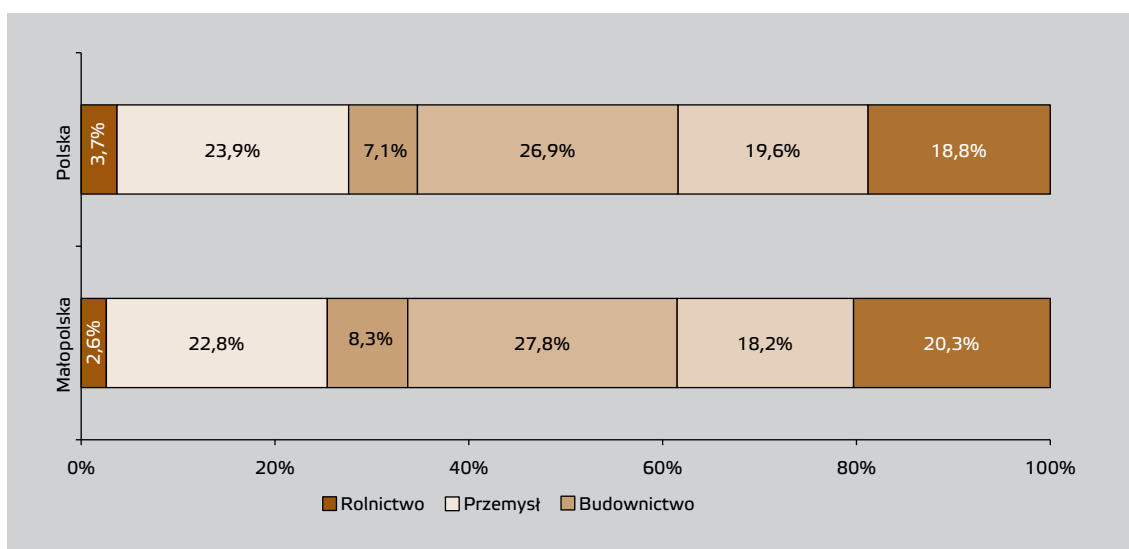
Struktura wytworzonej w województwie małopolskim wartości dodanej brutto, czyli nowego efektu działalności produkcyjnej podmiotów krajowych, nieco różni się od średniej krajowej, szczególnie w zakresie udziału rolnictwa oraz usług nierynkowych. Małopolska odnotowuje niższy od średniej krajowej udział rolnictwa w wytwarzanej wartości dodanej brutto – w roku 2008 o 1,1 p.p. – pomimo znacznego zasobu gospodarstw rolnych (ok. 11% ludności wiejskiej Polski zamieszkuje na obszarach wiejskich województwa małopolskiego). Takie relacje związane są niewątpliwie z silnym rozdrobnieniem małopolskich gospodarstw rolnych, co z kolei wpływa m.in. na ograniczenie towarowości produkcji rolnej, na rzecz spożycia własnego. Nieznacznie niższy od średniej dla kraju jest również udział przemysłu oraz usług finansowych wraz z obsługą firm i nieruchomości. Znaczenie turystyki oraz przemysłów czasu wolnego dla małopolskiej gospodarki potwierdza wyższy o około 1 p.p. od średniej dla kraju udział handlu, hoteli oraz restauracji łącznie z gospodarką magazynową i łącznością.

Dynamika wartości dodanej brutto na poziomie 109,5% to wynik przewyższający o 1 p.p. średnią dla kraju. Z punktu widzenia dokonującego się postępu gospodarczego oraz tworzenia

warunków dla dynamicznego rozwoju istotne są utrzymujące się korzystne zmiany w strukturze małopolskiej gospodarki, czego dowodem jest m.in. wysoka dynamika wartości dodanej wytworzonej w sektorze usług – 111,4% handel, hotele, restauracje, transport, gospodarka magazynowa i łączność oraz 110,2% w obszarze pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm, także pozostała działalność usługowa odnotowała dynamikę 111,1%.

Wykres 67.

Struktura wartości dodanej brutto w 2008 roku według rodzajów działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS..

2. Atrakcyjność inwestycyjna²

Atrakcyjność inwestycyjna, zarówno regionów jak i państw, rozpatrywana jest przez pryzmat szeregu czynników kształtujących sprzyjający dla prowadzenia działalności gospodarczej klimat. Może być ona postrzegana nie tylko jako zdolność nakłonienia inwestorów do wyboru danego regionu, jako miejsca lokalizacji inwestycji, z uwagi na oferowane warunki i udogodnienia, ale również korzyści możliwe do osiągnięcia już w trakcie prowadzenia działalności, będące także wynikiem specyficznych cech tego obszaru. Optymalna kombinacja czynników lokalizacyjnych, pozwalając na jednoczesne ograniczenie nakładów inwestycyjnych i kosztów prowadzonej działalności, oraz z drugiej strony na maksymalizację zysków przy równoczesnym ograniczeniu ryzyka inwestycyjnego, decyduje o atrakcyjności inwestycyjnej. Nie bez znaczenia jest fakt, iż tworzenie odpowiednich warunków przyciągających inwestorów jest procesem długofalowym, opartym w dużym stopniu na przemyślanych i skoordynowanych działaniach władz regionalnych i lokalnych, dla których punkt wyjścia powinna stanowić identyfikacja mocnych oraz słabych stron regionu, aby w oparciu o wiedzę na ten temat podjąć działania ukierunkowane na tworzenie przewagi konkurencyjnej.

² Na podstawie raportu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2009”, Gdańsk 2009

Z punktu widzenia regionu napływ inwestycji ma pierwszorzędne znaczenie, przede wszystkim jako czynnik dynamizujący rozwój społeczno-gospodarczy oraz narzędzie walki z bezrobociem.

Czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną należy rozpatrywać z dwóch punktów widzenia, to oznacza, iż oprócz czynników lokalizacyjnych mających charakter uniwersalny pamiętać należy o znacznej grupie elementów postrzeganych indywidualnie przez inwestorów. Dlatego też preferencje inwestorów zdeterminowane są w dużej mierze m.in. branżą w jakiej prowadzona jest działalność gospodarcza, czy sposobem funkcjonowania i organizacją przedsiębiorstwa.

Autorzy raportu pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2009*, wzorem rozwiązań przyjętych w latach poprzednich, dokonali wstępnej systematyzacji działalności gospodarczej, pod kątem której przeprowadzono następnie analizę. Wyodrębnione zostały trzy główne obszary: działalność przemysłowa, usługowa oraz zaawansowana technologicznie.

Analizę oparto na kilkudziesięciu zmiennych, które pogrupowano według następujących czynników:

- dostępność transportowa
- zasoby pracy
- chłonność rynku regionalnego
- poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej
- infrastruktura społeczna
- poziom rozwoju gospodarczego
- stan środowiska przyrodniczego
- poziom bezpieczeństwa powszechnego
- aktywność województw wobec inwestorów,

nadając im wagi, w zależności od ich znaczenia dla danej kategorii działalności (działalność przemysłowa, usługowa, zaawansowana technologicznie) – w przypadku klasyfikacji podregionów oraz uniwersalnego znaczenia dla atrakcyjności inwestycyjnej, przy klasyfikacji województw.

Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województw wyznaczony dla roku 2009 uplasował Małopolskę na piątej pozycji – po województwach: Śląskim, Dolnośląskim, Mazowieckim oraz Wielkopolskim, co oznacza utrzymanie lokaty zajmowanej w 2008. Warto przypomnieć, iż w latach 2006 i 2007, Małopolska zajmowała w rankingu czwartą pozycję, natomiast w roku 2005 pozycję trzecią.

Mocne strony oraz zasoby jakimi dysponuje Małopolska pozwalają zaliczyć ją do grupy najatrakcyjniejszych inwestycyjnie regionów Polski. Według raportu IBnGR na mocne strony regionu składają się znaczne zasoby pracy o wysokiej jakości, wysoki poziom infrastruktury społecznej, atrakcyjny i chłonny rynek zbytu oraz rozwinięta infrastruktura gospodarcza. Wśród słabych stron wskazano niską aktywność wobec inwestorów, wpływającą na rozpoznawalność regionu oraz przeciętną dostępność transportową, ocenianą m.in. przez pryzmat oddalenia od granicy zachodniej oraz pełnienia przez stolicę regionu funkcji znaczącego węzła komunikacyjnego.

Tabela 72.
Lokaty województw według grup czynników atrakcyjności inwestycyjnej

Województwa wg. atrakcyjności inwestycyjnej (lokata)	Dostępność transportowa	Zasoby i koszty pracy	Rynek zbytu	Infrastruktura gospodarcza	Infrastruktura społeczna	Poziom bez- pieczeństwa powstającego	Aktywność wo- jewództw wobec inwestorów
Śląskie (1)	6	1	2	1	1	16	5
Dolnośląskie (2)	4	6	4	2	3	15	1
Mazowieckie (3)	3	12	1	3	4	11	3
Wielkopolskie (4)	1	4	9	4	10	6	2
Małopolskie (5)	8	2	5	5	2	9	7
Zachodniopomorskie (6)	5	9	8	11	6	13	4
Pomorskie (7)	11	10	3	7	5	14	6
Łódzkie (8)	9	3	10	6	7	10	8
Lubuskie (9)	2	11	7	9	9	12	11
Opolskie (10)	7	13	6	8	14	7	10
Kujawsko-Pomorskie (11)	10	5	11	14	8	8	13
Warmińsko-Mazurskie (12)	13	14	13	13	11	5	9
Podkarpackie (13)	14	7	14	10	13	1	12
Świętokrzyskie (14)	12	8	16	16	12	3	16
Podlaskie (15)	16	16	12	12	15	2	14
Lubelskie (16)	15	15	15	15	16	4	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Mapa 16.
Atrakcyjność inwestycyjna województw Polski w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Przeprowadzona na poziomie podregionów ocena atrakcyjności inwestycyjnej – na potrzeby raportu wyznaczone zostały 54 podregiony – analogicznie jak w poprzednich latach wykazała, iż najwyższą atrakcyjnością, zarówno dla działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej, wyróżniają się podregiony o charakterze metropolitalnym, budujące swoją przewagę m.in. poprzez posiadanie dużych zasobów wysoko wykwalifikowanych pracowników i kadry naukowo-badawczej, chłonnych rynków zbytu oraz dobrze rozwiniętą infrastrukturą społeczno-gospodarczą. Stanowi to potwierdzenie tezy o pełnieniu przez te obszary funkcji głównych centrów rozwoju.

Najbardziej sprzyjające warunki dla działalności przemysłowej oferują obszary wyróżniające się długimi tradycjami przemysłowymi, dysponujące przede wszystkim takimi atutami

jak dobra dostępność transportowa, rozwinięty sektor przedsiębiorstw produkcyjnych oraz zasoby wykwalifikowanych pracowników.

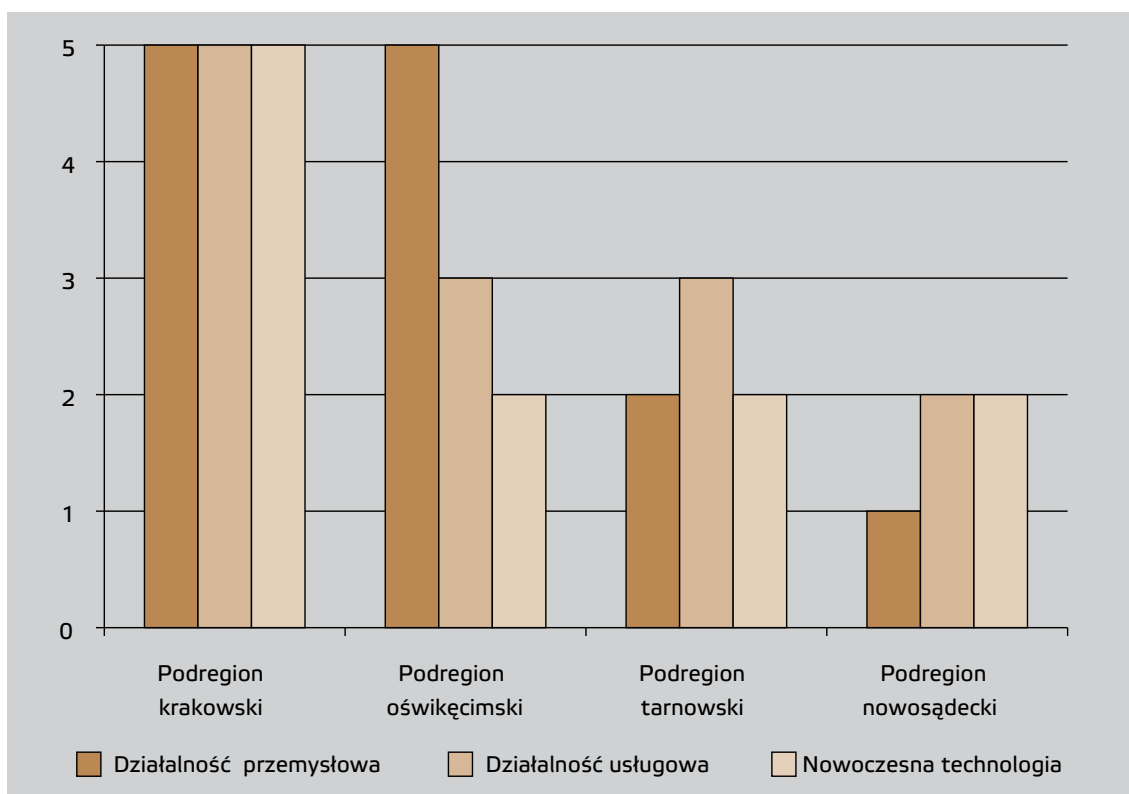
Na potrzeby badania atrakcyjności inwestycyjnej, obszar Małopolski podzielono na cztery podregiony: krakowski, oświęcimski nowosądecki oraz tarnowski. Najwyżej oceniony został podregion krakowski, który zakwalifikowano do kategorii o najwyższej atrakcyjności inwestycyjnej zarówno w przypadku działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej oraz przemysłowej. W odniesieniu do atrakcyjności dla działalności przemysłowej podregion krakowski awansował z grupy o wysokiej atrakcyjności.

Podregion oświęcimski to jeden z najbardziej atrakcyjnych obszarów dla działalności przemysłowej w Polsce. Słabiej jednak podregion ten wypada w kategorii warunków korzystnych dla działalności usługowej – zaliczony został do grupy o przeciętnej atrakcyjności, podobnie jak dla działalności zaawansowanej technologicznie, w przypadku której zaliczony został do grupy o niskiej atrakcyjności.

Podregion tarnowski sklasyfikowano jako nisko atrakcyjny dla działalności przemysłowej i zaawansowanej technologicznie oraz charakteryzujący się przeciętną atrakcyjnością dla działalności usługowej.

Zdecydowanie naj słabiej wypadł podregion nowosądecki, którego atrakcyjność dla działalności usługowej i zaawansowanej technologicznie oceniono jako niską, natomiast dla działalności przemysłowej jako najniższą.

Wykres 68.
Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski (w skali ocen 1 do 5)

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR.

Kraków jest ważnym miejscem lokowania inwestycji w branżach usług wspólnych (*shared services*) oraz outsourcingu procesów biznesowych. Przedsiębiorstwa z tych branż wygenerowały już ok. 16 000 miejsc pracy³. Ważne jest nie tylko tworzenie miejsc pracy, ale również poprawa rozpoznawalności Małopolski w świecie. W specjalnym raporcie *Global Services and Tholons „Top 50 emerging global outsourcing cities”* Kraków w 2009 roku został uznany za czwarte najbardziej atrakcyjne miejsce lokalizacji inwestycji outsourcingowych na świecie. Kolejnym europejskim miastem w rankingu była Praga, zajmująca 14 pozycję.

Tabela 73.
Najbardziej atrakcyjne miasta dla inwestycji z branży outsourcingu

Pozycja	Miasto	Kraj	Region
1	Cebu City	Filipiny	Azja Południowo-Wschodnia
2	Szanghaj	Chiny	Azja Wschodnia
3	Pekin	Chiny	Azja Wschodnia
4	Kraków	Polska	Europa Wschodnia
5	Ho Chi Minh City	Wietnam	Azja Południowo-Wschodnia
6	Buenos Aires	Argentyna	Ameryka Południowa
7	Kair	Egipt	Bliski Wschód i Afryka
8	São Paulo	Brazylia	Ameryka Południowa
9	Shenzhen	Chiny	Azja Wschodnia
10	Hanoi	Wietnam	Azja Południowo-Wschodnia

Źródło: *Global services and Tholons, Top 50 emerging global outsourcing cities, 2009*

³ Aspire Languages Survey 2010, Summary report

II. Rynek pracy

Opracowanie: Antonina Michalska, Agnieszka Słobodzian, Marcin Węgrzyn*

1. Zatrudnienie

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzonego w czwartym kwartale 2009 roku liczba osób pracujących wynosiła w Małopolsce 1 260 tys. tj. 92,5% osób aktywnych zawodowo. Liczba osób pracujących wzrosła w ostatnim kwartale o 26 tys. tj. 2%. W skali roku populacja pracujących zmalała o 3,9%.

W sektorze prywatnym zatrudnionych było 939 tys. osób (74,5% ogółu pracujących), a w sektorze publicznym 321 tys. (pozostałe 25,5% pracujących).

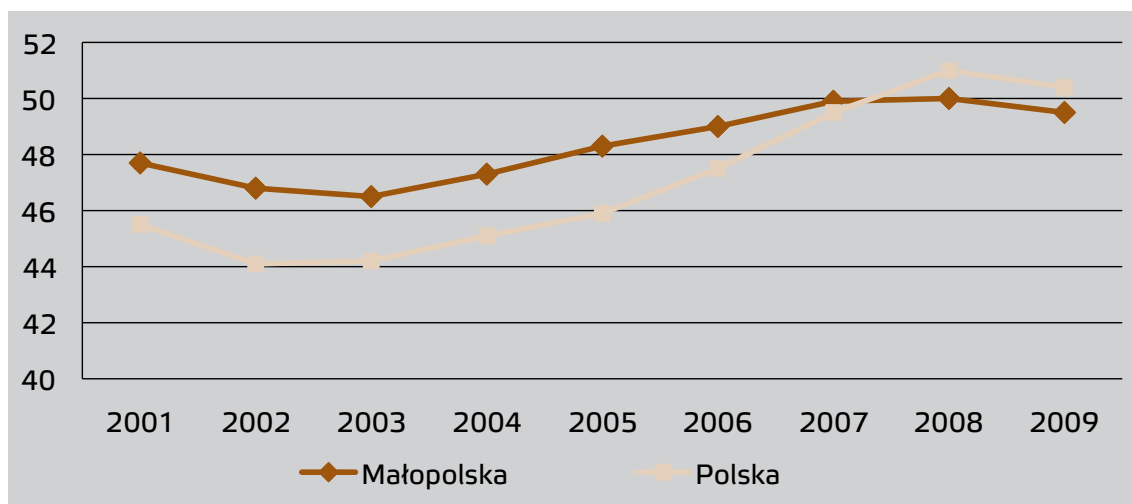
W IV kwartale 2009 wyższy wskaźnik zatrudnienia występował wśród mężczyzn – 57,9% (wzrost o 0,3 p.p. w stosunku do roku poprzedniego). W populacji kobiet zatrudnionych było tylko 41,9% (spadek o 1,1 p.p.).

Wśród ogółu pracujących wyższe wykształcenie posiadało 25,3% (wzrost o 2,2 p.p. w stosunku do roku poprzedniego), natomiast gimnazjalne i niższe – 6% (spadek o 2,2 p.p.).

Udział osób pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku od 15 lat wzyżej określa wskaźnik zatrudnienia, którego wartość zarówno dla Małopolski jak i dla całego kraju wzrastała do 2008 roku, natomiast w 2009 nastąpiło załamanie tego trendu. W IV kwartale 2009 roku można było zaobserwować spadek wskaźnika zatrudnienia o 0,5 punktu procentowego dla Małopolski i 0,6 dla Polski w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego.

Wykres 69.

Wskaźnik zatrudnienia w Małopolsce na tle kraju w IV kwartale 2009r.

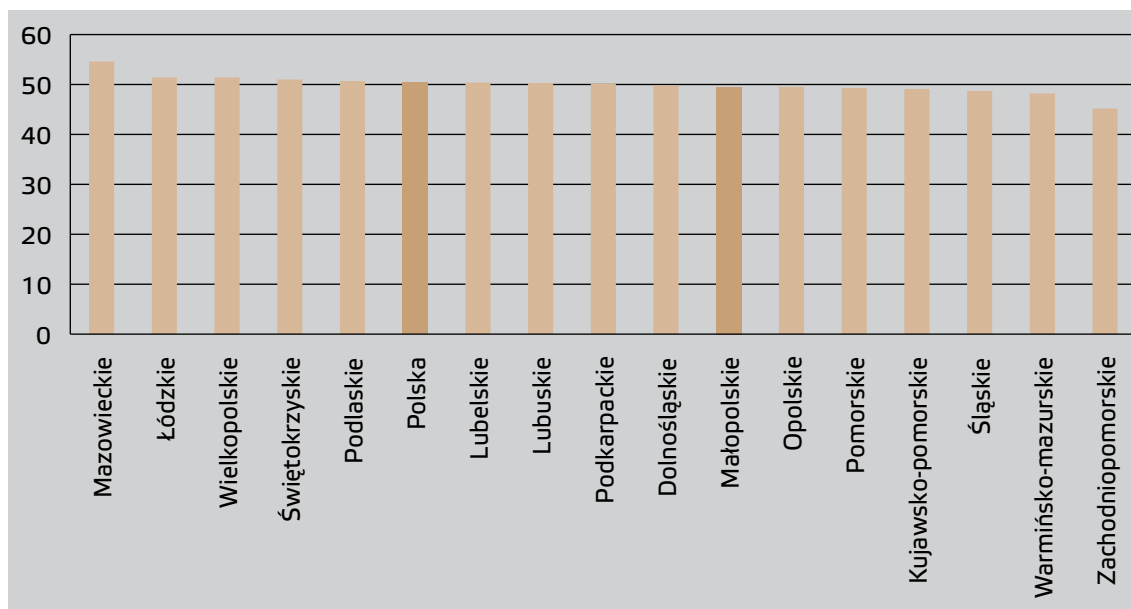

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Do 2006 roku wyższą wartość osiągał wskaźnik dla województwa. W 2007 roku wartości te zbliżyły się do siebie, a już na koniec 2008 osoby pracujące w Małopolsce stanowiły 50% natomiast w kraju 51%. Ta przewaga Polski nad Małopolską o około 1 punkt procentowy utrzymała się również w 2009 roku.

* Pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Wykres 70.
Wskaźnik zatrudnienia w IV kwartale 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

W rankingu województw pod względem wysokości wskaźnika zatrudnienia Małopolska uplasowała się na 10 pozycji (dane za IV kwartał 2009). Lepszy wynik uzyskały w tym czasie województwa: mazowieckie, łódzkie, wielkopolskie, świętokrzyskie, podlaskie, lubelskie, lubuskie, podkarpackie i dolnośląskie. Pierwsze 5 z wymienionych województw zanotowało wyższy wskaźnik zatrudnienia niż średnio w kraju.

Według danych średniorocznych, wartość wskaźnika zatrudnienia w Małopolsce różni się o 14,1 punktu pomiędzy kobietami (43,3%), a mężczyznami (57,4%). W okresie 2004–2009 dystans pomiędzy płciami stopniowo wzrastał na niekorzyść kobiet. W ostatnim roku w Małopolsce wartość wskaźnika spadła o 0,8 punktu procentowego w grupie kobiet, podczas gdy dla mężczyzn spadek wyniósł 0,4 p.p.. Wartość wskaźnika zatrudnienia dla kobiet w Małopolsce zbliżona jest do jego wartości dla całego kraju (43,2%). W przypadku mężczyzn, wskaźnik wojewódzki jest niższy od średniej krajowej (57,4% wobec 58,5%).

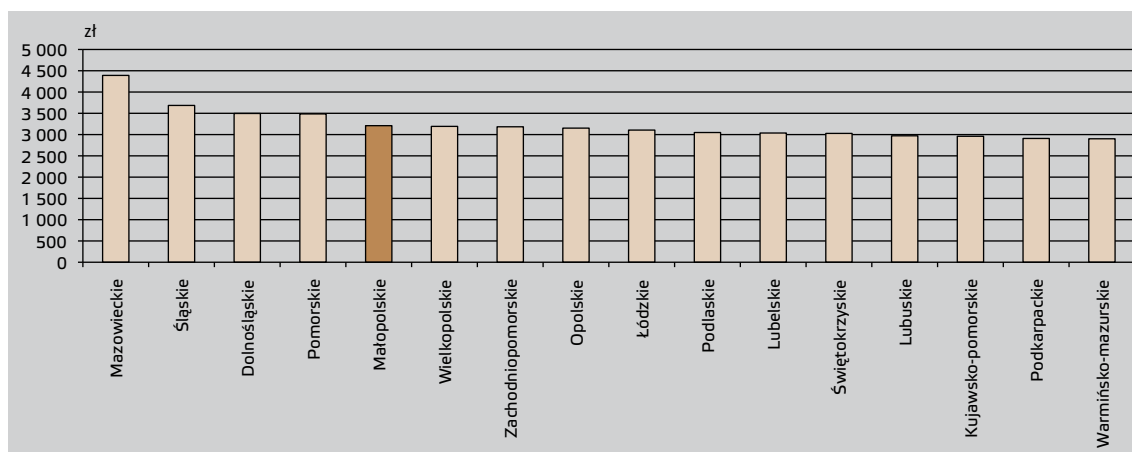
Ze względu na grupy wiekowe, najwyższy wskaźnik zatrudnienia w regionie w 2009 roku utrzymywał się w grupie trzydziestolatków (82,9%) oraz czterdziestolatków (82,8%). W pierwszej z wymienionych grup wiekowych wskaźnik spadł w stosunku do roku poprzedniego (spadek o 1,5 p.p.), podczas gdy w drugiej grupie zanotowano wzrost wskaźnika (o 1,6 p.p.). Najniższy wskaźnik zatrudnienia cechuje grupy osób najstarszych – powyżej 50 roku życia (28,9%) oraz osób młodych – do 29 roku życia (42,4%). W ostatniej z wymienionych grup wiekowych odnotowano również największy spadek wartości wskaźnika – o 3,4 punkty procentowe w stosunku do roku poprzedniego. Sytuacja osób młodych na rynku pracy była generalnie niekorzystna. Pozytywnym zjawiskiem był natomiast wzrost wartości wskaźnika zatrudnienia wśród osób powyżej 50 roku życia – o 1,9 punktu procentowego od 2008 roku.

Wskaźnik zatrudnienia jest wyższy w Małopolsce niż średnio w Polsce, za wyjątkiem grupy osób najstarszych (powyżej 50 roku życia) oraz grupy osób młodych (do 29 roku życia), dla której ta dysproporcja jest znacząca (różnica 2,3 p.p.).

Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, najwyższy wskaźnik zatrudnienia odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym – 73,7% oraz policealnym i średnim zawodowym – 62,5%, a najniższy wśród osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym – 13,7%. Grupa osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym była również jedyną grupą, w której wskaźnik zatrudnienia wzrósł w porównaniu do poziomu sprzed roku.

Według danych średniorocznych za 2009 rok, przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie małopolskim wynosiło 3 058 zł, to jest o 5% więcej niż w roku poprzednim. Średnie wynagrodzenie w województwie systematycznie wzrasta od początku lat 90-tych, jednak w 2009 roku wzrost ten był niższy niż w latach ubiegłych o około 4 punkty procentowe. W IV kwartale przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Małopolsce wyniosło 3 209 zł.

Wykres 71. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w IV kw. 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

W Małopolsce od wielu lat utrzymują się niższe płace niż średnio w kraju (należy jednak pamiętać, że średnią krajową znacznie zawyża wynik województwa mazowieckiego, przewyższający średnie pozostałych województw). W roku 2009 przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Małopolsce było, tak jak w roku poprzednim, niższe niż w czterech województwach: mazowieckim, śląskim, dolnośląskim i pomorskim. Na średnią płacę w Małopolsce największy wpływ mają podmioty sektora prywatnego, zatrudniające w 2009 roku blisko 3/4 ogółu pracowników. W sektorze prywatnym średnie płace są niższe niż w publicznym, stąd nienajlepszy wynik wojewódzki.

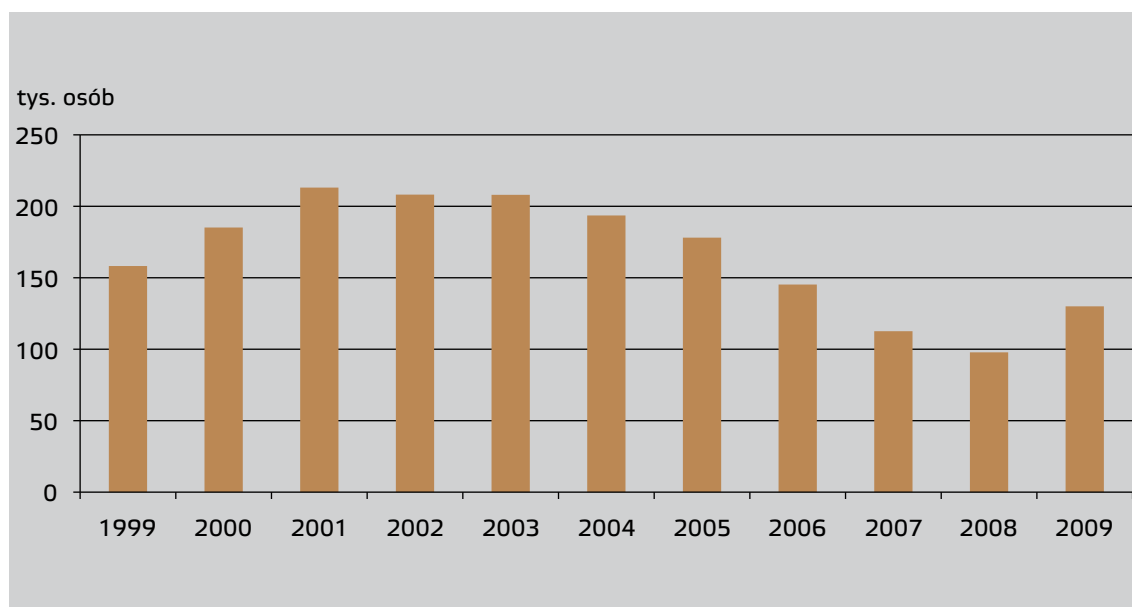
Średnia płaca w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego w IV kwartale 2009 roku była bardzo zróżnicowana. Najwyższe średnie wynagrodzenie występowało w Krakowie (powyżej 3 400 zł brutto). Wyższy niż średnia wojewódzka (3 058 zł) poziom płac odnotowano także w powiecie chrzanowskim i olkuskim (płace w tych powiatach kształtuje duża liczba firm z otoczenia górnictwa i przetwórstwa metali). Powyżej 3 000 zł brutto zarabiano również w powiecie krakowskim, co zapewne jest wynikiem bliskiego sąsiedztwa stolicy województwa. Najniższe średnie wynagrodzenia wystąpiły zwłaszcza w południowej i wschodniej Małopolsce, gdzie dominują tereny rolnicze. Różnica pomiędzy średnimi zarobkami brutto w Krakowie i w powiecie brzeskim, w którym w 2009 roku zarabiano najmniej, wyniosła aż 962 zł.

2. Bezrobocie rejestrowane

Według statystyk powiatowych urzędów pracy na koniec 2009 roku w Małopolsce było 130 007 osób bezrobotnych. Począwszy od 2001 roku liczba osób bezrobotnych w Małopolsce stopniowo malała z różną dynamiką, aż do ostatniego roku, gdy nastąpiło załamanie tego trendu. W 2009 roku liczba osób bezrobotnych w województwie wzrosła o 32 194 osób, czyli o 32,9%.

W 2009 roku w całej Polsce liczba osób bezrobotnych wzrosła o 418 900 osób bezrobotnych, czyli o 28,4%. Wzrost bezrobocia w Małopolsce był więc większy o 4,5 punktu procentowego niż w kraju. Przywołane dane wskazują na to, że światowy kryzys gospodarczy nie pozostał bez wpływu na kondycję polskich przedsiębiorstw i tym samym na sytuację na rynku pracy w naszym kraju. Większy niż w latach ubiegłych napływ osób bezrobotnych do rejestrów urzędów pracy widoczny był już w końcu 2008 roku i w I kwartale 2009.

Wykres 72.
Liczba bezrobotnych

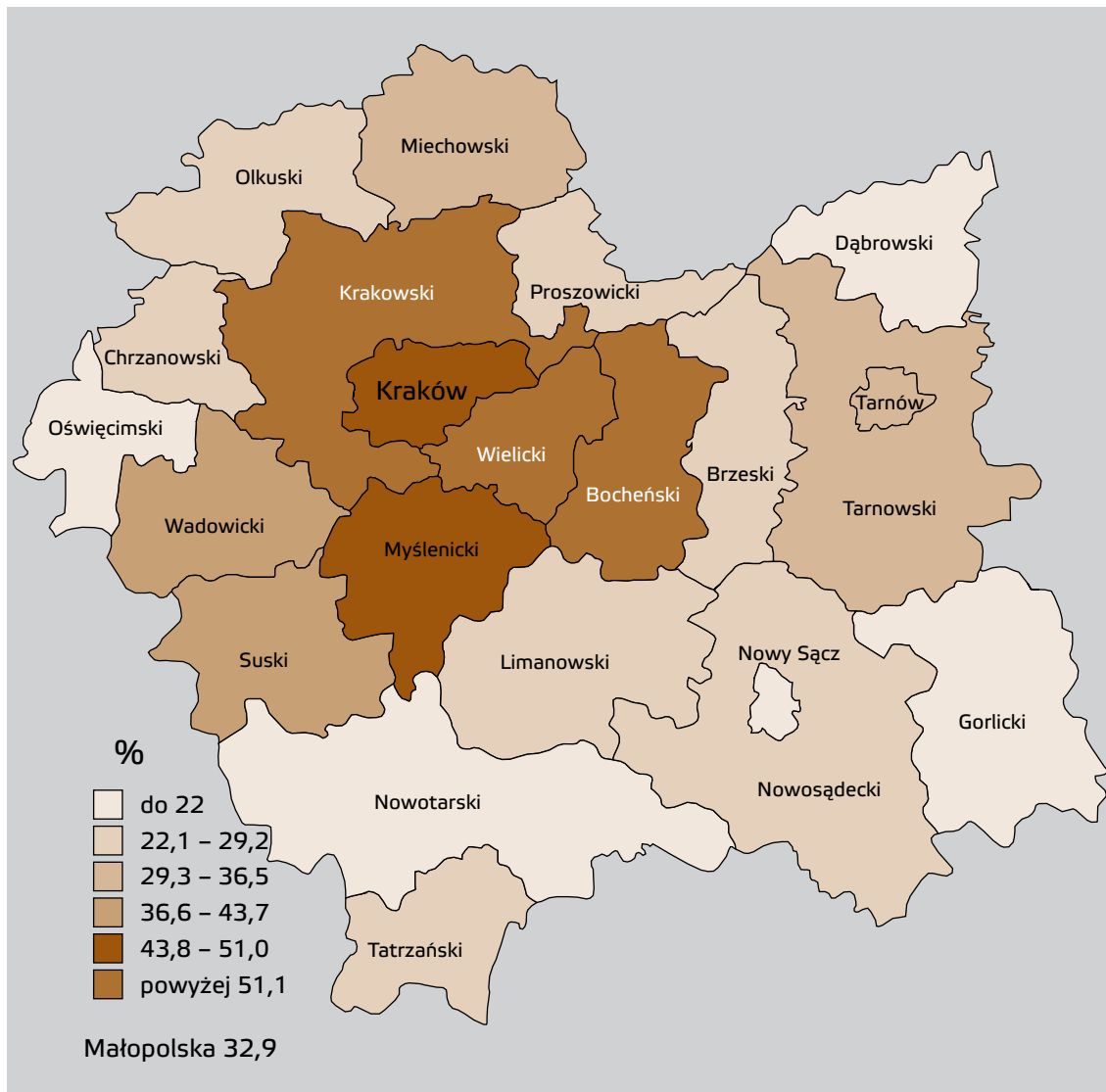

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Obszarami, w których wzrost liczby osób bezrobotnych w okresie 2008–2009 był największy były: miasto Kraków (50,7%) oraz powiaty położone w jego sąsiedztwie tj.: wielicki (58,3%), krakowski (56,3%) i bocheński (55,6%). Dużo mniejsze wzrosty zanotowały natomiast powiaty: gorlicki (14,8%), dąbrowski (18,7%), oświęcimski (20,6%) oraz Nowy Sącz (20,9%). W 2009 roku bezrobocie rosło więc najszybciej tam, gdzie zawsze utrzymywało się na stosunkowo niskim poziomie.

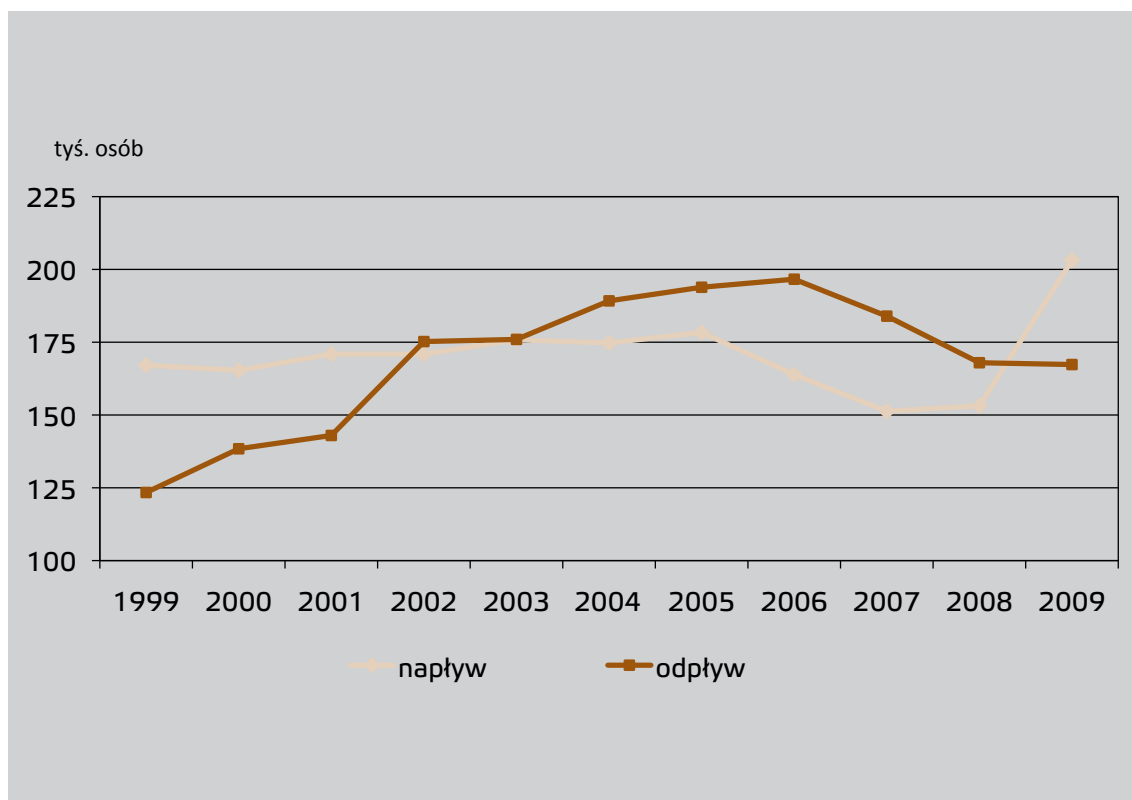
Mapa 17.
Dynamika zmian liczby bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W latach poprzednich (od 2002) dynamicznie zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych w rejestrach wynikała z utrzymywania się ujemnego salda pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia. W trzech pierwszych kwartałach 2008 roku również obserwowaliśmy spadek liczby osób bezrobotnych w rejestrach wynikający z pozytywnego salda napływów i odpływów (w I kw. 2 944, w II kw. 15 480, w III kw. 3 360), natomiast w IV kwartale 2008 roku sytuacja się odwróciła – do rejestrów napłynęło o 7 tys. osób więcej, niż z nich odeszło. Tendencja ta utrzymywała się praktycznie przez cały 2009 rok, z wyjątkiem II kwartału, w którym odpływ nieznacznie przewyższył napływ. W całym 2009 roku do rejestrów urzędów pracy napłynęło o 35 786 osób więcej, niż z nich odeszło.

Wykres 73.
Napływ i odpływ bezrobotnych

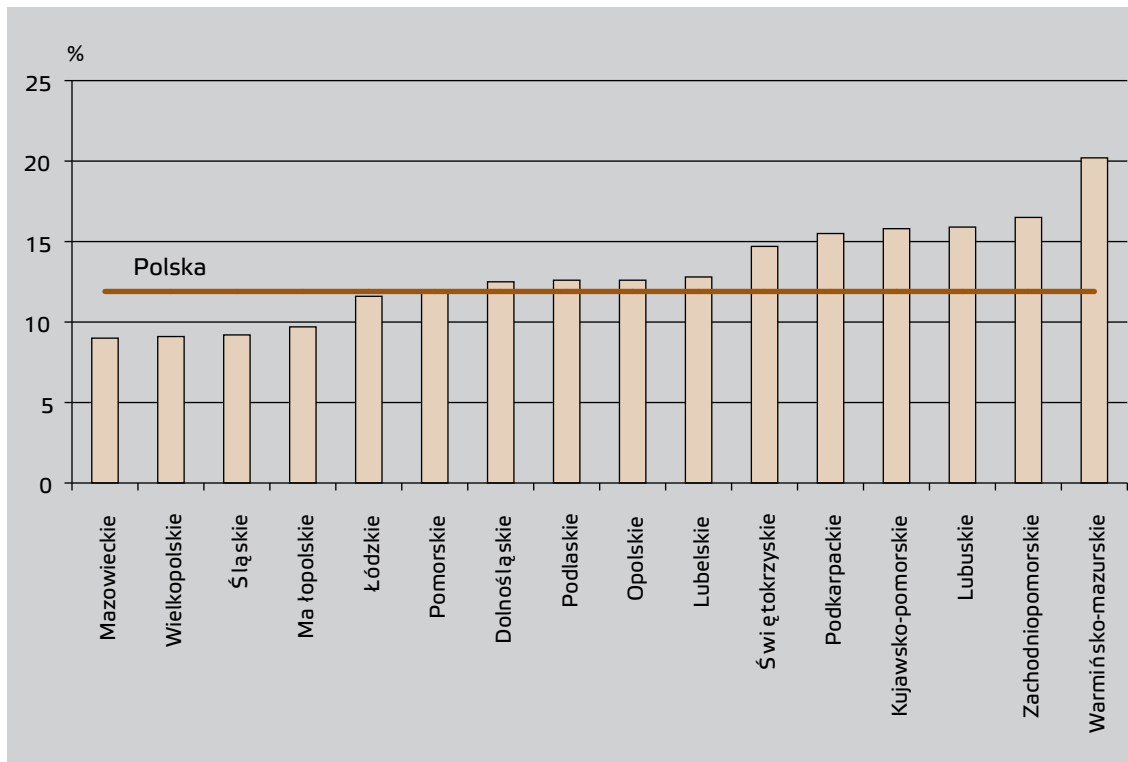

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia, podstawowy wskaźnik określający poziom bezrobocia, wynosiła na koniec 2009 roku 9,7 % i, podobnie jak w roku poprzednim, była czwartą najniższą wartością tego wskaźnika w kraju (po Mazowszu 9%, Wielkopolsce 9,1% i Śląsku 9,2%). Stopa bezrobocia dla Polski kształtowała się w tym czasie na poziomie 11,9%. W porównaniu do roku poprzedniego stopa bezrobocia w Małopolsce wzrosła o 2,2 punktu procentowego.

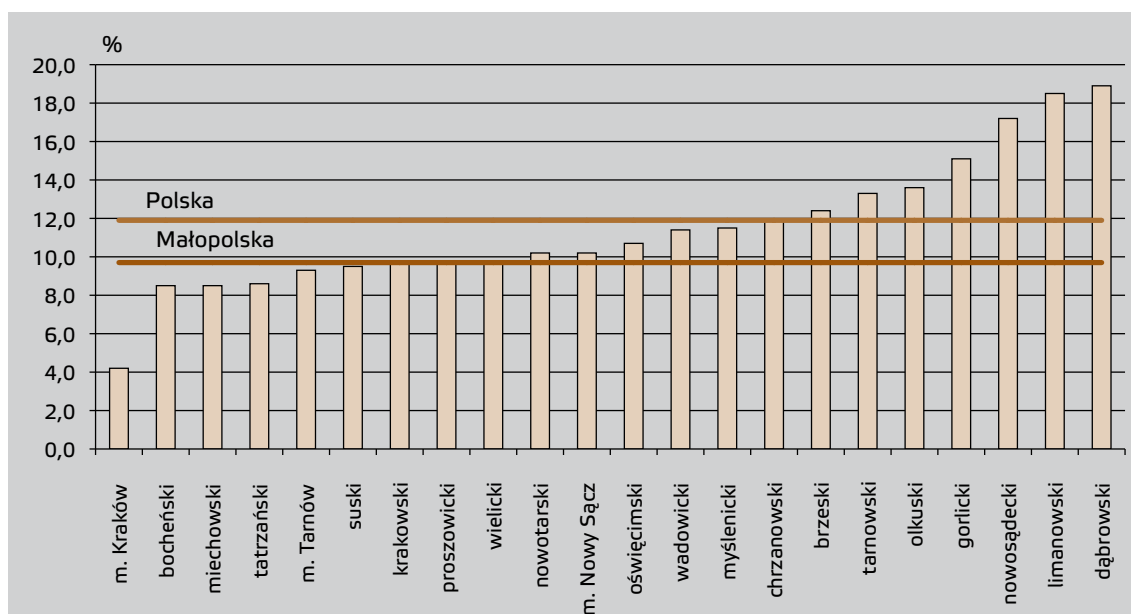
Wykres 74.
Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Bezrobocie w Małopolsce jest zróżnicowane terytorialnie. Od lat najniższy poziom utrzymuje się w Krakowie (4,2% na koniec 2009 roku). W 2009 roku najwyższy poziom bezrobocia zanotowano w powiecie dąbrowskim (18,9%). Różnica stopy bezrobocia pomiędzy Krakowem a powiatem dąbrowskim w 2009 roku wynosiła 14,7 punktu procentowego i jest taka sama jak w 2007 roku, ale wyższa niż w roku 2008 (13,8 p.p.). Od 2004 roku różnica ta uległa jednak znacznemu zmniejszeniu (z 21,8 na 14,7 p.p.), można więc uznać, że sytuacja w województwie powoli równoważy się. Powiatami o najniższej stopie bezrobocia, obok wspomnianego Krakowa, są: powiat bocheński (8,5%), miechowski (8,5%), tatrzański (8,6%), miasto Tarnów (9,3%) oraz powiat suski (9,5%). Wszystkie te powiaty lokowały się poniżej średniej wojewódzkiej (9,7%). Z punktu widzenia rozmieszczenia przestrzennego, najniższa stopa bezrobocia charakteryzuje powiaty położone w bliskim sąsiedztwie Krakowa oraz powiat tatrzański. Najwyższa stopa bezrobocia występuje najczęściej w powiatach znajdujących się we wschodniej części województwa. Są to powiaty: dąbrowski (18,9%), limanowski (18,5%), nowosądecki (17,2%), gorlicki (15,1%), olkuski (13,6%), tarnowski (13,3%) i brzeski (12,4%). Wymienione powiaty cechują się wyższą niż krajowa wartością wskaźnika (11,9%).

Wykres 75.
Stoпа bezrobocia rejestrowanego

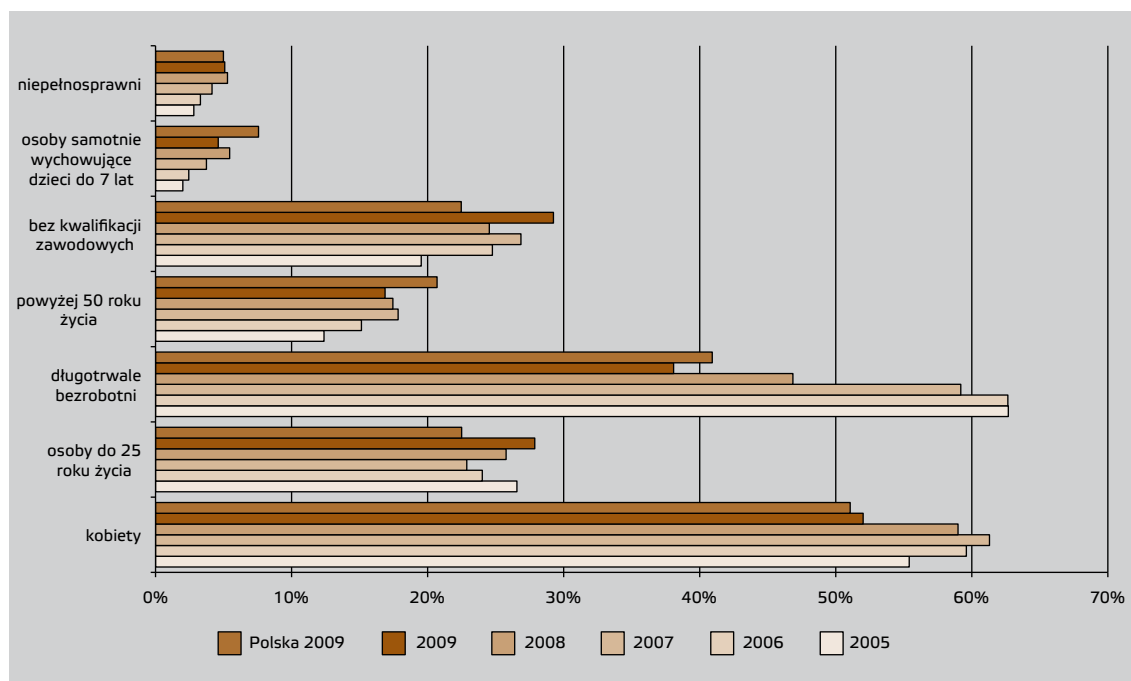
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z US

Struktura bezrobotnych

Zmniejszające się bezrobocie skutkuje w pierwszej kolejności odpytywaniem osób o lepszych kwalifikacjach, pozostają natomiast osoby posiadające mniejsze szanse znalezienia pracy. Są to tzw. grupy osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy – bezrobotne osoby bez kwalifikacji zawodowych, powyżej 50 roku życia, niepełnosprawni, bezrobotna młodzież, osoby samotnie wychowujące dzieci. W momencie poprawy sytuacji na rynku pracy, w statystykach urzędów pracy można obserwować wzrost udziału osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Gdy sytuacja na rynku pogarsza się, mechanizm powinien być odwrótny – udział tych osób powinien maleć.

Trzeci rok z rzędu obserwowany jest także spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych. W 2006 roku osoby długotrwale bezrobotne, czyli pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy, stanowiły 63%, na koniec 2008 roku 47%, a w 2009 już 38%. Długotrwale bezrobotni cechowali się największą dynamiką spadkową wśród wymienionych grup. W 2009 roku wzrósł natomiast udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych (z 25% do 29%) oraz osób poniżej 25 roku życia (z 26% do 28%). Wynikało to przede wszystkim z ostrożnej polityki zatrudnieniowej firm, która w największej mierze oddziałuje na sytuację młodzieży. Grupa ta ze względu na brak doświadczenia zawodowego ma utrudniony start na rynku pracy. Udział osób we wspomnianych dwóch kategoriach w ogóle bezrobotnych jest też wyższy dla Małopolski niż w skali kraju.

Wykres 76.
Udział osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W Małopolsce zdecydowanie większy udział niż w Polsce stanowią nie tylko osoby do 25 roku życia (28% wobec 23%) oraz bez kwalifikacji zawodowych (29% wobec 22%), ale także kobiety (52% wobec 51%). Udział osób niepełnosprawnych był w województwie taki sam jak w kraju, natomiast w przypadku pozostałych grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy udział osób bezrobotnych w Polsce jest wyższy niż w Małopolsce.

Oprócz osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, przyjrzeć się należy również sytuacji kobiet. Aż do 2007 roku ich udział wśród osób bezrobotnych rósł. Dopiero w 2008 roku nastąpiła zmiana sytuacji tej grupy. Udział kobiet zmniejszył się o 2 punkty procentowe (z 61% do 59%). Na koniec 2009 roku ich udział wśród ogółu bezrobotnych spadł do 52%.

Z punktu widzenia miejsca zamieszkania bezrobotnych, mieszkańcy wsi stanowią 55,5% ogółu bezrobotnych (od 2002 roku udział tej kategorii nieznacznie wzrósł). Wynika to m.in. z faktu, że w Małopolsce udział zamieszkujących wieś (50,7%) jest znacznie wyższy niż w kraju (39%).

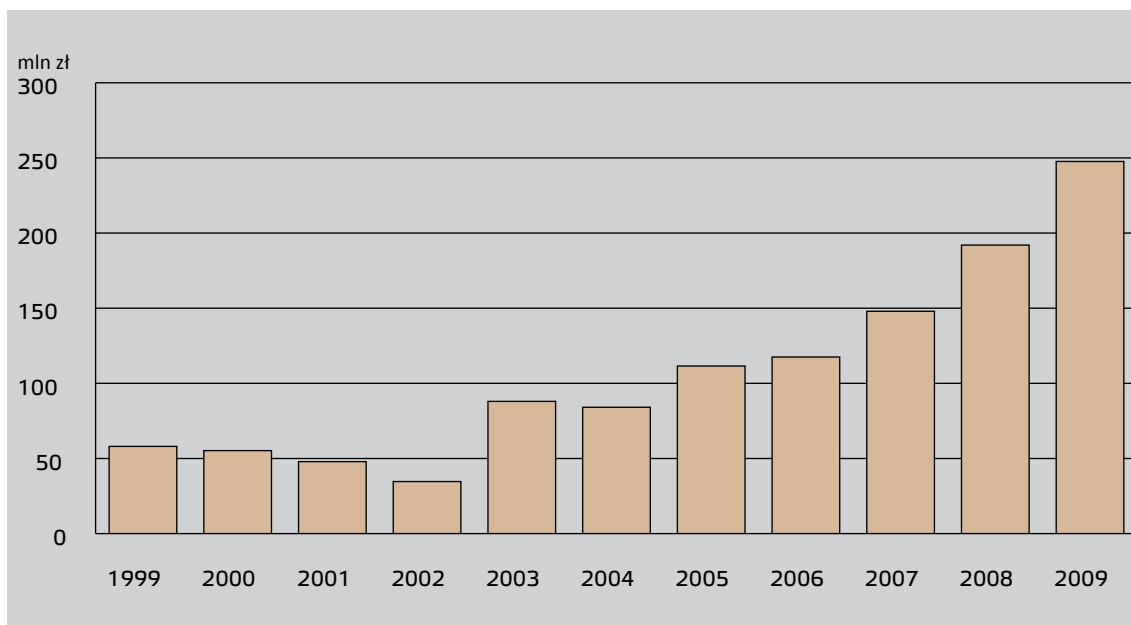
Bezrobotni w Małopolsce cechują się za to lepszym wykształceniem niż średnio w kraju. Mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym (21,3% w Małopolsce wobec 28,8% w Polsce), natomiast więcej z wykształceniem wyższym (11% wobec 9,4%), policealnym i średnim zawodowym (25,3% wobec 22,1%) oraz średnim ogólnokształcącym (12,4% wobec 10,8%). Z punktu widzenia zmniejszającego się bezrobocia dobre wykształcenie osób bezrobotnych powinno być ułatwieniem dla aktywizacji tych osób. Zmiany w Małopolsce i w Polsce przebiegają w podobnym kierunku. W statystykach PUP wzrasta udział osób z wykształceniem wyższym i średnim, a jednocześnie maleje liczba osób z najniższym poziomem wykształcenia.

Fundusz Pracy

Pula środków Funduszu Pracy (FP) przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych, jakie powiatowe urzędy pracy Małopolski otrzymały w 2009 r. wynosiła 247 652,7 tys. zł. W stosunku do 2008 r. odnotowano wzrost limitu środków FP na tym samym poziomie jak rok wcześniej – o 29%. Poziom środków FP na aktywizację zawodową bezrobotnych był w 2009 r. najwyższy od 1999 r.

Wykres 77.

Limit środków Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Obserwowany w ostatnich latach sukcesywny wzrost środków FP przeznaczonych na działania aktywizacyjne pozwolił na objęcie wsparciem coraz większej grupy osób. Urzędy pracy mogły również coraz lepiej dostosować formy wsparcia do potrzeb odbiorców, a także do sytuacji na rynku pracy. W 2009 r. w Małopolsce w subsydiowanych programach rynku pracy wzięło udział 41 009 osób, o 4,4% więcej (39 278 osób) niż w 2008 r. Co trzecia zaktywizowana w roku 2009 osoba uczestniczyła w projekcie realizowanym przez powiatowy urząd pracy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL).

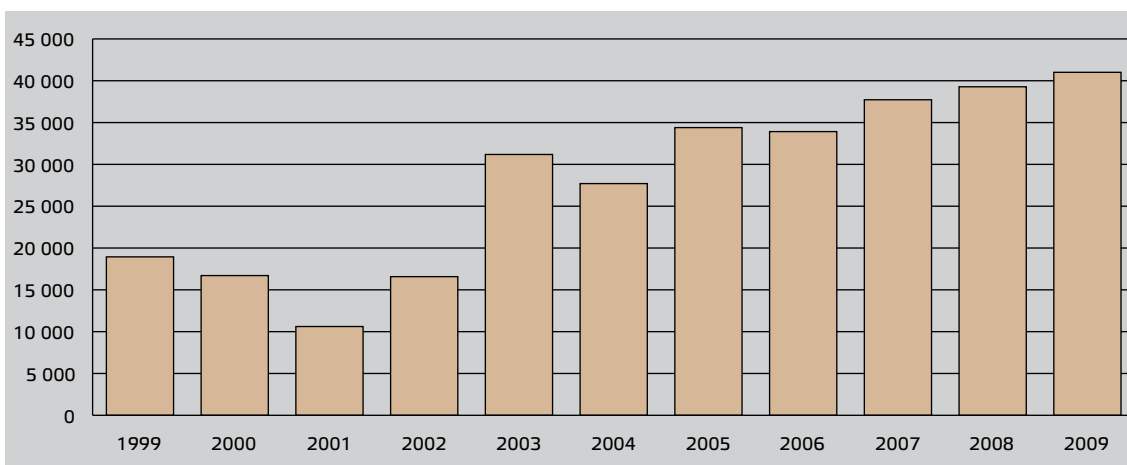
W porównaniu do roku 2008, największy wzrost zauważalny jest w liczbie uczestników staży – o ponad 39% (o 4 515 osób), przy jednoczesnym znaczącym spadku uczestników przygotowania zawodowego (9,1% liczby uczestników roku 2008), co jest wynikiem zmian w ustawie o promocji zatrudnienia i przeciwdziałaniu bezrobociu. Wzrósł udział osób aktywizowanych poprzez roboty publiczne – o 27% (o 440 osób), otrzymujących środki na podjęcie działalności gospodarczej – o 21% (o 856 osób). Podobnie jak w latach ubiegłych systematycznie zwiększał się poziom aktywizacji osób bezrobotnych i poszukujących pracy poprzez uczestnictwo w szkoleniach – w porównaniu do 2008 r. o 5,4% czyli realnie o 561 osób. Odnotowano także po raz kolejny wzrost udziału osób, które podjęły zatrudnienie na stanowiskach zorganizowanych przez pracodawców (refundacja kosztów doposażenia lub wyposażenia stanowisk pracy) – o 9% (o 171 osób). Uczestnictwo osób zaangażowanych w wyko-

nywanie prac społecznie użytecznych kształtowało się na poziomie porównywalnym do roku poprzedniego (1 847 osób, a roku 2008 – 1 896).

W 2009 r. spośród wszystkich uczestników subsydiowanych programów rynku pracy, 39% odbywało staż (wzrost o 10% w stosunku do roku ubiegłego), 27% uczestniczyło w szkoleniach (na poziomie roku 2008), a 12% zdecydowało się na podjęcie działalności gospodarczej (w roku poprzednim – 10%). Udział w tych trzech programach stanowił 78% ogólnej liczby uczestników wszystkich subsydiowanych programów rynku pracy w Małopolsce.

Analiza realizacji programów aktywizacji zawodowej i łagodzenia bezrobocia od roku 2004 wskazuje na utrzymującą się tendencję angażowania środków finansowych w takie programy, których efekty przynoszą możliwie trwałe rezultaty, dające z jednej strony osobom bezrobotnym niezbędne możliwości rozwoju (nowe/uzupełnione kwalifikacje, doświadczenie zawodowe u pracodawcy i poznanie wymogów środowiska pracy oraz adaptacja w nim), a z drugiej strony – przyczyniające się do sukcesywnego tworzenia nowych miejsc pracy. Są to więc, obok staży, szkoleń i przygotowania zawodowego (do czasu zmian ustawowych), także coraz bardziej powszechnie wykorzystywane w Małopolsce – środki na podjęcie działalności gospodarczej dla osób bezrobotnych czy refundacje pracodawcom kosztów doposażenia/ wyposażenia stanowisk pracy. Porównując liczbę osób objętych tymi programami w roku 2009 do roku 2004, należy podkreślić wielokrotny wzrost aktywności zawodowej z jednocześnie utrzymującą się stałą tendencją wzrostową na przestrzeni lat.

Wykres 78. Bezrobotni objęci aktywizacją zawodową

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W związku z realizacją zadań związanych z aktywizacją zawodową bezrobotnych powiatowe urzędy pracy wydatkowały w 2009 r. środki w wysokości 246 294, tys. zł, co stanowiło 99,5% dostępnego limitu. Poziom wykorzystania środków był więc jeszcze wyższy niż w poprzednich latach (2006, 2007 – 98,4%, 2008 – 98,3%). Kwota środków niewydatkowanych wyniosła 1 358,5 tys. zł, o ponad połowę mniej niż w 2008 r. Bardzo wysoki poziom wydatkowania środków odnotowano we wszystkich powiatowych urzędach pracy.

Największa część puli środków ukierunkowanych na aktywizację zawodową bezrobotnych przeznaczona została przez urzędy pracy na finansowanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz na środki skierowane na realizację staży po 1/3 ogółu środków. Na kolejnych miejsca znalazły się wydatki związane z refundacją pracodawcom wyposażenia lub

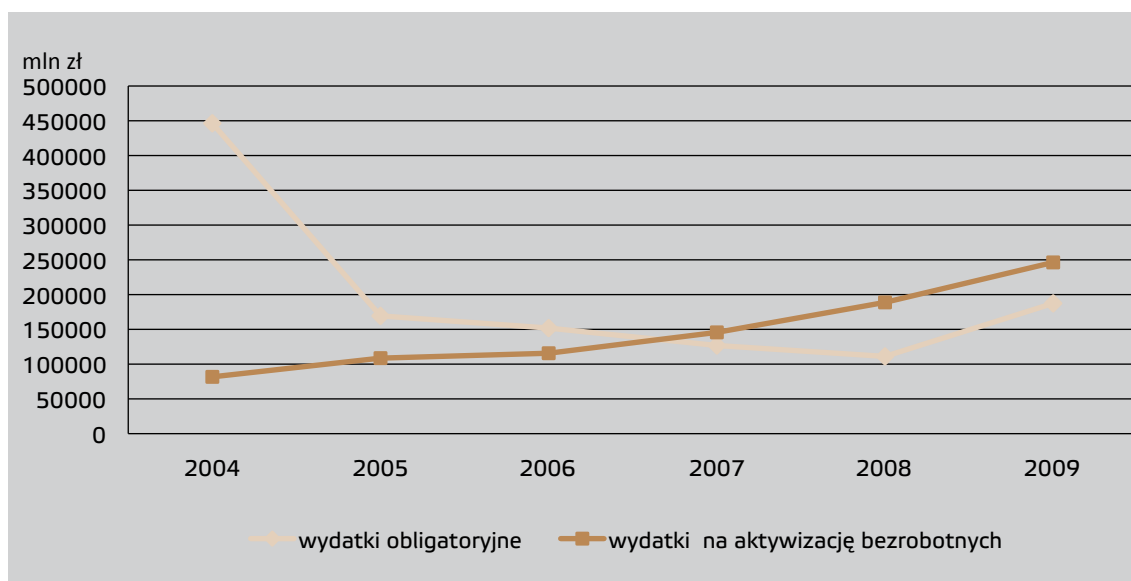
doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego (10,6%) i wydatki na szkolenia (8,7%).

Powiatowe urzędy pracy realizują również tzw. zadania obligatoryjne, mające na celu łagodzenie skutków bezrobocia. Zadania te obejmują wypłatę zasiłków dla bezrobotnych łącznie z świadczeniami ZUS, zasiłków aktywizacyjnych, zasiłków integracyjnych oraz (do 17 lipca 2009 r.) wypłatę stypendiów za okres nauki. Środki na te zadania przekazywane są urzędowi pracy do wysokości faktycznych potrzeb.

Intensywny spadek bezrobocia przy jednoczesnym systematycznym wzroście limitu środków przeznaczanych na aktywizację bezrobotnych, a także przejście części wydatków obligatoryjnych (wypłata zasiłków i świadczeń przedemerytalnych) przez ZUS spowodowały, że te 2 grupy wydatków (wydatki obligatoryjne i wydatki na formy aktywne) zaczęły zbliżać się do tego samego poziomu. W 2007 r. po raz pierwszy wydatki skierowane na działania o charakterze aktywizującym obejmujące realizację programów rynku pracy przekroczyły poziom wydatków obligatoryjnych. Zmiany te kontynuowały się w 2008 r. W 2009 r. wzrost bezrobocia spowodowany spowolnieniem gospodarczym spowodował ponowne zwiększenie poziomu wydatków obligatoryjnych ze względu na zwiększoną liczbę zasiłków wypłacanych osobom bezrobotnym.

Wykres 79.

Zmiany w poziomie wydatków obligatoryjnych oraz wydatków przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

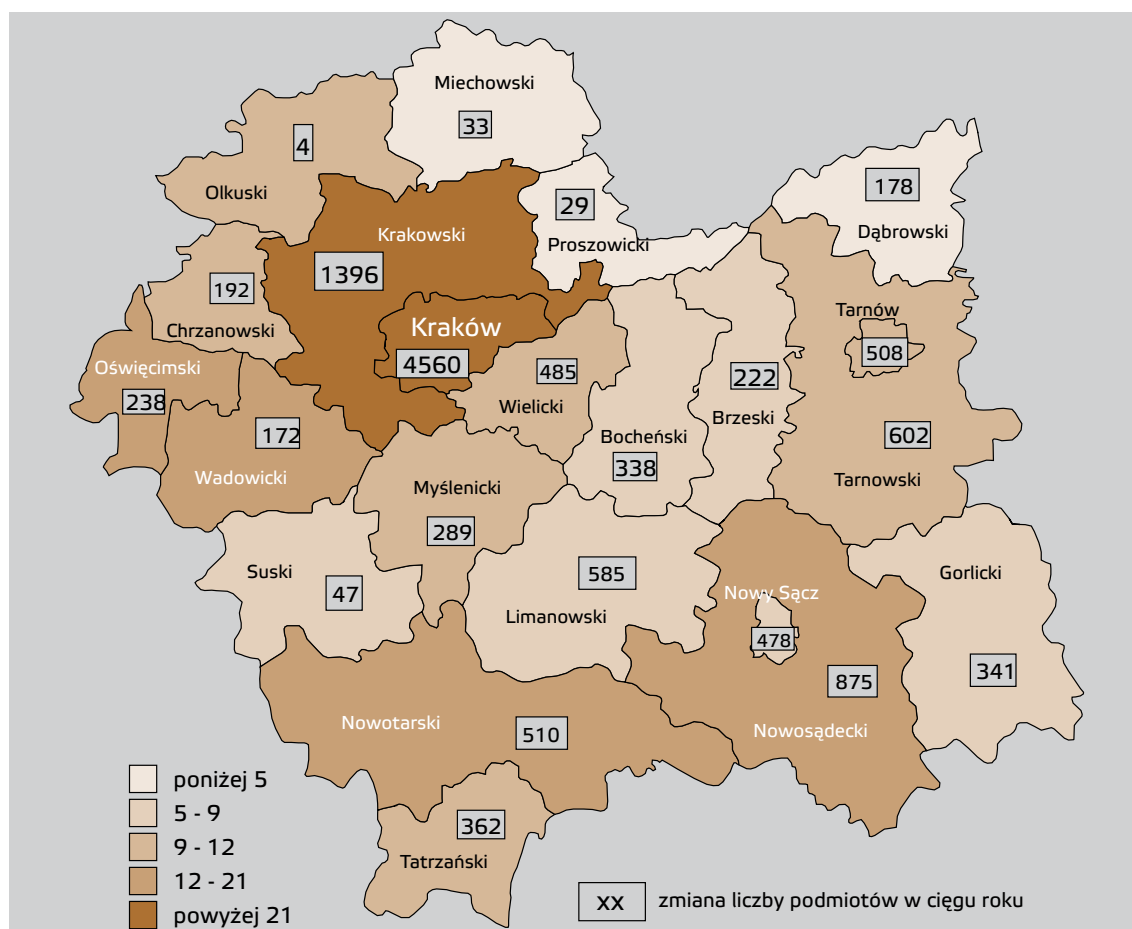
III. Przedsiębiorstwa

Opracowanie: Agnieszka Górniak, Marcin Gwóźdź, Bartosz Józefowski, Marcin Kopeć, Katarzyna Matejek, Rafał Poniewski

1. Przedsiębiorczość

W Małopolsce w 2009 roku odnotowano wzrost liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w stosunku do roku poprzedniego o 4,1% i jest to najwyższy wzrost liczby przedsiębiorstw od 2002 roku. Jest to również najwyższa stopa przyrostu podmiotów gospodarczych wśród wszystkich województw w kraju. Na koniec 2009 r. w rejestrze znalazło się 314 tys. podmiotów, co stanowi 8,4% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w Polsce. W sektorze prywatnym liczba przedsiębiorstw zwiększyła się o 4,3%, natomiast w sektorze publicznym ubyło 210 podmiotów, co oznacza spadek o 2,6%. Od 1999 do 2009 roku liczba podmiotów gospodarczych wzrosła w Małopolsce o 29,3%. Zauważalny jest trend systematycznego wzrostu rejestrowanych podmiotów. Wyjątkiem jest 2006 rok, kiedy odnotowano nieznaczny spadek.

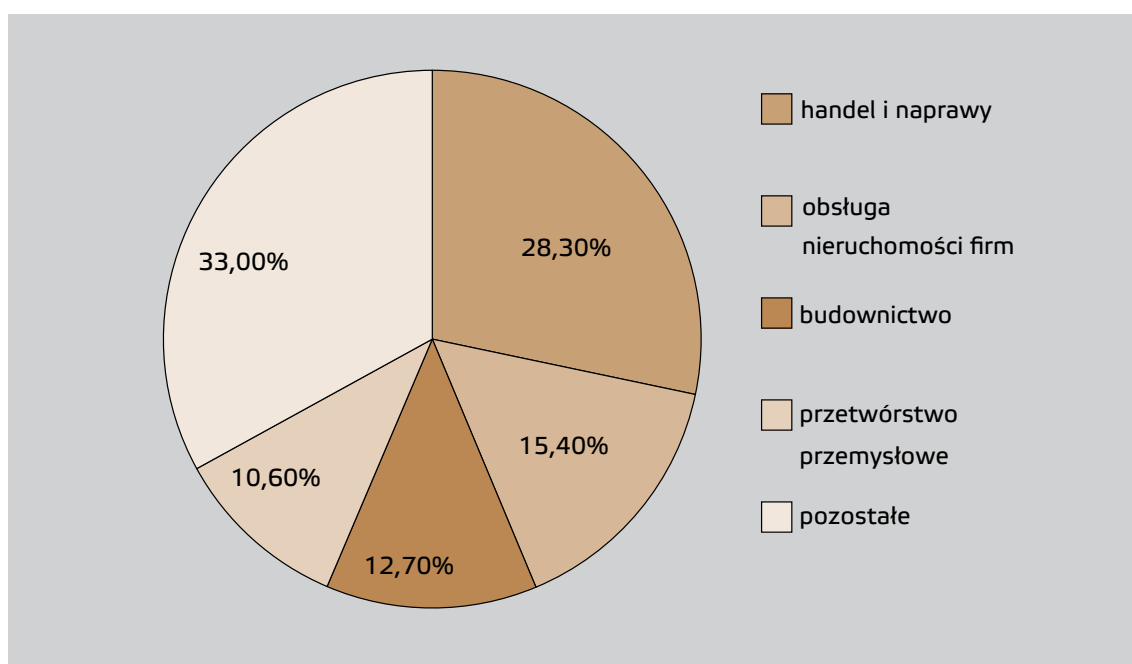
Mapa 18.
Podmioty gospodarki narodowej w 2009 roku (stan na 31.XII.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności najwięcej firm w 2009 roku działało w następujących sekcjach PKD: handel i naprawy (88,8 tys.), obsługa nieruchomości (48,5 tys.), budownictwo (40 tys.) oraz przetwórstwo przemysłowe (33,3 tys.).

Wykres 80.
Udział % firm ze względu na rodzaj działalności (wg sekcji PKD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Sektor prywatny koncentrował 97,5% wszystkich podmiotów gospodarczych. Liczba firm prowadzonych przez osoby fizyczne wyniosła 239,2 tys., co stanowiło 76,2% wszystkich podmiotów. Wiąże się to ze wzrostem tej formy prowadzenia działalności gospodarczej kolejny rok z rzędu – o 4,5% w stosunku do roku poprzedniego.

Jeśli chodzi o rozkład terytorialny, dominującą pozycję utrzymuje miasto Kraków (35,1% ogółu jednostek gospodarczych w województwie). Wśród powiatów o największej liczbie podmiotów należy również wymienić: krakowski (7,3% ogółu), wadowicki (4,9% ogółu), nowotarski (4,3% ogółu) i oświęcimski (4,2% ogółu). Najmniejsza liczba podmiotów gospodarczych w województwie znajduje się na terenie powiatu dąbrowskiego (0,9%). Największą dynamikę wzrostu odnotowano w powiecie limanowskim, gdzie liczba podmiotów gospodarczych w stosunku do roku poprzedniego wzrosła o 7,9%.

Pod względem liczby pracujących dominowały mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób): w 2009 r. stanowiły one 94,6% ogółu wszystkich jednostek. Małe firmy (10–49 osób) stanowiły 4,5% ogółu, a średnie i duże (powyżej 50 osób) – 0,9%. We wszystkich kategoriach odnotowano wzrost w porównaniu z 2008 rokiem: liczba mikroprzedsiębiorstw powiększyła się o 4,1%, podmiotów małych o 4,0%, a podmiotów średnich i dużych o 2,3%.

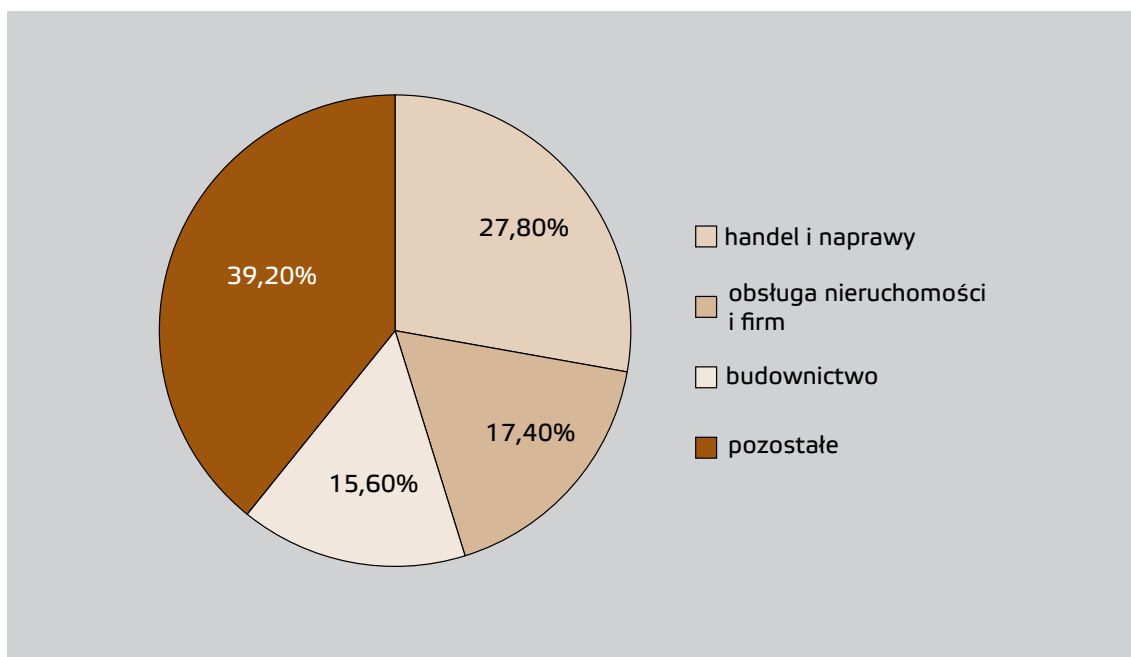
Tabela 74.
Podmioty wg poziomu zatrudnienia zarejestrowane w systemie REGON

Wyszczególnienie	Ogółem	Przedziały zatrudnienia			
		do 9	10 – 49	50 – 249	≥ 250
Małopolska	314 017	297 064	14 186	2 388	379
bocheński	7 302	6 872	367	57	6
krakowski	22 781	21 687	947	129	18
miechowski	4 059	3 893	145	20	1
myślenicki	10 310	9 841	398	67	4
proszowicki	2 846	2 687	139	19	1
wielicki	10 554	10 042	444	61	7
Kraków	110 170	104 229	4 813	922	206
gorlicki	6 705	6 231	410	59	5
limanowski	7 976	7 482	436	50	8
nowosądecki	12 549	11 788	672	84	5
nowotarski	13 447	12 713	647	78	9
tatrzański	9 403	9 029	332	41	1
Nowy Sącz	8 934	8 356	444	119	15
chrzanowski	11 074	10 494	477	95	8
olkuski	11 662	11 085	487	77	13
oświęcimski	13 187	12 528	543	102	14
suski	7 292	6 936	304	46	6
wadowicki	15 382	14 597	661	107	17
brzeski	5 433	5 113	280	39	1
dąbrowski	2 737	2 559	159	16	3
tarnowski	9 548	8 926	560	55	7
Tarnów	10 666	9 976	521	145	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2009 r. zarejestrowano 31,4 tys. nowych podmiotów gospodarczych, w tym 27,7 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W stosunku do poprzedniego roku zarejestrowano w Małopolsce o 4 329 podmiotów więcej, co daje wzrost o 16%.

Wykres 81.
Przyrost ilości firm według sekcji PKD (% ogółu nowozarejestrowanych)

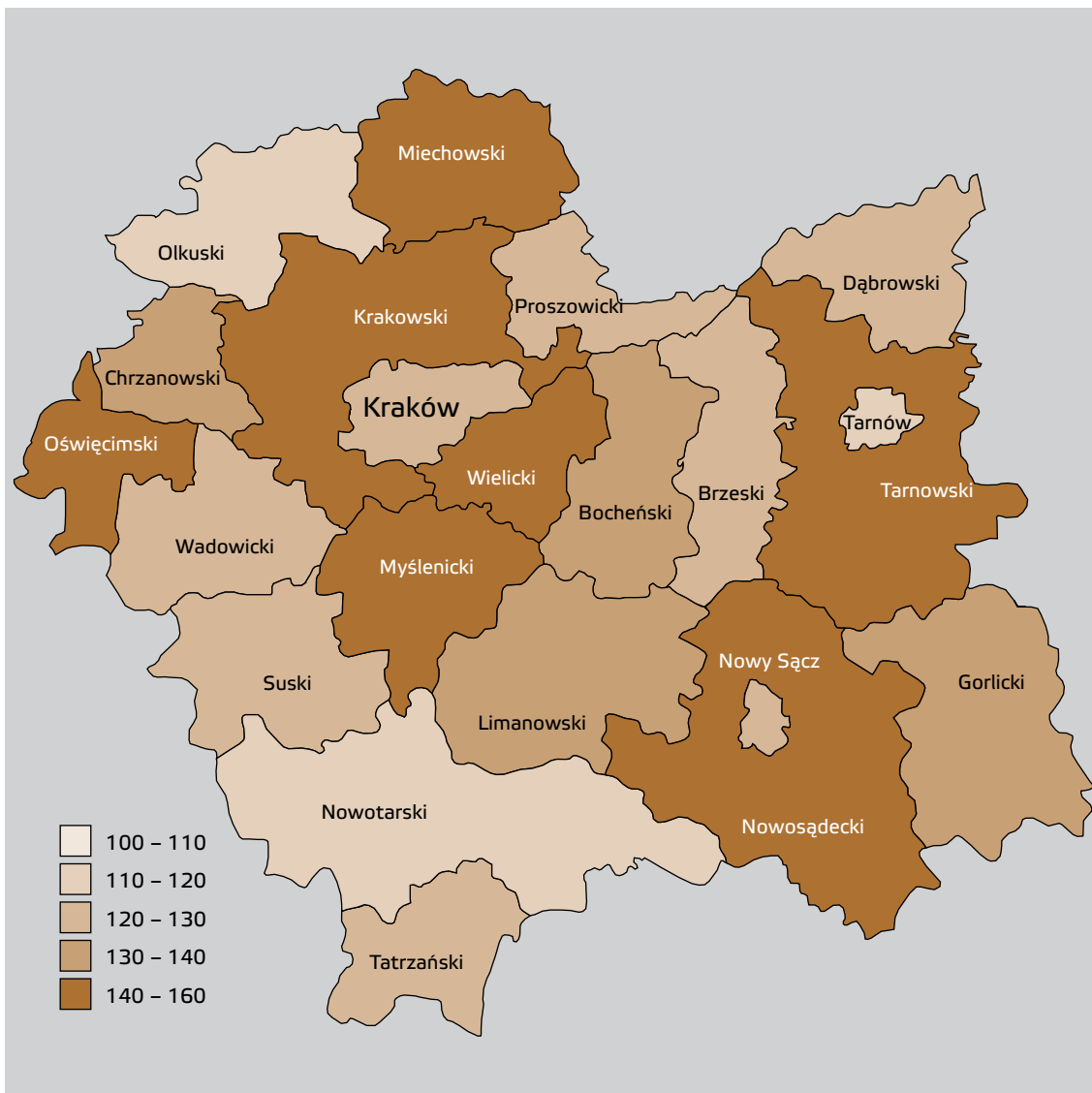
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na poziomie powiatów największy wzrost nowozarejestrowanych przedsiębiorstw w odniesieniu do poprzedniego roku odnotowano w Tarnowie (31%) oraz powiatach dąbrowskim (28%) i olkuskim (28%). Spadek liczby nowozarejestrowanych przedsiębiorstw w stosunku do roku poprzedniego zanotowano w powiatach miechowskim (8%) oraz brzeskim (3%).

W ciągu ostatniego roku wyrejestrowano 19,1 tys. jednostek prawnych, w tym 17,4 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Najwięcej firm zlikwidowano w sekcji handel i naprawy – 6,1 tys. (31,8% ogółu wyrejestrowanych), budownictwo – 2,8 tys. (14,9%) oraz obsługa nieruchomości i firm – 2,5 tys. (13,1%). W podziale na powiaty największy spadek wyrejestrowanych przedsiębiorstw, w porównaniu z 2008 rokiem, zanotowano w Krakowie (o 25%) oraz Tarnowie (o 14%). W Krakowie liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw była o 1 776 niższa niż w roku poprzednim. Natomiast ponaddwukrotnie (o 146 przedsiębiorstw) wzrosła liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw w powiecie miechowskim.

Mapa 19.

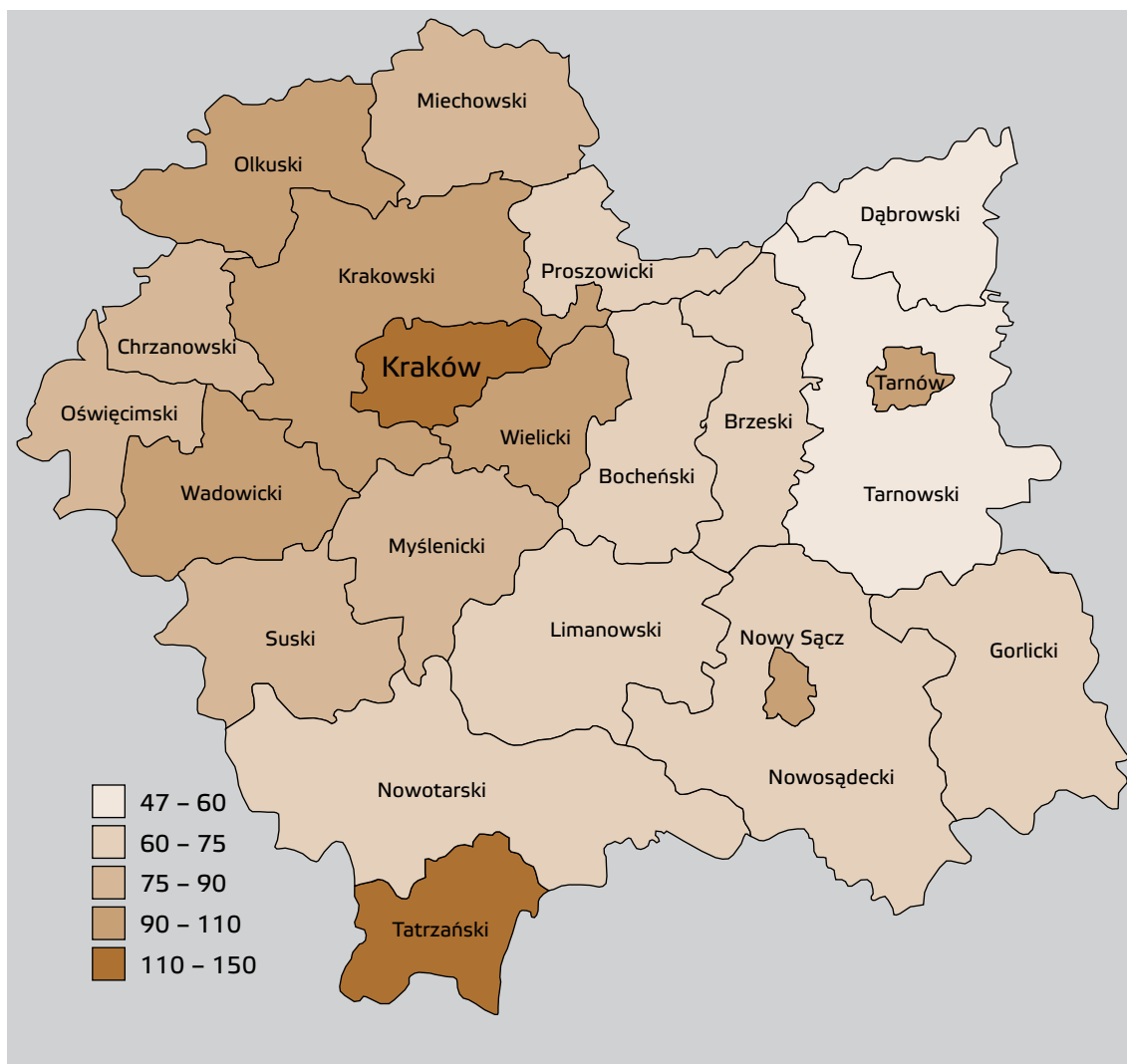
Aktywność gospodarcza – dynamika przyrostu firm w latach 1999–2009
(1999 = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Wskaźnik stabilności (stosunek liczby jednostek wyrejestrowanych do liczby jednostek nowopowstałych) w województwie małopolskim wyniósł 61%. Wskaźnik ten zmalał o 10,8 punktów procentowych w stosunku do 2008 roku. Oznacza to, że sytuacja firm funkcjonujących na rynku jest coraz bardziej stabilna.

Mapa 20.
Wskaźnik przedsiębiorczości w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Dynamika przyrostu ilości przedsiębiorstw w latach 1999–2009 wyniosła 29%. Wskaźnik przedsiębiorczości w Małopolsce pokazuje, że liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 1000 mieszkańców wynosiła w 1999 roku 75, natomiast w 2008 roku już 95 podmiotów. Najwięcej przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców jest w Krakowie (146). Wśród wszystkich powiatów ziemskich wyróżnia się powiat tatrzański, gdzie wskaźnik osiągnął wartość 144 podmiotów. Najmniej przedsiębiorstw na mieszkańca przypada w powiecie dąbrowskim.

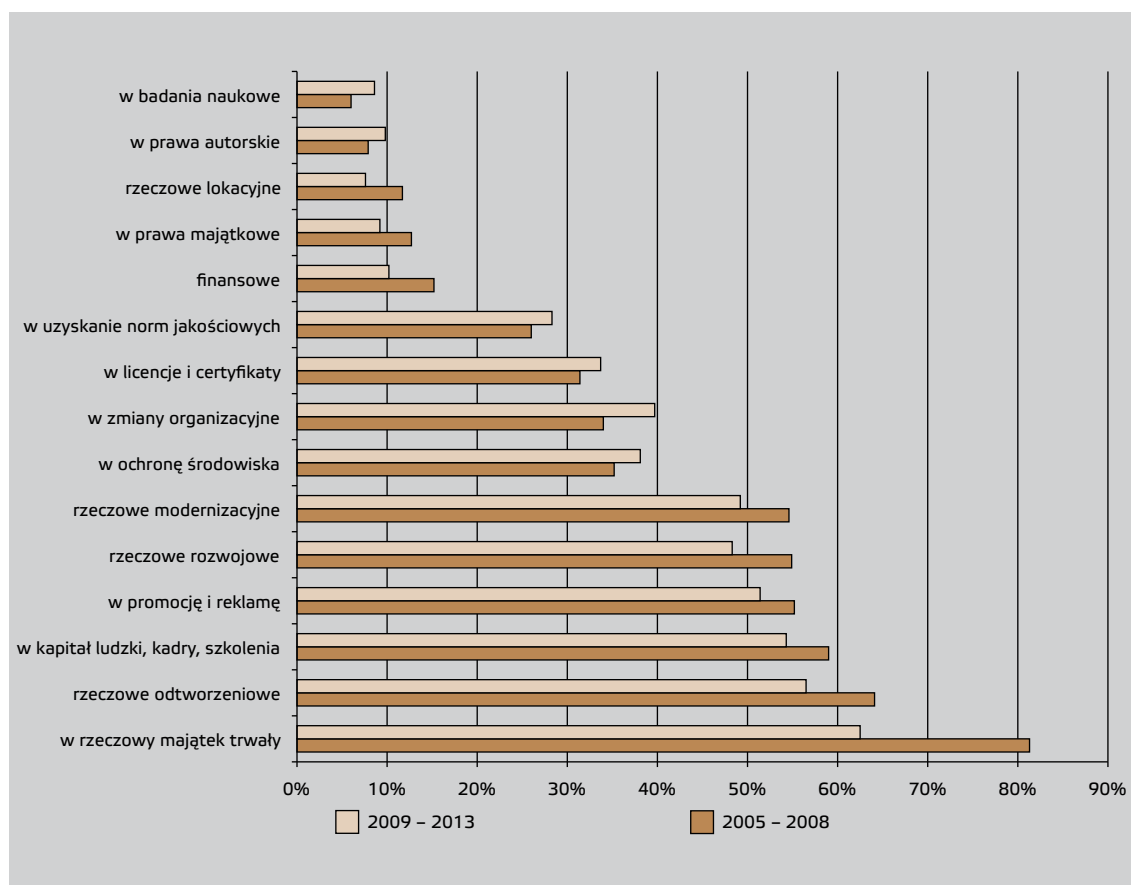
2. Potencjał rozwojowy małopolskich przedsiębiorstw

Na zlecenie Małopolskiego Obserwatorium Gospodarki wykonane zostało badanie potencjału rozwojowego przedsiębiorstw, pozwalające ocenić perspektywę rozwoju gospodarki w województwie w najbliższych latach.

W porównaniu do okresu 2005–2008 mniej małopolskich przedsiębiorstw planuje podjęcie inwestycji w latach 2009–2013: dla inwestycji planowanych odsetek wynosi 67,6%, a dla zrealizowanych w pierwszym z wymienionych okresów 85,4%. Aktywność w obu przypadkach dotyczy głównie firm średnich i dużych, firm z branży usługowej oraz przedsiębiorstw najdłużej istniejących na rynku.

Firmy najczęściej inwestowały i zamierzają inwestować w majątek rzeczowy. Wśród inwestycji rzeczowych najpopularniejsze są inwestycje w rzeczowy majątek trwały, np. w maszyny, urządzenia, środki transportu. Rzadsze są inwestycje modernizacyjne i rozwojowe. W planach inwestycyjnych przedsiębiorstwa wykazują zainteresowanie inwestycjami zorientowanymi na uatrakcyjnienie i rozszerzenie oferty rynkowej, planują zainwestować w uzyskanie licencji i certyfikatów, praw autorskich, norm jakościowych, w zmiany organizacyjne i marketingowe oraz w prawa autorskie i w badania naukowe.

Wykres 82.
Rodzaj prowadzonych / planowanych inwestycji

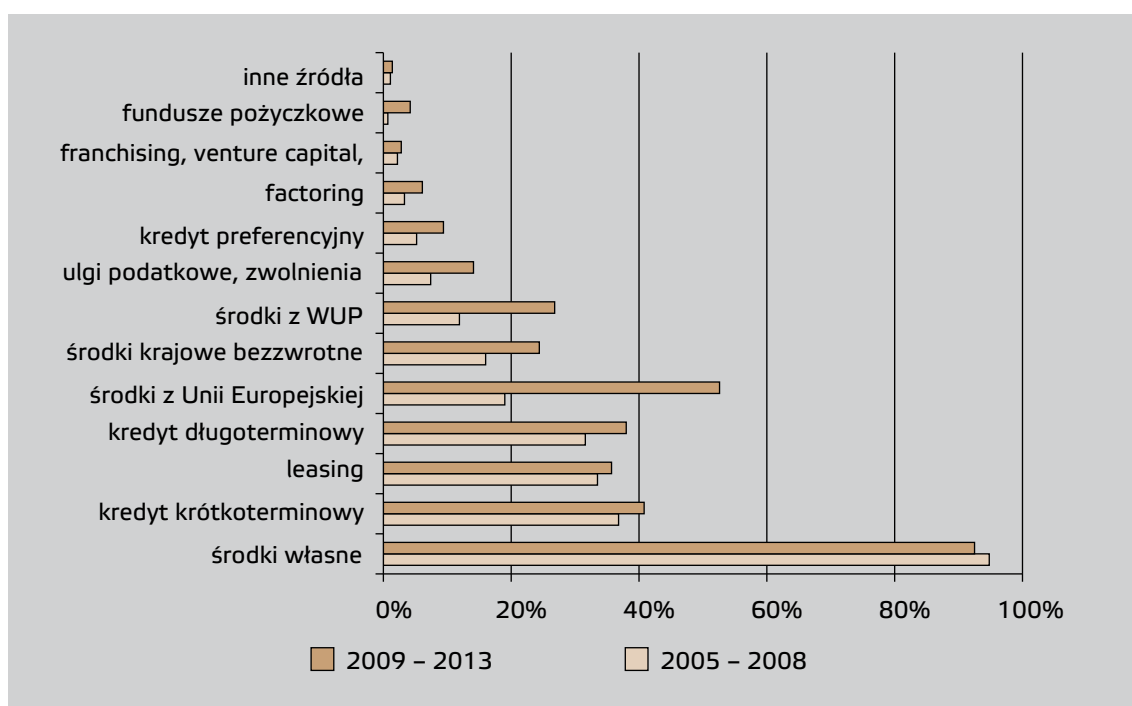

Źródło: Potencjał rozwojowy małopolskich przedsiębiorstw, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, 2010

Małopolskie przedsiębiorstwa preferują ofensywną strategię inwestowania, zmierzającą do umocnienia pozycji rynkowej (np. przez tworzenie filii, kooperację z innymi firmami, przejmowanie konkurentów w drodze fuzji). Strategię taką zastosowało 52,6% firm, a w odniesieniu do inwestycji planowanych przyjęcie takiej strategii deklaruje 62,9% firm.

Podstawowym źródłem finansowania inwestycji są środki własne. W planach inwestycyjnych firm rośnie znaczenie środków publicznych i unijnych. Zarówno w przypadku dotacji publicznych, jak i środków pochodzących z Unii Europejskiej, środki te stanowiąc będą coraz bardziej popularne źródło finansowania inwestycji.

Wykres 83. Źródła finansowania inwestycji

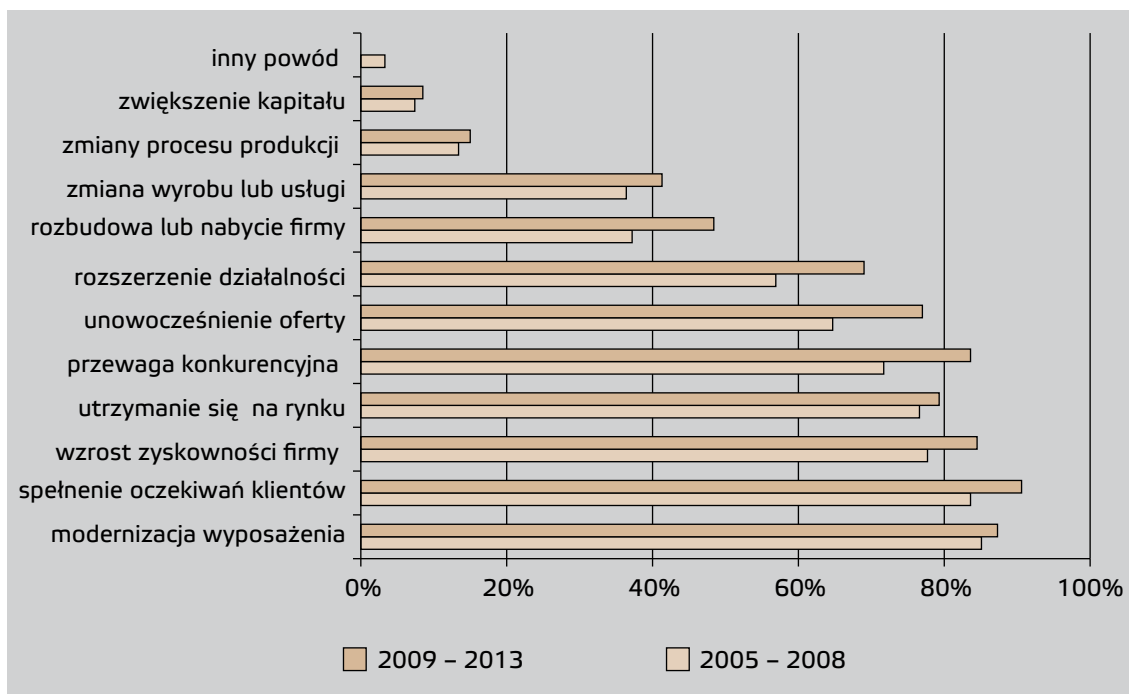

Źródło: *Potencjał rozwojowy małopolskich przedsiębiorstw, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, 2010*

Plany inwestycyjne firm są w znacznym stopniu zorientowane na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw. Wzrasta rola inwestycji, których celem jest sprostanie wymaganiom klienta, rozszerzenie zakresu oferowanych usług i prowadzonej działalności oraz zmniejszenie kosztów własnych.

Wykres 84.
Cele inwestycji

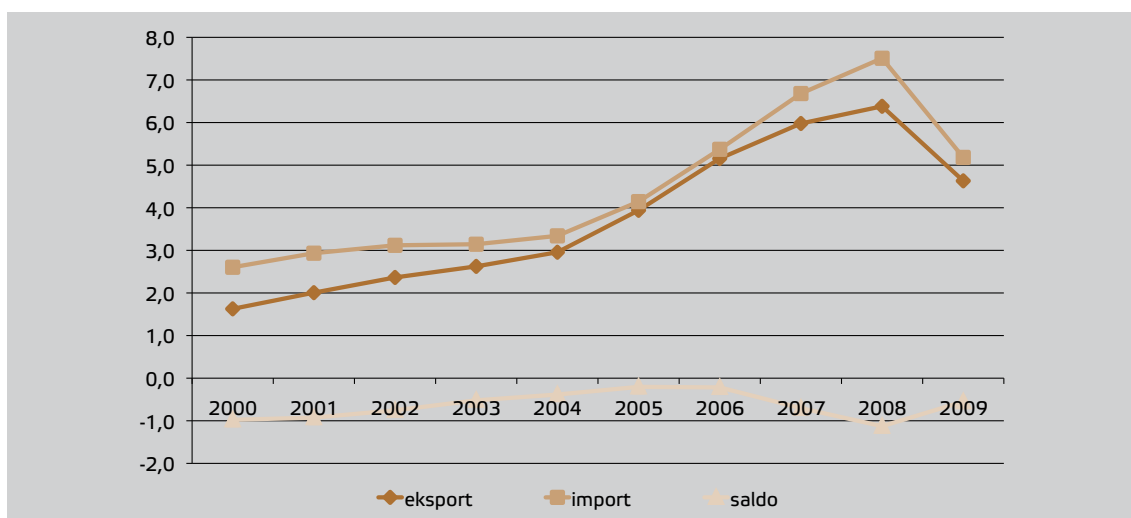
Źródło: *Potencjał rozwojowy małopolskich przedsiębiorstw, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, 2010*

3. Handel zagraniczny

Wartość eksportu Województwa Małopolskiego w 2009 r. wyniosła 4,6 mld euro, a importu 5,2 mld euro (wstępne dane handlu zagranicznego). W porównaniu z 2008 rokiem wartość zarówno importu, jak i eksportu, uległa obniżeniu, przy czym spadek wartości importu był szybszy niż w przypadku eksportu. Skutkiem była poprawa w zakresie salda obrotów. Saldo obrotów handlowych miało wartość -0,55 mld euro.

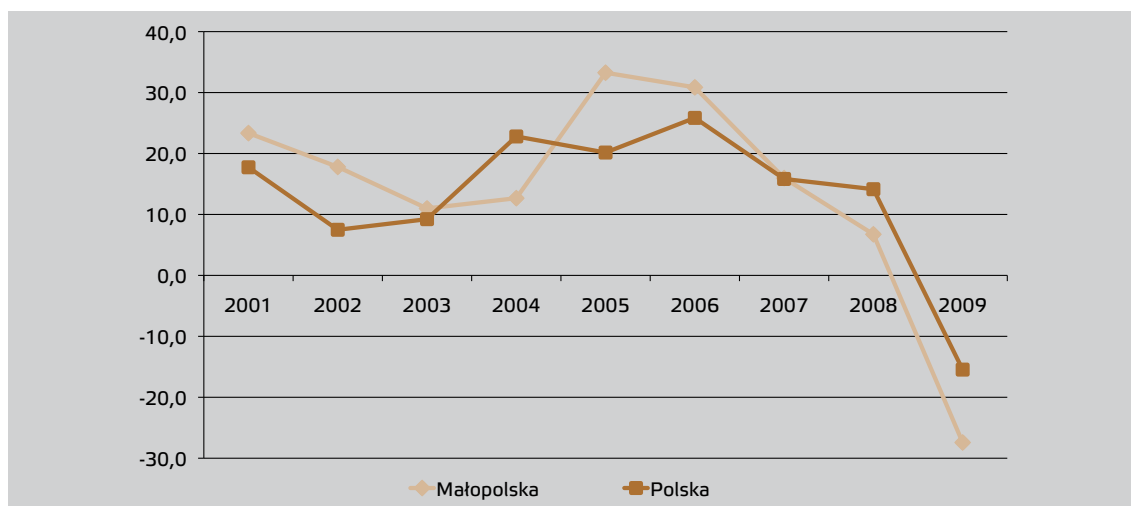
Dynamika wzrostu eksportu Małopolski charakteryzuje się tendencją malejącą od roku 2006, przy czym w roku 2009 – względem roku poprzedniego – dynamika ta była najniższa (-27,4%). W tym samym czasie eksport ogólnopolski zmniejszył się o 15,5%. Eksport Polski ogółem także uległ obniżce, jednak w wolniejszym tempie, niż miało to miejsce w Województwie Małopolskim.

Wykres 85.
Wartość eksportu, importu oraz salda obrotów (mld euro)

Źródło: Handel zagraniczny Małopolski 2009

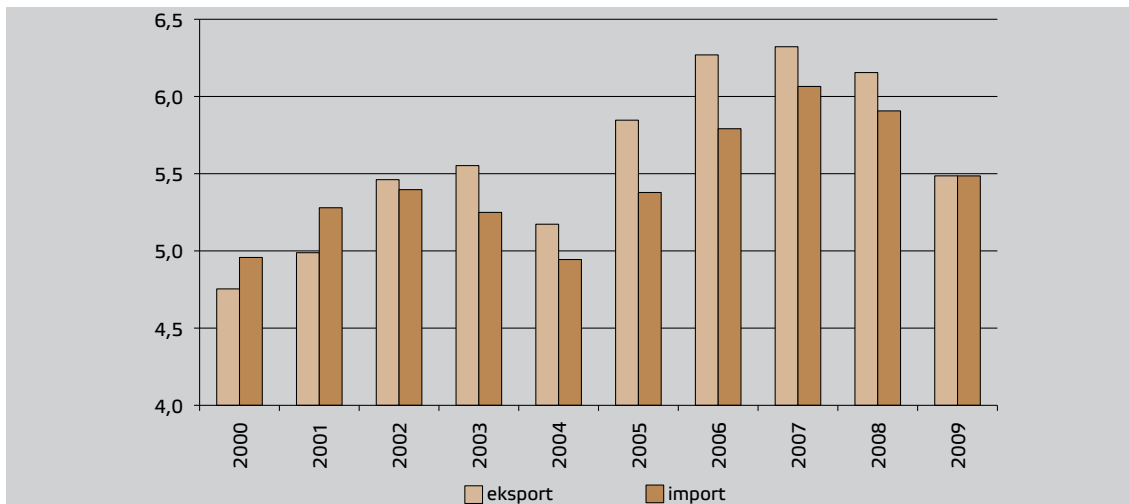
Wykres 86.
Dynamika wzrostu wartości eksportu (w euro), zmiany % do roku poprzedniego

Źródło: Handel zagraniczny Małopolski 2009

Od 2008 roku zmniejszeniu uległy udziały województwa w eksporcie i imporcie Polski ogółem. Udział Małopolski w ogólnopolskim imporcie spadł z 6,1% do 5,5%, w eksporcie natomiast z 6,3% do 5,5%. Udział województwa w krajowym eksporcie spadł do poziomu notowanego w latach 2002 i 2003 oraz 2005.

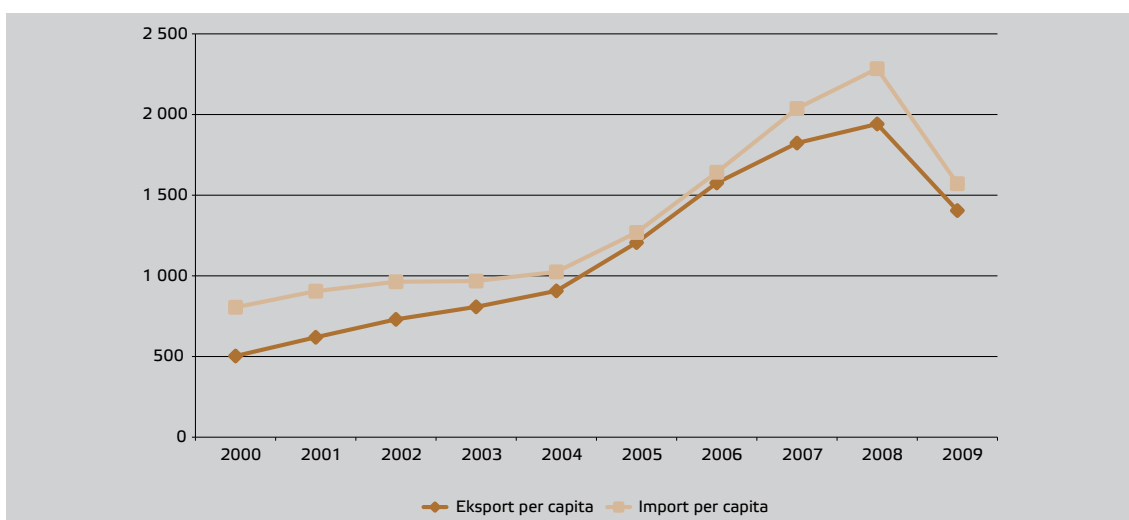
Wykres 87.
Udział województwa w imporcie oraz eksporcie Polski (%)

Źródło: Handel zagraniczny Małopolski 2009

Wartość eksportu *per capita* kształtowała się na poziomie 1 405 euro, natomiast wartość importu 1 572 euro. W porównaniu z rokiem 2008 wartość eksportu uległa znacznemu obniżeniu.

Wykres 88.
Wartość importu oraz eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca

Źródło: Handel zagraniczny Małopolski 2009

IV Rolnictwo

Opracowanie: Stanisław Flaga, Angelina Stach, Aneta Helak-Świechowska, Małgorzata Wywiat

Obszary wiejskie są nierozzerwalnie związane z rolniczym użytkowaniem gruntów, a tym samym prowadzeniem działalności rolniczej. Głównym wyzwaniem dla małopolskiego rolnictwa, gwarantującym jednocześnie żywotność obszarów wiejskich, pozostaje zaspokajanie popytu na żywność wysokiej jakości (żywność z uznanych systemów jakości i żywność wytwarzana metodami tradycyjnymi).

1. Uwarunkowania rozwoju

Obszary wiejskie położone na terenach górskich i podgórskich są szczególnie cenne ze względu na pochodzące z nich zasoby wody pitnej oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Dominacja ekstensywnego typu gospodarowania w małopolskim rolnictwie jest w dużym stopniu wynikiem występowania naturalnych utrudnień i pochodną dużego rozdrobnienia gospodarstw. Obiektywnymi utrudnieniami naturalnymi dla rozwoju sektora rolnego i obszarów wiejskich jest w południowej części województwa duży udział gruntów położonych na stokach i krótki okres wegetacji. Do istotnych zagrożeń związanych z jakością środowiska należy zaliczyć czynniki degradujące glebę (erozja wodna), które prowadzą do spadku zawartości materii organicznej w glebach ornych.

Istotnym zagrożeniem dla gleb jest również zaprzestanie działalności rolniczej na użytkach rolnych. Zaniechanie uprawy wynika zazwyczaj z warunków naturalnych (słaba jakość gleb, niekorzystna rzeźba terenu, niedobór lub nadmiar opadów) oraz gospodarczo-organizacyjnych, a także czynników zewnętrznych wobec gospodarstwa.

Na wsi małopolskiej zachodzi proces zmniejszania liczby ludności zawodowo czynnej w rolnictwie. Obecnie można zauważyć stały odpływ ludności ze stref peryferyjnych województwa, czyli z obszarów wiejskich położonych z dala od większych ośrodków miejskich. Oprócz stałego odpływu ludności z obszarów peryferyjnych do miast dużą dynamikę posiada codzienna migracja zarobkowa. Największe ubytki liczby ludności mają miejsce w gminach monofunkcyjnych, w których dominuje funkcja rolnicza. Chodzi tu szczególnie o obszary reprezentujące tradycyjne rolnictwo. Z kolei na obszarach wielofunkcyjnych, głównie w sąsiedztwie dużych miast, przeważa napływ ludności.

Presja na niektóre obszary ze strony mieszkańców miast jest tak duża, że część powierzchni użytków rolnych jest odrolniana i przeznaczana pod zabudowę. Nadmierna rozbudowa osiedli letniskowych stanowi w niektórych gminach zagrożenie dla środowiska przyrodniczego i krajobrazu. Wsie, które nie posiadają kanalizacji oraz właściwego systemu utylizacji nieczystości, a przy tym nadmiernie zabudowane osiedlami letniskowymi, tracą swoje pierwotne cechy stanowiące o ich walorach przyrodniczych i kulturowych, właściwych dla obszarów wiejskich.

Charakterystyka gospodarstw rolnych

Całkowita liczba gospodarstw rolnych ustalona badaniem dla województwa małopolskiego wynosiła w 2009 roku 310 653, co oznacza, że było ich mniej o 10 826 (3,4%) niż w 2008 roku. Z ogólnej liczby gospodarstw rolnych 310 498, tj. 99,9% stanowiły gospodarstwa indywidualne (łącznie z właścicielami zwierząt gospodarskich). Gospodarstw państwowych, spółdzielczych oraz spółek z udziałem mienia sektora publicznego i prywatnego, a także stanowiących własność jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej było zaledwie 155.

Użytkowanie gruntów

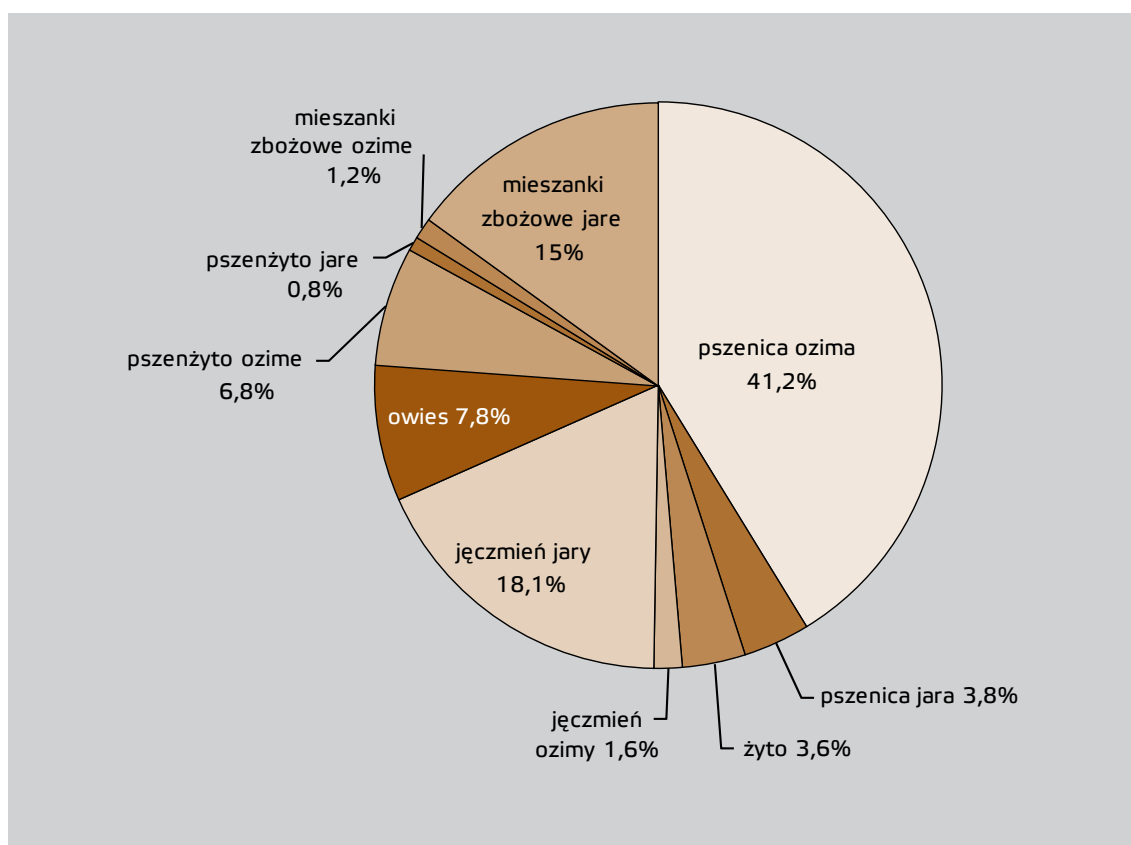
Ogólna powierzchnia użytków rolnych należących do gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wynosiła 690 663 ha. Użytki rolne stanowiły 45,5% ogólnej powierzchni województwa. Na grunty orne przeznaczono 432 746 ha, a na sady – 15 618 ha. Użytki zielone zajęły łącznie 218 032 ha, z czego na łąki przypadło 173 717 ha, a na pastwiska – 44 315 ha. Lasy i grunty leśne zajmowały 437 430 ha (28,8% ogólnej powierzchni województwa). Areal zajmowany przez poszczególne rodzaje wskaźników prezentuje poniższe zestawienie.

2. Produkcja roślinna

Powierzchnia zasiewów w województwie małopolskim w 2009 r. wynosiła 325 201 ha.

Wykres 89.

Powierzchnia zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami (w %)

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie „Produkcja upraw rolnych i ogrodnich w 2009 r.”, Urząd Statystyczny w Krakowie

Na uprawę zbóż podstawowych przeznaczono 258 416 ha, zaś mieszanek – 40 025 ha. Łączna powierzchnia zbóż podstawowych z mieszankami wynosiła 298 441 ha, a udział powierzchni zbóż z mieszankami w strukturze zasiewów wynosił 91,7%.

Zboża intensywne (pszenica, jęczmień i pszenżyto) uprawiano na powierzchni 179 147 ha. Udział zbóż intensywnych w grupie zbóż podstawowych z mieszankami stanowił 69,3%.

Zboża ekstensywne (żyto, owies, mieszanki zbożowe) uprawiano na powierzchni 68 120 ha, ich udział w powierzchni zbóż podstawowych z mieszankami wynosił 26,4%.

Areał uprawy gryki wynosił 87 ha (0,02% powierzchni zasiewów). Plony gryki kształtowały się na poziomie 16,2 q/ha. Powierzchnia uprawy ziemniaków wynosiła 42 807 ha, zaś plony – 161 q/ha. Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wynosiła 4 680 ha (1,3% powierzchni zasiewów). Buraki cukrowe uprawiano na powierzchni 1 333 ha. Areał uprawy kukurydzy na ziarno wynosił 11 061 ha i stanowił 3,0% ogólnej powierzchni zasiewów.

Tabela 75.
Powierzchnia zasiewów

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Plony z 1 ha w dt	Zbiory w dt
Zboża	258 416	31,4	8 218 899
Mieszanki zbożowe	40 025	27,6	1 106 161
Gryka	87	16,2	1 408
Ziemniaki	42 807	161	6 873 510
Rzepak i rzepik	4 680	31,8	148 609
Buraki cukrowe	1 333	584	778 581
Kukurydza na ziarno	11 061	61,6	681 253
Rośliny oleiste	5 148	30,4	156 491
Strączkowe jadalne	1 650	23,3	38 508
Razem	325 201	X	X

Źródło danych: *Urząd Statystyczny w Krakowie, „Produkcja upraw rolnych i ogrodniczych w 2009 r.”*

Powierzchnia zasiewów upraw przemysłowych wyniosła 7 911 ha, z czego na buraki cukrowe przypadła powierzchnia 1 333 ha, rzepak i rzepik – 4 680 ha, a na tytoń – 1 898 ha.

Areał zasiewów upraw pastewnych wyniósł 58 739 ha, z czego pod kukurydzę uprawiana na zielonkę przeznaczono 4 417 ha, strączkowe pastewne – 2 991 ha, a motylkowe i inne pastewne oraz trawy uprawiane na gruntach ornych – 51 331 ha.

Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych łącznie z uprawą w ogrodach przydomowych wynosiła 16 876 ha, a powierzchnia uprawy truskawek (z uwzględnieniem uprawy truskawek w ogrodach przydomowych) – 1803 ha.

3. Produkcja zwierzęca

W województwie małopolskim w ostatnich latach notuje się spadek pogłowia bydła, w roku 2009 wynosiło 187,5 tys. sztuk i zmniejszyło się w stosunku do liczebności bydła z 2008 roku o 27,5 tys. sztuk, co stanowiło 13 % spadek.

Tabela 76.
Pogłowie bydła na 100 ha użytków rolnych

Wyszczególnienie	Pogłowie bydła na 100 ha użytków rolnych				
	2002	2004	2006	2008	2009
Polska	32,1	31,8	33,1	34,4	34,7
Małopolska	36,0	34,4	31,8	29,8	27,2

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Krakowie

Tabela 77.
Pogłowie trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych

Wyszczególnienie	Pogłowie trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych				
	2002	2004	2006	2008	2009
Polska	112,4	106,5	117,9	88,2	88,4
Małopolska	68,4	69,8	71,4	51,3	50,1

Źródło danych: Urząd Statystyczny w Krakowie

Liczebność pogłowia trzody chlewnej w całym kraju nieznacznie wzrosła w stosunku do poziomu z wcześniejszego roku i w 2009 roku wynosiła 14 252,5 tys. szt. (2008 rok 14 242,3 tys. szt.) W województwie małopolskim wynosiła 346,1 tysięcy sztuk, po spadku liczebności o 24,0 tys. szt. (spadek 6,5%).

W województwie małopolskim hodowla owiec (99,5 %) jest ściśle związana z tradycjami i kulturą pasterską regionu. Jednak i tu w stosunku do roku 2008 nastąpił spadek pogłowia do liczby 60 554 sztuk, to jest o 25 416 sztuk (29,6%), podyktowany pogarszającą się sytuacją ekonomiczną gospodarstw rolnych. Zanotowano 29,9% spadek populacji macierek (o 21 478 sztuk) do poziomu wynoszącego w 2009 roku 50 474 sztuk. W całym kraju również nastąpił spadek zarówno całej populacji owiec z liczby 224 034 sztuk (o 17 %), jak i liczby macierek hodowlanych do poziomu 158 151 sztuk (o 15,9 %).

4. Promocja małopolskiej wsi i produkcji rolniczej

Przedsięwzięcia promocyjne

W 2009 roku Samorząd Województwa Małopolskiego uczestniczył w szeregu przedsięwzięciach promujących rolnictwo i produkty tradycyjne regionu. Do najważniejszych z nich należą:

- Międzynarodowe Targi Wyrobów Spożywczych i Gastronomii Polagra Food w Poznaniu 2009. Osiągnięcia województwa małopolskiego przedstawiono w „Pawilonie Regionów” w dwóch blokach tematycznych prezentujących „Dziedzictwo Kulinarne” oraz „Dziedzictwo Kulturowe” Małopolski,
- Eliminacje Wojewódzkie przedsięwzięcia pn. Inicjatywa Pozytywistyczna „Polski Producent Żywności”. Województwo Małopolskie uczestniczyło w XIII edycji Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności” organizowanym przez Stowarzyszenie im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Poznaniu. Spośród 8 podmiotów nominowanych przez Kapitułę

Województwa Małopolskiego ds. Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności 2009” laureatami tytułu „Polski Producent Żywności 2009” zostało siedem firm,
– Małopolski Festiwal Smaku – V edycja cyklicznego przedsięwzięcia realizowanego z inicjatywy Samorządu Województwa Małopolskiego, promującego małopolskich producentów żywności, produkty lokalne i tradycyjne oraz potrawy regionalne,

Cykl imprez o charakterze rolniczym

Udział Województwa Małopolskiego zaznaczył się podczas organizacji m.in. takich imprez, jak: XIX Międzynarodowa Wystawa Rolnicza „Agropromocja 2009”, Wystawa Gołębi Rasowych w Krakowie.

Produkty regionalne i tradycyjne

1 grudnia 2009 w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej opublikowane zostało rozporządzenie Komisji (WE) nr 1176/2009 z dnia 30 listopada 2009 rejestrujące redykołkę jako produkt regionalny. Redykołka to niewielki serek w kształcie zminiaturyzowanego zwierzątka, ptaka, serduszka lub wrzeczona cechuje ją aromatyczny posmak wędzenia oraz specyficzny lekko słony smak będący wynikiem moczenia sera w solance oraz użycia mleka pochodzącego od określonych ras zwierząt.

Do końca 2009 na listę produktów tradycyjnych województwa małopolskiego wpisane zostały 33 produkty: ser gazdowski – gołka (pucok, kara), bundz / bunc , redykołka, bryndza podhalańska, żentycza, oscypek (oszcypek), lody nowotarskie, kielbasa lisecka, tuszka gęsi zatorskiej, jagnięcina podhalańska, chleb prądnicki, precelek krakowski , jodłownicki kołacz z serem, obwarzanek krakowski, chleb żarnowy z Łomnej, ciasteczka wyśmienite, chleb jurajski, bajgiel z Kazimierza, jabłka łąckie, jabłko z Raciechowic, nasiona fasoli Piękny Jaś z Doliny Dunajca, charsznicka kapusta kwaszona, łukowicka śliwka suszona, suska sechłońska, śliwowa łącka, śliwowa wyborna, żurek po krakowsku, barszcz czerwony krakowski, sól wielicka, balsam kapucyński, karp zatorski, Sądecki Miód Spadziowy, Małopolski Miód Spadziowy.

5. Rolnictwo ekologiczne

Dane za 2009 r. wskazują, że rolnictwo ekologiczne w Małopolsce stanowiło ważny element rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. Według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r., w województwie małopolskim działalność rolniczą prowadziło 2 219 producentów ekologicznych (w Polsce 17 423). Uzyskany poziom rozwoju rolnictwa ekologicznego uplasował województwo małopolskie na pierwszym miejscu w Polsce, zarówno pod względem liczby producentów ekologicznych, jak i liczby gospodarstw ekologicznych. Wśród producentów ekologicznych aż 99,0% stanowili rolnicy prowadzący gospodarstwa ekologiczne. W porównaniu do 2008 r. liczba gospodarstw ekologicznych zmalała o 3,9% i na koniec 2009 r. wynosiła 2 197 (12,8% populacji krajowej). W analizowanym roku było 20 przetwórci ekologicznych, co stanowi 7,22% liczby podmiotów prowadzących taką działalność w Polsce.

Powierzchnia ekologicznych upraw rolnych w 2009 r. wynosiła w Małopolsce 16 488,63 ha (4,49% powierzchni krajowej), z czego 11 766,38 ha stanowiły uprawy po zakończeniu okresu konwersji, a 4 722 ha – uprawy pozostające w okresie konwersji¹.

Najwięcej gospodarstw ekologicznych znajdowało się na terenie powiatu limanowskiego, nowosądeckiego, gorlickiego i bocheńskiego.

W systemie obsługi rolnictwa ekologicznego, oprócz firm kontrolnych upoważnionych do nadawania atestu gospodarstwom ekologicznym, działała również instytucja nadzorująca proces certyfikacji gospodarstw (Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w Krakowie) oraz jednostka spełniająca rolę płatnika dotacji, którą jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

¹ źródło: Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej

Walory przyrodnicze Małopolski umożliwiają intensywny rozwój turystyki na terenach wiejskich. Agroturystyka jest postrzegana, jako ważna gałąź aktywności gospodarczej w skali lokalnej i regionalnej, przyczyniając się tym samym do aktywizacji społecznej i gospodarczej obszarów wiejskich. Atrakcyjne turystycznie są zwłaszcza gminy obejmujące tereny parków narodowych, zbiorników wodnych dostępnych do celów rekreacyjnych, czy zawierające na swym terenie istotne obiekty kultury i dziedzictwa narodowego.

Turystyka wiejska wpływa na rozwój przedsiębiorczości i stanowi alternatywne źródło dochodu. W ramach turystyki wiejskiej rozwijają się usługi, handel i drobna wytwórczość. Typowe gospodarstwa agroturystyczne dysponują na ogół kilkoma lub kilkunastoma miejscami noclegowymi i oferują usługi oraz atrakcje związane z wsią i rolnictwem (wyżywienie z wykorzystaniem własnych produktów, wędkowanie, grzybobranie, jazda konna, wycieczki rowerowe).

Z danych Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego wynika, że w 2009 r. na terenach wiejskich działały 2 253 gospodarstwa agroturystyczne. Szacuje się, że w skali roku z oferty wypoczynkowej i rekreacyjnej skorzystało w nich około 210 tys. osób. Agroturystyka najlepiej rozwinęła się na terenach górskich. Obiekty całoroczne stanowiły ok. ¾ wszystkich kwater agroturystycznych.

Produktywność i dochodowość gospodarstw rolniczych

Małopolska wykazywała przewagę konkurencyjną w tych sektorach produkcji rolniczej, które wymagały dużych nakładów pracy i ziemi, a przy tym były trudne do zmechanizowania (zwłaszcza produkcja owoców i warzyw). Wśród ważnych elementów budowania pozycji konkurencyjnej sektora rolnego należy wymienić wysoką jakość produktów rolnych uzyskiwanych metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego, niski poziom degradacji środowiska przyrodniczego i relatywnie wysoki stopień bioróżnorodności.

Niekorzystna, rozproszona struktura gospodarstw była czynnikiem prowadzącym potencjalnie do marginalizacji rolnictwa w niektórych rejonach południowej części województwa, a nawet zaniku działalności rolniczej, co skutkowało pogłębieniem ryzyka degradacji krajobrazu.

Małopolskie rolnictwo charakteryzowało znaczne zróżnicowanie wyników ekonomicznych gospodarstw, będące następstwem zróżnicowanej koncentracji i intensywności produkcji oraz zróżnicowanych warunków przyrodniczych. Od wielu lat dominującym źródłem dochodów w gospodarstwach domowych na wsi były transfery społeczne (emerytury, renty, zasiłki), a w drugiej kolejności – dochody z pracy poza rolnictwem. Dopiero na trzecim miejscu były dochody z rolnictwa. Należy zaznaczyć, że mieszkańcy obszarów wiejskich użytkujący gospodarstwa rolne coraz szerzej wykorzystywali możliwości pozarolniczych źródeł utrzymania.

Czynniki agrotechniczne i społeczne

Od wielu lat notuje się stały spadek zainteresowania rolników badaniami gleb. W 2009 r. jedynie około 3% gospodarstw rolniczych uczestniczyło w programie badań oznaczających poziom odczynu glebowego (pH) oraz zawartości przyswajalnych form fosforu, potasu i magnezu. Przyczyny tego stanu należy szukać w m.in. w niskim poziomie wiedzy rolniczej, niskiej rentowności gospodarstw oraz przede wszystkim w braku dotacji do wapna nawozowego. Skutkiem powstałych zaniedbań jest duży udział gleb bardzo kwaśnych (pH poniżej 5, 5) i kwaśnych, który wynosi na terenie województwa aż 62%. W grupie gleb bardzo kwaśnych prawie 50% gleb wykazuje bardzo niską zawartość fosforu, 64% gleb – bardzo niską i niską zawartość potasu i aż 68% gleb – bardzo niską i niską zawartość magnezu. W tych warunkach gospodarowanie rolnicze bez uprzedniego wapnowania gleb jest nieracjonalne.

W 2009 r. funkcjonował powszechny, ogólnie dostępny system doradztwa rolniczego, którego celem było przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom różnicowania stopnia rozwoju cywilizacyjnego m.in. poprzez zwiększenie nowoczesności i efektywności rolnictwa. Ważnym zakresem pracy specjalistów doradztwa było wspieranie działań w ramach programu PROW 2007 – 2013.

6. Gospodarka łowiecka

Gospodarka łowiecka to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskania zwierzyny oraz kształtowania środowiska przyrodniczego w celu ulepszenia warunków jej bytowania. Działania te prowadzone są na terenach obwodów łowieckich przez myśliwych zrzeszonych w Polskim Związku Łowieckim.

Małopolska gospodarka łowiecka prowadzona jest w 255 obwodach łowieckich, w tym 81 leśnych (których co najmniej 40% ogólnej powierzchni stanowią grunty leśne) oraz 174 polnych (których grunty leśne stanowią mniej niż 40% ogólnej powierzchni). Średnia wielkość małopolskiego obwodu łowieckiego wynosi ok. 5 800 ha.

Tabela 78.
Liczba myśliwych zarejestrowanych w kołach łowieckich PZŁ

ZO PZŁ Kraków	ZO PZŁ Katowice	ZO PZŁ Tarnów	ZO PZŁ Kielce	ZO PZŁ Nowy Sącz	ZO PZŁ Bielsko-Biała	Liczba małopolskich myśliwych
1774	138	1183	132	1974	823	6024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Łowieckiego

Tabela 79.
Liczba myśliwych niestowarzyszonych w kołach łowieckich

ZO PZŁ Kraków	ZO PZŁ Katowice	ZO PZŁ Tarnów	ZO PZŁ Kielce	ZO PZŁ Nowy Sącz	ZO PZŁ Bielsko-Biała	Liczba małopolskich myśliwych
395	26	157	14	248	95	935

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Łowieckiego

Łowiska w województwie małopolskim charakteryzują się dużą różnorodnością siedliskową a przez to zróżnicowaniem gatunkowym zwierząt łownych. Na obszarze Małopolski występują w zasadzie wszystkie gatunki zwierząt łownych. Przy czym, małopolscy myśliwi gospodarują głównie populacjami zwierzyny grubej: sarny, dzika, jelenia szlachetnego oraz zwierzyny drobnej: zająca szaraka, lisa, bażanta, kaczki krzyżówki. Rzadko obserwowanym, głównie w rejonach północno – zachodniej Małopolski jest łoś, aktualnie jako zwierzę łowne, jest objęty całorocznym okresem ochronnym.

Tabela 80.

Liczebności oraz odstrzał ważniejszych gatunków zwierząt łownych zinwentaryzowanych we wszystkich małopolskich obwodach łowieckich oraz ośrodkach hodowli zwierzyny PZŁ

Gatunek zwierzyny	Liczebności zwierzyny*	Odstrzał zwierzyny
Łoś	7	– **
Daniel	90	4
Jeleń	4124	1169
Sarna	29327	6152
Dzik	5212	2853
Lis	9735	8586
Zając	47033	2648
Bażant	57418	16404
Kuropatwa	21226	870
Dzikie kaczki	bd	7923

*nie zawiera danych z Parków Narodowych stanowiących tereny wyłączone z użytkowania łowieckiego

** łosie (byki, klempy i łoszaki) – od 2001 r. obowiązuje moratorium i gatunek ten jest objęty całorocznym okresem ochronnym.

Liczebność zwierzyny – stan na III 2009r.

Odstrzał zwierzyny – sezon łowiecki 2009/2010

Z danych pochodzących z inwentaryzacji łowisk wykonanej przez członków małopolskich kół łowieckich PZŁ wynika, iż stany gatunków zwierzyny grubej tj. daniela, sarny, jelenia oraz dzika w poszczególnych latach wykazują tendencje wzrostowe. Ma to związek z łatwym dostępem zwierzyny do żeru w szczególności na terenie Małopolski, charakteryzującej się dużym rozdrobieniem gospodarstw rolnych. Zarysowujące się tendencje wzrostowe lub spadkowe populacji poszczególnych gatunków zwierzyny w największej mierze związane są z uwarunkowaniami środowiskowymi lecz również z samymi właściwościami populacji. Natomiast w przypadku liczebności lisa tendencja wzrostowa zarysowuje się już znacznie wyraźniej, co ma ścisły związek z rozpoczętą w 1993 roku immunizacją tych zwierząt przeciwko wściekliznie. Według danych dotyczących liczebności populacji zwierząt gatunków łownych, od kilkunastu lat obserwuje się spadek liczebności kuropatwy i zająca. Jest to niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, iż małopolskie obwody łowieckie w przeważającej części mają charakter polny, czyli preferowany przez powyższe gatunki zwierzyny drobnej. Wśród powodów utrzymywania się tej tendencji wymienia się wiele czynników. Do podstawowych należą: presja drapieżnictwa głównie ze strony lisa, choroby, zanik remiz śródpolnych stanowiących ostoje zwierzyny drobnej, mechanizacja i chemizacja rolnictwa. Polski Związek Łowiecki podejmuje wiele starań aby zapobiec tej tendencji, należą do nich: walka z drapieżnictwem, utrzymanie właściwego biotopu – zakładanie remiz, introdukcje wybranych gatunków zwierzyny drobnej do łowisk. Na podstawie analizy danych dotyczących liczebności zwierząt łownych w Małopolsce w roku 2009 roku można uznać, iż postępujący jak dotąd regres zwierzyny drobnej powoli ustępuje.

V. Przemysł

Opracowanie: Jeremiasz Salamon

W warunkach nasilającej się konkurencji, główną rolą przemysłu staje się dostarczanie coraz to nowych produktów umożliwiających oferowanie nowocześniejszych i coraz bardziej wydajnych narzędzi pracy, dzięki którym rośnie poziom efektywności działań podejmowanych przez człowieka. Zasadniczą rolę w tym okresie mają kreowane, rozwijane i wdrażane innowacje¹. Analiza zmian zachodzących w strukturze gospodarki województwa pokazuje, że z roku na rok małopolski przemysł w coraz większym zakresie wypełnia powyższą funkcję. Pomimo, iż nadal jego podstawę stanowią sektory tradycyjne (górnictwo, hutnictwo, ciężka chemia, przemysł tytoniowy i spożywczy), to z każdym rokiem wzrasta znaczenie przemysłów rozwojowych (m.in. high-tech, motoryzacja, farmacja).

1. Przemysł Małopolski na tle kraju

Pisząc o przemyśle mamy na myśli następujące sekcje PKD 2007: „Górnictwo i wydobywanie” (sekcja B), „Przetwórstwo przemysłowe” (sekcja C), „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” (sekcja D) oraz wprowadzoną w 2008 r. sekcję E „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja”.

Tabela 81.

Produkcja sprzedana przemysłu wg rodzajów działalności (sekcje PKD)

Wyszczególnienie	Lata							Dynamika 2009/1999 (%)
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009	
	w milionach złotych							
Przemysł ogółem	28 587,7	30 490,8	35 324,0	40 547,5	53 487,1	53 060,2	49 609,8	173,5
Górnictwo i wydobywanie	415,2	385,3	370,1	558,3	1 043,5	952,4	917,5	221,0
Przetwórstwo przemysłowe	26 251,7	27 971,5	31 858,1	36 484,4	47 511,4	46 131,6	42 594,4	162,2
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę	1 920,7	2 133,9	3 095,4	3 504,8	3 502,5	4 398,2	4 571,5	238,1
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					1 429,8	1 578,0	1 526,4	

Źródło: „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r, kwiecień 2002 r, I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008, I kwartał 2009 r., I kwartał 2010 r.

1 Z. Ziolo, *Rola przemysłu w procesie kształtowania społeczeństwa informacyjnego* [w:] „Prace Komisji Geografii Przemysłu”, Warszawa- Kraków 2009, nr 13, s. 11- 20.

W roku 2009 wartość produkcji sprzedanej przemysłu w województwie małopolskim wyniosła 49 609,8 mln zł, co w stosunku do roku poprzedniego stanowi spadek o 3 450,4 mln zł (6,5%). Zauważyć należy, iż w okresie 1999– 2007 wartość produkcji sprzedanej przemysłu systematycznie wzrastała, aż do roku 2008, kiedy to po raz pierwszy zanotowano nieznaczny jej spadek. Zatem w roku 2009 nie tylko nie udało się powstrzymać zapoczątkowanego w roku poprzednim regresu, ale co gorsza nastąpiło jego pogłębienie.

Podobnie, jak w latach poprzednich, również w 2009 r. nie został powstrzymany spadek udziału województwa małopolskiego w produkcji przemysłowej Polski. Miniona dekada upłynęła pod znakiem obniżania się tego wskaźnika: począwszy od spadku z 7% do 6,1% w latach 1999-2005, przez niewielki wzrost w latach 2006–2007, a skończywszy na spadku do poziomu 5,8% w roku 2009. Regres tego wskaźnika w głównej mierze determinowany jest przez utrzymującą się niską dynamikę sprzedaży w przetwórstwie przemysłowym, które ma decydujący wpływ na kondycję całego sektora. W początkowym okresie (lata 1999-2001) wynosiła ona 106,6% (średnia krajowa 111,3%), by w 2007 r. osiągnąć poziom 186,1%. Niemniej jednak w kolejnych latach, zwłaszcza ze względu na światowy kryzys gospodarczy, dynamika sprzedaży obniżyła się do poziomu 175,7% w 2008 r. a następnie 162,2% w roku 2009.

Tabela 82.
Udział produkcji sprzedanej przemysłu na tle kraju wg poszczególnych rodzajów działalności

Wyszczególnienie	Udział w produkcji krajowej (%)						
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009
Ogółem przemysł	7,0	6,5	6,6	6,1	6,5	6,2	5,8
Górnictwo i wydobywanie	1,7	1,5	1,4	1,7	2,7	2,2	2,2
Przetwórstwo przemysłowe	7,6	7,3	7,2	6,5	6,8	6,4	6
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,7	3,7	4,7	5,0	4,8	5,6	5,2
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					9,4	9,1	8,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn statystyczny” 2009 nr 5 (619) oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 r. oraz I kwartał 2010 r.

Na koniec 2009 r. w Małopolsce zarejestrowanych było 32 647 podmiotów gospodarczych prowadzących działalność przemysłową. W skali kraju stanowiło to 9% ogółu tego typu podmiotów, co dało województwu małopolskiemu 4 miejsce (za mazowieckim (16%), śląskim (12%) oraz wielkopolskim (10,5%). Niemniej jednak w regionie nadal mamy do czynienia ze stałym regresem, który znajduje swoje odzwierciedlenie również w przeciętnym zatrudnieniu w przemyśle. W 2009 r. wynosiło ono 170 224 osób (6,93% zatrudnionych w przemyśle w skali kraju), co stanowi spadek o 9 222 w stosunku do roku poprzedniego.

2. Znaczenie przetwórstwa przemysłowego dla przemysłu województwa małopolskiego

Nieprzerwanie od wielu lat przetwórstwo przemysłowe stanowi wiodący sektor w przemyśle województwa małopolskiego. Jego znaczenie wynika zarówno z wielkości udziału w produkcji sprzedanej przemysłu, jak i z liczby podmiotów oraz liczby zatrudnionych w przetwórstwie przemysłowym.

Jeśli chodzi o udział przetwórstwa przemysłowego w produkcji przemysłowej Małopolski to od 1999 r. oscyluje on wokół wartości 90%. Widoczny jest jednak stały trend polegający na zmniejszaniu się tej wartości: w 1999 r. stanowiła ona 92% wartości sprzedanej przemysłu, w 2003 r.– 90%, w 2007 r.– 89%, w 2008 r.– 87% zaś w 2009 r.– 86%.

Tabela 83.

Udział przetwórstwa przemysłowego w przemyśle województwa (produkcja sprzedana, podmioty, zatrudnienie)

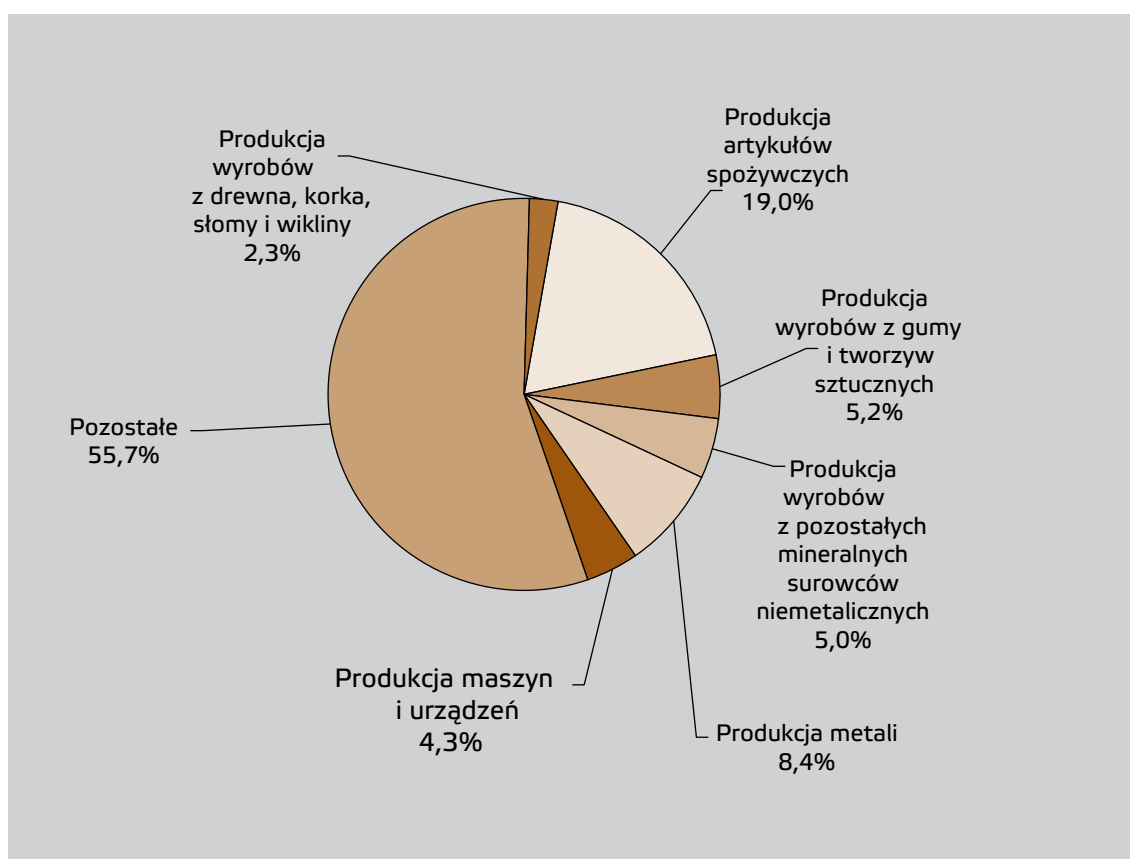
Wyszczególnienie	Lata						
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009
<i>Produkcja sprzedana</i>							
Przemysł ogółem	28 587,7	30 490,8	35 324,0	40 547,5	53 487,1	53 060,2	49609,8
Przetwórstwo przemysłowe	26 251,7	27 971,5	31 858,1	36 484,4	47 511,4	46 131,6	42594,4
Udział przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (w%)	92	92	90	90	89	87	86
<i>Liczba podmiotów</i>							
Przemysł ogółem	33 064,0	33 901,0	35 242,0	34 290,0	33 485,0	33 331,0	32647
Przetwórstwo przemysłowe	32 711,0	33 493,0	34 803,0	33 812,0	32 999,0	32 800,0	31399
Udział przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (w%)	99	99	99	99	98	98	96
<i>Zatrudnienie</i>							
Przemysł województwa ogółem	210 178	177 617	163 372	171 174	176 593	179 446	170224
Przetwórstwo przemysłowe	194 037	163 258	145 551	147 667	150 077	152 758	143178
Odsetek zatrudnionych w przetwórstwie przemysłowym	92	86	89	86	85	85	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” luty 2000 r, kwiecień 2002 r, I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008, I kwartał 2009 r., I kwartał 2010 r.

W 1999 r. odsetek podmiotów przemysłowych działających w sektorze przetwórstwa przemysłowego wynosił 98%, by dopiero w roku 2009 spaść do poziomu 96%. Na podstawie analizy wartości bezwzględnych możemy wyróżnić dwa okresy: pierwszy, od roku 1999 do 2003, w którym następował systematyczny wzrost liczby podmiotów działających w przetwórstwie przemysłowym (z 32 711 do 34 803) oraz drugi, od roku 2004 do 2009, kiedy to ilość podmiotów skurczyła się do poziomu 31 394.

Zmniejszeniu się liczby podmiotów towarzyszył spadek zatrudnienia w przemyśle, w tym w przetwórstwie przemysłowym w szczególności. W latach 1999– 2009 liczba osób zatrudnionych w przetwórstwie przemysłowym spadła z 194 037 do 143 178. Jednocześnie zauważalny jest wyraźny spadek odsetka osób zatrudnionych w tym sektorze do ogółu zatrudnionych w małopolskim przemyśle. W roku 1999 r. osoby zatrudnione w przetwórstwie przemysłowym stanowiły 92% ogółu zatrudnionych w przemyśle, zaś w roku 2009 już tylko 84%.

Wykres 90. Struktura sprzedaży w najważniejszych branżach przetwórstwa przemysłowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2010 r.

Analizując strukturę produkcji przemysłowej pod względem wielkości sprzedaży w roku 2009 największe znaczenie miały (w nawiasie dane za 2008 r.): produkcja artykułów spożywczych– 19% (15,4%), produkcja metali– 8,4% (9,2%), produkcja wyrobów z gumy i tworzyw

sztucznych– 5,2% (4,9%), produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych– 5% (5,1%), produkcja maszyn i urządzeń 4,3% (4,6%) oraz– produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny– 2,3% (2,1%).

Spośród 13 sektorów przetwórstwa przemysłowego w 2009 r. jedynie w przypadku 5 odnotowano wzrost sprzedaży w stosunku do roku poprzedniego. Dla porównania w roku 2008 (na tle roku 2007) wzrost dotyczył 7 sektorów przetwórstwa przemysłowego. W 2009 r. najwyższa dynamika sprzedaży w skali roku w przetwórstwie przemysłowym dotyczyła produkcji urządzeń elektrycznych (wzrost o 13,7%), produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (12%), produkcji papieru i wyrobów z papieru (11,2%), produkcji skór i wyrobów skórzanych (2,1%) oraz produkcji wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (1,3%).

W przypadku wszystkich pozostałych sektorów rok 2009 upłynął w województwie małopolskim pod znakiem spadku wartości sprzedaży. Szczególną uwagę należy zwrócić na produkcję komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych, gdzie sprzedaż spadła aż o 277%. W roku 2008 spadek również był znaczący i osiągnął poziom 160% na tle 2007 r. Spadki sprzedaży w ciągu roku (2008–2009) dotknęły również m.in. produkcję metali (18,1%), produkcję urządzeń i maszyn (13,4%), produkcję wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (11,8%) oraz produkcję odzieży (11,3%).

3. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową

Rozmieszczenie przemysłu w województwie małopolskim nawiązuje do przebiegu głównych równoleżnikowych linii komunikacyjnych, położenia większych miast oraz historycznych obszarów eksploatacji ropy naftowej, węgla kamiennego, rud cynkowych, siarki i soli². Od 1990 r. w Małopolsce zauważalna jest tendencja, występująca w krajach wysoko uprzemysłowionych już od kilkudziesięciu lat, do rozwijania działalności produkcyjnej wokół dużych miast, przy jednoczesnym zmniejszeniu się jej koncentracji w ich granicach. Wzrostowi industrializacji obszarów położonych w sąsiedztwie dużych ośrodków sprzyjają duża podaż i niższa cena terenów o dogodnym położeniu komunikacyjnym, możliwość elastycznego kształtowania stosunków pracy i jej niższe koszty oraz łatwiejsza współpraca z mniejszymi gminami³.

Na koniec 2009 r. w Małopolsce funkcjonowało 32 647⁴ podmiotów, co stanowi spadek aż o 684 podmioty w stosunku do roku 2008. Dla porównania w latach 2007– 2008 liczba podmiotów prowadzących działalność przemysłową zmniejszyła się w województwie małopolskim o 154. Regres ten pokazuje stopień, w jakim małopolska gospodarka odczuła konsekwencje ogólnoświatowego spowolnienia gospodarczego.

Spośród 22 małopolskich powiatów w 9 nastąpił spadek liczby podmiotów prowadzących działalność przemysłową, zaś w pozostałych 13 liczba ta zwiększyła się. W liczbach bezwzględnych największy spadek zanotowano w Krakowie (596), powiecie wadowickim (251) oraz powiecie suskim (91). Największy procentowy spadek miał miejsce w tych samych 3 powiatach, jednak w największym stopniu dotknął on powiat wadowicki (7,3%), potem Kraków (7,1%) oraz powiat suski (5,3%).

2 B. Domański, *Przemysł w rozwoju gospodarczym Małopolski* [w:] Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski, Kraków: Polskie Towarzystwo Geograficzne, oddział w Krakowie, 2002, s. 55- 57.

3 Tamże.

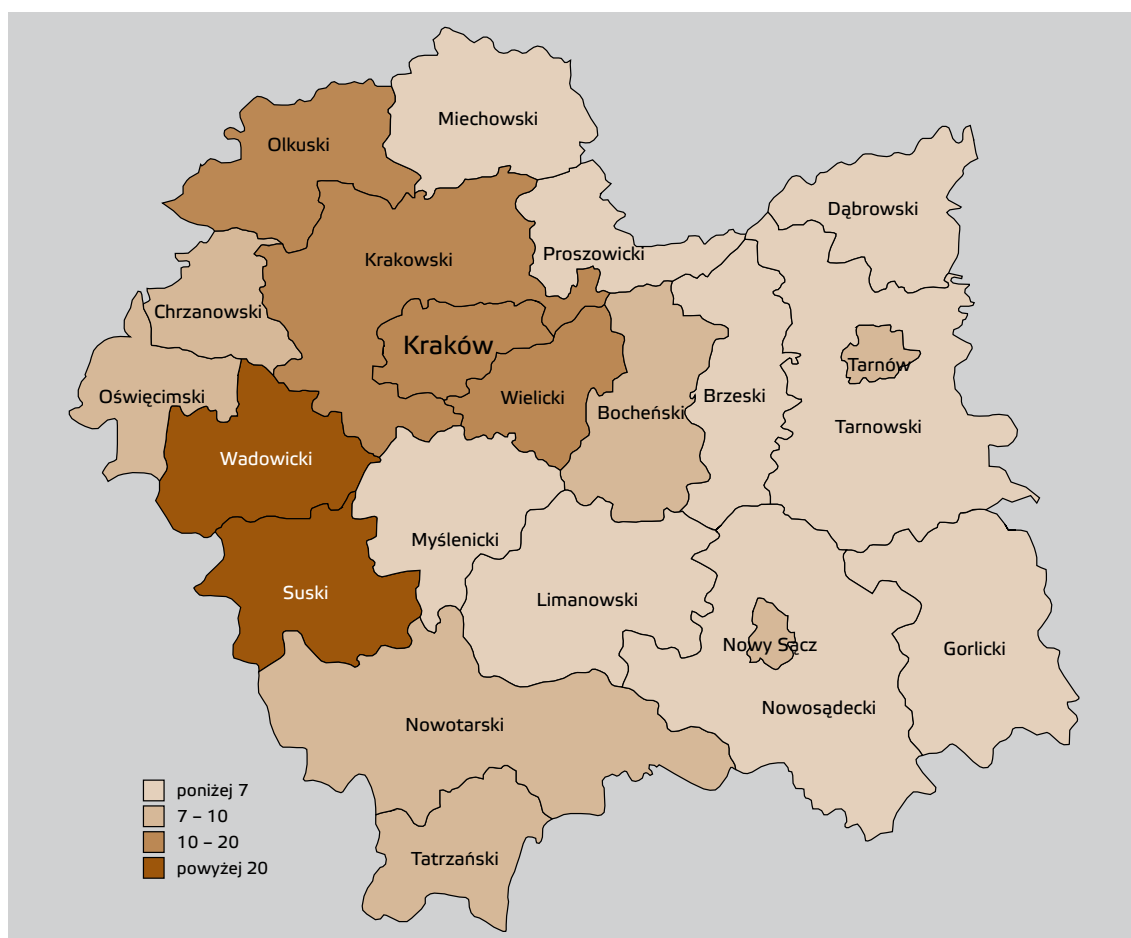
4 Dane dotyczące liczby podmiotów prowadzących działalność przemysłową obejmują następujące sekcje PKD 2007: „Górnictwo i wydobywanie” (sekcja B), „Przetwórstwo przemysłowe” (sekcja C), „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” (sekcja D) oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja” (sekcja E). Wcześniejsze dane pochodzą z PKD 2004, gdzie przemysł obejmował tylko sekcje „Górnictwo i wydobywanie” (sekcja B), „Przetwórstwo przemysłowe” (sekcja C), „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” (sekcja D). Natomiast sekcja E wprowadzona została do statystyki w 2008 r.

Na przeciwnym biegunie znalazło się 13 małopolskich powiatów, w których w roku 2009 zanotowano wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność przemysłową w stosunku do roku 2008. Najwięcej nowych podmiotów powstało w powiecie tarnowski (82). Na kolejnych miejscach znalazły się powiaty: nowosądecki (59), krakowski (40), limanowski (31), chrzanowski (25), Miasto Tarnów (24) oraz gorlicki (21). Przyjmując za kryterium odsetek nowych podmiotów powstałych w małopolskich powiatach w okresie 2008– 2009, największy wzrost odnotowały powiaty: tarnowski (6,5%), nowosądecki (5,7%), dąbrowski (4,7%), limanowski (4,1%) oraz brzeski (3,9%).

Pomimo, iż powiaty wadowicki i suski zostały dotknięte jednym z największych spadków liczby podmiotów prowadzących działalność przemysłową, zachodnia część Małopolski zdołała utrzymać status obszaru o najwyższej koncentracji podmiotów przemysłowych, którego miarą jest liczba jednostek na 1000 ludności zamieszkującej na danym terenie. Na tle województwa małopolskiego, dla którego wartość tego wskaźnika wynosi 9,4, szczególnie korzystnie prezentują się wspomniane wcześniej powiaty wadowicki i suski, gdzie na 1000 mieszkańców przypada odpowiednio 22 i 20,9 podmiotu przemysłowego.

Mapa 21.
Podmioty przemysłowe zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców – stan na 31 XII 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

4. Zatrudnienie w przemyśle

W 2009 roku małopolski przemysł zatrudniał 170 224 osoby. Liczba ta stanowi 6,9% ogółu pracujących w tej branży w skali kraju oraz 3,2% ogółu krajowego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. W porównaniu do roku 2008 w województwie nastąpił spadek przeciętnego zatrudnienia w przemyśle o 5,2% (w skali kraju o 5,5%).

Na podstawie zmian w poziomie przeciętnego zatrudnienia, jakie w latach 1999 – 2009 zachodziły w małopolskim przemyśle możemy wyróżnić następujące okresy:

- Lata 1999 – 2003 – w okresie tym nastąpił spadek zatrudnienia w przemyśle z 210 178 do 163 372 osób. Zmniejszenie liczby pracowników dotyczyło wszystkich sektorów przemysłu, niemniej jednak w przypadku górnictwa jego dynamika była największa. W porównaniu do roku 1999, na koniec analizowanego okresu, w górnictwie i wydobywaniu poziom przeciętnego zatrudnienia zmniejszył się aż o 58,5%. W analizowanym okresie tylko raz nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia: dotyczył on wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, gdzie w roku 2003 (w porównaniu do roku 2002) liczba pracujących zwiększyła się o 4193 osób, osiągając najwyższy od 1999 r. poziom.
- Lata 2004 – 2008 – okres ten charakteryzuje się wzrostem przeciętnego zatrudnienia w małopolskim przemyśle (z 167 445 do 179 446 osób), co nie oznacza, iż dotyczył on wszystkich jego sektorów w jednakowym stopniu. W analizowanym okresie największą dynamikę wzrostu odnotowano w przetwórstwie przemysłowym. Przełomowy dla tego sektora okazał się rok 2006, w którym poziom przeciętnego zatrudnienia wzrósł o 3394 osób. Tendencja ta została co prawda zatrzymana w roku 2007 (spadek o 984), jednak w roku kolejnym przeciętne zatrudnienie w małopolskim przemyśle osiągnęło najwyższy w tym okresie poziom 152 758 osób. Wzrost poziomu przeciętnego zatrudnienia w tym okresie wynikał również z wprowadzenia w 2008 r. nowej kategorii podmiotów tworzących sektor przemysłu. Dzięki uwzględnieniu pracowników zatrudnionych w podmiotach z sekcji dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja, przeciętne zatrudnienie w małopolskim przemyśle wzrósł w 2008 r. o 8 097 osób. W analizowanym okresie w sektorze górnictwo i wydobywanie poziom przeciętnego zatrudnienia wzrósł tylko raz. W roku 2004 r. przeciętne zatrudnienie w tym sektorze wynosiło w województwie małopolskim 4 555 osób, osiągając poziom zbliżony do roku 1999 (4647 osób). Niemniej jednak tendencja ta nie okazała się trwała ponieważ już w roku 2005 przeciętne zatrudnienie w górnictwie i wydobywaniu wyniosło 4 011 osób. Do roku 2009 regres ten nie został zatrzymany. Zapoczątkowany w roku 2003 wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę osiągnął swój szczytowy punkt w roku 2005. W roku tym przeciętne zatrudnienie w sektorze osiągnęło najwyższy z dotychczasowych poziomów – 19 496 osób. Niemniej jednak już od następnego roku poziom ten zaczął systematycznie maleć.
- W roku 2009 nastąpił spadek poziomu przeciętnego zatrudnienia w małopolskim przemyśle, co związane jest ze światowym spowolnieniem gospodarczym oraz faktem, iż jest ono jednym z najbardziej uwrażliwionych na kryzys czynników. Z poziomu 179 446 osób zatrudnienie spadło do poziomu 170 224 osób. Regres ten w głównej mierze wynika ze spadku poziomu przeciętnego zatrudnienia w przetwórstwie przemysłowym (o 9580 osób) oraz w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (112). Co prawda w dwóch pozostałych sektorach małopolskiego przemysłu zanotowano wzrost, niemniej jednak był on tak niewielki (dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja 447; górnictwo i wydobywanie 23), że nie zdołał przewyciężyć ogólnej negatywnej tendencji.

Tabela 84.
Struktura przeciętnego zatrudnienia w przemyśle (w osobach)

Wyszczególnienie	Lata							Dynamika 2009-1999
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009	
Przemysł województwa ogółem	210 178	177 617	163 372	171 174	176 593	179 446	170224	81,0
Sektor przedsiębiorstw w województwie ogółem	398 471	351 216	339 131	354 036	383 956	402 128	407295	102,2
Górnictwo i wydobywanie	4 647	3 943	2 719	4 011	3 002	3 019	3042	65,5
Przetwórstwo przemysłowe	194 037	163 258	145 551	147 667	150 077	152 758	143178	73,8
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	11 494	10 416	15 102	19 496	16 010	15 572	15460	134,5
Dostawa wody ; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja					7 504	8 097	8544	

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 r oraz I kwartał 2010 r..

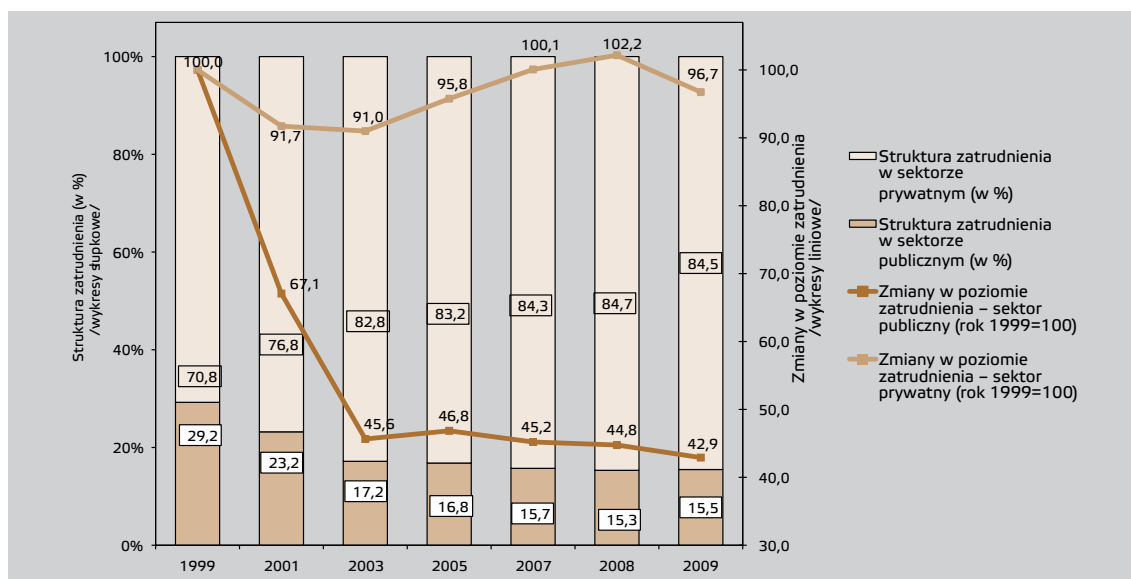
Sytuacja ekonomiczna podmiotów działających w segmencie podstawowym, tj. w branżach związanych z przetwórstwem przemysłowym zależy nie tylko od ich poziomu dostosowania do funkcjonowania w warunkach rynkowych, lecz jest także silnie powiązana z cyklami wahań koniunkturalnych. Znaczna część tych jednostek zaliczana jest bowiem do „branż wrażliwych”. W roku 2009 w stosunku do roku poprzedniego wykazano wzrost zatrudnienia tylko w 2 na 13 branżach przetwórstwa przemysłowego. Były to produkcja artykułów spożywczych (102,7) oraz produkcja urządzeń elektrycznych. Dla porównania w roku poprzednim wzrost zatrudnienia dotyczył aż 9 branż.

Tabela 85.
Przeciętne zatrudnienie w wybranych działach przetwórstwa przemysłowego

Wyszczególnienie	2008	2009	Dynamika 2009 - 2008
Produkcja artykułów spożywczych	26 155	26865	102,7
Produkcja napojów	2 449	2256	92,1
Produkcja odzieży	7 443	6794	91,3
Produkcja skór i wyrobów skórzanych	3 732	3576	95,8
Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny	5 624	5255	93,4
Produkcja papieru i wyrobów z papieru	1 972	1956	99,2
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	9 593	9520	99,2
Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	10 642	8927	83,9
Produkcja metali	7 418	6923	93,3
Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	4 523	2661	58,8
Produkcja urządzeń elektrycznych	3 247	3334	102,7
Produkcja maszyn i urządzeń	10 293	9434	91,7
Produkcja mebli	4 294	4247	98,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kwartał 2010 r.

Wykres 91.
Zmiany w strukturze zatrudnienia w przemyśle

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 r. oraz I kwartał 2010 r.

Tabela 86.
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle wg form własności

Wyszczególnienie (w osobach)	Lata							Dynamika 2009/99
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009	
Sektor publiczny								
Przemysł ogółem	61 473	41 223	28 062	28 800	27 787	27 516	26378	43
Sektor przedsiębiorstw ogółem	88 726	68 634	53 817	51 600	48 809	48 387	46556	52
Sektor prywatny								
Przemysł ogółem	148 705	136 394	135 310	142 400	148 806	151 930	143846	97
Sektor przedsiębiorstw ogółem	309 745	282 582	285 314	302 400	335 147	353 741	360739	116
Ogółem								
Przemysł ogółem	210 178	177 617	163 372	171 200	176 593	179 446	170224	81
Sektor przedsiębiorstw ogółem	398 471	351 216	339 131	354 000	383 956	402 128	407295	102

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 oraz I kwartał 2010 r.

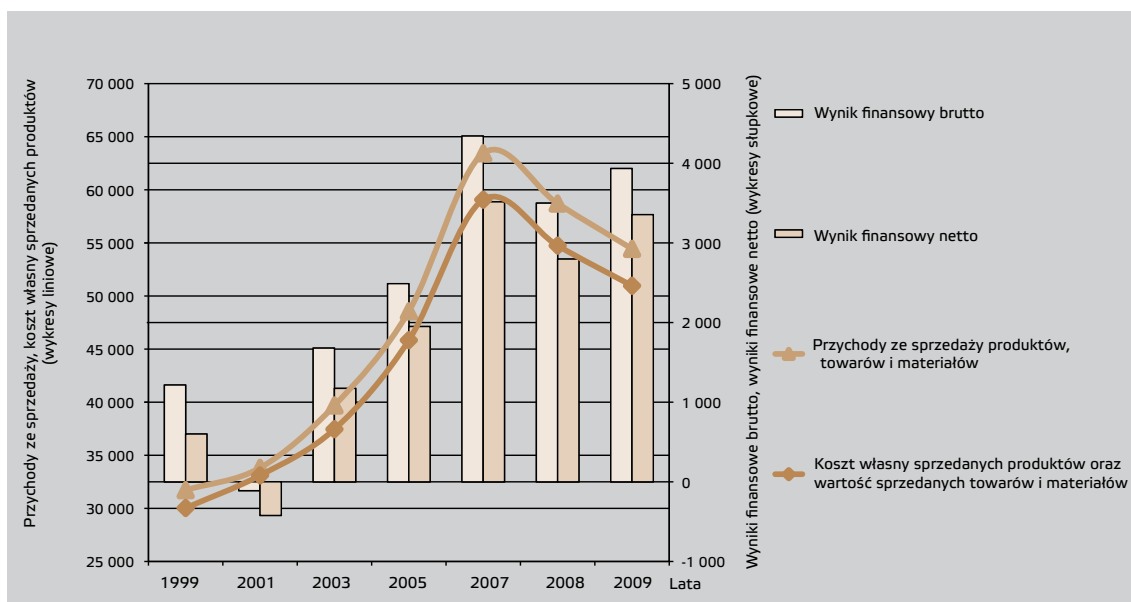
5. Wyniki ekonomiczne przemysłu

Skutki światowego kryzysu gospodarczego były widoczne w małopolskim przemyśle już w roku 2008, kiedy to po raz pierwszy od 1999 r. zanotowano znaczny spadek przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów. W roku tym wartość przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wyniosła 58 705,3 mln zł (spadek wartości o 7,5%). W roku 2009 przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów osiągnęły wartość 54 439,2 mln złotych, co w porównaniu do roku poprzedniego stanowiło spadek wartości o 7,2%. Co istotne w okresie 1999–2007 w przemyśle województwa obserwowano systematyczny wzrost wyników ekonomicznych. Jedynie w roku 2001 zanotowano przejściowy spadek przychodów, który został zrekomensowany w kolejnym roku. Od 2003 do 2007 roku przychody przemysłu sukcesywnie wzrastały, aby osiągnąć poziom powyżej 63 400,0 mln zł.

Lata 1999–2001 charakteryzują się wyraźnym załamaniem wyników finansowych brutto oraz netto podmiotów przemysłowych, na które w największym stopniu wpłynęło pogorszenie wyników w sekcji przetwórstwa przemysłowego. Od roku 2003 w przetwórstwie przemysłowym wykazywano zdecydowaną poprawę wyników finansowych brutto oraz netto, rok 2007 ugruntował dynamikę wzrostu i wynik finansowy brutto wzrósł o 23,0%, natomiast wynik finansowy netto o 25,0%. Rok 2008 zahamował zdecydowanie ten proces wzrostu wskaźników i wykazał roczny spadek wyniku finansowego brutto w przetwórstwie o blisko 22%, a wyniku finansowego netto, aż o 24%.

Niemniej jednak już w roku 2009 widoczna była wyraźna poprawa wyników finansowych brutto oraz netto podmiotów przemysłowych. Wzrost zanotowano w 3 spośród 4 sekcji, przy czym największy miał miejsce w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, zaś spadek dotyczył sekcji dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja.

Wykres 92.
Wyniki ekonomiczne przemysłu

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 r. oraz I kwartał 2010 r.

Tabela 87.
Wyniki ekonomiczne przemysłu

Wyszczególnienie (w mln zł)	Lata		Dynamika 2008/2009
	2008	2009	
Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	58 705,3	54 439,2	92,7
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	906,0	863,2	95,3
przetwórstwo przemysłowe	45 694,7	41 029,9	89,8
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	10 528,7	11 124,6	105,7
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	1 575,9	1 421,5	90,2
Koszt własny sprzedanych produktów oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów	54 740,7	50 963,9	93,1
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	758,4	704,6	92,9
przetwórstwo przemysłowe	42 279,8	38 156,1	90,2
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	10 270,2	10 748,9	104,7
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	1 432,3	1 354,3	94,6
Wynik finansowy brutto	3 499,2	3 934	112,4
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	124,9	147,6	118,2
przetwórstwo przemysłowe	2 945,7	3 216,4	109,2
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	274,7	498,6	181,5
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	153,9	71,4	46,4
Wynik finansowy netto	2 796,8	3 354,8	120,0
w tym:			
górnictwo i wydobywanie	95,2	120,4	126,5
przetwórstwo przemysłowe	2 365,1	2 787,2	117,8
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	212,2	396	186,6
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	124,3	51,2	41,2

Objaśnienia:

Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów obejmują przychody ze sprzedaży produktów tj. kwoty należne z tytułu sprzedaży wyrobów gotowych i usług w podmiotach prowadzących działalność gospodarczą oraz przychody ze sprzedaży towarów i materiałów łącznie z kwotami należnymi z tytułu sprzedaży opakowań wielokrotnego użytku. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wpływające na wynik finansowy ustala się w wartości wyrażonej w rzeczywistych cenach sprzedaży z uwzględnieniem upustów, rabatów i bonifikat, bez podatku od towarów i usług (VAT).

Koszt własny sprzedanych produktów oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów obejmuje koszt wytworzenia sprzedanych produktów, koszty sprzedaży (z podatkiem akcyzowym), koszty ogólnego zarządu (lub koszty ogółem pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowane o zmianę stanu produktów) oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów.

Wynik finansowy brutto (zysk lub strata) jest to wynik na działalności gospodarczej, skorygowany o saldo zysków i strat nadzwyczajnych.

Wynik finansowy netto (zysk lub strata) otrzymuje się po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2010 r.

Tabela 88.
Wskaźnik poziomu kosztów i wskaźnik rentowności obrotu brutto
w sektorze przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	Wskaźnik poziomu kosztów (w %)		Wskaźnik rentowności obrotu brutto (w %)	
	2007	2008	2007	2008
Sektor przedsiębiorstw w województwie małopolskim ogółem	94,5	96,6	5,5	4,3
w tym:				
górnictwo i wydobywanie	79,0	86,9	21,0	13,1
przetwórstwo przemysłowe	92,9	93,8	7,1	6,2
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	98,0	97,4	2,0	2,6
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	88,4	90,6	11,6	9,4

Objaśnienia:

Wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności.

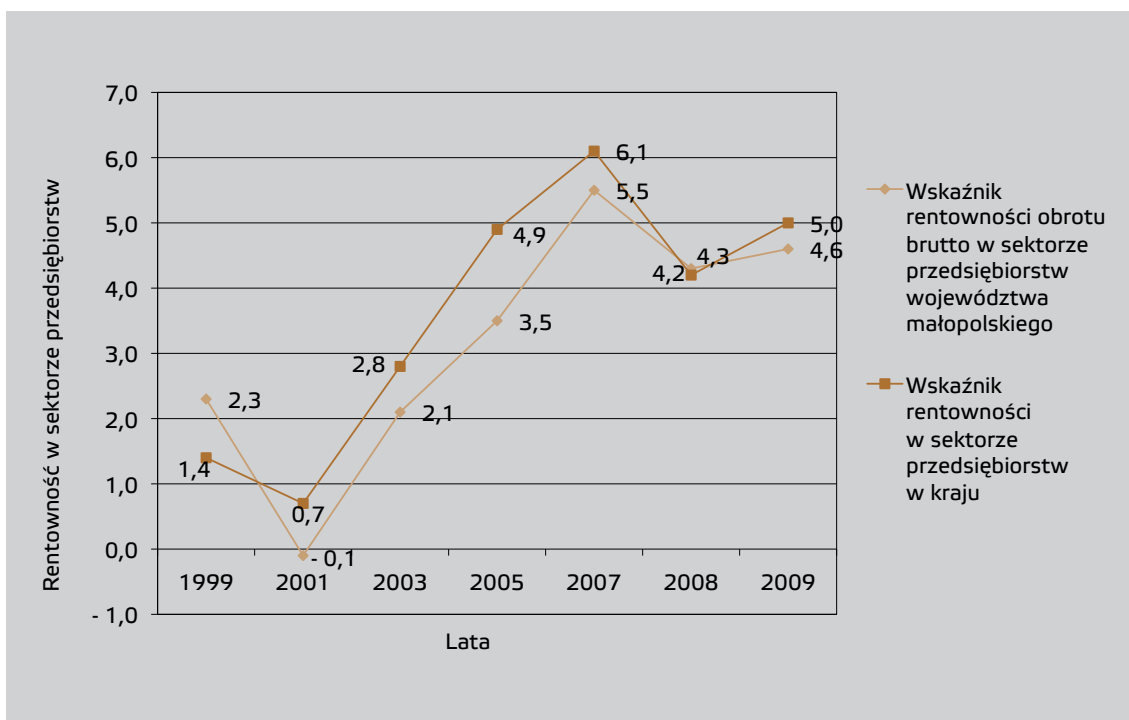
Wskaźnik rentowności obrotu brutto jest to relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2010 r.

W latach 1999–2001 nastąpiło wyraźne pogorszenie relacji ekonomicznych w przemyśle regionu. Widoczne było to zarówno w odniesieniu do wzrastającego w kolejnych latach wskaźnika poziomu kosztów, jak i obniżającego się wskaźnika rentowności obrotu brutto. Negatywne tendencje zaobserwowano w górnictwie i kopalnictwie, a także w przetwórstwie przemysłowym, mającym bezpośredni wpływ na poziom relacji ekonomicznych w całym sektorze przemysłowym. Lata 2003–2005 przyniosły zdecydowaną poprawę wskaźników, jednak z widocznym zahamowaniem trendu w roku 2005. Kolejny wyraźny wzrost wyników finansowych wykazał zarówno rok 2006 jak i 2007. Jednakże już w 2008 r. znacząco wzrósł wskaźnik poziomu kosztów – osiągając poziom z 2005 roku, jak i obniżył się wskaźnik rentowności obrotu brutto (tendencja ta uwidoczniła się zwłaszcza w górnictwie i wydobywaniu oraz przetwórstwie przemysłowym). Dane z roku 2009 pokazują jednak, że regres ten miał charakter krótkotrwały. W roku tym odnotowano bowiem poprawę obu wskaźników we wszystkich sekcjach (zwłaszcza w górnictwie i wydobywaniu) małopolskiego przemysłu, za wyjątkiem sekcji dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja.

Wykres 93.
Wskaźnik rentowności w sektorze przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2010 r. oraz Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn Statystyczny” 2010 Nr 6 (632).

6. Inwestycje w przemyśle

W roku 2009 nakłady inwestycyjne w Małopolsce osiągnęły poziom 5 050 569 tys. zł. Oznacza to co prawda, iż w porównaniu z rokiem 1999 były one większe o 137 404,4 tys. zł, niemniej jednak na tle roku poprzedniego zmalały o 7,7%.

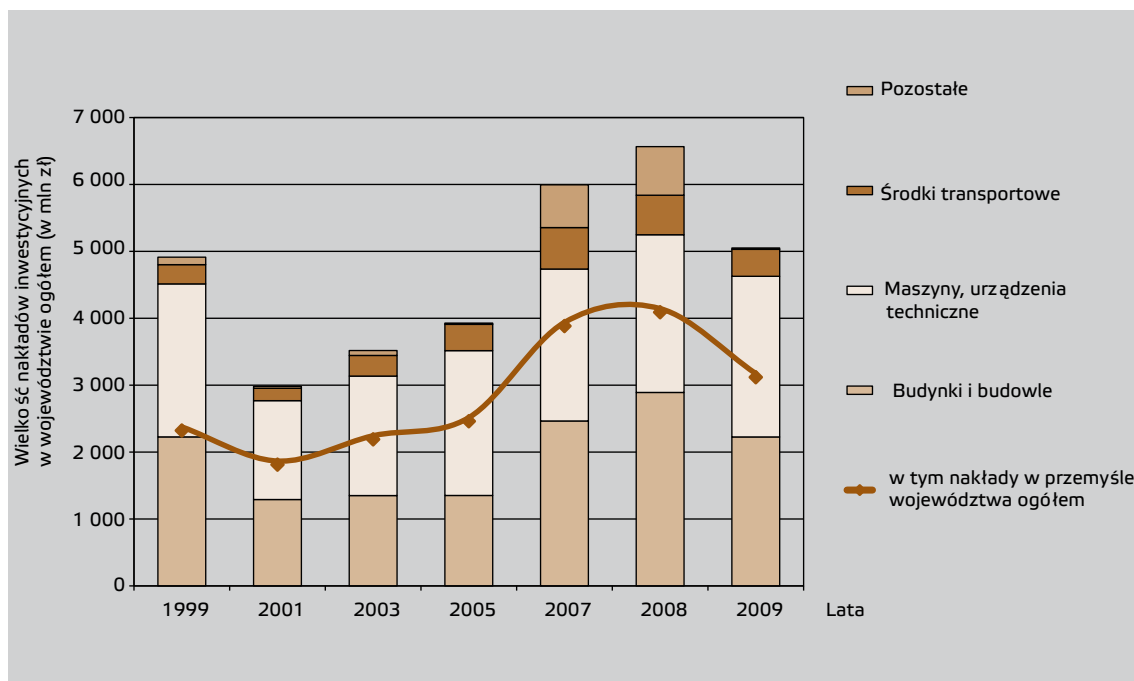
Struktura nakładów inwestycyjnych poniesionych w województwie małopolskim w roku 2009 kształtuje się w następujący sposób: 47% – na zakup oraz modernizację maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi, 44% – na realizację budynków i budowli oraz 7,9% – na zakup środków transportowych. W związku z tym nakłady inwestycyjne w przemyśle stanowiły w 2009 r. 61,7% nakładów inwestycyjnych poniesionych w regionie.

Tabela 89.
Nakłady inwestycyjne ogółem (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie (wartości w tys. zł, w cenach bieżących)	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009
Nakłady inwestycyjne w województwie ogółem	4 913 164,6	2 981 332,5	3 517 917,0	3 927 946,0	5 994 312,0	6 565 332,0	5 050 569,0
W tym na środki trwałe	4 911 703,9	2 953 543,2	3 448 695,0	3 914 669,0	5 993 007,0	6 560 623,0	5 047 913,0
Budynki i budowle	2 227 236,0	1 291 074,5	1 350 272,0	1 351 760,0	2 465 189,0	2 891 336,0	2 226 485,0
Maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 286 605,6	1 477 661,4	1 785 727,0	2 164 534,0	2 270 688,0	2 357 103,0	2 400 968,0
Środki transportu	287 689,0	184 706,4	308 470,0	398 349,0	619 705,0	590 802,0	402 481,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 r. oraz I kwartał 2010 r.

Wykres 94.
Wielkość nakładów inwestycyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” styczeń 2000 r., kwiecień 2002 r., I kwartał 2004 r., I kwartał 2006 r., I kwartał 2008 r., I kwartał 2009 r. oraz I kwartał 2010 r.

Udział nakładów inwestycyjnych w małopolskim przemyśle wyniósł w 2009 r. 5,3% nakładów krajowych (spadek w porównaniu do roku poprzedniego o 1,2%). Od 2005 roku nakłady na przemysł województwa systematycznie wzrastały, aż osiągnęły w 2008 roku poziom 4 090 362 tys. zł. Dopiero w roku 2009 spadły do poziomu 3 119 036 tys. zł.

W przypadku nakładów w przetwórstwie przemysłowym, lata 2005–2007 charakteryzowały się wyraźnym wzrostem tego wskaźnika, jednak rok 2008 przyniósł zahamowanie tej tendencji, zaś roku 2009 zakończył się wyraźnym spadkiem do poziomu 4,9% udziału w nakładach krajowych.

Tabela 90.
Nakłady inwestycyjne w przemyśle (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie	2001	2003	2005	2007	2008	2009	Dynamika 2009/99
Nakłady w przemyśle województwa ogółem	1 812 312,0	2 190 418,0	2 460 809,0	3 883 692,0	4 090 362,0	3 119 036,0	134,3
Udział w nakładach krajowych (w %)	6,1	6,7	6,3	7,4	6,5	5,3	
W tym, nakłady w przetwórstwie przemysłowym	1 410 619,1	1 677 796,0	1 718 220,0	2 622 797,0	2 667 987,0	1 700 066,0	92,0
Udział w nakładach krajowych (w %)	7,3	7,6	6,3	6,8	6,5	4,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie „Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego” I kwartał 2010 oraz Głównego Urzędu Statystycznego „Biuletyn Statystyczny” 2010 Nr (632).

7. Największe przedsiębiorstwa przemysłowe Małopolski

W siedemnastym wydaniu „Pięćsetki Polityki” (rankingu 500 największych polskich firm przygotowywanym przez Tygodnik „Polityka”), znalazło się 35 przedsiębiorstw z województwa małopolskiego, z czego 26 to przedsiębiorstwa działające w sektorze przemysłu. Spośród nich w pierwszej setce znalazły się:

- BP w Polsce (Kraków) – 12 miejsce;
- Grupa Can-Pack S.A. (Kraków) – 60 miejsce;
- Grupa Tele-Fonika Kable (Kraków) – 63 miejsce;
- PHU Energokrak Sp. z o.o. (Kraków) – 72 miejsce;
- Grupa Synthos S.A. (Oświęcim) – 77 miejsca;
- Grupa Maspex Wadowice (Wadowice) – 84 miejsce;

Największy awans w porównaniu do roku 2008 zaliczyły:

- Elektrociepłownia Kraków S.A. (Kraków) – awans o 75 miejsc (na 343 miejsce);
- Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. (Kraków) – awans o 39 miejsc (obecnie na 436 miejscu);
- PHU Energokrak Sp. z o.o. (Kraków) – awans o 34 miejsca (obecnie na 72 miejscu).

Największy regres w porównaniu do roku 2008 zaliczyły:

- Grupa Polska Stal S.A. (Kraków) – spadek o 87 miejsc (obecnie na 378 miejscu);
- GK Alumental S.A. (Kety) – spadek o 66 miejsc (obecnie na 422 miejscu);
- Orlen Oil Sp. z o.o. – spadek o 56 miejsc (obecnie na 293 miejscu).

VI. Budownictwo

Opracowanie: Anna Rosół

1. Struktura podmiotów i produkcja przedsiębiorstw budowlanych

Spowolnienie rozwoju gospodarczego kraju w z związku z kryzysem finansowym na świecie spowodowało osiągnięcie przez firmy niższych wyników.

Pozycja Małopolski, jak też pozostałych regionów są od kilku lat podobne. Porównywalnie do lat poprzednich, w 2009 województwo małopolskie utrzymało czwartą pozycję w Polsce pod względem wielkości produkcji sprzedanej w budownictwie. Łącznie z mazowieckim, wielkopolskim i śląskim, zrealizowało 61,5% wartości produkcji sprzedanej w budownictwie w skali całego kraju.

W okresie I–XII 2009 roku przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przedsiębiorstw budowlanych wyniosły 7 216,1 mln zł, produkcja budowlano–montażowa wyniosła 6 581,1 mln zł i tym samym wzrosła o 7,8% w stosunku do roku poprzedniego. Jej udział w ogólnej kwocie przychodów ze sprzedaży w sekcji budownictwo stanowił 59% i był o 4% wyższy niż w roku poprzednim.

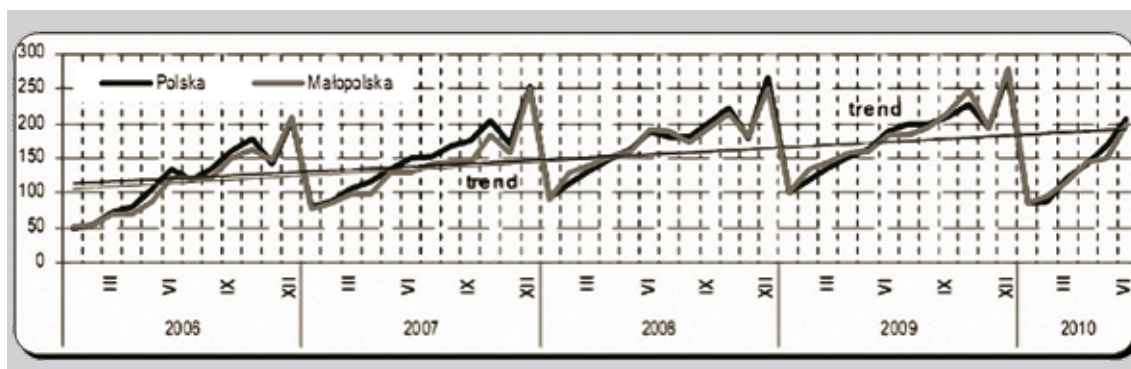
Spadek produkcji budowlano – montażowej zanotowano w dwóch obszarach, tj. budowa budynków oraz roboty budowlane specjalistyczne, kolejno o 5,8% oraz 1,5% w porównaniu do roku 2008. Wzrost produkcji budowlano–montażowej w omawianym okresie zwiększył się w obszarze budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej o 29,2%.

Sprzedaż produkcji budowlano – montażowej na jednego mieszkańca województwa wyniosła w roku 2009 – 1 995 zł, nieznaczny wzrost o 2,9% w stosunku do roku poprzedniego.

Przychód ze sprzedaży przypadający na jednego zatrudnionego w budownictwie w okresie I–XII 2009 r. był prawie 2–krotnie niższy niż w roku poprzednim i wyniósł 185,6 tys. zł.

Wykres 95.

Dynamika produkcji budowlano–montażowej (przeciętna miesięczna 2005=100; ceny bieżące)

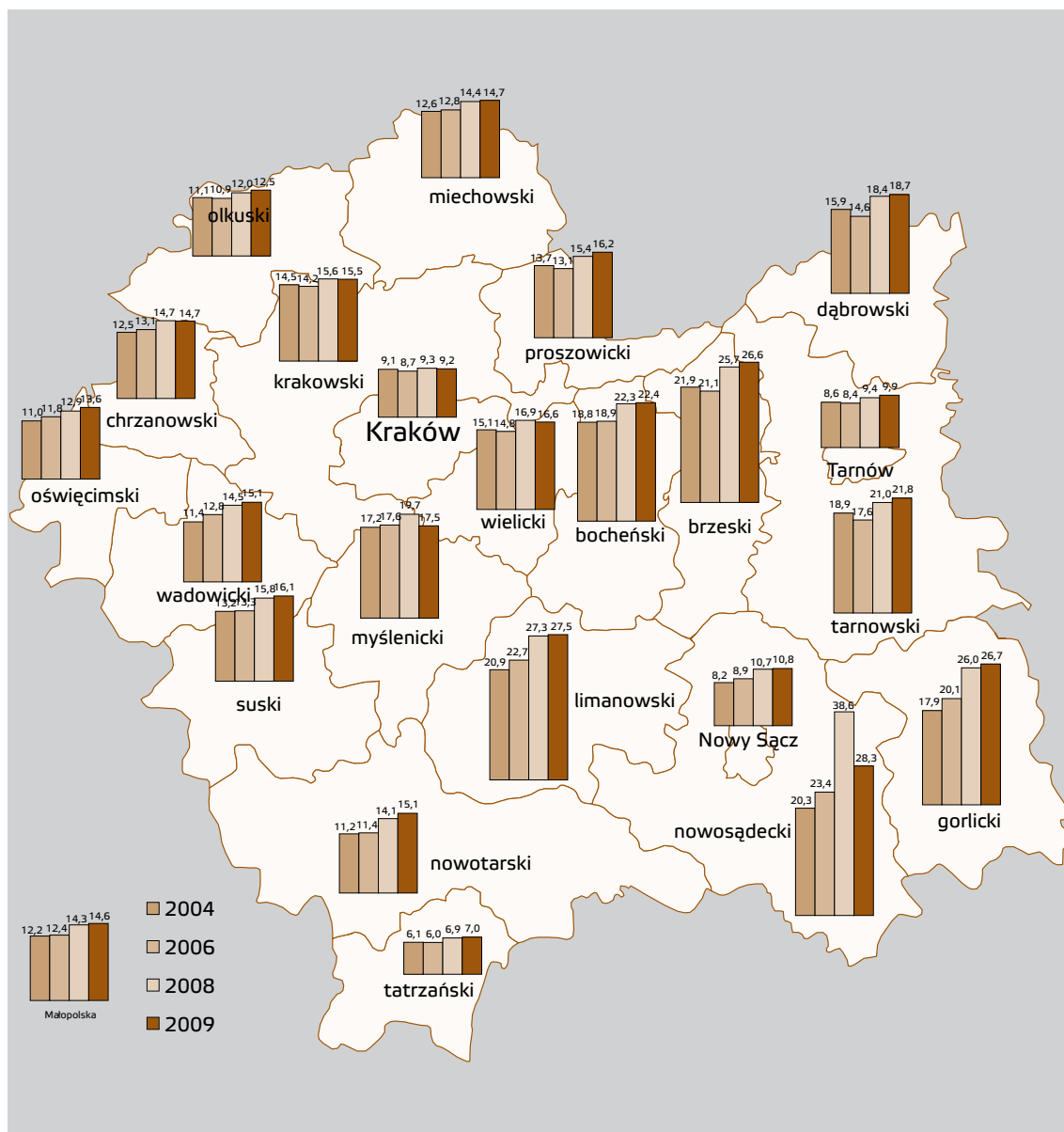

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie – „Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego” nr 6/2010r.

Według stanu na 31 grudnia 2009 w sekcji „Budownictwo” (zgodnie z klasyfikacją PKD–2007) na terenie województwa małopolskiego zarejestrowanych było 41 464 podmiotów gospodarczych. Plasuje to Małopolskę na 4 pozycji w kraju i stanowi 9,3% w stosunku do zatrudnionych w Budownictwie w Polsce.

Mapa 22.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą sekcja „Budownictwo” w stosunku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na łączną ilość podmiotów działających w Budownictwie, w Małopolsce składają się: przedsiębiorstwa państwowe – 7 (spadek o 1 w stosunku do roku poprzedniego), spółki handlowe – 23 593 (wzrost o 1 133 podmiotów), spółdzielnie – 96 (spadek o 1) oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 34 933.

Tabela 91.

Podmioty z sekcji „Budownictwo” nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z rejestru REGON w latach 2004–2009

Rok	Podmioty nowo zarejestrowane		Podmioty wyrejestrowane		Saldo	
	ogółem	sektor prywatny	ogółem	sektor prywatny	ogółem	sektor prywatny
2004 PKD –2004	1 976	1 974	2 295	2 286	- 310	- 312
2008 PKD –2004	5 859	5 859	2 474	2 468	3 385	3 391
2009 PKD –2004 (PKD–2007)	4 892 (5 276)	4 892 (5 275)	2 840 (2 889)	2 838 (2 887)	2 052 (2 387)	2 054 (2 388)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wolno, ale konsekwentnie, rośnie liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W 2009 r. w Małopolsce zarejestrowanych było 34 933 osób prowadzących działalność w budownictwie. Można zauważyć, że we wschodniej części regionu jednostek tych jest zdecydowanie więcej niż w zachodniej.

2. Zatrudnienie i finanse przedsiębiorstw budowlanych

Od roku 2007 obserwuje się systematyczny wzrost zatrudnienia w sekcji „Budownictwo”. Pod koniec 2009 roku było zatrudnionych 38 871 osób, z czego 42% zatrudnionych było przy budowie budynków; 33 % przy budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej, a pozostała część, tj. 25% wykonywała instalacje budowlane. Małopolska zajmuje, podobnie jak w przypadku wartości produkcji sprzedanej w budownictwie czwartą pozycję w Polsce, po województwach mazowieckim (88 tys. osób), śląskim (62 tys.) i wielkopolskim (45 tys.). Łącznie w tych czterech województwach zatrudnionych było ok. 54% ogółu zatrudnionych w budownictwie w Polsce.

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w budownictwie konsekwentnie rośnie, w województwie małopolskim w 2009 roku wyniosło 2 993,6 zł plasując region na 10 pozycji w skali kraju.

Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w budownictwie, w 2009 roku był niższy o 6,5% niż w roku poprzednim, wyniósł 564,3 mln zł.

Tabela 92.

Podstawowe wskaźniki finansowe przedsiębiorstw budowlanych

Wskaźnik (w %)	2004	2008	2009
Rentowności ze sprzedaży	3,4	7,7	7,8
Poziomu kosztów	96,7	93,2	92,9
Rentowności obrotu brutto	3,3	6,8	7,1
Rentowności obrotu netto	2,7	5,9	5,9
Płynności finansowej I stopnia	24,8	35,0	46,1
Płynności finansowej II stopnia	105,7	114,0	123,9

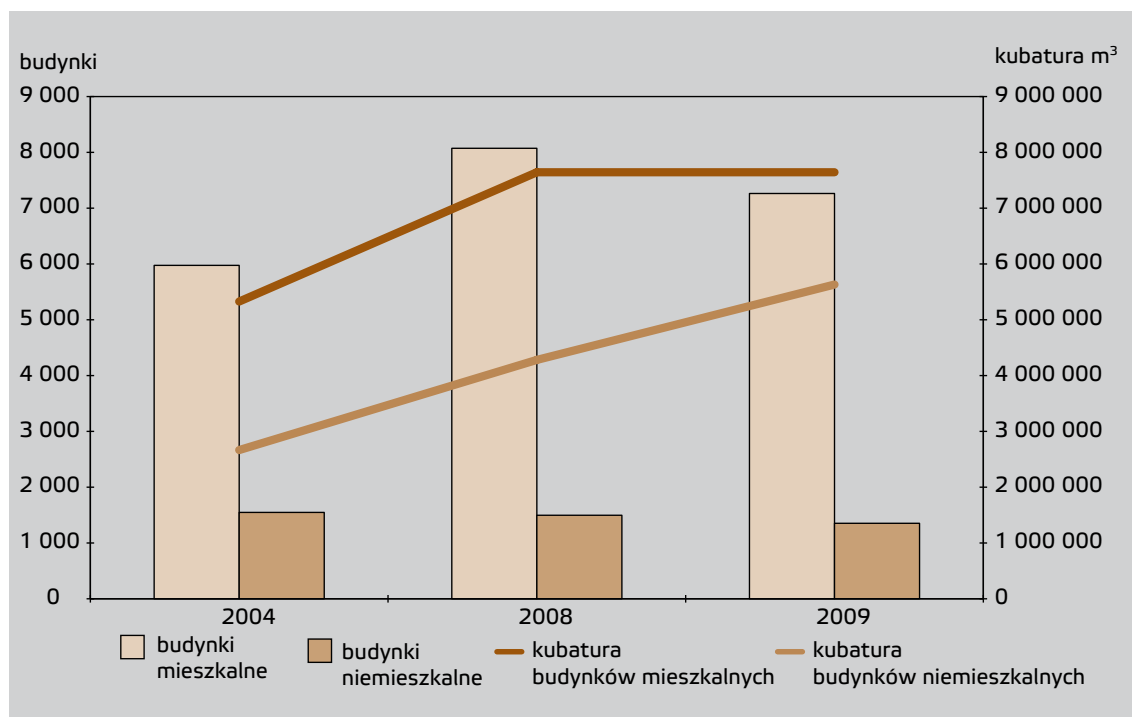
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

3. Budynki oddane do użytku

W 2009 r. na terenie województwa małopolskiego przekazano do użytkowania 8 616 nowych budynków¹ o łącznej kubaturze 13 923,3 tys. m³. Liczba nowych budynków oddanych do użytkowania zmniejszyła się w porównaniu z odnotowaną w 2008 r. o prawie 10%. Spadek ten dotyczył zarówno liczby budynków mieszkalnych jak i niemieszkalnych. W miastach w 2009 r. oddano do użytkowania 2 787 budynków, co stanowiło 32,3% ogółu oddanych budynków w Małopolsce, natomiast na wsi – 5 829 (67,7%). W wyniku rozbudowy 439 budynków (mieszkalnych i niemieszkalnych) uzyskano dodatkowo 873,7 tys. m³ kubatury (w 2008 odpowiednio: 441 budynków oraz 1 062,8 tys. m³ kubatury). Łączna kubatura budynków nowych i rozbudowanych przekazanych do użytkowania w województwie w 2009 r. wyniosła 14 885,1 tys. m³ i była większa od uzyskanej w 2008 r. o 1 872,3 tys. m³.

Województwo małopolskie zajmuje pod tym względem, dla obydwu wskaźników (liczby oddanych budynków i ich kubatury), czwartą pozycję w kraju po województwie mazowieckim, wielkopolskim i śląskim.

Wykres 96.
Budynki nowe oddane do użytkowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹ Dane o liczbie budynków oraz wszystkie dane o nowych budynkach oddanych do użytkowania nie zawierają informacji o budynkach rozbudowywanych i dotyczą budynków przekazywanych w całości oraz pierwszych części budynków przekazywanych do użytkowania etapami.

VII. Budownictwo mieszkaniowe

Opracowanie: Anna Rosół

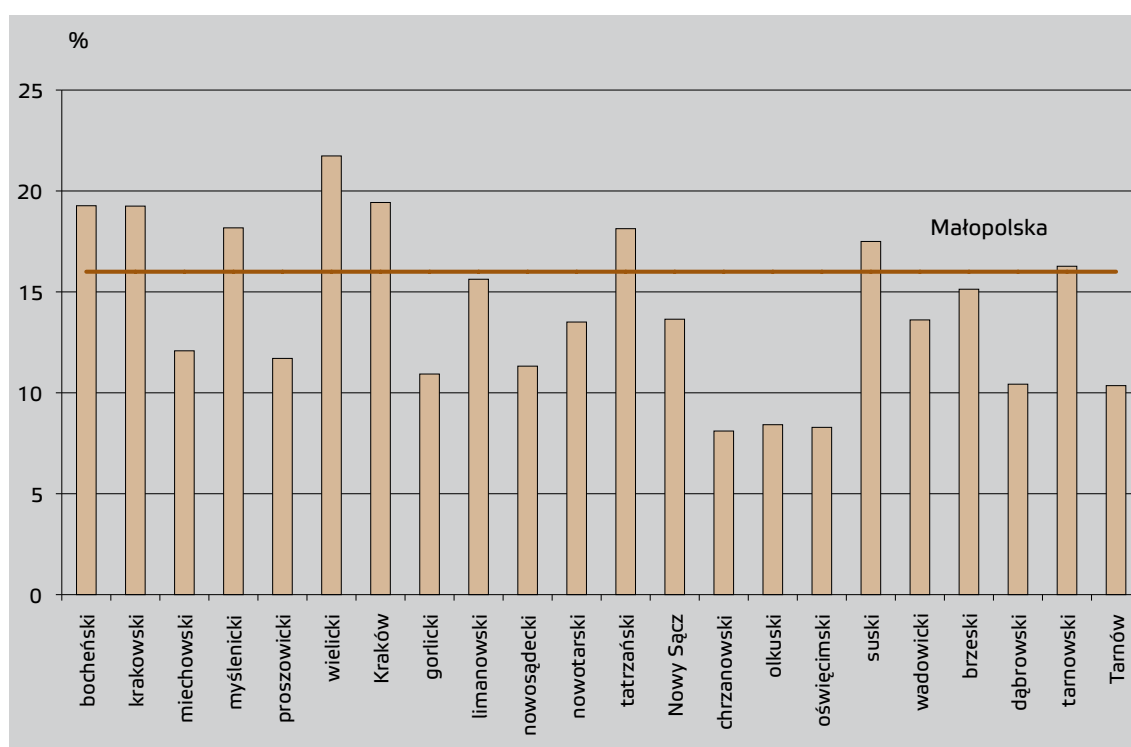
1. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego obejmowały na koniec 2009 roku 1 077,6 tys. mieszkań (co stanowiło wzrost o 18,7 tys. w stosunku do stanu z roku 2008), w których znajdowało się 4 112,4 tys. izb o powierzchni użytkowej 80 915,1 tys. m².

Dysproporcja w wyposażeniu mieszkań w podstawową instalację między miastem a wsią maleje. Nadal jednak mieszkania w miastach są lepiej wyposażone. Różnica między miastem i wsią jest najbardziej widoczna w przypadku wyposażenia mieszkania w gaz z sieci (różnica wynosi 29,5 punkta procentowego) a także w centralne ogrzewanie, gdzie w miastach ponad 85% mieszkań jest a w jego posiadaniu; na wsi wskaźnik ten wynosi 68,3%.

Wykres 97.

Dynamika zasobów mieszkaniowych w latach 2002 – 2009 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

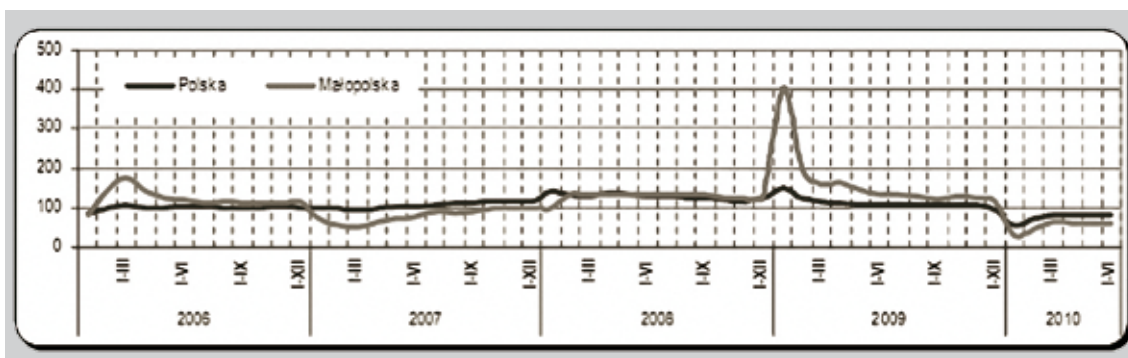

2. Mieszkania oddane do użytkowania

W 2009 roku w województwie małopolskim przekazano do użytkowania o 2 765 więcej mieszkań niż w roku ubiegłym (tj. 18 777 mieszkań). Oddawane mieszkania posiadały 73 475 izb i miały łączną powierzchnię użytkową 1 752,2 tys. m², natomiast przeciętna powierzchnia oddawanego mieszkania zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego i wyniosła 93,3 m².

Wykres 98.

Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania (analogiczny okres 2000=100)

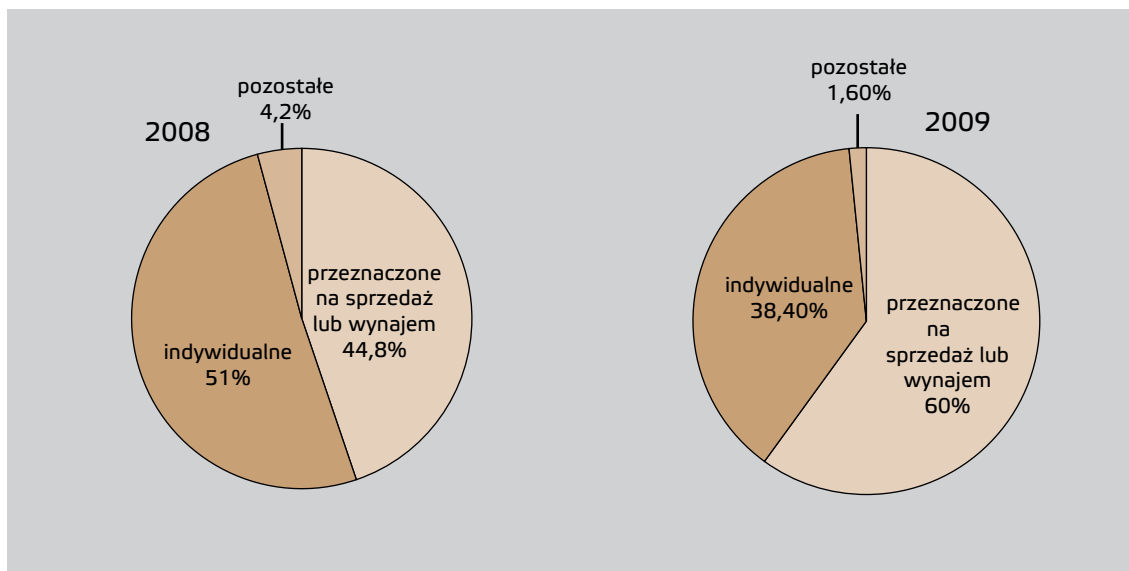
Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie "Komunikat o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego" nr 6/2010r.

Najwięcej mieszkań przekazano do użytkowania w ramach budownictwa przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem (60,0%). W porównaniu do sytuacji w 2008 r. odnotowano ponad 15% wzrost udziału tej formy budownictwa mieszkaniowego.

W roku 2009 oddano do użytkowania: 11 272 mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem, 7 214 mieszkań indywidualnych, 172 mieszkania społeczne czynszowe, 102 komunalne, 16 spółdzielczych oraz 1 zakładowe.

Z roku na rok wzrasta odsetek mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne. Sukcesywnie zmniejszają się też dysproporcje w wyposażeniu nowych mieszkań pomiędzy miastem a wsią. Wszystkie mieszkania przekazane do użytkowania w 2009 r. wyposażone były w podstawowe instalacje sanitarne, tj. wodociąg, łazienkę, ustęp splukiwany i centralne ogrzewanie.

Wykres 99.
Struktura własnościowa mieszkań oddanych do użytkowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W małopolskich miastach, w porównaniu do roku 2008, oddano 35% więcej mieszkań, natomiast na wsi odnotowano 12% spadek oddawanych mieszkań.

W odniesieniu do 2008 r. w siedmiu powiatach województwa odnotowano wzrost liczby mieszkań przekazanych do użytkowania, największy w m. Kraków – o 56,2% oraz powiecie tatrzańskim – o 42,5%. W pozostałych piętnastu powiatach oddano do użytkowania mniej mieszkań, a największy spadek odnotowano w m. Nowy Sącz – o 39,2% i powiecie myślenickim – o 38,1% mniej.

Tabela 93.
Mieszkania oddane do użytku na 1000 mieszkańców i 1000 zawartych małżeństw

Mieszkania oddane do użytkowania		2002	2004	2008	2009
na 1 000 mieszkańców	Polska	2,6	2,8	4,3	4,2
	Małopolska	3,0	3,3	4,9	5,7
na 1 000 zawartych małżeństw	Polska	508	564	641	638
	Małopolska	641	641	726	861

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

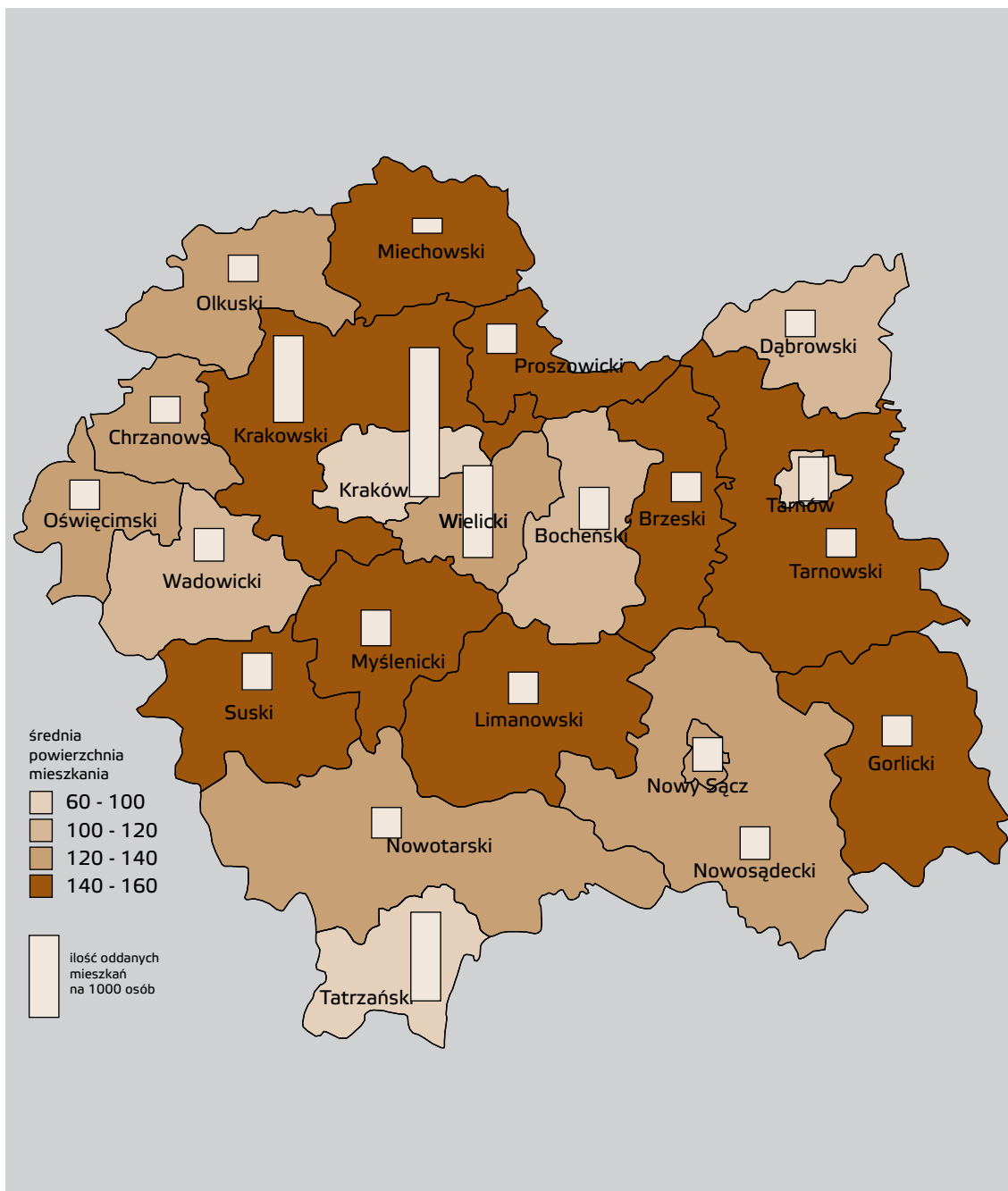
Tabela 94.
Mieszkania oddane do użytku

Wyszczególnienie		Liczba mieszkań	Liczba izb	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna powierzchnia mieszkania w m ²	Mieszkania oddane na 1000 ludności
Województwo Małopolskie	2000	8 002	34 943	800 193	100,0	2,5
	2002	9 735	43 793	1 020 687	104,8	3,0
	2004	10 818	48 276	1 132 519	104,7	3,3
	2006	12 405	51 703	1 175 933	94,8	3,8
	2008	16 012	70 614	1 656 287	103,4	4,9
	2009	18 777	73 475	1 752 132	93,3	5,7
Miasta	2000	5 350	19 983	447 844	83,7	3,3
	2002	5 537	20 308	458 177	82,7	3,4
	2004	6 688	24 845	551 073	82,4	4,1
	2006	8 562	29 240	611 505	71,4	5,3
	2008	9 879	34 894	765 100	77,4	6,1
	2009	13 351	42 035	949 908	71,2	8,2
Wieś	2000	2 652	14 960	352 349	132,9	1,7
	2002	4 198	23 485	562 510	134,0	2,6
	2004	4 130	23 431	581 446	140,8	2,5
	2006	3 843	22 463	564 428	146,9	2,3
	2008	6 133	35 720	891 159	145,3	3,7
	2009	5 426	31 440	802 224	147,8	3,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik – liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 000 ludności w 2009 r. w województwie małopolskim wyniósł 5,7 i był o 0,8 wyższy niż w 2008 r. Najwięcej mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oddano w m. Kraków (13,7), oraz powiatach wielickim (8,2), tatrzańskim (7,9) i krakowskim (7,7). W pozostałych powiatach wskaźnik ten kształtował się na znacznie niższym poziomie, najniższy odnotowano w powiecie miechowskim (0,8).

Mapa 23.
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 mieszkańców
(stan na 31 XII 2009 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2009 r. liczba mieszkań przekazanych do użytkowania na 1 000 nowo zawartych małżeństw wyniosła 861 (wobec 727 w 2008 r.). W czterech powiatach (podobnie jak w 2008 r.) wskaźnik ten ukształtował się na poziomie wyższym niż średnio w województwie. Najmniej

mieszkań w stosunku do liczby zawartych małżeństw oddano do użytkowania w powiatach miechowskim (120) oraz olkuskim (282).

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do eksploatacji w analizowanym okresie wyniosła 93,3 m² (wobec 103,4 m² w 2008 r.), przy czym w budownictwie indywidualnym była ona największa i wyniosła 147,8 m² (wobec 142,6 m² w 2008 r.), natomiast najmniejsza w budownictwie komunalnym – 38,4 m² (wobec 43,1 m² w 2008 r.). Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w miastach zmniejszyła się o 6,3 m², a na terenach wiejskich odnotowano jej wzrost o 2,5 m².

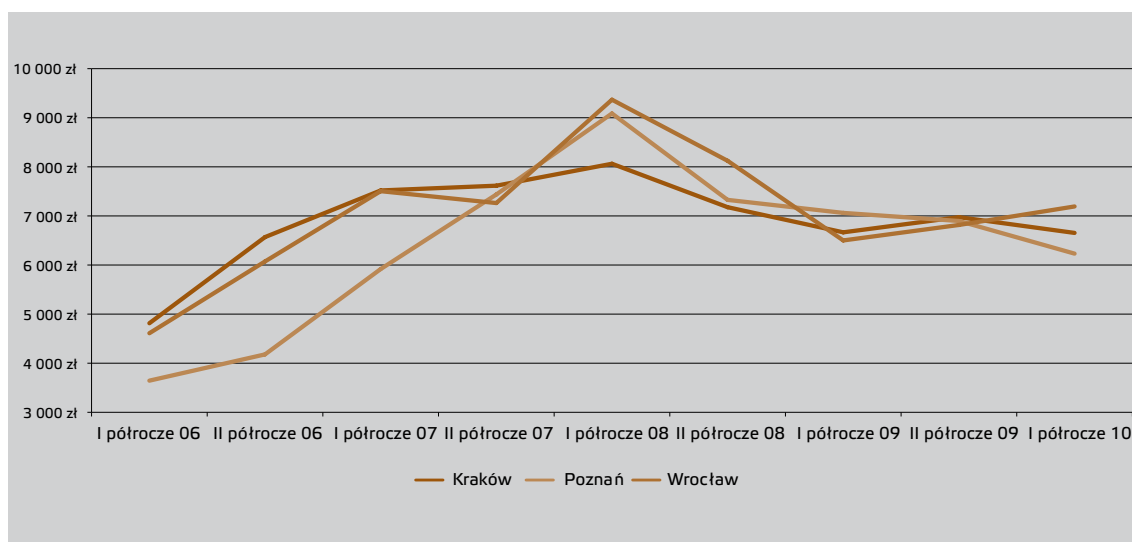
Największe powierzchniowo mieszkania przekazali do użytkowania inwestorzy indywidualni – 147,6 m². Najwięcej mieszkań indywidualnych oddano w Krakowie i powiecie wielickim (łącznie 1 525 mieszkań). Najwięcej mieszkań przeznaczonych na wynajem oddano w Krakowie (85% spośród wszystkich przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem). Najmniejszymi były mieszkania oddane w powiecie bocheńskim (44 m² przy średniej wojewódzkiej 60 m²). Przeciętna powierzchnia mieszkania dla pozostałych form budownictwa wyniosła 46 m².

Największymi mieszkaniami przekazanymi do użytkowania w 2009 roku może pochwalić się ponownie powiat limanowski – 155,5 m² i myślenicki – 152,9 m². Najmniejsze mieszkania oddawane są w powiatach grodzkich: Kraków (61,0 m²) i Tarnów (85,9 m²).

Mieszkania przekazane do użytkowania w 2009 roku miały przeciętnie po 3,9 izby, z zauważalną od kilku lat malejącą tendencją. Niemal tradycyjnie największą liczbą izb w mieszkaniach legitymowało się budownictwo indywidualne – 5,7 izb, w pozostałych formach budownictwa przeciętne mieszkanie miało średnio 2,8 izby.

Ceny za m² mieszkania sprzedanego w Krakowie, od I półrocza 2006 r. do I półrocza 2008 r. sukcesywnie rosła z 4 814,2 zł za m² do 8 063 zł za m² (wzrost o 40,3%). Od tego momentu obserwuje się spadek cen mieszkań, przy czym od I półrocza 2009 r. można zaobserwować ich stabilizację. Pod koniec II kwartału 2010 r. średnia cena za m² mieszkania w Krakowie wyniosła 6 654 zł. Sytuacja w pozostałych dużych miastach Polski wygląda podobnie, przy czym najwyższą cenę za m² mieszkania notuje się w Warszawie – 8 415 zł.

Wykres 100. Cena transakcyjna za m² mieszkania sprzedanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów miesięcznych redNet Property Group

Przy obsłudze rynku nieruchomości zatrudnionych było pod koniec 2009 roku 6 085 osób, tj. o 99 więcej niż w roku poprzednim.

3. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje

W całym roku 2009 w województwie małopolskim inwestorzy uzyskali 9 727 pozwoleń na budowę 10 155 nowych budynków mieszkalnych o łącznej liczbie mieszkań 16269. Wśród nowych mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia 60,4% stanowiły mieszkania w nowych budynkach mieszkalnych jednorodzinnych. Ponadto wydano 378 pozwoleń na rozbudowę budynków mieszkalnych oraz 130 na adaptację pomieszczeń niemieszkalnych. Spośród wszystkich mieszkań na realizację których wydano pozwolenia najczęściej (61,2%) zostały zrealizowane przez inwestorów indywidualnych (10 416 mieszkań).

W przyszłości w województwie małopolskim powstanie łącznie 17 010 mieszkań (o 32,9% mniej w porównaniu z liczbą pozwoleń wydanych w 2008 r.). O ponad połowę spadła liczba wydanych pozwoleń w powiatach: wielickim (o 52,5%) i krakowskim (o 50,2%). Spośród wszystkich powiatów województwa małopolskiego największy bezwzględny przyrost odnotowano w powiatach: myślenickim (o 113 pozwoleń) i bocheńskim (o 102).

W 2009 r. na terenie województwa małopolskiego inwestorzy rozpoczęli realizację 16 880 mieszkań, z tego 11 132 (tj. 65,9%) w ramach budownictwa indywidualnego. W porównaniu do sytuacji sprzed roku było to o 2,1 tys. mieszkań ogółem mniej, w tym w budownictwie indywidualnym mniej o 352.

Tabela 95.

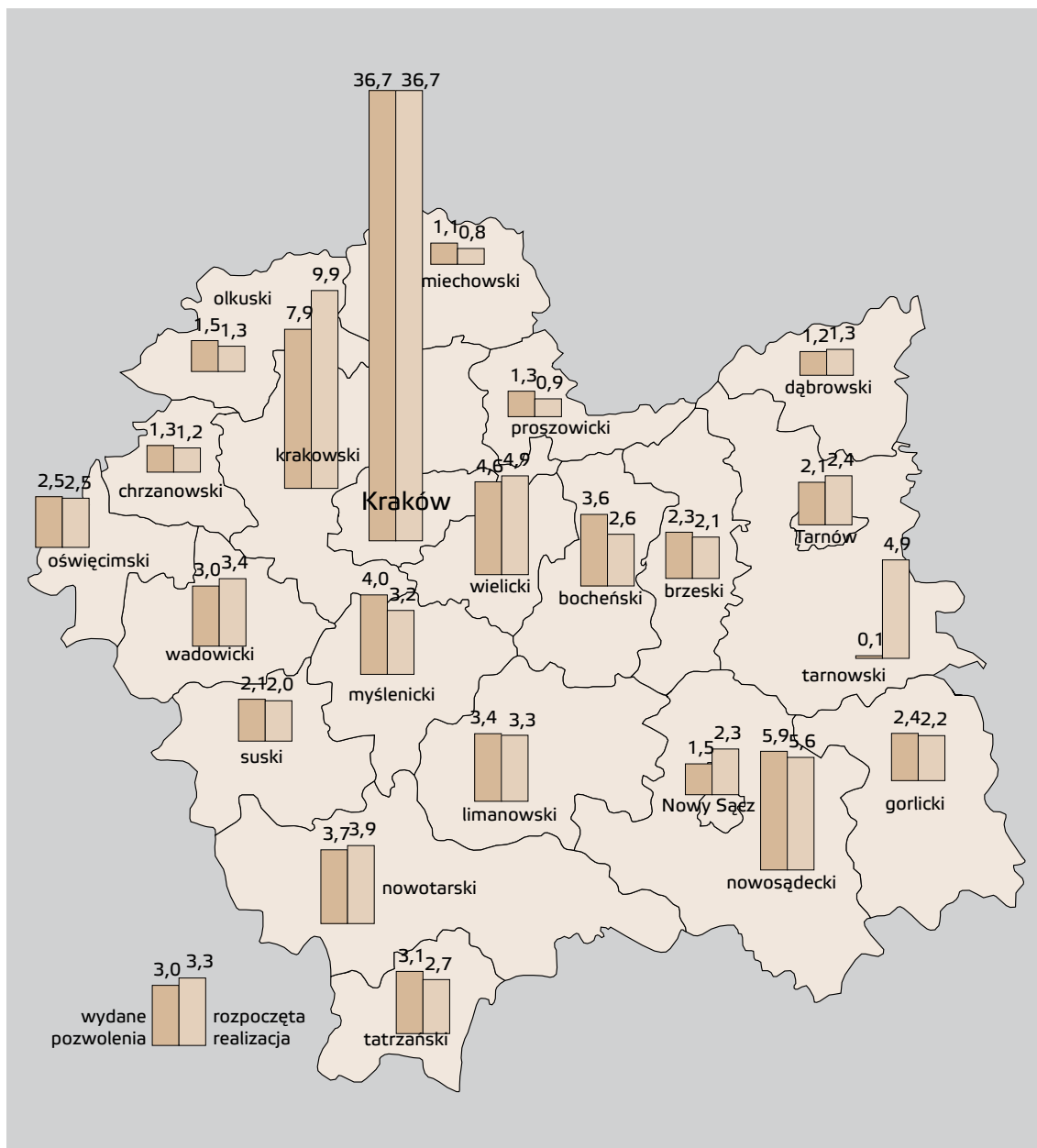
Mieszkania, na których realizację wydano pozwolenia oraz których budowę rozpoczęto w 2009 r.

Małopolska	Mieszkania, na budowę których wydano pozwolenia					Mieszkania, których realizację rozpoczęto		
	ogółem	Dynamika w stosunku do roku poprzedniego	Z liczby ogółem			Ogółem	Dynamika w stosunku do roku poprzedniego	Z liczby ogółem w budownictwie indywidualnym
			Budownictwo indywidualne	Budynki mieszkalne	W tym jednorodzinne			
2008	25 353	2,1	11 766	24 536	11 091	18 989	-15,8	11 484
2009	17 010	-32,9	10 416	16 269	9 821	16 880	-11,1	11 132

Źródło: sygnalna Nr 7/2010 r. – Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2009 r.

Mapa 24.

Mieszkania, na budowę których wydano pozwolenia oraz budowę których rozpoczęto w 2009 r. (w odniesieniu do województwa) %

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

VIII. Turystyka

Opracowanie: Beata Bistyga, Andrzej Jędrzejowski, Anna Nawrot, Ewa Poniatońska, Aneta Regulska, Beata Stachura, Bogna Stonawska

1. Oferta turystyczna

Ogromne zróżnicowanie walorów naturalnych, bogate dziedzictwo kulturowe i dobrze przygotowana infrastruktura turystyczna sprawia, iż Małopolska posiada duży potencjał do rozwoju turystyki. Małopolska zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich województw Polski pod względem ilości obiektów hotelarskich (399 obiektów), pod względem liczby turystów korzystających z noclegów (2 700 218 osób), pod względem ilości parków narodowych (6 parków), pod względem ilości obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (8 miejsc) oraz drugie miejsce pod względem ilości miejscowości uzdrowiskowych (9 miejscowości).

W Małopolsce na szczególną uwagę zasługuje duża różnorodność szlaków tematycznych: Małopolska Trasa UNESCO, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Żydów Małopolskich, Szlak Cerkwi Łemkowskich, Szlak Jana Pawła II, Szlak Solny, Szlak Orlich Gniazd, Szlak Rzemiosła Tradycyjnego i inne. Do niewątpliwie najciekawszych należy Szlak Architektury Drewnianej liczący ok. 1500 km i obejmujący na swojej trasie aż 249 obiektów – perełek budownictwa drewnianego, w tym cztery wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO (kościółki w Lipnicy Murowanej, Sękowej, Binarowej i Dębnie Podhalańskim).

W dużych miastach jak: Kraków (którego historyczne centrum wpisane zostało na listę UNESCO), Nowy Sącz, Tarnów dynamicznie rozwija się turystyka miejska i kulturowa, dokąd przyjeżdżają goście w poszukiwaniu pamiątek czasów przeszłych, wielkich festiwali kulturalnych, a także spragnionych po prostu dobrej zabawy i rozrywki. Dzięki licznym ośrodkom kultu religijnego i miejscom pamięci związanym z osobą Ojca Świętego Jana Pawła II rozwija się prężnie turystyka pielgrzymkowa. Tu najważniejszą rolę odgrywają sanktuaria w Kalwarii Zebrzydowskiej (wpisane na listę UNESCO) i Krakowie – Łagiewnikach oraz Wadowice – rodzinne miasto Jana Pawła II. Ponadto wśród szlaków tematycznych na uwagę zasługują m. in. Szlak Świętego Jakuba Apostoła w Małopolsce, Szlak Św. Szymona w Lipnicy Murowanej, Małopolski Szlak Bożogrobców, Szlak Maziarski oraz Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej.

Ważnym miejscem pamięci narodowej w Małopolsce jest dawny hitlerowski obóz zagłady Auschwitz – Birkenau, utworzony w roku 1940 i wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Dzięki wyżynnemu i górskiemu ukształtowaniu terenu znajdują się tu dogodne warunki do rozwoju wszelkich form turystyki kwalifikowanej, jak narciarstwo zjazdowe, alpejskie, biegowe, snowboard, rakiety śnieżne, wspinaczka górską, nordic walking i trekking. W ostatnich latach obserwuje się dynamiczny rozwój oferty turystyki kwalifikowanej z coraz większym akcentem na sporty ekstremalne.

Małopolska jest również uznanym celem przyjazdów rekreacyjnych i zdrowotnych. Tu największe znaczenie odgrywają uzdrowiska. Coraz większym uznaniem turystów cieszy się oferta basenów geotermalnych w Bukowinie Tatrzańskiej, Szaflarach i Zakopanem. Na terenach wiejskich coraz większą popularność zyskuje oferta gospodarstw agroturystycznych, zapewniająca doskonały wypoczynek z dala od zgiełku miast zarówno latem jak i zimą. Na terenie Małopolski znajduje się obecnie ponad 200 obiektów skategoryzowanych według zasad Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, co stawia Małopolskę na pierwszej pozycji w kraju. Ponad 20 z nich posiada wyspecjalizowaną ofertę pn. „Małopolska Wieś Pachnąca Ziołami”.

Małopolska staje się także coraz bardziej popularna jako miejsce odbywania konferencji i kongresów. Na terenie województwa znajduje się ponad 300 obiektów oferujących usługi konferencyjne z dobrze przygotowanym zapleczem do ich organizacji.

Jak wynika z obserwowanych trendów w turystyce, goście coraz częściej poszukują unikalnej oferty specjalistycznej i niszowej, takiej jak: podróże kulinarne, przyrodnicze, warsztaty rękodzieła ludowego, itp., opartej na walorach i tradycji miejsca, przez to autentycznej i jedynej w swoim rodzaju.

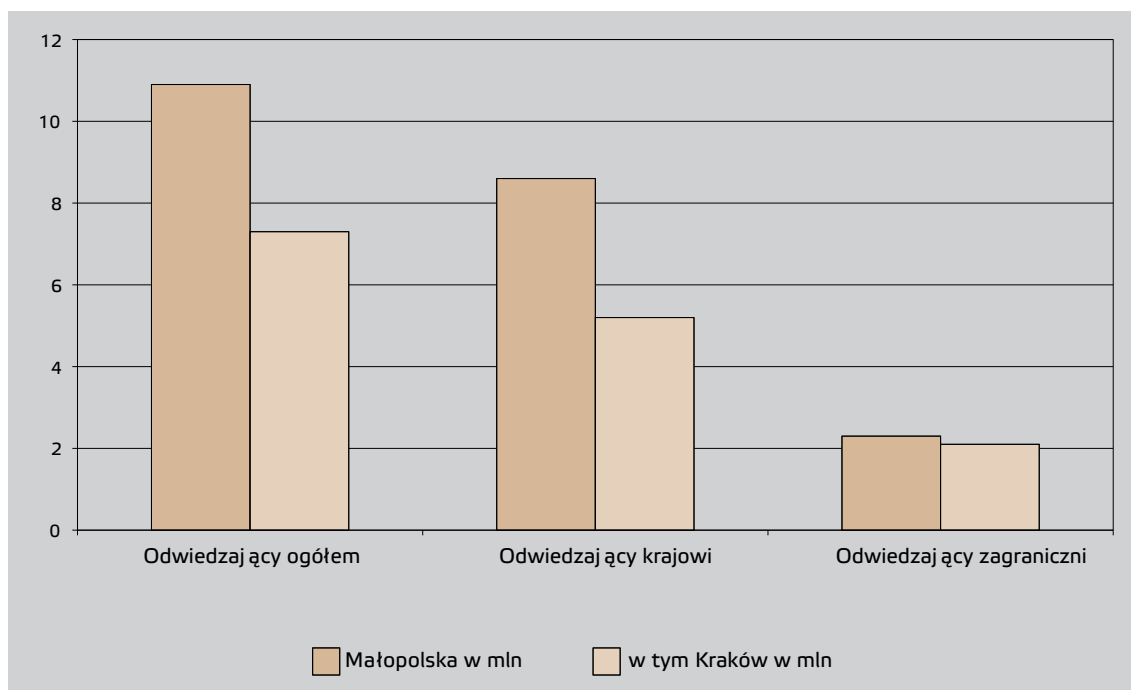
2. Ruch turystyczny

Ruch turystyczny w Małopolsce w latach 2003 – 2007 wykazywał stałą tendencję wzrostową, która w wyniku wpływu światowego kryzysu gospodarczego w roku 2008 uległa załamaniu i obecnie wskazuje delikatny spadek.

W 2009 roku województwo małopolskie odwiedziło 10,9 mln osób to jest o 12,3% mniej niż w 2008 roku. W tym samym czasie Kraków odwiedziło 7 300 tys. osób to jest o 2,01% mniej niż w roku poprzednim. Na liczbę przyjazdów do Małopolski w roku 2009 podstawowy wpływ miał spadek o 13,76% liczby przyjazdów gości zagranicznych oraz nieco mniejszy spadek o 11,96% liczby przyjazdów gości krajowych. W relacji do najlepszego jak dotychczas 2007 r. zmniejszenie wynosiło 17,27%. Rok 2009 okazał się jednocześnie o 6,02% lepszy niż 2006 i o 36,49% lepszy niż wyjściowy 2003.

Spadki te są wynikiem wpływu światowego kryzysu gospodarczego, dotyczącego także branży turystycznej, przypadającego właśnie na rok 2008 i 2009.

Wykres 101.
Szacunkowa liczba odwiedzających

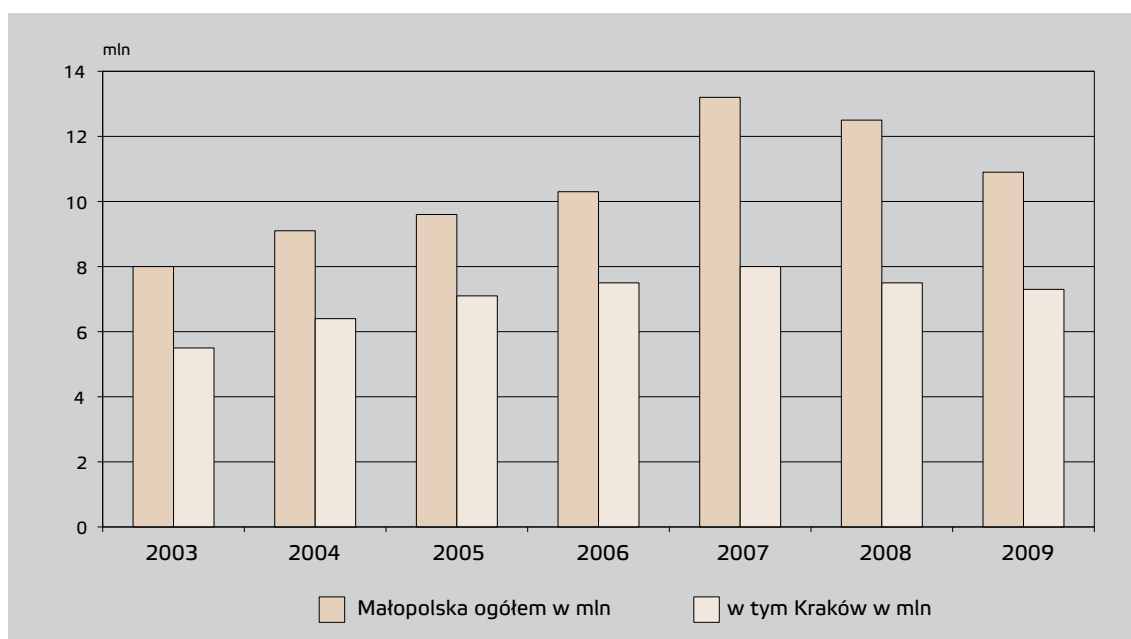
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Tabela 96.
Szacunkowa liczba odwiedzających (w tys.)

Wyszczególnienie	2004	2006	2008	2009	Wielkość zmian w stosunku do 2008 r (w %)
Odwiedzający ogółem	9 100	10 300	12 454	10 920	-12,3
w tym Kraków	6 400	7 500	7 450	7 300	- 2,01
Odwiedzający krajowi	7 100	7 400	9 757	8 590	-11,96
w tym Kraków	4 860	5 100	5 300	5 200	-1,89
Odwiedzający zagraniczni	2 000	2 900	2 696	2 330	-13,76
w tym Kraków	1 540	2 400	2 150	2 100	-2,33

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)

Wykres 102.
Odwiedzający Małopolskę (w mln)

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)

Liczba turystów przyjeżdżających do Małopolski, po spadku w roku ubiegłym (o 4,82%), w roku 2009 nieznacznie wzrosła (o 0,14%) osiągając poziom 8 540 tys. i wykazała spadek tylko o 4,69% w stosunku do najlepszego roku 2007. Gości nocujących w regionie było o 12,37% więcej niż w roku 2005 i o 37,74% więcej niż w wyjściowym 2003. Przyrost

w 2009 r. dotyczył tylko turystów krajowych – o 1,19% więcej niż rok wcześniej (w ubiegłym roku odnotowano spadek o 0,79%) i o 0,39% więcej niż w najlepszym jak dotąd 2007 r.

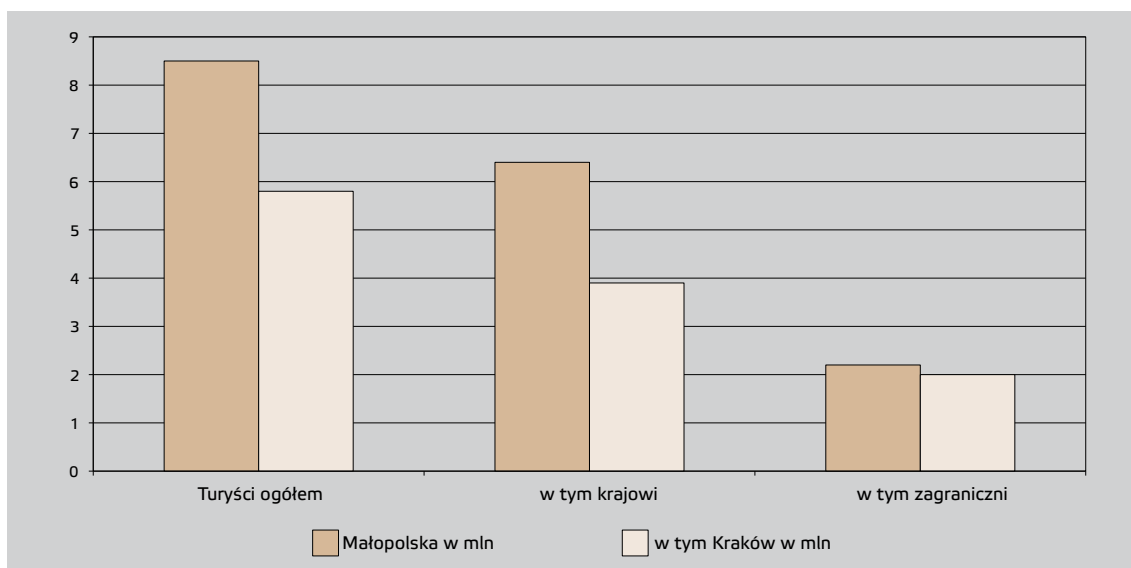
W tym samym roku Kraków odwiedziło 5 850 tys. turystów, co stanowi spadek o 2,5% w stosunku do roku ubiegłego. Niewielki także był w roku 2009 spadek liczby turystów zagranicznych, szacowany na 2,84%, a w Krakowie na 7,14%. Województwo małopolskie jest nadal liderem w Polsce pod względem liczby turystów zagranicznych, odwiedzających region.

Tabela 97.
Szacunkowa liczba turystów (w tys.)

Wyszczególnienie	2004	2006	2008	2009	Wielkość zmian w stosunku do 2008 (w %)
Turyści ogółem	8 200	8 900	8 528	8 540	+0,14
w tym Kraków	5 500	6 200	6 000	5 850	- 2,5
Turyści krajowi	6 300	6 100	6 310	6 385	+1,19%
w tym Kraków	4 000	3 900	3 900	3 900	0%
Turyści zagraniczni	1 900	2 800	2 218	2 155	- 2,84%
w tym Kraków	1 500	2 300	2 100	1 950	- 7,14%

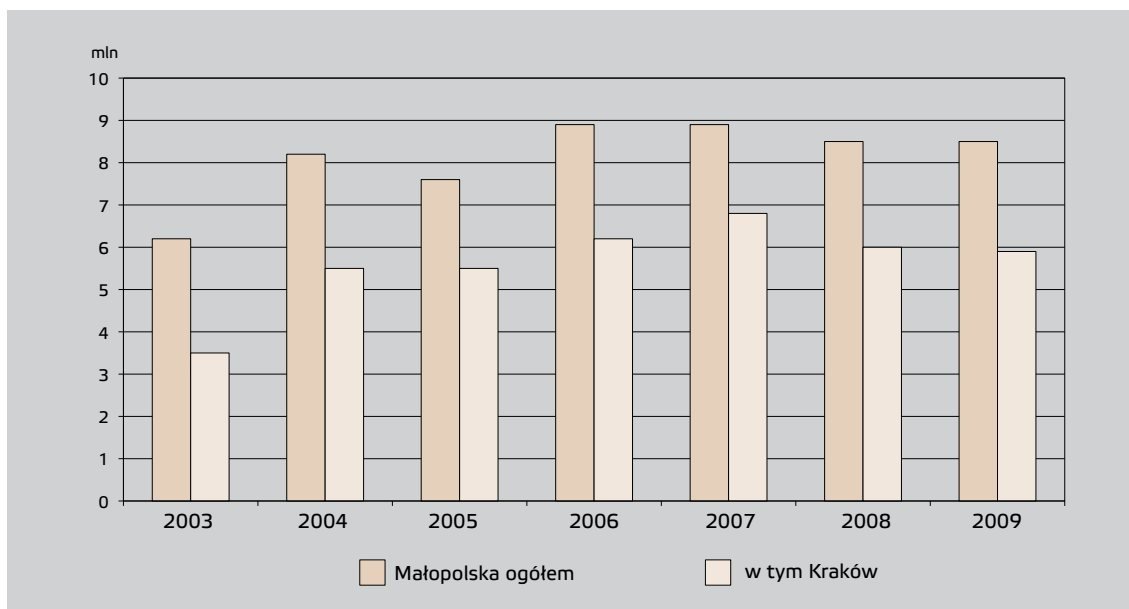
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Wykres 103.
Szacunkowa liczba turystów

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Wykres 104.
Turyści w Małopolsce

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Tabela 98.
Struktura przyjazdów turystów krajowych do Małopolski (%)

Województwo	2004	2006	2008	2009
Małopolskie	25,8	21,2	16,5	22,9
Śląskie	13,5	15,3	14	15,5
Mazowieckie	13,2	13,0	13,9	11,8
Podkarpackie	6,4	6,8	8,4	7,5
Wielkopolskie	5,8	5,5	4,4	6,5
Dolnośląskie	5,1	4,5	7,2	5,3
Świętokrzyskie	4,7	4,4	8,4	4,9
Łódzkie	5,5	4,8	5,9	4,6
Lubelskie	3,8	3,9	2,5	3,5
Pomorskie	4,0	4,2	3,1	3,2

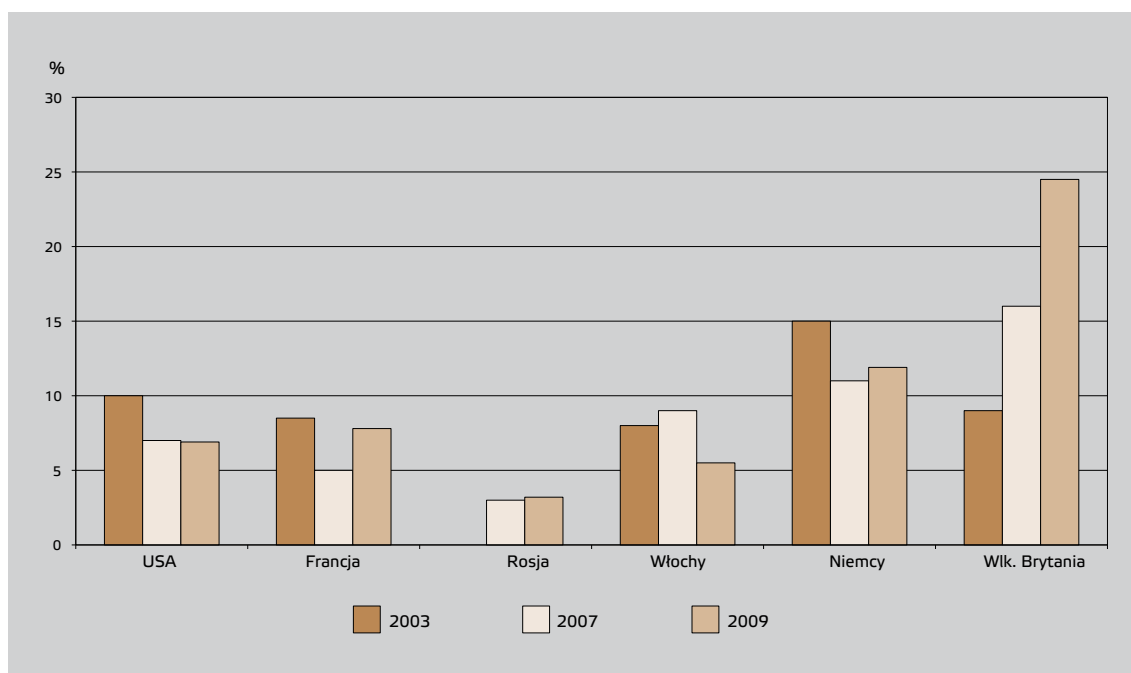
Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Zmniejszenie ogólnej liczby odwiedzających Małopolskę w 2009 r. było spowodowane przede wszystkim spadkiem liczby jednodniowych gości (o 39,38%), co jest bezpośrednim efektem kryzysu gospodarczego. Przy spadku dochodów realnych, goście – z uwagi na relatywnie najwyższe koszty transportu w grupie wydatków turystycznych – zostają dłużej w miejscu docelowym podróży oraz rezygnują z odbywania z kilku krótszych podróży na rzecz jednej dłuższej.

Struktura przyjazdów do Małopolski ze względu na pochodzenie gości od wielu lat kształtuje się na podobnym poziomie. Spośród turystów krajowych Małopolskę najczęściej odwiedzają mieszkańcy województw ościennych: Śląskiego i Podkarpackiego, a także Mazowsza oraz województw: Wielkopolskiego i Dolnośląskiego. Bardzo aktywni są również mieszkańcy samej Małopolski.

Jeśli chodzi o odwiedzających z zagranicy, badania wykazują, że od kilku lat utrzymuje się stała tendencja i w grupie najchętniej przyjeżdżających do Małopolski przeważają goście z Wielkiej Brytanii i Niemiec. W roku 2009 Małopolska zyskała także popularność wśród turystów z Francji, USA, Włoch, Hiszpanii i Irlandii. Na te siedem krajów łącznie przypada aż 65% odwiedzających. W stosunku do roku 2008 w strukturze gości zagranicznych znacznie zwiększył się udział mieszkańców Francji i Stanów Zjednoczonych.

Wykres 105. Struktura przyjazdów turystów zagranicznych

Źródła: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2008 (Instytut Turystyki 2008), Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Tabela 99.
Struktura przyjazdów turystów zagranicznych (%)

Państwo	2004	2006	2008	2009
Wielka Brytania	10,0	16,1	25	24,5
Niemcy	16,0	16,6	17,8	11,9
Francja	9,5	8,1	5,7	7,8
USA	9,5	9,1	5,1	6,9
Włochy	8,8	7,2	9,3	5,5
Hiszpania	3,2	2,3	5,4	5,4
Irlandia	1,7	3,7	4,3	2,8
Słowacja	2,0	2,1	3,7	3,2
Rosja	0,0	2,0	6,6	3,2
Ukraina	3,6	2,1	1,5	3,0

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna, 2009)*

Goście najczęściej pozostają w Małopolsce przez okres dłuższy niż 1 dzień (68,6%), przy czym pobyty wielodniowe wybierają przede wszystkim turyści zagraniczni (87,8%). Turyści krajowi także preferują pobyt kilkudniowy (58,4%), choć bardzo popularne wśród nich są także wizyty jednodniowe (23,0%). Mniejszy udział natomiast wśród turystów krajowych stanowią krótkie pobyty kilkogodzinne lub jednodniowe z noclegiem. Taki stan rzeczy jest efektem wpływu wieloletniego kryzysu gospodarczego, który stymuluje turystów w kierunku ograniczenia ilości wizyt na rzecz ich długości, co pozwala na bardziej ekonomiczne planowanie czasu wolnego. Goście lubią powracać do Małopolski. Prawie 44% odwiedzających Małopolskę przyjeżdżało tu już wielokrotnie wcześniej.

Turyści krajowi najczęściej wybierają przyjazdy indywidualne (83,05%), wybierając samochód jako podstawowy środek transportu (55%), zatrzymując się na noc u znajomych i rodziny (16,00%), w niedrogich obiektach typu: hostele, domy pielgrzymia i domy studenckie (13,03%) oraz w pensjonatach (12,74%).

Także turyści zagraniczni częściej wybierają przyjazdy indywidualne (62,97%), korzystając najczęściej z noclegów w hotelach (44,27%) oraz niedrogich obiektach typu: hostele, domy pielgrzymia i domy studenckie (24,59%), wybierając najczęściej samolot jako główny środek transportu (61,6%).

Dwa najczęściej wskazywane przez turystów cele przyjazdów do Małopolski – zarówno krajowych, jak i zagranicznych – to podobnie jak roku poprzednim wypoczynek (64,2%) i zwiedzanie zabytków (42,3%). Ważnym powodem przyjazdu do Małopolski są wydarzenia kulturalne. Jako największe atrakcje regionu postrzegane są – zarówno przez turystów krajowych i zagranicznych – Rynek Główny w Krakowie i Wawel. Do innych, najczęściej odwiedzanych miejsc zaliczają się także: Zakopane, Miejsce Pamięci i Muzeum Auschwitz Birkenau w Oświęcimiu oraz Krynica – Zdrój.

Turyści krajowi wydają podczas swojego pobytu w Małopolsce średnio 261 zł na osobę, natomiast turyści zagraniczni 679 zł na osobę. Po znacznym wzroście poziomu średnich wydatków w latach 2005–2007, w latach 2008 i 2009 wydatki turystów uległy istotnemu obniżeniu.

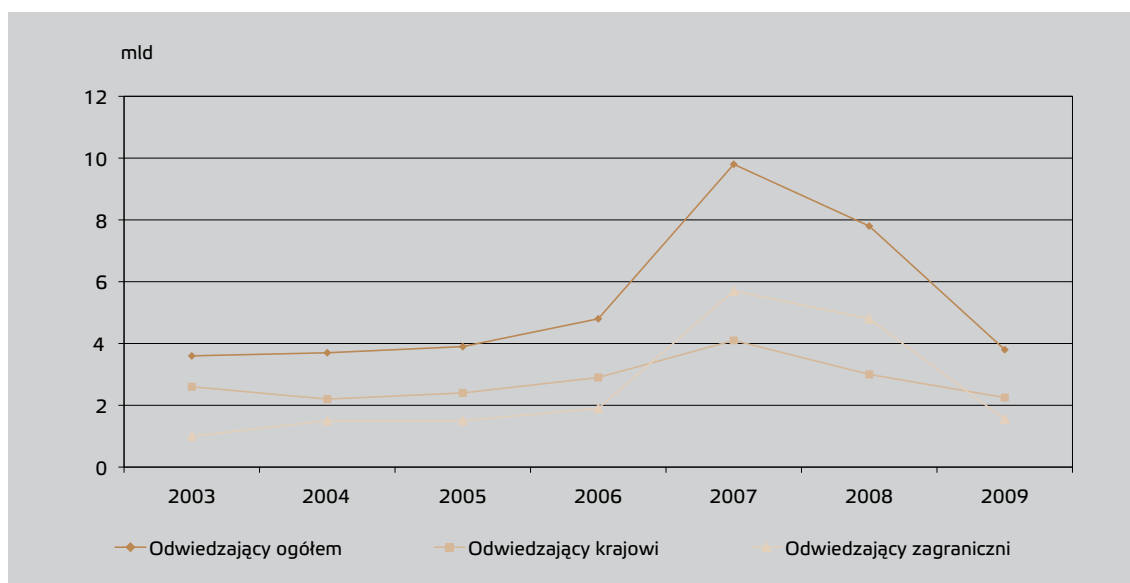
Wywołany kryzysem gospodarczym XXI w. spadek wydatków odwiedzających Małopolskę spowodował sytuację, że pozostawili oni w regionie w 2009 r. tylko około 3,8 mld zł, tj. o ponad połowę mniej niż rok wcześniej, aczkolwiek i tak o 2,7% więcej niż w roku 2004.

Tabela 100.
Szacunkowe wpływy Małopolski z turystyki (w mln zł)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Odwiedzający ogółem	3 600	3 700	3 900	4 800	9 800	7 800	3 800
Odwiedzający krajowi	2 600	2 200	2 400	2 900	4 100	3 000	2 250
Odwiedzający zagraniczni	1 000	1 500	1 500	1 900	5 700	4 800	1 550

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna 2009)*

Wykres 106.
Szacunkowe wpływy z turystyki

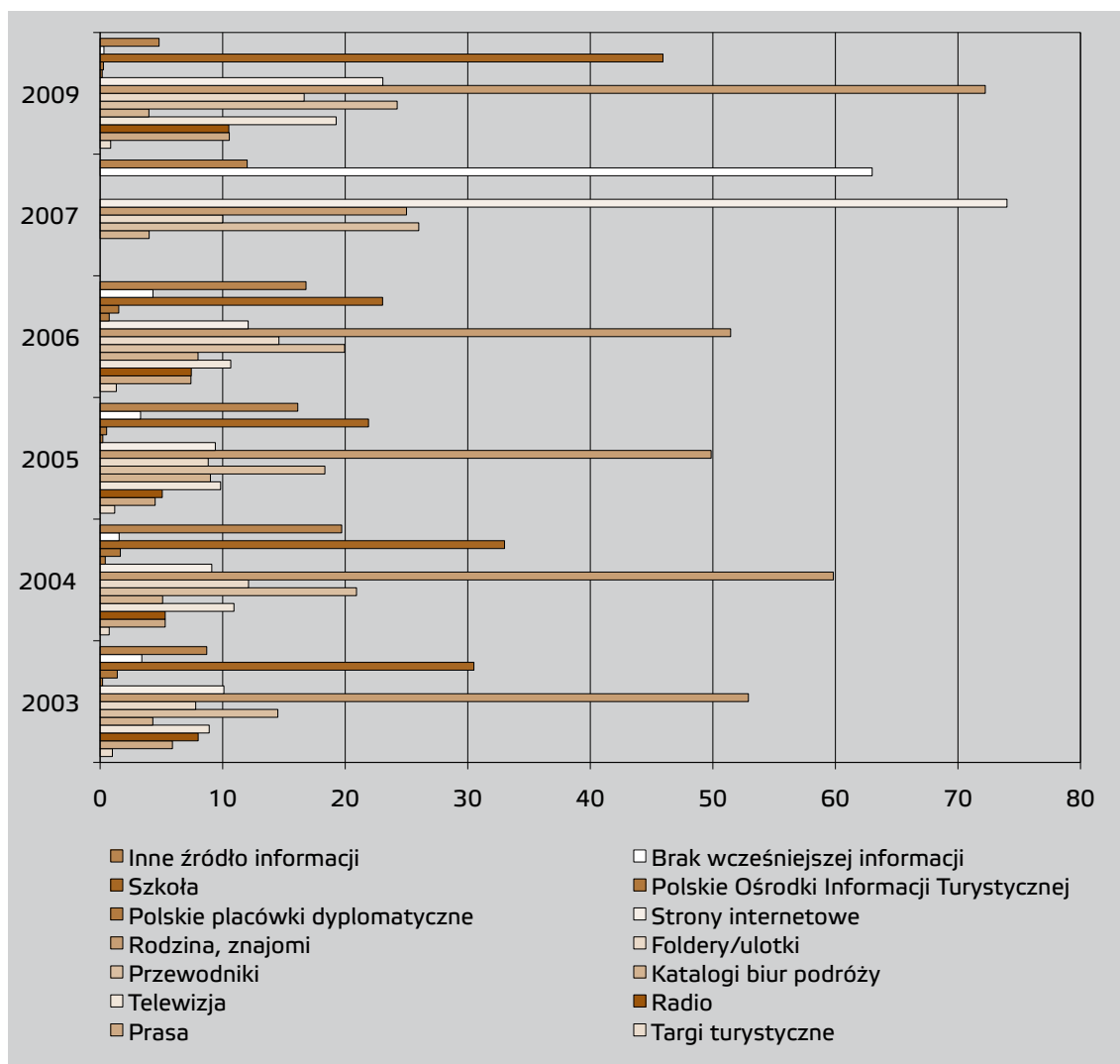

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna 2009)*

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region, bardzo wysoko oceniła swój pobyt w Małopolsce. Wartością stałą i najwyżej ocenianą, zarówno w 2004 jak i 2009 r., przez odwiedzających zagranicznych i krajowych, jest atmosfera – klimat miejsca odwiedzanego. Ocenę dobrą i bardzo dobrą łącznie przyznało 90% gości. Ważnymi cechami mieszkańców Małopolski jest ich życzliwość oraz gościnność, dostrzegane i zdecydowanie dobrze oceniane przez odwiedzających. Goście przebywający w Małopolsce wysoko ocenili także dobrą jakość obsługi turystycznej, usług gastronomicznych, bazy noclegowej, imprez kulturalnych i szeroko

rozumianej rozrywki. Ważne dla turystów i dobrze ocenione były także udogodnienia logistyczne podczas podróży, takie jak powszechny dostęp do sieci bankomatów oraz możliwość płacenia kartą kredytową w miejscach atrakcji turystycznych.

Wykres 107.
Wykorzystane przez krajowych odwiedzających źródła informacji o Małopolsce

Źródło: *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna 2009)*

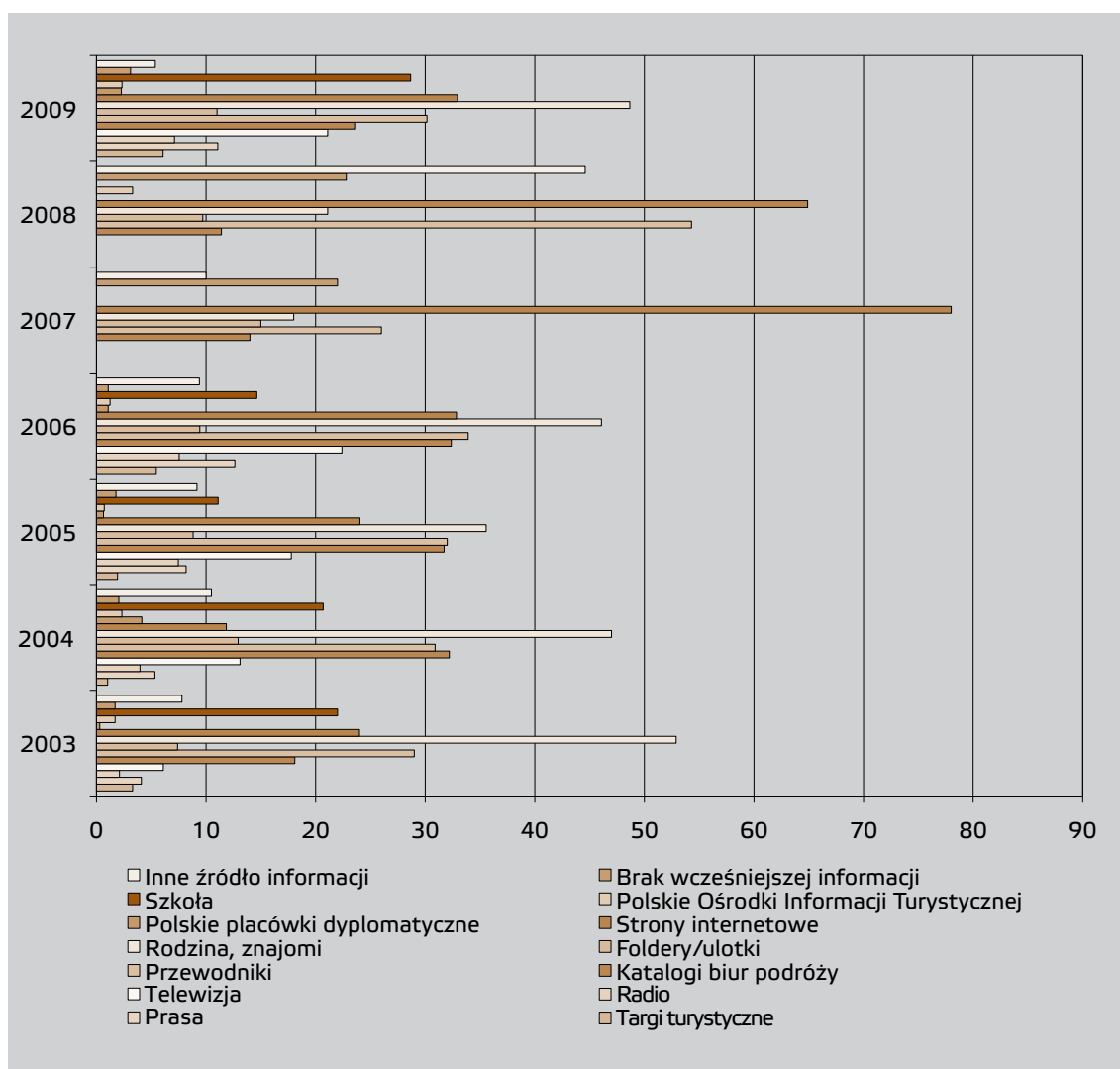
Podstawowym źródłem informacji o Małopolsce wśród Polaków podobnie jak w roku ubiegłym jest nadal jest tzw. promocja szeptana, czyli informacja przekazywana z „ust do ust” przez rodzinę, przyjaciół czy znajomych (72,23%) oraz szkoła (ok. 45,93%). Istotną rolę odgrywają ponadto przewodniki i internet (po prawie 25% każdy). Relatywnie duże jest też znaczenie telewizji oraz folderów i ulotek. Należy podkreślić, iż media tradycyjne (radio, prasa, TV) oraz media (internet) znacznie zyskały na znaczeniu w ostatnim roku.

Wśród gości zagranicznych najbardziej powszechnym źródłem pozyskiwania danych o Małopolsce jest – podobnie jak w przypadku turystów krajowych – informacja przekazywana przez rodzinę, przyjaciół czy znajomych (48,67%). Bez wątpienia jednak coraz większą rolę ogrywa nowoczesny środek komunikacji masowej, jakim jest Internet (33%), przewodniki (30,16%) i szkoła (28,67%). Tracą natomiast na znaczeniu katalogi biur podróży, aczkolwiek ich udział nadal jest wysoki (23,56%)

Wykres 108.

Wykorzystane przez zagranicznych odwiedzających źródła informacji o Małopolsce (w %)

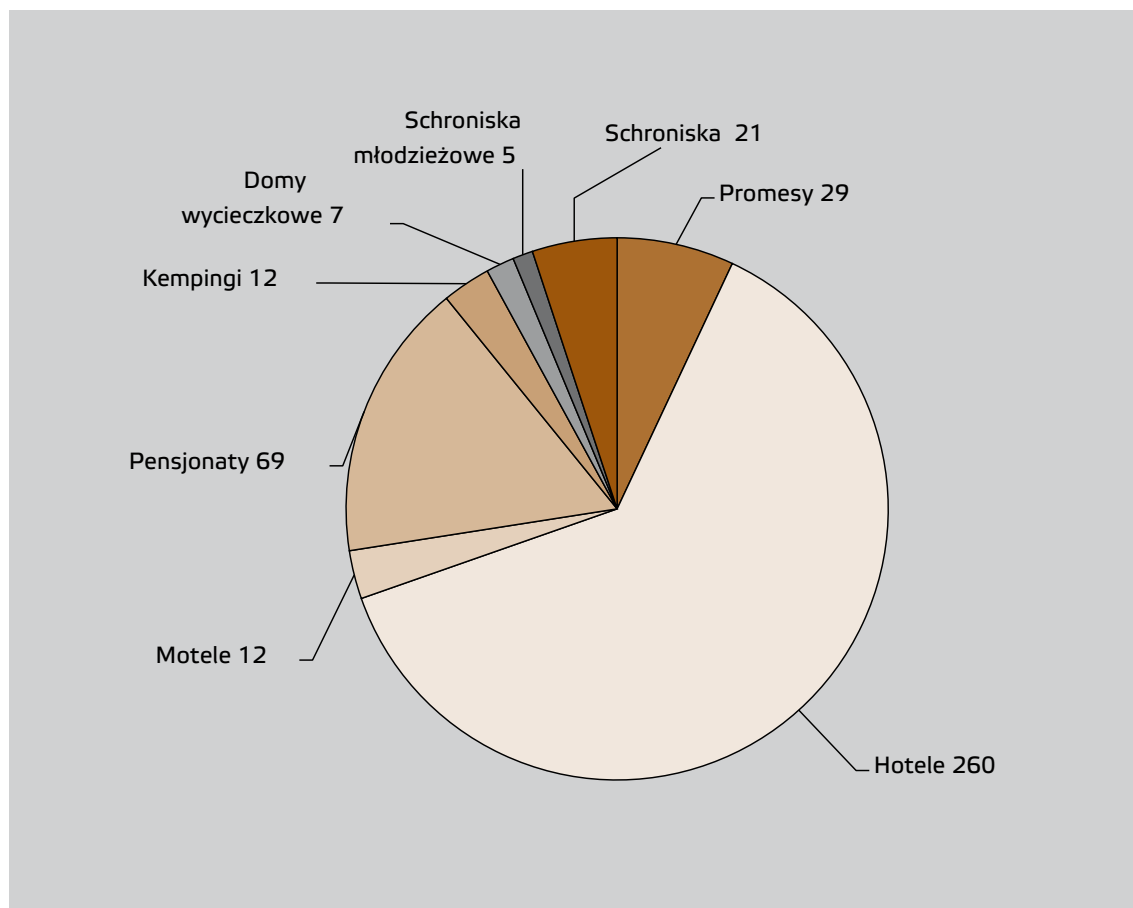
Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w roku 2009 (Małopolska Organizacja Turystyczna 2009)

3. Baza turystyczna regionu i jej wykorzystanie

Baza turystyczna

Wykres 109.

Obiekty hotelarskie w podziale na rodzaje (stan na 31.12.2009 r.)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Na koniec 2009 r. w Ewidencji Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego znajdowało się 415 obiektów hotelarskich (łącznie z 29 promesami tj. przyrzeczenie zaszeregowania do odpowiedniego rodzaju i kategorii).

Najwięcej wśród obiektów hotelarskich było hoteli (260), które stanowią 67,3% skategoryzowanej bazy hotelarskiej. W dalszej kolejności były pensjonaty (69), które stanowiły 17,9 % wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowiły niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 1,3 do 5,4%).

Tabela 101.
Hotele w podziale na kategorie (stan na 31.12.2009)

Wyszczególnienie	Hotele 5*		Hotele 4*		Hotele 3*		Hotele 2*		Hotele 1*	
	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca	liczba	miejsca
Województwo Małopolskie	10	1710	30	4350	146	11538	60	3874	14	907
Udział % w całości	3,8%	7,6%	11,5%	19,4%	56,1%	51,6%	23,1%	17,3%	5,4%	4,1%
Kraków	8	1693	16	2802	73	6280	22	2260	5	576
Udział % w całości	6,5%	12,4%	12,9%	20,6%	58,9%	46,1%	17,7%	16,6%	4%	4,2%

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

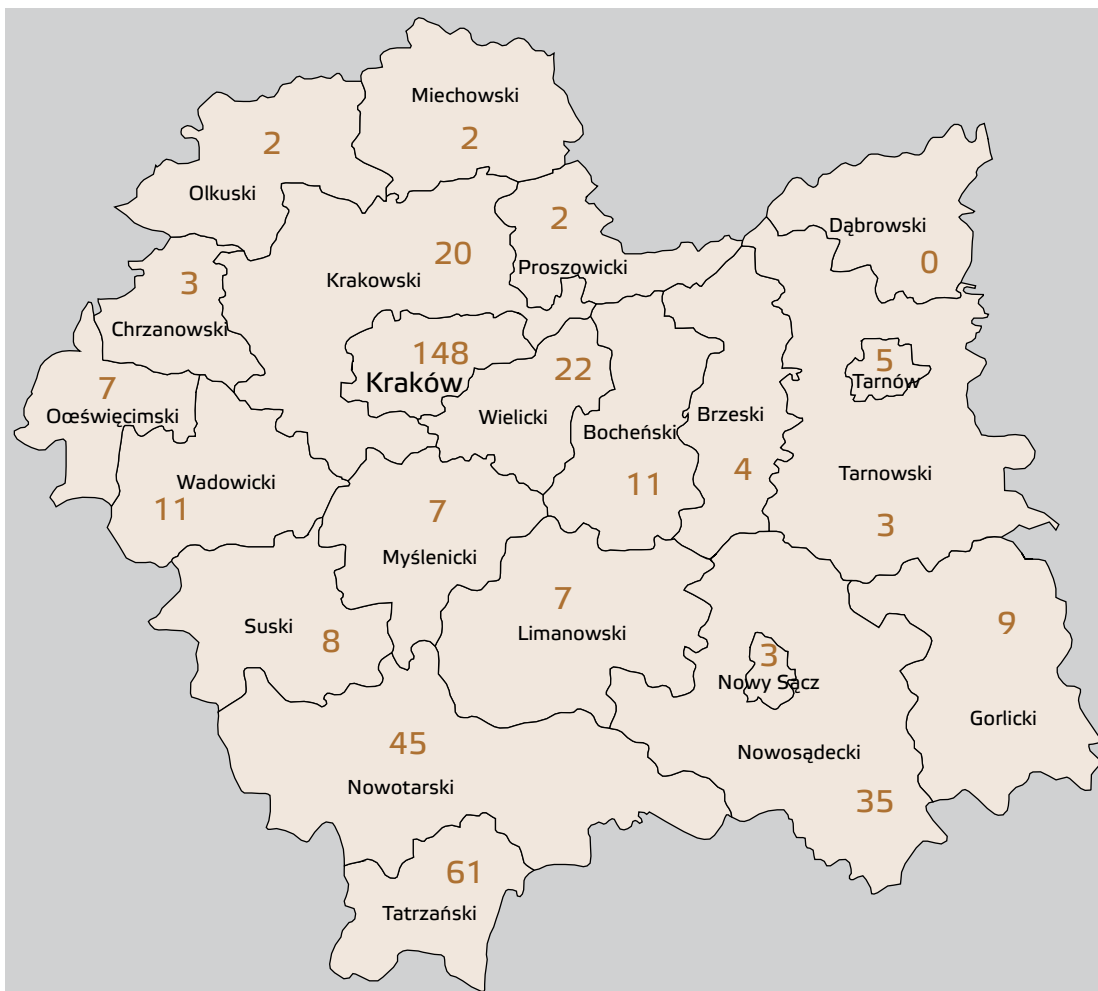
Wśród wszystkich hoteli ponad połowa (146) to obiekty o średnim standardzie trzech gwiazdek. Jeśli chodzi o pozostałe kategorie hoteli w województwie, przeważa niższy standard (60 dwugwiazdkowych hoteli stanowi ponad 23% wszystkich hoteli, a 14 jednogwiazdkowych – 5,4%). 10 hoteli o najwyższym pięciogwiazdkowym standardzie stanowi 3,8% bazy hotelowej, a 30 czterogwiazdkowych to 11,5 % wszystkich hoteli. Prawie połowa wszystkich hoteli zlokalizowana jest w stolicy województwa – Krakowie (124). Tutaj znajduje się większość hoteli pięciogwiazdkowych. Ponad połowę (prawie 59%) stanowią obiekty średniej klasy. W Krakowie również przeważa niższy standard hoteli: 17,7% stanowią hotele dwugwiazdkowe, a 4% hotele jednogwiazdkowe, ale ich udział w ogólnej liczbie wszystkich hoteli zlokalizowanych w tym mieście jest nieco niższy w porównaniu do całego województwa, co oznacza, iż relatywnie w Krakowie standard hoteli jest wyższy w stosunku do całego województwa. Na uwagę zasługuje również fakt, iż w Krakowie prawie 13% wszystkich hoteli stanowią hotele czterogwiazdkowe, a 6,5% hotele pięciogwiazdkowe.

Wszystkie hotele w Województwie Małopolskim dysponowały w sumie 22 379 miejscami noclegowymi. Ponad połowa wszystkich miejsc noclegowych (11 538) znajdowała się w hotelach trzygwiazdkowych. Najmniej miejsc noclegowych (907 tj. 4,1% wszystkich miejsc noclegowych wśród hoteli w województwie) było w hotelach o najniższej kategorii (jedna gwiazdka). 7,6% całości stanowiły miejsca noclegowe w hotelach o najwyższej kategorii (1 710). Hotele dwu- i czterogwiazdkowe posiadały odpowiednio: 3874 (17,3%) i 4350 (19,4%) miejsc noclegowych. Średnio hotel dysponuje 86,1 miejscami noclegowymi.

W Krakowie udział procentowy hoteli różnych kategorii w ogólnej liczbie miejsc noclegowych kształtował się podobnie jak w całym województwie. Zasadnicza zmiana dotyczy hoteli pięciogwiazdkowych, gdyż większość znajdujących się w Województwie Małopolskim leży na terenie Krakowa, stąd udział ich miejsc noclegowych w całości miejsc noclegowych w hotelach w Krakowie wynosi 12,4%. Z kolei hotele o najniższej kategorii (jedno- i dwugwiazdkowe) dysponowały dużo mniejszą ilością miejsc noclegowych (2836) w stosunku do hoteli najwyższej kategorii (cztero- i pięciogwiazdkowych – 4495). Zwiększył się udział miejsc noclegowych w hotelach trzygwiazdkowych i wynosi w Krakowie 46,1%.

Mapa 25.

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich (łącznie z promesami) wg powiatów (stan na 31.12.2009r.)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Tabela 102.

Hotele w podziale na kategorie

Stan na dzień	Hotele 5*	Hotele 4*	Hotele 3*	Hotele 2*	Hotele 1*	Razem
31.12.2006r.	6	17	97	60	16	196
31.12.2007r.	6	22	114	60	15	217
31.12.2008r.	8	25	134	61	16	244
31.12.2009r.	10	30	146	60	14	260

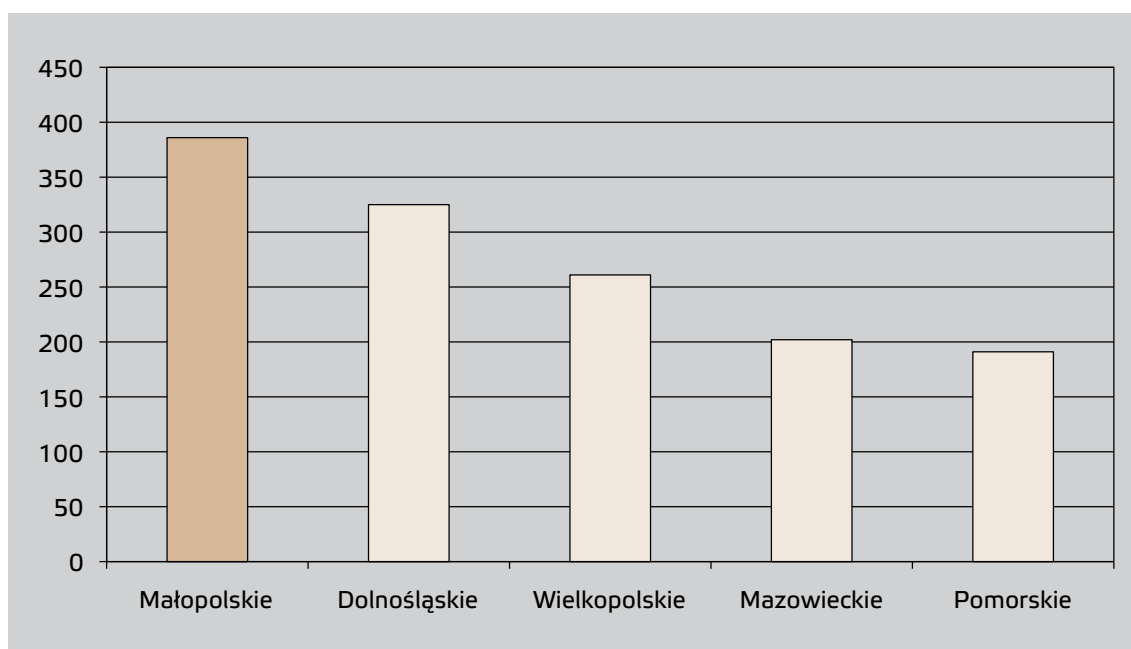
Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

W ciągu 2009 r. decyzję zaszeregowującą w naszym województwie otrzymało 21 hoteli. Najwięcej – hotele średniej klasy (12 trzygwiazdkowych), a poza tym 1 hotel pięciogwiazdkowy, 4 czterogwiazdkowe, 3 dwugwiazdkowe i 1 jednogwiazdkowy.

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich w województwie jest bardzo nierównomierne. Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 90% hotele. Hotel jest obiektem charakterystycznym dla miast o dużym natężeniu ruchu turystycznego. Również w powiatach wokół Krakowa np. w powiecie krakowskim przeważały hotele (14). Powiat dąbrowski natomiast nie posiada na swoim terenie żadnej skategoryzowanej bazy noclegowej. W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najczęściej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim, gdzie blisko połowę stanowią pensjonaty. W powiecie tatrzańskim jak i nowotarskim najczęściej jest schronisk.

Wykres 110.

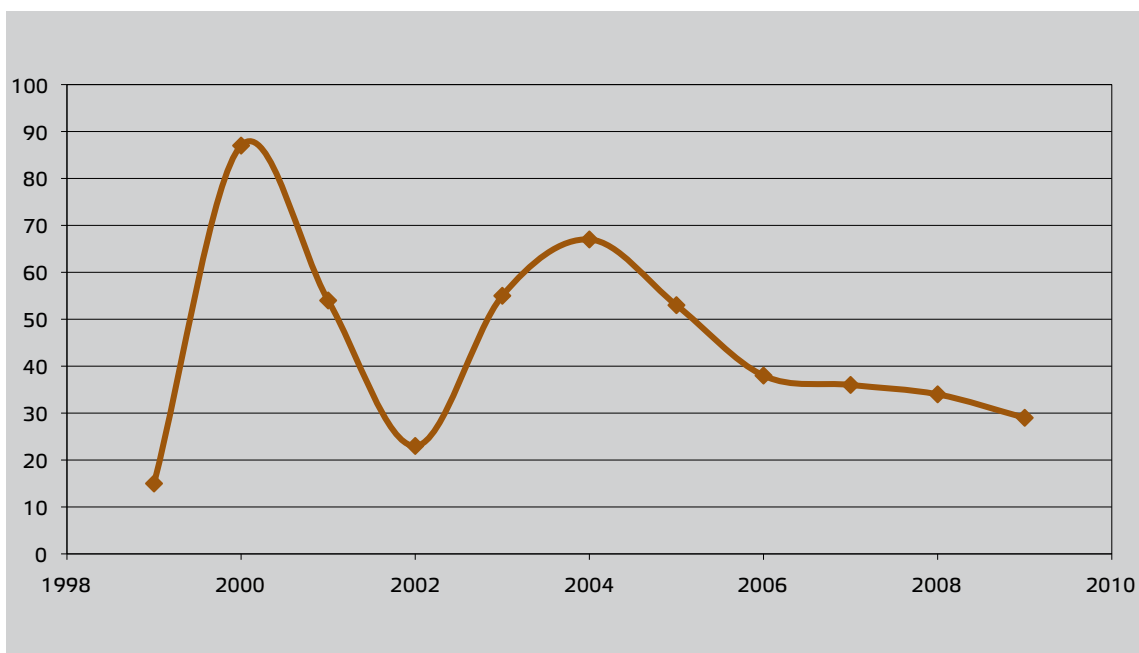
Ilość obiektów hotelarskich w wybranych województwach bez uwzględnienia promes (stan na dzień 31.12.2009 r)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałków Województw

Województwo Małopolskie posiada największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. W dalszej kolejności znajduje się Województwo Dolnośląskie, następnie Wielkopolskie, Mazowieckie i Pomorskie.

Wykres 111.
Ilość nowych obiektów hotelarskich

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki

Z roku na rok powstają w Województwie Małopolskim nowe obiekty hotelarskie. W latach 2006–2008 liczba nowych obiektów ustabilizowała się na poziomie 34 – 38, po okresie większego wzrostu, który nastąpił w roku 2004. W roku 2009 r. odnotowano natomiast spadek liczby nowych obiektów, która wyniosła 29.

Tabela 103.
Obiekty Hotelarskie

Obiekty	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hotele	99	142	174	195	217	244	260
Motele	8	13	13	13	15	14	12
Pensjonaty	24	39	51	55	63	67	69
Kempingi	7	9	10	10	10	10	12
Domy Wycieczkowe	34	13	10	10	9	9	7
Schroniska	5	5	18	22	22	21	21
Schroniska Młodzieżowe	3	5	5	5	5	5	5
Razem	180	226	281	310	341	370	386

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Wykorzystanie bazy noclegowej*

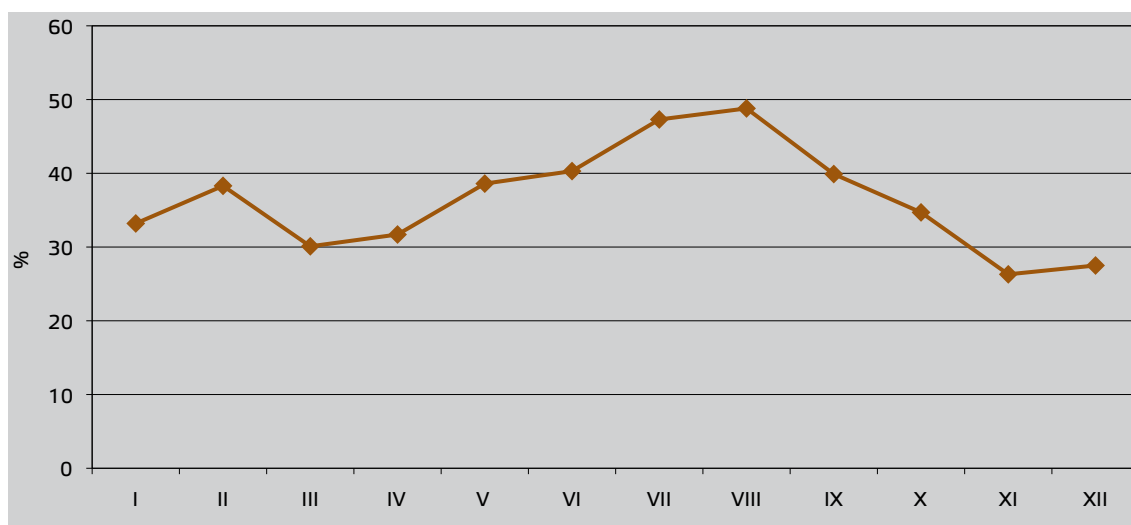
W 2009 r. w Małopolsce odnotowano niewielki wzrost liczby turystów¹ oraz udzielonych im noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w porównaniu z rokiem poprzednim. Wzrosła liczba turystów krajowych, natomiast mniej było gości zagranicznych. Zwiększyły się ogólne rozmiary bazy noclegowej turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania na skutek wzrostu liczby obiektów hotelowych. Nastąpił dalszy spadek stopnia wykorzystania miejsc noclegowych i pokoi w obiektach hotelowych.

Liczba osób **korzystających z noclegów** w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w województwie małopolskim w 2009 r. wyniosła 2720,6 tys. i była nieco (o 9,2 tys. osób, tj. o 0,3%) większa w porównaniu z odnotowaną w roku poprzednim. Mniejsza (o 109,8 tys., tj. o 3,9%) była natomiast w stosunku do 2007 r., w którym Małopolskę odwiedziło najwięcej turystów w ostatnich 10 latach.

W stosunku do 2008 r. najbardziej wzrosła liczba gości hotelowych (o 46,4 tys.) oraz turystów w obiektach grupowanych jako pozostałe niesklasyfikowane (o 22,0 tys.) i zakładach uzdrowiskowych (o 14,4 tys.). Z kolei najgłębszy spadek liczby osób korzystających z noclegów odnotowano w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych (o 28,1 tys.), ośrodkach wczasowych (o 20,8 tys.) i pensjonatach (o 12,2 tys.).

Wykres 112.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wg miesięcy

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Liczba **udzielonych noclegów** w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w 2009 r. wynosząca 7958,5 tys. minimalnie wzrosła (o 4,9 tys., tj. o 0,1%) w porównaniu z rokiem poprzednim, a w stosunku do 2007 r. była niższa o 55,5 tys., tj. o 0,7%. Najbardziej zwiększyła się (w stosunku do 2008r.) liczba udzielonych noclegów w zakładach uzdrowiskowych (o 192,2 tys., tj. o 16,5%), hotelach (o 63,4 tys., tj. o 2,0%), obiektach pozosta-

¹ *opracowano na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pojęcie „turysta” oznacza osobę podróżującą do miejsca znajdującego się poza jej zwykłym otoczeniem, na czas nie dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy (jeśli podstawowym celem podróży nie jest podjęcie działalności zarobkowej wynagradzanej ze środków pochodzących z odwiedzanego miejsca) oraz korzystającą z miejsc zbiorowego lub indywidualnego zakwaterowania w odwiedzanym miejscu przynajmniej przez jedną noc.

Tabela 104.

Korzystający z noclegów i udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

Rodzaje obiektów	Korzystający z noclegów			Udzielone noclegi			Średni czas pobytu turysty w obiekcie w dniach	
	2008	2009		2008	2009		2008	2009
	w liczbach bezwzględnych	w %		w liczbach bezwzględnych	w %			
Ogółem	2711416	2720627	100,0	7953631	7958504	100,0	2,9	2,9
<i>Obiekty hotelowe</i>	1726635	1776766	65,3	3858373	3924216	49,3	2,2	2,2
Hotele	1493846	1540290	56,6	3184357	3247775	40,8	2,1	2,1
Motele	25790	34330	1,3	36732	44749	0,6	1,4	1,3
Pensjonaty	118792	106626	3,9	444578	400835	5,0	3,7	3,8
Inne obiekty hotelowe	88207	95520	3,5	192706	230857	2,9	2,2	2,4
<i>Pozostałe obiekty</i>	984781	943861	34,7	4095258	4034288	50,7	4,2	4,3
Domy wycieczkowe	19292	15866	0,6	62492	58336	0,7	3,2	3,7
Schroniska	57436	55073	2,0	102134	93877	1,2	1,8	1,7
Schroniska młodzieżowe	42302	35514	1,3	85122	78421	1,0	2,0	2,2
Szkolne schroniska młodzieżowe	53831	48838	1,8	127942	110951	1,4	2,4	2,3
Ośrodki wczasowe	220758	199935	7,3	1009189	874494	11,0	4,6	4,4
Ośrodki kolonijne	5835	5144	0,2	45256	37950	0,5	7,8	7,4
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	170138	141991	5,2	613992	512596	6,4	3,6	3,6
Domy pracy twórczej	9306	8618	0,3	50524	48364	0,6	5,4	5,6
Zespoły domków turystycznych	16099	14750	0,5	58645	59360	0,7	3,6	4,0
Kempingi	19422	9601	0,4	46683	24063	0,3	2,4	2,5
Pola biwakowe	3901	5219	0,2	11264	14307	0,2	2,9	2,7
Hostele	x	15034	0,6	x	32035	0,4	x	2,1
Ośrodki do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego	14676	x	x	26281	x	x	1,8	x
Zakłady uzdrowiskowe	89354	103801	3,8	1167333	1359497	17,1	13,1	13,1
Pozostałe niesklasyfikowane	262431	284477	10,5	688401	730037	9,2	2,6	2,6

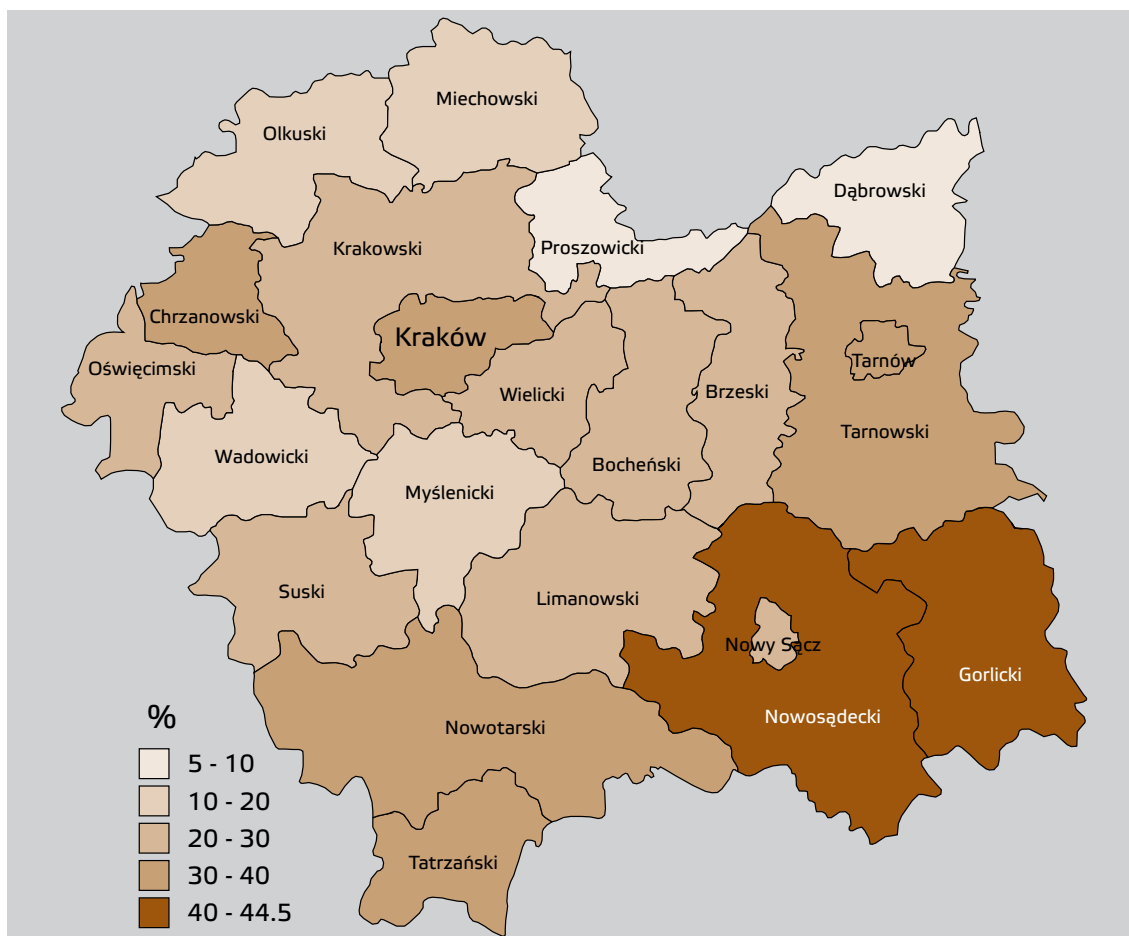
Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

tych niesklasyfikowanych (o 41,6 tys., tj. o 6,0%) i innych obiektach hotelowych (o 38,2 tys., tj. o 19,8%). Z kolei największy spadek udzielonych noclegów, podobnie jak w przypadku osób korzystających, nastąpił w ośrodkach wczasowych (o 134,7 tys., tj. o 13,3%), ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych (o 101,4 tys., tj. o 16,5%) i pensjonatach (o 43,7 tys., tj. o 9,8%). Średni czas pobytu turysty w obiekcie w 2009 r. wyniósł podobnie jak w 2008 r. 2,9 dnia.

Mapa 26.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

Najdłużej turyści przebywali w obiektach powiatów: nowosądeckiego (średnio 5,8 dnia), gorlickiego (5,6 dnia) oraz nowotarskiego (5,4 dnia), podczas gdy przeciętny pobyt turystów w powiecie miechowskim wyniósł 1,2 dnia. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych najkorzystniej kształtował się w powiatach: gorlickim (44,5%), nowosądeckim (44,3%) oraz w m. Kraków (39,3%).

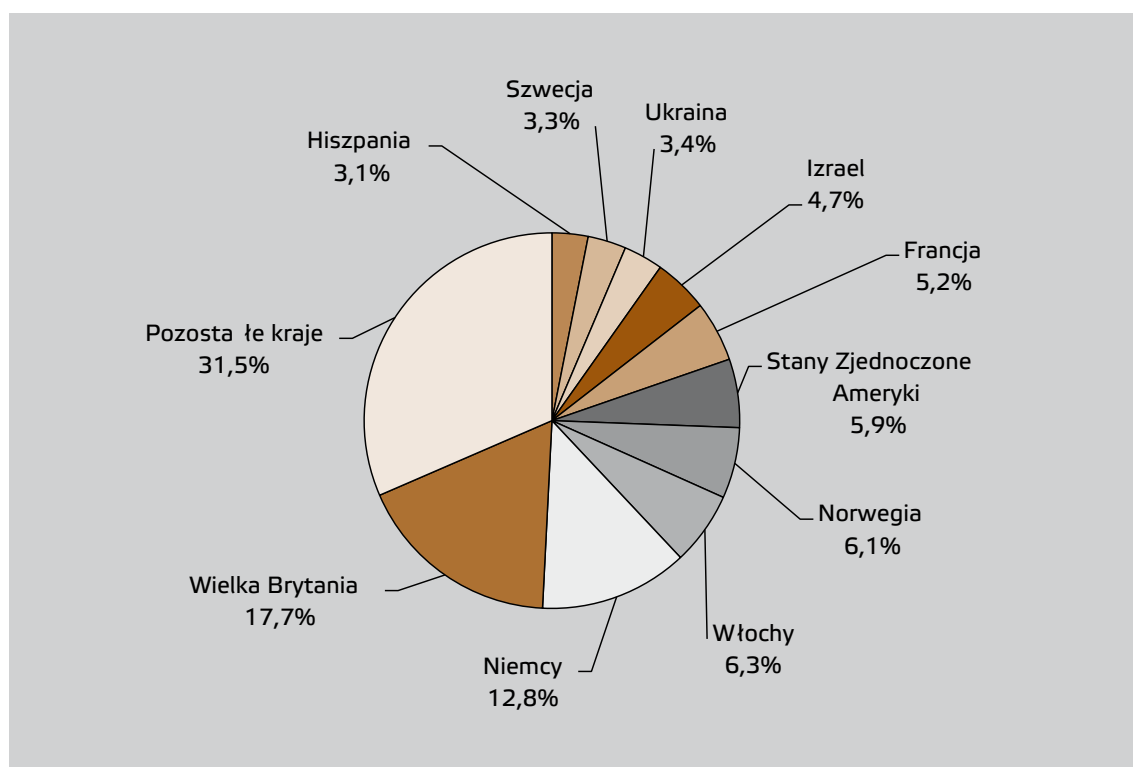
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (liczony jako procentowy udział noclegów udzielonych do nominalnej liczby miejsc) w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania, wynoszący w 2009 r. 36,8%, zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 1,5 pkt proc., a w porównaniu z poziomem w najkorzystniejszym 2007 r. był niższy o 3,1 pkt

proc. Najbardziej zmalał stopień wykorzystania miejsc w hotelach (o 4,1 pkt proc. w stosunku do poprzedniego roku) i wyniósł 37,7%. Spadek ten wystąpił mimo zwiększonej liczby gości i udzielonych noclegów w hotelach, przy większym wzroście liczby miejsc hotelowych. Jeszcze głębszy spadek nastąpił w wykorzystaniu pokoi hotelowych (o 6,5 pkt proc. do 43,0%). Odnotowuje się natomiast systematyczny i istotny wzrost poziomu wykorzystania miejsc w zakładach uzdrowiskowych, do 78,8% w 2009 r. (o 5,0 pkt proc. więcej niż w 2008 r.).

2009 rok był drugim z kolei, w którym zmniejszył się zagraniczny ruch turystyczny. W turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w Małopolsce korzystało z noclegów 810,5 tys. turystów zagranicznych, czyli o 18,5 tys. mniej w stosunku do 2008 r. i o 168,9 tys. (o 17,2%) poniżej poziomu w najkorzystniejszym 2007 r. Podobnie kształtowała się tendencja liczby udzielonych noclegów; turystom zagranicznym udzielono o 41,1 tys. noclegów (o 2,1%) mniej niż w 2008 r. oraz o 324,4 tys. (o 14,3%) mniej w porównaniu z 2007 r. Średni czas pobytu turysty zagranicznego w obiekcie wyniósł, podobnie jak przed rokiem – 2,4 dnia (2,3 dnia w 2007 r.).

Wykres 113.

Struktura noclegów udzielonych turystom zagranicznym w obiektach zbiorowego zakwaterowania wg kraju stałego zamieszkania turysty

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Malejącej tendencji zagranicznego ruchu turystycznego towarzyszył wzrost liczby turystów krajowych. W konsekwencji obniżał się udział turystów zagranicznych w ogólnych rozmiarach ruchu turystycznego w Małopolsce i w 2009 r. wyniósł 29,8% osób korzystających z noclegów (w 2008 r. – 30,6%) oraz 24,4% noclegów udzielonych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (w 2008 r. – 25%).

Znaczna większość (672,5 tys., tj. 83%) turystów zagranicznych na miejsce noclegu wybrała hotele, w tym najwięcej (318,2 tys., tj. 39,3% ogółu) hotele oznaczone kategorią 3-gwiazdkową. Turyści zagraniczni stanowili 43,7% ogólnej liczby gości w hotelach (w 2008 r. – 45,1%), a największy udział turystów zagranicznych (64,5%) odnotowano w hotelach 5-gwiazdkowych (67,9% w 2008 r.). Wysoki był odsetek obcokrajowców wśród korzystających z noclegów w hostelach (58,8%) i na kempingach (52,8%).

W strukturze turystów, których stałym miejscem zamieszkania był inny kraj niż Polska, Europejczycy stanowili 80,4% (spadek o 1,6 pkt proc.), przybysze z Azji – 10,5% (wzrost o 2,5 pkt proc.), z Ameryki Północnej – 6,6% (nieznaczny spadek udziału – o 0,2 pkt proc. w porównaniu z 2008 r.).

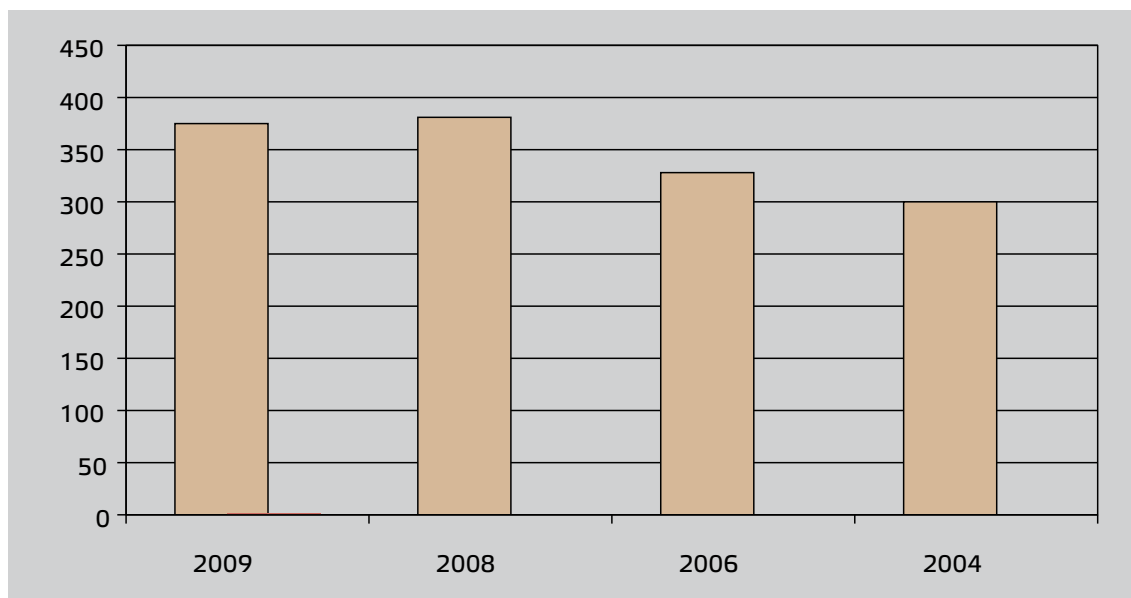
W 2009 r. (w porównaniu z poprzednim rokiem) ogólna liczba turystów z Europy zmalała o 4,1%, jednak liczba gości z 16 krajów europejskich wzrosła, a najbardziej z Białorusi (o 33,7%) i Grecji (o 33,4%). Z Wielkiej Brytanii było o 13,4% mniej osób, które korzystały z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania, a z Niemiec – więcej o 2,4%. Znacząco wzrosła liczba turystów z krajów azjatyckich – łącznie o 28,3%, przy czym najbardziej z Wietnamu (o 78,2%), Izraela (o 52,3%) i Indii (o 44,5%). Liczba przybyszów z Ameryki Północnej zmalała o 5,3%, przy czym ze Stanów Zjednoczonych była niższa o 8,9%, a z Kanady – wyższa o 22,4%.

4. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni

Pod koniec 2009 r. na terenie województwa małopolskiego posiadało swoją siedzibę 375 przedsiębiorców wpisanych do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego, to jest o 1,6% mniej w stosunku do roku 2008 ale o 14,3% więcej w stosunku do roku 2006 oraz o 25% więcej w stosunku do roku 2004.

Wykres 114.

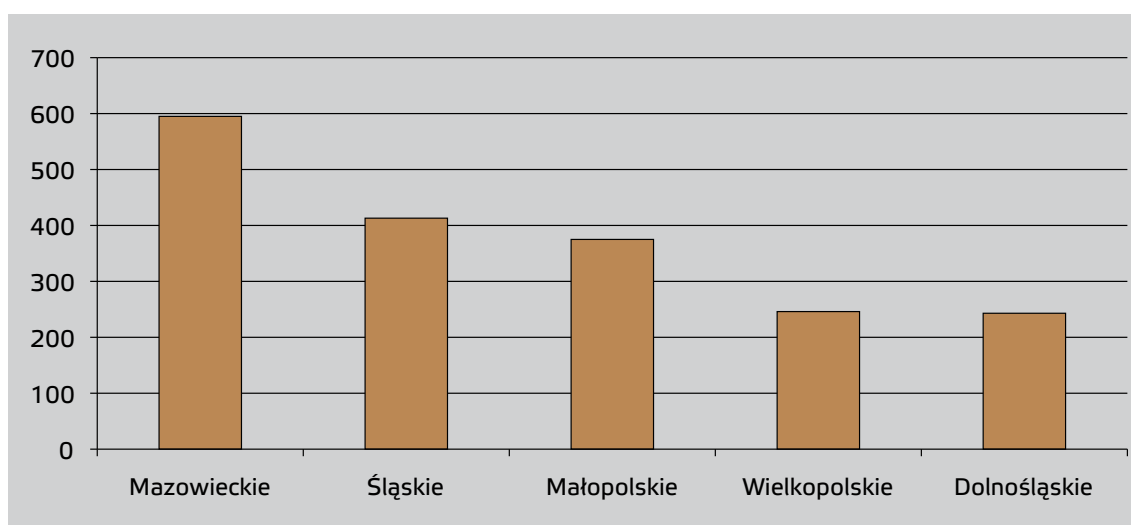
Liczba organizatorów i pośredników turystyki

Źródło: Rejestr Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego

W ciągu 2009 roku 49 nowych przedsiębiorców zostało wpisanych do Rejestru, natomiast 46 zostało wykreślonych z Rejestru i zaprzestało prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych oraz pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych. Ponadto 9 przedsiębiorców otrzymało zakaz prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych i/lub pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych.

Wykres 115.
Województwa o największej liczbie wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (stan na 31.12.2009 r.)

Źródło: Rejestry Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych marszałków województw

Najwięcej organizatorów turystyki i pośredników turystycznych posiada swoją siedzibę w Województwie Mazowieckim, natomiast Małopolska z liczbą 375 przedsiębiorców zajmuje miejsce trzecie wśród innych województw.

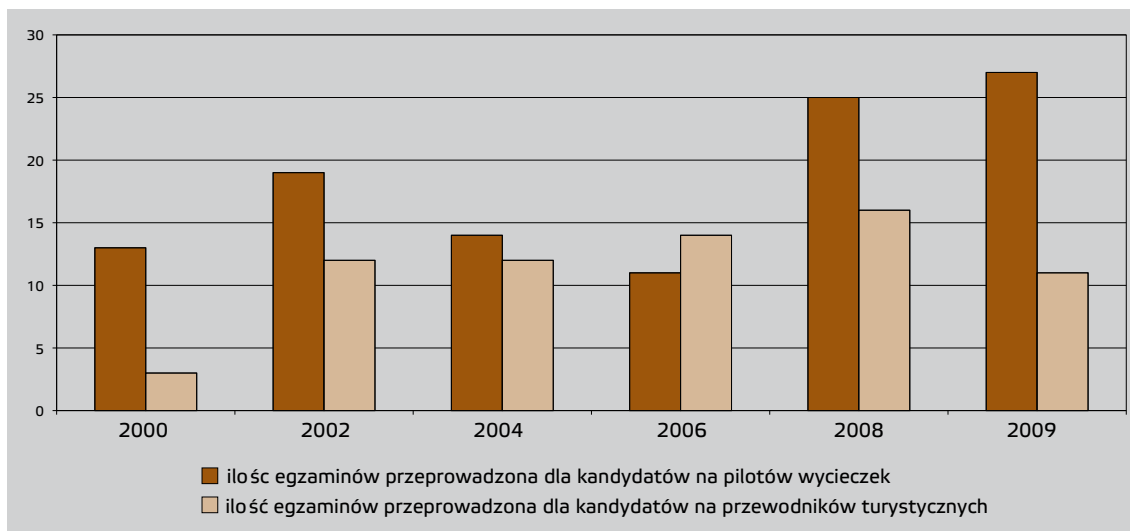
5. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek

W roku 2009 Marszałek Województwa Małopolskiego przeprowadził łącznie 38 egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek oraz przewodników turystycznych. Spośród 1171 osób przystępujących do egzaminów pozytywnie zaliczyło egzamin 61,5 %. Poniżej przedstawiono wykresy, w których porównano rok 2009 z latami poprzednimi.

W 2009 roku 6695 mieszkańców województwa posiadało uprawnienia pilota wycieczek i/ lub przewodnika turystycznego, tj. o 409 osób więcej niż w roku 2008. Ilość tych osób wynosiła w 2008 roku 6286, w roku 2007 – 5796 a w roku 2006 – 5399. Potwierdzonych i nadanych uprawnień łącznie w 2009 roku było 9524, w 2008 roku – 8991, w 2007 roku – 8484, a w roku 2006 – 7901.

Wykres 116.

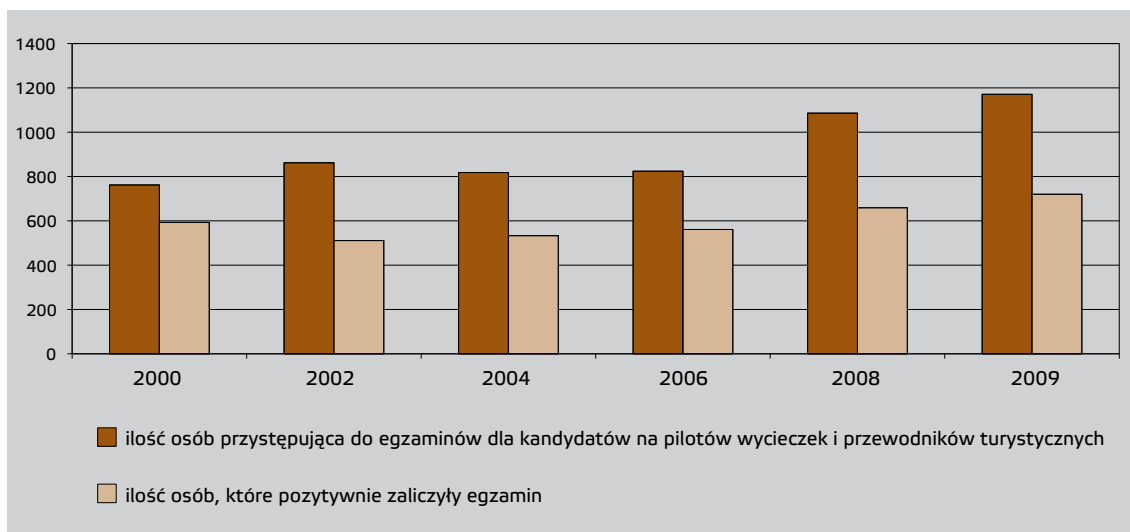
Porównanie ilości egzaminów przeprowadzonych przez Marszałka Województwa Małopolskiego dla kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych

Źródło: Protokoły egzaminacyjne z przeprowadzonych egzaminów w latach 2000 – 2009

Wykres 117.

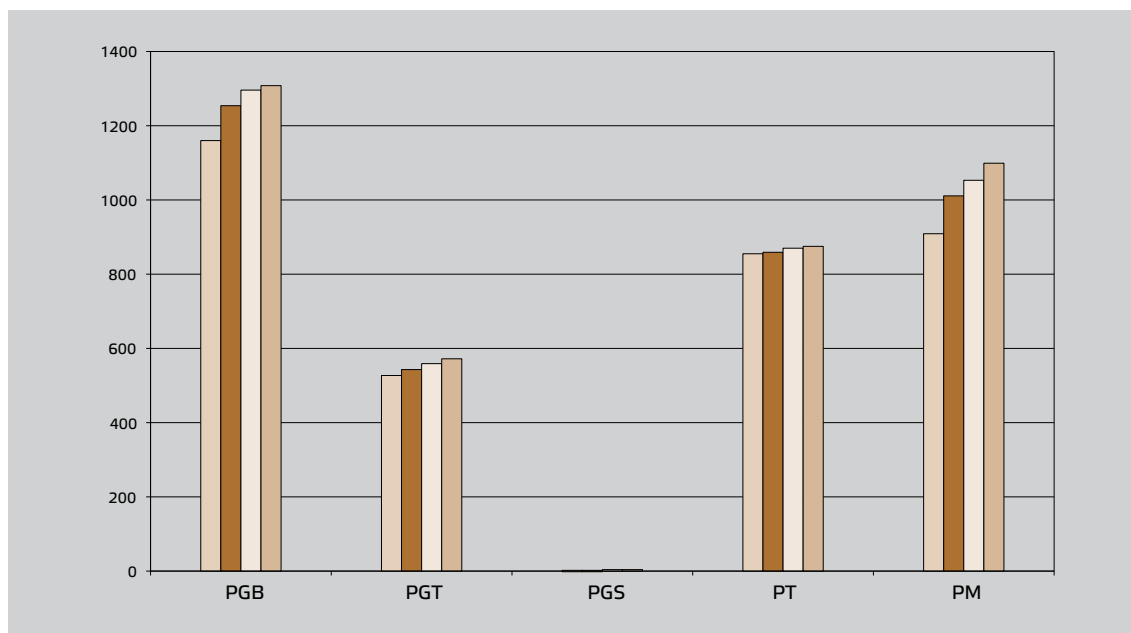
Porównanie łącznej ilości osób przystępujących do egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych z ilością osób, która pozytywnie zaliczyła egzamin.

Źródło: Protokoły egzaminacyjne z przeprowadzonych egzaminów w latach 2000 – 2009.

W 2009 r. najwięcej osób posiadało uprawnienia pilota wycieczek, tj. 5661, czyli o 452 więcej niż w roku 2008. Natomiast w roku 2007 – 4815 osób posiadało uprawnienia pilota wycieczek.

Wykres 118.
Przyrost liczby przewodników turystycznych i pilotów wycieczek w latach 2006, 2007, 2008 i 2009.

Legenda:
 PGB – Przewodnik Turystyczny Górski Beskidzki
 PGT – Przewodnik Turystyczny Górski Tatrzański
 PGS – Przewodnik Turystyczny Górski Sudecki
 PT – Przewodnik Turystyczny Terenowy
 PM – Przewodnik Turystyczny Miejski

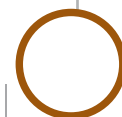
Źródło: Ewidencja Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego

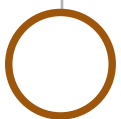
Spośród przewodników turystycznych najliczniejszą grupę stanowią przewodnicy turystyczni górscy beskidzcy. W roku 2009 liczba przewodników beskidzkich wynosiła 1309, tj. o 13 osób więcej niż w roku 2008. Uprawnienia przewodnika turystycznego górskiego tatrzańskiego w roku 2009 posiadało 573 osoby, tj. o 2,5% więcej niż w roku poprzednim. Do końca 2009 roku tylko 4 mieszkańców województwa małopolskiego było przewodnikami turystycznymi górkimi sudeckimi.

Następną liczną grupę stanowią przewodnicy turystyczni miejscy. W roku 2009 w Ewidencji Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego było 1102 przewodników miejskich, tj. o 49 osób więcej niż w roku 2008. Uprawnienia przewodnika turystycznego terenowego posiadało 875 osób na koniec 2009 roku, na koniec 2008 roku – 870, na koniec 2007 – 859 a w roku 2006 – 855 osób.

Nieustannie wzrasta liczba osób posiadających uprawnienia przewodnika turystycznego i pilota wycieczek.

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE / ŚRODOWI-
SKO GOSPODARCZE / środowisko gospo-
darcze

I. Baza Podatkowa

Opracowanie: Joanna Fudalej, Barbara Szulia – Flak

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne stanowiące dochody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego w rozbiu na rodzaje podatków przedstawiają się następująco:

Tabela 105.
Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne

Rodzaj należności	2000	2002	2004	2006	2008	2009	Dynamika 2009/ 2008	Struktura w 2009 r.	
	<i>w mln złotych</i>							<i>w %</i>	
Podatek dochodowy od osób prawnych	841	852	897	1 443	2 029	1 589	78,3%	6,64%	
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 187	2 223	2 344	3 115	4 533	4 233	93,4%	17,69%	
Podatek zryczałtowany	165	238	293	388	394	372	94,4%	1,55%	
Podatek od towarów i usług			4 273	6 171	7 914	7 942	100,3%	33,19%	
Podatek akcyzowy			6 372	7 693	9 280	9 540	102,8%	39,87%	
Podatek od gier	10	12	18	26	45	50	111,1%	0,21%	
Odsetki od nieterminowych wpłat	79	66	28	18	47	30	63,8%	0,12%	
Karta podatkowa	27	16	12	10	9	9	100,0%	0,04%	
Podatek od darowizn i spadków	11	18	21	28	37	30	81,1%	0,13%	
Opłata skarbową	133	0	375	0,5	-0,6	0,1			
Wpłaty jednostek budżetowych	425	479	423						
Podatki zniesione, pozostałe wpłaty	42	8	40,1	59,0	28,0	5,0	17,9%	0,02%	
Podatek od czynności cywilnoprawnych		67	77	131	173	129	74,6%	0,54%	
Ogółem	3 920	3 979	15 173	19 083	24 488	23 929	97,7%	100,00%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Skarbowej i Izby Celnej w Krakowie

Dochody podatkowe z terenu Województwa Małopolskiego w 2009 r. wyniosły 23 929 mln zł i były niższe w stosunku do 2008 r. o 559 mln zł, tj. o 2,3%. Głównym źródłem dochodów realizowanych na terenie Województwa Małopolskiego nadal są podatki pośrednie – łącznie 73,06% i podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych – łącznie 24,33%.

II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

W 2009 r. dochody jednostek samorządu terytorialnego kształtowały się na poziomie 12 824 mln zł, natomiast wydatki wyniosły 13 739 mln zł. Dochody ogółem wszystkich jednostek w Województwie Małopolskim wzrosły w porównaniu do roku 2008 r. o 10,3% tj. o 1 198 mln zł, przy czym dochody własne zmniejszyły się o 7,7%, natomiast wzrosły dotacje o 77,9% i subwencje o 11,6%. Wzrost dochodów odnotowały wszystkie jednostki samorządu terytorialnego tj. gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu oraz Województwo Małopolskie.

Wydatki ogółem w 2009 r. wzrosły o 15,2% w stosunku do roku 2008, przy czym wydatki bieżące o 9,1%, a wydatki majątkowe o 37,6%. Największy wzrost wydatków majątkowych odnotowało województwo małopolskie (wzrost o 94,4%) i powiaty (wzrost o 52,4%).

Zmianie uległ wynik wykonania budżetów jednostek w 2009 r. Zwiększył się niedobór o 538 mln (tj. o 131,7%), jednocześnie zmniejszyła się nadwyżka budżetowa w porównaniu do 2008 r. o 80 mln zł (tj. o 71,4%). Ogółem budżety wszystkich jednostek ostatecznie zamknęły się niedoborem w wysokości 915 mln (wzrost w stosunku do 2008 r. o 207,9%).

Gminy osiągnęły dochody ogółem w wysokości 5 800 mln zł i zrealizowały wydatki w kwocie 6 260 mln zł, deficyt ukształtował się na poziomie 459 mln zł. Ostatecznie dochody i wydatki gmin wzrosły w stosunku do 2008 roku odpowiednio o 5,5 % i 11,7%, a wynik finansowy zamknął się kwotą ujemną.

Powiaty osiągnęły dochody w kwocie 1 658 mln zł, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 1 751 mln zł. W rezultacie ich budżety zamknęły się deficytem w wysokości 93 mln zł, podczas gdy w 2008 r. – w wysokości 23 mln zł.

W strukturze dochodów powiatów, dochody własne stanowiły 28,6%, a dotacje i subwencje odpowiednio: 24,8 % i 46,6%. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem zmniejszył się o 9,3 punktu procentowego, natomiast udział dotacji celowych i subwencji wzrósł odpowiednio o 8,4 i 0,9 punktu procentowego w stosunku do roku 2008.

W 2009 r. w porównaniu do roku 2008 wydatki ogółem powiatów zwiększyły się o 11,4%, natomiast wydatki bieżące były wyższe o 8,1%, a wydatki majątkowe o 52,4% (tabela nr 4). W strukturze wydatków ogółem, wydatki majątkowe stanowiły 23,1%, natomiast na wydatki bieżące powiaty przeznaczyły 76,9% wydatków ogółem.

W 2009 r. miasta na prawach powiatu osiągnęły dochody w kwocie 3 935 mln zł, tj. o 6,1% wyższe niż w 2008 r., natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 4 230 mln zł. Odnosząc się do roku ubiegłego wydatki wzrosły o 8,8%. W rezultacie budżety miast na prawach powiatu zamknęły się deficytem w wysokości 294 mln zł (o 64,7% wyższym niż w 2008 r.).

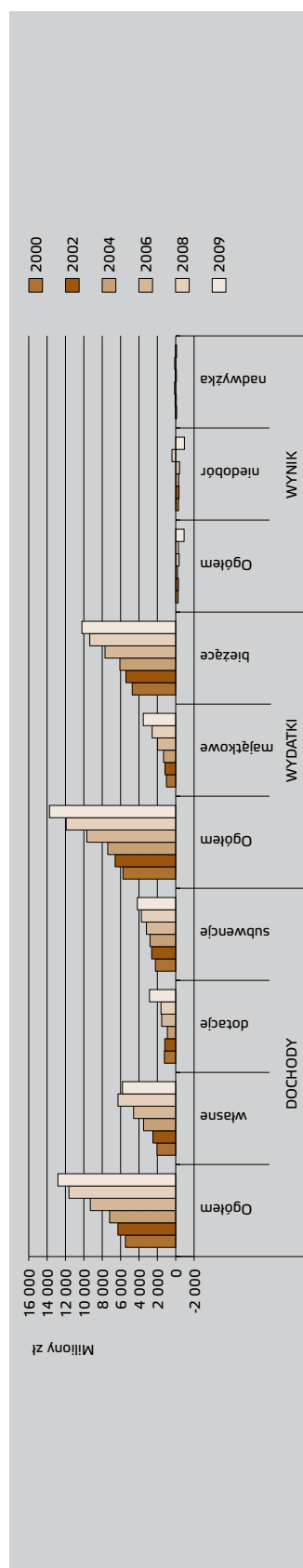
Wzrost dochodów zanotowało Województwo Małopolskie – o 53,7%, głównie ze względu na wzrost dotacji rozwojowej na MRPO i PO KL (subwencje i dotacje wzrosły odpowiednio o 15,0% i 17,7% w stosunku do roku ubiegłego). Na wydatki majątkowe Województwo przeznaczyło o 94,4% więcej środków niż w 2008 r., w strukturze wydatków ogółem ich udział wzrósł o 9,1%. W 2009 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się deficytem w wysokości 68 mln zł.

Tabela 106.
Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	własne	dotacje	subwencje	Ogółem	majątkowe	bieżące	Ogółem	niedobór	nadwyżka
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	5 475 572 926	2 030 466 519	1 230 868 844	2 214 237 713	5 744 093 393	1 011 194 760	4 732 898 633	-268 520 317	-300 528 516	32 008 199
2002	6 294 335 146	2 483 580 020	1 191 726 822	2 619 028 304	6 594 176 279	1 167 657 911	5 426 518 368	-299 841 133	-365 473 242	65 632 109
2004	7 197 277 678	3 495 671 528	903 608 332	2 797 997 818	7 397 764 704	1 321 346 010	6 076 418 694	-200 487 026	-325 023 725	124 536 699
2006	9 297 398 855	4 583 669 034	1 524 408 023	3 189 321 797	9 671 511 026	1 975 651 053	7 695 859 973	-374 112 171	-423 623 325	49 511 154
2008	11 625 671 464	6 282 599 011	1 602 321 558	3 740 750 894	11 922 929 184	2 566 208 869	9 356 720 315	-297 257 720	-408 886 771	111 629 051
2009	12 823 626 034	5 798 404 752	2 851 327 913	4 173 893 369	13 738 941 679	3 531 402 125	10 207 539 554	-915 315 645	-947 232 022	31 916 377
DYNAMIKA (2009–2008)	110,3%	92,3%	177,9%	111,6%	115,2%	137,6%	109,1%	307,9%	231,7%	28,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 119.
Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

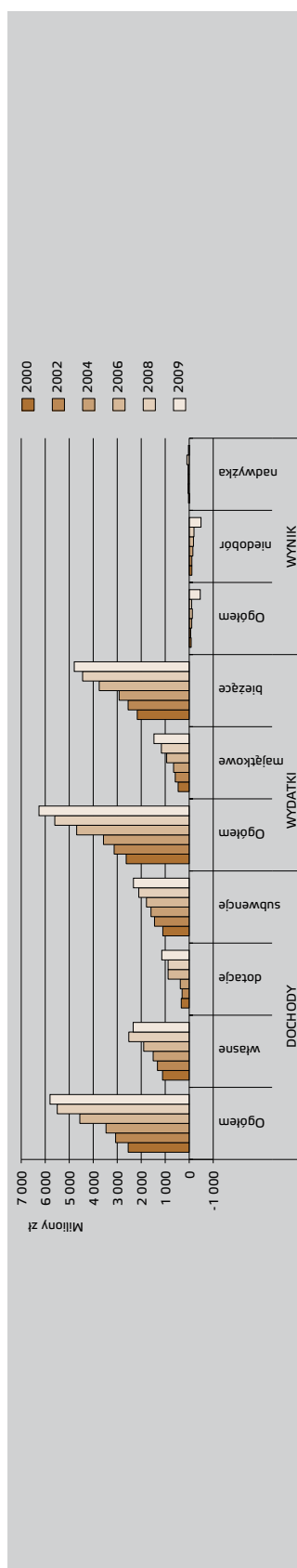
Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela 107.
Wynik wykonania budżetu gmin (w zł)

Rok	Dochody					Wydatki				Wynik		
	Ogółem	własne	w tym:		subwencje	Ogółem	majątkowe	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka
			dotacje	4				5	bieżące			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
2000	2 543 758 393	1 111 631 504	331 506 892	1 100 619 997	2 626 169 968	460 971 498	2 165 198 470	-82 411 575	-111 405 447	28 993 872		
2002	3 067 201 847	1 324 223 059	296 970 414	1 446 008 374	3 128 574 530	581 745 012	2 546 829 518	-61 372 683	-110 652 125	49 279 442		
2004	3 467 085 506	1 502 397 020	372 401 539	1 592 286 947	3 572 594 307	652 173 883	2 920 420 424	-105 508 801	-152 592 638	47 083 837		
2006	4 559 342 151	1 896 809 913	880 798 564	1 781 733 674	4 689 970 831	939 867 719	3 750 103 112	-130 628 680	-177 812 937	47 184 257		
2008	5 499 177 112	2 517 453 819	880 279 765	2 101 443 529	5 601 594 495	1 159 158 723	4 442 435 772	-102 417 382	-198 822 155	96 404 773		
2009	5 800 380 916	2 334 083 567	1 142 313 279	2 323 984 070	6 259 756 228	1 469 549 411	4 790 206 817	-459 375 312	-491 180 076	31 804 764		
DYNAMIKA (2009–2008)	105,5%	92,7%	129,8%	110,6%	111,7%	126,8%	107,8%	448,5%	247,0%	33,0%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 120.
Wynik wykonania budżetu gmin

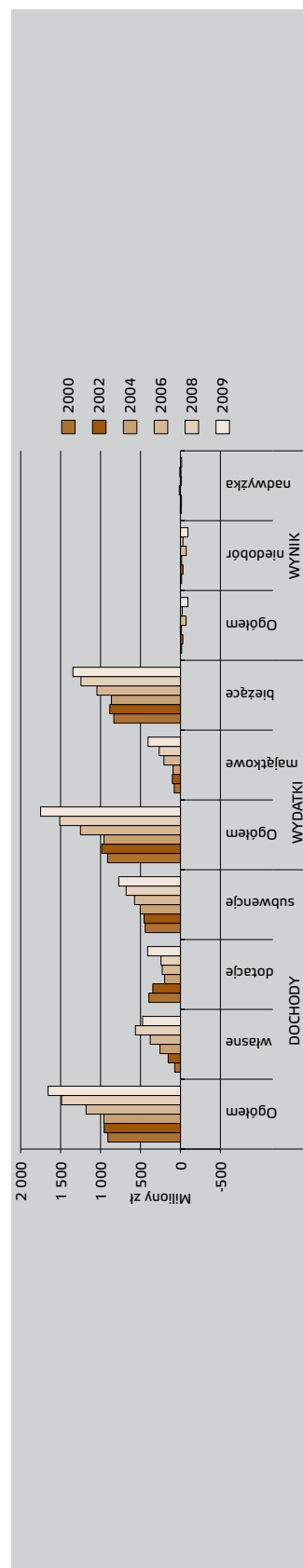
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 108.
Wynik wykonania budżetu powiatów (w zł)

Rok	Dochody				Wydatki			Wynik		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		majątkowe	bieżące			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	908 340 383	71 761 800	395 619 142	440 959 591	912 138 872	77 913 388	834 225 484	-3 798 339	-6 812 666	3 014 327
2002	955 797 269	153 673 768	346 585 468	455 538 033	985 719 699	101 072 251	884 647 448	-29 922 430	-31 504 854	1 582 424
2004	958 675 355	256 385 679	198 411 782	503 877 894	956 660 292	92 958 227	863 702 065	2 015 063	-12 985 283	15 000 346
2006	1 181 528 235	378 312 480	228 509 336	574 706 419	1 251 831 956	206 596 383	1 045 235 573	-70 303 721	-72 630 618	2 326 897
2008	1 488 027 380	563 714 238	243 808 360	680 504 782	1 511 024 866	265 726 714	1 245 298 152	-22 997 486	-31 299 418	8 301 932
2009	1 657 735 387	474 158 401	410 787 920	772 789 066	1 750 999 578	405 034 537	1 345 965 041	-93 264 191	-93 375 804	111 613
DYNAMIKA (2009-2008)	111,4%	84,1%	168,5%	113,6%	115,9%	152,4%	108,1%	405,5%	298,3%	1,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 121.
Wynik wykonania budżetu powiatów

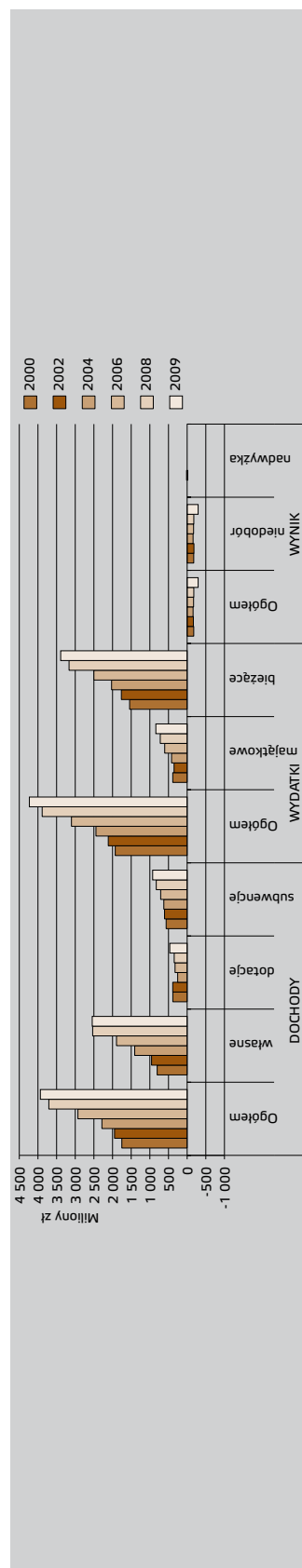
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 109.
Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w zł)

Rok	Dochody				Wydatki				Wynik		
	Ogółem	własne	w tym:		Ogółem	majątkowe	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka
			dotacje	subwencje			bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2000	1 751 146 619	803 782 156	384 021 975	563 342 488	1 928 031 452	385 347 790	1 542 683 662	-176 884 833	-176 884 833		
2002	1 947 205 096	954 318 042	386 230 088	606 656 966	2 114 657 777	350 765 288	1 763 892 489	-167 452 681	-182 222 924	14 770 243	
2004	2 285 397 794	1 405 929 730	253 889 270	625 578 794	2 444 843 598	418 708 617	2 026 134 981	-159 445 804	-159 445 804		
2006	2 928 491 081	1 894 074 920	324 493 108	709 923 053	3 101 342 207	601 511 821	2 499 830 385	-172 851 126	-172 851 126		
2008	3 708 205 204	2 533 292 418	346 758 737	828 154 049	3 886 970 402	720 818 573	3 166 151 829	-178 765 198	-178 765 198		
2009	3 935 271 998	2 544 589 225	466 095 756	924 587 017	4 229 722 812	839 330 428	3 390 392 384	-294 450 814	-294 450 814		
DYNAMIKA (2009-2008)	106,1%	100,4%	134,4%	111,6%	108,8%	116,4%	107,1%	164,7%	164,7%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 122.
Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu

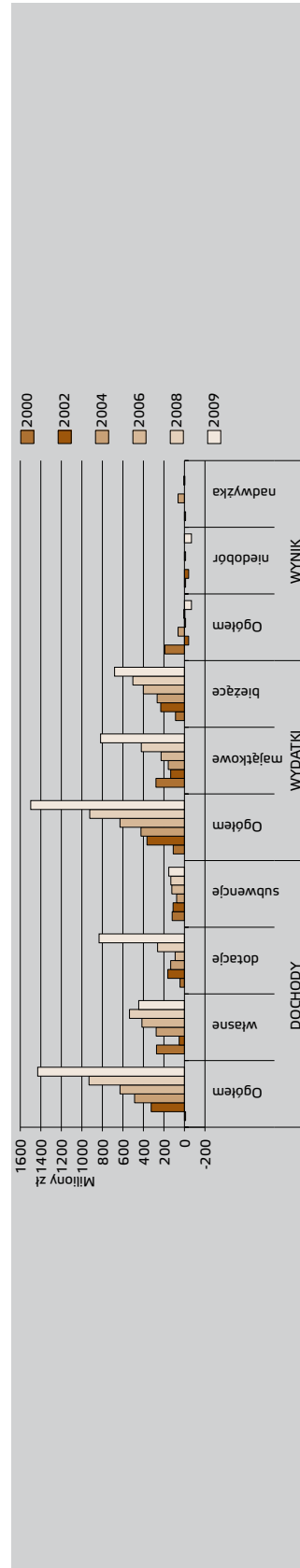
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 110.
Wynik wykonania budżetu województwa małopolskiego (w zł)

Rok	Dochody				Wydatki			Wynik		
	Ogółem	w tym: własne	dotacje	subwencje	Ogółem	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka
						majątkowe	bieżące			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2000	272 327 531	43 291 059	119 720 835	109 315 637	277 753 101	86 962 084	190 791 017	-5 425 570	-5 425 570	
2002	324 130 934	51 365 151	161 940 852	110 824 931	365 224 273	134 075 360	231 148 913	-41 093 339	-41 093 339	
2004	486 119 023	275 771 324	134 093 516	76 254 183	423 666 507	157 505 283	266 161 224	62 452 516	62 452 516	
2006	628 037 388	414 471 721	90 607 016	122 958 651	628 366 032	227 675 130	400 690 903	-328 644	-328 644	
2008	930 261 767	535 722 840	261 890 393	132 648 534	923 339 421	420 504 859	502 834 562	6 922 346	6 922 346	
2009	1 430 237 733	445 573 559	832 130 958	152 533 216	1 498 463 061	817 487 749	680 975 312	-68 225 328	-68 225 328	
DYNAMIKA (2009–2008)	153,7%	83,2%	317,7%	115,0%	162,3%	194,4%	135,4%	-985,6%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 123.
Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

1. Budżety gmin

Dochody gmin ogółem w 2009 r. wyniosły 5 800 mln zł i wzrosły w stosunku do 2008 r. o 5,5%. Najistotniejszą pozycję w strukturze dochodów ogółem gmin nadal stanowiły dochody własne – 40,2% ogółu dochodów, choć ich udział w stosunku do 2008 r. spadł o 5,6 punktów procentowych).

Wśród wszystkich gmin Województwa Małopolskiego najwyższą dynamiką dochodów ogółem (wzrost o 53,1%) osiągnęła gmina Szczucin, a dochodów własnych (wzrost o 90,4 %) gmina Sułszowa. Natomiast najwyższe dochody bez dotacji na jednego mieszkańca (3 514 zł) zanotowała gmina Niepołomice. Największy spadek dochodów ogółem w stosunku do 2008 r. odnotowała gmina Zembrzyce (o 23%), a dochodów własnych gmina Wietrzychówice (o 67%). Dochody ogółem gmin bez dotacji, przeliczone na 1 mieszkańca, wskazują na duże zróżnicowanie w poszczególnych gminach i kształtują się na poziomie od ok. 1,6 tys. zł do ok. 3,5 tys. zł.

Wydatki gmin w 2009 r. wzrosły w stosunku do 2008 r. o 11,7 %. Wydatki majątkowe były wyższe o 26,8% i stanowiły 23,5% wydatków ogółem (wzrost o 2,8 punktu procentowego w odniesieniu do roku ubiegłego). Na wydatki bieżące gminy przeznaczyły o 7,8% środków więcej niż w roku poprzednim. Duży wzrost wydatków majątkowych w stosunku do roku 2008 odnotowała gmina Sułszowa – o 792,9%, natomiast największy spadek odnotowała gmina Zembrzyce – o 92,5%.

W 2009 r. liczba gmin, które odnotowały deficyt budżetowy wyniosła 140, czyli o 78 gmin więcej niż w 2008 r. Najwyższą nadwyżką budżetową zamknęła się gmina Bukowina Tatrzańska (4,3 mln zł), natomiast największy deficyt budżetowy osiągnęła gmina Niepołomice (26,3 mln zł).

Tabela 111.
Dynamika dochodów gmin oraz dochody na 1 mieszkańca (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2000		2002		2004		2006		2008		2009 rok		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2009 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Alwernia	12 225 931	6 673 432	16 160 880	8 583 209	16 226 437	8 572 476	20 866 533	10 980 818	24 116 244	13 518 045	24 860 091	13 247 984	103	1 040,6
2	Andrychów	42 389 353	22 916 191	49 006 624	21 628 110	58 127 950	28 285 759	79 783 181	39 167 869	88 076 591	44 817 758	92 977 810	45 365 099	106	1 055,4
3	Babice	8 298 547	3 482 913	10 462 310	4 510 469	12 350 494	5 628 485	14 653 826	5 647 267	17 362 207	8 014 512	17 882 964	7 329 142	103	822,1
4	Biały Działek	7 455 791	1 567 742	8 524 559	2 255 184	9 801 478	2 703 778	13 363 069	3 795 224	15 477 235	5 115 022	15 300 076	4 000 216	99	588,5
5	Biecz	17 012 916	4 935 763	21 709 138	7 451 292	22 657 879	6 514 146	29 232 088	7 576 420	34 716 917	9 963 194	36 869 177	9 667 576	106	572,8
6	Biskupice	8 189 965	2 703 999	10 344 704	3 342 930	11 990 531	3 933 328	17 588 834	5 948 473	20 994 717	8 748 642	20 415 675	6 118 713	97	680,9
7	Bobowa	10 316 236	1 717 712	13 099 569	2 293 079	15 976 788	4 162 822	18 944 201	2 792 763	26 400 417	7 322 908	30 144 542	5 648 170	114	606,7
8	Bochnia g.	17 203 093	5 436 951	21 567 325	6 450 104	25 143 125	7 879 987	33 566 365	11 104 298	38 153 015	11 964 233	41 851 773	13 118 851	110	701,8
9	Bochnia m.	34 566 316	23 344 045	38 962 033	24 670 119	45 871 338	31 810 723	55 572 135	36 058 964	72 799 352	51 591 411	75 366 945	47 089 944	104	1 583,0
10	Bolesław (pow. dąb.)	3 062 436	716 232	3 672 101	1 001 672	4 083 220	968 616	5 472 160	1 425 676	8 443 307	3 720 116	6 777 206	1 250 768	80	442,7
11	Bolesław (pow. olk.)	14 537 550	10 341 682	14 119 661	9 694 845	14 783 238	10 168 995	17 208 239	10 971 204	22 258 599	16 435 924	21 512 790	14 554 906	97	1 851,3
12	Borzęcin	8 958 248	2 787 056	10 632 520	3 552 297	12 569 322	4 385 758	15 689 287	4 289 628	19 621 621	6 352 090	21 839 665	6 131 419	111	736,0
13	Brzesko	38 193 196	22 306 261	44 602 967	24 916 327	58 144 174	36 704 103	66 480 585	38 844 070	74 867 080	41 814 878	82 102 594	40 801 345	110	1 141,5
14	Brzeszcze	29 302 549	16 910 310	34 102 243	21 008 331	37 476 894	27 008 190	43 699 735	30 425 223	47 643 452	33 674 908	43 781 447	27 955 296	92	1 303,7
15	Brzeźnica	10 856 807	3 947 833	12 429 317	3 838 173	14 455 968	4 829 920	18 722 535	5 561 677	20 893 898	6 915 698	22 849 074	7 170 392	109	733,1
16	Budzów	8 336 921	1 606 308	11 679 783	3 089 440	11 546 382	1 971 016	16 108 661	2 694 017	20 060 432	4 004 714	21 822 009	4 017 756	109	473,1
17	Bukowina Tatrzańska	12 535 596	3 196 320	16 015 064	4 462 188	18 887 524	5 629 714	26 163 119	7 879 139	31 599 409	10 181 714	31 843 950	9 994 411	101	788,3
18	Bukowno	18 196 855	14 133 379	17 181 163	12 294 457	18 360 522	13 707 253	21 219 830	15 432 743	28 217 049	22 350 066	26 160 377	19 098 324	93	1 803,4
19	Bystra-Siódzina	6 317 385	1 631 329	8 114 606	1 706 019	9 806 925	2 154 836	13 166 080	2 612 528	16 584 852	3 467 902	18 021 573	3 394 613	109	517,9
20	Charsznica	8 695 358	3 439 621	8 855 304	2 643 864	10 300 466	3 409 666	14 806 883	5 318 770	16 235 292	5 443 942	15 934 255	4 150 082	98	541,2
21	Chelmek	13 994 211	7 695 024	16 718 104	7 851 794	18 937 949	11 339 480	25 312 941	16 685 247	27 877 499	18 484 656	24 045 354	13 676 417	86	1 063,2
22	Chelmiec	24 327 896	6 667 609	35 258 457	11 845 608	37 270 271	10 699 167	48 882 051	12 409 028	64 140 741	22 483 537	73 122 728	26 933 548	114	1 043,9
23	Chrzanów	56 821 521	36 766 675	61 102 178	36 581 518	70 051 067	46 293 242	89 276 094	59 562 082	110 513 524	76 601 782	119 326 011	75 936 994	108	1 545,2
24	Ciężkowice	12 539 577	3 350 251	16 243 373	5 117 109	16 493 981	3 653 939	23 594 086	5 010 132	26 735 572	6 459 856	27 785 912	5 391 938	104	485,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
25	Czarny Dunajec	19 691 750	4 939 962	24 886 459	5 740 367	29 517 391	6 382 457	38 510 359	6 964 108	49 204 011	11 005 398	51 909 259	7 841 157	105	361,2
26	Czchów	11 326 408	2 906 802	13 903 030	4 945 955	17 546 442	6 182 226	18 776 889	4 856 270	22 845 076	7 506 433	22 784 035	5 956 105	100	629,7
27	Czenichów	14 271 891	5 384 239	15 460 423	5 307 475	16 732 984	5 822 518	20 987 460	7 471 113	26 664 604	10 580 169	29 193 067	11 415 860	109	862,7
28	Czorsztyn	8 241 483	3 912 765	9 305 353	4 184 131	11 449 950	4 547 031	16 073 907	6 223 817	17 670 666	6 208 978	17 616 771	4 640 954	100	635,9
29	Dębrowa Tarnowska	21 986 766	8 347 342	24 163 346	8 276 445	27 053 529	9 531 867	39 806 525	16 081 127	43 602 175	17 106 941	46 877 235	16 129 953	108	788,5
30	Dębno	13 739 158	3 898 915	17 722 120	4 099 502	20 923 183	6 064 680	23 911 327	6 096 984	31 254 269	11 830 563	30 723 313	7 604 438	98	537,7
31	Dobczyce	15 828 210	8 195 515	17 692 867	9 411 313	25 504 026	15 799 492	28 254 412	16 072 180	36 942 035	22 960 859	42 946 526	23 447 835	116	1 618,7
32	Dobra	9 747 786	2 200 321	11 938 822	2 698 838	14 467 828	4 044 251	20 539 685	5 242 069	23 663 351	5 636 718	27 539 144	5 926 117	116	630,6
33	Drwinia	6 509 903	2 239 879	8 845 289	3 751 943	8 746 446	2 800 951	11 893 419	3 634 093	13 220 012	4 197 354	14 210 310	4 217 391	107	659,5
34	Gdów	16 779 278	6 292 828	21 977 971	8 663 605	23 374 932	8 245 616	31 676 408	10 040 740	39 420 741	14 810 420	42 064 637	13 151 676	107	782,7
35	Gnojnik	7 887 115	1 828 909	9 795 451	2 372 928	10 463 892	2 576 460	14 849 146	3 142 937	17 919 711	5 911 016	19 870 670	4 348 395	111	577,1
36	Gołcza	6 622 101	2 200 215	7 387 755	2 198 735	8 819 762	2 797 734	11 600 395	3 771 742	12 859 189	3 857 096	15 230 884	3 972 943	118	644,5
37	Gołnice g.	16 912 695	4 779 859	19 882 814	5 368 922	23 674 960	6 472 662	32 665 694	8 348 819	41 109 062	13 752 549	40 740 476	9 258 153	99	564,6
38	Gołnice m.	34 936 087	21 809 728	42 187 642	27 156 248	47 178 155	31 314 029	61 437 689	39 165 900	65 967 719	43 805 644	66 993 627	40 167 598	102	1 419,6
39	Gręboszów	3 967 131	1 210 150	4 753 240	1 234 846	5 021 473	1 117 840	6 589 514	1 240 373	7 996 787	2 151 188	7 851 533	1 527 425	98	436,7
40	Gromnik	9 108 839	1 888 882	11 841 637	2 548 676	12 359 698	1 902 758	16 925 975	2 472 096	20 230 439	4 640 637	23 059 708	3 044 405	114	355,6
41	Gródek nad Dunajcem	10 326 498	2 915 388	16 005 844	8 544 749	16 469 130	8 435 515	21 835 206	8 397 532	25 202 518	10 671 375	24 991 220	6 837 193	99	756,7
42	Grybów g.	23 097 572	4 692 108	28 563 371	6 246 587	34 030 257	6 873 813	46 527 029	8 954 603	53 816 965	10 099 041	58 774 336	9 373 791	109	402,8
43	Grybów m.	6 926 718	2 117 753	8 337 682	2 792 827	9 034 489	2 511 811	11 316 456	2 963 367	15 325 732	5 947 215	14 775 295	3 907 472	96	653,5
44	Gołomia-Wawrzeń- czyce	7 624 088	2 185 092	9 007 884	2 800 999	9 913 037	3 189 384	13 759 792	4 918 967	16 766 081	6 366 297	18 843 748	6 993 417	112	908,1
45	Iwanowice	9 431 598	3 353 167	10 322 022	3 256 195	11 053 648	3 292 181	14 178 373	4 365 050	18 655 618	6 973 775	19 549 152	6 073 932	105	707,2
46	Iwkowa	5 387 894	1 198 474	7 660 062	1 832 453	8 595 962	2 085 357	11 966 768	2 408 758	14 662 930	3 279 177	16 431 083	3 134 107	112	501,0
47	Jablonka	18 931 558	6 330 386	21 494 689	5 664 022	25 442 769	5 693 046	34 192 292	8 082 443	39 788 800	9 331 895	47 303 930	12 621 567	119	727,0
48	Jerzmanowice-Piż- gonia	10 006 834	2 820 587	12 660 812	3 413 471	15 128 221	5 129 059	18 307 650	5 011 306	22 733 121	7 513 203	22 966 198	6 243 220	101	586,5
49	Jodłownik	8 492 937	1 489 978	10 882 766	1 967 685	13 218 113	3 484 130	16 551 729	3 312 930	21 779 364	6 947 524	21 661 764	4 514 581	99	554,8
50	Jordanów g.	10 761 576	2 534 572	13 221 536	2 640 202	15 711 774	3 995 805	20 585 720	4 216 637	26 187 550	7 251 427	27 219 354	5 313 344	104	499,8
51	Jordanów m.	6 590 984	3 303 479	8 163 977	4 285 516	7 419 244	4 156 888	9 048 637	5 114 342	10 632 161	6 144 723	13 879 858	8 448 164	131	1 620,6
52	Kalwaria Zebrzy- dowska	18 369 849	8 226 752	24 856 503	12 158 951	25 213 177	10 534 328	33 961 186	12 965 238	40 871 501	16 798 874	42 916 487	16 166 454	105	829,0
53	Kamienica	7 733 905	1 853 267	10 484 478	2 732 195	12 739 475	3 129 841	16 147 483	2 580 980	20 814 448	5 651 728	20 054 275	3 165 671	96	422,3
54	Kamionka Wielka	8 945 648	1 993 538	11 645 870	3 086 929	13 773 361	3 370 732	17 991 952	3 607 072	23 313 225	6 124 256	22 952 660	4 959 898	98	516,1
55	Kęty	37 914 657	21 781 248	41 536 814	21 739 441	48 011 618	28 723 843	57 211 211	32 194 315	69 851 010	42 903 076	73 498 333	40 470 073	105	1 201,4
56	Kluźce	17 504 529	10 088 778	20 557 760	10 862 963	22 630 565	12 675 345	28 759 645	15 684 144	32 730 009	18 009 077	33 620 180	18 180 025	103	1 212,6
57	Klaj	12 297 351	5 690 914	15 039 774	6 613 804	14 496 588	6 160 070	18 744 896	7 746 663	21 309 904	9 458 194	22 376 319	8 211 635	105	816,8
58	Kocmyrzów-Lub- rzyca	11 771 012	4 745 865	13 261 527	4 819 266	17 157 236	6 098 852	20 870 963	7 641 707	25 436 021	10 389 446	27 079 156	11 011 098	106	802,6
59	Koniusza	8 445 567	2 650 029	10 237 337	2 916 379	11 633 017	3 989 905	15 720 729	3 908 663	18 724 350	6 560 490	19 862 501	5 698 165	106	652,1
60	Korzenna	14 085 146	2 467 898	19 156 017	4 460 943	20 018 536	3 454 118	27 970 488	3 615 093	35 616 342	5 849 423	38 408 624	5 990 025	108	440,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
61	Koszyce	5 698 686	1 693 124	10 665 515	2 519 476	8 082 266	2 432 515	10 713 001	2 884 794	12 382 859	3 856 300	14 210 639	4 539 885	115	817,3
62	Kościelisko	7 506 816	3 282 403	9 256 705	4 177 447	11 428 713	4 660 325	16 992 125	7 856 941	19 408 002	8 341 842	23 297 085	9 632 261	120	1 180,0
63	Kozłów	4 718 925	1 459 228	5 420 983	1 389 038	6 325 088	1 764 624	8 153 387	1 935 240	9 672 382	2 459 213	10 969 231	2 592 056	113	522,0
64	Krościenko n. Dunajcem	10 828 041	2 752 872	8 668 998	2 825 480	9 170 254	2 904 434	12 187 579	3 795 326	15 177 367	5 946 954	16 214 098	5 147 765	107	785,1
65	Krynica	24 919 419	16 093 903	29 024 494	18 374 235	36 366 645	23 286 746	40 924 448	23 319 302	65 808 456	47 798 017	64 948 236	42 834 400	99	2 590,8
66	Krzyszowice	30 711 262	17 492 088	36 617 337	19 792 681	40 907 069	23 498 913	52 756 875	30 033 953	61 358 549	36 840 257	61 175 756	33 290 642	100	1 043,8
67	Książ Wielki	8 314 050	2 461 936	7 630 341	2 920 016	7 985 565	3 112 234	10 138 075	3 110 650	12 647 197	4 480 806	14 346 002	3 490 873	113	641,9
68	Lanckorona	6 205 640	2 139 868	7 979 848	2 963 726	8 638 940	3 115 244	10 931 892	3 756 293	14 664 250	6 279 180	13 732 814	3 947 321	94	667,6
69	Laskowa	8 304 185	1 587 912	9 602 865	2 110 270	11 571 821	2 368 696	20 832 819	5 435 401	19 820 446	4 572 096	22 757 211	4 543 435	115	597,4
70	Libiąż	25 049 638	15 470 216	29 810 255	18 296 453	32 466 388	20 933 974	41 188 998	26 568 492	42 053 661	27 230 190	41 503 103	26 067 057	99	1 149,5
71	Limanowa g.	21 576 859	4 729 364	27 634 279	6 675 458	27 894 306	16 525 937	45 247 952	10 506 551	53 964 975	15 412 990	57 351 329	13 111 102	106	558,1
72	Limanowa m	19 263 844	10 152 616	23 130 668	12 585 245	33 378 390	8 704 417	38 930 731	21 976 920	42 102 330	24 305 251	46 985 018	27 674 685	112	1 860,5
73	Lipinki	8 374 639	2 242 473	9 768 556	3 534 579	10 814 947	3 752 664	14 116 360	4 524 220	15 821 584	4 657 714	17 294 918	3 585 512	109	528,4
74	Lipnica Murowana	5 947 778	1 265 457	7 442 123	1 619 037	8 313 801	1 819 732	11 092 432	2 073 186	13 752 268	3 511 746	14 227 518	2 465 140	103	442,6
75	Lipnica Wielka	12 521 528	1 329 171	9 901 778	2 606 342	10 291 551	1 904 394	13 843 755	2 798 610	14 118 416	2 122 178	15 582 801	1 914 953	110	331,5
76	Lisia Góra	13 892 815	2 999 240	17 288 145	3 814 862	20 234 266	5 532 505	26 255 807	6 515 071	30 811 024	8 174 058	32 764 475	7 533 217	106	533,2
77	Liszki	15 813 586	6 508 029	18 870 476	7 641 364	20 249 721	7 421 771	26 238 713	9 819 063	33 381 930	16 131 477	38 572 943	20 648 145	116	1 281,5
78	Lubień	8 822 455	1 949 919	11 248 025	2 377 376	13 309 115	3 049 215	16 267 972	3 083 047	20 186 758	4 478 454	23 573 848	4 730 620	117	492,9
79	Łabowa	6 293 838	1 632 279	7 773 093	2 005 564	8 851 914	2 183 845	12 010 086	2 597 273	14 250 234	3 038 188	17 111 465	4 204 674	120	780,8
80	Łapanów	7 815 913	2 273 247	10 944 936	3 638 107	12 000 608	3 653 617	16 010 668	4 739 826	18 425 423	5 016 013	21 882 802	5 586 130	119	728,7
81	Łapsze Niżne	9 140 869	2 616 980	11 926 430	4 971 011	13 320 477	5 380 699	19 449 683	8 005 203	22 053 367	7 577 329	28 519 163	10 985 628	129	1 219,9
82	Łącko	16 313 261	3 156 129	20 509 306	4 616 665	23 358 066	5 088 458	30 668 599	5 553 396	39 593 308	9 014 923	40 663 631	6 484 878	103	424,9
83	Łososina Dolna	11 185 421	3 031 990	13 509 503	4 376 057	16 003 268	5 471 041	20 475 453	5 903 085	25 379 737	7 731 727	25 810 953	6 141 970	102	609,4
84	Łukowica	10 772 477	1 971 061	13 655 144	2 911 074	15 107 870	2 551 239	21 477 436	3 078 668	25 540 760	4 193 001	26 933 867	4 486 903	105	472,6
85	Łużna	8 931 315	2 122 615	10 680 358	2 951 761	12 320 291	2 662 045	16 365 188	3 123 414	20 373 022	4 629 838	21 221 313	3 469 439	104	419,3
86	Maków Podhalański	15 486 072	6 798 416	19 101 264	7 523 562	21 795 111	8 568 286	27 587 255	10 743 606	32 584 566	13 546 701	33 614 276	13 209 064	103	826,8
87	Mędzrechów	3 646 909	828 525	4 611 189	1 161 999	4 655 463	995 576	6 579 815	1 157 810	8 840 357	2 684 502	10 568 774	2 361 650	120	662,8
88	Michałowice	7 473 307	3 197 543	8 980 678	3 685 039	10 439 798	4 294 993	14 789 823	6 839 514	18 271 323	8 930 549	20 351 587	9 811 333	111	1 162,2
89	Miechów	21 003 642	10 560 023	23 365 115	11 350 472	25 434 102	12 260 099	37 082 215	19 652 711	39 630 052	19 570 646	42 556 455	20 773 389	107	1 059,3
90	Mogilany	11 327 390	5 085 467	14 640 948	6 750 285	17 050 709	8 091 616	23 882 688	10 839 632	30 875 020	18 340 600	29 537 829	17 573 031	96	1 471,8
91	Moszczenica	6 032 286	1 656 748	6 223 195	1 477 791	6 826 757	1 280 215	9 101 829	1 785 219	11 096 774	2 705 093	14 193 437	3 896 724	128	825,8
92	Miszana Dolna g.	8 580 385	4 104 439	9 386 955	4 248 680	26 814 573	6 094 606	35 134 950	7 113 580	43 039 958	10 180 092	46 787 404	9 085 229	109	540,3
93	Miszana Dolna m.	16 517 310	3 554 880	19 573 777	3 553 610	11 665 223	5 652 793	13 409 705	5 399 893	18 073 817	8 505 744	22 788 556	10 484 447	126	1 390,5
94	Mucharż	4 364 769	1 887 397	5 285 345	1 967 713	5 898 464	2 211 988	11 716 361	6 955 798	10 572 409	5 229 250	9 987 222	3 801 144	94	985,8
95	Muszyna	12 903 312	6 572 427	29 441 793	19 862 349	19 827 124	10 277 724	29 272 327	15 837 151	30 396 850	15 390 416	43 173 957	15 800 798	142	1 378,3
96	Myślenice	38 806 595	19 677 072	55 592 328	31 470 846	59 672 141	30 276 781	72 996 699	36 086 473	101 162 816	58 451 633	91 201 234	48 181 435	90	1 148,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
97	Nawojowa	7 975 938	1 709 987	11 450 922	3 322 487	11 878 007	2 921 936	16 097 013	3 538 038	20 874 518	6 297 085	21 315 245	3 969 198	102	494,4
98	Nieodźwiedz	7 781 888	1 688 235	9 969 454	2 999 410	12 241 525	3 019 835	15 884 311	2 912 771	18 821 618	4 997 519	19 949 768	3 168 406	106	452,9
99	Niepolomice	32 507 371	20 043 768	36 535 556	22 116 533	40 643 106	22 704 918	73 540 671	48 539 920	95 589 880	68 964 212	91 311 522	63 150 726	96	2 688,3
100	Nowe Brzesko	5 895 068	2 200 997	6 674 080	2 065 238	7 180 826	1 972 325	10 111 149	2 868 216	13 077 959	4 321 560	14 278 236	3 236 078	109	558,3
101	Nowy Targ g.	21 847 844	5 925 283	26 789 577	5 939 352	48 965 603	30 840 730	44 381 012	9 765 357	51 358 519	10 934 390	57 240 886	10 838 213	111	478,3
102	Nowy Targ m.	36 970 945	24 213 876	45 513 002	29 307 135	31 165 233	6 583 526	58 783 577	35 667 938	69 486 422	43 243 161	70 173 551	42 956 092	101	1 284,9
103	Nowy Wiśnicz	12 703 876	3 738 738	16 343 902	4 556 487	17 463 306	5 087 323	22 822 990	5 189 961	30 328 716	10 129 318	30 001 747	8 569 267	99	650,8
104	Ochocka Dolna	8 706 600	1 572 161	10 716 824	2 088 641	12 992 093	2 336 349	18 151 287	3 638 361	26 564 605	9 314 637	31 946 789	9 264 215	120	1 142,6
105	Olesno	7 803 431	1 287 804	7 748 377	1 706 259	10 522 629	2 287 494	13 781 081	1 997 627	16 896 325	3 988 184	18 321 294	3 211 438	108	418,0
106	Olkusz	59 082 173	38 178 957	60 791 318	35 954 803	67 497 648	42 510 619	84 820 390	50 985 784	104 263 187	69 344 174	98 902 209	62 067 797	95	1 242,9
107	Osiek	6 357 930	2 793 542	9 325 296	3 314 524	10 456 998	3 912 254	13 302 599	4 854 804	16 627 040	6 787 311	18 264 265	5 980 796	110	748,6
108	Oświęcim g.	17 091 517	9 148 338	22 217 197	13 401 448	23 176 553	13 548 804	28 575 979	15 925 617	34 661 294	21 113 717	37 695 243	21 108 488	109	1 214,2
109	Oświęcim m.	61 515 442	42 282 519	72 891 758	51 538 579	75 099 638	52 956 433	101 885 288	73 269 017	114 356 232	84 285 066	116 609 762	79 692 384	102	1 984,6
110	Palecznica	4 150 517	1 158 658	4 834 572	1 047 271	5 322 878	1 716 047	6 914 615	1 481 200	8 852 701	2 517 652	11 286 724	2 046 399	127	544,5
111	Pdım	10 945 569	3 190 472	14 115 536	4 566 204	14 840 311	3 563 548	19 789 595	5 295 291	23 155 594	6 759 048	26 173 002	6 007 794	113	567,8
112	Piwniczna	13 347 366	5 919 278	17 824 105	8 018 712	17 346 356	6 635 940	22 046 701	7 295 218	25 783 150	9 160 869	27 892 453	8 592 408	108	817,9
113	Pieśna	12 964 250	3 287 653	14 622 501	3 678 747	17 268 848	4 047 983	21 678 250	4 257 283	25 036 228	6 475 646	26 764 322	5 547 457	107	472,8
114	Podęgorzdie	11 641 217	2 496 972	15 729 797	3 968 976	17 176 939	3 809 411	22 840 534	4 293 804	29 008 719	7 497 062	30 755 549	6 123 016	106	513,0
115	Polanka Wielka	3 879 194	1 811 551	5 355 299	2 173 089	6 647 846	3 308 070	6 915 550	2 795 780	8 569 827	3 688 598	9 702 282	3 424 570	113	810,9
116	Poronin	9 665 769	2 483 683	12 636 814	3 837 406	14 263 067	3 825 403	19 328 903	5 000 240	24 696 920	8 009 411	28 239 912	6 850 528	114	627,2
117	Proszowice	16 947 885	7 639 235	19 205 769	8 265 684	21 823 276	8 703 858	28 127 575	10 345 541	34 884 119	14 292 615	35 242 234	13 656 598	101	842,8
118	Przecliszów	6 357 015	2 626 128	9 109 361	4 017 420	9 386 441	3 936 869	11 644 972	4 871 040	13 611 045	5 757 032	13 543 117	5 004 550	100	744,2
119	Raba Wyżna	12 804 787	2 892 924	16 341 277	3 703 488	18 230 095	3 864 027	24 671 180	5 193 199	34 912 725	11 824 848	37 527 644	9 265 289	107	663,1
120	Rabka - Zdrój	17 519 173	8 042 521	20 863 648	9 557 995	24 772 962	11 301 803	31 439 762	14 484 668	41 648 759	22 421 847	38 984 418	16 471 895	94	953,9
121	Raciechowice	8 735 547	2 855 811	9 809 677	2 741 780	9 918 325	2 421 867	13 397 735	2 901 652	18 191 477	5 031 098	18 671 729	3 986 202	103	669,3
122	Racławice	2 778 344	1 045 270	3 469 507	1 162 536	4 163 521	1 163 687	5 565 298	1 499 242	6 884 828	2 292 942	6 514 630	1 408 408	95	555,4
123	Radgoszcz	8 328 751	1 711 144	10 155 787	1 927 091	11 516 776	1 916 330	15 249 965	1 817 642	18 802 875	3 787 930	21 181 109	2 572 408	113	351,3
124	Radłów	12 147 534	4 502 315	12 229 494	3 600 740	13 651 554	4 350 759	17 315 818	4 973 342	21 472 714	7 645 655	20 675 271	5 753 934	96	591,5
125	Radziemice	3 276 418	1 150 751	4 082 646	1 383 220	4 828 832	1 523 799	6 451 630	1 636 495	7 809 666	2 734 963	8 710 839	2 322 913	112	689,5
126	Ropa	5 982 719	1 847 984	6 728 465	1 494 465	8 062 694	1 418 208	10 552 437	1 447 315	13 843 310	3 819 856	14 731 681	1 989 981	106	381,5
127	Ryglice	11 185 068	2 213 862	14 106 234	2 753 218	16 210 911	3 363 125	21 864 894	3 526 832	26 522 558	5 527 558	28 723 598	4 231 859	108	367,6
128	Rytko	4 324 755	1 150 975	8 120 441	4 429 785	6 435 136	2 136 846	7 430 296	1 860 988	9 042 290	2 953 276	9 342 161	2 757 900	103	754,8
129	Rzepiennik Strzyżowski	7 536 803	1 267 856	9 209 502	1 644 712	9 730 925	1 807 118	14 317 581	2 936 185	16 257 458	3 147 057	17 414 557	2 380 913	107	347,8
130	Rzezawa	12 074 537	3 184 956	14 409 840	4 462 771	15 526 261	4 170 000	18 146 203	3 999 244	23 044 486	6 628 114	26 403 615	7 750 718	115	724,1
131	Sękowa	5 757 142	1 737 229	7 122 718	2 265 166	8 070 594	2 380 966	10 074 320	2 568 463	15 471 832	5 295 838	15 689 944	4 666 494	101	971,0
132	Siepraw	7 877 826	2 944 493	9 693 249	3 358 650	12 077 053	4 863 910	15 400 010	6 113 508	20 513 392	10 249 709	19 322 290	8 007 013	94	1 000,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
133	Skala	11 403 149	5 186 499	13 617 025	6 776 145	13 218 621	5 956 909	17 990 181	7 546 300	20 663 473	8 893 472	23 271 479	10 648 790	113	1 085,6
134	Skawina	43 087 330	24 889 078	57 961 584	35 723 824	63 997 296	40 072 715	80 270 745	49 871 077	107 475 105	74 437 708	118 962 260	80 785 012	111	1 925,9
135	Skryszów	13 457 469	4 498 930	16 925 368	5 627 881	20 520 392	7 487 491	24 132 277	7 427 781	30 990 542	12 402 597	31 725 118	9 969 527	102	742,7
136	Siaboszów	3 471 944	1 028 676	4 273 421	1 189 470	4 905 213	1 528 169	7 127 677	2 209 752	8 008 029	2 298 936	8 326 099	2 385 768	104	639,4
137	Siemniki	14 778 915	6 033 246	18 006 251	6 455 380	20 082 886	7 410 599	25 856 130	8 611 953	33 069 845	12 977 091	35 199 493	12 609 408	106	918,9
138	Siopnice	6 030 746	838 460	8 043 890	1 554 332	9 367 185	1 469 517	13 560 158	2 224 919	16 040 801	2 493 102	18 376 583	2 277 242	115	373,7
139	Spykowice (pow. nowotarski)	4 679 334	1 417 149	5 779 056	2 108 303	6 857 838	2 640 126	7 909 524	2 545 430	9 757 123	3 427 538	10 692 911	2 837 195	110	686,3
140	Spykowice (pow. wadowicki)	9 096 155	3 174 780	11 713 264	3 850 041	13 592 173	4 694 779	17 290 112	5 823 806	22 062 438	8 473 699	23 208 316	8 163 575	105	814,3
141	Stany Sącz	22 779 069	7 981 402	27 226 092	8 255 145	32 490 142	9 768 953	46 816 204	17 063 569	54 248 263	21 160 379	58 057 931	15 045 261	107	666,6
142	Stryszawa	12 009 428	3 804 664	15 116 084	4 806 715	16 719 723	5 571 719	22 253 523	7 403 304	25 796 881	9 719 592	25 967 842	8 378 155	101	711,4
143	Stryszów	6 456 173	1 992 912	9 331 661	3 578 108	9 780 103	3 032 280	23 639 186	14 575 555	14 533 514	4 891 011	15 344 351	4 074 895	106	612,0
144	Sucha Beskidzka	10 538 273	6 428 496	14 052 515	8 627 915	14 689 035	9 485 458	17 518 798	10 658 990	20 411 291	13 767 663	19 176 873	11 943 719	94	1 252,9
145	Sulkowice	14 382 887	4 883 995	18 735 106	6 962 095	19 325 110	6 288 630	24 144 296	7 981 178	29 999 574	11 318 802	30 138 098	9 735 255	100	689,6
146	Sutoszowa	6 605 946	1 982 101	7 612 837	1 805 324	9 607 330	3 604 524	11 165 233	2 466 791	13 113 738	3 523 786	18 246 084	6 709 307	139	1 135,1
147	Szafary	9 592 163	2 525 217	12 203 701	3 326 977	15 015 525	4 073 256	18 745 805	3 926 478	23 553 305	6 637 003	28 151 080	4 998 851	120	476,0
148	Szczawica	9 427 597	5 538 689	8 905 728	5 004 522	10 983 897	5 482 885	15 734 384	7 604 477	17 155 155	9 454 093	24 399 472	9 282 361	142	1 257,4
149	Szczuacin	14 243 715	4 266 973	18 380 685	4 698 983	22 991 695	7 448 312	34 112 791	15 287 170	32 172 472	10 650 080	49 243 312	15 806 747	153	1 187,0
150	Szczurowa	10 872 065	3 288 597	12 742 214	4 023 672	14 213 546	4 607 310	21 385 750	7 073 453	22 366 465	6 437 627	23 679 089	5 267 869	106	536,0
151	Szerzyny			10 277 961	1 676 614	11 851 057	2 748 618	15 976 902	2 947 507	20 540 910	5 501 132	23 403 491	5 103 626	114	629,8
152	Świątyni Górze	9 720 055	3 936 139	11 589 084	5 177 170	12 525 676	5 604 485	15 848 895	6 349 251	21 863 985	10 421 311	21 793 222	8 713 098	100	982,3
153	Tarnów	20 170 985	9 759 961	25 396 541	12 087 511	33 025 444	16 084 437	40 832 510	18 313 184	51 875 224	24 500 563	56 230 887	24 194 280	108	1 017,1
154	Tokarnia	8 367 431	1 880 128	10 300 985	2 153 215	11 345 211	2 257 172	16 552 048	3 142 691	19 598 015	3 885 823	22 298 825	4 240 563	114	510,4
155	Tomice	7 112 537	2 507 072	8 853 265	3 085 890	9 690 718	3 222 324	12 367 337	3 858 824	15 141 197	4 897 093	16 186 751	5 191 621	107	698,5
156	Trzcianna	5 750 999	1 405 324	7 925 883	2 021 055	8 181 896	2 340 896	12 046 113	3 441 416	12 254 881	3 378 213	13 110 716	2 857 835	107	555,1
157	Trzebinia	42 242 954	29 000 392	51 668 775	35 878 971	58 726 396	43 321 988	79 081 046	54 093 644	93 356 884	71 362 606	81 724 125	56 987 942	88	1 667,4
158	Trzyciąż	7 334 116	2 060 765	8 170 838	2 143 972	9 171 002	2 330 033	12 559 024	3 225 725	15 777 810	4 965 165	17 590 902	4 094 964	111	575,5
159	Tuchów	18 252 105	5 883 960	21 566 410	6 031 140	24 536 421	7 297 531	30 380 264	7 437 815	36 105 922	10 547 275	38 828 251	9 133 688	108	513,4
160	Tymbark	7 466 533	2 653 726	9 441 451	4 251 173	10 025 636	3 535 949	14 903 187	5 289 649	17 492 643	8 103 677	17 104 878	5 949 146	98	939,2
161	Uście Gorlickie	8 704 552	2 588 966	11 454 262	4 185 208	13 327 829	3 679 427	21 146 609	7 182 023	22 228 993	6 268 660	25 447 734	6 974 207	114	1 101,1
162	Wadowice	45 464 895	28 637 671	47 451 313	27 475 222	58 014 204	36 253 751	74 166 940	35 477 688	78 719 229	45 693 986	82 059 960	46 251 341	104	1 217,9
163	Wieliczka	50 320 434	29 353 148	55 677 404	30 222 242	61 331 622	31 066 290	85 619 764	44 713 020	109 820 527	64 196 791	112 669 930	63 247 197	103	1 238,5
164	Wielka Wieś	8 731 629	5 151 917	10 018 398	5 406 844	11 860 647	6 816 666	19 484 127	13 006 882	28 641 498	21 663 633	28 170 479	17 688 123	98	1 778,4
165	Wieprz	11 580 005	4 136 340	13 977 385	4 825 659	16 175 989	6 059 707	20 780 223	6 650 077	25 808 902	9 845 092	26 111 159	7 788 388	101	660,1
166	Wierzchosławice	12 292 963	4 964 198	13 868 706	6 394 721	21 963 937	13 389 769	18 031 979	7 505 874	19 433 396	8 224 133	23 032 173	8 010 462	119	752,2
167	Wietrzychowice	4 593 795	1 326 842	5 174 801	1 167 610	5 828 277	1 542 869	7 431 256	1 511 374	11 528 351	5 016 466	9 594 344	1 670 297	83	404,0
168	Wiśniewa	7 197 832	2 136 588	9 341 821	2 680 630	10 638 868	3 269 896	14 351 995	3 847 577	16 836 331	4 975 596	20 923 517	5 076 459	124	729,8

Tabela 112.
Dochody gmin (w zł) – dynamika dochodów ogółem

Lp.	Wyszczególnienie	2008		2009		Dynamika dochodów ogółem w % (5:3)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższej dynamice dochodów ogółem w 2009 r.					
1	Szczucin	32 172 472	10 650 080	49 243 312	15 806 747	153
2	Szczawnica	17 155 155	9 454 093	24 399 472	9 282 361	142
3	Muszyna	30 396 850	15 390 416	43 173 957	15 800 798	142
4	Sułoszowa	13 113 738	3 523 786	18 246 084	6 709 307	139
5	Jordanów m.	10 632 161	6 144 723	13 879 858	8 448 164	131
6	Łąpsze Niżne	22 053 367	7 577 329	28 519 163	10 985 628	129
7	Moszczenica	11 096 774	2 705 093	14 193 437	3 896 724	128
8	Pałecznicza	8 852 701	2 517 652	11 286 724	2 046 399	127
9	Mszana Dolna m.	18 073 817	8 505 744	22 788 556	10 484 447	126
10	Wiśniowa	16 836 331	4 975 596	20 923 517	5 076 459	124
II	Gminy o najniższej dynamice dochodów ogółem w 2009 r.					
1	Zembrzyce	16 003 210	8 426 419	12 281 877	3 706 544	77
2	Bolesław (pow. dąb.)	8 443 307	3 720 116	6 777 206	1 250 768	80
3	Wietrzychowice	11 528 351	5 016 466	9 594 344	1 670 298	83
4	Chełmek	27 877 499	18 484 656	24 045 354	13 676 417	86
5	Trzebinia	93 356 884	71 362 606	81 724 126	56 987 942	88
6	Myślenice	101 162 816	58 451 633	91 201 234	48 181 435	90
7	Brzeszcze	47 643 452	33 674 908	43 781 447	27 955 296	92
8	Bukowno	28 217 049	22 350 066	26 160 377	19 098 324	93
9	Zielonki	43 974 680	31 355 645	41 068 994	25 707 869	93
10	Rabka – Zdrój	41 648 759	22 421 847	38 984 418	16 471 895	94
11	Lanckorona	14 664 250	6 279 180	13 732 814	3 947 321	94
12	Sucha Beskidzka	20 411 291	13 767 663	19 176 873	11 943 719	94
III	Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2009 r.					107

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 113.
Gminy o najwyższych i najniższych dochodach bez dotacji na 1 mieszkańca

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem w zł	Dotacje w zł	Dochody (3 – 4) w zł	Liczba ludności	Kwota w zł/1 mieszkańca (5:6)
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższych dochodach na 1 mieszkańca					
1	Niepołomice	91 311 522	8 762 305	82 549 217	23 491	3 514,1
2	Krynica	64 948 236	10 813 533	54 134 703	16 533	3 274,3
3	Ochotnica Dolna	31 946 789	8 419 876	23 526 913	8 108	2 901,7
4	Zakopane	82 152 386	7 880 131	74 272 255	26 737	2 777,9
5	Uście Gorlickie	25 447 734	7 980 607	17 467 127	6 334	2 757,7
6	Limanowa m	46 985 018	7 464 313	39 520 705	14 875	2 656,9
7	Żegocina	16 684 352	3 546 844	13 137 508	5 089	2 581,6
8	Sułoszowa	18 246 084	3 243 934	15 002 150	5 911	2 538,0
9	Łapsze Niżne	28 519 163	5 837 831	22 681 332	9 005	2 518,7
10	Łabowa	17 111 465	3 704 136	13 407 329	5 385	2 489,8
II	Gminy o najniższych dochodach na 1 mieszkańca					
1	Chełmek	24 045 354	3 534 373	20 510 981	12 864	1 594,4
2	Wierzchosławice	23 032 173	5 872 795	17 159 378	10 650	1 611,2
3	Krzeszowice	61 175 756	8 885 659	52 290 097	31 894	1 639,5
4	Libiąż	41 503 103	4 304 249	37 198 854	22 677	1 640,4
5	Kocmyrzów-Luborzyca	27 079 156	3 927 326	23 151 830	13 720	1 687,5
6	Tuchów	38 828 251	8 786 375	30 041 876	17 791	1 688,6
7	Charsznica	15 934 255	2 984 545	12 949 710	7 668	1 688,8
8	Gręboszów	7 851 533	1 931 717	5 919 816	3 498	1 692,3
9	Biecz	36 869 177	8 090 648	28 778 529	16 878	1 705,1
10	Sucha Beskidzka	19 176 873	2 886 767	16 290 106	9 533	1 708,8
średnia na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w województwie						1982,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 114.
Dochody gmin (w zł) – dynamika dochodów własnych

Lp.	Wyszczególnienie	2008		2009		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższej dynamice dochodów własnych w 2009 r.					
1	Sułoszowa	13 113 738	3 523 786	18 246 084	6 709 307	190
2	Szczucin	32 172 472	10 650 080	49 243 312	15 806 747	148
3	Łąpsze Niżne	22 053 367	7 577 329	28 519 163	10 985 628	145
4	Moszczenica	11 096 774	2 705 093	14 193 437	3 896 724	144
5	Łabowa	14 250 234	3 038 188	17 111 465	4 204 674	138
6	Jordanów m.	10 632 161	6 144 723	13 879 858	8 448 164	137
7	Jabłonka	39 788 800	9 331 895	47 303 930	12 621 567	135
8	Liszki	33 381 930	16 131 477	38 572 943	20 648 145	128
9	Mszana Dolna m.	18 073 817	8 505 744	22 788 556	10 484 447	123
10	Chełmiec	64 140 741	22 483 537	73 122 728	26 933 548	120
II	Gminy o najniższej dynamice dochodów własnych w 2009 r.					
1	Wietrzychowice	11 528 351	5 016 466	9 594 344	1 670 297	33
2	Bolesław (pow. dąb.)	8 443 307	3 720 116	6 777 206	1 250 768	34
3	Zembrzyce	16 003 210	8 426 419	12 281 877	3 706 544	44
4	Ropa	13 843 310	3 819 856	14 731 681	1 989 981	52
5	Kamienica	20 814 448	5 651 728	20 054 275	3 165 671	56
6	Račławice	6 884 828	2 292 942	6 514 630	1 408 408	61
7	Lanckorona	14 664 250	6 279 180	13 732 814	3 947 321	63
8	Nawojowa	20 874 518	6 297 085	21 315 245	3 969 198	63
9	Niedźwiedz	18 821 618	4 997 519	19 949 768	3 168 406	63
10	Gródek nad Dunajcem	25 202 518	10 671 375	24 991 220	6 837 193	64
III	Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2009 r.					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 115.
Wydatki majątkowe gmin (w zł)

Wyszczególnienie	2000		2002		2004		2006		2008		2009	
	wydatki inwestycyjne	% udział wydatków inwest. w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątk. w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątk. w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątk. w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątk. w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątk. w wydatkach ogółem
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2	8 656 816	23,86	7 276 122	17,90	6 450 057	14,55	10 112 127	16,21	16 651 490	24,18	36 562 793	39,41
Bochnia	1 467 300	8,44	1 248 368	7,07	4 211 603	19,89	1 763 544	7,86	3 662 527	14,03	5 059 850	17,86
Bukowno	4 432 919	12,16	9 457 024	21,23	4 611 024	10,47	16 888 508	25,49	13 698 210	21,41	15 852 026	22,38
Gorlice	1 032 180	13,62	1 229 722	13,78	1 442 126	14,61	522 070	4,41	3 780 132	23,76	2 743 618	17,82
Grybów	885 144	12,5	437 159	5,05	317 072	4,32	1 982 783	22,21	1 313 311	11,23	1 747 971	12,64
Jordanów	1 767 345	9,11	3 465 192	14,34	4 844 398	16,64	10 707 276	24,73	4 342 741	10,94	7 683 162	16,35
Limanowa	1 328 689	16,06	2 092 130	19,52	668 579	6,26	732 140	3,86	2 502 433	13,49	7 810 120	31,35
Mszana Dolna	13 581 862	33,06	10 992 288	26,15	13 383 325	26,93	15 916 167	24,23	21 095 804	29,90	25 075 252	30,19
Nowy Targ	10 459 682	15,45	12 321 611	16,49	10 636 416	13,85	16 644 124	15,95	21 621 404	18,97	19 996 261	16,84
Oświęcim	1 436 058	13,3	5 057 776	32,69	4 257 593	28,76	3 655 684	16,59	4 961 823	23,79	4 270 695	20,58
Sucha Beskidzka	12 271 455	26,14	13 698 033	26,10	6 595 423	12,93	9 884 638	13,98	18 698 491	22,50	9 368 049	11,26
Zakopane	61 311 551	19,09	67 275 425	16,69	57 417 616	15,89	88 809 061	14,63	112 328 366	21,06	136 169 797	22,74
Razem miasta	1 277 016	10,7	1 876 714	11,82	274 784	1,73	2 127 966	9,75	1 356 567	5,94	4 411 217	15,88
Alvernia	4 797 912	10,85	8 050 607	16,15	6 985 634	12,06	14 897 831	19,29	11 163 122	13,53	11 247 326	12,06
Andrychów	1 766 544	10,14	5 708 746	23,58	2 245 050	9,94	6 568 802	20,33	3 558 860	10,16	5 724 062	15,12
Biecz												
Bobowa												
Brzesko	8 682 683	21,08	13 091 383	25,15	12 925 084	22,33	11 910 776	18,21	8 136 644	11,07	17 738 778	19,67
Brzeszcze	7 158 359	22,6	3 667 293	11,60	6 816 361	17,63	8 665 755	18,16	5 899 683	12,01	5 122 750	10,24
Chelmek	1 357 526	10,22	1 758 514	10,79	2 981 783	15,80	7 525 517	33,53	5 020 291	19,34	6 234 520	21,76
Chrzanów	8 747 771	14,52	5 955 874	9,80	10 862 156	13,55	9 732 745	9,68	19 260 146	16,45	31 903 302	23,80
Ciężkowice	2 053 602	15,71	2 448 258	14,24	4 494 737	23,80	4 328 410	17,84	2 320 204	9,14	5 500 009	18,87
Czuchów			0	0	7 320 141	35,50	2 057 350	7,55	1 448 370	6,58	3 548 225	14,79
Dąbrowa Tarnowska	6 627 682	28,82	4 981 148	20,62	4 809 537	18,30	14 139 654	39,99	7 750 437	18,61	14 294 119	28,43

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Dobczyce	779 643	5,41	4 253 908	22,33	4 293 520	17,64	7 871 935	21,80	8 049 652	21,44	13 286 960	29,03
Kalwaria Zebrzydowska	2 074 325	11,31	3 028 030	12,20	1 010 013	4,09	3 853 983	10,89	2 644 385	6,94	3 400 453	7,98
Kęty	10 879 806	26,09	4 583 815	11,53	12 283 152	24,46	16 591 687	28,19	14 806 126	21,92	22 824 598	27,75
Krynica	4 310 820	17,59	6 528 138	22,19	6 562 660	20,26	9 219 088	19,03	23 809 011	35,55	25 779 705	34,90
Krzyszowice	4 544 469	14,61	5 324 151	14,06	5 084 059	12,57	9 301 126	16,94	15 621 836	23,48	16 592 865	22,56
Libiąż	2 828 326	11,04	4 149 793	13,23	3 980 410	11,50	10 741 306	25,63	2 470 776	5,64	1 383 222	3,20
Maków Podhalanski	1 916 426	12,28	1 424 132	7,57	2 972 150	13,61	3 038 605	8,78	4 296 032	12,74	3 138 867	9,25
Miechów	4 821 581	21,8	7 409 456	28,64	2 483 580	9,56	8 282 133	23,78	10 154 447	23,60	9 979 431	21,87
Muszyňa	5 493 973	33,74	12 738 971	44,68	4 641 651	23,70	12 307 421	31,33	5 438 436	19,03	23 408 251	47,74
Mysłenice	6 757 727	15,29	8 117 704	15,36	9 098 989	15,45	12 613 961	11,87	29 692 753	29,24	38 775 040	33,14
Niepołomice	7 967 889	23,11	10 240 742	25,41	8 179 926	18,44	28 194 561	28,77	40 324 530	38,91	50 702 786	43,10
Nowy Wiśniów	2 623 183	19,87	3 312 101	19,81	2 959 014	15,31	2 202 665	8,46	6 716 975	20,81	4 225 454	13,09
Olkusz	7 288 844	12,42	7 010 978	10,90	7 105 120	10,60	6 861 458	7,41	15 351 829	15,22	11 268 501	10,35
Piwniczna Zdrój	842 417	6,8	7 357 597	35,83	2 578 404	14,56	574 109	2,49	2 013 836	7,88	2 001 293	7,38
Proszowice	3 311 767	18,43	2 566 726	13,30	2 570 096	11,26	2 319 767	6,29	1 973 667	5,77	3 176 412	8,50
Rabka - Zdrój	686 208	4,1	1 858 681	9,26	5 314 271	20,51	9 648 838	23,91	11 249 175	25,82	10 691 201	25,11
Radłów											1 444 823	
Ryglice			0	0	4 157 264	23,78	3274213	12,66	6 203 363	21,44	5 404 892	18,60
Skala	1 786 381	16,7	4 697 341	31,03	1 990 260	14,77	5 998 512	27,99	1 985 494	9,99	4 173 215	17,53
Skawina	7 154 967	16,19	8 280 487	15,19	12 994 893	18,66	18 560 483	20,04	26 164 293	23,39	30 503 984	24,31
Stomniki	3 567 900	21,59	2 673 542	15,69	4 460 382	20,94	4 531 851	17,08	8 845 146	26,58	6 740 097	19,70
Stary Sącz	3 982 781	16,88	3 493 728	13,64	8 393 349	24,61	14 668 276	32,57	14 449 899	27,15	11 864 045	21,79
Sulkowice	2 540 859	17,95	5 850 383	29,04	6 152 284	28,66	5 886 477	22,20	7 118 088	23,26	15 615 128	37,48
Szczawnica	1 954 541	23,12	1 745 342	18,53	1 224 611	11,92	3 527 590	21,19	5 592 279	30,26	13 313 920	49,26
Świątynki Górne	2 135 506	21,48	2 860 285	23,71	1 075 967	8,76	2 776 793	15,93	5 425 687	24,71	5 270 545	22,29
Trzebnia	3 488 370	8,5	4 906 670	9,79	7 074 889	11,29	20 372 337	21,94	22 256 040	22,22	13 321 183	14,71
Tuchów	2 682 767	14,48	5 527 134	23,24	4 874 327	19,65	4 599 634	13,44	6 672 549	18,19	7 092 310	18,13
Wadowice	12 416 371	27,58	9 865 731	19,96	10 176 619	18,66	18 092 606	25,50	15 415 119	19,57	23 162 895	25,69
Wieliczka	11 207 095	20,94	9 930 656	17,33	10 458 257	15,98	11 605 941	11,66	42 404 344	32,93	36 100 988	27,25
Wojnicz	2 325 753	16,18	1 661 181	9,76	1 201 630	6,47	6 656 443	25,11	5 520 222	17,82	5 862 596	16,48
Wolbrom	4 242 356	15,75	3 223 845	11,21	1 889 126	6,19	1 355 134	3,17	6 106 385	13,12	4 688 450	9,68
Zakliczyn	2 052 877	15,21	2 025 340	12,82	2 896 187	16,14	5 786 000	22,01	3 228 493	12,20	4 921 135	16,21
Zator	1 258 019	12,41	2 651 315	19,31	1 783 184	13,43	3 180 734	18,32	5 080 514	24,78	11 658 330	41,27
Żabno	5 418 158	25,61	5 479 096	23,17	4 817 661	18,66	8 584 183	24,49	9 764 771	24,49	9 926 454	23,41
Razem miasta-gminy	171 478 029	17,17	212 315 536	19,06	226 453 172	16,32	365 034 656	21,26	452 760 476	20,68	565 646 622	23,23
Bablice	2 159 135	23,71	1 778 460	16,19	304 806	2,82	3 092 103	19,49	2 597 915	14,18	3 332 860	21,01

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Bielski Dunajec	1 181 790	16,59	780 388	9,68	855 066	9,31	3 051 357	21,87	2 082 046	13,75	4 800 214	34,40
Biskupice	590 762	7,35	1 593 933	14,61	2 110 848	16,28	4 197 246	20,90	3 553 762	18,01	4 432 837	22,07
Bobowa	1 230 339	11,94	433 256	3,45	3 753 430	22,03	2 995 167	13,67	5 583 683	22,80		
Bochnia	3 159 114	19,08	2 721 723	13,79	6 911 070	25,18	5 627 440	15,01	4 626 733	12,39	9 409 626	25,09
Bolesław (pow. dąbrowski)	157 052	5,2	194 425	5,38	660 965	15,49	1 189 984	23,00	3 863 934	41,33	1 850 604	35,77
Bolesław (pow. olkuski)	681 365	6,6	4 809 516	29,87	3 614 291	22,71	3 096 098	17,22	1 901 418	9,92	3 983 778	22,16
Borzęcin	1 336 002	14,9	1 878 720	17,54	2 791 533	21,48	3 067 873	17,16	5 672 395	25,72	7 032 882	39,35
Brzeźnica	1 921 936	16,78	1 156 451	9,11	2 311 597	15,36	1 671 260	8,88	2 531 539	11,34	4 312 381	22,91
Budzów	453 824	5,59	2 170 955	19,23	1 842 580	16,32	2 692 544	15,13	3 862 069	19,41	5 327 511	29,94
Bukowina Tatrzańska	1 348 077	11,02	3 697 865	21,71	3 462 457	19,12	7 868 278	32,76	5 495 632	18,25	3 734 548	15,55
Bystra-Sidzina	871 985	13,86	910 867	11,33	1 149 676	11,80	2 612 136	19,24	3 105 598	18,47	3 627 758	26,72
Charsznica	2 498 545	27,05	911 873	10,65	2 701 112	24,39	5 732 552	42,42	2 824 232	17,89	2 684 866	19,87
Chelmiec	2 779 243	12,19	7 269 004	21,87	7 538 372	19,79	9 197 918	17,44	6 967 413	11,28	18 601 252	35,27
Czarny Dunajec	2 643 273	13,83	6 714 769	24,35	4 363 088	15,25	7 851 754	17,85	16 694 591	29,84	9 950 275	22,62
Czuchów	3 559 085	30	4 061 412	29,02							3 548 225	
Czernichów	4 854 473	30,2	1 507 246	10,58	5 694 008	27,36	1 742 658	7,10	5 840 688	18,91	7 375 608	30,03
Czorsztyn	2 093 529	22,99	3 852 663	31,96	1 326 243	11,46	5 526 540	34,89	3 327 245	18,13	1 987 811	12,55
Dębno	1 680 231	12,69	1 247 128	7,28	4 806 877	21,89	4 811 691	16,95	8 690 701	27,01	5 612 193	19,77
Dobra	875 042	8,9	3 292 069	24,75	4 324 123	26,64	8 497 350	43,46	5 587 502	21,70	9 247 351	47,30
Drwinia	1 158 629	16,24	1 837 459	21,15	3 129 711	28,32	2 135 685	16,74	967 301	7,83	1 291 463	10,13
Gdów	2 711 265	16,14	3 843 557	17,81	3 642 454	14,81	8 664 206	26,70	5 988 401	15,33	10 122 152	31,20
Gnojnik	1 511 278	18,66	1 276 167	13,59	3 659 884	30,82	3 169 610	19,10	3 863 791	22,60	5 709 888	34,40
Golcza	406 679	6,11	289 584	3,79	1 463 266	16,17	4 109 370	31,56	2 194 418	17,79	6 205 708	47,67
Gorlice	2 097 005	12,21	3 060 994	15,11	5 108 964	20,22	6 056 884	16,87	8 334 991	20,38	11 425 840	31,82
Gręboszów	549 039	13,88	868 763	18,68	310 233	6,45	198 976	3,04	1 304 963	16,45	668 876	10,22
Gromnik	1 048 938	11,38	5 010 545	33,87	3 154 554	22,60	2 277 708	12,46	3 195 758	16,82	5 403 322	29,56
Grodek nad Dunajcem	1 597 924	14,76	7 047 585	37,52	4 817 823	29,31	5 256 118	22,49	7 410 787	29,05	7 173 206	30,70
Grybów	3 718 998	15,33	2 311 233	8,41	3 361 591	9,98	7 826 631	15,76	6 372 781	12,39	9 428 737	18,99
Igotomia-Wawrzęcnicy	64 440	0,88	178 587	1,98	297 098	3,10	3 695 274	25,69	2 144 126	13,19	4 024 945	27,98
Iwanowice	972 794	10,96	3 476 146	28,43	882 463	8,27	1 343 588	8,82	3 466 680	18,64	4 902 696	32,17
Iwkowa	121 010	2,23	1 344 207	16,46	2 782 916	25,71	832 021	6,26	430 827	3,05	1 842 564	13,86
Jablonka	5 306 051	28,28	7 474 826	30,74	3 602 791	14,50	4 791 528	14,51	11 812 536	27,37	21 700 778	65,72
Jerzmanowice-Przebinia	1 366 910	13,28	1 878 024	14,43	2 193 787	14,94	2 572 838	12,36	2 020 841	9,39	3 845 709	18,47
Jodłownik	555 255	6,6	1 212 163	10,74	4 393 821	28,04	3 036 951	15,60	3 975 554	18,02	2 763 008	14,19
Jordanów	1 591 839	15,19	1 613 113	12,80	2 705 702	17,58	3 697 275	12,81	7 330 862	27,68	7 042 208	24,40
Kamienica	791 325	10,16	5 581 068	41,99	2 714 632	21,78	2 360 665	13,87	5 621 897	27,08	4 438 021	26,07

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kamionka Wielka	862 571	9,83	2 631 110	21,01	3 667 181	24,26	1 049 533	5,05	4 950 455	20,78	2 661 173	12,81
Klucze	103 638	0,61	265 311	1,31	1 003 874	4,42	744 376	2,35	991 373	2,92	3 430 418	10,85
Klejs	608 942	5,36	3 083 518	18,89	3 675 708	21,00	2 668 841	12,34	815 108	3,69	4 426 775	20,47
Kocmyrzów-Luborzycza	919 066	7,76	1 789 808	13,50	3 047 343	17,93	2 460 528	9,85	4 815 543	19,14	8 295 294	33,22
Koniusz	1 073 670	12,15	1 072 164	10,42	2 455 469	20,20	3 716 209	23,55	2 713 053	16,64	5 387 795	34,14
Korzenna	1 449 674	10,23	3 434 750	17,60	2 275 033	10,69	1 829 241	5,85	5 685 078	15,62	7 065 256	22,61
Koszyce	1 101 344	19,08	5 154 430	47,61	962 529	13,27	2 305 865	16,72	1 538 038	13,97	5 348 291	38,79
Kościelisko	998 670	12,98	1 098 616	11,93	2 360 322	21,02	4 134 631	21,62	2 983 980	14,62	9 889 674	51,71
Kozłów	455 657	9,65	1 29 542	2,47	1 875 943	24,88	403 617	4,90	3 151 174	26,51	1 849 705	22,46
Krościenko nad Dunajcem	5 559 565	49,95	1 759 126	21,62	1 871 092	20,00	2 919 361	20,33	3 135 642	20,01	3 604 674	25,10
Książ Wielki	4 043 249	40,62	2 007 183	23,75	1 288 569	16,65	1 878 170	17,10	1 662 906	13,25	3 673 737	33,44
Lanckorona	657 853	10,42	1 280 051	15,87	1 991 664	22,12	3 439 317	23,46	4 175 389	28,00	2 206 360	15,05
Laskowa	968 893	11,33	648 774	6,68	934 052	7,63	7 709 294	40,60	4 392 380	20,35	5 830 859	30,71
Limanowa	2 776 781	12,02	3 911 815	14,44	8 308 624	24,54	14 019 478	31,07	11 466 054	22,41	20 075 858	44,49
Lipinki	2 210 840	26,35	3 160 879	31,29	1 871 999	18,24	3 806 881	28,14	1 904 938	12,74	4 989 258	36,87
Lipnica Murowana	1 030 301	15,81	779 078	10,65	2 740 923	27,31	484 403	4,29	2 152 996	15,27	1 370 358	12,14
Lipnica Wielka	5 913 609	48,4	2 423 209	25,60	3 279 877	28,02	1 867 233	15,16	1 918 776	14,07	1 983 528	16,10
Lisia Góra	3 068 177	21,62	3 693 474	20,92	5 798 712	26,38	5 103 215	17,44	4 247 775	14,55	8 492 459	29,02
Liszki	2 224 204	14,82	5 144 228	26,31	3 625 980	17,83	4 006 400	14,25	6 481 115	20,56	11 064 562	39,34
Lubień	1 095 027	12,29	2 333 610	20,33	3 749 056	24,92	399 767	2,13	2 440 058	12,29	4 777 339	25,45
Łabowa	855 630	13,91	1 318 934	16,89	982 789	10,31	3 019 630	19,13	997 903	6,78	949 620	6,02
Łapanów	613 858	7,89	3 628 536	29,32	1 984 969	15,34	3 927 633	21,46	1 262 844	6,56	3 932 977	21,49
Łapsze Niżne	656 849	7,5	1 790 051	15,80	2 166 863	16,68	6 383 953	33,57	6 706 802	26,97	11 405 255	59,98
Łącko	3 057 816	17,78	3 701 511	17,96	5 644 808	21,70	5 183 806	14,31	10 390 543	24,42	9 050 402	24,98
Łososina Dolna	2 115 114	18,68	1 827 493	13,18	3 236 805	20,36	5 082 512	22,78	4 768 285	19,35	4 516 000	20,24
Łukowica	1 898 871	17,33	2 311 251	16,77	2 467 981	16,56	807 634	3,59	2 411 720	9,85	4 465 897	19,88
Łużna	1 034 139	11,58	1 446 227	14,00	3 419 735	24,39	2 789 389	15,60	1 538 758	7,89	2 160 120	12,08
Mędziszów	133 190	3,73	180 297	4,00	206 069	4,52	1 313 464	15,53	1 976 623	21,76	3 354 380	39,65
Michałowice	929 085	13	2 002 054	22,92	2 236 989	20,31	2 669 552	17,01	3 945 762	21,34	6 942 676	44,23
Mogilany	2 565 103	20,23	2 165 539	14,85	1 779 031	10,49	4 182 758	12,21	13 664 042	34,58	5 758 622	16,81
Moszczenica	2 383 987	35,73	886 884	14,43	823 680	12,34	1 727 289	17,09	1 249 347	11,75	6 963 744	68,90
Miszana Dolna	4 146 950	23,42	3 384 075	16,88	11 473 051	35,91	8 526 992	22,00	14 448 331	30,94	14 628 893	37,75
Mucharz	207 354	4,53	390 238	6,95	250 603	4,26	2 233 192	40,48	2 562 013	23,26	1 815 545	17,36
Nawojowa	1 246 291	15,28	2 791 686	25,34	2 211 824	18,30	4 609 882	15,84	4 071 841	19,57	6 479 530	39,33
Niedzwiedź	1 923 174	23,2	1 875 065	18,93	5 633 670	36,85	3 294 797	18,08	3 310 563	17,52	3 835 973	21,05
Nowe Brzesko	2 275 302	30,64	717 791	11,11	1 654 370	20,99	1 489 004	13,67	4 842 641	30,90	5 088 167	46,70

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Nowy Targ	3 929 108	17,77	4 365 457	17,48	6 212 697	19,83	10 206 180	21,72	12 761 998	23,08	17 020 308	36,22	
Ochocka Dolna	1 597 530	18,29	2 524 960	22,47	3 506 645	25,79	5 184 234	25,05	9 592 484	37,17	12 591 166	60,83	
Olesno	732 033	9,56	388 557	5,08	1 460 921	15,05	1 963 909	10,25	1 165 757	7,56	3 179 894	16,59	
Osiek	1 613 197	25,26	4 630 565	37,99	1 230 786	12,03	2 141 762	13,44	2 529 278	14,62	3 397 729	21,33	
Oświęcim	2 187 496	11,54	4 851 584	19,59	1 269 218	5,62	6 238 777	19,72	4 279 442	13,62	3 619 696	11,44	
Paleznica	212 513	5,11	536 798	10,86	2 307 277	34,77	738 590	10,85	1 833 706	21,33	3 716 025	54,61	
Piśm	1 142 009	11,18	2 195 498	17,35	3 808 787	22,34	2 632 481	11,43	4 178 485	16,79	5 721 724	24,84	
Pieśna	4 442 274	33,09	4 387 657	27,41	4 135 424	22,36	2 667 467	12,39	3 661 738	14,85	6 079 868	28,23	
Podęgorz	3 916 334	27,67	1 631 820	10,77	639 623	3,98	681 335	2,98	4 982 118	18,28	5 038 820	22,04	
Polanka Wielka	221 884	5,54	507 901	9,38	1 337 826	20,64	2 432 365	33,69	684 274	8,27	2 692 585	37,29	
Poronin	2 877 681	24,21	2 104 855	15,63	951 555	7,08	4 621 502	20,70	2 856 442	12,15	10 309 645	46,19	
Przecliszów	880 254	13,38	2 274 371	25,73	3 961 049	35,59	658 809	6,16	1 914 880	14,41	1 507 285	14,10	
Raba Wyżna	2 002 106	15,75	4 303 287	24,74	2 835 345	15,46	3 608 517	11,43	16 977 608	39,26	15 812 522	50,10	
Raciborz	3 056 361	28,5	570 929	6,25	889 764	8,92	434 684	2,44	1 957 517	10,25	967 765	5,44	
Racławice	542 746	20,67	1 335 188	34,43	761 469	19,02	949 456	15,96	1 762 432	25,89	1 025 355	17,24	
Radgoszcz	2 159 187	25,31	2 567 226	25,17	4 790 264	33,82	2 454 809	14,39	2 807 294	15,03	4 198 126	24,61	
Radłów	2 893 621	22,93	1 836 720	14,59	1 521 068	11,31	2 263 082	11,24	3 212 148	15,00			
Radziemice	34 277	1,03	377 352	9,22	903 653	17,33	663 790	9,46	1 847 121	22,90	2 446 062	34,86	
Ropa	189 895	3,61	1 207 641	17,37	1 801 979	21,31	1 258 397	11,63	4 006 916	27,85	2 078 593	19,21	
Ryglice	1 599 874	15,11	2 730 930	18,87									
Rytko	1 385 117	27,73	6 154 575	59,89	1 474 609	23,19	736 639	10,11	1 162 430	13,71	434 950	5,97	
Rzeplianik Strzyżewski	1 453 264	18,88	855 623	9,66	1 102 411	11,28	3 251 333	21,82	1 713 343	10,73	1 767 102	11,86	
Rzeszawa	2 486 446	21,12	3 306 348	22,60	4 640 630	27,20	1 311 793	6,47	1 784 259	8,10	3 195 093	15,77	
Sękowa	1 167 674	18,55	572 113	8,04	102 454	1,35	911 099	7,05	4 340 494	26,48	2 711 519	20,98	
Siepraw	2 677 801	28,66	3 591 459	31,27	3 717 872	28,12	2 082 862	11,40	6 228 253	29,46	2 473 552	13,54	
Skrzyszów	2 120 461	17,22	2 675 082	16,80	7 764 300	33,76	5 282 486	20,98	10 737 366	30,63	7 391 052	29,35	
Słaboszów	77 990	2,26	121 676	3,27	516 792	10,80	3 254 817	47,71	414 267	6,02	867 146	12,71	
Słopnice	1 070 435	17,78	2 338 264	29,62	1 859 885	20,46	3 794 017	27,54	3 280 282	20,23	3 808 910	27,64	
Spytkowice (pow. nowotarski)	632 316	14,59	3 596 618	45,56	1 233 620	18,85	1 133 397	14,18	2 278 174	22,57	2 271 951	28,42	
Spytkowice (pow. wadowicki)	1 189 274	12,97	1 909 212	16,38	4 486 779	27,95	2 011 964	9,13	6 100 339	25,58	3 051 429	13,84	
Stryszawa	1 378 677	11,44	2 456 960	15,98	6 420 616	31,53	4 649 119	18,31	5 432 046	19,52	4 561 931	17,97	
Stryszów	845 959	13,11	2 811 128	29,69	2 036 012	18,91	12 823 919	40,68	3 764 656	23,11	3 013 594	9,56	
Suliszowa	1 680 629	25,23	1 513 458	19,93	5 943 965	48,94	1 928 398	14,57	1 277 254	11,68	11 404 699	86,15	
Szafary	1 322 667	12,9	1 665 380	14,11	2 967 088	19,32	2 536 020	12,35	5 135 999	21,83	15 547 744	75,70	
Szczucin	2 556 260	16,82	1 187 405	5,85	5 715 344	24,89	13 106 127	44,68	10 609 287	30,60	24 882 502	84,83	

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Szczurowa	2 136 846	19,72	2 599 782	21,40	4 938 760	31,18	5 768 464	29,36	3 601 097	16,44	2 936 416	14,95
Szerzyny			0	0	3 102 055	24,36	2 214 288	14,25	6 642 893	30,30	9 739 031	62,69
Tarnów	3 150 420	14,72	4 351 086	17,25	6 481 744	20,45	12 201 733	22,63	10 602 263	18,42	15 879 428	29,45
Tokarnia	961 616	12,01	1 852 866	17,65	1 994 164	15,98	1 928 992	11,34	2 192 811	11,29	3 450 948	20,28
Tomice	914 406	12,58	2 816 226	27,47	312 968	3,42	1 484 038	10,35	941 345	6,60	2 355 653	16,43
Trzcianna	673 071	11,87	2 280 941	27,90	954 223	12,08	3 751 930	34,44	1 376 860	11,80	1 716 940	15,76
Trzciąż	3 349 684	34,46	622 521	8,45	1 367 759	15,76	1 809 109	14,82	2 850 009	19,77	2 898 419	23,74
Tymbark	1 684 351	22,59	2 100 530	22,62	1 487 728	14,62	4 352 530	30,62	4 390 119	25,23	2 478 828	17,44
Uście Gorlickie	777 377	8,39	2 983 065	23,90	2 321 534	17,80	9 494 054	45,58	3 518 161	14,42	7 596 768	36,47
Wielka Wieś	1 214 011	14,25	1 323 191	13,42	1 639 435	13,85	11 264 406	41,22	20 135 412	52,52	27 395 577	100,26
Więprz	837 346	7,1	1 862 628	13,48	4 008 610	23,96	4 057 724	18,66	6 233 229	23,22	5 446 578	25,04
Wierzchosławice	5 926 531	40,63	5 171 885	35,61	8 952 791	42,88	3 014 612	15,19	952 824	5,14	8 066 822	40,65
Wietrzychowice	395 385	8,46	1 871 117	3,76	967 028	15,62	1 215 164	11,84	5 389 132	42,52	1 787 179	17,41
Wiśniewa	371 233	5,28	1 308 184	13,68	2 502 339	20,72	3 295 241	18,82	4 199 591	21,83	5 046 786	28,83
Zabierzów	5 569 477	23,18	10 022 988	32,83	8 759 711	26,76	10 149 403	21,09	17 849 088	31,20	24 752 864	51,43
Zawoja	3 329 510	27,54	463 901	4,49	2 548 142	18,57	3 378 130	17,46	3 163 742	15,05	3 137 954	16,21
Zembrzyce	460 106	8	1 971 064	22,04	1 109 820	13,64	8 854 258	39,53	5 512 247	35,48	411 114	1,84
Zielonki	5 447 804	32,28	3 478 546	20,96	6 477 096	28,88	15 601 499	41,89	23 916 805	47,68	25 311 503	67,96
Żegocina	917 096	13,88	1 167 881	13,87	2 368 442	22,49	2 839 265	21,99	2 316 704	16,09	5 473 190	42,39
Razem gminy	225 578 875	17,27	302 154 051	18,13	368 303 095	20,14	486 024 100	18,35	594 069 879	20,64	771 281 218	23,72
Ogółem	458 368 455	17,45	581 745 012	17,96	652 173 883	18,33	939 867 817	20,04	1 159 158 721	20,69	1 473 097 637	29,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 116.
Gminy: Wynik wykonania budżetu w 2008 r. (w zł)

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
		w złotych		
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Oświęcim gmina	34 661 294	31 417 021	3 244 273
2	Bolesław <i>pow.olkuski</i>	22 258 599	19 161 727	3 096 872
3	Limanowa gmina	53 964 975	51 174 948	2 790 027
4	Koniusza	18 724 350	16 301 736	2 422 614
5	Grybów gmina	53 816 965	51 433 789	2 383 176
6	Chelmiec	64 140 741	61 780 027	2 360 714
7	Sułoszowa	13 113 738	10 935 599	2 178 139
8	Bobowa	26 400 417	24 491 375	1 909 042
9	Liszki	33 381 930	31 522 711	1 859 219
10	Podegrodzie	29 008 719	27 248 997	1 759 722
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Wielka Wieś	28 641 498	38 339 306	-9 697 808
2	Mogilany	30 875 020	39 518 927	-8 643 907
3	Raba Wyżna	34 912 725	43 241 453	-8 328 728
4	Czarny Dunajec	49 204 011	55 948 591	-6 744 580
5	Zielonki	43 974 680	50 157 226	-6 182 546
6	Tarnów gmina	51 875 224	57 549 351	-5 674 127
7	Czernichów	26 664 604	30 894 356	-4 229 752
8	Skrzyszów	30 990 542	35 059 747	-4 069 205
9	Nowy Targ gmina	51 358 519	55 303 336	-3 944 817
10	Mszana Dolna gmina	43 039 958	46 695 205	-3 655 247

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 117.
Gminy: Wynik wykonania budżetu w 2009 r. (w zł)

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
		w złotych		
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Bukowina Tatrzańska	31 843 950	27 503 751	4 340 199
2	Oświęcim gmina	37 695 243	33 723 859	3 971 384
3	Stary Sącz	58 057 931	54 453 792	3 604 139
4	Trzyciąż	17 590 902	15 640 201	1 950 701
5	Bobowa	30 144 542	28 362 680	1 781 862
6	Spytkowice	23 208 316	21 662 454	1 545 862
7	Ochotnica Dolna	31 946 789	30 558 226	1 388 563
8	Łabowa	17 111 465	15 926 568	1 184 897
9	Zembrzyce	12 281 877	11 151 645	1 130 232
10	Słomniki	35 199 493	34 217 450	982 043
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Niepołomice	91 311 522	117 640 691	-26 329 169
2	Myślenice	91 201 234	117 007 890	-25 806 656
3	Wieliczka	112 669 930	132 469 775	-19 799 845
4	Wielka Wieś	28 170 479	47 387 944	-19 217 465
5	Bochnia	75 366 945	92 779 982	-17 413 037
6	Zielonki	41 068 994	56 065 959	-14 996 965
7	Chrzanów	119 326 011	134 071 605	-14 745 594
8	Nowy Targ miasto	70 173 551	83 069 888	-12 896 337
9	Krzyszowice	61 175 756	73 541 792	-12 366 036
10	Sułkowice	30 138 098	41 664 887	-11 526 789

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

2. Budżety powiatów

W porównaniu do 2008 r. dochody powiatów zwiększyły się o 169,7 mln zł, tj. o 11,4 %. Spośród 19 powiatów Województwa Małopolskiego 3 powiaty odnotowały ich spadek – brzeski o 4% oraz nowotarski i suski o 1%. Największy wzrost dochodów osiągnął powiat tatrzański – o 31%.

W 2009 r. wydatki zrealizowane przez powiaty ukształtowały się na poziomie 1 751 mln zł i były wyższe niż w 2008 r. o 15,9%. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem powiatów był o 5,5 punktów procentowych wyższy niż w roku ubiegłym. Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (34%) wystąpił w dwóch powiatach: nowotarskim i tatrzańskim, natomiast najmniejszy w powiecie olkuskim (5%). Najwyższe wydatki ogółem poniósł powiat nowotarski (142,1 mln zł), a najniższe – jak w poprzednich latach – powiat proszowski (31,7 mln zł).

W 2009 roku budżety prawie wszystkich powiatów zamknęły się deficytem, jedynie w powiecie dąbrowskim wystąpiła nadwyżka. Podobnie jak w roku ubiegłym wynik wykonania budżetu wszystkich powiatów (zbiorczo) w 2009 r. był ujemny (deficyt) i wzrósł z 23 mln zł do 93 mln zł.

Tabela 118.
Dochody powiatów – dynamika dochodów ogółem w zł

Lp	Wyszczególnienie	2000		2002		2004		2006		2008		2009		Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)
		dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	
	Ogółem	908 340 392	71 761 800	955 797 269	153 673 768	958 675 355	256 385 679	1 181 528 234	378 312 482	1 488 027 383	563 714 240	1 657 735 387	474 158 401	111
1	bocheński	41 393 294	2 467 520	43 222 853	3 905 782	45 798 336	10 805 617	53 190 370	15 466 535	70 364 321	25 154 400	81 303 394	20 604 396	116
2	brzeski	34 751 106	2 039 516	37 425 587	5 251 055	38 562 191	9 778 683	44 708 274	10 894 722	60 668 636	19 679 775	58 232 077	13 293 632	96
3	chrzanowski	61 532 437	4 051 028	54 025 190	6 519 927	50 148 041	16 765 048	62 959 781	26 090 333	70 200 124	31 063 201	80 552 908	29 350 398	115
4	dąbrowski	26 565 462	1 331 902	26 347 505	2 594 919	23 315 796	4 125 569	27 556 964	7 324 216	34 344 038	9 196 706	42 984 098	6 264 369	125
5	gorlicki	59 141 371	3 698 634	58 618 418	6 764 696	57 930 274	11 240 094	73 293 102	16 721 230	88 248 169	26 870 597	103 946 194	21 933 036	118
6	krakowski	75 239 013	8 674 742	80 248 758	12 042 550	74 789 679	26 998 673	100 687 474	51 143 159	119 047 080	64 310 098	132 704 088	68 872 798	111
7	limanowski	51 397 977	3 878 684	56 774 231	12 857 623	56 786 606	16 684 974	72 521 130	22 739 830	89 339 756	32 309 693	103 461 513	28 226 013	116
8	miechowski	33 989 809	2 497 389	32 497 228	3 685 070	33 962 690	6 053 976	38 278 847	7 731 508	45 093 356	11 141 901	56 233 927	11 702 480	125
9	myślenicki	44 045 651	3 438 661	47 875 944	6 292 573	48 825 985	13 557 077	60 182 818	19 921 221	73 917 215	23 894 523	89 033 956	25 091 413	120
10	nowosądecki	49 560 366	5 383 351	52 791 173	10 989 523	63 109 978	17 213 865	82 086 598	25 700 551	102 840 221	37 175 586	128 686 833	35 272 986	125
11	nowotarski	68 197 381	4 582 729	90 243 038	31 553 505	76 580 649	16 763 182	86 297 994	23 667 604	135 588 280	62 729 767	134 553 859	38 898 382	99
12	olkuski	55 632 204	3 874 829	53 190 701	4 432 811	51 666 073	13 231 868	61 526 906	20 849 612	78 755 918	31 487 815	81 432 986	25 741 482	103
13	oświęcimski	75 221 651	5 937 115	79 935 401	10 382 345	83 773 736	23 169 271	105 733 136	32 900 422	124 436 887	51 727 244	127 222 529	39 421 103	102
14	proszowicki	19 281 161	1 386 335	20 202 855	2 426 640	20 008 508	3 924 295	25 152 412	5 531 385	28 425 026	8 489 082	31 094 427	6 392 875	109
15	suski	37 031 086	2 841 886	40 675 788	6 413 436	42 317 417	10 618 041	47 963 644	12 907 904	65 260 431	20 508 949	64 350 673	13 894 528	99
16	tarnowski	48 256 221	5 167 468	45 177 422	8 907 412	59 095 193	16 206 232	78 254 540	23 501 059	98 374 080	31 685 207	104 821 566	26 883 950	107
17	tatrzański	35 449 099	2 344 527	36 195 184	4 405 159	35 166 308	10 513 711	42 054 150	13 246 993	55 240 032	20 542 384	72 239 148	15 586 160	131
18	wadowicki	65 693 530	5 724 593	71 551 212	10 118 878	68 738 632	18 034 133	83 461 257	26 775 169	99 084 505	32 721 293	108 221 054	27 961 336	109
19	wielicki	25 961 573	2 440 891	28 798 781	4 129 864	28 099 263	10 701 370	35 618 837	15 199 029	48 799 308	23 026 019	56 660 157	18 767 064	116

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 119.
Powiaty: udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem

Ip	2000			2002			2004			2006			2008			2009		
	Wydatki ogółem w zł	wydatki inwestycyjne	udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem w zł	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem w zł	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem w zł	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem w zł	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	Wydatki ogółem w zł	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem
ogółem	912 138 872	77 758 388	8%	985 719 699	101 072 251	10%	956 660 292	92 958 227	9%	1 251 831 957	206 596 382	16%	1 511 024 862	265 726 714	17%	1 750 999 578	405 034 537	23%
1 bocheński	42 825 309	2 852 650	7%	48 507 158	2 190 252	5%	47 322 532	6 962 393	15%	51 671 289	2 736 708	5%	71 133 229	12 203 432	17%	83 985 814	19 884 269	24%
2 brzeski	34 342 275	2 448 502	7%	43 658 944	8 263 378	19%	40 116 679	6 094 525	15%	48 404 035	5 747 603	12%	63 492 062	12 914 358	20%	60 590 594	6 879 263	11%
3 chrzanowski	61 138 367	12 487 520	20%	54 565 882	2 233 408	4%	48 662 783	2 386 113	5%	65 280 963	10 714 837	16%	69 898 368	8 699 097	12%	94 936 755	27 609 573	29%
4 dąbrowski	26 881 164	2 979 480	11%	26 653 921	1 674 039	6%	21 988 529	696 122	3%	32 553 727	9 380 692	29%	32 806 546	5 188 182	16%	42 872 485	10 056 483	23%
5 gorlicki	58 667 613	5 768 546	10%	59 699 562	3 469 599	6%	55 941 601	3 644 095	7%	76 443 709	13 879 646	18%	90 281 484	14 235 116	16%	109 179 685	28 112 775	26%
6 krakowski	74 802 399	3 966 906	5%	80 320 467	2 524 148	3%	74 657 195	3 108 188	4%	109 320 093	15 291 156	14%	126 356 060	22 462 304	18%	141 509 731	27 039 495	19%
7 limanowski	51 791 308	6 667 216	13%	62 226 901	14 659 129	24%	54 110 369	8 239 603	15%	71 713 315	19 641 874	27%	89 005 719	21 389 822	24%	108 863 290	31 497 208	29%
8 miechowski	33 893 084	1 715 900	5%	32 870 476	963 935	3%	32 320 844	2 450 252	8%	39 836 699	3 875 039	10%	45 768 088	4 922 304	11%	60 119 227	16 580 692	28%
9 myślenicki	43 823 310	1 639 369	4%	47 313 448	2 578 947	5%	46 935 400	2 996 014	6%	62 208 277	9 103 144	15%	76 596 014	9 414 632	12%	93 439 158	17 465 686	19%
10 nowosądecki	50 562 364	4 881 658	10%	56 692 121	8 361 162	15%	67 011 791	6 464 223	10%	87 808 844	13 315 334	15%	106 009 290	12 497 776	12%	139 737 729	38 818 594	28%
11 nowotarski	67 918 536	7 290 020	11%	90 249 374	26 845 175	30%	76 847 335	18 012 825	23%	96 360 316	25 952 021	27%	139 006 547	52 454 903	38%	142 140 245	47 769 421	34%
12 olkusi	56 527 549	847 415	1%	54 555 876	452 322	1%	52 845 506	2 465 903	5%	65 853 830	4 031 840	6%	79 395 662	6 032 564	8%	82 192 877	3 991 610	5%
13 oświęcimski	76 208 245	7 233 226	9%	80 596 313	6 690 221	8%	83 572 950	7 618 857	9%	108 898 357	19 827 210	18%	121 561 044	22 636 541	19%	132 895 199	27 981 548	21%
14 proszowicki	19 220 895	1 632 441	8%	21 252 749	2 638 235	12%	22 108 434	3 519 513	16%	25 398 591	4 094 355	16%	27 540 733	3 682 683	13%	31 721 016	6 849 483	22%
15 suski	37 438 889	3 360 530	9%	40 800 092	2 543 898	6%	44 396 316	5 537 141	12%	50 738 118	3 388 473	7%	65 320 592	8 053 290	12%	65 340 433	6 316 627	10%
16 tarnowski	49 636 099	6 049 430	12%	48 356 679	6 487 378	13%	57 556 912	2 680 633	5%	80 973 797	12 457 675	15%	102 024 201	15 251 646	15%	112 091 557	23 185 594	21%
17 tatrzański	35 272 444	1 231 760	3%	37 967 005	1 632 347	4%	34 137 839	2 823 521	8%	43 385 569	4 434 333	10%	54 350 952	8 653 945	16%	77 554 465	26 655 891	34%
18 wadowicki	65 297 411	2 382 850	4%	70 531 284	4 210 832	6%	67 648 172	4 633 317	7%	93 378 250	17 894 083	19%	97 605 071	12 313 098	13%	114 048 078	21 945 175	19%
19 wielicki	25 891 611	2 322 969	9%	28 901 447	2 653 846	9%	28 479 105	2 624 989	9%	41 604 178	10 830 359	26%	52 873 200	12 721 021	24%	57 781 240	16 395 150	28%
średni udział			8			9			10			16			17			23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 120.
Powiaty: wynik wykonania budżetu (w zł)

Wyszczególnienie	2000			2002			2004			2006			2008			2009		
	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	wynik wykonania budżetu
ogółem powiaty	908 340 533	912 138 872	-3 798 339	955 797 269	985 719 699	-29 922 430	958 675 355	956 660 292	2 015 063	1 181 528 234	1 251 183 957	-70 303 723	1 488 027 383	1 511 024 862	-22 997 479	1 657 735 387	1 750 999 578	-93 264 191
bocheński	41 393 294	42 825 309	-1 432 015	43 222 853	48 507 158	-5 284 305	45 798 336	47 322 532	-1 524 196	53 190 370	51 671 289	1 519 081	70 364 321	71 133 229	-768 908	81 303 394	83 985 814	-2 682 420
brzeski	34 751 106	34 342 275	408 831	37 425 587	43 658 944	-6 233 357	38 562 191	40 116 679	-1 554 488	44 708 274	48 404 035	-3 695 761	60 668 636	63 492 062	-2 823 426	58 232 077	60 590 594	-2 358 517
chrzanowski	61 532 587	61 138 367	394 220	54 025 190	54 565 882	-540 692	50 148 041	48 662 783	1 485 258	62 959 781	65 280 963	-2 321 182	70 200 124	69 898 368	301 756	80 552 908	94 936 755	-14 383 847
dąbrowski	26 565 462	26 881 164	-315 702	26 347 505	26 653 921	-306 416	23 315 796	21 988 529	1 327 267	27 556 964	32 553 727	-4 996 763	34 344 038	32 806 546	1 537 492	42 984 098	42 872 485	111 613
gorlicki	59 141 371	58 667 613	473 758	58 618 418	59 699 562	-1 081 144	57 930 274	55 941 601	1 988 673	73 293 102	76 443 709	-3 150 607	88 248 169	90 281 484	-2 033 315	103 946 194	109 179 685	-5 233 491
krakowski	75 239 013	74 802 399	436 614	80 248 758	80 320 467	-71 709	74 789 679	74 657 195	132 484	100 687 474	109 320 093	-8 632 619	119 047 080	126 356 060	-7 308 980	132 704 088	141 509 731	-8 805 643
limanowski	51 397 977	51 791 308	-393 331	56 774 231	62 226 901	-5 452 670	56 786 606	54 110 369	2 676 237	72 521 130	71 713 315	807 815	89 339 756	89 005 719	334 037	103 461 513	108 863 290	-5 401 777
miechowski	33 989 809	33 893 084	96 725	32 497 228	32 870 476	-373 248	33 962 690	32 320 844	1 641 846	38 278 847	39 836 699	-1 557 852	45 093 356	45 768 088	-674 732	56 233 927	60 119 227	-3 885 300
myslenicki	44 045 651	43 823 310	222 341	47 875 944	47 313 448	562 496	48 825 985	46 935 400	1 890 585	60 182 818	62 208 277	-2 025 459	73 917 215	76 596 014	-2 678 799	89 033 956	93 439 158	-4 405 202
nowosądecki	49 560 366	50 562 364	-1 001 998	52 791 173	56 692 121	-3 900 948	63 109 978	67 011 791	-3 901 813	82 086 598	87 808 844	-5 722 246	102 840 221	106 009 290	-3 169 069	128 686 833	139 737 729	-11 050 896
nowotarski	68 197 372	67 918 536	278 836	90 243 038	90 249 374	-6 336	76 580 649	76 847 335	-266 686	86 297 994	96 360 316	-10 062 322	135 588 280	139 006 547	-3 418 267	134 553 859	142 140 245	-7 586 386
olkuski	55 632 204	56 527 549	-895 345	53 190 701	54 555 876	-1 365 175	51 666 073	52 845 506	-1 179 433	61 526 906	65 853 830	-4 326 924	78 755 918	79 395 662	-639 744	81 432 986	82 192 877	-759 891
oswiecimski	75 221 651	76 208 245	-986 594	79 935 401	80 596 313	-660 912	83 773 736	83 572 950	200 786	105 733 136	108 898 357	-3 165 221	124 436 887	121 561 044	2 875 843	127 222 529	132 895 199	-5 672 670
proszowicki	19 281 161	19 220 895	60 266	20 202 855	21 252 749	-1 049 894	20 008 508	22 108 434	-2 099 926	25 152 412	25 398 591	-246 179	28 425 026	27 540 733	884 293	31 094 427	31 721 016	-626 589
suski	37 031 086	37 438 889	-407 803	40 675 788	40 800 092	-124 304	42 317 417	44 396 316	-2 078 899	47 963 644	50 738 118	-2 774 474	65 260 431	65 320 592	-60 161	64 350 673	65 340 433	-989 760
tarnowski	48 256 221	49 636 099	-1 379 878	45 177 422	48 356 679	-3 179 257	59 095 193	57 556 912	1 538 281	78 254 540	80 973 797	-2 719 257	98 374 080	102 024 201	-3 650 121	104 821 566	112 091 557	-7 269 991
tatrzański	35 449 099	35 272 444	176 655	36 195 184	37 967 005	-1 771 821	35 166 308	34 137 839	1 028 469	42 054 150	43 385 569	-1 331 419	55 240 032	54 350 932	889 080	72 239 148	77 554 465	-5 315 317
wadowicki	65 693 530	65 297 411	396 119	71 551 212	70 531 284	1 019 928	68 738 632	67 648 172	1 090 460	83 461 257	93 378 250	-9 916 993	99 084 505	97 605 071	1 479 434	108 221 054	114 048 078	-5 827 024
wielicki	25 961 573	25 891 611	69 962	28 798 781	28 901 447	-102 666	28 099 263	28 479 105	-379 842	35 618 837	41 604 178	-5 985 341	48 799 308	52 873 200	-4 073 892	56 660 157	57 781 240	-1 121 083

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

3. Budżety miast na prawach powiatu

Dochody ogółem miast na prawach powiatu w 2009 r. ukształtowały się na poziomie 3 935 mln zł. Największy udział w dochodach ogółem miast na prawach powiatu mają dochody własne (64, 7% ogółu dochodów). W strukturze dochodów ogółem dotacje stanowią 11,8%, natomiast subwencje 23,5% (w 2008 r. wartości te stanowiły odpowiednio 9,4% i 22,3%).

Tabela 121.

Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2008 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
<i>w złotych</i>					
Ogółem	3 708 205 204	3 886 970 403	-178 765 199		-178 765 199
Kraków	2 990 770 614	3 155 492 671	-164 722 057		-164 722 057
Nowy Sącz	315 030 383	323 982 782	-8 952 399		-8 952 399
Tarnów	402 404 207	407 494 950	-5 090 743		-5 090 743

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 122.

Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2009 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
<i>w złotych</i>					
Ogółem	3 935 271 998	4 229 722 812	-294 450 814		-294 450 814
Kraków	3 160 518 447	3 419 539 328	-259 020 881		-259 020 881
Nowy Sącz	336 235 375	351 178 661	-14 943 286		-14 943 286
Tarnów	438 518 176	459 004 823	-20 486 647		-20 486 647

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w 2009 r. wyniosły 4 230 mln zł, z czego 19,8% stanowiły wydatki majątkowe (839 mln zł). W strukturze wydatków ogółem, zrealizowanych przez miasta na prawach powiatu w 2009 r., udział wydatków majątkowych zwiększył się o 1,3 punktu procentowego w porównaniu do 2008 r. Wydatki na zadania bieżące poniesione

przez miasta na prawach powiatu wyniosły 3 390 mln zł i stanowiły 80,2% ogólnej kwoty wydatków poniesionych przez te jednostki.

Wszystkie miasta na prawach powiatu odnotowały wzrost dochodów i wydatków, przy czym najwyższy wzrost osiągnęło Miasto Tarnów (odpowiednio o 9,0% i 12,6%), a najniższy – miasto Kraków – o 5,7% i 8,4%.

Również wszystkie miasta na prawach powiatu Województwa Małopolskiego zanotowały deficyt w 2009 r. (na łączną kwotę 294,5 mln zł). Najwyższym niedoborem zamknął się budżet Miasta Krakowa (259 mln zł), a najniższym – Miasto Nowy Sącz (15 mln zł).

4. Budżet Województwa Małopolskiego

W 2009 r. dochody budżetu Województwa Małopolskiego zwiększyły się w stosunku do 2008 r. o 500 mln zł (tj. 53,7%). Dochody z subwencji ogólnej i dotacji były wyższe niż w roku 2008 odpowiednio o 15% i 223,8%, natomiast dochody z tytułu dochodów własnych zmniejszyły się o 19,8%. W strukturze dochodów ogółem największy udział miały dotacje (59,3%), dochody własne (30,0%) i subwencje (10,7%). W strukturze dotacji celowych, największą pozycję stanowiły dotacje rozwojowe na finansowanie Programów Operacyjnych MRPO i PO KL (85,4% ogółu dotacji celowych i 50,6% dochodów ogółem), na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (9,5%), na zadania własne (1,5%). W porównaniu z rokiem ubiegłym (2008) dotacje rozwojowe wzrosły o 552%, natomiast zmniejszyły się dotacje na zadania zlecone (o 11,9%) i na zadania własne (o 62,5%). Spadek dotacji na zadania własne związany był z zakończeniem realizacji zadań w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz w ramach Kontraktu dla Województwa Małopolskiego na lata 2007–2008.

Wydatki ogółem budżetu Województwa Małopolskiego wzrosły w porównaniu do roku 2008 o 575,1 mln zł, tj. o 62,3%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 54,6% (wzrost w stosunku do 2008 r. o 9,1 punktu procentowego). Główne kierunki wydatków budżetu Województwa to wydatki na realizację zadań z zakresu: transportu, które nadal są wydatkami priorytetowymi (37,8% ogółu wydatków, spadek o 1,4 punktu procentowego w stosunku do 2008 r.), kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (15,5%, spadek o 2,1 punktu procentowego w stosunku do 2008 r.), pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (8,6% wzrost o 2,6 punktu procentowego w stosunku do 2008 r.), przetwórstwa przemysłowego (6,8%), ochrony zdrowia (6,4%). Pozostałe wydatki stanowią 24,9% ogółu wydatków budżetu Województwa.

W 2009 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się deficytem w wysokości 68,2 mln zł (w 2008 r. nadwyżką w kwocie 6,9 mln zł).

Tabela 123.

Dochody Województwa Małopolskiego według ważniejszych źródeł powstawania (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2009/2008 w %
	2000	2002	2004	2006	2008	2009	
	<i>w tys. złotych</i>						
OGÓŁEM	272 328	324 131	486 119	628 037	930 262	1 430 238	153,75%
A. Dochody własne województwa	43 291	51 365	275 771	395 721	535 723	429 595	80,19%
w tym: udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	40 286	41 028	240 073	300 993	423 283	355 616	84,01%
B. subwencje i dotacje	229 037	272 766	210 348	232 316	394 539	1 000 643	253,62%
I. Subwencja ogólna	109 316	110 825	76 254	122 959	132 649	152 533	114,99%
<i>część oświatowa</i>	39 434	32 845	34 992	47 332	46 931	55 307	117,85%
<i>część wyrównawcza</i>	21 697	22 029	36 369	64 882	64 299	84 332	131,16%
<i>część drogowa</i>	48 185	55 951			19 419		
<i>część regionalna</i>			93	5 685		7 798	
uzupełnienie subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego			4 800	5 060	2 000	5 096	254,80%
II. Dotacje	119 721	161 941	134 094	109 357	261 890	848 110	323,84%
1) dotacje na zadania zlecone	52 985	70 561	63 163	33 757	91 127	80 292	88,11%
<i>bieżące</i>	4 875	43 117	19 169	20 585	53 169	41 187	77,46%
<i>inwestycyjne</i>	48 110	27 444	43 994	13 172	37 958	39 105	103,02%
2) dotacje na zadania własne	54 176	64 859	53 094	48 808	33 546	12 587	37,52%
<i>bieżące</i>	42 180	28 164	9 502	15 330	4 371	4 857	111,12%
<i>inwestycyjne</i>	11 996	36 695	43 592	33 478	29 175	7 730	26,50%
3) dotacje na zadania realizowane na podstawie porozumień	12 560	8 021	8 826	17 924	20 468	23 898	116,76%
<i>bieżące</i>	1 702	2 119	6 642	8 719	7 110	5 650	79,47%
<i>inwestycje</i>	10 858	5 902	2 184	9 205	13 358	18 248	136,61%
4) dotacje z funduszy celowych	0	18 500	9 011	8 868	5 711	7 372	129,08%
<i>bieżące</i>	0	1 231	368	462	547	1 167	213,35%
<i>inwestycje</i>	0	17 269	8 643	8 406	5 164	6 205	120,16%
5) dotacje rozwojowe					111 038	723 961	651,99%
<i>bieżące</i>					67 627	190 346	281,46%
<i>inwestycje</i>					43 411	533 615	1229,22%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela 124.
Struktura wydatków budżetu Województwa Małopolskiego według działań
klasyfikacji budżetowej (w tys. zł)

Dział	Wyszczególnienie	2000	struktura w %	2002	struktura w %	2004	struktura w %	2006	struktura w %	2008	struktura w %	2009	struktura w %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
010	Rolnictwo i łowiectwo	67 186	24,2	57 051	15,6	64 921	15,2	34 149	5,4	70 379	7,6	71 109	4,7
	w tym inwestycje	57 463	-	45 863	-	53 759	-	19 807	-	48 365	-	50 505	-
150	Przetwórstwo przemysłowe		-	9 886	2,7	31 011	7,3	18 969	3,0	21 285	2,3	101 184	6,8
	w tym inwestycje		-	4 344	-	1 925	-	5 598	-	4 162	-	34 009	-
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę							19					
600	Transport i łączność	75 894	27,3	145 799	39,9	126 528	29,9	238 401	37,9	362 311	39,2	566 184	37,8
	w tym inwestycje	12 597	-	67 505	-	42 788	-	99 575	-	213 392	-	392 638	-
630	Turystyka	413	0,1	722	0,2	1 548	0,4	1 470	0,2	2 558	0,3	5 931	0,4
	w tym inwestycje		-		-	4	-	30	-	-	-	2 029	-
700	Gospodarka mieszkaniowa	14	0,0	463	0,1	280	0,1	3 898	0,6	2 662	0,3	4 714	0,3
	w tym inwestycje	5	-	92	-	15	-	2 394	-	1 618	-	3 515	-
710	Działalność usługowa	2 103	0,8	2 097	0,6	1 437	0,4	1 993	0,3	3 113	0,3	2 161	0,1
	w tym inwestycje	109	-	29	-	9	-	12	-	5	-	-	-
720	Informatyka		-	0	-	224	0,1	3 864	0,6	6 005	0,7	1 575	0,1
	w tym inwestycje		-		-	152	-	3 483	-	5 282	-	956	-
750	Administracja publiczna	14 175	5,1	20 207	5,5	29 051	6,9	43 911	7,0	69 345	7,5	86 540	5,8
	w tym inwestycje	794	-	975	-	2 594	-	5 939	-	2 476	-	3 851	-
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa		-	417	0,1	0	-	568	-		-		-
752	Obrona narodowa							2		3		11	
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa		-	8	0,0	0	-		-	150	-	3 047	-
	w tym inwestycje									150		2 109	

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
757	Obsługa długu publicznego	38	0,0	4 232	1,2	6 548	1,5	5 998	1,0	8 707	0,9	10 276	0,7
801	Oświata i wychowanie w tym inwestycje	41 106 2 220	14,8 -	35 040 821	9,6 -	39 415 2 439	9,3 -	48 035 6 954	7,6 -	56 550 10 409	6,1 -	60 244 10 266	4,0 -
803	Szkolnictwo wyższe w tym inwestycje	- -	- -	4 253 3 894	1,2 -	997 282	0,2 -	6 852 4 382	1,1 -	9 477 9 404	1,0 -	34 943 34 932	2,3 -
851	Ochrona zdrowia w tym inwestycje	18 045 9 830	6,5 -	22 735 2 027	6,2 -	26 719 6 407	6,3 -	59 353 40 311	9,4 -	50 281 29 503	5,4 -	96 502 89 327	6,4 -
852	Pomoc społeczna w tym inwestycje	755 9	0,3 -	497 -	0,1 -	3 236 2 384	0,8 -	5 592 -	0,9 -	2 954 9	0,3 -	2 245 -	0,1 -
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w tym inwestycje	3 779 50	1,4 -	5 369 369	1,5 -	9 056 750	2,1 -	31 929 98	5,1 -	55 805 1 802	6,0 -	129 110 3 056	8,6 -
854	Edukacyjna opieka wychowawcza w tym inwestycje	5 340 205	1,9 0,1	3 388 697	0,9 0,2	6 843 354	1,6 0,1	23 647 2 184	3,8 0,3	15 821 3 139	1,7 0,3	13 975 35 263	0,9 2,4
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska w tym inwestycje	- -	- -	4 -	- -	94 -	- -	1 192 -	- -	2 220 -	- -	33 364 -	- -
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w tym inwestycje	47 103 3 278	17,0 -	50 519 3 031	13,8 -	73 744 23 112	17,4 -	95 800 36 397	15,2 -	162 791 75 831	17,6 -	232 263 121 654	15,5 -
925	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody w tym inwestycje	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	418 -	- -
926	Kultura fizyczna i sport w tym inwestycje	1 597 2 777 753	0,6 100	1 597 365 224	0,4 100	1 754 423 666	0,4 100	1 732 628 366	0,3 100	20 002 923 339	2,2 100	40 767 1 498 463	2,7 100
	OGÓŁEM w tym wydatki majątkowe	86 354	31,1	128 953	35,3	157 505	37,2	227 675	36,2	420 505	45,5	817 488	54,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela 125.
Wydatki Województwa Małopolskiego (w tys. zł)

Rok	Ogółem w zł	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
2000	277 753	6,3	9,8	-3,5
2002	365 224	3,8	1,9	1,9
2004	423 666	10,7	3,5	7,2
2006	628 366	17,6	1,0	16,6
2008	923 339	27,1	2,3	24,8
2009	1 498 463	62,3	3,5	58,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 126.
Wydatki Województwa Małopolskiego na inwestycje (w tys. zł)

Rok	Ogółem wydatki na inwestycje w zł	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
2000	86 354	-6,3	9,8	-16,1
2002	128 953	36,6	1,9	34,7
2004	137 165	-6,7	3,5	-10,2
2006	226 175	6,2	1,0	5,2
2008	419 131	41,9	2,3	39,6
2009	817 124	94,9	3,5	91,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS

Tabela 127.
Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w tys. zł)

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
Dochody	272 328	324 131	486 119	628 037	930 261	1 430 237
Wydatki	277 753	365 224	423 666	628 366	923 339	1 498 463
Wynik wykonania budżetu	-5 425	-41 093	62 453	-329	6 922	-68 226
w tym: nadwyżka „+”			62 453		6 922	
niedobór „-”	-5 425	-41 093		-329		-68 225

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

III. Fundusze celowe

Opracowanie: Beata Bobula, Ilona Patlewicz, Anna Szymacha

1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie stanowi ważny instrument Samorządu Województwa Małopolskiego dla finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska.

Dochodami WFOŚiGW są głównie wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych, pobieranych na podstawie ustaw i odrębnych przepisów z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska.

Tabela 128.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie – wpływy środków – stan na 31.12.2009 r. (w tys. zł).

Wyszczególnienie	Opłaty	kary	Spłaty pożyczek	Odsetki od pożyczek (w ujęciu kasowym)	Inne	Dochody finansowe	Razem
Stan środków na 01.01.2009							214 384
Plan	55 000	100	67 500	11 500	1 752	12 500	148 352
Wykonanie	55 133	95	67 640	13 127	1 752	13 494	151 240
% do planu	100	95	100	114	100	108	102

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Ostateczne planowane wpływy zostały wykonane w 102 % i wyniosły 151 240 tys. zł, co dało łącznie ze stanem środków na dzień 01.01.2009 r. kwotę w wysokości 365 624 tys. zł.

Tabela 129.

Finansowanie ochrony środowiska w podziale na dziedziny i formy finansowania przez WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r.

Dziedziny	Forma finansowania		Ogółem
	Pożyczki, kredyty [tys. zł]	Dotacje, dopłaty i umorzenia [tys. zł]	
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	97 350,9	15 851,7	113 202,6
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	713,6	2 283,0	2 996,6
Gospodarka odpadami	14 062,2	990,6	15 052,8
Pozostałe m.in. edukacja ekologiczna, wspomaganie zadań państwowego monitoringu środowiska, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, profilaktyka zdrowotna dzieci, wspieranie ekologicznych form transportu	14 418,7	18 042,2	32 460,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Środki WFOŚiGW przyznawane są na wniosek zainteresowanych stron w formie dotacji lub pożyczek. W 2009 r. WFOŚiGW w Krakowie udzielając pożyczek stosował preferencyjne oprocentowanie w odniesieniu do zmiany stopy redyskonta weksli określonej przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego w wysokości 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 4% rocznie.

W 2009 r. pożyczki udzielane przez Fundusz mogły być częściowo umarżane do wysokości:

- 45% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki budżetowe na zadania związane z ochroną wód, dla których umowa została podpisana po 01.01.2008 r., a dla umów podpisanych do 31.12.2007 r. 40% kwoty uzyskanej pożyczki,
- 35% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego lub jednostkę budżetową nie prowadzącą działalności gospodarczej (poza zadaniami związanymi z ochroną wód),
- 30% kwoty uzyskanej pożyczki w przypadku realizacji zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez podmioty gospodarcze i osoby fizyczne oraz pozostałych inwestorów pod warunkiem, że inwestycja została ukończona w terminie ustalonym w umowie, zostały osiągnięte zakładane i określone w umowie rzeczowe i ekologiczne efekty zadania oraz pożyczkobiorca spłacił co najmniej 60% pobranej pożyczki.

W 2009 r. Rada Nadzorcza i Zarząd Funduszu podjęły łącznie 139 uchwał o umorzeniu pożyczek na łączną kwotę 20 578 550,28 zł. Średnia wysokość umorzenia od udzielonych pożyczek wynosiła 26,09%.

W 2009 r. Zespół Analiz Finansowych i Kredytów Funduszu prowadził obsługę 623 umów pożyczek na kwotę umowną 568 239 710,60 zł oraz zawarł 150 umów na łączną kwotę 135 785 971,09 zł.

Z ogółu zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, ze środków Funduszu dofinansowane zostały przedsięwzięcia związane z gospodarką wodną, ochroną powietrza atmosferycznego i powierzchni ziemi.

Tabela 130.

Budowa sieci kanalizacyjnych realizowana z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r.

Lp.	Wnioskodawca	Długość sieci kanalizacji [mb]	Ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni [m ³ /rok]
1	Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o., Nowy Targ (kanalizacja: Czarny Dunajec, Podczerwone, Suche, Zębie, Poronin, Waksmudz, Bańska Niżna)	46 271,00	136 304,00
2	Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o., Nowy Targ (kanalizacja: Witów, Chochołów)	23 284,00	62 370,00
3	Wadowickie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Wadowicach	38 900,00	171 263,00
4	Spółka Komunalna „Dorzecze Białej” Sp. z o.o.	19 300,00	54 421,00
5	Miasto i Gmina Myślenice	45 117,75	273 531,00
6	Gmina Koszyce	31 148,00	58 867,00
7	Gmina Sułkowice	19 620,50	75 913,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Ogółem w 2009 r. zostało zawartych 57 umów dotyczących budowy sieci kanalizacji sanitarnych. Łączna długość wykonanych kolektorów sanitarnych wyniosła 242,85 km co umożliwiło odprowadzenie 962,32 tys. m³ ścieków do oczyszczalni.

Tabela 131.

Budowa oczyszczalni ścieków realizowana z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r.

Lp.	Wnioskodawca	Ilość ścieków [m ³ /d]	Redukowany ładunek BZT ⁵ [kg/rok]
1	Wadowickie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Wadowicach	757 375,00	434 171,15
2	Gmina Czernichów	262 800,00	114 318,00
3	Gmina Jabłonka	146 000,00	62 050,00
4	Gmina Koszyce	141 300,00	45 907,90
5	Gmina Limanowa	83 950,00	36 434,30
6	Gmina Bochnia	60 200,00	26 800,00
7	Gmina Gnojnik	54 740,00	24 296,00
8	Gmina Skała	24 820,00	8 314,70
9	Gmina Lipinki	4 380,00	1 642,50
10	Przedsiębiorstwo gastronomiczno –produkcyjno – handlowe „U Jędrusia” w Krakowie	61 320,00	24 522,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Pomoc udzielona przez WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r. pozwoliła także na realizację budowy, rozbudowy i modernizacji 10 oczyszczalni ścieków. Przepustowość wykonanych w 2009 r. oczyszczalni ścieków wyniosła 1 269,43 m³/d. Redukcja ładunku BZT⁵ to 200,19 tys. kg/rok.

Tabela 132.

Ważniejsze zadania w ochronie powietrza realizowane z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r.

Lp.	Wnioskodawca	Zadanie	Rodzaj i wielkość udzielonej pomocy [zł]
1.	Zakład Farmaceutyczny „Amara” Sp z o.o. w Krakowie	Wymiana kotłów węglowych na gazowe kondensacyjne w ZF AMARA–ul. Stacyjna 5 w Krakowie	Pożyczka 75 060
2.	Miejskie Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich Sp. z o.o. w Krakowie	Wymiana palników olejowych na gazowe	Pożyczka 243 545
3.	Gmina Łużna	Przebudowa kotłowni węglowej na kotłownię gazową w budynku Ośrodka Zdrowia w Łużnej	Pożyczka 75 598
4.	Gmina Iwanowice	Wymiana pieców kaflowych węglowych na kocioł kondensacyjny w budynku SP w Damicach, Gmina Iwanowice	Dotacja 36 100
5.	Gmina Tuchów	Modernizacja kotłowni węglowej na gazową wraz z instalacją kolektorów słonecznych w Przedszkolu Publicznym w Tuchowie	Dotacja 58 833
6.	Powiat Miechowski	Wymiana starej energochłonnej kotłowni węglowej w budynku ZS nr 1 w Miechowie	Dotacja 76 923

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WFOŚiGW w Krakowie

Przy udziale środków finansowych WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r. zlikwidowano 11 kotłowni opalanych paliwem stałym, w miejsce których powstało 11 kotłowni gazowych.

WFOŚiGW w Krakowie udzielił również w 2009 r. dofinansowania na montaż instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii w postaci kolektorów słonecznych, pompy ciepła oraz geotermii.

W zakresie ochrony powierzchni ziemi i gospodarki odpadami WFOŚiGW w Krakowie w 2009 r. przyznał dofinansowanie na realizację następujących zadań:

- „Rekultywacja zbiorników Czchów–Rożnów w miejscowości Tęgoborze etap III” Związek Gmin Jeziora Rożnowskiego – pożyczka w wysokości 2 390 649 zł,
- „Zabezpieczenie odpadów azbestowych na terenie gminnego centrum handlowego w Szczucinie” Gmina Szczucin – pożyczka w wysokości 1 326 994 zł,
- „Rozbudowa Składowiska Odpadów Komunalnych w Kętach” Komax Sp. z o.o. – pożyczka w wysokości 702 573 zł,
- „Zabezpieczenie odpadów azbestowych poprzez wykonanie nawierzchni asfaltowej – ul. Piłsudskiego 42, Szczucin” Euromex Sp. z o.o., Dąbrowa Tarnowska – pożyczka w wysokości 479 072,80 zł,

– „Rozbudowa sortowni odpadów zmieszanych” Zakład Gospodarki Komunalnej „Bolesław” Sp. z o.o., Bolesław – pożyczka w wysokości 358 900 zł.

W 2009 r. WFOŚiGW w Krakowie przyznał również środki na:

- Działania w zakresie ograniczania emisji, zużycia wody oraz efektywnego wykorzystywania paliw. Dofinansowanie z Funduszu 8 546 720 zł.
- Inwestycje realizowane w ramach Programu „Orlik Plus”. Dofinansowanie z Funduszu 1 291 205 zł.
- Edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju (radiowe i telewizyjne programy ekologiczne, konkursy ekologiczne, publikacje broszur, folderów, zadania edukacyjne realizowane w szkołach i przedszkolach, szkolenia dla administracji szczebla gminnego). Dofinansowanie z Funduszu 987 554 zł.
- Działania polegające na zapobieganiu i likwidacji poważnych awarii i ich skutków oraz w ramach realizacji programu zrównoważonego rozwoju ochrony środowiska województwa małopolskiego – wyposażenie jednostek Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej województwa małopolskiego w sprzęt do ograniczania i likwidacji nadzwyczajnych zagrożeń środowiska w łącznej kwocie: 6 928 377 zł. Środki te przekazano Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, gminom: Michałowice, Biskupice, Zielonki, Skrzyszów, Siepraw, Żabno, Szerzyny, Nowe Brzesko, Mszana Dolna, Kamienica, Podegrodzie, Miastu Jordanów oraz jednostkom Ochotniczej Straży Pożarnej w Osielcu i Pałecznicy, na zakup nowych i używanych samochodów do ratownictwa techniczno – chemiczno – ekologicznego. Ponadto Fundusz udzielił dotacji w wysokości 317 149,37 zł dla Województwa Małopolskiego na zadanie pn. „Doposażenie jednostek OSP w sprzęt do ratownictwa techniczno–chemiczno–ekologicznego”, w ramach którego zakupiono: 20 pomp szlamowych z osprzętem, 4 zestawy do oświetlenia terenu akcji ratowniczej, 10 motopomp pożarniczych przenośnych z zestawem do ograniczania stref skażeń ekologicznych, 18 zestawów do ratownictwa medycznego typu PSP R1. Sprzęt ten przekazano 45 jednostkom OSP znajdującym się na terenie Województwa Małopolskiego.
- Zadania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej. Przy udziale środków pomocowych Funduszu w łącznej kwocie 4 313 797 zł, Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie (MZMiUW) realizował zadania w zakresie podwyższania i modernizacji wałów. Ponadto kwotą 250 000,00 zł zasilili działania MZMiUW w zakresie wyposażenia Wojewódzkiego Magazynu Przeciwpowodziowego w Krakowie /agregat prądotwórczy i 2 agregaty pompowe/ w ramach zadania „Ochrona środowiska przed skażeniem wodami powodziowymi”.
- Wspomaganie zadań państwowego monitoringu środowiska: monitoringu jakości wód, jakości powietrza, opracowanie raportu o stanie środowiska, raportu z realizacji programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami województwa małopolskiego, opracowanie programu ochrony powietrza dla 9 stref, zakup oprogramowania w zakresie opłat za korzystanie ze środowiska oraz budowy i wdrożenia systemu udostępniania informacji o środowisku przez jednostki publiczne. Dofinansowanie z Funduszu 3 289 247 zł.
- Prace pielęgnacyjne–konserwacyjne zabytkowych drzewostanów oraz zadrzewianie i zakrzewianie.
- Profilaktykę zdrowotną oraz wypoczynek dzieci z obszarów ekologicznie zagrożonych, na których występują przekroczenia norm zanieczyszczeń środowiska.

2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

Wojewódzki Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) jest funduszem celowym, na który składają się głównie należności i opłaty roczne, związane z wyłączeniem gruntów z produkcji rolniczej. FOGR działa na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U.2004.121.1266). Celem funduszu jest ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych.

Tabela 133.

Plan przychodów i wydatków Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych

L.p.	Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
I	Stan FOGR na początku roku	1 796 474	2 641 516	2 152 306	4 039 178	3 223 770	7 192 338
II	Przychody	4 380 857	6 358 805	8 463 143	7 345 933	19 368 138	9 944 981
	Przelewy z Centralnego FOGR	1 000 000	1 350 000	1 470 000	1 300 000	4 000 000	2 300 000
	Przychody własne w tym:	3 380 857	5 008 805	6 993 143	6 045 933	15 368 138	7 644 981
	Wpływy z opłat za wyłączenie gruntów z produkcji rolniczej	3 038 176	4 776 476	6 842 642	5 925 552	14 961 615	7 434 340
	Odsetki od środków na rachunku bankowym	342 681	232 329	150 501	120 381	406 523	210 641
III	Wydatki	4 619 406	6 702 252	6 906 346	7 781 547	15 399 570	11 408 011
1	Wydatki bieżące	4 554 329	6 586 911	5 446 570	6 238 632	12 078 789	9 115 461
	Przelewy na centralny FOGR	590 747	981 342	1 069 262	1 167 859	2 690 703	1 412 219
	Opłaty komornicze, pozostałe wydatki	5 340	2 122	8 662	8 327	13 229	18 850
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (remont dróg rolniczych, zbiorników małej retencji)	3 958 242	5 603 447	4 368 646	5 062 446	9 374 857	7 684 392
2	Wydatki inwestycyjne	65 077	115 341	1 459 776	1 542 915	3 320 781	2 292 550
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (remont dróg rolniczych)	-	-	1 295 986	158 579	3 290 962	2 292 550
	Wydatki zgodnie z art. 25, ust. 1, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (zakup sprzętu komputerowego)	65 077	115 341	163 790	1 384 336	29 819	-
IV	Stan FOGR na koniec roku	1 557 925	2 298 069	3 709 103	3 603 564	7 192 338	5 729 308

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2009.

FOGR dzieli się na fundusz terenowy i centralny. Fundusz centralny tworzony jest z 20% dochodów funduszu terenowego i dysponuje nim Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Środkami funduszu terenowego dysponuje Samorząd Województwa i przeznacza je zgodnie z w/w ustawą, na:

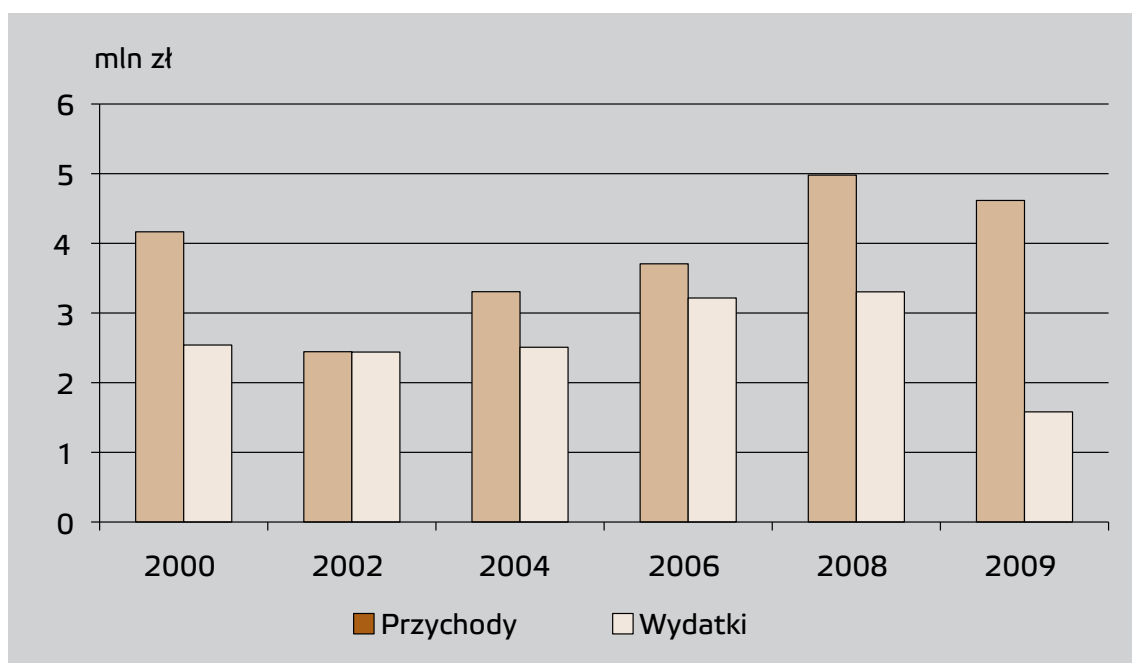
- budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- budowę i renowację zbiorników służących małej retencji,
- zakup sprzętu pomiarowego i informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych.

W 2009 r. środki FOGR spożytkowane zostały w Małopolsce na poprawę jakości sieci dróg dojazdowych do pól w całym województwie a także na zakup sprzętu informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych.

3. Wojewódzki Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

Fundusz Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym (FGZGiK) utworzony został na mocy ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U.2000.100.1086). FGZGiK dzieli się na fundusz centralny będący w dyspozycji Głównego Geodety Kraju, fundusze wojewódzkie będące w dyspozycji marszałków oraz fundusze powiatowe, dysponowane przez starostów.

Wykres 124.
Analiza Przychodów i Wydatków Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

Źródło danych: Sprawozdania z wykonania budżetu Województwa Małopolskiego za lata: 2000, 2002, 2004, 2006, 2008 i 2009.

Tabela 134.

Wykonanie Planu Przychodów i Wydatków Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Zasobem Geodezyjnym i Kartograficznym

L.p.	Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
I	Stan FGZGiK na początku roku	866867	2184108	2 395 779	2998334	3 818 010	5493457
II	Przychody	4165473	2444580	3305959	3706168	4 979 326	4615672
1	Przelewy z PFGZGiK na CFGZGiK i WFGZGiK	3866547	2115876	2983096	3377268	4 556 393	4274869
2	Dochody własne	298926	276320	322863	328899	422933	340780
3	Wpływy ze sprzedaży map oraz innych materiałów informacyjnych wojewódzkiego FGZGiK i wpływy z usług i opłat za udostępnienie z zasobu	66067	147975	227062	212391	243191	167934
4	Zwrot dotacji wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem lub pobranych w nadmiernej wysokości	232837	104457	79368	116508	172736	172846
5	Wpływy z różnych opłat	-	2	240	-	7006	-
6	Odsetki	22	23886	-	-	-	0
7	Inne zwiększenia	73172	52384	16193	-	-	23
III	Wydatki	2540503	2439682	2508522	3215620	3 303 879	1581032
1	Wydatki bieżące w tym:	2540503	2105902	1851764	608603	2 909 466	700749
1.1	Dotacje (nieinwestycyjne) na powiatowe FGZGiK	200000	400000	-	492500	-	200000
1.2	Zakup drobnego sprzętu i wyposażenia	69316	115353	77101	87684	118955	40105
1.3	Aktualizacja i modernizacja zasobu geodezyjno-kartograficznego oraz utrzymanie i techniczna obsługa tego zasobu	304134	504979	252448	520919	470021	460644
1.4	Przelewy redystrybucyjne	1967053	2143508	1522215	1721524	2 320 490	2170766
1.4.1	Przelewy na centralny FGZGiK	1959278	2143508	1522215	1721524	2 320 490	2170766
1.4.1	Przelewy na CFGZGiK	7775	-	-	-	-	-
2	Wydatki inwestycyjne	-	193364	656758	799516	381 664	872426
2.1	Wydatki inwestycyjne funduszy celowych	-	20000	656758	-	-	-
2.2	Wydatki na zakupy inwestycyjne	-	173364	-	307016	326664	672426
2.3	Dotacje z funduszy celowych na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych jednostek sektora finansów publicznych	-	-	-	492500	55000	200000
	Inne zmniejszenia	69640	140416	53797	85977	12749	7857
IV	Stan FGZGiK na koniec roku	2495369	2189006	3 139 419	3488881	5 493 457	6357331

Podział FGZGiK wynika przede wszystkim z konieczności racjonalizacji wydatków na zadania wymienione w ustawie Prawo geodezyjne i kartograficzne.

Najważniejszymi przychodami wojewódzkich FGZGiK są wpływy:

- ze sprzedaży map oraz innych materiałów i informacji z zasobów wojewódzkich,
- z opłat za czynności związane z prowadzeniem tych zasobów,
- z wpłat z funduszy powiatowych w wysokości 10% ich wpływów, przekazywane w okresach kwartalnych, w ciągu 30 dni od zakończenia kwartału,
- odsetki bankowe.

Środki FGZGiK przeznaczone są na uzupełnienie środków budżetowych, niezbędnych do sfinansowania zadań związanych z aktualizacją i utrzymywaniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego szczebla wojewódzkiego w tym opracowań bazodanowych (Topograficzna Baza Danych), map tematycznych, systemów GIS jak i zarówno na zakup urządzeń i wyposażenie lokali niezbędnych do prowadzenia tego zasobu, szkolenia pracowników służby geodezyjnej i kartograficznej, zatrudnionych do prowadzenia zasobu (w zakresie jego aktualizacji i utrzymywania).

IV. Programy pomocowe¹

Opracowanie: Andrzej Binda

Opracowanie zostało wykonane w oparciu o udostępnione przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego zestawienie umów/decyzji o dofinansowanie projektów, będące wyciągiem z Krajowego Systemu Informatycznego (KSI SIMIK 07-13) – w podziale na województwa, powiaty i gminy.

Zaprojektowany algorytm przeliczania oparty jest na miejscach realizacji zarejestrowanych we wnioskach o dofinansowanie i umowach o dofinansowanie – działa tylko przy poprawnie zdefiniowanych w KSI SIMIK 07-13 miejscach realizacji. W związku z tym, że nigdzie w KSI nie zostało zaprojektowane sztywne przypisanie konkretnych wartości do konkretnych miejsc realizacji, dane prezentowane w raportach należy traktować jako przybliżone, wyliczane w jeden ustalony sposób:

1. Województwa mają udziały proporcjonalnie w ramach Projektu: udział Województwa = kwota Projektu dzielona przez liczbę Województw.

2. Powiaty mają udziały proporcjonalnie, ale w ramach swojego Województwa: udział Powiatu = kwota udziału Województwa dzielona przez liczbę Powiatów w ramach danego Województwa.

3. Gminy mają udziały proporcjonalnie, ale w ramach swojego Powiatu: udział Gminy = kwota udziału Powiatu dzielona przez liczbę Gmin w ramach danego Powiatu.

W przypadku projektów, w których nie wskazano szczegółowego obszaru realizacji, wartość projektu nie była dzielona na mniejsze jednostki administracyjne. Powoduje to automatycznie zmniejszenie przeciętnej wartości podpisanych umów w przeliczeniu na mieszkańca w mniejszych jednostkach administracyjnych

Opracowanie obejmuje informacje o Programach Operacyjnych:

- Infrastruktura i Środowisko,
- Innowacyjna Gospodarka,
- Kapitał Ludzki,
- Pomoc Techniczna,
- Rozwój Polski Wschodniej,
- Regionalnych Programach Operacyjnych.

1. Podpisane umowy ogółem

Wartość podpisanych umów na mieszkańca w Polsce wg stanu na 31 grudnia 2009 wyniosła 3033 zł. Z wartości umów ogółem, wynoszącej 115,6 mld zł, umowy wartości 99,4 mld zł (prawie 86%) przypisane są do województw, pozostałe 14% mają charakter ogólnopolski bądź ponadwojewódzki.

Średnia wartość podpisanych umów we wszystkich programach w przeliczeniu na mieszkańca wyniosła w województwie małopolskim 2430 zł, co stawia województwo na 11 pozycji w skali kraju.

¹ stan na 31 grudnia 2009

Mapa 27.

Średnia wartość podpisanych umów we wszystkich programach na 1 mieszkańca w województwach

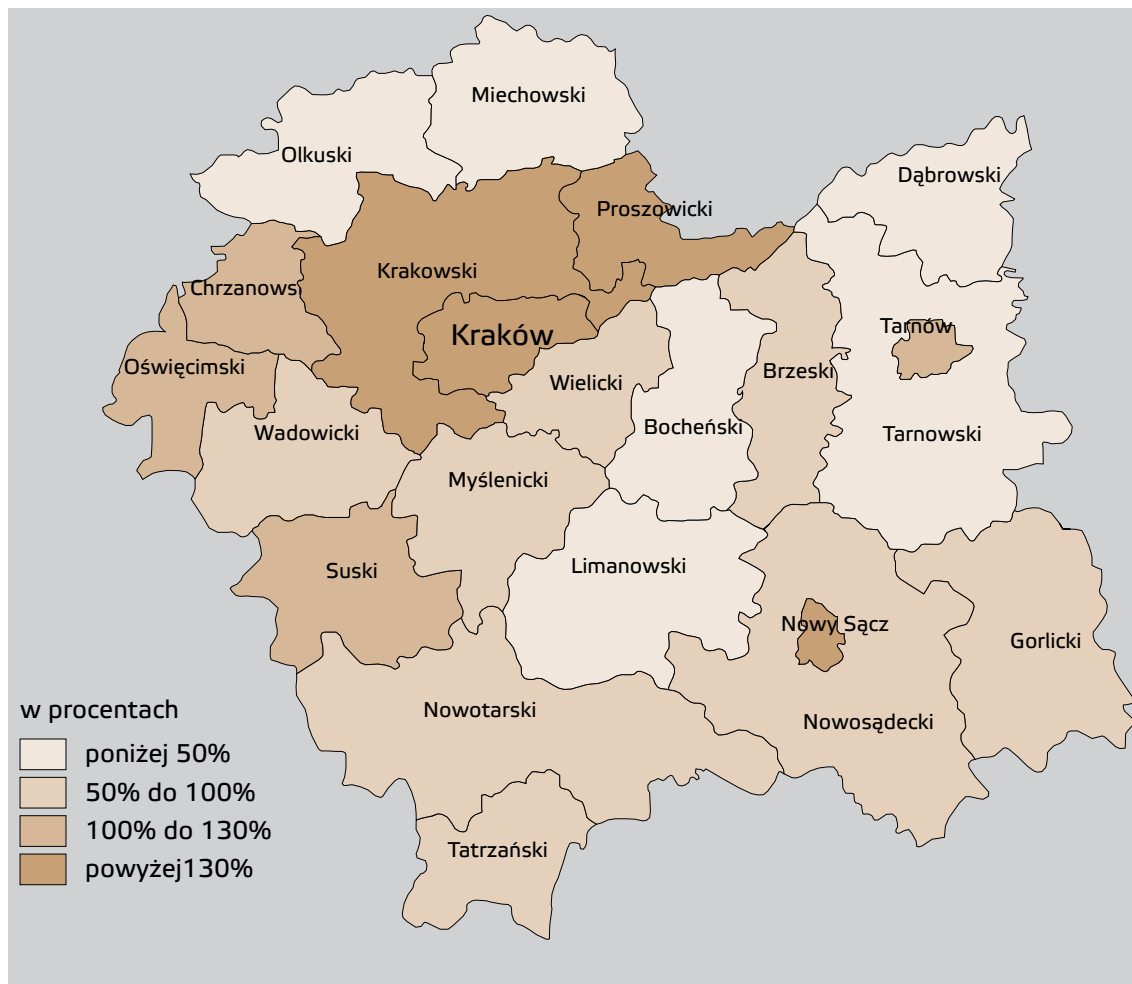

Źródło: opracowanie własne

W województwie małopolskim wartość podpisanych umów ogółem wyniosła 8,0 mld zł, w tym 0,5 mld zł stanowią projekty, których nie można przypisać do konkretnych powiatów, natomiast w powiatach na łączną wartość 7,4 mld zł wszystkich projektów, 0,6 mld stanowi wartość projektów nie dających się rozszacować na poziom gminny.

Przeciętna wartość projektów w przeliczeniu na mieszkańca w powiatach wyniosła 2429 zł, najwyższa w powiatach: proszowickim (3850 zł), mieście Nowy Sącz (3458 zł) i mieście Krakowie (3458 zł).

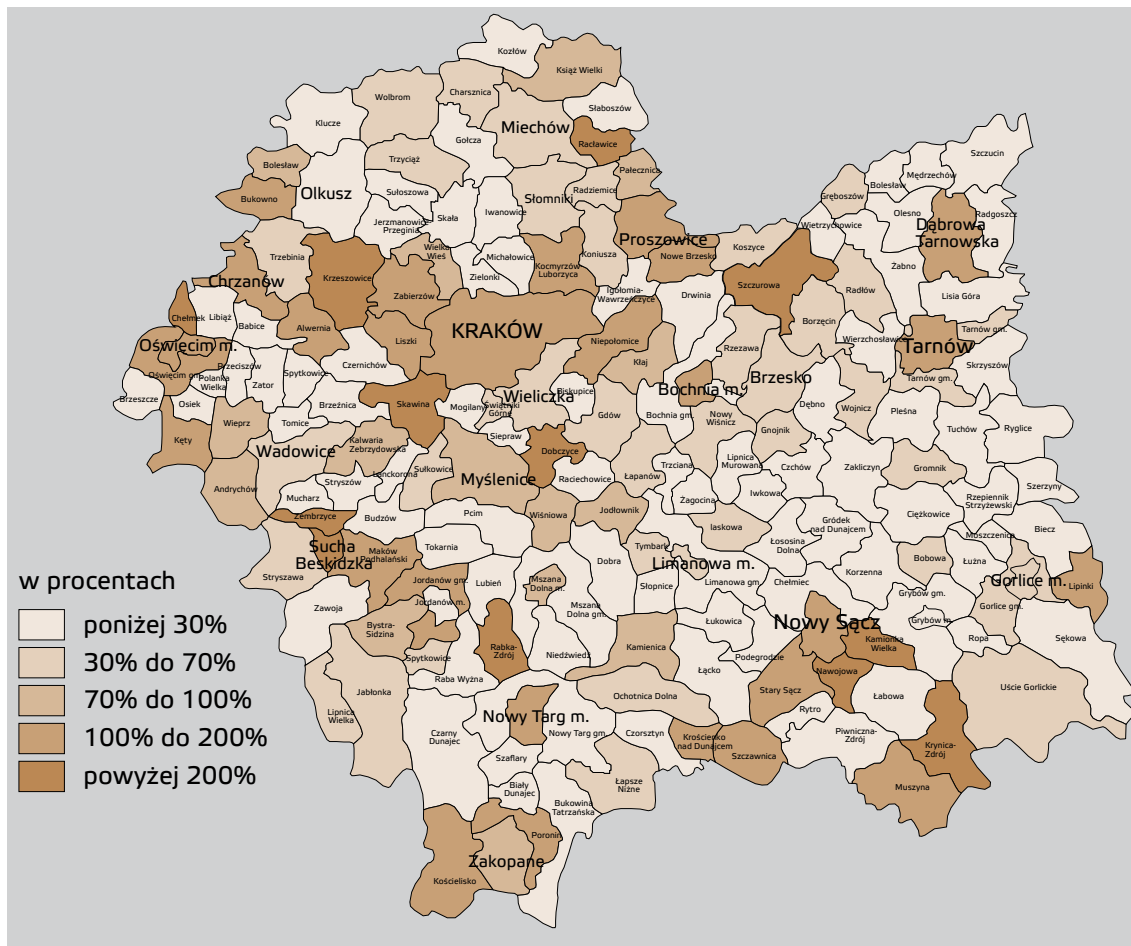
Mapa 28.
Przeciętna wartość projektów we wszystkich programach na 1 mieszkańca w powiatach

Źródło: opracowanie własne

W przekrojach gminnych przeciętna wartość projektu wyniosła 2081 zł, najwyższą odnotowano w Zembrzycach (7511 zł), Skawinie (7426 zł), Nawojowej (7168 zł), Chełmku (6967 zł), Szczurowej (6826 zł).

Mapa 29.
Przeciętna wartość projektów we wszystkich programach na 1 mieszkańca w gminach

Źródło: opracowanie własne

2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Wartość podpisanych umów na mieszkańca w Polsce wg stanu na 31 grudnia 2009 wyniosła 777 zł. Z wartości umów ogółem, wynoszącej 29,6 mld zł, umowy wartości 26,8 mld zł przypisane są do województw.

Średnia wartość podpisanych umów w programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko w przeliczeniu na mieszkańca wyniosła w województwie małopolskim 328 zł, co stawia województwo na 9 pozycji w skali kraju. Łączna wartość podpisanych umów w Małopolsce wyniosła 1,1 mld zł

Mapa 30.

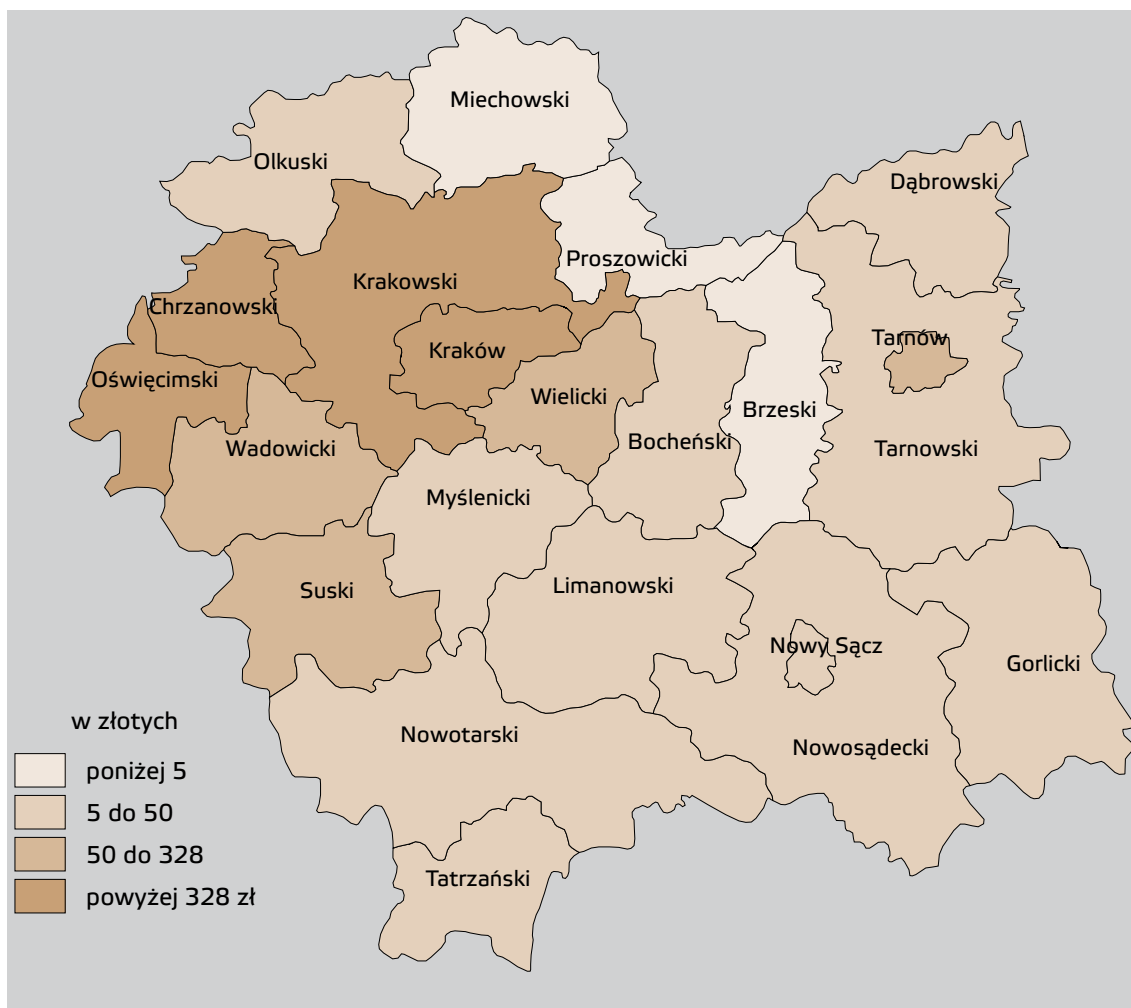
Średnia wartość podpisanych umów w POIŚ na 1 mieszkańca w województwach

Źródło: opracowanie własne

Najwyższa przeciętna wartość projektów w przeliczeniu na mieszkańca odnotowana została w powiatach: mieście Krakowie (1805 zł), krakowskim (915 zł) i oświęcimskim (894 zł). Program nie był realizowany w powiatach brzeskim, miechowskim i proszowickim.

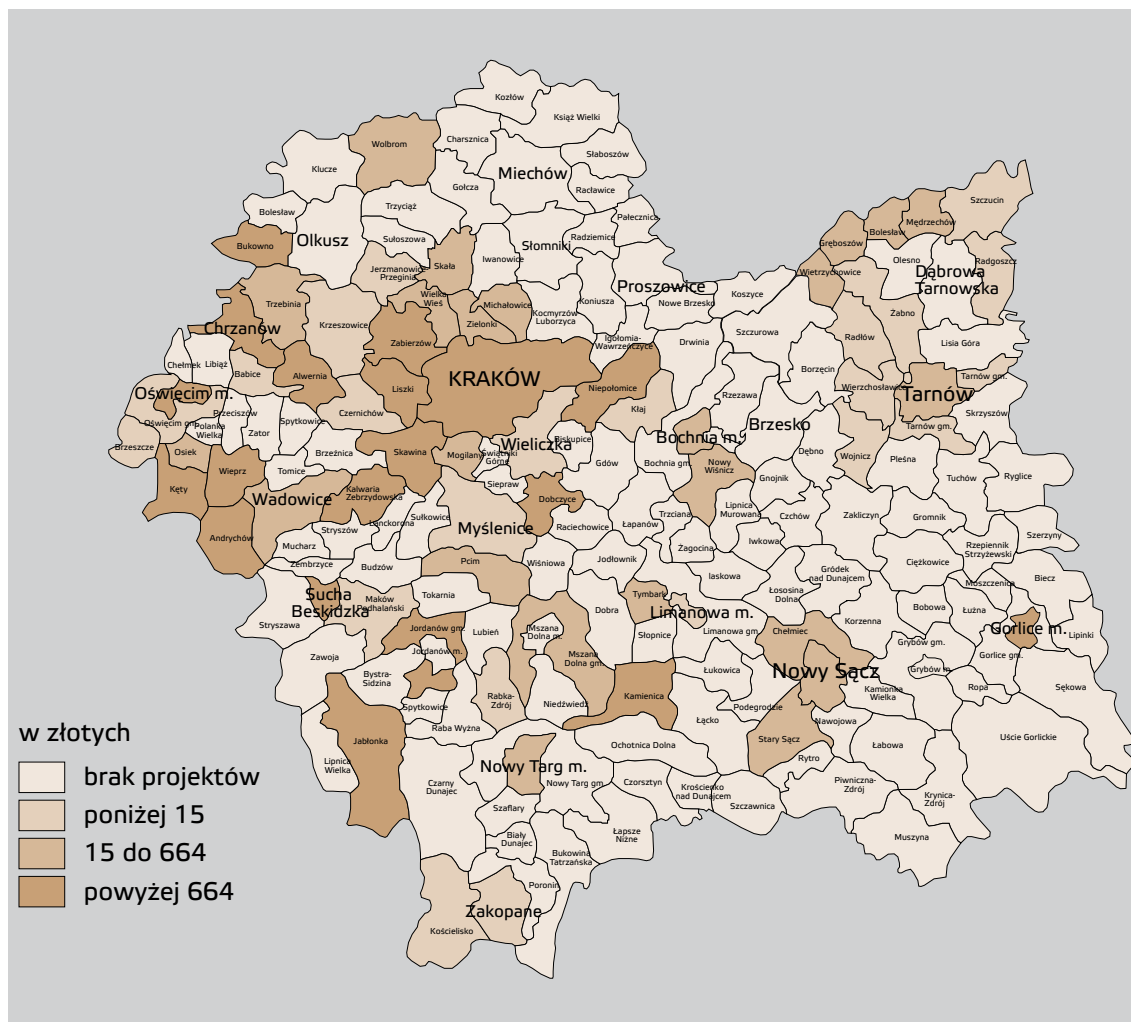
Mapa 31.
Średnia wartość projektów w POiŚ na 1 mieszkańca w powiatach

Źródło: opracowanie własne

W przekrojach gminnych najwyższą przeciętną wartość projektu odnotowano w Skawinie (3165 zł), Kętach (3389 zł), Zabierzowie (3851 zł), Niepołomicach (3399 zł), Alwerni (4032). Program Infrastruktura i środowisko był realizowany w 63 gminach

Mapa 32.
Średnia wartość projektów w POiŚ na 1 mieszkańca w gminach

3. Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Wartość podpisanych umów na mieszkańca w Polsce wg stanu na 31 grudnia 2009 wyniosła 429 zł. Z wartości umów ogółem, wynoszącej 16,3 mld zł, umowy wartości 10,5 mld zł (64,4 %) przypisane są do województw.

Średnia wartość podpisanych umów w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki w przeliczeniu na mieszkańca wyniosła w województwie małopolskim 281 zł, co stawia województwo na 8 pozycji w skali kraju.

Mapa 33.

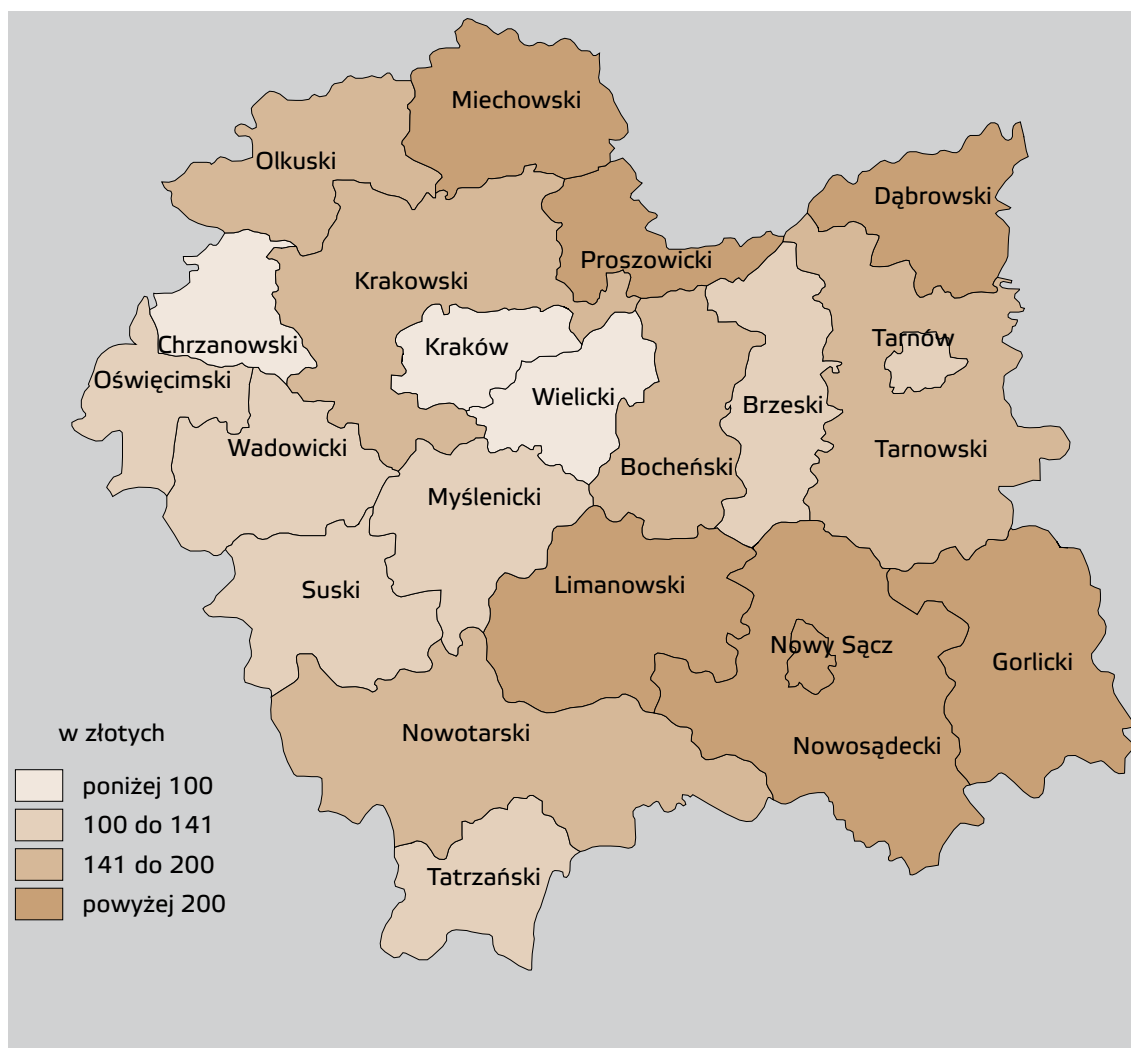
Średnia wartość podpisanych umów w POKL na 1 mieszkańca w województwach

Źródło: opracowanie własne

W województwie małopolskim wartość podpisanych umów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki wyniosła 992,4 mln zł, z tego 457,4 mln przypisanych jest do powiatów. Przeciętna wartość projektów na mieszkańca w powiatach wyniosła zatem 141 zł. Najwyższa wartość osiągnięto w powiatach: proszowickim (282 zł), miechowskim (261 zł), dąbrowskim (255 zł).

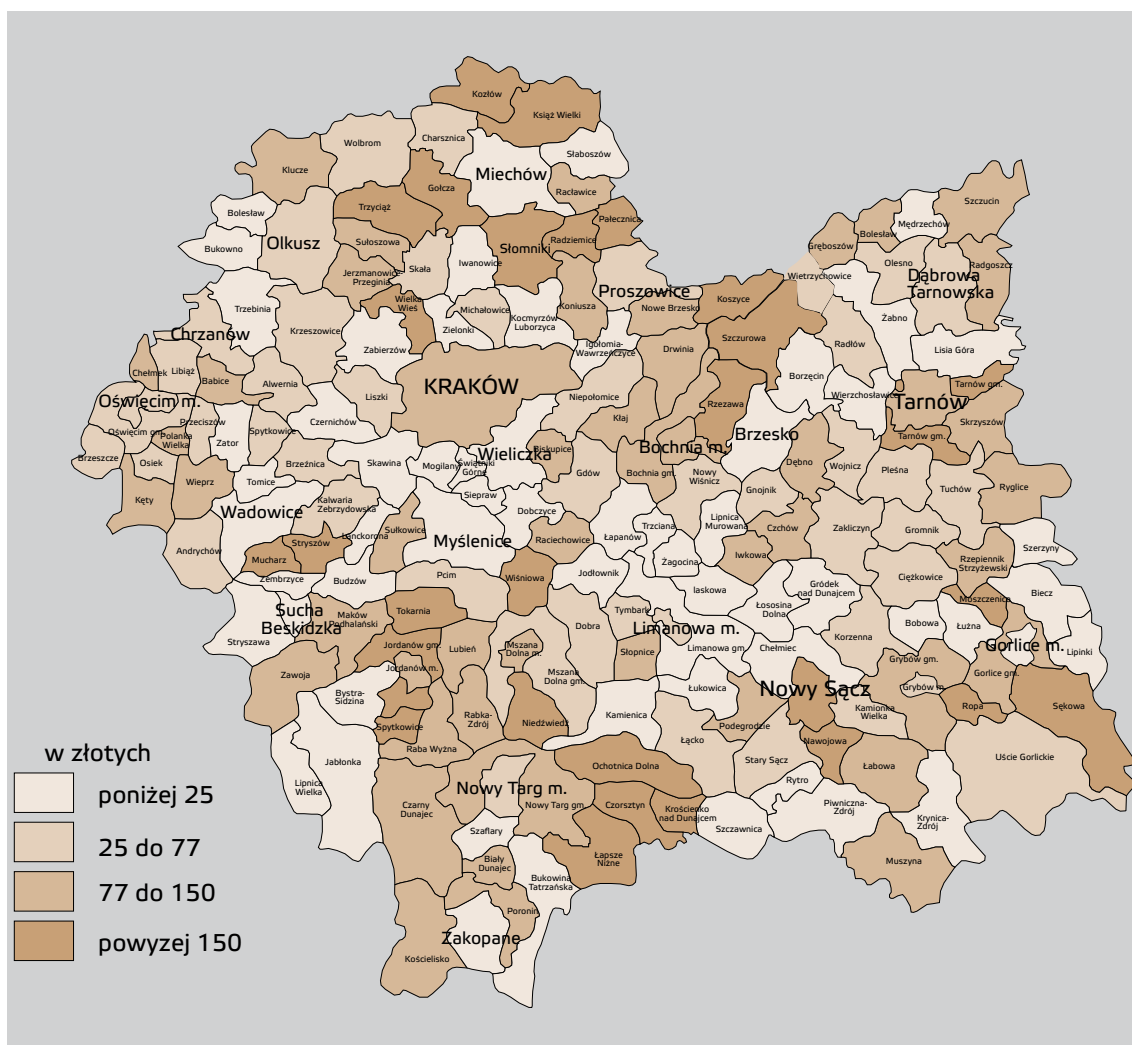
Mapa 34.
Średnia wartość projektów w POKL na 1 mieszkańca w powiatach

Źródło: opracowanie własne

Do poziomu gminnego udaje się przypisać projekty łącznej wartości 253,7 mln zł, co daje średnią per capita w wysokości 77 zł. Najwyższą przeciętną wartość projektu odnotowano w Radziemicach (631 zł), Łapszach Niżnych (490 zł), Książu Wielkim (463 zł), Trzyciążu (436 zł), Kozłowie (427 zł).

Mapa 35.
Średnia wartość projektów w POKL na 1 mieszkańca w gminach

Źródło: opracowanie własne

4. Regionalne Programy Operacyjne

Wartość podpisanych umów w przeliczeniu na mieszkańca w Polsce wg stanu na 31 grudnia 2009 r. wyniosła 975 zł. Łączna wartość podpisanych umów wyniosła 37,3 mld zł.

Średnia wartość podpisanych umów w Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym w przeliczeniu na mieszkańca wyniosła w województwie małopolskim 1156 zł, co stawia region na 6 pozycji w skali kraju.

Mapa 36.

Średnia wartość podpisanych umów RPO na 1 mieszkańca w województwach

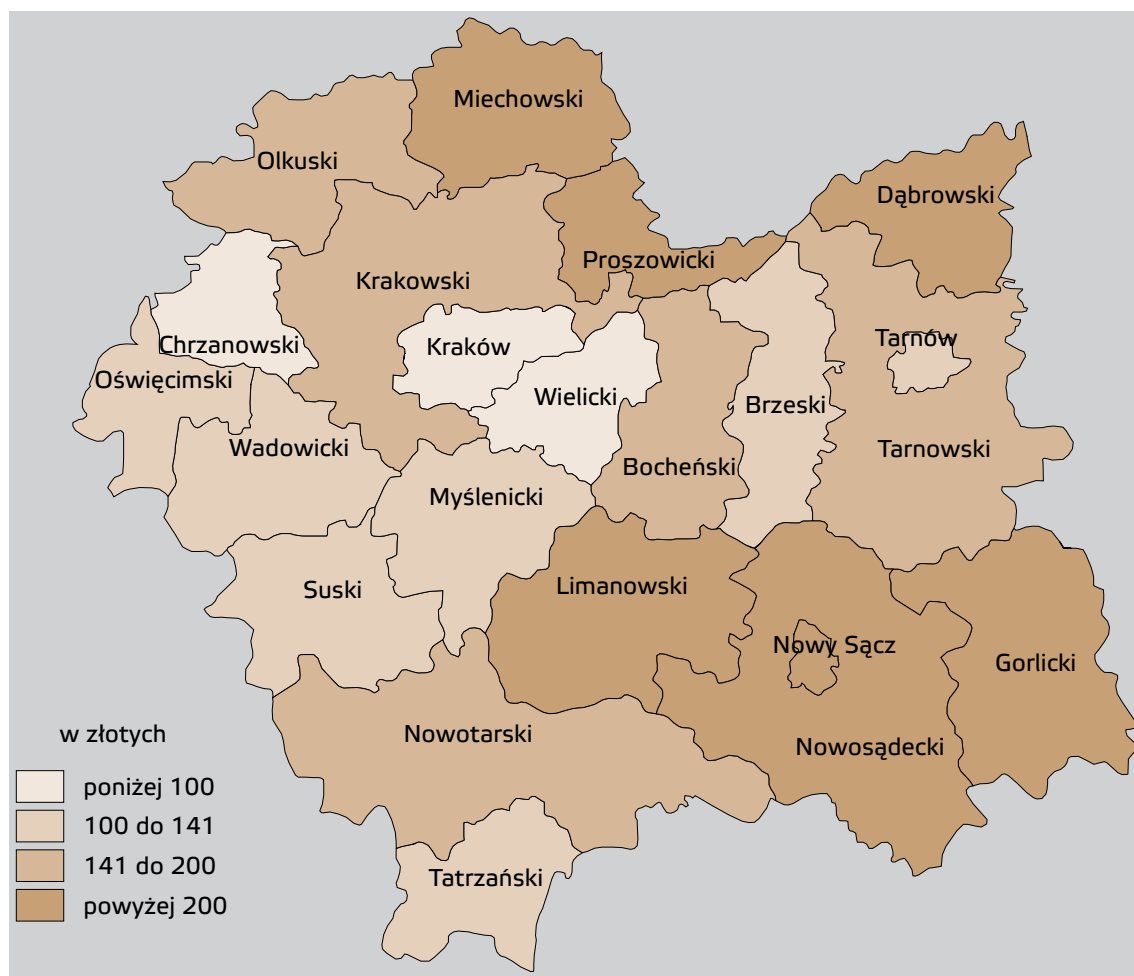
Źródło: opracowanie własne

W województwie małopolskim wartość podpisanych umów w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego wyniosła 3,8 mld zł, z tego 3,7 mld przypisanych jest do powiatów.

Przeciętna wartość projektów na mieszkańca w powiatach wyniosła zatem 1139 zł. Najwyższą wartość osiągnięto w powiatach: proszowickim (3553zł), mieście Tarnowie (2014 zł), suskim (1819 zł).

Mapa 37.

Średnia wartość projektów RPO na 1 mieszkańca w powiatach

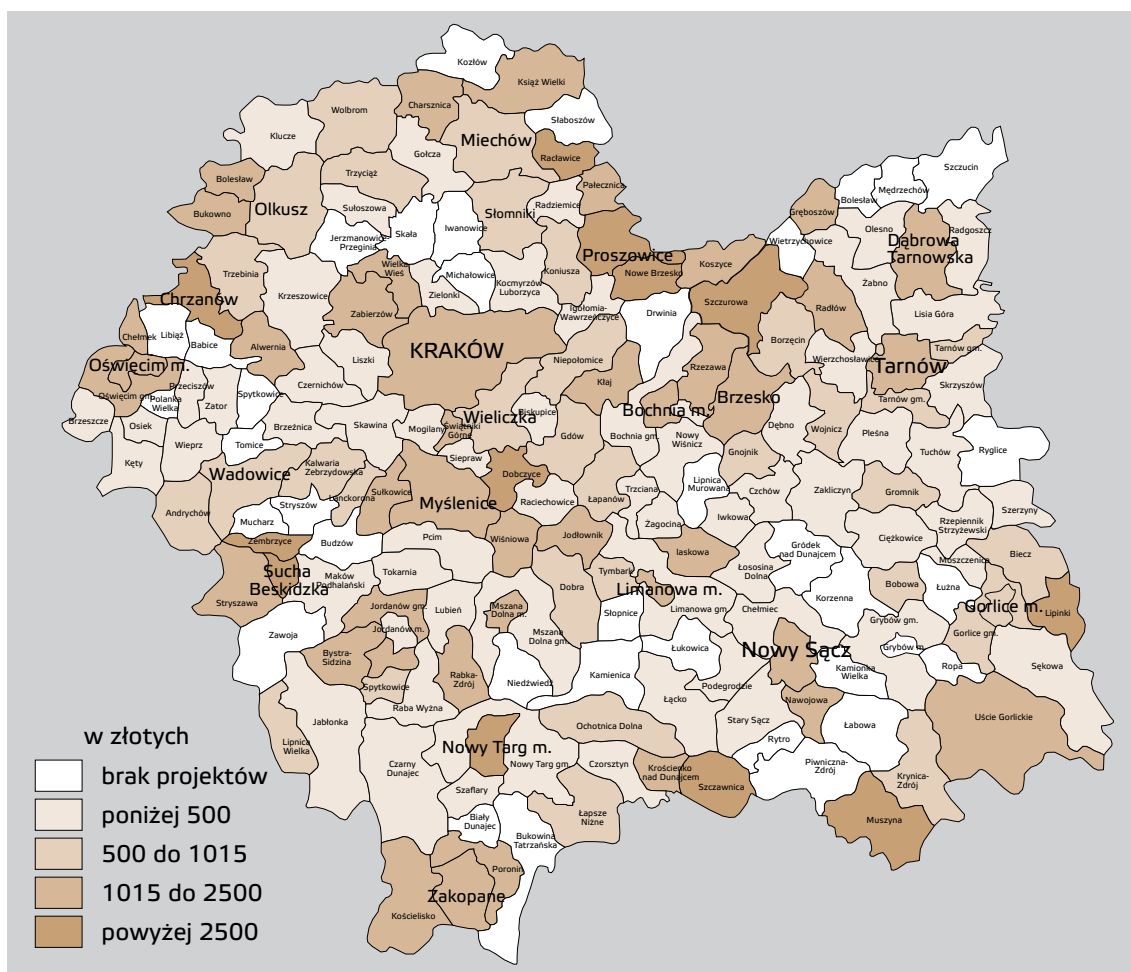

Źródło: opracowanie własne

Do poziomu gminnego udaje się przypisać projekty łącznej wartości 3,3 mld zł, co daje średnią per capita w wysokości 1015 zł. Najwyższą przeciętną wartość projektu odnotowano w Zembrzycach (7491 zł), Szczurowej (6599 zł), Raclawicach (6143 zł), Suchej Beskidzkiej (4062 zł), Proszowicach (3794 zł).

Mapa 38.
Średnia wartość projektów RPO na 1 mieszkańca w gminach

Źródło: opracowanie własne

V. Instytucje dla rozwoju

Opracowanie: Wiesław Fela, Katarzyna Cylic – Nawalka*, Maria Pasięka

1. Instytucje otoczenia biznesu

Złożoność procedur administracyjnych, prawnych i finansowych powoduje, że coraz większego znaczenia nabiera pomoc przeznaczona dla przedsiębiorców, zwłaszcza MŚP, oferowana przez wyspecjalizowane podmioty, zwane instytucjami otoczenia biznesu (IOB). Do kategorii IOB zaliczamy: agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, fundacje, ośrodki szkoleniowo-doradcze (np. ośrodki wspierania przedsiębiorczości, centra wspierania biznesu), fundusze i organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne: centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe oraz inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, centra i parki naukowo-technologiczne itp. Część z wymienionych instytucji działa na zasadzie non-profit, czyli nie dla zysku lub przeznaczając zysk na cele statutowe.

Instytucje wspierające innowacyjność i rozwój technologiczny

Wśród ośrodków innowacji w Małopolsce wymienić należy:

Centra Transferu Technologii (CTT)

Na terenie Małopolski zlokalizowane są następujące CTT:

- Centrum Innowacji Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu – jednostka Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska,
- Centrum Transferu Technologii Akademii Górniczo-Hutniczej,
- Centrum Transferu Technologii działające przy Fundacji Progress and Business,
- Centrum Transferu Technologii Medycznych Park Technologiczny Sp. z o.o.

Celem działania Centrów Transferu Technologii jest tworzenie platformy współpracy przedsiębiorców i świata nauki, identyfikacja potrzeb innowacyjnych podmiotów gospodarczych oraz wsparcie rozwoju przedsiębiorczości technologicznej.

Inkubatory Technologiczne

Ich zadaniem jest pomoc w rozwoju nowopowstającym i młodych firmom oraz stworzenie sprzyjających warunków dla transferu technologii przez kontakty z instytucjami naukowymi, usługi wspierające biznes (doradztwo: finansowe, marketingowe, prawne, organizacyjne, technologiczne), pomoc w zdobywaniu środków finansowych, dostarczenie odpowiedniej do potrzeb powierzchni na działalność gospodarczą. W Małopolsce funkcjonują dwa inkubatory technologiczne.

Wsparcie dla przedsiębiorców–najemców inkubatora realizowane jest dwutorowo: przez udostępnienie przedsiębiorcom powierzchni biurowej inkubatora na atrakcyjnych warunkach cenowych oraz przez usługi sekretarskie i doradztwo ogólne. Inkubator znajduje się na terenie specjalnej strefy ekonomicznej Krakowskiego Parku Technologicznego w Czyżynach.

Bio-Inkubator w Parku LifeScience

Park LifeScience to kompleks trzech budynków wraz z infrastrukturą o charakterze laboratoryjno-biurowym. Budynek BioInkubatora przeznaczony został w całości pod wynajem powierzchni biurowej i laboratoryjnej oraz zaplecza organizacyjnego i technicznego dla małych firm z sektora life science rozpoczynających działalność (start-up) lub rozwijających się (spin-off). Całkowita powierzchnia BioInkubatora to około 6 800 m², w tym laboratoria zajmują 1 770 m², a 2 880 m² przeznaczono na biura, zaplecze konferencyjne i obiekty gastronomiczne.

* Pracownik Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości

Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości, tworzone w otoczeniu szkół wyższych, są ofertą wsparcia działań rynkowych studentów i pracowników naukowych. Ich celem jest niesienie pomocy w tworzeniu małych i średnich przedsiębiorstw oraz pilotowanie ich rozwoju, czemu służą działania w zakresie edukacji przedsiębiorczości czy komercjalizacji nowych produktów i technologii. Inkubatory dają dostęp do infrastruktury uczelnianej (laboratoria i aparatura badawcza), wiedzy (usług doradczych i szkoleniowych) oraz baz danych o wynalazkach, patentach i technologiach. Obecnie w Małopolsce działają następujące akademickie inkubatory przedsiębiorczości:

- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Akademii Górniczo–Hutniczej im. Stanisława Staszica,
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Akademii Górniczo–Hutniczej (instytucja prowadząca: Fundacja Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości),
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Krakowskiej Akademii im. Frycza Modrzewskiego (instytucja prowadząca: Fundacja Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości),
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (instytucja prowadząca: Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.).

Parki Technologiczne

Celem tworzenia parków technologicznych jest optymalizacja transferu i komercjalizacja technologii, wsparcie małych innowacyjnych firm oraz rozwój i urynkowienie produktów. Pod względem organizacyjnym i koncepcyjnym forma ta jest najbardziej rozwiniętym typem ośrodków innowacji. Park technologiczny to zespół wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, utworzony w celu przepływu wiedzy i technologii między jednostkami naukowymi. W Małopolsce znajdują się:

- Krakowski Park Technologiczny – ze względu na stopień zaawansowania działalności należy do najwyższej kategorii (kategoria A), w której znajdują się parki realizujące działalność statutową w pełnym zakresie, włącznie z udostępnieniem powierzchni i usług wsparcia firm. KPT zajmuje drugie miejsce w Polsce pod względem całkowitej powierzchni (1 219 210 m²), a pierwsze pod względem powierzchni wynajmowanej podmiotom i ilości nowopowstałych miejsc pracy,
- Tarnowski Park Naukowo–Technologiczny – działa przy Tarnowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. Jest zespołem wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, utworzonym w celu współpracy oraz przepływu wiedzy i wysoko zaawansowanych technologii między jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami,
- Park LifeScience w Krakowie – w fazie tworzenia, całkowita dostępność przewidywana jest na 2013 r. Inwestycja realizowana jest w 3 etapach, obejmujących obiekty o różnym przeznaczeniu, tj. Parku Technologicznego I dla dużych i średnich firm, Inkubatora Biotechnologicznego (BioInkubatora) dla małych firm i projektów typu start-up oraz Parku Technologicznego II dla dużych i średnich przedsiębiorstw,
- Park Technologiczny – Miasteczko Multimedialne w Nowym Sączu – utworzony w 2009 roku. Jego całkowita powierzchnia wynosi 57 000 m². Działa jako inkubator dla nowopowstałych firm technologicznych, wynajmuje firmom gotowe powierzchnie, prowadzi sprzedaż oraz dzierżawę terenów pod inwestycje. Ponadto, prowadzi doradztwo, kursy oraz szkolenia.

Klastry

Klaster to przestrzennie skoncentrowana grupa przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, powiązanych siecią pionowych i poziomych zależności. Obecnie w regionie funkcjonują:

Tarnowski Klaster Przemysłowy S.A.

Celem klastra jest stworzenie atrakcyjnego terenu do prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności z branży chemicznej, a zwłaszcza przetwórstwa tworzyw sztucznych. Klaster oferuje pomoc prawną i finansową, pomoc w promocji i marketingu oraz w zakupie sprzętu i materiałów do produkcji, organizuje także specjalistyczne doradztwo i szkolenia,

a firmy inwestujące na jego terenie mogą skorzystać z systemu lokalnych ulg podatkowych.

Małopolski Klaster Technologii Informatycznych

Został powołany w 2006 roku przez firmy informatyczne, uczelnie wyższe oraz Województwo Małopolskie, jego misją jest „wspieranie rozwoju IT, poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu”. Do jego priorytetowych działań należą: budowa mechanizmów wzmacniających potencjał badawczo-rozwojowy i innowacyjny regionu, promocja klastra, przygotowanie kadr pod kątem potrzeb sektora IT, dostosowanie programów studiów małopolskich uczelni do potrzeb rynku, budowa Parku Technologii Informatycznych IT, stworzenie platformy współpracy instytucji naukowych i badawczo-rozwojowych z przedsiębiorstwami¹.

Klaster Life Science Kraków

Powstał w październiku 2006 jako wspólne przedsięwzięcie podmiotów, które łączy misja wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności w obszarze life science oraz tworzenia warunków skutecznej komercjalizacji wyników prac badawczych i rozwojowych. Administrowaniem i koordynowaniem klastra zajmuje się Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.²

Klaster Multimediów i Systemów Informatycznych (MultiKlaster)

MultiKlaster to ponadregionalna sieć powiązań kooperacyjnych, zawiązana w sierpniu 2006 roku z inicjatywy Wyższej Szkoły Biznesu – National Louis University oraz małych i średnich przedsiębiorstw, głównie z Małopolski, Śląska i Mazowsza, stanowiąca jeden z kluczowych elementów projektu „Miasteczko Multimedialne”.

Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii

Powołany w październiku 2006, jest klastrem ponadregionalnym, koncentrującym się na produkcji alternatywnych źródeł energii. Jego powstanie wynikało z konieczności ochrony środowiska i wzrostu efektywności wytwarzania i użytkowania energii.

Klaster Minatech

Inicjatywa jego utworzenia jest wspólnym przedsięwzięciem uczelni, władz samorządowych województw: małopolskiego, podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego oraz przedsiębiorstw, agencji, stowarzyszeń i fundacji. Porozumienie wyraża intencję wspólnego działania na rzecz rozwoju innowacyjnych technik i technologii medycznych, mikrotechnologii i nanotechnologii, przyspieszenia rozwoju i wzrostu konkurencyjności regionów.

Klaster Medycyna Polska Południowo-Wschód

Został zawiązany w 2007 roku. Rozbudowaną sieć podmiotów medycznych uzupełniają uzdrowiska i przedsiębiorstwa z branży okołomedycznej, dostawcy sprzętu medycznego, firmy telekomunikacyjne i informatyczne oraz firmy doradcze. Obecnie w ramach klastra współpracują podmioty z pięciu województw południowo-wschodniej Polski: małopolskiego, śląskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i lubelskiego.

Europejskie Centrum Gier (ECG)

ECG jest wspólną inicjatywą firm związanych z przemysłem gier wideo, Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Krakowskiego Parku Technologicznego. Porozumienie o powołaniu ECG podpisało we wrześniu 2008 roku 19 firm i instytucji. Działalność ECG koncentruje się na: utworzeniu zaplecza organizacyjnego i technicznego w postaci studiów produkcyjnych (w tym nagrań dźwiękowych i sal do realizacji animacji w technice *motion capture*) oraz zapewnieniu dostępności wykwalifikowanych kadr dla potrzeb firm branży gier wideo (w tym celu powstała w lutym 2009 Europejska Akademia Gier)³.

Krakowska Strefa Dizajnu

Porozumienie w sprawie jej utworzenia podpisano w kwietniu 2009, jest ona wspólną inicjatywą biur projektowych i architektonicznych, krakowskich uczelni (Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska), Krakowskiego Parku Technologicznego, miasta Kraków, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. Do porozu-

1 <http://www.klaster.krakow.pl/>

2 <http://www.lifescience.pl/>

3 Informacja ze strony Krakowskiego Parku Technologicznego, www.sse.krakow.pl

mienia przystąpiła także Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego oraz Małopolski Instytut Kultury. Strefa wspiera rozwój przedsiębiorczości, budowę nowych marek, produktów oraz innowacyjnych wzorów i technologii.

Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET

Powołany w połowie 2009 roku, stanowi pierwszą ogólnopolską sieć współpracy branż kreatywnych. Jego celem jest skumulowanie potencjału podmiotów działających w tym obszarze i budowa pozycji przemysłu kultury jako koła zamachowego gospodarki w Małopolsce.

Instytucje działające na rzecz rozwoju gospodarczego w wymiarze regionalnym i lokalnym.

Wśród instytucji realizujących wspomaganie rozwoju regionalnego znajdują się również agencje rozwoju lokalnego i regionalnego oraz działające w podobny sposób fundacje i stowarzyszenia, których powstanie inicjuje samorząd lokalny lub samorząd województwa. W Małopolsce działa kilkanaście instytucji, z których najważniejsze agencje i fundacje wspomagające rozwój gospodarczy na szczeblu lokalnym i regionalnym to: Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Małopolska Agencja Energii i Środowiska Spółka z o.o., Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A., Myślenicka Agencja Rozwoju Gospodarczego Sp. z o.o., Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska”, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej – Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji, Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Sądecka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. oraz Agencja Rozwoju Spółdzielczości.

Izby gospodarcze, przemysłowo-handlowe, rzemieślnicze, cechy, związki pracodawców i stowarzyszenia przedsiębiorców stanowią kolejną grupę działającą na rzecz rozwoju regionalnego. Tworzą sprzyjający klimat gospodarczy regionu (usługi dla biznesu), udzielając pomocy w rozpoczęciu działalności gospodarczej, rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, a także aktywizacji osób bezrobotnych i podnoszeniu kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw. W Małopolsce największe są: Izby Przemysłowo-Handlowe w Krakowie i Tarnowie, Jurajska Izba Gospodarcza, Sądecka Izba Gospodarcza, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości. Izby rzemieślnicze i cechy, skupiające także podmioty do 50 pracowników, realizują szkolenia zawodowe oraz egzaminy cechowe, a największą jest Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie, zrzeszająca 24 cechy oraz 10 spółdzielni rzemieślniczych.

2. Wojewódzka informacja i poradnictwo zawodowe

Poradnictwo zawodowe obejmuje działania, które umożliwiają osobom w każdym wieku i na każdym etapie ich drogi życiowej określić ich umiejętności, kompetencje i zainteresowania w celu podejmowania przez nich decyzji edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych oraz zarządzania indywidualną ścieżką życiową. Informacja i poradnictwo zawodowe pomaga w podejmowaniu decyzji związanych z wyborem zawodu, zmianą zawodu, zatrudnieniem, planowaniem ścieżki rozwoju kariery z uwzględnieniem realiów rynku pracy, a pracodawcom w doborze kandydatów do pracy na stanowiska wymagające szczególnych predyspozycji psychofizycznych.

Usługi informacji i poradnictwa zawodowego realizowane są w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Krakowie poprzez Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu. W ciągu minionych 10 lat skorzystało z nich ponad 200 tysięcy osób, w tym w 2009 roku ponad 26 tys.

Tabela 135.
Klienci poradnictwa i informacji zawodowej WUP

Centra	Poradnictwo zawodowe		Informacja zawodowa	
	indywidualne	grupowe	indywidualna	grupowa
Kraków	801	222	10 654	1 015
Nowy Sącz	387	73	4 156	622
Tarnów	711	374	6 228	447
Razem	1 899	669	21 038	2 084

Źródło: opracowanie własne

Indywidualne poradnictwo zawodowe

W 2009 r. z poradnictwa indywidualnego skorzystało 1 899 osób podczas 2 471 porad.

Klienci poradnictwa indywidualnego poszukiwali pomocy w określaniu swoich predyspozycji zawodowych i oczekiwali wskazówek przy podejmowaniu decyzji o wyborze czy zmianie zawodu, a także w określaniu kierunku szkolenia i doskonalenia zawodowego. W tym celu doradca przeprowadzał testy zainteresowań i preferencji zawodowych. Ponadto klienci zainteresowani byli informacją w zakresie poruszania się po rynku pracy i chętnie korzystali z oferowanych im, podczas rozmowy, warsztatów aktywizacyjnych, rozwijających umiejętności opracowywania dokumentów aplikacyjnych czy przygotowania się do rozmowy z pracodawcą. Dużym zainteresowaniem wśród klientów cieszyła się problematyka zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej i w tej kwestii klienci mogli liczyć na podstawowe informacje i diagnozę swoich predyspozycji w tym kierunku. Dzięki pomocy doradców zawodowych klienci zyskali wiedzę dotyczącą umiejętności zawodowych, mocnych i słabych stron swojej osobowości. Nabyli również praktyczne umiejętności w konstruowaniu planu rozwoju zawodowego, nauczyli się jak poszukiwać informacji, a następnie jak je wykorzystywać w procesie podejmowania decyzji zawodowych.

Grupowe poradnictwo zawodowe

Doradcy zawodowi Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie w 2009 roku w ramach poradnictwa grupowego przeprowadzili łącznie 70 warsztatów, z których skorzystało 669 klientów.

Usługa grupowego poradnictwa zawodowego w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej województwa małopolskiego realizowana jest poprzez kilkudniowe (od 2 do 5 dni) zajęcia warsztatowe prowadzone w oparciu o programy adresowane do osób o konkretnych potrzebach związanych z funkcjonowaniem na rynku pracy. Udział w zajęciach poprzedzony jest indywidualnym spotkaniem z doradcą zawodowym, podczas którego doradca i klient omawiają zasadność udziału w warsztatach. Realizacja tej usługi oparta jest o programy zatwierdzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej i najczęściej są to: „Rozwijanie indywidualnych cech ułatwiających zdobycie zatrudnienia”, „Metoda Edukacyjna”, „Kurs Inspiracji”, „Gotowość do Zmian”. Część instytucji opracowuje ponadto własne programy poradnictwa zawodowego, które wykorzystuje w swojej pracy z klientami.

Zajęcia są skierowane do osób długotrwale bezrobotnych, które utraciły motywację do podejmowania działań związanych z poszukiwaniem zatrudnienia oraz do osób planujących swoją przyszłość na rynku pracy, bądź chcących zmienić swoją sytuację zawodową. Prowadzą je osoby posiadające certyfikaty do stosowania powyższych form poradnictwa. W ramach programów uczestnicy rozwijają strategie pozwalające przezwyciężać bariery w poszukiwaniu pracy i podejmują odpowiedzialność za budowanie własnego, spójnego projektu zawodo-

wego. Uczestnictwo w zajęciach poprzedza indywidualna rozmowa doradcza, w której zostają określone potrzeby i oczekiwania klienta.

Zajęcia aktywizacyjne

W 2009 roku Centra zrealizowały łącznie 144 zajęcia aktywizacyjne, w których udział wzięły 1 104 osoby.

Celem zajęć aktywizacyjnych jest dostarczenie klientom konkretnej wiedzy i nauczenie ich specyficznych umiejętności pozwalających na podjęcie samodzielnych, efektywnych i skutecznych działań zmierzających do zdobycia zatrudnienia, przekwalifikowania lub podniesienia swoich kwalifikacji zawodowych. Zajęcia prowadzone przez WUP Kraków obejmowały najczęściej tematy związane z metodami poszukiwania pracy, pisaniem dokumentów aplikacyjnych, przygotowaniem do rozmowy kwalifikacyjnej z pracodawcą, korzystaniem z Internetu i komputera do poszukiwania pracy. W trakcie zajęć aktywizacyjnych doradca wskazuje na konkretne rozwiązania, wzorce i techniki, które ułatwiają klientom nabycie określonych umiejętności ważnych podczas poszukiwania oraz wykonywania pracy.

Indywidualna informacja zawodowa

W 2009 r. doradcy zawodowi Wojewódzkiego Urzędu Pracy udzielili 21 038 informacji zawodowych. Dla zaspokojenia oczekiwań klientów zostały również opracowane lub zaktualizowane 64 informacje zawodowe.

Usługa indywidualnej informacji zawodowej oparta jest na formule swobodnego dostępu i samodzielnym korzystaniu z informacji przez klientów. Informacja zawodowa dotyczy najczęściej takich tematów jak: opisy zawodów i specjalności, sytuacja i trendy na rynku pracy, oferta edukacyjna i szkoleniowa. Informacje te tworzone są przez doradców zatrudnionych w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej WUP Kraków i powiatowych urzędach pracy a gromadzone udostępniane są w Salach Informacji Zawodowej w formie papierowej tj.: broszury, ulotki i foldery informacyjne, literatura zawodoznawcza, teczki tematyczne oraz prasa, jak również w postaci nośników multimedialnych: płyty CD, kasety video czy Internet. Dużym zainteresowaniem cieszyły się informacje dotyczące przygotowania dokumentów aplikacyjnych i rozmowy kwalifikacyjnej oraz poświęcone zakładaniu i uzyskiwaniu wsparcia własnej działalności gospodarczej.

Stworzony została także system wymiany informacji zawodowej pomiędzy doradcami zawodowym poprzez stronę internetową Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (forum doradców zawodowych). Dzięki temu doradcy mogą wykorzystać informacje opracowane w innych urzędach w swojej codziennej pracy z klientami.

Grupowa informacja zawodowa

W 2009 r. zorganizowano 140 spotkań grupowych w których wzięły udział 2 084 osoby.

Grupowa informacja zawodowa to jednodniowe spotkania trwające od 2 do 4 godzin, podczas których prezentowane są różnorodne informacje, najczęściej dotyczą: usług i oferty publicznych służb zatrudnienia, trendów i sytuacji na lokalnych rynkach pracy, możliwościach kształcenia i szkoleń. Spotkania informacyjne są prowadzone zazwyczaj w siedzibach powiatowych urzędów pracy lub Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej WUP Kraków, jak i również podczas Targów i Giełd Pracy oraz innych spotkań o podobnym charakterze, np. Ogólnopolskie Tydzień Kariery. Z grupowej informacji zawodowej mogą korzystać zarówno klienci indywidualni, jak również instytucje czy organizacje, które dla określonej grupy zainteresowanych klientów chcą dostarczyć informacje z obszaru rynku pracy i informacji zawodowej.

3. Konkursy promocyjne

Samorząd Województwa Małopolskiego współorganizuje konkursy i wydarzenia o tematyce gospodarczej, przyczyniając się do promowania przedsiębiorstw i instytucji z Małopolski, a także do propagowania idei przedsiębiorczości wśród młodego pokolenia. W 2009 roku Marszałek Województwa objął patronatem 326 wydarzeń (konkursów, konferencji, targów).

W 2009 roku na terenie województwa małopolskiego zostało zorganizowanych wiele konkursów o tematyce gospodarczej, w tym:

I Edycja Konkursu Małopolska Nagroda Gospodarcza

Organizator konkursu: Województwo Małopolskie

Nagroda przyznawana za zasługi na rzecz wspierania gospodarki i przedsiębiorczości.

Cele konkursu: promocja działalności gospodarczej, promowanie przedsiębiorstw działających zgodnie z prawem i zasadami etyki, promocja innowacyjności, wynalazczości i transferu technologii w województwie.

Laureaci konkursu:

- prof. Leszek Balcerowicz – ekonomista, polityk,
- prof. Janusz Filipiak – Prezes Zarządu Comarch S.A.,
- Ryszard Florek – Prezes Fakro.

XVIII Edycja Konkursu Krakowski Dukat

Organizator konkursu: Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie

Cel konkursu: nagroda ma charakter promocyjny, honoruje przedsiębiorców i osoby zastępowane dla rozwoju gospodarczego za pomysłowość, inwencję, a zwłaszcza umiejętność dzielenia się sukcesami z otoczeniem, w którym prowadzą działalność.

Laureaci nagrody Krakowski Dukat 2009:

w kategorii: właściciel firmy:

Maria Waliczek – Laboratorium Kosmetyków naturalnych FARMONA Sp. z o.o.

w kategorii: menedżer firmy:

1. Andrzej Kowalczyk – Prezes Zarządu Uzdrowiska Rabka S.A.,
2. Tadeusz Sułkowski – Prezes Zarządu EKOWOD S.A. w Nowym Sączu,
3. Zbigniew Bodzioch – Prezes Zarządu Krakowskiego Banku Spółdzielczego,
4. Konrad Hernik – Prezes Zarządu ARMATURA Kraków S.A.

w kategorii: samorządowy kreator przedsiębiorczości:

Adam Najder, Burmistrz Miasta i Gminy Skawina.

Nagroda specjalna Złoty Dukat:

1. Jerzy Wrzecień – Prezes Zarządu JANEX Sp. z o.o.,
2. Jan Bączek – Prezes Zarządu JAN-POL Sp. z o.o.,
3. Włodzimierz Roszczyński – Rektor Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Krakowie.

XIV Edycja Konkursu Małopolski Rzemieślnik Roku

Organizator konkursu: Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie

Cel konkursu: promocja rzemiosła przez nagradzanie wyróżniających się zakładów rzemieślniczych

Laureat konkursu:

1. Stanisław Broszkiewicz – cukiernik, Izba Rzemiosła oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Tarnowie,
2. Tadeusz Walczak – pracownia tapicerska, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie,
3. Stanisław Korczak – pracownia kuźnierska, Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu.

Wyróżnienia:

1. Jacek Tatomir – Salon Fryzjerstwa Jacques Alexandre Academie w Krakowie,
2. Jerzy Nenko – Zakład Usług Kominarskich w Krakowie,
3. Jacek Kurczab – DellOro Firma Jubilerska w Krakowie,
4. Krzysztof Wachacki – Zakład Handlu i Usług Motoryzacyjnych w Charsznicy.

IX Edycja Konkursu Lider Małopolski 2009

Organizator konkursu: Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski – Kraków

Cel konkursu: wyróżnienie przedsięwzięć o wymiarze społecznym, ważnych dla sfery duchowej, tożsamości, edukacji i jakości życia mieszkańców, oraz inwestycji infrastrukturalnych, ekspansywnych firm z Małopolski, wykorzystujących nowe technologie i tworzących miejsca pracy.

Laureaci konkursu:

I. Wyróżnienie specjalne:

1. Węzeł Wiedzy i Innowacji CCPolandPlus z siedzibą w Krakowie,
2. Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie i Uniwersytet Jagielloński.

II. Najlepsze przedsięwzięcia roku w Małopolsce – Liderzy Małopolscy 2009:

1. Międzynarodowy Kongres dla Pokoju „Ludzie i Religie” (Asyż w Krakowie),
2. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie,
3. Stowarzyszenie Aspire w Krakowie, jako przedstawiciel firm outsourcingowych,
4. Bonarka City Center w Krakowie,
5. Muzeum w Bielsku-Białej – Zamek Książąt Sułkowskich XIV-XIX w.,
6. Forum Inwestycyjne w Tarnowie,
7. Rewitalizacja Parku Miejskiego w Przemyślu,
8. Arcelor Mittal S.A. Kraków – Nowa Huta,
9. Producent Tkanin „Andropol” S.A. w Andrychowie,
10. Przedsiębiorstwo Produkcji Lodów „Koral” w Nowym Sączu.

Innovator Małopolski 2009

Organizator konkursu: Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska

Cel konkursu: promocja innowacyjności w działalności gospodarczej w regionie, promowanie przedsiębiorstw wdrażających innowacyjne rozwiązania, poprawa wizerunku regionu i jego firm przez promocję dobrych praktyk.

Laureaci konkursu:

Tytuł „Innovator Małopolski 2009” otrzymali:

- w kategorii przedsiębiorstwo mikro – firma BioTe21CE Adam Master – za technologię diagnostyki genetycznej predyspozycji do raka skóry,
- w kategorii przedsiębiorstwo małe – "Węc – Twój Jubiler" Grzegorz Węc i Artur Węc s.c. – za technologię projektowania i wykonawstwa biżuterii,
- w kategorii przedsiębiorstwo średnie – Drukarnia Narodowa S.A. – za "Koedukacyjną książkę dla osób słabowidzących i niewidomych".

Wyróżnienie konkursu „Innovator Małopolski 2009”:

BREVIS Marek Ćwikilewicz, Krzysztof Dzieża s.c. – za konsekwencję we wdrażaniu innowacji w technologii nawiewników powietrza, stosowanych w produkcji i montażu okien.

VI. Współpraca międzynarodowa i promocja

Opracowanie: Maciej Kilijański, Paweł Tokarczyk

1. Współpraca międzynarodowa

Wśród prawie 100 projektów współpracy międzynarodowej zrealizowanych w roku 2009 przez Województwo Małopolskie na szczególną uwagę zasługują obchody 10-lecia współpracy Małopolski i Turyngii, które tym razem odbyły się w Krakowie. W uroczystościach udział wzięli Premier Kraju Związkowego Turyngii Dieter Althaus, przewodniczący Fundacji Konrada Adenauera prof. Bernhard Vogel oraz prof. Władysław Bartoszewski. Premier Althaus oraz były premier prof. Vogel w uznaniu wybitnego wkładu w rozwijanie kontaktów polsko – niemieckich odznaczeni zostali Krzyżami Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej, nadanymi przez Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Turyngia jest pierwszym regionem, z którym Województwo Małopolskie zawarło umowę partnerską. Minione 10 lat współpracy to setki wspólnych spotkań w gronie samorządowców, przedstawicieli świata nauki, sztuki oraz ludzi związanych z gospodarką. Współpraca obejmowała prawie wszystkie dziedziny życia społecznego. Stałym jej elementem było realizowane przez obydwie samorządy „Seminarium Przyszłości”, umożliwiające wymianę poglądów i komentowanie istotnych zagadnień na temat otaczającej nas rzeczywistości politycznej, gospodarczej i społecznej. W 2009 roku Seminarium odbyło się pod hasłem „Umacnianie europejskiej świadomości wśród młodzieży” i dołączył do niego również Obwód Lwowski – partner Małopolski.

Województwo Małopolskie, wspólnie z Małopolską Agencją Rozwoju Regionalnego oraz Krakowskim Parkiem Technologicznym, kontynuowało realizację projektu „Invest in Małopolska”, składającego się m.in. z misji gospodarczych na Bliskim i Dalekim Wschodzie (Japonii, Korei Południowej, Izraela). W 2009 r. odbyła się misja do Indii, której głównym celem była promocja gospodarcza Województwa Małopolskiego jako bardzo dobrego miejsca dla lokalizacji inwestycji. Zachęcano firmy produkcyjne i usługowe, zwłaszcza z sektora wysokich technologii (w tym IT, o profilu R&D i BPO) do ulokowania inwestycji w naszym regionie – szczególnie w Krakowskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Najważniejszym punktem programu misji było seminarium gospodarcze w Bombaju pt. „Polska Twój partner w UE”. Założeniem misji było również rozwinięcie współpracy pomiędzy parkami technologicznymi m. in. przy budowie oraz rozwoju nowego parku IT w Małopolsce.

W 2009 roku sformalizowana została współpraca z regionem Uppsali w Szwecji, która zakłada m. in. wspieranie małopolskich przedsiębiorstw we wdrażaniu innowacyjnych technologii oraz zacieśnienie współpracy Uniwersytetu Jagiellońskiego z uczelnią w Uppsali. Małopolska będzie także parterem Uppsali w rozszerzaniu współpracy tego regionu na wschód, także z Rosją i krajami nadbałtyckimi. Podpisana umowa jest efektem 6-letnich kontaktów między obydwoma regionami, których wcześniejszymi efektami były liczne wspólne przedsięwzięcia o charakterze promocyjnym, kulturalnym i gospodarczym.

W 2009 roku współpraca międzynarodowa realizowana była również w ramach obowiązujących umów z: Regionem Południowej Danii, Regionem Toskanii (Włochy), Regionem Rhône-Alpes i Regionem Centrum (Francja), Krajem Preszowskim i Krajem Żylińskim (Słowacja), Regionem Madrytu (Hiszpania), Obwodem Lwowskim (Ukraina), Województwem Kluż (Rumunia), Illinois (USA) a także Prowincją Jiangsu (Chiny), Stanem Andhra Pradesh (Indie).

W ramach umów międzyrządowych Województwo współpracowało z Walonią, Bawarią, Flandrią, z którymi także w roku 2009 zrealizowano wiele wspólnych projektów. Podtrzymana była współpraca z Dolną Austrią i Styrią.

W roku 2009 Województwo Małopolskie było współorganizatorem akcji humanitarnych o charakterze międzynarodowym. Zorganizowano wakacje dla ponad 100 dzieci z Białorusi, Litwy, Ukrainy i Królewca oraz pomoc humanitarną w związku z epidemią grypy A/H1N1 na

Ukrainie, gdzie przesłano leki, maski i ubrania ochronne oraz aparat podtrzymujący oddychanie dla mieszkańców zachodniej Ukrainy: Lwowa, Obwodu Lwowskiego i Obwodu Iwano-Frankowskiego. Ponadto Zarząd Województwa przeznaczył dla Ukrainy na walkę z grypą 200 tys. zł.

2. Integracja europejska

W roku 2009 Biuro Małopolski w Brukseli przygotowało kilka istotnych imprez promocyjnych, z których wymienić można chociażby *Open doors*, czyli dzień otwarty instytucji europejskich; *Europejski Tydzień Regionów i Miast – Open Days*, podczas których Małopolska współpracowała z regionami europejskimi w ramach konglomeratu *Green Motors for Growth*; *Dni Małopolski w Brukseli* wraz ze – skierowaną do mieszkańców Brukseli i odwiedzających miasto gości – kampanią promocyjną „*Where is the king*” („Gdzie jest król”). Do tych wydarzeń należy dodać także wspólną konferencję wyższego szczebla organizowaną przez wszystkie polskie regiony mające swoje przedstawicielstwa w Brukseli na temat przyszłości polityki spójności w kolejnej perspektywie finansowej 2014–2020.

W 2009 r. rozpoczęto publikację dwumiesięcznika Biura Małopolski w Brukseli pod tytułem „*Blżej Brukseli*”. Jest to zbiór artykułów pisanych przez ekspertów z wybranych dziedzin na aktualnie omawiane w Parlamencie Europejskim czy też Komisji Europejskiej tematy. Nowoczesna i ciekawa forma oraz bardzo interesujące publikacje powodują, iż docierający do 1 500 odbiorców newsletter cieszy się coraz większym zainteresowaniem. Koniec roku w Brukseli miał również bardzo silny akcent małopolski ze względu na organizowaną w Parlamencie Europejskim imprezę promocyjną, związaną z małopolskimi tradycjami bożonarodzeniowymi i odstonięciem małopolskiej choinki.

3. Aktywność międzyregionalna

W 2009 roku odbyły się w Małopolsce dwa kolejne posiedzenia Konwentu Marszałków Województw RP – gremium podejmującego na forum publicznym sprawy ważne dla funkcjonowania polskich regionów, postulującego zmiany prawne służące poprawie funkcjonowania samorządów województw i coraz sprawniejszemu wypełnianiu ich obowiązków. W trakcie pierwszego z zaplanowanych posiedzeń, w którym udział wzięła Anna Streżyńska – Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, zainaugurowana została działalność Rady Marszałków ds. Społeczeństwa Informacyjnego. Tematami Konwentu były ponad to: przygotowany przez zespół Konwentu projekt *Ustawy o polityce miejskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, a także omówienie sytuacji ekonomicznej PKP Przewozy Regionalne sp. z o.o. Projekt *Ustawy o polityce miejskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw* stanowił propozycję marszałków w zakresie uregulowania kwestii powstawania i rozwoju związków wielkomiejskich. Po analizie projektu rządowego *Ustawy o polityce miejskiej i współpracy samorządu terytorialnego w tym zakresie*, marszałkowie postanowili zaproponować nieco odmienną wizję kształtowania polityki miejskiej. Szczególnie istotne dla marszałków biorących udział w dyskusji były zagadnienia związane z finansowaniem związku oraz pogodzeniem interesów wszystkich podmiotów wchodzących w jego skład. Styczniowy Konwent Marszałków stał się pierwszą okazją do dyskusji na temat sytuacji w PKP Przewozy Regionalne od czasu podpisania umowy z rządem o przekazaniu udziałów w spółce województwom samorządowym – stąd liczne pytania kierowane pod adresem przedstawicieli Zarządu Spółki dotyczące jej sytuacji ekonomicznej i przyjętej strategii rozwoju firmy. Ważnym elementem posiedzenia Konwentu Marszałków Województw RP, które odbyło się z okazji 10. Rocznicy powstania samorządów województw 16 stycznia 2009 roku w Sali Poselskiej Zamku Królewskiego na Wawelu, było przyjęcie tzw. „Deklaracji Krakowskiej”.

4. Promocja

Kampanie promocyjne Regionu

„Południe. Małopolska” oraz „Zimą. Małopolska”

W okresie 1–15 grudnia 2009 r. w największych miastach Polski realizowana była kampania promocyjna Województwa Małopolskiego pod hasłami „Południe. Małopolska” oraz „Zimą. Małopolska”. Celem kampanii było zwiększenie liczby osób korzystających z małopolskiej oferty kulturalnej i turystycznej oraz ugruntowanie pozycji Małopolski jako najbardziej atrakcyjnego miejsca wypoczynku zimowego w Polsce.

Kampania realizowana była w największych miastach Polski – zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych przez Małopolską Organizację Turystyczną dotyczących wielkości i kierunków ruchu turystycznego w Małopolsce oraz badaniami zamożności gospodarstw według województw. Wynikało z nich, że Region Małopolski swoich potencjalnych klientów krajowych powinien upatrywać właśnie pośród mieszkańców województw: Śląskiego, Mazowieckiego, Dolnośląskiego, Wielkopolskiego i Łódzkiego.

W ramach kampanii rozmieszczono 490 billboardów, które zlokalizowano przy głównych arteriach komunikacyjnych oraz w okolicach centrów handlowych. Akcja promocyjna prowadzona była także przez Internet m.in. za pomocą banerów reklamowych emitowanych na portalu Onet.pl oraz na 32 portalach branżowych.

Wydarzeniami towarzyszącymi kampanii były:

- Inauguracja Sezonu Świątecznego 2009/2010 – 5–6 grudnia 2009 r. Nowy Świat, Warszawa – dwudniowa prezentacja małopolskich producentów żywności. Na stoiskach wystawców pojawiły się typowe regionalne świąteczne produkty i potrawy małopolskie, które można było zarówno degustować jak i zakupić na świąteczny stół. Prezentacja żywności połączona z szeroką dystrybucją materiałów promocyjnych dotyczących Województwa Małopolskiego miała na celu zapoznanie mieszkańców Warszawy z bogatymi świątecznymi zwyczajami kulinarnymi naszego Regionu jak również miała zachęcić mieszkańców stolicy do odwiedzenia Małopolski zimą.
- Inauguracja sezonu zimowego w Małopolsce 2009/2010 – 12 grudnia 2009 r. Stacja Rusin-SKI, Gmina Bukowina Tatrzańska – zadanie realizowane w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w dziedzinie turystyki w 2009 r. pn. „Małopolska Gościenna”.

Beneficjent: Małopolska Organizacja Turystyczna

Budżet kampanii zimowej 2009 r. wyniósł 370 420,29 zł brutto

„Smakowanie małopolski”

Kampania „Smakowanie Małopolski” prowadzona była na terenie największych miast Polski w dniach 3 sierpnia – 30 września 2009 roku. Celem kampanii było kształtowanie wizerunku Małopolski jako esencji polskości, zawierającej wszystko co najlepsze, ciekawe, unikalne i smakowite, zaproszenie do poznania („posmakowania”) produktów turystycznych Małopolski, zmiana wizerunku regionu kojarzonego przede wszystkim z Krakowem oraz kreowanie wizerunku regionu pod hasłem „Smakowanie Małopolski”.

Partnerem kampanii były Discovery Historia, Discovery Channel, Discovery World.

W ramach prowadzonej kampanii promocyjnej widzowie programów Discovery mogli zobaczyć 600 krótkich filmów prezentujących atrakcyjne formy spędzania wolnego czasu w Małopolsce. Równocześnie w największych miastach w Polsce prowadzona była kampania outdoorowa, obejmująca 1000 billboardów oraz 1000 citylightów.

Budżet kampanii wyniósł 966 698,16 zł brutto.

Promocja wewnętrzna

Imprezy i przedsięwzięcia o charakterze integracyjnym:

- Uczestnictwo w akcji „Młodość pamięta”, zrealizowane w maju i listopadzie, działania zmierzające do upowszechnienia wiedzy o historii i symbolach narodowych.
- Realizacja Święta Samorządu – cyklicznego spotkania małopolskich samorządowców, połączonego z wręczeniem nagród „Wzorcowy Urząd w Małopolsce”.
- Kontynuacja projektu „Nasz region, nasza szansa”, w ramach którego Samorząd Województwa Małopolskiego realizuje cel, jakim jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców Województwa. Projekt realizowany jest poprzez zakup usług promocyjnych, polegających na promocji marki „Małopolska” w ramach przedsięwzięć organizowanych na terenie Województwa Małopolskiego 2009 r. W 2009 roku przeprowadzono 2 edycję projektu, w ramach której Województwo promowało się podczas 41 przedsięwzięć przez okres całego roku.

Tabela 136.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach projektu „Nasz region, nasza szansa”

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Organizator
1.	Jarmark „Zima w Małopolsce”	Małopolska Organizacja Turystyczna
2.	Kampania Społeczna Małopolska Bez Papierosa	Stowarzyszenie MANKO
3.	IV Królewski Flis na Wiśle 2009	Stowarzyszenie „Instytut Multimedialny”
4.	Plebiscyt „Sądeczanin Roku”	Fundacja Sądecka
5.	Muzyka w Pałacu Biskupa Erazma Ciołka – cykl koncertów i warsztatów muzyki dawnej	Muzeum Narodowe w Krakowie
6.	XLIV Marsz Szlakiem I Kompanii Kadrowej	Zarząd Główny Związku Piłsudczyków
7.	43 Sabałowe Bajania – Ogólnopolski Konkurs Gawędziarzy, Instrumentalistów, Śpiewaków, Pytacy i Mowy Starosty Weselnego	Bukowiańskie Centrum Kultury Dom Ludowy
8.	Święto Karpia – Zator 2009	Ośrodek Kultury w Zatorze
9.	XXXIII Międzynarodowe Targi Sztuki Ludowej, V Europejskie Targi Sztuki Ludowej i Rzemiosła Artystycznego, V Małopolskie Dni Kultury Ludowej oraz IV Festiwal Folkloru Miejskiego	Fundacja „Cepelia” Polska Sztuka i Rękodzieło
10.	Projekt KR726EJ	Fundacja Dom Kultury Alchemia
11.	Pustynne Miraże 2009	Stowarzyszenie Polska Sahara
12.	Muzyczna Zohylina, II Otwarte Spotkania Artystyczne	Fundacja Harcerstwa Polskiego Schronisko Głódówka

13.	Powitanie wiosny z Unią Tarnów	Tarnowskie Towarzystwo Żuźłowe „Unia Tarnów” (TTZ „Unia Tarnów”)
14.	Święto jabłka i gruszki	Stowarzyszenie „Raciechowice 2005”
15.	V Złot Wiedźm i Czarownic	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Babicach
16.	X Święto Fasoli w Zakliczynie	Regionalne Centrum Turystyki i Dziedzictwa Kulturowego w Zakliczynie
17.	I Mistrzostwa Małopolski Dziennikarzy w Adventure Racingu o Puchar Marszałka Województwa Małopolskiego	Krakowski Klub Samochodowy „JURA MOTO SPORT”
18.	Pierwszy Międzynarodowy Złot Panów Twardowskich	Stowarzyszenie Podgórze.PL
19.	Z pieśnią i darami Polakom na Litwie	Stowarzyszenie „Chór Chłopięcy” Bazyliki Matki Bożej Bolesnej w Limanowej
20.	VII Turniej Rycerski RABSZTYN 2009	Miejski Ośrodek Kultury w Olkuszu
21.	„Zalipiański Festyn” – Finał 46 Konkursu „Malowana Chata”	Gminny Ośrodek Kultury w Oleśnie z/s Zalipiu
22.	V Rock Reggae Festival	Ośrodek Kultury w Brzeszczach
23.	Jarmark Świętojański w Lancokornie – 650 lecie historii zamku	Gminny Ośrodek Kultury w Lanckoronie
24.	Jarmark Krościeński	Gminne Centrum Kultury Krościenko n. D.
25.	„Lato pod Trzema Koronami”	Gminne Centrum Kultury w Kluszkowcach z siedzibą w Maniowach
26.	X Jarmark Podhalański	Miejski Ośrodek Kultury w Nowym Targu
27.	III Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej w Wieliczce	Centrum Kultury i Promocji w Wieliczce
28.	„Kalejdoskop Małopolski”	Olkuskie Stowarzyszenie Miasta Partnerskie
29.	XIII Dni Muzyki na Zamku – Echa Muzyki Dawnej	Miejski Ośrodek Kultury Zamek w Suchej Beskidzkiej
30.	I Międzynarodowy Plener Malarski – Lanckorona – Trzebinia 2009	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Trzebini
31.	Pamiętka z Małopolski	Dwór Zieleniewskich – instytucja kultury w Trzebini
32.	IV Ogólnopolski Integryjny Festiwal Tańca i Piosenki „Chrzanowska Lokomotywa Artystyczna”	Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Chrzanowie

33.	RockAUTOSTRADA Festival	Gminne Centrum Kultury Czytelnictwa i Sportu w Bochni
34.	TUKA – Święto Ziemniaka	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Tokarni
35.	Ciężkowicki Jarmark Artystów i Rękodzielników	Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice
36.	„Puente del Tango” – V Międzynarodowy Festiwal Tanga Argentyńskiego	Ośrodek Kultury im. Cypriana Kamila Norwida w Krakowie
37.	3–cio Majowy Piknik Rodzinny	Stowarzyszenie Komitet Obywatelski Miasta Krakowa
38.	V Borzęckie Święto Grzyba	Gminny Ośrodek Kultury w Borzęcinie
39.	X Baszta Jazz Festiwal	Miejski Ośrodek Kultury w Czchowie
40.	Szlakiem Doliny Dłubni	Centrum Kultury i Promocji w Michałowicach
41.	Żabiańskie Inspiracje Wyspiańskiego	Gminne Centrum Kultury w Żabnie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMWM

Małopolski Festiwal Smaku

W 2009 roku zrealizowano V edycję Małopolskiego Festiwalu Smaku. Ta tradycyjna impreza rozpoczęła się w czerwcu i trwała do końca sierpnia 2009 r. W ubiegłorocznej edycji odbyło się 6 półfinałów subregionalnych (Kraków, Oświęcim, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Miechów) oraz finał w Krakowie. W imprezie wzięło udział ponad 100 wystawców z całej Małopolski, prezentując ok. 120 produktów. same półfinały zgromadziły ok. 80 tys. osób. Festiwal Smaku to cykl plenerowych kiermaszów kulinarnych, realizowanych jako zmagania konkursowe oraz plebiscyt. Profesjonalne jury, złożone z kucharzy oraz publiczność wybierają najsmakowitsze potrawy i produkty w 4 kategoriach

Imprezy towarzyszące w ramach Małopolskiego Festiwalu Smaku

„Bona Z Warzyw”

29 sierpnia 2009 roku miało miejsce wspólnie z Discovery Historia ubieranie 3,5 metrowej konstrukcji królowej Bony w strój warzywny. Wydarzeniu towarzyszyły ciekawe opowieści historyczne na temat kulinariów, stylu przygotowywania i spożywania posiłków, stylu ubierania w czasach panowania królowej Bony.

Wielkie Gotowanie Zupy

30 sierpnia 2009 roku miało miejsce gotowanie międzynarodowej zupy jarzynowej. Od godziny 12.30 znani szefowie kuchni przygotowywali w specjalnym kotle 100 litrów potrawy, którą publiczność odwiedzająca plac Wolnica mogła degustować do godziny 17.00. Przepis na zupę, specjalnie przygotowany na tę okoliczność, można było otrzymać bezpośrednio na placu Wolnica.

Konkurs Małopolski Smak

30 sierpnia (niedziela) eksperci kulinarni oceniali produkty i potrawy zgłoszone w kilku kategoriach. O Grand Prix V edycji Małopolskiego Festiwalu Smaku ubiegało się 60 producentów żywności wyłonionych podczas letnich półfinałów w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu, Nowym Targu, Oświęcimiu i Miechowie.

Plebiscyt dla publiczności

29 i 30 sierpnia, w sobotę i niedzielę, publiczność odwiedzająca plac Wolnica nagradzała te dania i potrawy, które najbardziej jej smakowały. Uczestnik plebiscytu oddaje głos na wybrany produkt. Wypełnia kupon i wrzuca go do urny usytuowanej na stoiskach wystawców. Plebiscyt trwał od godziny 11.00 w sobotę do godziny 13.30 w niedzielę. Wśród tych, którzy oddali ważny głos rozlosowane zostały nagrody ufundowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Losowanie nagród dla publiczności odbyło się w niedzielę o godzinie 17.00.

Pokaz gotowania „na żywo”

29 sierpnia w sobotę, szefowie kuchni małopolskich restauracji przygotowywali na specjalnych stanowiskach potrawy z wykorzystaniem lokalnych produktów. Oceny przygotowanych potraw dokonali eksperci z dziedziny kulinariów i gastronomii.

Sobotnie kino letnie

29 sierpnia od godziny 18.00 na dużym ekranie zainstalowanym na placu Wolnica można było obejrzeć ciekawe produkcje filmowe przygotowane przez Telewizję Discovery jak również cykl odcinków „Smakowania Małopolski”, które zostały nakręcone podczas letnich półfinałów Małopolskiego Festiwalu Smaku – w Krakowie, Tarnowie, Oświęcimiu, Nowym Targu, Nowym Sączu i Miechowie.

W programie również były:

- a) Dwudniowe degustacje potraw regionalnych i produktów tradycyjnych z całej Małopolski
- b) Występy zespołów muzycznych
- c) Konkursy i zabawy dla dzieci

Sponsoring sportu

Samorząd Województwa Małopolskiego dysponował również szeroką gamą możliwości promocyjnych w ramach podpisanych umów z klubami MKS Muszynianka FAKRO oraz Wisłą Can Pack Kraków.

Ponadto Województwo Małopolskie było Partnerem eliminacji Mistrzostw Świata w Adventure Racingu, Bergson Winter Challenge 2009 jedynej na świecie zimowej eliminacji ekstremalnych rajdów przygodowych.

W 2008 roku bazą zawodów była Rabka Zdrój. Zawodnicy z 10 krajów rywalizowali na trasach Gorców. Impreza trwała 8 dni.

Na prawach Partnera Województwo wspierało V Mistrzostwa Polski Dziennikarzy w Adventure Racingu w Dolinie Będkowskiej.

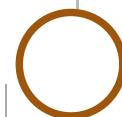
Promocja gospodarcza regionu

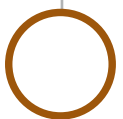
XIX Forum Ekonomiczne W dniach od 9 do 12 września w Krynicy odbyło się XIX Forum Ekonomiczne. Było to największe Forum w jego 17-letniej historii. Zdaniem organizatorów formuła spotkania odniosła ogromny sukces, dowiodła, że wielowymiarowe dyskusje przedstawicieli świata polityki, gospodarki, kultury i nauki są niezbędnym elementem rozwoju społeczeństw. Wpływ na opinie i najważniejsze decyzje mają bowiem nie tylko politycy, ministrowie czy właściciele firm, ale też intelektualiści, artyści, naukowcy, dziennikarze itp. Stały rozwój Forum, coraz większa liczba gości i wydarzeń w jego trakcie jest najlepszą odpowiedzią na pytanie o wymierne efekty dotychczasowych spotkań.

W 5 sesjach plenarnych oraz ponad 140 panelach dyskusyjnych i wydarzeniach specjalnych wzięło udział około 2000 uczestników (w tym ponad 1100 z zagranicy) oraz 900 panelistów. Forum towarzyszył bogaty program imprez kulturalnych, obejmujący ponad 30 koncertów, spotkań autorskich, wystaw oraz pokazów filmowych.

SYSTEMY TECHNICZNE / SYSTEMY
TECHNICZNE /systemy techniczne

I. Transport i komunikacja

Opracowanie: Katarzyna Siuda, Robert Such, Artur Strzelczyk, Przemysław Wawro

1. Infrastruktura drogowa

Sieć drogowa Małopolski tworzy system w pełni powiązany z układem dróg krajowych i międzynarodowych. Przez obszar województwa małopolskiego przebiega III Paneuropejski Korytarz Transportowy: Zgorzelec/Olszyna – Krzyżowa – Wrocław – Opole – Katowice – Kraków – Rzeszów – Przemyśl – Medyka/Korczowa. Na terenie województwa w skład korytarza wchodzi:

- droga krajowa nr 4 (międzyregionalna) przebiegająca w kierunku zachodnio-wschodnim, relacji: Granica państwa – Wrocław – Gliwice – Katowice – Chrzanów – Kraków – Tarnów – Granica państwa.
- odcinek linii kolejowej E-30: Drezno – Wrocław – Kraków – Rzeszów – Lwów.

Tabela 137.
Infrastruktura drogowa w 2009 r.

Elementy sieci drogowej	Długość	
	(km)	(%)
Drogi krajowe w tym: drogi ekspresowe autostrady	910,0 19,1 79,5	3,24 0,07 0,28
Drogi wojewódzkie	1 375,7	4,90
Drogi powiatowe	6 631,7	23,63
Drogi gminne	19 144,7	68,23
Razem	28 062,1	100,00

Źródło: Opracowanie własne

Drogi krajowe

W 2009 roku na drogi krajowe w Małopolsce Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad wydała 1,3 miliarda złotych. Na każdy kilometr z liczącej 910 km sieci dróg krajowych w Małopolsce przeznaczone zostało ponad 1,4 mln zł. Ta kwota to 93% wydatków z roku 2008 (1,4 mld zł). Mimo spadku nakładów stan techniczny dróg krajowych uległ poprawie w stosunku do roku 2008 r.

Tabela 138.
Stan techniczny dróg krajowych

Stan techniczny	2008		2009*	
	(%)	(km)	(%)	(km)
Dobry	46,5	406,5	55,4	491,6
Niezadawalający	21,3	186,3	17,5	154,9
Zły	31,9	279,4	26,6	236,1
Brak danych	0,3	2,9	0,5	4,7

*Ze względu na prowadzone roboty drogowe 22,7 km dróg zostało wyłączone z oceny.
 Źródło: dane GDDKiA Oddział w Krakowie

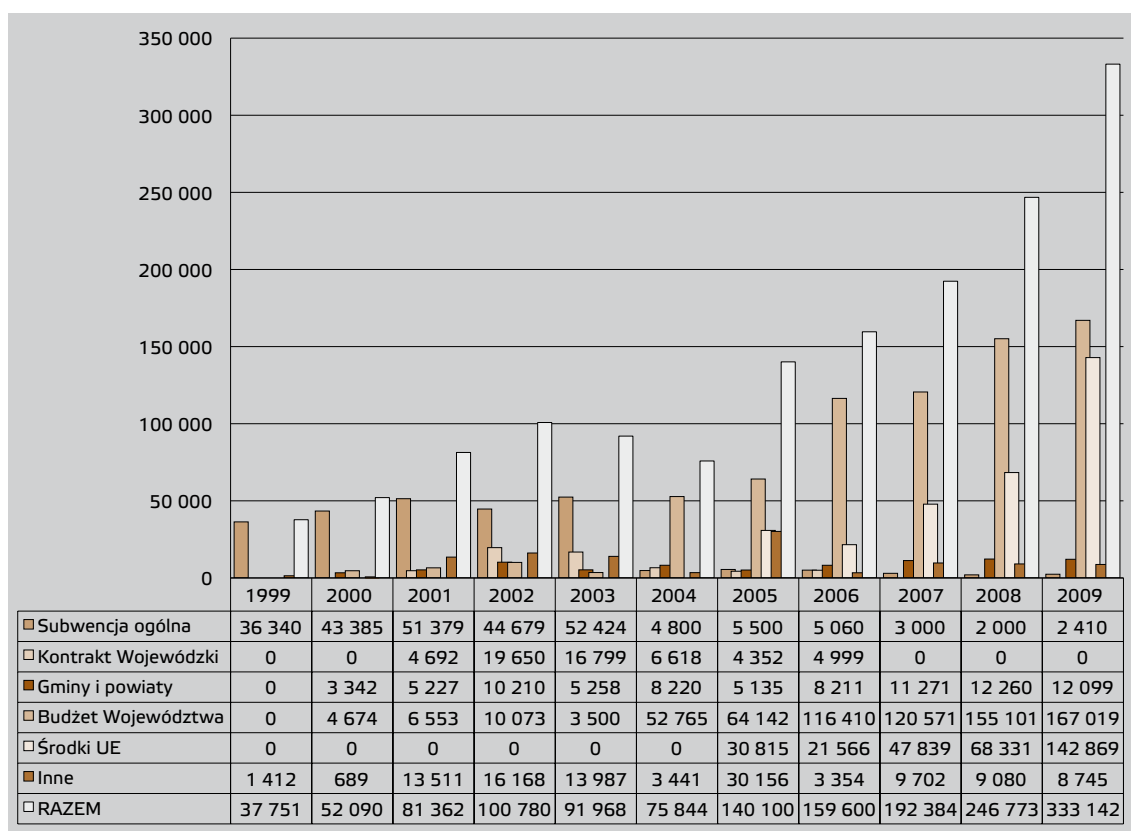
Najważniejsze inwestycje zrealizowane na drogach krajowych w 2009 r.

1. Budowa autostrady A4 Kraków – Szarów
 Lata realizacji: 2007–2009, długość: 19,9 km
2. Budowa drogi ekspresowej S7 Bieżanów – Igołomska:
 – odc. Bieżanów – Rybitwy długość: 2,7 km
 – odc. Rybitwy – Igołomska długość: 4,4 km
3. Budowa drogi ekspresowej S7, odc. Obwodnica Lubnia
 Lata realizacji 2006 – 2009, długość: 4 km
4. Budowa obwodnicy Krakowa
 – odc. DK 94 Radzikowskiego–Modlnica, długość: 2,4 km
5. Wzmocnienie nawierzchni DK nr 7 odc. Kraków–Myślenice (jezdnia lewa)
 Lata realizacji 2007 – 2009, długość: 29,95 km
6. Przebudowa DK nr 7, Kraków–Chyżne na odc. Zabornia – Chyżne
 Lata realizacji 2007 – 2009, długość: 34,6 km
7. Przebudowa i wzmocnienie obwodnicy Tarnowa – DK nr 4
 Lata realizacji 2008 – 2009, długość: 2 x 9,3 km

Drogi wojewódzkie

W 2009 roku łączna kwota nakładów na inwestycje drogowe i mostowe, remonty kapitałne dróg i mostów oraz bieżące utrzymanie dróg w Województwie Małopolskim wyniosła 333 142 tys. złotych. Na inwestycje drogowe i mostowe przeznaczono 255 901 tys. złotych. Na remonty kapitałne dróg i mostów 7 787 tys. złotych, na utrzymanie bieżące dróg wraz z obsługą administracyjną 69 453 tys. złotych.

Wykres 125.
Nakłady finansowe na drogi wojewódzkie w tys. zł

Źródło: Dane Zarządu Dróg Wojewódzkich

Wyraźnie zauważalna jest tendencja wzrostowa wysokości środków przeznaczanych na poprawę stanu dróg wojewódzkich. Wzrost nakładów przyczynia się do sukcesywnej poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich. Stan techniczny dróg wojewódzkich ulega ciągłej systematycznej poprawie. Z roku na rok poprawia się proporcja odcinków dróg o stanie dobrym w stosunku do dróg wojewódzkich będących w gorszym stanie.

Tabela 139.
Stan techniczny dróg wojewódzkich

Stan	Dobry		Zadawalający		Zły	
	(km)	(%)	(km)	(%)	(km)	(%)
2005	320,7	23,4	578,8	42,3	469,3	34,3
2006	326,1	24	505,6	37	537,1	39
2007	489,2	35,7	392,4	28,5	490,7	35,8
2008	538,6	39,2	276,2	20,1	560,9	40,7
2009*	531,4	39,9	276,2	20,7	525,9	39,4

*Ze względu na prowadzone roboty drogowe 42, 2 km dróg zostało wyłączone z oceny.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Wojewódzkich

Najważniejsze zadania zrealizowane na drogach wojewódzkich w 2009 r.:

1. Modernizacja odcinków dróg wojewódzkich oraz obiektów mostowych, wartość 20 629 035 zł. Wykonano modernizację dróg wojewódzkich na łącznej długości 29 km oraz rozpoczęto modernizację mostu w m. Młynne. W ramach tego zadania wykonano m.in.:
  - odnowę nawierzchni drogi woj. nr 775 na odc. Proszowice – Nowe Brzesko na długości 6,3 km, wartość 1 660 990 zł.
  - zabezpieczenie osuwiska wraz z przebudową 0,15 km drogi woj. nr 965 w m. Kopaliny, wartość 1 816 580 zł.
  - odnowę nawierzchni drogi woj. nr 768 wraz z remontem chodnika, budową kanalizacji deszczowej i budowa ronda w Brzesku, ul. Solskiego, wartość 2 600 000 zł.
  - odnowę nawierzchni drogi woj. nr 791 na długości 2,4 km odc. Olkusz – gr. Gminy Klucze, wartość 1 043 708 zł.
2. Zadania realizowane przy współdziałaniu samorządów lokalnych. Wzorem lat ubiegłych prowadzone były wspólne inicjatywy z samorządami lokalnymi. Za kwotę 9 853 tys. złotych wykonano m.in. budowę/przebudowę 7 806 mb chodników, wybudowano 4 zatoki autobusowe, dokonano przebudowy nawierzchni na łącznej długości 1 545 mb.
3. Dokumentacja techniczna dróg wojewódzkich. Na dokumentację techniczną w 2009 r. wydano 3 655 361 złotych. Opracowano 48 szt. dokumentacji, w trakcie realizacji pozostaje 89 zadań. Ponadto dokonano wykupu 1,72 ha gruntów wraz z ich regulacją prawną pod drogi woj. nr 776, 794, 956, 969, 980, 975, 977, 946, 949, 780.
4. Bezpieczeństwo ruchu drogowego. Zrealizowane w 2009 r. inwestycje w zakresie poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego obejmowały głównie budowę barier energochłonnych na niebezpiecznych odcinkach dróg oraz wykonanie oznakowań poziomych. Ponadto podjęte zostały inne działania związane z poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego na ciągach dróg wojewódzkich: m.in. zakup i montaż punktowych elementów odbłaskowych oraz niekonwencjonalne oznakowanie przejść dla pieszych.
5. Stabilizacja osuwisk. W ramach zadań dofinansowanych z dotacji budżetu państwa z Programu Ochrona Przeciwośuwiskowa wykonano:
  - Stabilizację osuwiska w m. Grywałd, na długości 0,4 km – wartość 5 020 646 zł.
  - Stabilizację osuwisk w m. Gromnik, o łącznej długości 0,25 km – wartość 4 464 074 zł.
  - Dokumentację techniczną dla dróg publicznych, wartość 131 809 zł (opracowano dokumentację dotyczącą stabilizacji osuwiska w m. Chojnik).
6. Przebudowy mostów:
  - Przebudowa mostu na potoku Kryniczanka w Krynicy w km 4+457, wartość 3 461 440 zł.
  - Przebudowa mostu w m. Poznachowice, wartość 1 886 392 zł.
  - Przebudowa mostu w m. Czasław, wartość 573 266 zł.
  - Przebudowa mostu w m. Czarny Dunajec na potoku Młynówka, wartość 505 855 zł.
  - Przebudowa mostu w m. Brzączowice, wartość 6 927 787 zł.
  - Przebudowa mostu na potoku Komorowskim w m. Raba Wyżna, wartość 1 033 340 zł.
  - Przebudowa mostu w m. Gorlice na potoku Stróżowianka, wartość 1 987 150 zł.
7. Remonty kapitalne dróg i mostów:
  - Remont mostu na potoku Targoszówka w m. Kuków, wartość 425 256 zł.
  - Remont wiaduktu nad torami PKP w m. Bochnia, wartość 1 891 000 zł.
  - Remont mostu na potoku Kryniczanka w m. Krynica w km 0+084, wartość 309 447 zł.
  - Remont mostu przez rzekę Kisielina w m. Wał Ruda, wartość 448 285 zł.
  - Remont mostu na potoku b. n. m. Florynka, wartość 758 815 zł.
  - Remont mostu na potoku Bednarka w m. Bednarka, wartość 720 664 zł.
  - Remont mostu na potoku Rybny w m. Zawoja, wartość 199 478 zł.
  - Remont mostów w ciągu dw. nr 958 w m. Chochołów i Witów, wartość 931 081 zł.
  - Remont mostu na rzece Szreniawa w m. Czechy, wartość 500 000 zł.
  - Remont mostu na potoku Pokojówka w m. Przesławice, wartość 413 778 zł.
  - Remont sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Jagiellońskiej, Konopnickiej i Krakowskiej w Wojniczu, wartość 193 697 zł.

- Remont mostu na potoku Ubionka w m. Sułkowice, wartość 370 465 zł.
  - Remont przepustów w m. Czasław w ciągu drogi wojewódzkiej nr 964, wartość 158 832 zł.
  - Remont mostu na potoku Młyniska w m. Zakopane, wartość 466 506 zł.
8. Utrzymanie dróg i mostów:
- Wykonane remonty bieżące nawierzchni i chodników, na łącznej powierzchni 153 428 m² o wartości 12 253 903 zł.
  - Wykonane remonty bieżące 15 mostów i promów oraz roboty porządkowe związane z utrzymaniem 127 obiektów o łącznej wartości 3 017 560 zł.
  - Zimowe utrzymanie 1 376 km dróg, wartość 17 560 921 zł.
  - Bieżące utrzymanie 40 szt. sygnalizacji świetlnej wartość 621 427 zł.
  - Regulacje stanów prawnych dróg, wartość 2 999 953 zł.
9. Usuwanie skutków powodzi. Usunięto uszkodzenia dróg i mostów zaistniałe na skutek podtopień i intensywnych opadów deszczu. Środki na ten cel w kwocie 1 443 574 zł zostały przyznane z Programu usuwania skutków klęsk żywiołowych.
10. Budowa skrzyżowania ul. Balińskiej z nowoprojektowaną obwodnicą północno – wschodnią w Chrzanowie, wartość 822 143 zł. Środki finansowe w pełnej wysokości zabezpieczył Powiat Chrzanowski.

Zadania realizowane w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013:

- Modernizacja drogi woj. nr 980 Jurków – Biecz, wartość 27 388 022 zł. Wykonano modernizację ok. 13 km drogi, w tym przebudowę dwóch przepustów w km 3+810 km i km 23+815, wykonano remont mostu w km 1+223.
- Modernizacja drogi woj. nr 933 na odcinku Brzeszcze – Chrzanów (o długości 7 km), wartość 13 035 370 zł.
- Modernizacja drogi woj. nr 776 Kraków – Proszowice – Ostrów, wartość 3 672 336 zł. Dokonano wykupu ok. 1,5 ha gruntów. Rozpoczęto roboty przygotowawcze i rozbiórkowe.
- Modernizacja drogi woj. nr 964 Kasina – Uście Solne Etap I (o długości 13,5 km), wartość 22 000 000 zł.
- Modernizacja drogi woj. nr 957 od Białki do Nowego Targu Etap I (o długości 20 km), wartość 31 745 718 zł. Została rozpoczęta budowa ronda w Zawoi (zaawansowanie prac 80%). Ponadto rozpoczęto remont murów oporowych w Zawoi i Skawicy.
- Obwodnica Proszowic – Indykatoryny Plan Inwestycyjny MRPO, wartość 16 200 000 zł. Zrealizowano 50% robót związanych z budową obwodnicy, w tym wykupiono ok. 1,7 ha gruntów.
- Obwodnica Zembrzyc – Indykatoryny Plan Inwestycyjny MRPO, wartość 31 813 748 zł. Zrealizowano roboty związane z budową obwodnicy, w tym budowa mostu na rz. Skawa i odcinka drogi.
- Modernizacja drogi woj. nr 780 Kraków – Chelmek Etap II, o długości ok.3 km – wartość 4 999 999 zł.
- Obwodnica Szczurowej – Indykatoryny Plan Inwestycyjny MRPO, wartość 10 000 000 zł. Zrealizowano 20% robót związanych z budową obwodnicy, w tym wykupiono ok. 16,3 ha gruntów.
- Modernizacja dróg woj. nr 956 Biertowice – Zembrzyce i nr 955 Sułkowice – Jawornik, o długości ok. 8,9 km – wartość 10 408 639 zł.
- Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 967 na odcinku Myślenice – Łapczyca, o długości ok. 14 km – wartość 15 500 000 zł.
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 967 na podjazdach pod górę Borzęcką, wartość 4 980 000 zł. Wykonano ok. 2,5 km kanalizacji oraz roboty przygotowawcze, elektryczne i teletechniczne.

2. Transport kolejowy

Ocena sytuacji

Podstawowa sieć kolejowa na terenie województwa małopolskiego jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Linie kolejowe utrzymywane są przez dwa Zakłady Linii Kolejowych:

1. Zakład Linii Kolejowych w Krakowie obsługujący 586,1 km linii, łącznic i torów północnej części Małopolski,
2. Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu zarządzający liniami i łącznicami o łącznej długości 466,2 km. w południowej części województwa.

Największe obciążenie ruchem pasażerskim występuje na liniach magistralnych:

- Kraków – Tarnów,
- Kraków – Trzebinia – Katowice,
- Kraków – Warszawa.

Kolejowej obsługi pasażerskiej pozbawione są powiaty: proszowicki i myślenicki (brak sieci kolejowej) oraz dąbrowski (linia z zawieszonym ruchem pasażerskim).

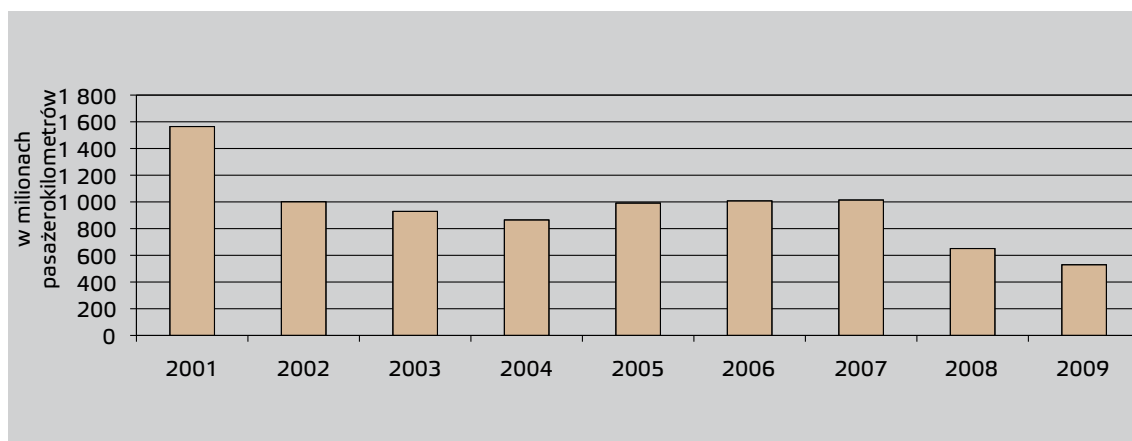
Obsługa mieszkańców i gospodarki transportem kolejowym

Regionalne przewozy pasażerskie na terenie województwa są organizowane i dotowane przez Województwo Małopolskie. Przewozy te realizuje „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Krakowie (do grudnia 2009r. działająca pod nazwą PKP „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.). Obszar działania Zakładu pokrywa się z obszarem województwa małopolskiego.

W roku 2009 „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o. wykonała na terenie województwa małopolskiego pracę przewozową w wysokości 529 530 387 pasażerokilometrów; w tym 460 354 466 pasażerokilometrów w pociągach osobowych. Znaczący spadek pracy przewozowej w stosunku do roku 2007 wiąże się z wyłączeniem przewozów pospiesznych z zakresu działania Spółki.

Wykres 126.

Praca przewozowa „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o. na terenie województwa małopolskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.

Tabela 140.
Zestawienie rentowności regionalnych pociągów osobowych

Lata	Łączna ilość pociągów	Ilość pociągów w podziale według stopnia pokrycia kosztów przychodami				
		od 0% do 30%	od 31% do 50%	od 51% do 75%	od 76% do 100%	powyżej 100%
2002	365	120	150	80	15	0
2003	367	87	177	76	19	8
2004	349	78	117	69	58	27
2005	366	207	90	53	12	4
2006	406	247	58	45	26	30
2007	324	136	71	65	27	25
2008	328	134	62	65	40	27
2009	328	186	53	50	22	17

Źródło: Dane „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.

Z usług realizowanych przez Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w roku 2009 skorzystało 11 782 726 pasażerów. Z ogólnej liczby przewiezionych pasażerów, 10 918 278 osób stanowią pasażerowie pociągów osobowych, pozostała część – pociągów interREGIO.

Średnia odległość przewozu osób w pociągach osobowych wynosi 42,2 km, natomiast w pociągach interREGIO – 80,0 km.

Realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich Województwo rozpoczęło w roku 2001. Zadanie to jest wypełniane na podstawie umów zawieranych pomiędzy Województwem Małopolskim a przewoźnikiem kolejowym. Od roku 2004 regionalne przewozy kolejowe dotowane są ze środków własnych samorządu województwa.

W dniu 22 grudnia 2008 r. samorządy województw objęły udziały w kapitale zakładowym spółki PKP Przewozy Regionalne Sp. z o.o. (obecnie „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o. realizującej regionalne przewozy kolejowe na terenie kraju). Województwo Małopolskie objęło 6,4% udziałów.

Począwszy od roku 2003 Województwo Małopolskie dokonuje zakupu pojazdów szynowych do realizacji regionalnych przewozów kolejowych. Dotychczas, Województwo Małopolskie nabyło i wprowadziło do eksploatacji łącznie dziesięć nowych autobusów szynowych (cztery z napędem spalinowym i sześć z napędem elektrycznym).

Udział Województwa Małopolskiego w finansowaniu regionalnych przewozów kolejowych przedstawia poniższa tabela:

Tabela 141.

Zestawienie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich.

Lata	Przeznaczenie środków		Razem
	Dotowanie i organizowanie przewozów pasażerskich	Nabywanie pojazdów szynowych	
<i>w złotych</i>			
2001	16 880 130	1 875 570	18 755 700
2002	16 375 000	2 523 000	18 898 000
2003	15 527 000	3 643 000	19 170 000
2004	25 721 187	470 613	26 191 800
2005	26 191 800	13 627 148	39 818 948
2006	36 098 597	-	36 098 597
2007	39 300 000	13 653 375	52 953 375
2008	43 086 100	4 871 167	47 957 267
2009	61 643 568	4 871 167	66 514 735

Źródło: Opracowanie własne

3. Transport lotniczy

Elementy systemu transportu lotniczego

Obszar województwa małopolskiego obsługiwany jest przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Ponadto pewne funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Krakowie Pobiedniku.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Airport położony jest 11 km na zachód od Krakowa. Obszar lotniskowy przylega do autostrady Kraków – Katowice. Lotnisko posiada również dogodne połączenie drogowe w kierunku Zakopanego i Tarnowa oraz połączenie kolejowe z dworcem PKP Kraków Główny.

Port Lotniczy Kraków Airport jest korzystnie usytuowany w stosunku do sieci dróg lotniczych. Wokół Portu istnieje 6 stałych dróg lotniczych.

Na lotnisku istnieje jedna utwardzana droga startowa na kierunku 08-26, długości 2550m i szerokości 60m. Istnieje również równoległy awaryjny pas startowy o nawierzchni trawiastej, długości 2400m i szerokości 300m, położony po północnej stronie drogi startowej. Płyta postojowa dla 17 samolotów o powierzchni 92.000 m², zlokalizowana jest naprzeciw budynku dworca ok. 300 m od progu pasa startowego.

Obsługa mieszkańców i gospodarki transportem lotniczym

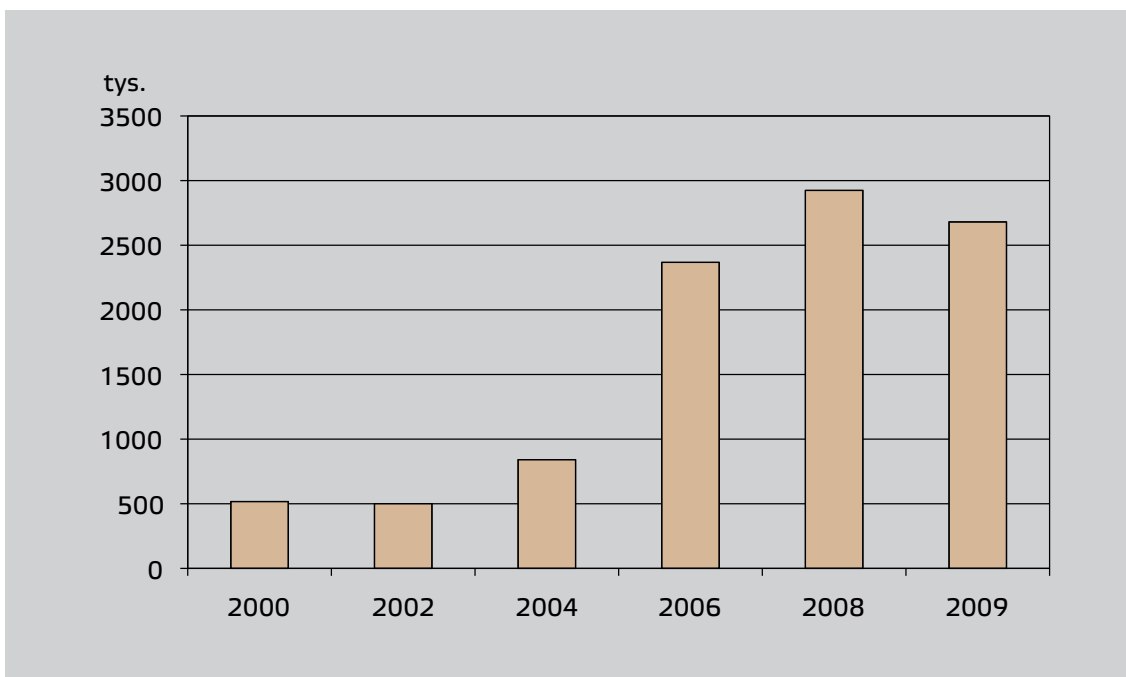
W roku 2009 liczba odprawionych przez Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Airport pasażerów spadła o ponad 8% w stosunku do roku 2008 i wyniosła 2 680 322 pasażerów, natomiast liczba odprawionych samolotów w roku 2009 wynosiła 32 907 samolotów. Podobnie jak w roku 2008 główną przyczyną spadku był globalny kryzys ekonomiczny. Natomiast ożywienie gospodarcze zanotowane w końcu 2009 roku przełożyło się na powrót od listopada 2009 roku do trendu wzrostowego w stosunku do roku 2008.

W roku 2009 ruch pasażerski był realizowany przez następujących przewoźników: Ryanair (26,6% udziału w ruchu), Easy Jet (20,8%), LOT (12,5%), Lufthansa (9,5%), Czartery (7,5%), Norwegian (6,6%), Aerlingus (4,1%), British Airways (2,3%), Transavia (1,6%), Germanwings (1,5%), CSA (1,4%), Pozostałe (5,6%).

Największa liczba pasażerów krakowskiego lotniska odprawiona została do Londynu 19,3%, kolejne destynacje to: Dublin 9,4%, Monachium 6,9%, Warszawa 6,7%, Liverpool 5,3%, Frankfurt 4,7% i Paryż 4%.

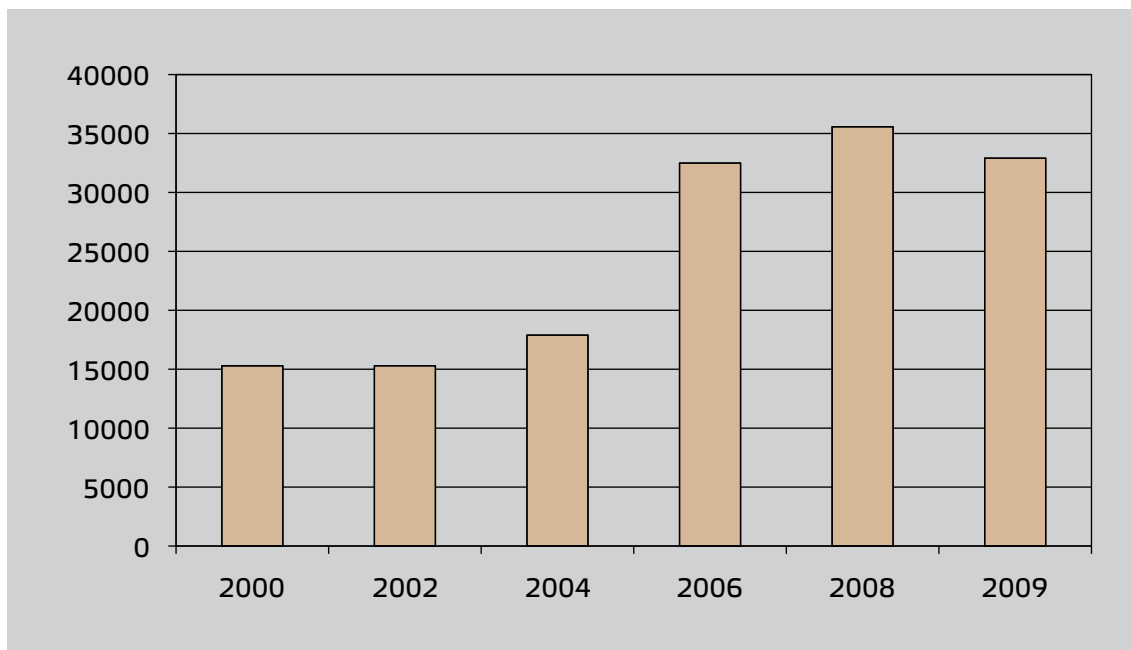
Wykres 127.

Przewozy pasażerów w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Wykres 128.
Liczba operacji lotniczych w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Inwestycje w transporcie lotniczym

W roku 2009 w Międzynarodowym Porcie Lotniczym rozpoczęła się budowa łącznika pomiędzy płytą postojową a drogą startów i lądowań. Zwiększy on bezpieczeństwo operacji naziemnych w porcie, wpłynie także na przepustowość płyty postojowej. Łącznik będzie miał długość 294 metrów i szerokość od 75 m do 141 m, a jego całkowita powierzchnia wyniesie 30 457 m².

Nadal trwała rozpoczęta w 2008 r. budowa parkingu wielopoziomowego (liczba kondygnacji – 7, liczba miejsc parkingowych – 1243).

II. Infrastruktura energetyczna

Opracowanie: Beata Chadzińska, Robert Pitala

1. Niekonwencjonalne źródła energii

W ostatnich latach widoczny jest wzrost znaczenia energii elektrycznej i ciepłej pochodzącej z odnawialnych źródeł.

Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej z września 2000 r. zakłada, że do końca 2010 r. 7,5% całej zużywanej energii w Polsce pochodzić będzie ze źródeł odnawialnych. Ministerstwo Gospodarki zakłada, że w 2020 r. udział odnawialnych źródeł energii w zużyciu energii w Polsce wyniesie 15%, zaś w 2030 r. – 20%.

Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki, na dzień 30 czerwca 2010 r., łączna moc instalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie ok. 180 MW.

Województwo Małopolskie zajmuje szóstą pozycję w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej (690 516,750 MWh) z OZE, co stanowi 8,04% wytwarzanej energii elektrycznej z OZE w Polsce.

Energia geotermalna

Na głębokości 1600 – 2600 m znajdują się ogromne pokłady wód geotermalnych w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim, krakowskim, myślenickim, brzeskim, proszowickim, bocheńskim i miechowskim, a także w Krakowie – w rejonie Przyłasku czy ul. Tetmajera. Zasoby gorącej wody wynoszą ok. miliard metrów sześciennych, a wydajność do 800 m³/h. Jako czysty ekologicznie nośnik energii, wody geotermalne mogą odegrać ważną rolę na obszarach o unikatowych walorach przyrodniczych (parki narodowe i krajobrazowe) oraz w miastach, w których zanieczyszczenie gazowo-pyłowe jest szczególnie uciążliwe wskutek wykorzystywania tradycyjnych nośników energii (Zakopane, Nowy Targ).

W województwie małopolskim energię geotermalną wykorzystuje się od 1994 r. Pierwsza instalacja powstała w latach 1989 – 93 w miejscowości Bańska Niżna pn.: Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Geotermia Podhalańska S.A.

Sprzedaż ciepła przez PEC Geotermia Podhalańska S.A. w 1999 r. była na poziomie 120 000 GJ i w kolejnych latach systematycznie rosła.

Z raportu Polskiej Akademii Nauk wynika, że Małopolska nie wykorzystuje w pełni swego naturalnego bogactwa, jakim są wody geotermalne. Na bazie analiz i ocen warunków geologicznych poszczególnych pięter hydrogeologicznych na obszarze województwa małopolskiego, wydzielone zostały 92 obiekty – strefy możliwego wykorzystania energii geotermalnej. W 40 przypadkach byłoby to opłacalne dla miejscowej społeczności, w postaci basenów cieplicowych albo jako magistrala ciepłownicza.

Przykłady wykorzystania energii geotermalnej:

- Bańska Niżna 4,5 MJ/s docelowo 70 MJ/s (powiat nowotarski),
- Termy Podhalańskie w Szaflarach (powiat nowotarski),
- Termy Bukowiańskie w Bukowinie Tatrzańskiej (powiat tatrzański),
- Kąpielisko na Polanie Szymoszkowej w Zakopanem (powiat tatrzański),
- Delikatesy PSS SPOŁEM Zakopane, ul. Krupówki 41 (powiat tatrzański).

Tabela 142.
Sprzedaż ciepła oraz liczba odbiorców PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Rok	Sprzedaż ciepła		Liczba odbiorców		
	MW	GJ	indywidualnych (moc do 30 kW)	wielkoskalowych (moc powyżej 30 kW)	ogółem
2005	37,800	274 496,10	894	304	1 198
2006	41,860	297 188,00	912	331	1 243
2007	47,325	295 923,26	945	353	1 298
2008	50,410	324 253,71	981	377	1 358
2009	54,0426	351 616,93	1 017	398	1 415

MW – moc uzyskana na koniec grudnia danego roku

GJ – wielkość sprzedaży ciepła w danym roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Energia wodna

W porównaniu z innymi regionami Polski województwo małopolskie posiada dosyć bogate zasoby wód powierzchniowych. Szacunkowe dane wskazują, że zasoby te wynoszą 4 916,5 m³/rok. Najzasobniejszy w wodę, z dopływów Wisły, jest Dunajec, następna Soła, a w dalszej kolejności Skawa i Raba. Do zasobów wodnych można zaliczyć również pojemność użytkową zbiorników retencyjnych wynoszącą około 310,6 mln m³.

Produkcja energii elektrycznej w elektrowniach wodnych w Małopolsce, w roku 2009, zgodnie z danymi URE, wyniosła 396 066,058 MWh, co stanowi 57,36% całkowitej produkcji energii elektrycznej z OZE w regionie. Województwo Małopolskie zajmuje drugie miejsce w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej, gdzie źródłem energii jest energia wody.

Na terenie województwa łączna moc zainstalowana elektrowni wodnych według danych URE wynosi ok. 175,95 MW, w tym moc małych elektrowni wodnych (MEW o mocy zainstalowanej poniżej 5 MW) to 25,20 MW.

Przykłady wykorzystania energii wody:

- Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica SA:
  - Niedzica 92MW (powiat nowotarski),
  - Sromowce Wyżne 2 MW (powiat nowotarski),
  - Łączany 2,5 MW (powiat wadowicki),
  - Smolice 2 MW (powiat oświęcimski).
- Zespół Elektrowni Wodnych Rożnów spółka z o.o. o mocy całkowitej 71,5 MW i średniej rocznej produkcji 190 000 MWh:
  - Rożnów 56 MW (powiat nowosądecki),
  - Czchów 9,04 MW (powiat brzeski),
  - Dąbie 2,94 MW (powiat krakowski),
  - Przewóz 2,94 MW (powiat krakowski),
  - mała elektrownia wodnej Olcza 0,32 MW (powiat tatrzański),
  - mała elektrownia wodna Kuźnice 0,26 MW (powiat tatrzański).
- Mała elektrownia wodna w Myślenicach 200 kW (powiat myślenicki).
- Mała elektrownia wodna w Gromcu 750 kW (powiat chrzanowski).
- WOD –ELEKTRON Stożek, Kajak S.J. – Kasinka Mała (powiat limanowski).

Energia wiatrowa

Dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej dotyczące średniorocznych prędkości wiatru w Małopolsce wykazują, że województwo małopolskie zlokalizowane jest w strefie niekorzystnej i wybitnie niekorzystnej, o małych zasobach energetycznych wiatru. Przeważający obszar Małopolski według Ośrodka Meteorologii IMiGW to strefa IV, w której prędkość wiatru szacuje się na 3–4 m/s. Jednakże na terenach o bogatej rzeźbie terenu, a taka występuje w południowej części województwa, występują lokalne strefy, w których wiatry mają korzystne własności energetyczne. Lokalne warunki klimatyczne i terenowe, sprzyjające rozwojowi energetyki wiatrowej występują także na Wyżynie Krakowsko – Częstochowskiej.

Na obszarze Małopolski w Rytrze (powiat nowosądecki) uruchomiono elektrownię wiatrową o mocy nominalnej 150 kW oraz na Przysłopie w Zawoi (powiat suski) o mocy nominalnej 160 kW. Planuje się budowę elektrowni wiatrowej w okolicach Borzęcina (powiat brzeski), o łącznej mocy ok. 50 MW (uruchomienie przewidziano na połowę 2011 r.). Farmy wiatrowe mają powstać także w Wieprzu (powiat wadowicki) oraz w Lipinkach (powiat gorlicki).

Zgodnie z danymi URE, na dzień 27 lipca 2010 roku, produkcja energii elektrycznej pochodząca z elektrowni wiatrowych w Małopolsce, w roku 2009, wynosiła 353,502 MWh. Stanowi to 0,05% całkowitej produkcji energii elektrycznej z OZE w województwie.

Przykłady wykorzystania energii wiatru:

- elektrownia wiatrowa w Rupniowie (powiat limanowski) – 7 kW,
- wiatraki w Choczni (powiat wadowicki),
- wiatraki w Rzepiskach (powiat tatrzański).

Energia z biomasy

Biomasa stanowi trzecie, co do wielkości na świecie, naturalne źródło energii. Do celów energetycznych może być wykorzystywana w postaci stałej, ciekłej lub gazowej.

Według definicji Unii Europejskiej biomasa oznacza podatne na rozkład biologiczny frakcje produktów, odpady i pozostałości przemysłu rolnego (łącznie z substancjami roślinnymi i zwierzęcymi), leśnictwa i związanych z nim gałęzi gospodarki, jak również podatne na rozkład biologiczny frakcje odpadów przemysłowych i miejskich.

Na cele energetyczne wykorzystuje się:

- drewno i odpady z przerobu drewna np.: drewno kawałkowe, trociny, wióry, zrębki, kora;
- rośliny pochodzące z upraw energetycznych – rośliny drzewiaste szybko rosnące np.: wierzby, topole, eukaliptusy;
- wieloletnie byliny dwuliścienne np.: topinambur, ślaziolec pensylwański, rdesty;
- trawy wieloletnie np. trzcina pospolita, miskanty;
- produkty rolnicze oraz odpady organiczne z rolnictwa np.: słoma, siano, buraki cukrowe, trzcina cukrowa, ziemniaki, rzepak, pozostałości przerobu owoców;
- odchody zwierzęce;
- frakcje organiczne odpadów komunalnych oraz komunalnych osadów ściekowych,
- niektóre odpady przemysłowe np. z przemysłu papierniczego.

Biogaz powstały w wyniku fermentacji beztlenowej zawierający około 50–70% metanu służy do produkcji energii elektrycznej lub ciepłej albo jest dostarczany do sieci.

Na składowisku odpadów komunalnych Barycz w Krakowie biogaz pozyskuje się już od roku 1998. Wykorzystuje się go do ogrzewania budynków zaplecza technicznego i socjalnego obiektów składowiska, sortowni i kompostowni Barycz oraz wody użytkowej. Aktualnie na składowisku zbudowane są cztery kontenerowe bloki energetyczne: dwa o mocy 249 kWh (oddane do eksploatacji w latach 1998 i 1999), trzeci o mocy 372 kWh, oddany do użytku w roku 2002 oraz czwarty – o mocy 469 kWh, dla którego 18 grudnia 2008 r. zakończył się 72-godzinny ruch próbny i nastąpił odbiór końcowy. Czwarty blok energetyczny zrealizowano w ramach projektu „Gospodarka odpadami stałymi w Krakowie – Etap I”, współfinansowanego z Funduszu Spójności Unii Europejskiej.

Produkcja energii elektrycznej z biogazu, w roku 2009, w Małopolsce, wynosiła 14 146,664

MWh, co stanowi 2,05% całkowitej produkcji energii elektrycznej z OZE w województwie (URE).

Biomasa oferuje najwyższy potencjał do wykorzystania znajdując zastosowanie w sieciach ciepłych oraz coraz częściej w prywatnych domach.

Przykłady wykorzystania energii z biomasy:

- biogaz w Oczyszczalni Ścieków Wielopole w Nowym Sączu,
- biomasa w prywatnym zakładzie stolarskim w Nieczajnej Górnej (powiat dąbrowski),
- biomasa jak źródło energii do ogrzewania Urzędu Gminy, Komisariatu Policji, Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Ośrodka Zdrowia w Korzennej (powiat nowosądecki),
- biomasa w Oczyszczalni Ścieków w Niepołomicach (powiat wielicki),
- bioelektrownia na terenie składowiska odpadów komunalnych w Tarnowie,
- kotły na biomasę w Elektrociepłowni Andropol Przędzalnia S.A. w Andrychowie (powiat wadowicki),
- przystosowanie instalacji nawęglania do współpalania węgla i biomasy w Elektrociepłowni KRAKÓW S.A.

Energia słoneczna

Małopolska charakteryzuje się bardzo nierównomiernym rozkładem promieniowania słonecznego (80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na 6 miesięcy sezonu wiosenno – letniego). Najczęściej stosowane są kolektory słoneczne w połączeniu z pompami ciepła. Widoczny jest wzrost wykorzystywania energii słonecznej w budynkach użyteczności publicznej. Przykładem takiej inwestycji jest kryta pływa w Proszówkach, gmina Bochnia, gdzie zainstalowano 106 kolektorów słonecznych, z których można uzyskać ok. 160 tys. kW w skali roku. W ostatnich latach obserwuje się także wzrost zainteresowania wykorzystaniem energii słonecznej wśród odbiorców indywidualnych. Przykładem m.in. jest gmina Miechów, w której z tego rodzaju energii korzysta ponad pięćdziesiąt gospodarstw.

Przykłady wykorzystania energii słonecznej:

- Klasztor i Wyższe Seminarium Duchowne Redemptorystów w Tuchowie (powiat tarnowski),
- kryta pływalnia w Proszówkach (powiat bocheński),
- schronisku Stare Wierchy (powiat nowotarski),
- Gimnazjum im. S. Wyszyńskiego w Sułkowicach (powiat myślenicki),
- Dom Zakonny ks. Salwatorianów w Trzebini (powiat chrzanowski),
- 20 Wojskowy Szpital Uzdrawiskowo-Rehabilitacyjny w Krynicy – Zdroju (powiat nowosądecki),
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chrzanowie.

Do urządzeń wykorzystujących siły przyrody w produkcji energii i ciepła należą m.in. pompy ciepła, urządzenia umożliwiające wykorzystanie energii cieplnej nagromadzonej w środowisku naturalnym. Ich zaletą są przede wszystkim niskie koszty eksploatacyjne przy bezobsługowości oraz braku negatywnego oddziaływania na środowisko.

Przykłady wykorzystania pomp ciepła:

- Klasztor Benedyktynów w Tyńcu (powiat krakowski),
- Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu,
- Zamek Królewski w Niepołomicach (powiat wielicki).

Fotowoltaika

Podjęwane są próby wytwarzania energii elektrycznej przy pomocy ogniw fotowoltaicznych. Jednak ze względu, przede wszystkim, na wysokie koszty inwestycyjne, są to jak dotąd tylko pojedyncze przykłady.

Przykładem wykorzystania instalacji fotowoltaicznych są baterie fotowoltaiczne do oświetlenia oznakowania skrzyżowania w Górze Libertowskiej (powiat krakowski).

2. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Na rynku energii elektrycznej w województwie małopolskim w 2009 r. w stosunku do roku poprzedniego nastąpił niewielki wzrost zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych 0,2% (48% w stosunku do 2000 r.). W miastach odnotowano nieznaczny spadek zużycia o 0,7%, natomiast na wsiach wzrost o 1,1% (odpowiednio 14,7% i 125,7% w stosunku do 2000 r.). W analizowanym okresie wraz ze wzrostem zużycia energii nastąpił także wzrost liczby odbiorców o 1,3% (15,5 tys.) w stosunku do roku 2008 r. (40,5% w stosunku do 2000 r., tj. 342,9 tys.), w tym w miastach o 1,9%, na wsiach o 0,6% (odpowiednio 14% i 101,3% w stosunku do 2000 r.). Największe zużycie zarejestrowano podobnie jak w roku poprzednim, w mieście Kraków oraz powiatach: krakowskim, nowotarskim i nowosądeckim.

Tabela 143.
Zaopatrzenie w energię elektryczną

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009
Odbiorcy energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w tys.	847,1	888,3	1120,9	1150,4	1174,5	1190,0
dynamika	100	104,9	132,3	135,8	138,6	140,5
- w tym: w miastach	590,0	605,4	635,4	642,1	659,9	672,4
dynamika	100	102,6	107,7	108,8	111,8	114,0
- w tym: na wsiach	257,1	282,9	485,5	508,3	514,6	517,6
dynamika	100	110,0	188,8	197,7	200,2	201,3
Zużycie energii elektrycznej (w ciągu roku) w gospodarstwach domowych w GWh	1782,9	1880,0	2398,7	2507,0	2635,2	2639,2
dynamika	100	105,4	134,5	140,6	147,8	148,0
- w tym: w miastach	1247,6	1287,9	1392,6	1398,2	1440,3	1430,6
dynamika	100	103,2	111,6	112,1	115,4	114,7
- w tym: na wsiach	535,4	592,1	1006,0	1108,8	1194,9	1208,6
dynamika	100	110,6	187,9	207,1	223,2	225,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US Kraków

3. Zaopatrzenie w gaz sieciowy

W województwie małopolskim łączna długość gazowej sieci rozdzielczej w 2009 r. wynosiła 22 032,2 km, w stosunku do 2008 r. nastąpił wzrost o 129,5 km tj. 0,6%. Przyrost długości sieci rozdzielczej w 2009 r. był znacznie większy w miastach niż na wsiach.

Tabela 144.
Długość gazowej sieci rozdzielczej

Wyszczególnienie	2001	2004	2005	2007	2008	2009
Długość sieci rozdzielczej w km	20888,4	21485,6	21626,9	21785,2	21902,7	22032,2
dynamika wzrostu	100	102,9	103,5	104,3	104,9	105,5
- w miastach	4786,6	4954,0	4998,9	5144,3	5169,7	5280,4
dynamika wzrostu	100	103,5	104,4	107,5	108,0	110,3
- na wsiach	16101,8	16531,0	16628,0	16640,8	16733,0	16751,8
dynamika wzrostu	100	102,7	103,3	103,3	103,9	104,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

Tabela 145.
Zaopatrzenie gospodarstw domowych w gaz ziemny

Wyszczególnienie	2001	2004	2005	2007	2008	2009
Odbiorcy gazu ogółem w tys.	633,7	662,8	664,8	680,3	687,0	690,8
dynamika wzrostu	100	104,6	104,9	107,4	108,4	109,0
- w miastach	436,8	458,4	459,6	463,7	466,8	470,3
dynamika wzrostu	100	104,9	105,2	106,2	106,9	107,7
- na wsiach	197,0	204,4	205,2	216,6	220,2	220,5
dynamika wzrostu	100	103,8	104,2	109,9	111,8	111,9
Zużycie gazu ogółem w hm ³	427,7	401,6	433,6	398,0	401,4	391,9
dynamika wzrostu	100	93,9	101,4	93,1	93,9	91,6
- w miastach	288,8	268,7	297,9	266,5	267,3	261,1
dynamika wzrostu	100	93,0	103,2	92,3	92,6	90,4
- na wsiach	138,8	132,9	135,7	131,6	134,1	130,8
dynamika wzrostu	100	95,7	97,8	94,8	96,6	94,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

Tabela 146.
Odbiorcy gazu z sieci i zużycie gazu w gospodarstwach domowych

Powiat		2004	2005	2007	2008	2009
a – odbiorcy gazu z sieci w tys. sztuk						
b – zużycie gazu w tys. hm ³						
Województwo Małopolskie	a	662,8	664,8	680,3	687,0	690,8
	b	401,6	433,6	398,0	401,4	391,9
bocheński	a	23,2	23,4	23,2	23,3	23,5
	b	13,8	13,3	12,9	13,1	12,7
brzeski	a	18,0	18,3	18,6	18,8	19,0
	b	10,6	11,3	10,4	10,6	10,6
chrzanowski	a	30,1	30,4	30,6	30,7	30,8
	b	15,9	14,4	12,1	12,9	13,4
dąbrowski	a	9,2	9,1	9,2	9,3	9,4
	b	6,2	5,6	5,5	5,5	5,4
gorlicki	a	21,3	20,5	21,4	21,5	21,5
	b	10,5	11,2	12,1	11,3	11,0
krakowski	a	46,6	47,7	50,4	52,2	52,6
	b	39,2	42,9	39,0	42,6	40,9
limanowski	a	14,7	14,4	15,2	15,4	15,6
	b	8,2	8,8	9,2	9,1	9,0
miechowski	a	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6
	b	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4
myślenicki	a	16,2	16,5	17,2	17,5	17,6
	b	10,7	12,8	11,2	11,8	11,3
nowosądecki	a	22,1	21,5	24,3	24,5	24,6
	b	14,7	15,5	16,4	16,4	15,9
nowotarski	a	3,6	3,8	4,2	4,4	4,5
	b	5,0	6,0	5,5	5,6	5,3
olkuski	a	24,5	24,6	25,1	25,4	25,5
	b	11,9	11,7	10,7	10,7	11,0
oświęcimski	a	38,8	38,8	39,3	39,4	39,5
	b	20,9	20,5	19,0	17,6	18,0
proszowicki	a	1,2	1,2	1,3	1,4	1,4
	b	1,1	1,1	1,0	1,1	1,0
suski	a	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
	b	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7
tarnowski	a	31,3	31,3	32,9	33,1	33,7
	b	21,3	20,4	20,2	19,9	20,1
tatrzański	a	0,6	0,7	0,8	0,9	0,9
	b	1,8	2,3	2,3	2,3	2,2
wadowicki	a	27,7	26,8	28,2	28,5	28,6
	b	18,2	18,0	16,5	15,1	15,7
wielicki	a	24,7	25,2	26,7	27,3	27,5
	b	20,4	23,3	21,0	21,8	20,9
M. Kraków	a	247,2	248,2	248,3	248,7	250,5
	b	134,7	155,7	137,8	141,6	135,7
M. Nowy Sącz	a	23,8	23,9	24,4	24,5	24,6
	b	15,9	16,5	15,1	14,0	13,7
M. Tarnów	a	36,9	37,2	37,7	38,7	38,3
	b	19,6	21,2	18,9	17,4	17,0

Źródło: dane US w Krakowie

Podobnie jak w przypadku długości sieci, tempo wzrostu odbiorców gazu jest znacznie wyższe w miastach niż na wsiach.

Wielkość zużycia gazu ogółem w województwie małopolskim w ciągu ostatnich kilku lat nie wykazuje trwałej tendencji. Jednak obecny poziom zużycia gazu jest najmniejszy od 2001 r. Wskaźnik zużycia gazu na 1 odbiorcę w 2009 r. wynosił 567,3 m³. W porównaniu z rokiem 2003 (658,8 m³) zanotowano spadek o 16,1%.

III. Infrastruktura sanitarna

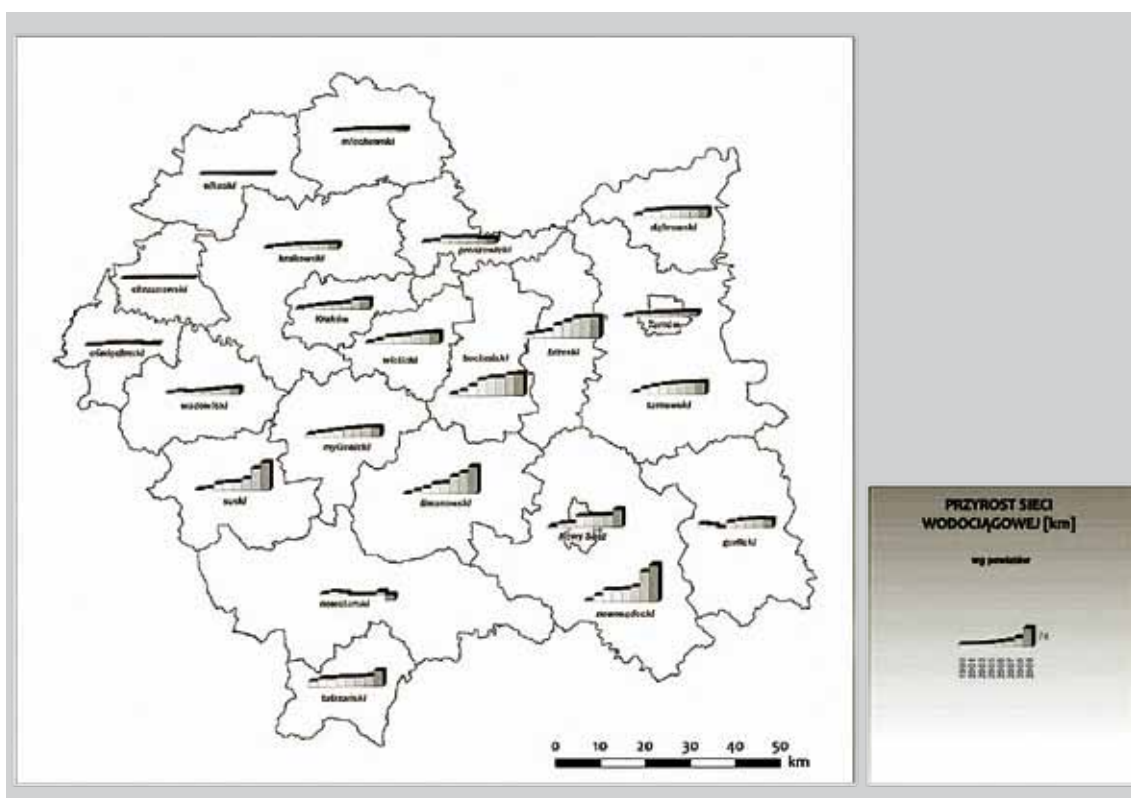
Opracowanie: Magdalena Burek, Agnieszka Sienicka

1. Wodociągi

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W tym celu woda pobierana jest na potrzeby obszarów ubogich w zasoby, z obszarów bogatych i przesyłana systemami wodociągów, nawet na znaczne odległości. Przykładem może być Kraków, dla którego woda pobierana jest ze zbiornika w Dobczycach i transportowana rurociągiem na odległość ok. 20 km.

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się w województwie intensywny rozwój sieci wodociągowej. Według danych Urzędu Statystycznego (US) w Krakowie w 2009 r. na terenie województwa małopolskiego przybyło 257,6 km wodociągów (długość sieci wyniosła 17324,2 km).

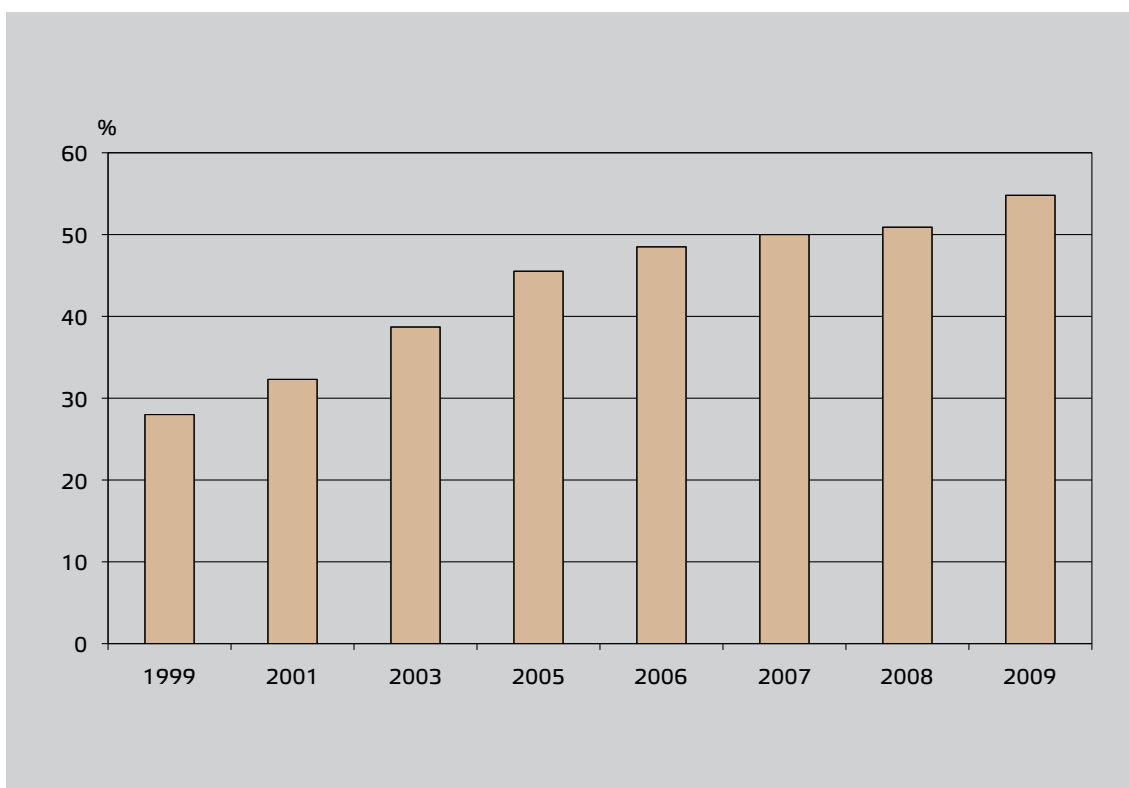
Mapa 39.
Przyrost sieci wodociągowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Wykres 129.
Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Wraz z rozwojem sieci występuje wzrost ilości oczyszczalni komunalnych i przemysłowych. Liczba oczyszczalni wzrosła ze 304 w roku 2000 do 318 w 2009 r. Skutkowało to zwiększeniem odsetka ludności obsługiwanej przez komunalne oczyszczalnie ścieków, oraz ograniczeniem zrzutu nieoczyszczanych ścieków przez zakłady przemysłowe, co jest pozytywnym symptomem w zakresie ochrony wód. W 2000 r. procent ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków wynosił 47,0 %, natomiast w 2009 r. wzrósł do 55,0 % ogółu ludności.

IV. Społeczeństwo informacyjne

Opracowanie: Beata Bańdura

Społeczeństwo informacyjne funkcjonuje w oparciu o szybką wymianę informacji. Umiejętność gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji z wykorzystaniem nowoczesnych technologii wpływa na rozwój gospodarczy regionu. Podstawowym warunkiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest dostęp do nowoczesnej sieci teleinformatycznej oraz umiejętność wykorzystania technologii informacyjnych we wszystkich aspektach życia gospodarczego i społecznego.

Działania podejmowane w Małopolsce ukierunkowane są na stworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Realizowane są projekty, których celem jest rozwój infrastruktury informatycznej w regionie, zwiększenie dostępu do internetu, podniesienie kompetencji informacyjnych mieszkańców Małopolski, rozwój gospodarczy regionu w oparciu o zaawansowane technologie. Dla osiągnięcia jak najlepszych rezultatów realizacja projektów odbywa się przy współpracy środowiska nauki, biznesu i samorządu.

1. Najważniejsze projekty w zakresie społeczeństwa informacyjnego realizowane przez Województwo Małopolskie

Regionalny portal internetowy Wrota Małopolski

Województwo Małopolskie od lat pozostaje jednym z liderów w Polsce w dziedzinie informatyzacji i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Pierwsze w kraju podjęło misję utworzenia regionalnego portalu internetowego. Wrota Małopolski /www.malopolska.pl/ to realizowany od 2001 roku projekt, którego celem jest integracja systemów informatycznych instytucji i urzędów administracji publicznej, umożliwienie obywatelom i podmiotom prawnym korzystania z usług elektronicznych, dostarczenie regionalnej informacji oraz promowanie Małopolski. Realizacja projektu wywarła duży wpływ na rozwój e-administracji i stworzenie regionalnego wspólnego rynku informacji.

W portalu Wrota Małopolski można wyróżnić trzy komponenty. Są to:

- Biuletyn Informacji Publicznej – część dotycząca informacji publicznej w województwie
- Cyfrowy Urząd – część usługowo – administracyjna, umożliwiającą nadanie biegu sprawie przez internet – zamieszczono w niej elektroniczne procedury administracyjne
- Część informacyjna – dotycząca różnych dziedzin życia w regionie, zawiera moduły informacyjne oraz regionalne aktualności.

Biuletyn Informacji Publicznej

Pod jednym adresem www.malopolska.pl/bip zamieszczone są Biuletyny Informacji Publicznej instytucji publicznych działających w Małopolsce, m.in.: 170 gmin i 18 powiatów, Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Krakowie, Archiwum Państwowego w Krakowie oraz podmiotów administracji zespolonej, Izby Skarbowej i Urzędów Skarbowych, Izby Celnej w Krakowie, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie, Związków Komunalnych Gmin.

Udostępnione rozwiązania spełniają wymagania ustawodawcy dla systemów teleinformatycznych oraz Biuletynu Informacji Publicznej. Ujednolicone logo BIP we wszystkich jednostkach posiadających biuletyn na platformie Wrota Małopolski pozwala promować spójny wizerunek Biuletynu.

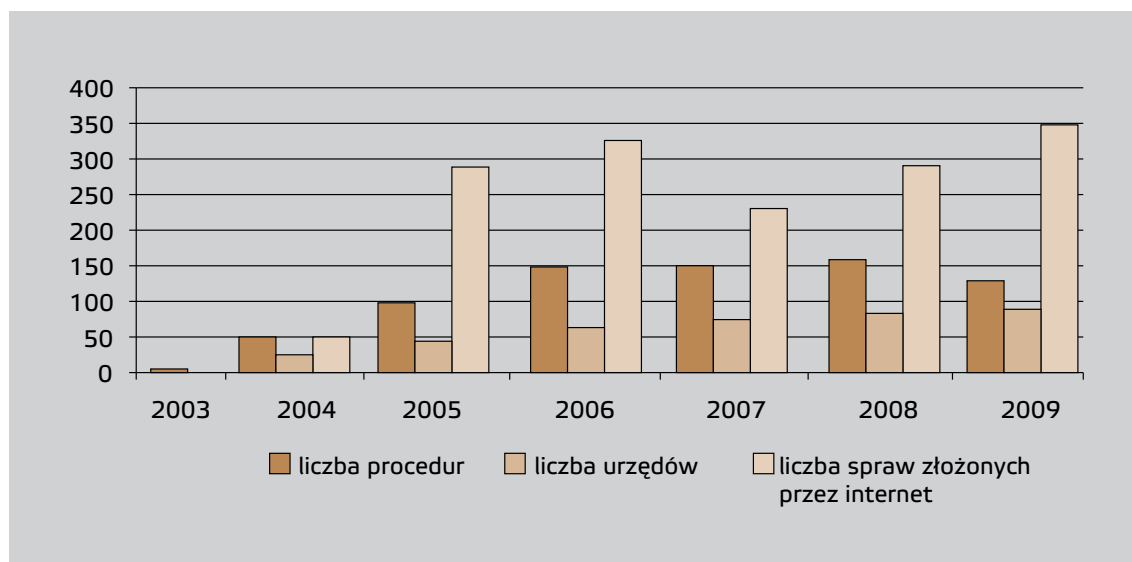
Cyfrowy Urząd

Funkcjonujący od 2004 roku w ramach portalu Wrota Małopolski Cyfrowy Urząd jest częścią Regionalnego Systemu e-Administracji. Wykorzystuje internet w kontaktach obywateli z urzędami w Małopolsce. Umożliwia inicjowanie elektronicznego załatwiania spraw z zachowaniem bezpiecznego przepływu danych oraz z wykorzystaniem kwalifikowanego podpisu elektronicznego. Każda z zamieszczonych procedur urzędowych jest szczegółowo opisana. Rozpoczęcie procesu załatwiania sprawy następuje poprzez wysłanie elektronicznego formularza (e-formularza) drogą internetową. Każdy obywatel może sprawdzić stan sprawy, czyli fazę jej realizacji, złożyć skargę, wniosek lub zapytanie. Obecnie Cyfrowy Urząd umożliwia realizację przez internet 128 spraw urzędowych.

Powoli wzrasta zainteresowanie mieszkańców regionu możliwością załatwienia spraw przez internet, a wraz z nim liczba procedur złożonych do urzędów drogą elektroniczną.

Wykres 130.

Procedury elektroniczne w małopolskich urzędach i ich wykorzystanie

Źródło: opracowanie własne

Mechanizm automatycznego udostępniania opracowanych procedur umożliwia ich wdrożenie wszystkim zainteresowanym podmiotom administracji publicznej. Ogółem elektroniczne procedury realizowane są przez 74 urzędy. Są to: Starostwa Powiatowe w Dąbrowie Tarnowskiej, Gorlicach, Krakowie, Limanowej, Myślenicach, Olkuszu, Wadowicach, Chrzanowie; Urzędy Gmin: Biskupice, Bystra – Sidzina, Dąbrowa Tarnowska, Gromnik, Jabłonka, Kościelisko, Limanowa, Łukowica, Nawojowa, Nowe Brzesko, Osiek, Oświęcim, Pcim, Polanka Wielka, Przeciszów, Rytro, Słupnice, Stryszów, Tokarnia, Tomice, Zabierzów, Zielonki, Słupnice, Trzciana, Siepraw, Łużna, Czorsztyn, Korzenna, Wiśniowa, Szczucin, Łącko, Gródek nad Dunajcem, Poronin, Radłów, Jodłownik, Klucze, Wielka Wieś, Wierzchosławice, Chełmiec, Tymbark, Lanckorona; Urzędy Miast: Alwernia, Andrychów, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Krynica, Muszyna, Słomniki, Sułkowice, Szczawnica, Trzebinia, Jordanów, Libiąż, Bukowno, Mszana Dolna; Urzędy Miasta i Gminy Dobczyce, Wieliczka, Stary Sącz, Żabno; Urzędy Miasta Rabka-Zdrój, Grybów, Archiwum Państwowe w Krakowie; Zarząd Dróg Wojewódzkich; Małopolski Urząd Wojewódzki oraz Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

Procedura „Sprawdź stan sprawy” jest realizowana przez 280 urzędów administracji publicznej w Małopolsce posiadających Biuletyny Informacji Publicznej na stronach portalu Wrota Małopolski.

Część informacyjna

Celem tej części portalu Wrota Małopolski jest informowanie o regionie i życiu w regionie oraz promowanie Małopolski. Obecnie funkcjonuje 17 modułów tematycznych: Aktualności, Wizytówka Małopolski, Edukacja, Kultura, Mapy–GIS–GPS, Niepełnosprawni, Pomoc Społeczna, Praca, Przedsiębiorczość, Środowisko i obszary wiejskie, Turystyka i Sport, Zdrowie, Małopolski Smak, ZPORR w Małopolsce, Unia Europejska, Fundusze Europejskie dla Małopolski 2007–2013 oraz Centrum Informacyjne FEM.

Na platformie e-learning portalu działają kursy: Na szlakach Małopolski, Tatry bez tajemnic, ABC samorządu, Urzędnik Europejski, Finansowanie działalności organizacji pozarządowych, Obrona cywilna i zarządzanie kryzysowe, Zawodownawstwo i informacja zawodowa dla edukacji i rynku pracy, Kurs umiejętności komputerowych oraz Pomoc Przedmedyczna. Zdalna forma nauczania umożliwia zdobycie wiedzy bez ograniczeń związanych z czasem lub miejscem przebywania. Platforma jest udostępniana innym podmiotom do przeprowadzenia kursów dedykowanych.

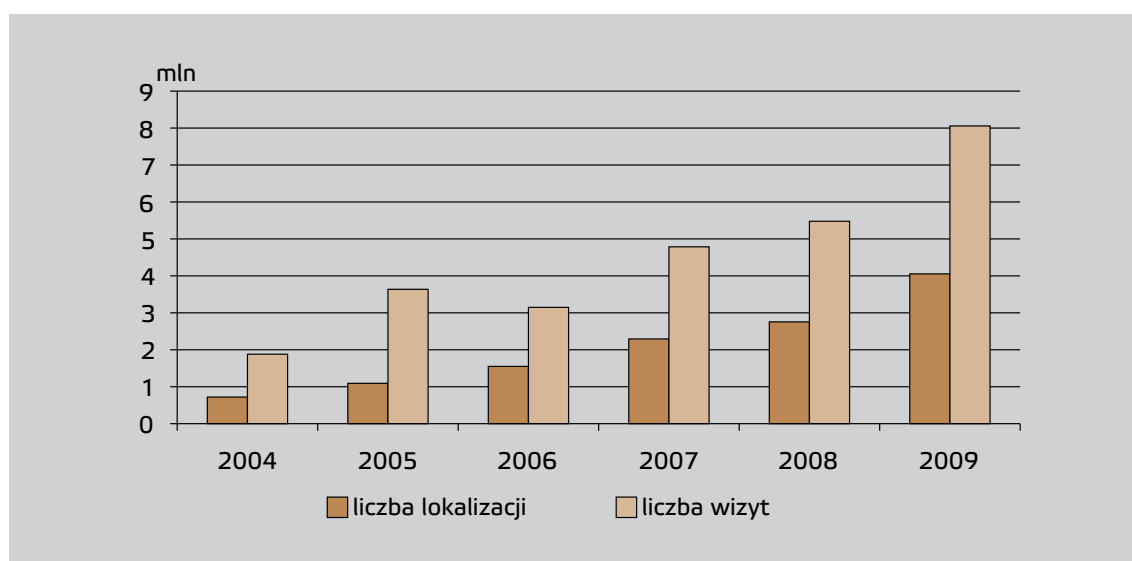
W portalu, pod adresem strony www.tv.malopolska.pl działa Małopolska Telewizja Internetowa. Powstała, aby poszerzać dostęp do informacji o działaniach samorządu i wydarzeniach w regionie, a także atrakcjach i walorach Małopolski. Strona jest otwarta na współpracę ze wszystkimi, którzy zechcą podzielić się swoimi relacjami filmowymi z interesujących, zdaniem autorów, wydarzeń.

Można także skorzystać z zasobów Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej, w której jest gromadzone i udostępnione dziedzictwo kulturowe Małopolski (książki, czasopisma, dokumenty), zabytki kultury narodowej przechowywane w małopolskich bibliotekach.

Dzięki coraz szerszej ofercie Wrota Małopolski odnotowały wzrost miesięcznej liczby odwiedzin. Stale wzrasta także liczba lokalizacji, czyli unikatowych IP (lokalizacja komputera w sieci), z których nawiązano połączenie z portalem.

Wykres 131.

Liczba wizyt internautów na stronach portalu Wrota Małopolski

Źródło: opracowanie własne

Rozbudowa systemów elektronicznej administracji w Małopolsce

Administracja publiczna powinna działać tanio i efektywnie w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców Małopolski. W latach 2005–2008 Województwo Małopolskie realizowało projekt „Rozbudowa systemów elektronicznej administracji”, którego celem było wyrównanie szans mieszkańców Małopolski w dostępie do internetu i szeroko pojętych rozwiązań informatycznych oraz budowa infrastruktury umożliwiającej świadczenie usług on-line. W ramach projektu wdrożono w Małopolsce cztery elementy:

- publiczne punkty dostępu do internetu – sieć 150 infomatów w 52 gminach, 6 powiatach, UMWM i 7 jednostkach organizacyjnych Województwa Małopolskiego,
- elektroniczny system obiegu dokumentów dla 81 jednostek samorządu terytorialnego,
- infrastrukturę podpisu elektronicznego dla jednostek administracji publicznej,
- platformę do prowadzenia zamówień publicznych przy wykorzystaniu technik elektronicznych.

Łącznie w projekcie wzięło udział 116 instytucji publicznych w tym: Województwo Małopolskie, 20 jednostek administracji publicznej i 95 jednostek samorządu terytorialnego województwa.

Małopolska Sieć Szerokopasmowa

Projekt realizowany jest od 2007 roku. Zakłada budowę na zagrożonych wykluczeniem cyfrowym terenach województwa, zgodnie z zasadą neutralności technologicznej, nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej uzupełniającej istniejące zasoby i tworzącej regionalne sieci szkieletowe. Infrastruktura wybudowana w ramach projektu będzie udostępniana, na przejrzystych i równych zasadach, podmiotom trzecim – operatorom sieci dostępowych i dostawcom usług szerokopasmowych. Dzięki temu podmioty komercyjne będą mogły budować własne sieci dostępowe na odcinku „ostatniej mili” na terenach dotychczas dla nich nieatrakcyjnych inwestycyjnie.

Podwyższanie kwalifikacji mieszkańców Małopolski w zakresie IT

Projekt realizowany jest od 2008 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Koncentruje się na kluczowych zagadnieniach z punktu widzenia przyszłości regionu: przeprowadzeniu diagnozy rynku edukacji IT oraz opracowaniu założeń kompleksowego systemu edukacji w zakresie IT dla Małopolski.

W 2009 roku w ramach projektu opracowano dokument „Diagnoza rynku edukacji IT w Małopolsce”, w którym przedstawiono wyniki badań dotyczących kwalifikacji IT mieszkańców Małopolski, inwentaryzacji regionalnej infrastruktury edukacyjnej oraz zapotrzebowania na kadrę IT. Informacje o projekcie dostępne są na stronie internetowej www.kompetencjeIT.malopolska.pl.

B3 Regions: Regions for Better Broadband Connection

Od dwóch lat w ramach projektu B3 Regions (www.b3regions.eu) Województwo Małopolskie korzysta ze wsparcia europejskich partnerów przy realizacji własnych projektów rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Pozyskane know-how jest na bieżąco wykorzystywane przy realizacji Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej – najważniejszego projektu dotyczącego rozbudowy infrastruktury teleinformatycznej w regionie. Opierając się na doświadczeniach partnerów B3 Regions rozpoczęto konsultacje z Komisją Europejską i zacieśniono współpracę z innymi kluczowymi partnerami. Skonfrontowano planowane przez Małopolskę rozwiązania dotyczące budowy sieci z projektami wdrożonymi w Europie i poprawiono studium wykonalności kładąc większy nacisk na model funkcjonowania sieci, a nie tylko na samo wybudowanie infrastruktury. Pozyskane informacje zostaną wykorzystane także przy innych projektach Województwa Małopolskiego dotyczących np. e-zdrowia i wykorzystania videokonferencji do zarządzania administracją. W projekcie realizowanym w ramach Programu INTERREG IVC bierze udział 15 partnerów z 7 krajów członkowskich Unii Europejskiej.

2. Infrastruktura i umiejętności IT w Małopolsce

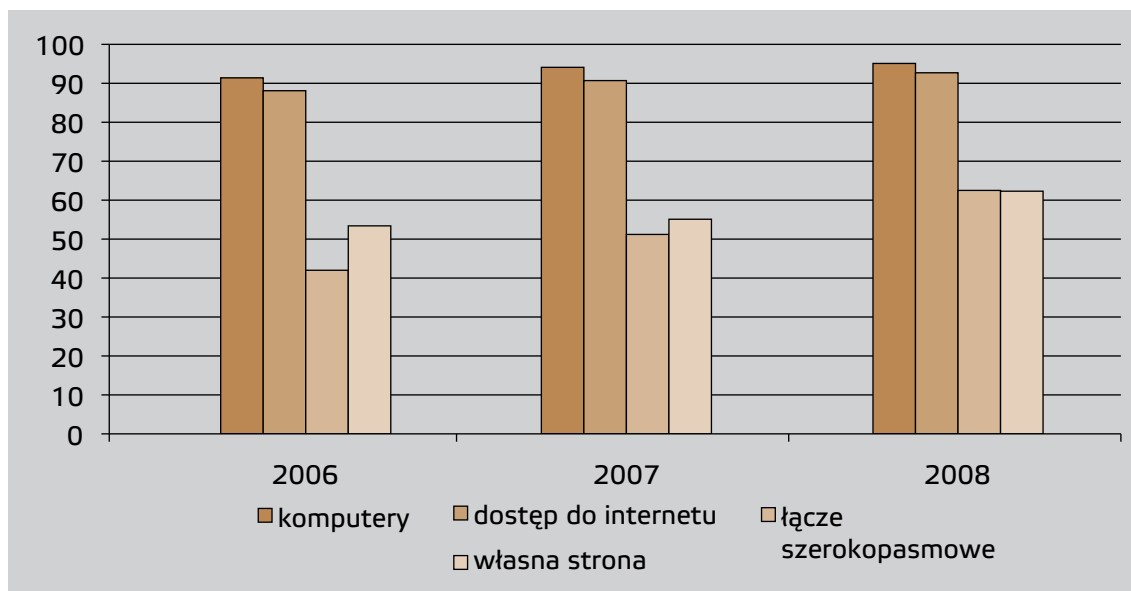
Technologie informacyjne i komunikacyjne są jednym z najważniejszych sektorów gospodarki. Zastosowanie nowoczesnych technologii jest warunkiem efektywności i konkurencyjności wszystkich pozostałych sektorów gospodarki. Równie ważne jak dostęp do szybkich łączy i usług elektronicznych są umiejętności posługiwania się nowymi technologiami. Także dla mieszkańców Małopolski posiadanie komputera, zwłaszcza z dostępem do internetu ma duże znaczenie, gdyż umożliwia załatwianie spraw urzędowych, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów prywatnych lub podnoszenie kwalifikacji.

Komputery w przedsiębiorstwach

W województwie małopolskim dynamicznie rozwija się branża informatyczna oraz rynek usług Business Process Outsourcing, wykorzystujących najnowsze rozwiązania technologiczne. Firmy świadczące usługi BPO pracują głównie na rzecz dużych koncernów międzynarodowych w zakresie usług: informatycznych, finansowo-księgowych, badań i rozwoju oraz logistyczno – magazynowych.

Poziom wykorzystania komputerów w małopolskich przedsiębiorstwach jest wysoki i nadal wzrasta. Według danych GUS opublikowanych w 2009 roku komputery posiada 95,1% przedsiębiorstw, dostęp do internetu 92,7%, a strony internetowe nieco ponad 62% firm. Zmienia się rodzaj dostępu do internetu, rezygnuje się z modemów, głównie na rzecz stałego łącza szerokopasmowego. Wzrasta liczba stron internetowych, od najprostszych prezentujących katalogi wyrobów lub cenniki po strony umożliwiające składanie zamówień, rezerwacje online i dokonanie płatności. Coraz więcej przedsiębiorstw decyduje się również na prowadzenie rekrutacji przez internet – zamieszczają na stronach informacje o wakatach i umożliwiają złożenie aplikacji.

Wykres 132.
Przedsiębiorstwa wykorzystujące wybrane technologie teleinformatyczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

W 2009 r. w ramach projektu „Podwyższanie kwalifikacji mieszkańców Małopolski w zakresie IT” przeanalizowano umiejętności różnych grup mieszkańców województwa małopolskiego w odniesieniu do potrzeb w życiu prywatnym i publicznym. Wśród pracowników biurowych 41,7% respondentów dysponuje średnio zaawansowaną znajomością w zakresie edytora tekstu, na poziomie podstawowym pozostaje obsługa arkusza kalkulacyjnego, programu do obsługi baz danych, a także kalendarza elektronicznego i organizera. Respondenci nie znają m. in. obsługi programów graficznych, tworzenia stron www, scalania i organizowania w pakiety plików pochodzących z różnych programów. Znajomość programów specjalistycznych jest na bardzo niskim poziomie, a tylko 22% respondentów zadeklarowało, że zamierza w przyszłości wziąć udział w szkoleniach dotyczących oprogramowania specjalistycznego, z czego 35,8% na poziomie podstawowym.

Wśród badanych pracowników korzystających z oprogramowania specjalistycznego blisko 54% zadeklarowało dobrą znajomość programów graficznych. Ponad 49% zna w stopniu zaawansowanym programy projektanckie, a dodatkowo 8,4% badanych wskazało, że zna je na poziomie średnio zaawansowanym. Ponad 20% badanych potwierdza dobrą znajomość programów finansowo–księgowych. Umiejętności pracowników małopolskich przedsiębiorstw są na poziomie wystarczającym do realizacji powierzonych im zadań, 74,7% pracowników korzystających z oprogramowania specjalistycznego nie odczuwa braku wystarczającej znajomości któregoś ze specjalistycznych programów.

Komputery w małopolskich domach

Równoległe ze wzrostem wykorzystania technologii teleinformatycznych w przedsiębiorstwach rośnie liczba indywidualnych użytkowników urządzeń. Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego mają wpływ takie czynniki jak: wysokość dochodów, miejsce zamieszkania, posiadanie dzieci na utrzymaniu oraz potrzeba posiadania danego sprzętu.

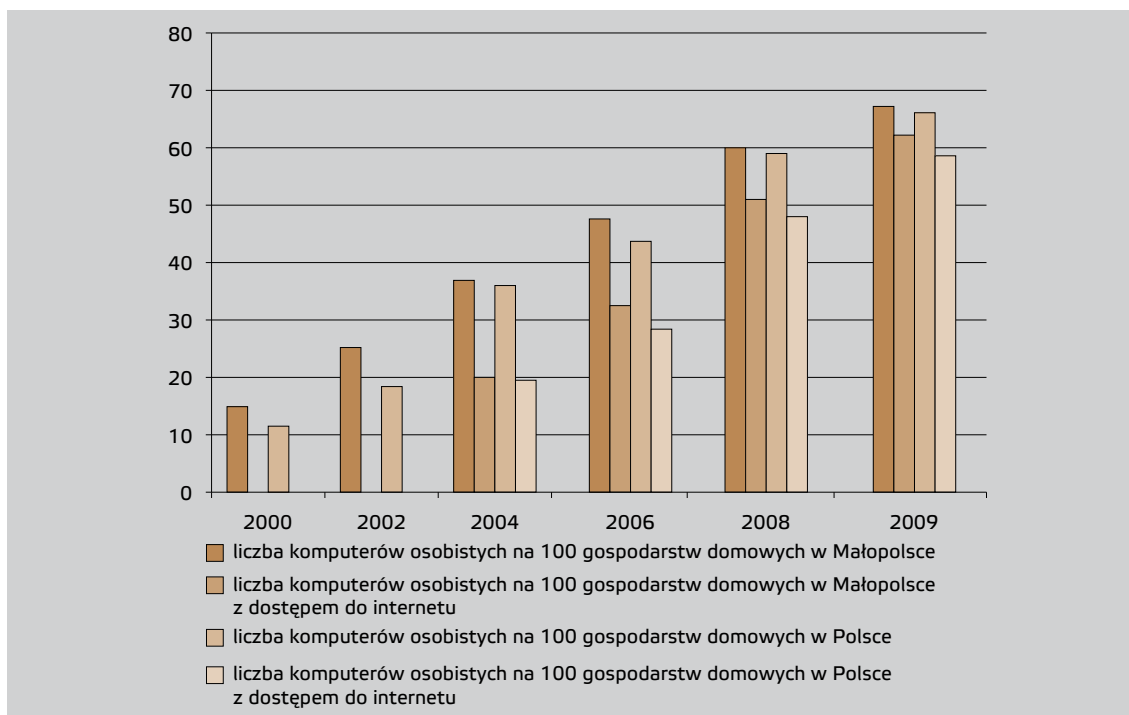
Według autorów Raportu „Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków” przyrost skomputeryzowanych gospodarstw domowych w ostatnich dwóch latach był mniejszy niż poprzednio. Spowolnienie może świadczyć o stopniowym nasycaniu się rynku. Jednocześnie około 30 proc. z gospodarstw posiadających komputer posiada więcej niż jeden i coraz częściej są to także komputery przenośne – w ciągu dwóch lat liczba gospodarstw posiadających laptopa wzrosła z 11 proc. do 25 proc.

W Małopolsce systematycznie wzrasta średnia liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu gospodarstw domowych. Dane GUS wskazują, że w 2008 roku 60% gospodarstw domowych w Małopolsce posiadało komputery osobiste, w tym 51% z dostępem do internetu. W 2009 roku nastąpił 12% wzrost liczby komputerów w gospodarstwach domowych, co oznacza że w Polsce na 100 gospodarstw domowych przypadały prawie 63 komputery. W Małopolsce liczbę tą szacuje się na 67. Statystyki potwierdzają dysproporcje pomiędzy wyposażeniem gospodarstw domowych w komputery na wsiach (60,2%) i w miastach (68,9%). Techniczne możliwości dostępu do internetu w domach były mniejsze na terenach wiejskich, głównie z powodu niskiej atrakcyjności tych terenów dla potencjalnych inwestorów telekomunikacyjnych.

Wykres 133.

Liczba komputerów osobistych na 100 gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

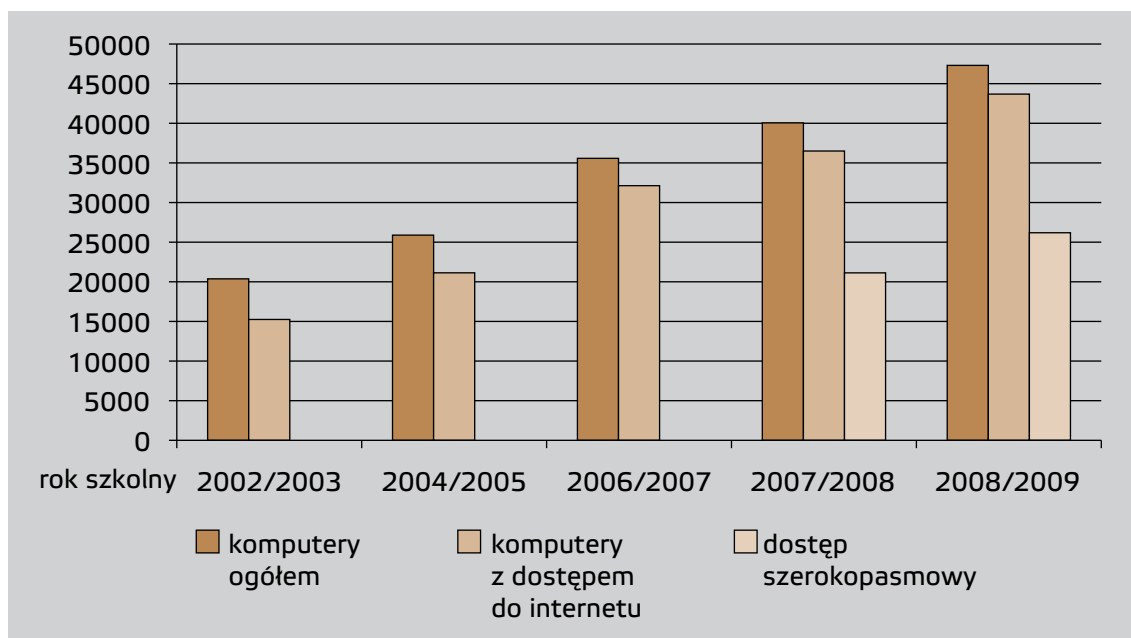
W ramach projektu „Podwyższanie kwalifikacji mieszkańców Małopolski w zakresie IT” przeanalizowano umiejętności obywateli posługujących się IT w życiu prywatnym. Niestety znajomość oprogramowania biurowego nie była satysfakcjonująca. Jak wynika z badań większość pytanych zadeklarowała brak znajomości programów m.in. do obsługi baz danych, graficznych, poczty elektronicznej i umożliwiających tworzenie i obsługę stron www. Tylko w przypadku edytora tekstu (Word), arkusza kalkulacyjnego (Excel) oraz programu do prezentacji (Power Point) można stwierdzić znajomość obsługi tych programów wśród respondentów na zadowalającym poziomie. Niestety zainteresowanie podnoszeniem swoich kwalifikacji w tym zakresie jest bardzo niskie, bowiem aż 75% badanych nie zamierza brać udziału w szkoleniach z zakresu informatyki, technologii informatycznych, oprogramowania bądź internetu.

Komputery w szkołach

Dla rozwoju dzieci i młodzieży duże znaczenie ma dostęp do komputerów i szkolna edukacja informatyczna. Według danych zgromadzonych przez Urząd Statystyczny w Krakowie w roku szkolnym 2008/2009 aż 95,7% szkół podstawowych posiadało komputery, a 87,85% komputerów przeznaczonych do użytku uczniów posiadało dostęp do internetu. Ponadto 80% gimnazjów wyposażonych było w komputery, a 96,15% komputerów przeznaczonych do użytku uczniów posiadało dostęp do internetu. Z grupy szkół ponadgimnazjalnych najwięcej placówek wyposażonych w komputery stanowią licea ogólnokształcące 78,1%. Najgorzej sytuacja wygląda w zasadniczych szkołach zawodowych, gdzie komputery posiada tylko 27,8% z nich.

Powyższe wskaźniki będą nadal wzrastać, ponieważ zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej do 2012 roku szkoły mają zapewnić każdemu uczniowi dostęp do komputera w trakcie zajęć z informatyki.

Wykres 134.
Liczba komputerów w szkołach podstawowych, średnich oraz policealnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Podając za „Diagnozą rynku edukacji IT w Małopolsce” we wszystkich typach szkół uczniowie nabywają umiejętności obsługi edytora tekstu, arkusza kalkulacyjnego, programów do prezentacji, programów graficznych oraz programów do obsługi poczty elektronicznej. Im wyższy poziom szkoły, tym częściej uczniowie uczą się programów do obsługi baz danych, programów do tworzenia stron www, programów do scalania i organizowania w pakiety plików pochodzących z różnych programów oraz kalendarzy elektronicznych i organizatorów.

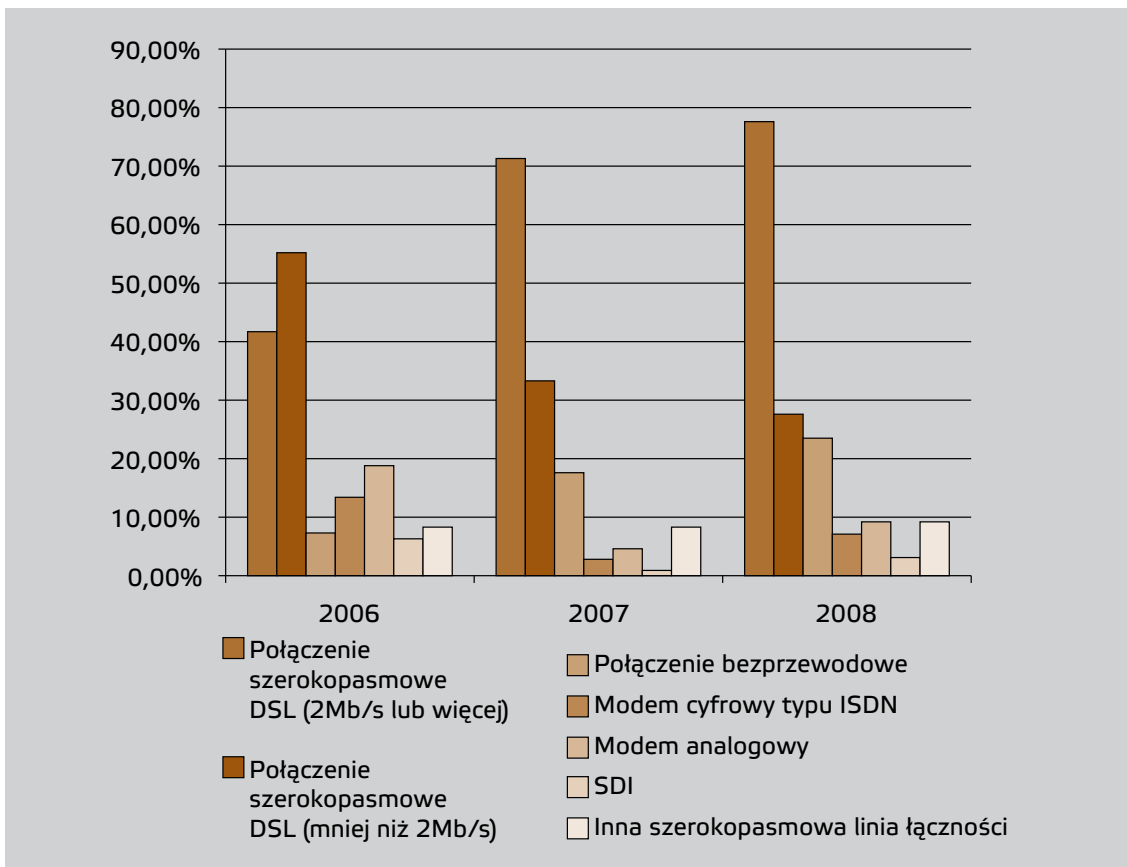
Warto zaznaczyć, że wzrost nasycenia szkół sprzętem komputerowym jest rezultatem projektu Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu „Pracownie komputerowe dla szkół”, w ramach którego doposażono ok. 1500 małopolskich szkół w sprzęt komputerowy: stanowiska komputerowe dla uczniów, serwer, drukarki, skanery, wideoprojektor, komputer przenośny oraz oprogramowanie edukacyjne. Natomiast w ramach projektu „Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” zakupiono dla ok. 1400 bibliotek szkolnych w Małopolsce stanowiska komputerowe z dostępem do internetu, skaner, drukarkę oraz oprogramowanie multimedialne dla czytelników.

Większość szkół i placówek edukacyjnych w województwie małopolskim posiada własne strony internetowe, które służą jako wizytówka szkoły, źródło informacji a także coraz częściej do świadczenia elektronicznych usług i wspierania procesu dydaktycznego. Także rekrutacja jest zapewniona przez internet.

Komputery w administracji publicznej w Małopolsce

Wzrosła liczba oraz jakość komputerów wykorzystywanych w jednostkach samorządu terytorialnego. Ponad 99% urzędów administracji publicznej posiada stronę internetową.

Wykres 135.
Zewnętrzne połączenia z Internetem – samorząd terytorialny w Małopolsce

Źródło: MSWiA Raport Stopień informatyzacji urzędów administracji publicznej w Polsce w 2008 r.

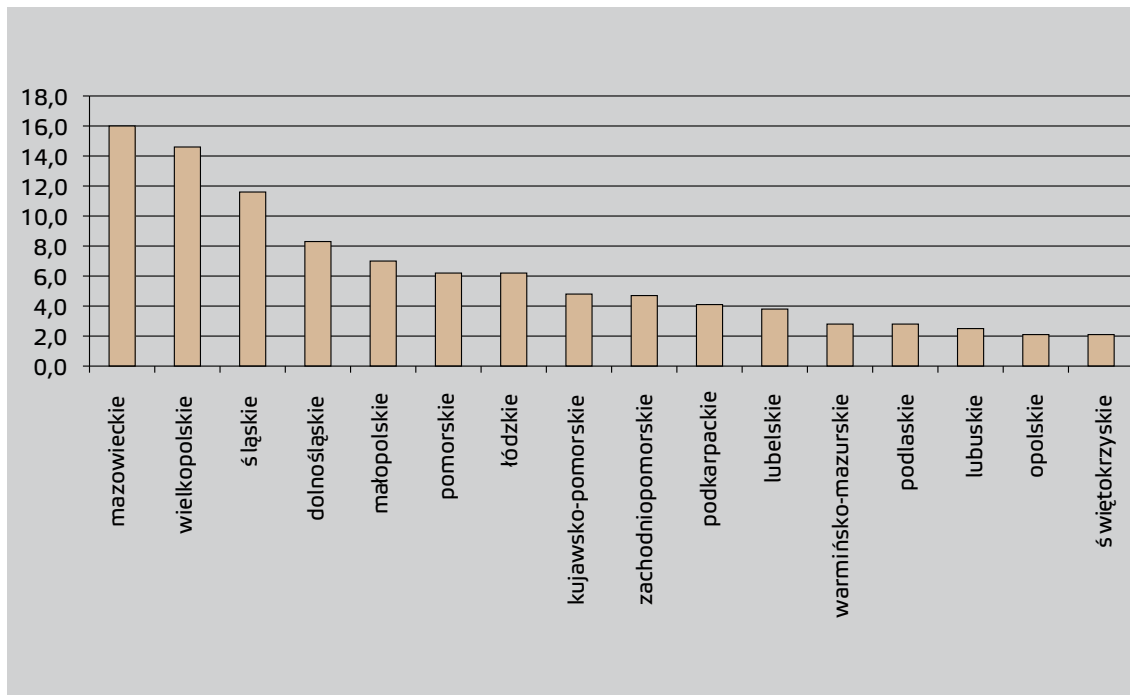
Dostęp do internetu

Rynek usług internetowych charakteryzuje się dużą dynamiką rozwoju. Można zauważyć duży przyrost ogólnej liczby łączy internetowych oraz wzrost przepustowości oferowanych przez operatorów. Stale wzrasta liczba operatorów i dostawców usług na rynku telekomunikacyjnym przy jednoczesnym spadku cen usług. To sprawia, że w ciągu ostatnich kilku lat dostęp do internetu stał się usługą powszechną. Jak podaje Urząd Komunikacji Elektronicznej w „Raportcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2009 r.” nadal najpopularniejszą formą dostępu do sieci Internet w gospodarstwach domowych była usługa neostrada tp oparta na technologii DSL. Jednocześnie jednak wzrosła liczba stacjonarnych łączy szerokopasmowych i wyniosła w skali kraju 5.16 mln. W porównaniu z 2008 rokiem nastąpił przyrost o około 16,3%. Także w przypadku dostępu do Internetu realizowanego poprzez sieć mobilną 2G/3G w 2009 roku liczba użytkowników była prawie dwukrotnie wyższa niż rok wcześniej i wyniosła około 2.1 mln, co stanowi przyrost w stosunku do roku poprzedniego o 98%. Średni dostęp do internetu szerokopasmowego w Unii Europejskiej utrzymuje się na poziomie 24,8%.

Wykres 136.
Udział procentowy liczby użytkowników końcowych korzystających z dostępu szerokopasmowego

Źródło: UKE „Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2009 r.”

W raporcie UKE zwrócono uwagę, że polscy użytkownicy internetu stacjonarnego korzystali z usług o większej przepływności niż rok wcześniej. Na koniec 2009 roku 66,4% stacjonarnych łączy szerokopasmowych dostarczało usługę dostępu do internetu o przepływności poniżej 2 Mbit/s. W 2008 było to 82%. Spadek o 15% przekłada się na wzrost liczby łączy z dostępem do internetu o przepływnościach z przedziału od 2 do 10 Mbit/s. W 2009 roku stanowiły one około 29,3% wszystkich łączy ze stacjonarnym dostępem do internetu, co oznaczało wzrost o prawie 13 punktów procentowych względem ubiegłego roku. Przybyło również łączy szerokopasmowych z usługą szybszą niż 10 Mbit/s, ich udział w zestawieniu całkowitym wzrósł z 2% do 4,3%. W Małopolsce również poprawiły się parametry łączy internetowych.

Dostawcy internetu

Na terenie województwa małopolskiego działa kilkuset dostawców usług internetowych. Charakter ich działalności, rozmiar, różnorodność oferty i liczba klientów są uzależnione od uwarunkowań gospodarczych terenu, na którym działają. Wyraźnie wyróżnić można działających na terenie województwa operatorów ogólnopolskich oraz lokalnych działających w niewielkiej skali, nieraz ograniczonej tylko do miejscowości, gminy lub powiatu. Największe znaczenie na rynku posiadają operatorzy ogólnopolscy, wśród których liderem jeśli chodzi o wielkość i dostępność usług internetowych pozostaje Telekomunikacja Polska S.A. W dużych miastach zauważalni są również inni operatorzy np. Netia, Aster, Vectra i UPC. W związku z liberalizacją rynku telekomunikacyjnego nowym zjawiskiem na rynku są usługi operatorów wirtualnych wykorzystujących sieć Telekomunikacji Polskiej na zasadach BSA¹. Z tej nowej możliwości

¹ BSA (Bitstream Access) – usługa, która polega na hurtowym dostępie innych operatorów do węzłów sieci w technologii ADSL.

skorzystała przede wszystkim Netia i Tele2. Na rynku usług szerokopasmowych coraz większe znaczenie uzyskują także operatorzy telefonii komórkowej dostarczający internet w technologiach GPRS, HSCSD i EDGE. Oferta działających na ograniczonym obszarze operatorów lokalnych jest silnie uzależniona od dostępności, w miejscowościach oddalonych od szerokopasmowych węzłów telekomunikacyjnych, usług hurtowych umożliwiających wykreowanie usługi detalicznej, czyli łącza szerokopasmowego przeznaczonego dla odbiorcy indywidualnego i małego biznesu. W sieciach operatorów lokalnych często stosowaną technologią są radiowe systemy dostępne przede wszystkim WiFi. Najbardziej zaawansowani operatorzy lokalni migrują powoli do sieci optycznych.

Telecentra

W Małopolsce od kilku lat funkcjonują punkty publicznego dostępu do internetu, głównie telecentra. Telecentra określane są jako publicznie dostępne miejsca, gdzie zainteresowane osoby mogą skorzystać z komputera, internetu oraz mają dostęp do innych cyfrowych technologii, pozwalających na zbieranie informacji, uczenie się i komunikowanie z innymi. Instalowane są zazwyczaj w bibliotekach publicznych, ośrodkach kultury, szkołach i urzędach administracji publicznej.

Dzięki m.in. realizacji ogólnopolskiego programu Ikonka oraz budowie Podkrakowskiej Sieci Publicznych Punktów Dostępu, w każdej gminie w województwie małopolskim jest co najmniej jedno telecentrum. W ramach programu Ikonka, telecentra zainstalowano w 181 gminach w 218 różnych lokalizacjach, do których przekazano po 3 komputery PC wyposażone w pakiet biurowy, system operacyjny, program antywirusowy oraz urządzenia sieciowe typu WiFi. Dzięki budowie Podkrakowskiej Sieci Publicznych Punktów Dostępu, w powiecie krakowskim powstały 64 telecentra w bibliotekach publicznych, ich filiach lub w innych łatwo dostępnych dla mieszkańców miejscach na obszarach wiejskich o ograniczonym dostępie do internetu. Każde telecentrum wyposażone zostało w 2 komputery wraz z oprogramowaniem oraz drukarkę. Zainstalowano także 31 informatów, udostępniających informację publiczną. W ramach projektu EduNet w grudniu 2006 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Tarnowie rozpoczęło działanie 12 telecentrów wyposażonych w wysokiej klasy sprzęt komputerowy oraz biurowy.

Liczba telecentrów w małopolskich gminach jest zróżnicowana. Na terenie jednej gminy znajduje się zazwyczaj od jednego do sześciu telecentrów. W przeciętnej gminie wiejskiej na jeden komputer w telecentrum przypada około 1000 mieszkańców, natomiast w przeciętnej gminie miejsko-wiejskiej wskaźnik ten wynosi około 2700 mieszkańców na jeden komputer. Liczba telecentrów w województwie jest wciąż zdecydowanie zbyt mała, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców terenów wiejskich w zakresie dostępu do internetu.

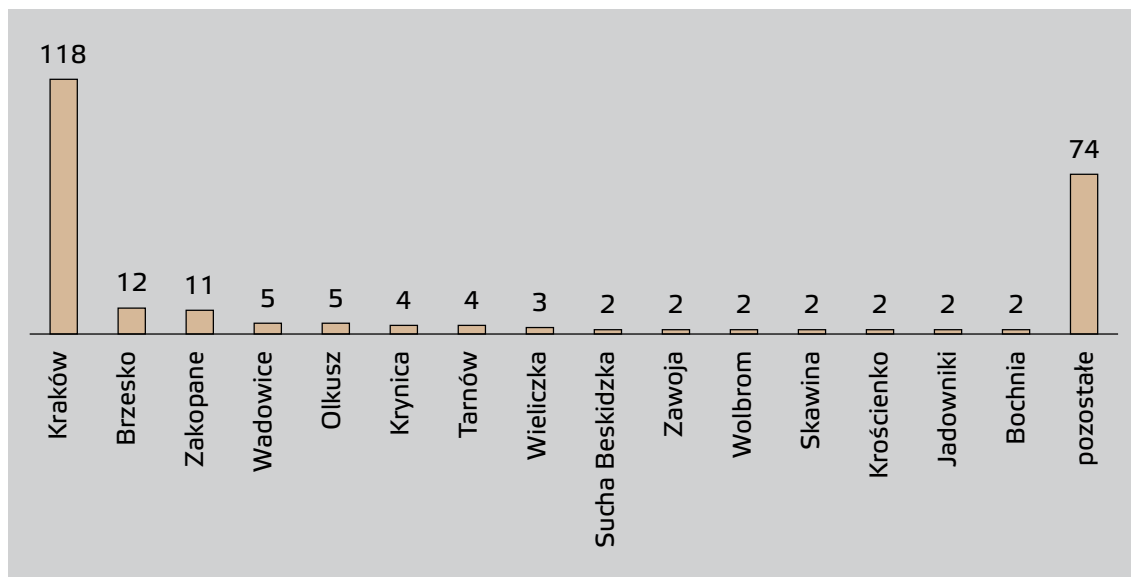
Hotspoty

Hotspoty to dostępne publicznie miejsca, w których można korzystać z internetu za pomocą bezprzewodowej sieci (WiFi). Hotspoty znajdują się zazwyczaj w hotelach, restauracjach, centrach handlowych, bibliotekach, centrach miast i innych publicznie dostępnych miejscach. Z sieci internetowej można korzystać przy pomocy laptopa, palmtopa lub telefonu komórkowego wyposażonych w urządzenie odbiorcze WiFi. W latach 2004–2009 liczba hotspotów w województwie małopolskim zwiększyła się ponad dziesięciokrotnie. W 2004 roku było ich 22², natomiast obecnie na terenie województwa znajduje się 250³ punktów. Najwięcej hotspotów dostępnych jest jednak w Krakowie – 118 oraz w powiecie krakowskim – 95.

2 T. Szetyński, *Wi-Fi z ulicy*, www.chip.pl, 2004.

3 Na podstawie danych ze stron <http://hot.spots.pl>, www.pct.powiat.krakow.pl oraz wyników badań ankietowych urzędów administracji publicznej w województwie małopolskim opublikowanych w dokumencie „Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Małopolsce w latach 2007-2010”

Wykres 137.
Liczba hotspotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze stron <http://hot.spots.pl>

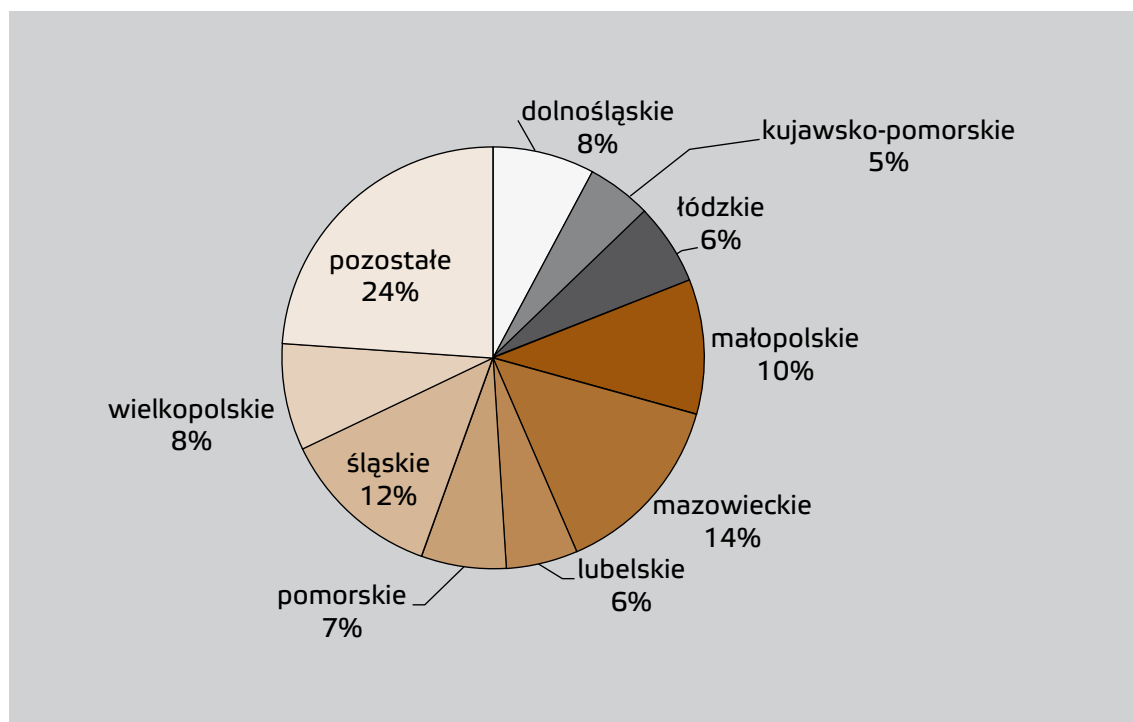
W zależności od operatora, do którego należy punkt dostępowy, z bezprzewodowego internetu w hotspotach można korzystać za darmo lub za odpowiednią opłatą. W wielu punktach, głównie w miejscach publicznych na otwartej przestrzeni, w kawiarniach, bibliotekach, domach kultury, dostęp do internetu jest bezpłatny. Często jednak, aby skorzystać z hotspota, należy po zalogowaniu się zapłacić.

W województwie małopolskim bezpłatny dostęp do internetu oferuje 180 hotspotów, natomiast w pozostałych miejscach dostęp ten jest płatny.

Internauci a miejsce zamieszkania

Internet szczególnie dobrze rozwija się w dużych aglomeracjach i na terenach o dobrze rozwiniętej infrastrukturze telekomunikacyjnej. Udział mieszkańców województwa małopolskiego wzrósł z poziomu 7,7 % ogólnej liczby użytkowników internetu w 2006 roku do 10% w 2009 roku.

Wykres 138.
Miejsce zamieszkania użytkowników Internetu w Polsce [w %]

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Raportu strategicznego IAB Polska: Internet 2009 POLSKA – EUROPA – ŚWIAT”

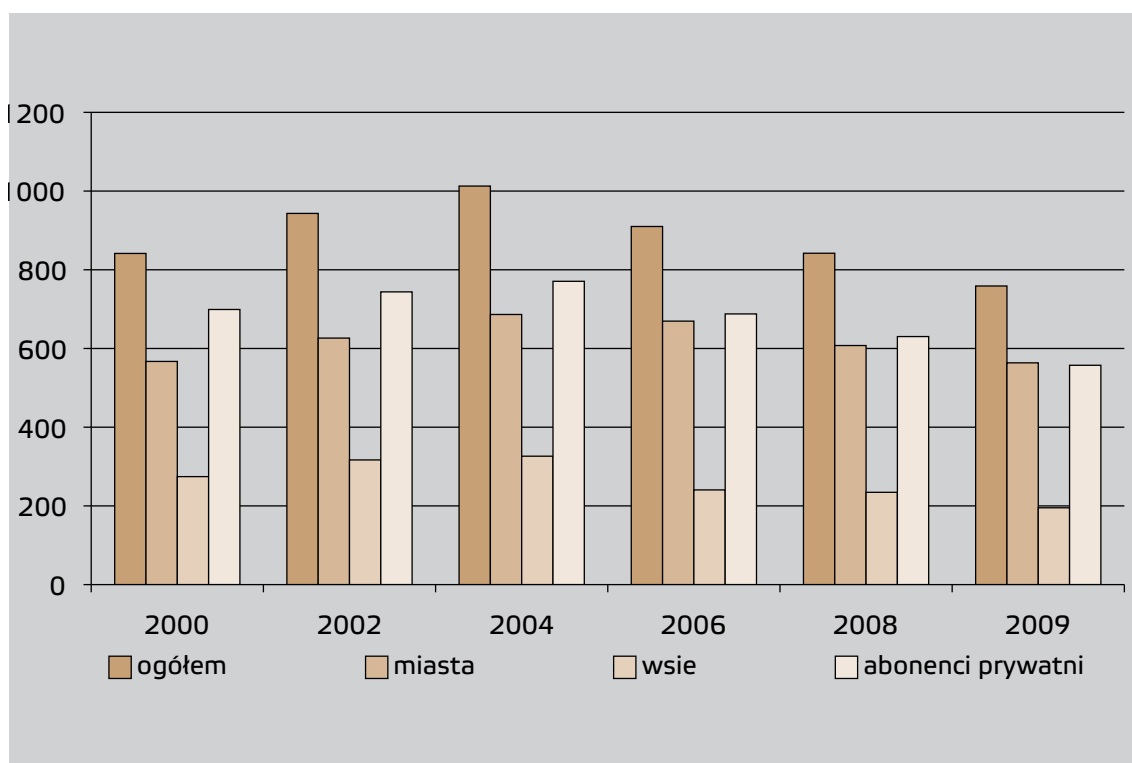
3. Łączność telefoniczna

Telefony, obok telewizorów, to urządzenia najczęściej występujące w gospodarstwach domowych. W 2006 roku nastąpił przełom dla rozwoju telekomunikacji w Polsce. Po raz pierwszy liczba gospodarstw domowych dysponujących telefonami komórkowymi (74%) przewyższyła liczbę gospodarstw posiadających telefony stacjonarne (72%). Kolejne lata potwierdzają trwałość tej tendencji. Spadek liczby użytkowników telefonii stacjonarnej związany jest z rozpowszechnianiem się telefonii komórkowej i znacznym spadkiem cen usług telefonii ruchomej. W ostatnich latach zauważalny jest trend rezygnowania konsumentów z posiadania telefonu stacjonarnego na rzecz telefonu komórkowego.

Telefonia przewodowa

Na skutek spadającego zainteresowania usługami telefonii stacjonarnej w Małopolsce następuje spadek liczby abonentów telefonii przewodowej. Jednym z powodów tego zjawiska jest dynamiczny rozwój telefonii komórkowej. W 2003 roku w regionie liczba abonentów telefonii stacjonarnej osiągnęła najwyższą wartość – 1 mln 52 tys., w 2004 roku było 1 mln 13 tys., w 2005 roku już 952 tys. i spadek nadal postępuje. I choć liderem na rynku telefonii stacjonarnej wśród operatorów pozostaje Telekomunikacja Polska S.A. to wzrasta udział operatorów alternatywnych.

Wykres139.
Liczba telefonicznych łączy głównych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Telefonia komórkowa

Dzięki wprowadzeniu na rynek telefonii ruchomej większość mieszkańców Polski uzyskała dostęp do usług telekomunikacyjnych niezależnie od miejsca przebywania. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej zamieszczonych w „Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2009 roku” było 44,8 milionów aktywnych kart SIM, co oznacza penetrację na poziomie 117,4%. Wzmacnia się trend posiadania więcej niż jednego aktywnego numeru na użytkownika.

Jak wynika z raportu UKE na rynku telefonii ruchomej w 2009 r., działało 18 przedsiębiorców telekomunikacyjnych: PTK Centertel Sp. z o.o. (Orange); Polkomtel SA (Plus, Siplus, Sami Swoi, 36,6); PTC Sp. z o.o. (Era, Tak Tak, Heyah); P4 Sp. z o.o. (Play, Play fresh); Aspiro Sp. z o.o. (mBank mobile) – MVNO w sieci Polkomtel S.A.; Avon Mobile Sp. z o.o. (myAVON) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; MNI Telecom S.A. (Symfonia) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o. MNI Mobile S.A. (Ezo mobile, Snickers mobile) – MVNE w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; Mobile Entertainment Company Sp. z o.o. (Mobilking) – MVNO w sieci PTC Sp. z o.o.; CP Telecom Sp. z o.o. (Carrefour Mova) – MVNO w sieci Polkomtel S.A.; MediaTel S.A. (teleepin mobi) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; Cyfrowy Polsat S.A. – MVNO w sieci PTC Sp. z o.o.; Aster Sp. z o.o. – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; Crowley Data Poland Sp. z o.o. (CROWLEY TeleMobile) – MVNO w sieci PTK Centertel Sp. z o.o.; Netia S.A. – MVNO w sieci P4 Sp. z o.o. Mobyland Sp. z o.o.; GG Network S.A. (GaduAIR) – MVNO w sieci Polkomtel S.A.; CenterNet (CenterNet Mobile, wRodzinie).

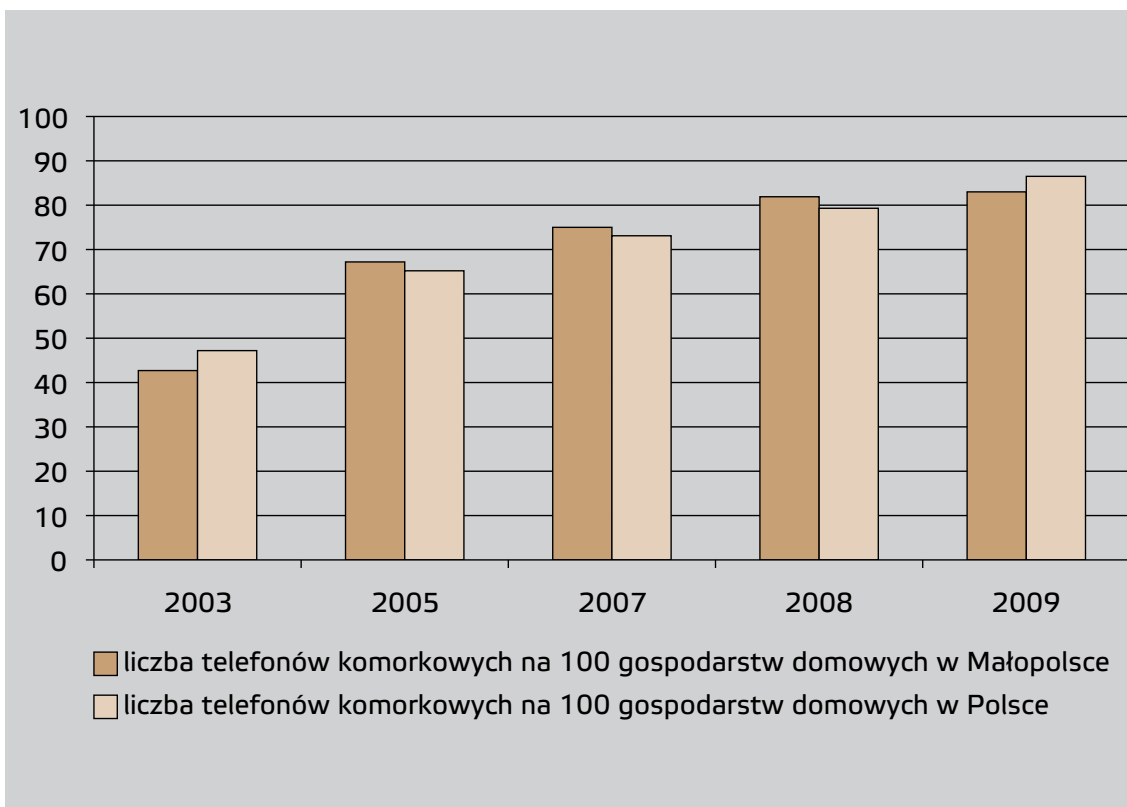
W 2009 roku działalność rozpoczęło dwóch operatorów: CenterNet (CenterNet Mobile, wRodzinie) oraz Mobyland Sp. z o.o., a działalność zakończyła spółka Wirtualna Polska S.A.

(WPmobi) – MVNO w kooperacji z PTK Centertel Sp z o.o.,

W ciągu ostatnich kilku lat ceny usług w sieciach komórkowych w Polsce spadły o kilkadziesiąt procent. Także w 2009 roku spadły średnie ceny usług telefonii komórkowej oferowanych przez krajowych operatorów telefonii ruchomej.

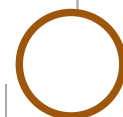
Wykres 140.

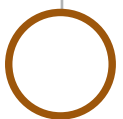
Liczba telefonów komórkowych na 100 gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

ANEKS / ANEKS / aneks

Tabela 147.
Pozycja Małopolski na tle innych województw

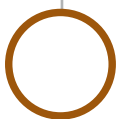
Wyszczególnienie	Polska	Województwa					Lokata				
		Małopolskie	Wielkopolskie	Dolnośląskie	Pomorskie	1999	2003	2005	2007	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13
Powierzchnia w km ²	312 679	15 183	29 826	19 947	18 310	12	12	12	12	12	12
Ludność w tysiącach	3 816,3	3 298,3	3 408,3	2 876,6	2 230,1	4	4	4	4		4
Gęstość zaludnienia w km ²	122	217	114	144	122	2	2	2	2	2	2
Ludność miast w % ogółu ludności	61	49,3	56,1	70,3	66,2	13	13	13	13	13	13
Kobiety na 100 mężczyzn	107	106	106	109	106	10	9	9	7	7-11	7-12
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	0,9	2,3	2,7	-0,4	3,5	4	4	4	5	4	3-4
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców	0,0	1,3	0,5	0,3	1,3	2	2	2	2	1	2-3
Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	11,9	9,7	9,1	12,5	12	2	2	1	2	4	4
Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan na XII)	89	46	82	60	65	5	2	1	4	6-8	2
Przemysł:											
- produkcja sprzedana w mln zł	854 934,6	49 609,8	93 974,6	77 659,6	50 553	4	5	5	5	5	6
- udział w produkcji krajowej	100	5,8	11	9,1	5,9	4	5	5	5	5	6
- dynamika produkcji	96,8	90,8	96,4	98,6	97,3	4	13	4	5	4	14
- dynamika przeciętnego zatrudnienia	94,5	94,9	93,8	94,3	93,9	4	9	3	11	2	3-4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13
- bydło	35,4	28,4	46,8	10,9	23,3	2	4	7	7	7	8
- trzoda chlewna	88,6	53,1	232	35,4	112	13	10	12	13	11	11
Miejsca w obiektach noclegowych turystyki**	596 998	68 813	38 448	51 135	81 444	3	3	3	3	3	3
Dochody budżetów gmin w mln zł	64 882	5 800	6 399	5 409	3 754	4	3	4	3	3	3
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatów w mln zł	70 415,5	5 593	5 194,5	5 055,2	4 372,4	5	4	5	3	3	3
Dochody budżetów województw w mln zł	19 548,3	1 430,2	1 913,3	1 503,8	1 179,7	4	4	5	5	4	5
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w mln zł**	7 706,2	895,3	611,4	457,3	398,1	2	2	2	2	2	-
Produkt krajowy brutto w mln zł**	1 275 432	94 790	118 471	103 534	70 337	5	5	6	5	5x	-
Na 1 mieszkańca w zł**	33 462	28 878	34 934	35 989	31 754	9	9	9	8	8	-

** dane za 2008 rok

Najważniejsze przedsięwzięcia zrealizowane w 2009 roku

Schronisko PTTK na Markowych
Szczawinach

Solankowa Tężnia Rabczańska
fot. Jan Ciepliński

Budowa oczyszczalni ścieków
w Wadowicach

Modernizacja oczyszczalni
ścieków w Myślenicach

Budowa oczyszczalni ścieków
w Woli Zabierzowskiej

Budowa oczyszczalni ścieków
w Szerynach

Modernizacja oczyszczalni
ścieków Libiąż „B”

Budowa oczyszczalni ścieków
w Zabierzowie Bocheńskim

Usuwanie szkód powodziowych
na rzece Stradomka

Usuwanie szkód powodziowych
na potoku Jasieniczanka

Usuwanie szkód powodziowych
na potoku Cedron

Punkt obsługi klienta
w Tarnowskich Wodociągach
fot. Paweł Topolski

Punkt obsługi klienta
w Tarnowskich Wodociągach
fot. Paweł Topolski

Budowa autostrady A-4
– odcinek Wieliczka–Szarów

Budowa drogi ekspresowej S-7
– obwodnica Lubnia

Przebudowa i wzmocnienie
obwodnicy Tarnowa

Modernizacja drogi woj. nr 933
na odcinku Brzeszcze – Chrzanów
wraz z budową wiaduktu
w m. Kroczykach

Modernizacja drogi woj. nr 980
Jurków – Biecz

Rondo Mickiewicza/Staropolska
w Tarnowie

Budowa mostu w m. Malejowa
na potoku Naprawka

Budowa mostu
w m. Wawrzeńczyce
na potoku Ropotek

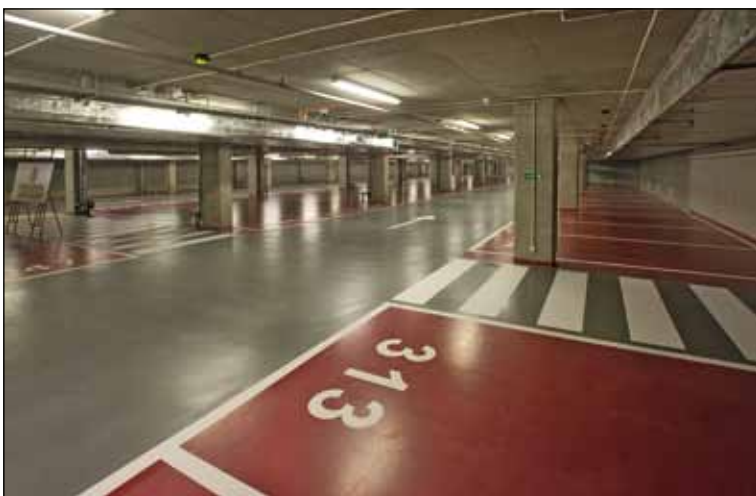
Budowa mostu
w m. Dobra na rzece Łososina

Budowa mostu
w m. Szymbark na rzece Ropa

Nowa ścieżka rowerowa
przy ulicy Warszawskiej
w Krakowie
*fot. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Parking podziemny
pod placem na Groblach
w Krakowie
*fot. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Modernizacja Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii Specjalistycznego Szpitala im. E. Szczeklika w Tarnowie

Modernizacja i przebudowa Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii SP ZOZ w Brzesku

Remont budynku Wojewódzkiego
Ośrodka Terapii Uzależnień
i Współuzależnienia w Krakowie

Nowy Oddział Rehabilitacji
w Specjalistycznym Szpitalu
im. E. Szczeklika w Tarnowie

Jagiellońskie Centrum Innowacji
fot. Rafał Szkaradek

Uniwersytet Jagielloński
– Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej
fot. Anna Wojnar

Uniwersytet Rolniczy
– Wydział Inżynierii Środowiska
i Geodezji w Mydlnikach
fot. Gabriel Wojcieszek

Krajowa Szkoła
Sądownictwa i Prokuratury
fot. Tomasz Niemiec

Szkoła Podstawowa nr 2
w Nowym Sączu

Rozbudowa Zespołu Szkół
w Zielonkach wraz z budową
przedszkola
fot. Małgorzata Kmita-Fugiel

Sala gimnastyczna przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Suchej Beskidzkiej

Sala gimnastyczna w Smęgorzewie

Sala gimnastyczna w Budzowie

Nowe boisko VIII LO w Krakowie
*fol. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Nowy obiekt sportowy w Zespole
Szkół Ogólnokształcących
Integracyjnych nr 4 w Krakowie
*fol. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Nowe obiekty lekkoatletyczne
krakowskiej AWF
*fol. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Andrychów

Trzebinia

Wieprz

Zamek Królewski na Wawelu
– remont konserwatorski
budynku nr 7
fot. Stanisław Michta

Prace remontowe w Bazylice
Katedralnej w Tarnowie

Remont dachu w kościele
pw. św. Michała Archanioła
w Ujanowicach

Zagroda Maziarska w Łosiu
– otwarcie oddziału
Muzeum Dwory Karwacjanów
i Gładyszów
*fot. Andrzej Piecuch
i Mateusz Bobola*

Adaptacja poddasza budynku
Wojewódzkiej Biblioteki
Publicznej w Krakowie
fot. Jerzy Woźniakiewicz

Remont ulicy św. Jana
*fot. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Remont ulicy Szpitalnej
*fot. Wiesław Majka,
Urząd Miasta Krakowa*

Zagospodarowanie Centrum miejscowości Pcim

Centrum Integracji Społecznej w Zielonkach

